ALEXANDRU ODOBESCU

Opere I

ALEXANDRU ODOBESCU

OPERE

I

Ediție critica publicată
sub îngrijirea
Acad. Tudor Vianu

• \ . 1965
EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

ALEXANDRU ODOBESCU

OPERE

I

Scrieri din anii *1848-1860*

Antume. Postume. Variante

Nfffee^-^nexe

9eefk irtarfr LHwarfi?

n&mona

Text critic și variante
de
O. 1 xenescu
Note
Acad. Tudor Vianu si V. Candea

V 4

EDITURA ACADEMIEI \ E-4.U.^U4*®HKI" SOCIALISTE ROM

Alexandru Odobescu. Fotografie din 1858.
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România. Cabinetul de Stampe

INTRODUCERE

Publicarea clasicilor literaturii române în bune ediții critice este o nevoie adeseori simțită și exprimată a vieții noastre literare. Unii dintre scriitorii noștri s-au bucurat, de mai multă vreme, de privilegiul unei astfel de prezentări. Totuși, cu excepția lui I.L. Caragiale, tipărit în întregimea operei lui și cu aceea a lui Mihail Eminescu, în curs de apariție, opera nici unuia din ceilalți mari scriitori români n-a fost dată la iveală în condiții care să dea o imagine exactă a *totalității* ei, așa cum rezultă din ceea ce a tipărit scriitorul și s-a păstrat în manuscrisele lui, împreună cu aparatul critic menit să satisfacă necesitățile cercetării ei din punct de vedere lingvistic, social-istoric și artistic.

Este probabil că astfel de lucrări vor fi întreprinse din ce în ce mai des, de aci înainte, ca un rezultat al progresului general al studiilor filologice în țara noastră. Unele din aceste lucrări s-au și anunțat sau sînt în curs de desăvîrșire. Se simte însă nevoia adunării tuturor laolaltă, într-un *corpus* al clasicilor literaturii române, unde cercetătorii de azi și de mîine să poată găsi, economisind timpul cerut de consultarea sau de descoperirea tuturor izvoarelor, temelia sigură a investigației lor. Dînd satisfacție unei astfel de trebuințe, Editura Academiei R.P.B. a înscris în programul ei de activitate, publicarea unei colecții a operelor clasicilor literaturii române, în ediții critice, printre care și aceea a lui Odobescu.

Alegerea lui Odobescu, pentru noua colecție, se justifică prin mai multe împrejurări. Mai întîi, edițiile anterioare, chiar aceea publicată de Odobescu însuși, în 1887, sînt departe de a satisface exigențele unei ediții critice. Odobescu nu și-a revăzut textele sale, ci s-a mulțumit să le reproducă în forma tipăririi lor anterioare, astfel încît ultima lor ediție, supravegheată de autor, nu prezintă garanțiile recunoscute de obicei unei astfel de tipărituri. Era deci nevoie ca, pornind totuși de la ultima ediție, s-o comparăm cu edițiile anterioare și, cînd era cazul, cu manuscrisele, pentru a obține icoana exactă a evoluției lingvistice a scriitorului, într-o epocă plină de fluctuații și pe care el n-a încheiat-o prin adoptarea unui sistem stabil al zicerii și al scrierii. «Nota asupra ediției», pe care cititorul o va găsi în continuarea acestor pagini, va preciza metoda folosită de noi în transcrierea textelor și notarea variantelor.

Al doilea motiv al alegerii lui Odobescu stă în faptul că părți destul de întinse ale operii lui n-au fost niciodată incluse într-o ediție

\

a acesteia şi, cu atît mai puţin, într-una critică. Fără a putea spune că, din această pricină, imaginea scriitorului Odobescu a rămas incompletă, este totuşi just a observa că această imagine prezintă zone cufundate în umbră, pe care noua valorificare a moştenirii noastre literare se cuvine a le pune în lumină şi a le preţui potrivit meritului şi valorii lor. Activitatea editorilor anteriori şi a criticilor care i-au însoţit au dat un relief suficient figurii povestitorului, a învăţatului în atîtea domenii, a luptătorului pentru o limbă literară, a patriotului. Totuşi ştim oare destul despre fiecare din aspectele multiplei personalităţi a lui Odobescu, cîtă vreme lăsăm îngropate în vechile publicaţii sau în mapele de manuscrise, jurnalele lui de călătorie, articolele politice, poeziile originale, traducerile, schiţele dramatice, mărturiile scrise ale activităţii lui academice, pentru a nu mai vorbi de foarte bogatul fond de scrisori intime, prin care caracterul omului şi împrejurările vieţii lui se conturează într-un mod aşa de interesant.? Publicarea tuturor acestora, însoţită de comentarea lor critică, este unul din scopurile acestei ediţii.

Pentru a atinge acest scop ne-a stat în ajutor împrejurarea că Odobescu este unul din scriitorii care au lăsat posterităţii un destul de bogat fond de manuscrise, părţi însemnate din preţioasa-i bibliotecă, un catalog al acesteia, o foarte bogată corespondenţă, toate păstrate în colecţiile Bibliotecii Academiei E.P.E. Mulţumită tuturor acestora, sîntem astăzi în stare să reconstituim unele detalii ale formaţiei lui intelectuale, să-i cunoaştem izvoarele şi să cîntărim temeinicia pregătirii lui, ca şi metodele folosite în creaţia literară şi în lucrările de erudiţie, să-1 urmărim de la începuturile activităţii lui, să aflăm ştiri noi despre evenimentele vieţii sale.

Să adăugăm, în fine, că chiar dacă neajunsurile vechilor ediţii n-ar fi impus pe aceea de faţă, şi dacă existenţa izvoarelor amintite n-ar fi înlesnit-o, însemnătatea însăşi a personalităţii şi contribuţiei lui Odobescu ar fi îndreptăţit îndeajuns întreprinderea editorială pe care o începem aici. Această însemnătate provine din locul pe care Odobescu îl ocupă în cultura românească a secolului al X1X-lea, ca şi din complexitatea şi armonia personalităţii sale. Ajuns la viaţa literară şi ştiinţifică după ce scriitorii generaţiei de la 1848 îşi dăduse partea cea mai caracteristică a contribuţiei lor, şi continuând direcţia acestor înaintaşi, Odobescu rămîne el însuşi prin particularităţi de limbă care acordă o marcă uşor de recunoscut tuturor scrierilor sale, printr-o deosebită măiestrie artistică, printr-o pregătire de cultură multilaterală, prin numeroasele şi variatele lui interese ştiinţifice, prin patriotismul care îl ajută sa se alăture mereu cauzei bune \ Eeprezentant al direcţiei naţionale şi populare, dar în acelaşi timp scriitor umanist şi savant, om adînc ancorat în tradiţiile pozitive ale poporului, dar şi spirit luminist şi progresist, reprezentant al unora din primele succese ale ţării în lucrarea de asimilare profundă şi originală a culturii clasice şi moderne, deschizător de drumuri în mai multe ramuri ale ştiinţelor istorice şi filologice, scriitor cu atîtea ale expresiei, încît operele lui şi-au păstrat frăgezimea şi contin preţuite şi de generaţia de azi, Odobescu este, fără îndoială, una dir nalităţile cele mai de seamă ale veacului său. Monumentul operei s bine aşezat pe drumul pe care nădăjduim că vom vedea ridicîndu lelalte monumente cu care sîntem îndatoraţi marilor scriitori ai tului nostru.

[1] Pentru aprecierea activităţii lui Odobescu vd. studiul meu : *Al. Odobescu paşoptist şi umanist,* publicat ca introducere'la ediţia de Opere, 2 voi., ESPLA, republicat în «Mica bibliotecă critică».

Ediţia critică a *operelor* lui Al. Odobescu, antume şi postu cuprinde zece volume, fiecare din acestea conţinînd scrierile epoce, în ordine cronologică, de la începuturile scriitorului pînă la riţia lui. în afară de textele, însoţite de variantele lor, fiecare vo cuprinde note critice cuprinzînd datele publicării succesive ale scrieri, descrierea manuscriselor, precizări asupra izvoarelor, apreci pra valorii contribuţiilor, din punctul de vedere al cercetării m cînd este vorba de scrieri ştiinţifice, ecouri ale criticii etc. Ultime volume vor cuprinde corespondenţa scriitorului, cunoscută num ţial pînă astăzi. Un glosar, atît de important cînd este vorba de aşa de bogată, alimentată din surse atît de variate, cum este lin Odobescu, şi o bibliografie a scrierilor lui şi despre el vor întreg

Primul volum conţine, în afară de *Date privind viaţa şi a lui Alexandru Odobescu,* scrierile lui, cele datate, publicate sau scrise, din perioada 1848—1860, variante şi note iar în anexe cat bibliotecii sale.

Din rezultatele activităţii ştiinţifice din anul 1860 nu a fos însă jurnalul călătoriei lui Odobescu pentru cercetarea monun din judeţele Argeş şi Yîlcea — publicat postum — nici articolul *tăţile mănăstirilor Amota şi Govora* apărut în acelaşi an în revista *român.* Am procedat astfel pentru considerentul că cercetările de culturală ale lui Odobescu reprezintă o altă fază din activitatea anume aceea ilustrată prin publicarea *Revistei române* şi a studiilor în această revistă ştiinţifică. Jurnalul din 1860 îşi va afla deci volumul următor al acestei ediţii, împreună cu scrierile de la *română.*

Scrierile din primul volum dau o imagine a tînărului Odol anii lui de formaţie. Tînărul student la Paris, unde trăieşte în cer granţilor politici ai revoluţiei din 1848 şi unde întîlneşte pe K E a cărui influenţă va deveni hotărîtoare pentru el, se formează c clasic. în această vreme adună el o parte a preţioasei lui biblioteci cialitate şi întreprinde traduceri din clasicii Antichităţii, din Hesiod, Virgil, Horaţiu, prin care sînt aşternute bazele artei lui s ceşti de mai tîrziu. Iniţierea lui clasică dă un prim rezultat şti studiul despre *Satira latină,* care, după cum arată notele, scoate un cercetător format. Tînărul este, în acelaşi timp, atras de stud riei şi al artei. Citirea *Istoriei Franţei* a lui Jules Michelet îi în elementele primei lui încercări literare, *Ioana, d'Arc, Fecioara dir* Din trecutul Franţei îi răsare figura tragică a lui Urban Grand tima unei vremi de obscurantism, din care face eroul unei drame în proiect. în ţară începuse vremea «regalităţii»literare a lui Vas sandri. Prin acesta, ca şi prin Mihail Kogălniceanu, care schiţase

gramul *Daciei literare,* cadrul dezvoltării viitoare a literaturii noastre,, pornise curentul național și popular, care își va găsi și în Odobescu pe unul din reprezentanții lui. Tînărul scriitor compune poezii, uneori înrudite ca tematică și mijloace literare cu acele ale maestrului său, alteori dependente de alte modele, dar fără să ajungă vreodată a închega ceva care să provoace impresia că un adevărat poet liric apăruse pe lume, din cînd în cînd versifică pe o temă populară, altă dată traduce din Beranger, pe care îl admiră, împreună cu epoca lui, ca pe un cîntăreț al poporului. Toată această activitate poetică juvenilă, ale cărei roade sînt publicate aci pentru întîia oară, reprezintă însă o direcție abandonată a scrisului lui Odobescu, ca și proiectele dramatice, deși acestea din urmă vor reveni, pentru a da naștere unor rezultate minore, în epoca finală a activității scriitorului.

Interesul pentru artă, vizibil și în jurnalul călătoriei la Londra, din 1852, venea să se unească cu înflăcărarea patriotică a tînărului pașoptist, vizibilă în unele poezii, dar mai cu seamă în articolul *Muncitorul român,* inspirat de un sentiment foarte viu, dar în care influența ideilor și chiar a unora dintre mijloacele lui Î5*. Bălcescu este identificabilă. Din unirea acestor două îndemnuri ia naștere conferința *Viitorului artelor în România,* rodul unei informații întinse și al unei gîndiri foarte mature, surprinzătoare la un autor atît de tînăr, extindere a programului *Daciei literare* și aplicarea lui la problemele creației în artele plastice și în muzică, formulare a unor directive fecunde, pe care Odobescu nu le Va mai pierde niciodată din vedere și care vor alcătui crezul marilor artiști plastici români, a arhitecților și a compozitorilor din epoca următoare.

Mișcarea de cultură a generației de la 1848, în tendința de a sprijini aspirațiile către libertate și justiție pe cunoașterea trecutului plin de încercări ale patriei, adusese la publicarea vechilor ei cronici, în *Magazinul istoric pentru Dacia* al lui K*. Bălcescu și Aug. Treboniu Laurian, în *Letopisițile* lui Kogălniceanu. Tînărul Odobescu se afundă în studierea lor ca și în a celorlalte izvoare ale istoriei românilor, utilizate de Gh. Șincai în *Hronica românilor,* căruia trebuie să i se recunoască meritul de a i le fi relevat. Evocarea trecutului național în romane sau nuvele, «culoarea locală», ca procedeu artistic, proveneau din romantism și, în literatura noastră, dăduse unele din cele mai frumoase reușite literare ale lui C. ÎTegruzzi, ale lui Gh. Asachi. Odobescu continuă linia acestora dînd în *Mihnea-voăă* și în *Doamna Chiajna,* primele lui opere mai însemnate, « scene istorice », cum le numea el folosind o expresie a terminologiei literare romantice, episoade din feudalitatea românească văzute din unghiul unui adept al noilor progrese sociale, scrise cu mijloacele unui artist, dar și cu conștiința unui erudit, după cum o dovedește citarea izvoarelor, de altfel nu totdeauna folosite cu toată atenția, după cum notele acestui volum o arată de cîteva ori.

în toată această primă parte a activității lui Odobescu, biblioteca lui i-a fost de un mare ajutor. Studiul cataloagelor acestei biblioteci, semnalate mai de mult, dar publicate aci pentru întîia oară, în textul stabilit de isTadia Lovinescu, va deveni indispensabil pentru cercetătorul care va dori să cunoască sursele scriitorului. Pornind de la indicațiile cataloagelor, am mers la cărțile respective, în măsura în care ele se mai găsesc în colecțiile Academiei R.P.B. și semnalînd sublinierile, adnotațiile, tabl materii redactate de cititor, cîte o fișă intercalată în paginile v volum, dedicațiile etc, s-a putut lumina ceva din munca de labor lui Odobescu, din hărnicia lui studioasă, din relațiile lui științifice și lit

Ajuns la sfîrșitul acestei prime părți a carierii lui literare, Od se găsea în pragul unei noi perioade, al cărui eveniment mai de se fi publicarea și conducerea *Revistei române.* Volumul următor al ediții va fi consacrat oglindirii activității lui Odobescu în aceast perioadă.

ACAD. *TUDOR VIAN*

Martie 1962

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Editarea critică a scrierilor lui Alexandru Odobescu într-un corpus de opere complecte pare a fi. la prima vedere, o întreprindere din cele mai puțin dificile, de vreme ce scriitorul însuşi s-a îngrijit să-şi publice opera în ediție definitivă, manuscrisele cele mai interesante, rămase în fondurile publice şi particulare, au fost corect reproduse în publicații postume, iar bibliografia a fost stabilită cu mai bine de un sfert de veac în urmă. Cercetarea minuțioasă de bibliotecă infirmă însă această impresie cvasi-unanimă. Odobescu nu şi-a adunat niciodată opera, adică toate scrierile publicate în reviste, broşuri sau tomuri, într-o ediție definitivă. Cele trei volume de *Scrieri literare şi istorice,* tipărite în 1887 de Editura librăriei Socec & Comp., nu sînt, după cum reiese din cîteva note sublineare, decît începutul unei serii selective, iar textele alese pentru această ediție nu au decît în anume înțeles caracter definitiv, scriitorul urmărind numai adaptarea ideilor formulate altă dată la cunoştințele şi punctele de vedere din momentul reeditării, eliminarea datelor, observațiilor şi concluziilor perimate, sau cu caracter prea special, şi, în fine, ameliorarea expresiei, îndeosebi prin modificări de topică şi vocabular. Nu reiese de nicăieri că Odobescu a fost preocupat de «unificarea» ortografică, fonetică şi morfologică a ediției *SLI (1887)*[1], chestiune lăsată, pare-se, pe seama editorului, a corectorului şi a tipografului, care, după cum rezultă din analiza textelor, au primit, ca manuscrise «definitive», ediții mai vechi, fiecare cu ortografia ei, cu erorile ei de gramatică, şi chiar cu greşelile ei de tipar[2].

în ceea ce priveşte manuscrisele publicate după dispariția scriitorului, opinia generală nu este mai puțin exagerată, în primul rînd pentru că, din marele număr de pagini autografe rămase de la Alexandru Odobescu în depozitele publice, numai o mica parte a văzut lumina tiparului, multe, şi îndeosebi corespondența, fişele, ciornele, fiind şi astăzi necunoscute. Este însă de la sine înțeles că un corpus de opere complecte nu poate fi inițiat fără cercetarea prealabilă, minuțioasă, a tuturor creionă-

[1] Notăm cu această siglă ediția menționată, *Scrieri literare şi istorice* ale lui A. I. Odobescu, 3 voi., Bucureşti, Editura librăriei Socec & Comp., 1887.

[2] Vezi argumentele acestei afirmații în descrierile edițiilor antume ale fiecărui text, descrieri care preced variantele.

rilor scriitorului, orice filă, orice însemnare putînd oferi argumente
țiale atît pentru transcrierea corectă a textelor cît şi pentru reda
notelor critice. Aceleiaşi analize critice minuțioase trebuie să-i fie s
şi manuscrisele publicate postum, deoarece majoritatea au fos
produse cu numeroase lacune şi lecțiuni eronate, fără nici o preoc
pentru interpretarea lingvistică a grafiilor. Iată în acest sens cîteva
ple culese la întîmplare din textele *Călătorie din Paris la Londra* şi
*nări despre monumentele istorice din județele Argeş şi Vîlcea — Că
făcută în 1860,* reproduse, primul, în *Convorbiri literare* Bucureşti
XLIX, nr. 11—12, noiembrie-decembrie 1915, p. 1141—1144 şi *Co
literare,* Bucureşti, an. LXVII, nr. 7—9, iulie-septembrie 1934, p. 621
iar al doilea, în *Convorbiri literare,* an. XLIX, nr. 11—12, noie
decembrie 1915, p. 1134-1140 şi *Convorbiri literare,* an. LXVII, n
iulie—septembrie 1934, p. 636—681.

CĂLĂTORIE DIN PARIS LA LONDRA

Lecjiuni în manuscris	**Lectiuni în «Convorbiri literare»**
Precuvtntare	*Convorbirile literare* omit textul *Pre*
(vezi, în voi. de fața, p. 165-166)	
erea	era[1]
se nu plouă	să[2] nu plouă
pînă pe la două din noapte	pînă la două din noapte
plăteşti o butelcă ca şase în Paris	plăteşti o butelcă ca masa în Paris
niciodată n-am mîncat englezeşte	n-am mîncat niciodată englezeşte
Şezînd în birt de străini, am rămas foarte străin de obiceiele englezeşti	omite în *Convorbiri literare*
găseşti ceea ce-ai putea găsi	găseşti tot ce ai putea găsi
sistemul nostru general de viață	sistemul nostru general
nenorocitului	nefericitului
altele sînt pline de morminte mai noi, ca al lui Lord Chatham, al actorului Kemble, al maşinistului Watt	altele sunt[3] pline de morminte mai no al lui lord Chattam, al actorului Ke ministrului Watt
acoperemîntul	acoperămîntul
mii joc	mijloc[4]
cununa	armura
frumosului	frumuseții
surpăturile Partenonului	săpăturile Partenonului

[1] Eroare perpetuă.
[2] Idem.
[3] Idem.
[4] Idem.

fîntîni măiestreţe	fîntîni măiestre
mică cheltuială	mare cheltuială
pur tară	purtau
răpeşte	urseşte
vîrtej de interese	vîrtej de întrecere
o bogată colecţie	o colecţie
pentru englezi, oameni neobicinuiţi	pentru englezii neobişnuiţi
va avea răbdarea a-şi arunca ochii	va avea a-şi arunca ochii

ÎNSEMNĂRI DESPRE MONUMENTELE ISTORICE DIN JUDEŢELE ARGEŞ ŞI VÎLCEA

Lectiuni în manuscris	**Lectiuni în «Convorbiri literare»**
duminecă	duminică
Toată ziua am petrecut-o foarte plăcut	Toată ziua au petrecut-o foarte bine şi foarte plăcut
Saşa a rămas la Goleşti; acolo sînt d<oamn>a Zinca Golească, Elenca Filipeasca, Anica şi Catinca Rocoviţă	Saşa a rămas la Goleşti, unde se aflau doamna Zinca Golească, Anica Racoviţă, Elena Filipeasca, Anica şi Tinca Racoviţă
plasa Golăneştii	plasa Goleşti
hori de rumâni care le calcă subt picioare	hori de români care le calcă în picioare
explicări	explicaţii
acum mai cu totul părăsit	acum cu totul părăsit
acum doi ani îmi ieşise în faţă, urcîndu-mă de la Cotmeana în sus	acum doi ani o văzurăm în faţă, urcîndu-ne de la Cotmeanca în sus
Mititica Saşa, ea mă aştepta la Goleşti astă seară, şi nici că ştie că eu sînt la Cotmeana şi mă gîndesc la ea	omite în *Convorbiri literare.*
nu aşa curată	nu prea curată
au întors cu mîinile trăsura	au întors cu bine trăsura
vişine prea bune	vişine foarte bune
îmbrăcate rumâneşte	îmbrăcate ţărăneşte
cînd eram	cît era
dor' simţeam năduşeala cum mi se răcea pe trup	căci simţeam o răceală nesuferită
engleza Miss Marianna	eleganta Miss Marianna
D<oam>na Turduiasca	D-na Tărtăşescu
colecţia noastră de vederi	colecţia de vederi

după uciderea lui la Torda	după predarea lui la Turda
fumega	fumează
asta era cea mai mare a mea grijă	asta era grija mea cea mai mare
dreseră ţăranii drumul	dreseră drumul
am trecut pe pod umblător Oltul	am trecut pe pod umblător altul
pasportul	paşapoartele
Şoseaua pe acolo e stricată, şi acuma lucrează alta; astfel, drumul pe acolo fiind prea îngust, e destul de primejdios	omite în *Convorbiri literare*
a oprit numai vreo cîteva exemplare din *Mihnea-voda,* ce le luasem pentru trebuinţe puţin literare şi politice	a oprit numai cîteva exemplare din *voda*
am tras la otelul «Zur Ungarische Krone», în Uliţa Mare, care-mi fusese recomandat de Cornescu şi C. Mânu	am tras la Hotelul Zur Ungarische Kr uliţa mare.
Pe la şapte am ieşit în trăsură, şi am ocolit tot oraşul, văzînd şi rămăşiţile de vechele zidiri şi turnuri de împrejmuire ale cetăţii. La urmă am fost la teatrul cel închis	Pe la 7 am ieşit în trăsură şi-am fost la T cel închis.
tutulor	tuturor
cărăuşul nostru sas, ce ni-1 tremise de la otel	căruţaşul nostru sas, ce-1 tocmisem de l
ne-am putut bucura de frumuseţea acelor sălbatece locuri, unde drumul merge pe stînca scobită şi cioplită de mari de veacuri, chiar pe alături cu matca. Oltul e acolo strîns între munţi	ne-am putut bucura de frumuseţea sălbatice locuri unde drumul merg stîncă scobită şi cioplită de valuri de v chiar pe alături cu matca. Acel l zice Oltul, e acolo strîns între munţi
sînt	sub
greutăţile	asperităţile
Poteca	Partea
eu mă opream la fieşce cruce	eu mă opream la fieşice sfert de ceas
iarna	vara
vechiul pustnic sălbatic	vechiul sălbatic
casele-i răspîndite pe mii de costişe	apele-i răspîndite pe mii de costişe
picerele	picioarele
drept	drumul
deşifra	descifra
Conversaţia despre grecii de la Drăgăşani şi Jevedeni	omite în *Convorbiri literare.*
<Trenk> m-a înecat cu văietările lui	<Trenk> s-a înecat în vîrtopiile lui
mi-a vorbit de Luther şi Calvin, adăogînd că nici Voltaire nu era puţin om	mi-a vorbit de Luther şi de Gorvin, că nici Valter nu era puţin om
Trenk a desenat capela	omite în *Convorbiri literare.*

Bineînțeles că o ediție critică nu se poate bizui pe asemenea reproduceri postume ale manuscriselor.

Adăugăm că bibliografiile publicate pînă în prezent nu au cuprins decît scrierile semnate de Odobescu (și nu toate), nu însă și pe cele nesemnate dar identificabile pe baza criticii interne de text, apoi pe cele publicate sub pseudonim, manuscrisele etc.

Transcrierea textelor. Timpul de aproape cinci decenii, între anii 1848 și 1895, în care scrie și publică Alexandru Odobescu, se confundă cu cea mai agitată perioadă din istoria limbii literare românești. Sînt anii de creștere și descreștere a influenței curentului etimologic și a curentului italienist, curente care au întîrziat apropierea ce începuse a se realiza, pe vremea Văcăreștilor, între limba scrisă de cărturari și limba vorbită de popor, adică sinteza spre care tind toți scriitorii înaintați ai vremii.

Preocupat, ca mai toți oamenii de cultură ai epocii sale, de problemele limbii literare, Odobescu participă constant la campania antietimologistă, provocată de exagerările latiniștilor, utilizînd atît tribuna științifică a *Revistei române* [1] cît și ședințele Academiei.

Consecvența atitudinii antilatiniste și, poate, cele cîteva aluzii la chestiuni de ortografie și de morfologie din darea de seamă asupra sesiunii « Asociațiunii transilvane » și din dezbaterile academice în jurul dicționarului limbii române, au lăsat impresia că Odobescu ar fi extins, în mod explicit, și asupra ortografiei și morfologiei, opiniile lui antietimologiste. în realitate, lucrurile nu stau chiar așa. Oine citește cu atenție și fără prejudecată manuscrisele lui Odobescu își dă seama că, de îndată ce părăsește scrierea chirilică și scrierea mixtă, îndeosebi după 1860, scriitorul nostru se rătăcește din ce în ce mai ușor și mai adînc în hățișurile sistemelor «limbistice » și modelor ortografice derivate din principiile etimologice și din exagerările heliadiste, ajungînd, în 1874, să-și mărturisească «nedomirirea asupra multor cestiuni de limbistică română », să scuze, pentru aceste motive, erorile « stilistice » comise de traducătorii români din autorii eleni, apoi să se refere, cu îngăduință, la « fluctuațiile la care limba noastră este încă expusă în procesul ei de limpezire » și la dificultatea « de a se feri cineva atît de exagerațiunile adimenitoare ale sistemelor limbistice, cît și de incorecțiunile consimțite de uzul zilnic al vorbirii și al tiparului românesc » [2].

Toate « nedomiririle » scriitorului, « exagerațiunile adimenitoare » și «incorecțiunile » își fac loc, în același an 1874, în manuscrisul autograf al cursului de *Istoria arheologiei,* în manuscrisul alograf (adnotat și semnat de Odobescu) și în ediția întîi a eseului TsuoVxuvyjysIlxo^ ca să nu cităm decît lucrări mai cunoscute. în 1877, cînd încredințează

[1] Vezi studiul *Despre unele manuscripte și cărți tipărite aflate în mănăstirea Bistrița (districtul Vilcea, în România),* capitolul relativ la *Psaltirea lui Coresi,* publicat în *Revista română pentru științe, litere și arte,* București, 1862, voi. II, p. 107—120, și darea de seamă despre *Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român (Sesiunea din iulie 1862, în Brașov),* ibid., p. 561—587.

[2] *Raport asupra manuscriptelor de traduceri de pre autori elini, prezentate la concurs^* în *Analele Societății Academice Române,* sesiunea anului 1874, reprodus sub titlul *Condițiunile unei bune traduceri românești, din autorii eleni și latini,* în *SLI (1887),* voi. II, p. 360—383.

tiparului manuscrisul cursului de *Istoria arheologiei,* dezorientare
Odobescu atinge apogeul. Plictisit, pare-se, de numeroasele « greșeli
grafice », depistate în coaiele tipărite, — dar care nu se datoresc num
pografului sau corectorului, de vreme ce se întîlnesc și în manuscr
Odobescu își declină, în prefață, orice răspundere lingvistică:
orice scriere românească din ziua de astăzi, cea de față reclamă de la
tori o nemărginită îngăduință întru ceea ce privește limba și mai cu
ortografia. într-însa, cîte erori de felul acesta nu sînt greșeli ale tipa
sau ale corecturii <...>, binevoiască publicul a nu le arunca to
seama scriitorului. Nestatornicia timpului nostru, în filologie ca
multe altele, poartă cea mai mare parte din vină » [1]

După 1880, curentul etimologic și curentul heliadist își pierd
tat autoritatea, știrbită, cu ani în urmă încă, de ironiile scriitori
de argumentele filologilor foneticști. Manuscrisele, ca și articolele
țile publicate de Odobescu în această perioadă, reflectă declinul a
tuat al celor două curente, dar, totodată, și indiferența scriitorulu
de chestiunile de ortografie și morfologie. Așa se explică, probabil,
în 1886, cînd reeditează « scenele istorice », nu face, în cuvîntul introd
nici o mențiune asupra deosebirilor ortografice și morfologice dintre
(1860) și a doua ediție, deși, după cum reiese din compararea tex
deosebirile de acest fel sînt destul de numeroase pentru a fi merit
puțin o aluzie [2]. Și, desigur, tot așa se explică, cel puțin în parte,
de unitate ortografică și morfologică din *SLI (1887),* deși nu î
îndoială că textele acestei ediții au fost, într-un anume sens, rev
de autor, fie înainte de a fi date la tipar, fie ulterior, în corecturi.

Ținînd seama, pe de o parte, de atitudinea consecvent antiet
gistă a lui Odobescu, iar, pe de altă parte, de ezitările și, de la un a
moment înainte, chiar de indiferența lui față de fluctuațiile ortogra
morfologice proprii timpului de nestatornicie filologică pe care 1-a pa
nu am limitat transcrierea textelor și a variantelor la copierea
mult sau mai puțin mecanică a edițiilor de bază [3] și la strict
registrare a diferențelor dintre ediția de bază și celelalte edi
aceluiași text. Acest procedeu ar fi dus, în mod inevitabil,
producerea tuturor inconsecvențelor grafice, a tuturor erorilo
canice de tipar și a tuturor greșelilor de corectură drept form
limbii lui Odobescu, încărcînd aparatul critic cu un balast d
micuri care ar fi copleșit variantele reale [4]. Pentru a evita o ase
eroare, am adoptat principiul transcrierii prin interpretare fo
folosind de la caz la caz și numai pe baza analizei surselo
de cîte ori am considerat necesar, și emendarea prin conjectură.
cedând astfel, am stabilit cîteva norme care, fiind deduse din manu
și din ediții apărute sub îngrijirea scriitorului, reflectă, credem, cu
tate, atît particularitățile fonetice și morfologice constante în scris
Odobescu, cît și ezitările sale și ale timpului, și am eliminat, — a

[1] A. I. Odobescu, *Istoria arheologiei. Studiu introductiv la această știință. I, An
— Renașterea,* București, Librăria Socec și Cnia, 1877, p. X.

[2] Vezi, în volumul de față, p. 264-266, 269-271 și 307-308.

[3] Vezi, pentru fiecare text în parte, notele descriptive ale edițiilor.

[4] Vezi: Demostene Russo, *Critica textelor și tehnica edițiilor,* în *Studii istorice grec*
Opere postume. București, Fundația pentru literatură și artă, 1939, tomul al
p. 599-600.

texte, cît şi din variante, — erorile tipografului şi ale corectorului, precum şi grafiile fluctuante, lipsite de valoare fonetică.

Formulăm în cele ce urmează normele generale adoptate pentru transcrierea textelor şi variantelor.

Vocale : *a* şi *ă* din grafiile etimologice de tipul *aăunatori, anse, barbaţi, consacră, rasboi, România, săpaturi ^Vitost* transcrise cu *ă (adunători, bărbaţi, consacră, război, săpături),* cu *î (însă)* şi cu *â (România).*

% din manuscrisele şi tipăriturile perioadei de tranziţie *(/fcrs, p'bşim, rtpit)* a fost transcris *ă (fără, păşim, răpit), î (bmtuia — bîntuia, decfr'bnat'b* — *desfrînată),* şi *â (rommi — români),* conducîndu-ne după grafiile din izvoarele scrise sau tipărite cu caractere latine. Cînd grafia propune două sau chiar trei lecţiuni (de exemplu : *dwbm'bturile* şi *pîr^u* pot fi citite şi *dărîmăturile* şi *pîrîu,* dar şi *dărâmăturile, pîrău,* şi chiar *dîrîmăturile,* am menţionat în variante, alături de lecţiunea aleasă, şi grafia din textul original. De asemenea, am înregistrat printre variante, dar precedate de menţiunea *corupt,* grafiile *înfoi* şi *pmă* din ediţiile moldoveneşti ale textelor odobesciene.

Tot *ă* au fost citite şi semnele o şi o din grafiile *adecoşi adeco, eo* şi *co, coci* şi *coci, cotră* şi *cotră, dero* şi *ăero, foră* şi *fora,* şi *monăstire,* deci *adecă, căci, către, dară, fără, mănăstire*[1]. De asemenea, am transcris ca *ă* şi *î,* şi semnele *â, e* şi *6* din grafiile *câ-l, cotre, cârma, desfăşurând, pâlcuri, rotund, spâimînta, ţerm* şi *ţârm, văpaia* etc.

ă a fost transcris *e* în grafiile *fiă, patria, viă,* deci: *fie, patrie, vie*[2] şi *î* în grafiile *câmpie, cărciumă, câştiga, desfrânat, fâlfăi, izbândă, încâlcit, până, sfâşiat, tărăină, târăm, vâslaş,* deci: *cîmpie, circiumă, cîştiga, desfrînat, fîlfîi, izbîndă, încîlcit, pînă, sfîşiat, tîrîind, tărîm, vîslaş,'* dar a fost menţinut în *îndemânatic, mănăstire, mânuşiţă, mîngăiere, vâlcea,* — rostiri populare curente.

e la început de silabă, precedat de vocală, în cuvintele din vechiul fond, a fost transcris după normele ortografiei actuale, dar fără nici o excepţie, aşa cum indică şi ediţia *SLI (1887),* unde, frecvent, se întîlnesc grafii de tipul *greier, îndoieli, învoieli, lunguieţ, măiestrie, muiere, Ploieşti, şuierătură, trebuie* şi chiar *giuvaier,* grafie nerecomandată de normele actuale[3].

e precedat de labială a fost transcrisa, deci: *desmierda,fier, fierar, fieros, fierbe, miel, miere, mierlă, piedică, piele, pier, pierde, pietre, pietros, zbiera* etc, grafii existente şi în manuscrisele autografe şi în ediţiile originale, paralel cu grafiile etimologice *desmerda, fer, ferar, feros, ferbe, mei, mere, merlă, pedică, pele, pept, per, perde, petre, petros, zbera* etc.

[1] Odobescu scrie, cu grafie mixtă, de obicei, *mbmcîire.* Grafia *monăstire,* întîlnită uneori, se datoreşte, probabil, omiterii semnului diacritic. Acelaşi accident (foarte frecvent în textele cu caractere latine ale secolului al XlX-lea) ar putea explicaşi formeie *locaş* şi *rotund,* care figurează, uneori pe aceeaşi pagină, alături cu formele *locaş* (deci *lăcaş)* şi *rotund* (deci *râtund).* Cum însă grafiile *monăstire, locaş* şi *rotund,* întîlnite şi în manuscrisele autografe şi în tipăriturile din perioada scrierii de tranziţie, au valoare fonetică, le-am păstrat atît în texte cît şi în variante.

[2] Grafiile de tipul *chiăile, chiămare, înghiăţat,* au fost transcrise *cheile, chemare, îngheţat.*

[3] Vezi *îndreptar ortografic, ortoepic şi de punctuaţie,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1965, p. 145.

e din grafiile *doue noue, reu, seu, teu* etc, şi *e* din *doue, noue,*
seu, teu etc, a fost transcris *ă,* deci: *două, nouă, rău, său, tău* etc.; *e*
grafia latinizată *verbi* (şi chiar *verbi)* a fost citit *o : vorbi*; am resta
pe *ă* în prefixul *ră-* din cuvintele vechi, scrise uneori, în manuscrise
tipărituri, *remînea, reposat, resări, resipi, resuna* etc, şi în prefixul
(răz-), scris şi tipărit adeseori *res-,* deci: *rescumpăra, resfăţa, resfoi,resfr*
respîndi, respunde, restrişte, resleţi etc. (notate în manuscrise şi edi
rescumpăra, resfăţa, resfoi, resfrînge, respîndi, respunde, restrişte, r
etc.) au fost transcrise, în textul şi variantele ediţiei de faţă, *ră*
păra, răsfăţa, răsfoi, răsfrînge, răspîndi, răspunde, răstrişte, răsleţi
făcînd menţiune parantetică, în variante, numai pentru grafia *res*
care s-ar putea să aibă valoare fonetică.

e din grafiile etimologice *deca* (şi *decă), pena* (şi *penă), preda* (şi *p*
primăvara (şi *primăvară), seu, şese, şepte, şerpe, ţera, ţerina* etc, a fost
şi scris *a,* deci: *daca* (şi *dacă),'pana* (şi *pană), prada* (şi *pradă), prim*
(şi *primăvară), sau, şase, şapte, şarpe*[1], *ţara, ţarina.*

% a fost transcris ca *i,* deci: *aprozii* nu *aprozii, boierii* nu
dînşii nu *dînşit, ferentari* nu *ferentari, iarăşi* nu *iarăşi, cari* (pron.
nu *'cari-, i* plenison a fost transcris *i,* nu *ii,* deci *cari* (pron. rel.) nu

Am transcris ca atare formele *or, orce, orcine, orcare* etc, *o*
cine, oareşcare etc, *fieşcine, fieşce, fieşcare,* şi nu am restabilit
final din particula *-şi,* menţinînd grafiile neliterare, dar fonetice, *a*
aceeaş, cevaş, cinevaş, cîtuş, iarăş, totuş.

Grupul final *-ii,* care marchează nominativul şi acuzativul p
articulat sau genitiv-dativul singular articulat, a fost transcris *-iii,*
copiii (în loc de *copii), lefegiii* (în loc de *lefegii),* şi *măriii (-tale), Pronii*

i după consoană continuă a fost transcris *î,* deci *amărît, frî*
izvorî, osînăit, rîu, sîn, zîmbitor etc, nu *osinăit, riu, sin, zimbitor* etc,
alături de *scîrţîi, strîmt* şi *urîcios* am păstrat fonetismele curente în gr
muntenesc *scîrţii, strimt* şi *uricios.*

â, e, 6, şi *4* au fost transcrise ca *î* :1 *âmbele-îmbele, ânt*
genduri-gînduri, rândunica-rînăunica, [umplut-împlut, sunt-sînt. Fon
mul *umplut,* care în manuscrisele şi în ediţiile din perioada scrierii de
ziţie apare paralel cu *împlut,* a fost menţinut, atît în texte, cît şi în varia
deşi, ca şi în cazurile *monăstire, locaş* şi *rotund,* s-ar putea să se fi imp
scrisul lui Odobescu prin influenţă'grafică etimologică, sau să se
reze, pur şi simplu, unei erori de tipar. Nu am considerat, însă, ca pr
Jimbii lui Odobescu fonetismele propuse de grafiile latiniste *ron*
rondunele şi *sunt* pe care nu le-am întîlnit în manuscrisele şi în tipă
rile din perioada scrierii mixte, şi deci am scris peste tot *rîn*
şi *rîndunele* (niciodată *rondunele);* lui *sunt* i-am creat un regim
sebit : am scris peste tot, în texte, *sînt,* dar l-am păstrat în variante,
cedat de menţiunea *scris,* pentru că este frecvent în manuscrisele şi
ţile cu caractere latine şi pentru că asupra valorii lui fonetice, cel pu
studiile despre limba literară a secolului al XlX-lea, se mai discută

[1] Menţionăm că interpretarea grafiilor *şase, şapte, şarpe,* (care ar putea fi citite,
graiul muntenesc, *şease, şeapte, şearpe)* ca *şase, şapte, şarpe,* se bizuie pe numeroasele
corecte, literare, din manuscrisele autografe şi din ediţiile originale. Formele diftongate
şease, şeapte, şearpe au fost menţinute, în texte şi în variante, numai cînd apar scrise ca a
manuscrisele cu caractere chirilice.

-u final are în textele Ini Odobescu o situație oarecum specială, indicată îndeosebi de ediția *SLI (1887).* Precedat de *i* şi notat fără semn diacritic *(-u),* nu are valoare fonetică, deci am transcris *copaci* (nu *copaciu), dibaci* (nu *dibaciu), grai* (nu *graiu) Jii* (nu *Jiiu), poci* (nu *pociu), servici* (nu *serviciu), Sibii* (nu *Sibiu)* etc.; în aceeaşi poziție, dar notat cu semn diacritic (-«) *(agabaniu, filaliu, sevaiu)* are valoare fonetică, deci am scris : *agabaniu, filaliu, sevaiu* (nu *agabani, filali, sevai)*; de asemenea, are valoare fonetică şi cînd, notat cu semnul scurtimii *(-u),* este precedat de alte vocale \ dar, precedat de consoane, acelaşi *-u* nu mai are valoare fonetică [2].

Hiatul vocalic *ii,* fluctuant atît în manuscrise cît şi în tipărituri *(priimi* şi *primi, privi* şi *priivi, fiiul şi fiul, pustiiul* şi *pustiul),* a fost considerat, pentru timpul în care scrie Odobescu, tradiție şi modă ortografică, şi deci nu a fost transcris în texte, dar pentru că... *grammatici certant* asupra valorii lui fonetice în secolul al X1X-lea, l-am menționat printre variantele grafice.

Diftongii *ea, ia* şi *ie,* notați de regulă, — în manuscrise ca şi în textele tipărite cu caractere latine, şi uneori şi în textele scrise sau'tipărite cu alfabetul mixt, — *e, ie* şi *e,* dar şi *ea, ia,* şi *ie,* au fost transcrişi, în genere, după indicațiile ortografiei actuale, mențiind însă formele *cdmeaşd* (scris *cămeşă), deşeartă* (scris *deşertă), streajă* (scris *strejă), şea* (scris *şe), şeâle* (scris *şele)* etc. Precedați de *i* plenison, aceiaşi diftongi au fost transcrişi *a* şi *e,* fără nici o mențiune în variante.

Consoane : în domeniul consonantismului, mai complicată pare a fi problema determinării valorilor literei *s.* Nu ne referim, bineînțeles, la manuscrisele şi tipăriturile în care scriitorul sau editorul au folosit'scrierea de tranziție. în acele texte chestiunea interpretării valorii lui *s* este simplificată de folosirea semnului chirilic *c* şi, numai sporadic, a literei *s,* în poziție intervocalică şi finală, cu valoare de *z* [3]. Lucrurile se complică însă odată cu trecerea la scrierea cu caractere latine şi pe măsura creşterii influenței italienismului şi etimologismului. Sub aceste influențe, *s* şi *ss* notează uneori pe *x.* Cum în manuscrisele autografe şi în edițiile apărute sub îngrijirea lui Odobescu se întîlnesc frecvent grafiile *hc, Ies* (în textele scrise sau tipărite cu alfabetul mixt), şi *x (exalta, executa, exista, expune, extas)* am restabilit peste tot grafia cu *x,* anulînd grafiile cu *s* reduplicat [4], dar am menținut grafiile cu *s* simplu.

Urmînd etimologismului, *s* şi *ss* au, uneori [5], valoarea lui *ş,* ca de exemplu în *arsi, lassi, passi, strinsi, verşi* etc, pe care le-am transcris, fără nici o mențiune în variante, *arşi, laşi, păşi, strînşi, verşi* etc ; aceeaşi valoare *(ş)* o are, în textele latinizante, şi *s* urmat de *i*

[1] *Au. eraii, eu, reti, seit, stau* etc. au fost transcrise: *au, erau, eu, rău, său, stau* etc.

[2] *Izbutescu, împotrivescu, nâvălescu, ochescu* etc. au fost transcrise : *izbutesc, împotrivesc, năvălesc, ochesc* etc.

[3] *Alusiune* pentru *aluziune, devisă* pentru *deviză, fasâ* pentru *fază, poesie* pentru *poezie, prosă* pentru *proză* etc. Menționăm că în transcrierea lui s intervocalic şi final cu *z* ne-am abătut de la regula ce se deduce din exemplele de mai sus numai pentru cuvintele *apoteosâ, basen, extas, fantasie, filosofie* şi *teosofie* care, probabil, erau nu numai scrise, ci şi pronunțate ca atare.

[4] Un prețios ajutor în această chestiune, ca şi în altele, îl oferă compararea edițiilor succesive ale aceluiaşi text tipărit între anii 1870 — 1880, si apoi după 1880, îndeosebi compararea cu ediția *SLI (1887).*

[6] îndeosebi în textele publicate în *Analele Societății Academice Române.*

(siedere, sierpi, siuera), pe care l-am transcris ş *(şedere, şerpi, şu*
de asemenea fără mențiune în variante.

înaintea oclusivelor sonore *(b, d, g), s* a fost redat prin *z (braz*
brasdă, izgonire nu *isgonire, zbucium* nu *sbucium, zdravăn* nu *să*
zgardă nu *sgardă),* dar a fost menținut ori de cîte ori apare înaintea c
lalte consoane şi nu este infirmat de etimologie. Formele *aceşti, alb*
minişitri, noştri, pilaştri, şchiop, scoală, Ştefan, trişti etc, care apar, rar
printre formele, numeroase, cu ş, au fost considerate grafii şi deci au
înlocuite, în texte, cu formele' corecte : *aceşti, albaştri, miniştri, n*
pilaştri, şchiop, şcoală, Ştefan, trişti etc, făcîndu-se însă cuvenita m
țiune despre grafie la *Variante.*

O altă chestiune complicată de etimologişti este aceea a notării l
în textele scrise cu alfabetul de tranziție, Odobescu (şi editorii) fol
buchea iț care, după introducerea scrierii cu caractere latine, a fost n
de I. Heliade Bădulescu, şi, după el, de « fonetiştii moderați», cu *g.* I
niştii, consecvenți principiului enunțat de I. C. Massim :«scrie fiecare s
derivat cu semnul primitivului seu» [1], scriu *lati, pati, munți, des*
fientie, ascutiu, impartia, tinere şifacia, judeciu, iar prin analogie,
laciu, braciu, galinaciu etc Din compararea textelor tipărite între
1870—1880 cu manuscrisele, ca şi din compararea comunicărilor acade
aşa cum au apărut în *Analele Societății Academice Române,* cu versi
lor din ediția *SLI (1887),* reiese că Odobescu nu accepta decît forța
împrejurări [2], şi uneori, probabil, de situația lui de academician,
grafiile mai mult sau mai puțin oficiale, continuînd să utili
după 1880 îndeosebi, litera *ț (importanța, putințele, toți,* nu *import*
putintia, toți) şi semnul *g (gipariu, faga, Franga,* adică *Ți*
fața, Franța) pentru *ti* etimologic. Totuşi, atitudinea lui nu este
gorică, de'vreme ce menține cîteva forme etimologice, ca de exe
anuncia, enunciare, Francia, precios, pronunciațiune, care, în alte
te, neinfluențate de vreo tipărire anterioară cu ortografie et
logică, apar sub formele consacrate : *anunța, enunțare, Franța, pr*
pronunțare. în asemenea cazuri, considerînd inoportună emendarea
tului prin conjectură, am menținut formele etimologice care, după
însuşi Odobescu spune, reflectă «fluctuațiile la care limba literară
încă'expusă în procesul ei de limpezire».

Grupul consonantic *ch,* introdus tot sub influența etimologism
atît «în cuvinte străine şi nevulgarizate încă» [3] (ex. *anachronism, arch*

[1] Gf. *Analele Societății Academice Române,* Bucureşti, Tipografia Națională,
tomu I, p. 72.

[2] Este semnificativă, în acest sens, intervenția lui Odobescu în şedința din 14
1872 a Societății Academice Române, astfel relatată în *Analele Societății Academice*
(Sesiunea anului 1872):

« în *Analele Societății,* tipărite cam tîrziu, d-sa află cu părere de rău că în raportul com
asupra traducțiunilor din Iuliu Cezar *(Comentariile de Bello Gallico)* s-a schimbat nu
ortografia cuvintelor, ci că d-1 secretar general şi-a luat rolul de profesor de gramatică, co
cuvinte, expresiuni şi c.1. şi înlocuindu-le <...>. Eu, zice d-1 Odobescu, nu sînt amic al
narului (comisiunii lexicografice) şi-i fac neîncetat opozițiune, prin urmare nu pot adm
cuvinte întregi să mi se corecteze de membrii acelei comisiuni. Ger să se pună margini la ase
corecțiuni şi să se lase nealterat stilul fiecărui membru al Societății; cer, în fine, ca observ
mele să se treacă în procesul-verbal. *n*

[3] Vezi *Analele Societății Academice Române,* Bucureşti, Tipografia națională,
tom. I, p. 262.

archanghel, archeologie, archiepiscop, archimandrit, architect, architravă, character, chor, choră, chronicar, chronică, diptich, echo, patriarch, polichromie, psichologie, technică, triptich) cît şi în cuvinte mai vechi (ex. *chîrtie, chram, chrisov, inoroch),* care în sursele originale este notat cu buchea x (în textele scrise sau tipărite cu alfabetul mixt), şi uneori cu litera *h,* a fost transcris *h* (deci: *anahronism, arhaism, arhanghel, arheologie, arhiepiscop, arhimandrit, arhitect, arhitravă, hor, horă, hronicar, hronică, distih, eho, patriarh, polihromie, psihologie, tehnică, triptih* şi *hîrtie, hram, hrisov, inoroh)* \ Acelaşi grup consonantic *(eh),* în grafia *schinteie,* a fost citit şi transcris *c, scînteie*[2].

Grafiile italienizante *qu* pentru *c, qui, que* pentru *ci, chi, ce, che,* propuse de I. Heliade Eădulescu, au creat în textele originale odobesciene forme ca *anticuar, anticuitate, cualificațiune, cualitate, cuestiune* etc, care, însă, apar mult mai frecvent sub formele *anticar, antichitate, calificațiune, calitate, cestiune* (sic !) etc Din compararea celor două ediții originale ale eseului **YSUSO-XOVYÎYSTIXOS** reiese că, la retipărirea în ediția *SLI (1887),* Odobescu a eliminat multe din formele italienizante existente în ediția I (1874). De asemenea, din compararea ediției originale a *Istoriei arheologiei* (1877), în care grafiile etimologizante abundă, cu manuscrisul (datat 1874), reiese că, în 1874, Odobescu nu adoptase în scrisul său cele două mode ortografice, ci numai că anume grafii recomandate de curentele menționate îi veneau din cînd în cînd sub condei[3]. Plecînd de la aceste constatări, am fi avut argumentul de principiu necesar pentru a înlocui, în texte, prin conjectură, formele italienizante, de tipul celor citate, cu formele consacrate de uzul limbii literare, menționîndu-le pe cele dintîi în variante. Dar pentru că o ediție critică trebuie să reflecte cît mai exact şi marasmul lingvistic din vremea scriitorului a cărui operă o cuprinde, şi pentru că nu toate emendațiunile ar fi putut fi justificate, atestate, am menținut, în texte şi în variante, formele italienizante.

în textele scrise şi tipărite cu alfabetul de tranziție, semnul y (+ *e, +i)* se citea *ge, gi,* pe cîtă vreme pentru notarea lui *ghe, ghi* se foloseau buchea r şi litera *g (+e, +i)*: *vervef* şi *gergef, vianjie* şi *giar^ne, Tfaedşi Gfaed* pentru *gherghef, ghearăle, Ghiced.* La retipărirea cu caractere latine a textelor tipărite inițial cu alfabetul mixt, buchea r şi litera *g (+e, +i)* au fost citite uneori ca *ge, gi,* de unde lecțiunile *evangelia* (din *eBanrelia, evangelia) şiliturgia* (din *liturriea, liturgica).* în toate cazurile am restabilit, în texte, lecțiunile indicate de grafiile de tranziție *(arhanghel, evanghelia, liturghia),* dar pentru că şi lecțiunile *arhangel* (din *arxangel) evangelia, liturgia* sînt posibile, prin influență italiană, le-am menționat în variante.

[1] Grafiile sporadice *eco, inoroc, policromie, psicologie, tecnică* etc, care, datorită, probabil, unor greşeli de tipar, propun alte lecțiuni decît cele adoptate mai sus, au fost menționate la *Variante.* Nu am înregistrat însă, în variante, grafii absurde, ca de pildă *ctrtie, crisov* etc.

[2] Grafia *schinteie* provine, probabil, cu concursul tipografului, din varianta *schinteie,* pe care am menționat-o la *Variante.*

[3] Vezi mai sus, în această notă, p. 15, mențiunea lui Odobescu relativă la ortografia ediției *Istorna arheologiei.*

în cîteva texte timpurii, pronunțarea explozivă a lui gr este not probabil pentru evitarea confuziei cu palatala muiată *g',* prin *gh (g ghîscă, ghînd).* Am înlocuit această grafie cu grafia actuală *(gîde, g gîscă).*

Am menținut peste tot unde le-am întîlnit cuvintele terminat *-agiu* şi *-egiu : avantagiu, echipagiu* (chiar şi *Ermitagiu), limbagiu, pas personagiu, pagiu, sacrilegiu* etc, forme caracteristice pentru un an moment din istoria pătrunderii neologismelor în limba literară, cu t că în manuscrisele de tinerețe Odobescu scrie şi *avantajele, peisaj* şi c *peizaj*[1], şi deşi e foarte greu de presupus că scriitorul nostru, cunos bine limba franceză, va fi rostit vreodată, «italieneşte cu români *Ermitagiu* şi nu *Ermitaj, limbagiu* şi nu *limbaj, pagiu* şi nu *paj.*

j din grafiile etimologice *project, subject* şi *jace* a fost citit şi trans ca *i '.proiect, subiect,* — şi ca *z : zace.*

ph şi *th* din grafiile *ălphabet, diphtong, orthographie, pJionetic, e* ***tică,*** *theosophie, theocrație* etc. au fost transcrise, *alfabet, diftong, ortogr fonetică, estetică, teosofie, teocrație* etc.

Grafiile cu *h* inițial pseudoaspirat, izolate *(harmonie,* ***helle*** *hipocrizie),* au fost scrise ca în ortografia actuală *(armonie, e ipocrizie).*

De asemenea, am unificat în sensul ortografiei actuale, fără n mențiune în variante, grafiile, sporadic întîlnite, cu *n-\-b, p, v, f,* sc *m + b,p,v,f.*

Formele *Gluş, reliev, sder,* au fost de asemenea, scrise, în texte în ortografia actuală, dar pentru că s-ar putea datora nu numai g originare, ci şi unei confuzii curente între consoanele surde şi sonore, l menționat în variante.

în ceea ce priveşte reduplicarea consoanelor, chestiune mult d tată de etimologişti, menționăm că am aplicat normele ortografiei act cu doar două excepții: am generalizat scrierea pronumelui *celalt* cu d *l (cellalt)* şi scrierea cuvintelor care primesc prefixul *în,* cu un sin *(înămoli, înegri, înegura, înobila* etc), aşa cum sînt scrise în majorit surselor originale, dar am menționat în variante grafiile cu *n* du *înnopta.* Tot în legătură cu prefixul *în-,* menționăm că am păstrat mele *încarna, înlumina, însinui, întitula* etc, considerate azi nelite dar care se întîlnesc în mai toate sursele originale (manuscrise şi tipărite), consecințe probabile ale unei reacții împotriva etimologism ^care excludea semnul *î* din alfabetul românesc, scriind, la înce cuvintelor, în locul lui *î,* litera *i (in, incă, intr'un, insă* etc).

în fine, menționăm că am transcris fonetic cele cîteva cuvinte « românizate» grafic, întîlnite în sursele originale, deci: *Marseieza, dantive, şampanie* etc, în loc de *Marseilleza, pendentive* (pl.), ***cham*** dar am menținut grafiile *fashionabil, guilotină* şi *vaudevilluri,* care i o nuanță de pronunție diferită de rostirea românească.

Numele proprii au fost scrise după indicațiile ortografice actua după normele de transcriere mai sus expuse.

[1] Vezi, în volumul de față, *Călătorie din Paris la Londra* (p. 165—180) şi *Note Galeria de pictură din Dresda* (p. 194—204).

Plecînd de la constatarea mai veche, şi întemeiată, că în «ediţia definitivă» a scrierilor sale literare şi istorice — *SLI (1887)* — Odobescu tinde, ca orice scriitor cînd îşi pregăteşte o asemenea ediţie, să generalizeze anume forme de limbă, pe care le consideră fie corecte, fie potrivite unor criterii de armonie mai mult sau mai puţin subiective, niciodată formulate, sistematizate, ne-am pus întrebarea dacă, într-o ediţie critică, cum este aceasta de faţă, putem extinde tendinţa de uniformizare şi asupra textelor nedefinitivate de scriitor, ducîndu-i pînă la capăt intenţiile pe care şi le-a manifestat, dar, din diverse motive, nu le-a realizat. De obicei, la această întrebare, filologii răspund negativ, interzicînd editorului, în interesul cercetării lingvistice, să «idealizeze» textul editat. Opunînd acestei oprelişte argumentul ultimei voinţe a scriitorului, argument de întîietate pentru editor, precum şi evidenţa tuturor detaliilor necesare studiului lingvistic în aparatul de note şi variante, am considerat că nu greşim generalizînd acele forme de limbă, puţine la număr, pe care Odobescu, în ediţia *SLI (1887),* le utilizează cu precădere, menţionînd în variante toate deosebirile lecţiunilor stabilite prin conjectură. Am scris deci, în texte, peste tot *îmbe, eleni, fantasie, învierşunat, laturi, smalţ* şi *tal,* forme care, în alte ediţii şi în manuscrise, se citesc, — fie din vina tipografului, fie din neatenţia scriitorului, — şi *ambe, fantezie, înverşunat, lături, smalţ* şi *ţel.* De asemenea, am extins, mai cu seamă pentru eufonie, asupra tuturor textelor scrierea *subt* înaintea cuvintelor care încep cu vocală.

Paralel însă cu unificările menţionate, am menţinut în texte un mare număr de forme variabile, din care, spre exemplificare, citãm aci cîteva : *adecă* şi *adică, adesea* şi *adese, ademenitor* şi *adimenitor, adineaori* şi *adineauri, agheasmă* şi *agheazmâ, aiasmă* şi *aiazmă, almintrele* şi *altmintrelea, amenința* şi *amerința, asemenea* şi *aseminea, basme* şi *basne, belşug* şi *bilşug, blestem* şi *blăstem, care* şi *carele* (pron.), *carpen* şi *carpin, ceremonie* şi *ţeremonie, cioarec* şi *cioaric, citi* şi *ceti, cîine* şi *cîne, cîntec* şi *cîntic, cinzeacă* şi *cinzacă, clopotniță* şi *clopotniță, complet* şi *complect, curtezan* şi *curtizan, dacă* şi *daca, deosebi* şi *deosibi, descăleca* şi *descălica, desnădăjduit* şi *desnădejduit, descifra* şi *deşifra, desveli, dezveli* şi *dezvăli, dimpotrivă, dimprotivă* şi *dimpotrivă, dinîntru, dinăuntru, dinlăuntru* şi *dinlăîntru, dintîi, dîntîi* şi *dîntii, dispreţ* şi *despreţ, după* şi *dupe, epocă* şi *epohă, eunuc* şi *eunuh, flăcări* şi *flăcări, francez* şi *franţez, frănghie* şi *frănchie* (stofă), *Franţa* şi *Francia, frumos* şi *fromos, galben* şi *galbin, găitan* şi *găietan, genunchi, genuchi* şi *genunche, iepurele* şi *iepurile, iezuit* şi *jezuit, intră* şi *întră, ismă* şi *izmă, istraelit* şi *izraelit, împiedicare* şi *împiedecare, încongiora, încongiura, încunjura* şi *încungiura, întîi* şi *întii, întrerupe* şi *întrerumpe, înveli* şi *învăli, jefui* şi *jăfui, jertfi* şi *jărtfi, judecată* şi *judicată, jupîniță* şi *jupaniță, jupîneasă* şi *jupăneasă, lacrimă, lăcrăma* şi *lacrimă, licărire* şi *licurire, locui* şi *lăcui, locaş* şi *lăcaş, martor* şi *martur, meritos* şi *merituos, mîine* şi *mîne, moliciune* şi *moleciune, monedă* şi *monetă, mofluz* şi *mufluz, nădejde* şi *nâdejdie, nimănui, nimărui* şi *nimenui, nisip* şi *năsip, oră* şi *oară, orizont* şi *orizon, pajură* şi *pajere, păianjen* şi *păinjin, plăsmuire* şi *plăzmuire, patriarhi* şi *patriarşi, pe* şi *pre, pereche* şi *păreche, perete* şi *părete, peste* şi *preste, pismă* şi *pizmă, pîine* şi *pîne, pîrîu* şi *pîrău, peizaj,peisaj* şi *peisagiu, pofti* şi *pohtl, prieten* şi *prietin, providență* şi *provedință, regat* şi *rigat, repede, răpede* şi *rapide, revărsa* şi *răvărsa, rezema, rezima* şi *răzima, ridica*

şi *rădica, risipi* şi *răsipi, rochie* şi *roche, sălbatic* şi *sălbatec, săneață* ş
neaţâ, scenă şi *scenă, secol* şi *secul, seimeni* şi *simeni, semăna* şi *sămo*
serba şi *sărba, sihastru* şi *sehastru, sfadă* şi *svaăă, sfat* şi *svat, sfînt* şi
smîntînă şi *zmîntînă, spasmodic* şi *spazmodic, speriat* şi *speriet, sta*
şi *stariță, străin* şi *strein, streaşnă* şi *straşină, şarpe* şi *şarpe* (rar *şea*
şoaptă şi *şoptă, tendinţă* şi *tendenţă, trecere* şi *tracere, trimite, trimite* şi *trăn*
tulburat şi *turburat, veşmînt* şi *văşmînt, zahărea* şi *zaherea, zori* şi *ziori, z*
găni şi *zăngăi* etc.; de asemenea, am păstrat toate aspectele morf
gice, — populare, regionale, specifice epocii sau unor tendinţe din ep
în care a scris Odobescu, — întîlnite în manuscrisele autografe şi în ed
originale, care, prin frecvenţa lor, reflectă, ca şi variantele fonetice ci
mai sus, concurenţa dintre formele vechi şi populare, pe de o parte
formele limbii literare, în curs de cristalizare, pe de altă parte, cît şi m
tiplele valenţe eufonice ale limbii româneşti folosite de Alexandru O
bescu.

Memne convenţionale utilizate în texte şi variante:

< > — indică literele şi cuvintele pe care le-am introdu
texte şi variante;
[ ] — indică texte, fragmente şi cuvinte a căror autentic
este dubioasă;
... — indică fragmente, cuvinte şi litere indescifrabile.
< > — indică lecţiuni ipotetice ale manuscriselor indesci
bile.
-f ... f — indică lacunele din texte, fie că sînt ale autorului,
că se datoresc degradării manuscrisului.
t < > t — indică lecţiuni ipotetice, restabilite prin conject
ale textelor lacunare.

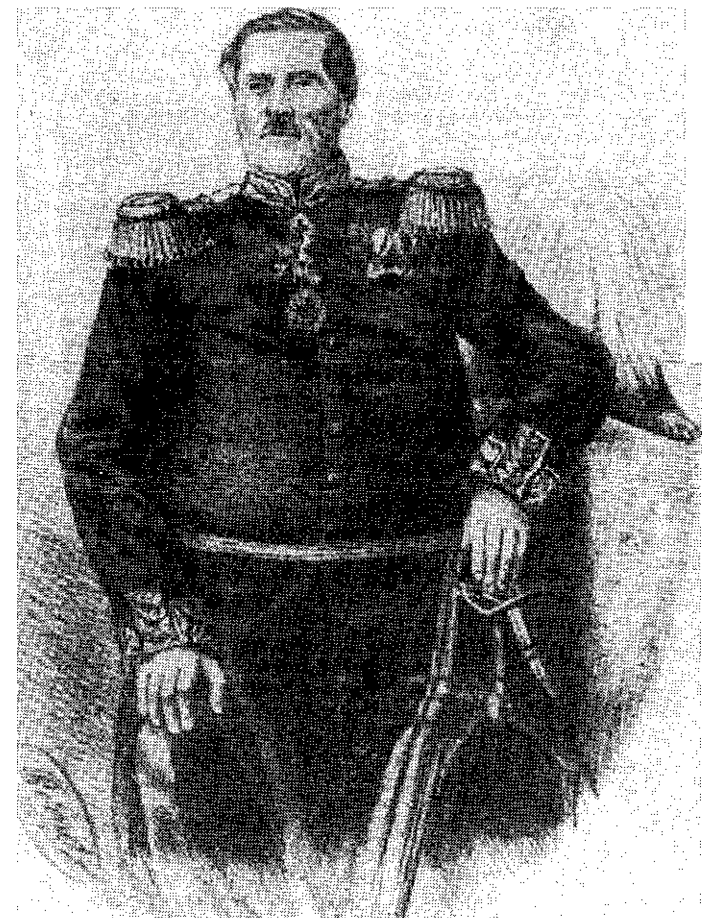
CRONOLOGIA VIEȚII ŞI ACTIVITĂȚII LUI ALEXANDRU ODOBESCU

1834—1860

1834, 23 iunie	- Se naşte în Bucureşti Alexandru Odobescu, fiul colonelului Ion Odobescu (1793-1857) şi al Catincăi, fiica doctorului Constantin Caracas.
1844	- Se înscrie la Colegiul St Sava din Bucureşti.
1847	- Se înscrie la Colegiul francez al lui Monty, înfiinţat în 1847 la Bucureşti. Cunoaşte pe Vasile Alecsandri, la Balta-Albă, în vacanța de vară.
1848	- Compune schița unei drame *Mihai Viteazu,* înfăţişare dramatică în trei părţi.
1850, vara	- Pleacă pentru studii la Paris, unde găseşte societatea exilaților politici: Bolliac, Eusso, Alecsandri, Bălcescu şi grupul tinerilor români veniţi pentru studii: P. Iatropol, Dimitrie Florescu, D. Berendei, G. Cretzianu, Al. Sihleanu şi alţii.
1850, decembrie -	Traduce poemul *Les fous* al lui Beranger.
1851,26 februarie -	Participă la adunarea revoluționarilor români emigrați la Paris avînd ca obiect acţiuni pentru independența, suveranitatea şi democratizarea Țării Bomâneşti. Semnează, împreună cu C. Bolliac, G. Cretzianu, G. G. Magheru, C. A. Eosetti şi alţii, procesul-verbal al adunării.
1851, 17 martie	Ţine, la Cercul studenţilor de la Paris, conferința *Viitorul artelor în România.*
1851, 1 mai	Publică articolul *Muncitorul român* în primul număr al revistei *Junimea română* de la Paris.
1851, iunie	Scrie articolul *Idei asupra progresului societății,* nepublicat.
1851-1855	în vremea studiilor la Paris, traduce din Horaţiu, Homer şi Virgiliu, compune cîteva poezii rămase în manuscris şi prelucrează după Jules Michelet, *Ioana d?Arc, Fecioara din Orleans.*
1852, ianuarie	Publică prelucrarea *Ioana d?Arc, Fecioara din Orleans* în *Calendarul literar pe anul 1852* al lui Eosetti şi Winterhalder, la Bucureşti.

1852, 21 februarie şi 6 martie	Conferenţiază despre civilizaţia Indiei antice la so tatea ,,Junimea română" din Paris.
1852, 3-12 august	Face o scurtă călătorie la Londra, în tovărăşia tat său şi a unor prieteni români. La înapoierea la P întocmeşte memorialul impresiilor londoneze.
1852, 16-17 septembrie	Scrie, la Paris, poezia *Odă României,* care, trimis țară, circulă în manuscris.
1853, 11-13 decembrie	Trece bacalaureatul în litere în fața unei con prezidată de Saint-Marc de Girardin, profeso Sorbona.
1854, august	Face o scurtă călătorie la Marsilia.
1854, octombrie -	Pleacă spre ţară prin Colonia, Dresda, Praga, Pe Giurgiu, ajungînd la Bucureşti la 13 octombrie.
1854, 13 noiembrie -	Pleacă însoţit de tatăl său, la Paris, pentru co nuarea studiilor. Se înscrie la Facultatea de Li din Paris, unde urmează cursurile latinistului H Patin şi ale elenistului Egger. Se consacră stud istorice şi arheologice.
1855, martie 5	- Scrie articolul *Bazele unei literaturi naționale.*
1855, aprilie 10	- încheie studiul *Satira latină,* publicat în acelaş în *România literară* a lui Vasile Alecsandri.
1855, mai 28	- Publică, tot în *România literară,* poezia *Odă Roma*
1855, septembrie	- în *România literară* apare studiul *Despre s latină.*
1855, octombrie	- în drum spre patrie vizitează cîteva oraşe din A tria şi Germania, între care şi Dresda, unde c tează Galeria de pictură luînd note rămase în po mele sale. Ajunge în Bucureşti la 12 octombri
1855, octombrie	- Compune oda *întoarcerea în țară pe Dunăre,* publi de V. Alecsandri în revista sa *România lite* la 19 noiembrie acelaşi an.
1855, noiembrie	- Scrie primul act al comediei *Apa curge, p rămîn.*
1856, ianuarie 6	- Face o călătorie în sudul Olteniei, culegînd i mații arheologice despre Podul lui Traian de Turnu Severin.
1856, septembrie	- Intenţionează pregătirea unui curs de litera greacă, pe care să-1 predea în luna noiembrie.
1857, ianuarie 1	- Este numit şef de masă la Postelnicie (Minis de Externe).
1857, martie	- Pregăteşte pentru o reuniune mondenă un spec cu trei comedii, în care joacăMaria şi Elena Flore Adolf Cantacuzino şi alţii.
1857, aprilie	- Face o excursie la Cîmpulung, Piteşti şi Curte Argeş, împreună cu C. Cornescu.

1857	Compune nuvela *Mihnea Vodă cel Rău.*
1857, augusOl	Moare tatăl său, Ioan Odobescu.
1857, octombrie 1	Ziarul *Românul* începe să publice în foileton nuvela istorică *Mihnea Vodă cel Rău.*
1858, ianuarie	Participă la o polemică în ziarul *Românul,* cu CA. Eosetti, privind probleme teatrale.
1858, august 14	Se căsătoreşte cu Alexandra (Saşa) Prejbeanu, nepoata prinţesei Zoe Văcărescu-Bagration.
1858, august-septembrie	Călătorie de nuntă la Paris, prin Pesta, Viena, Praga, Dresda, Berlin. Tînăra pereche ajunge la Paris la 22 septembrie şi pleacă spre ţară la mijlocul lunii octombrie.
1859, februarie 21	- Este numit procuror la secţia Il-a a Curţii de apel. jLa 10 iunie trece în aceeaşi funcţie la secţia I.
1860, martie	Publică nuvela istorică *Doamna Chiajna* în *Revista Cariaţilor,* condusă de poetul G. Sion.

Colonelul Ioan Odobescu. Litografie din 1857 de Pernet.
Biblioteca Academiei Bepublicii Socialiste Eomânia. Cabinetul de Stampe-

Catinca Odobescu. Portret din 1845 de Charles Doussault
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste Eomânia, Cabinetul de Stampe

MUNCITORUL ROMÂN

Lată e cîmpia ce se-ntinde la poalele munților Carpați; fața ei netedă şi destinsă se pierde în depărtare pe malul măreței Dunări; cîteva rîuri spumegoase şi răpezi, altele line şi largi, scoborîndu-se din naltele piscuri de către miază-noapte, şerpuiesc printr-însa, desfăşurînd undele lor azurii sub razele călduroase ale soarelui.

Ochii se pierd adesea asupra acelei cîmpii; şi cu toate că se văd, ici — ceva holde de grîne sau vreun cîmp semănat cu porumb, colo — o livede de pomi sau o vălcea acoperită cu viță, urma omului nu se zăreşte nicăieri; singurătatea, pustiul domnesc chiar în locurile unde rămîn semne de viață şi de muncă ale omului. Abia daca se aude, din timp în timp, cîte un glas duios, cîntînd o doină tristă şi melancolică ; abia daca, seara, cînd insectele şuieră printre frunzele ierbii, se iveşte pe cîmpia întinsă cîte un foc depărtat şi, împrejuru-i, chipurile obosite a vreo cîtorva plugari, ce-şi pregătesc cina, prin care vor sfîrşi trudnica lor zi de muncă.

Dar în acele chipuri se vede ceva mai mult decît ofilire (abatere) şi osteneală; sub fruntea lor zbîrcită, scînteiază încă nişte ochi cari cată a vedea un viitor mai fericit; acele trăsuri aşa de regulate, aşa de bine lămurite, conțin într-însele o putere, o energie, o stăruință, care, negreşit, au a purta mari şi minunate roduri. Lungi suferințe au adăogit acestor nalte simțiminte o expresie de moleciune melancolică, care s-a răspîndit în cînturi, în obiceiuri şi a pătruns în tot spiritul național...

Dara sosit timpul ca Eomânia să formeze, toată, o singură şi puternică nație, care seva destinde pe amîndouă poalele munților Carpați [[•••]]. Să umplem dar ale noastre suflete de o viață nouă, plină de vîrtute ! Să gonim dintr-însele acea moliciune ce întreține dezbinarea şi neunirea îninimele noastre, şi prăvăleşte nobila noastră naționalitate !

Lucrul numai, dar *lucrul* drept şi bine întocmit, va putea să stîrpească acea buruiană veninoasă din sufletul mîndru şi blînd al muncitorului român.

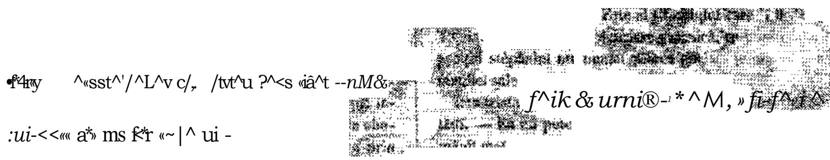
Negreşit, muncitorul e stîlpul Eomâniei! De la dînsul să învăţăm a ne iubi patria! Fiind în raport necontenit cu pămîntul ţării noastre, el ştie a-1 iubi şi a-l cinsti! Pămîntul acela în care zace cenuşa părinţilor săi, care suge, pe toată ziua, sudoarea ce-i pică de pe frunte, din care răsare spicul de grîu ce-i va da hrana lui şi a copiilor, acel pămînt e pentru dînsul un obiect sfînt, de adoraţie; şi cu toate acestea, acel pămînt nu e al lui! Este al *ciocoiului* care i-1 dă şi i-1 ia, după voinţă-i. Atîrnare groaznică, ce pune la dispoziţia stăpînului nu numai onoarea şi viaţa ţăranului şi a familiei sale, ci chiar inima şi conştiinţa sa!

Iată trista soartă a muncitorului român în ziua de astăzi. Ea nu poate să ţină mult într-acest chip, căci românii mai sînt încă" o naţie plină de viaţă, de junie şi de viitor! Ei vor şti a răsipi aceste nelegiuiri, căci ei onorează *prea mult* pămîntul lor de naştere, spre a-1 lăsa să fie prada şi jaful străinilor şi a unor oameni putrezi de păcate! Peste puţin, pămîntul va fi înapoit muncitorului, prin iubirea şi îngrijirile căruia pustiele se vor schimba în holde nalte şi bogate, în livezi roditoare, în păşuni verzi şi fragede, pe care vor paşte frumoasele vite ale Eomâniei; bordeiele, unde abia pătrund razele soarelui, vor deveni case luminoase, îmbilşugate şi fericite; în sfîrşit, Eomânia va deveni o ţară vrednică de geniul şi de marea inimă a românilor.

Noi, juni cari studiem, sau în ţări străine sau în patria noastră, să ne aţintim privirea asupra *adevăratului român,* şi să ne silim a-i înapoia hrana ce el ne dă pe toată ziua, printr-o hrană intelectuală, morală, pe care ştiinţa singură o poate da şi care va ridica lesne pe ţăran din adînca ofilire (abatere) în care pare a-1 fi afundat suferinţele lui.

Paris, 1851.

Junimea română, nr. din Mai 1851, p. 6. începutul articolului lui Al. Odobescu *Muncitorul român*
Biblioteca Academiei Hepublicii Socialiste România

IOANA D'ARC, FECIOARA DIN ORLEANS

în veacul al patrusprezecelea dupe Hristos, Franeia avu un războî foarte trudnic cu englezii. Craiul acestora, care dobîndise printr-o moștenire oarecare drept la tronul Franciei, ceru coroana și sceptrul acestei țări. Mai multe ținuturi de către miază-noapte, spre pildă Normandia, se supuseră, de bunăvoie sau de frică, străinului ce amenința de a cotropi regatul întreg. Dar fiindcă celelalte provincii nu primeau aceleași condițiuni umilitoare, armata engleză intră pe pămîntul Franciei. Puțin după aceasta muri și regele francez Carol al Vl-lea, lăsînd un fiu june,' slab de minte și de caracter, nedestoinic de a-și scăpa țara printr-o voință puternică și vitejească. Englezii nu lăsară să le scape această ocazie, ce le era așa de favorabilă.

Arhiepiscopul din Winchester, cel mai învierșunat vrăjmaș al Franciei, mijloci a se trămite împotriva acestei țări armate numeroase, comandate de vestiții generali Bedford, Talbot și Suffolk. Ostile englezești înaintară slobod pe tărîmul Franciei. Tînărul rege, în loc de a îmbrățișa cu foc apărarea ținuturilor sale, fugi cu desfrînata sa curte dinaintea vrăjmașilor, cari, nemaigăsind în țară altă împotrivire decît slaba apărare a cetățenilor nedisciplinați ai orașelor, lipsiți de orice ajutor al stăpînirei, cîștigară pe loc și fără multă nevoie cele mai însemnate cetăți.

Carol al VH-lea (căci acesta era numele moștenitorului regesc) se trase în castelul niicului orășel Chillion, pe malul frumosului rîu Loara, și acolo, înconjurat de curteni desfrînați și, prin urmare, vînduți străinilor, petrecea, chiar dinaintea ochilor soției sale, o viață moale și nepăsătoare în brațele unei țiitori, numită Agnes Sorel. Muma lui, o cruntă bavareză, îl părăsise spre a încheia alianță cu englezii, și găsise mijlocul de a atrage în partea ei mai mulți din cei mari ai curții, între cari și pe puternicul duce de Burgonia, carele avea oști mai numeroase și mai bine întocmite decît însuși regele. Curtea, în moleciunea sa, deși mai avea apărători vestiți, ca Dunois, Xaintrailles și alții, nu se mai socotea a le trimite ajutoare, și astfel se stingea de pe fața Franciei orice scînteie de-mprot cotropirei străine.

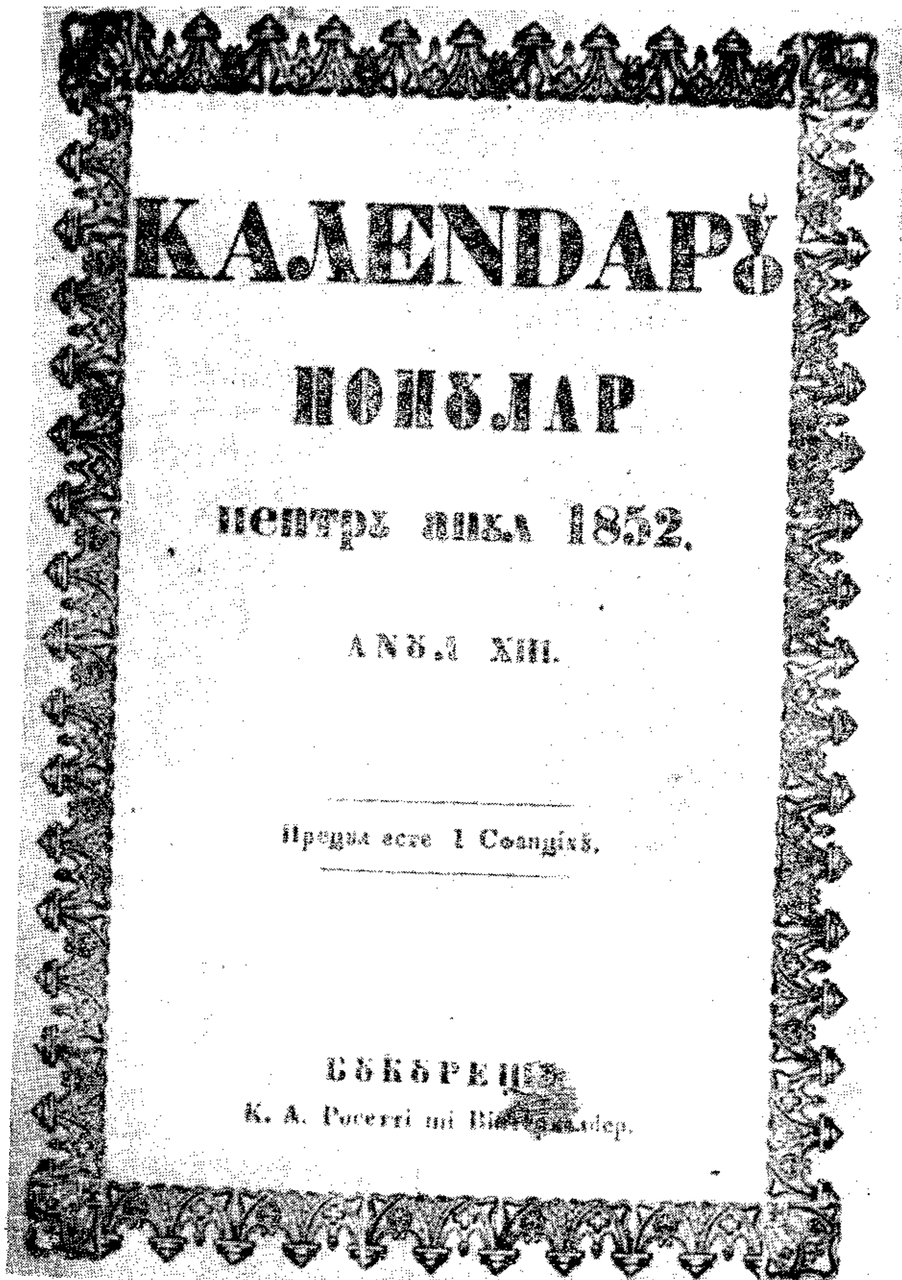
Poziția devenea din zi în zi mai grea ; englezii amenințau de a su orașul Beims, în care se încoronau regii Franciei, și de a unge pe tînăru rege Henric al II-lea, carele se pregătea a trece în țara supusă. At coroana era pierdută pentru Carol, și Francia devenea o provincie en căci tronul trebuia să rămînă celui dîntîi încununat. Carol părea a fi ne tor chiar de interesul său și lăsa vrăjmașii să înainteze mereu pe tăr Franciei, fără de a înțelege că, vrăjmașul fiind la porțile orașului Orle aproape de Chillion, el însuși și curtea lui se aflau în cel mai mare per O astfel de nepăsare, pînă a-și uita chiar interesul personal, e greu de înț însă, fiindcă pe atunci poporul vedea în rege personificarea patriei, îl pecta, îl iubea, îl credea frumos, blînd și bun, îi da toate virtuțile pe nu le avea, și vrea cu tot dinadinsul să-1 scape, chiar fără de voința s O voi, și îndată o și făcu !

Către apusul Franciei,]a poalele munților Vosgii, se destinde vincia Lorenei, acoperită eu păduri stufoase, în raristele cărora se puține cătune, compuse abia de vreo cîteva colibe; mai încolo sînt p verzi, bogate și adăpostite de munții măreți ce le stau în preajmă. Lo torii acestei țări liniștite găsesc în acele cîmpii hrana frumoaselor turm sînt singura lor avuție. Domremy era unul din aceste mici sate ; el era s mănăstirei din Bemiremont. într-una din colibele sale se născu, anul 1410, o copilă care era ursită a scăpa țara ei. Ea era al treilea co unui plugar, Iacob d'Arc, și a Izabelei Borne; părinții îi puseră nu Ioana.

Pe cînd frații ei mergeau cu tatăl lor să muncească la cîmp, sa pască vitele, Ioana rămînea acasă, lîngă muma ei, care o punea să coas să toarcă. Nu știa nici să scrie, nici să citească ; dar maică-sa o învăț ce știa dînsa despre cele sfinte, și astfel sufletul Ioanei se umplu de un țimînt religios simplu și adînc; sorbi credința deodată cu laptele m sale, și totdauna lucrurile care le primim în noi astfel, prin sînge ș lapte, sînt pline de viață, sînt viața chiar ! Ea avu și o prietenă de c rie, Haumeta, ce era cu trei sau patru ani mai tînără decît dînsa.

Din fire era blîndă, simplă și'bună ; căuta bolnavii din sat și mî pe săraci; ea mergea bucuros la biserică, se spovedea foarte des; ia țăranii îi ziceau că prea e cuvioasă, ea se roșea și nu răspundea nimic. o iubeau, toți ziceau că este cea mai bună fată din sat. Dar pe lîngă darurile, ea mai avea și pe acela de a fi frumoasă și plină de putere.

Aproape de casa ei cea părintească se afla un codru mare ce se n *Dumbrava* **cu** *stejarii;* se zicea că Ursitele aveau obicei de a colinda tr-acea pădure și că ele se opreau mai ales subt un carpin vechi, ce era o fîntînă, unde veneau să cînte copiii cei mici și atîrnau cununi de

Calendar popular pentru anul
1862 'Fo^emT l l0an<1 D'AIX ^ A> T' °d0beSCU'
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste Komânia

lui. Ioana auzi toate aceste basme pline de poezie; însă ţara ei era plină de o altfel de poezie, mai sălbatică, mai crudă, mai viforoasă şi mai adevărată, adică războiul. Ioana află rana cea grozavă a ţării sale; ea văzu viind fugari sărmani şi-i ajută, biată fată, pe cît putu. Părinţii ei, în sfîrşit, fură siliţi să fugă, şi, la urmă, dupe ce se răsipiră tîlharii, ei se întoarseră îndărăt, găsiră satul prădat, casa jăfuită, biserica arsă, şi astfel află Ioana ce vrea să zică războiul. Ea înţelese cît de puţin creştinesc este acel lucru, se spăimîntă de acea domnie a diavolului şi vru să afle daca Dumnezeu va ierta ca acest fel să fie întotdauna, daca el nu se va îndura a pune sfîrşit acestor tîlliării, daca nu va trămite un mîntuitor, precum trămisese de atîtea ori norodului lui Israel, cînd pe un Gedeon, cînd pe o Iudită. Ea ştia că adesea o femeie scăpase poporul lui Dumnezeu, şi că femeia era menită a strivi cu piciorul ei pe şarpe, precum văzuse în biserică pe sînta Mărgărita cu sîntul Mihail călcînd sub picioare un balaur.

O zi de vară, zi de post, pe la amiazi, Ioana, fiind în grădina tatălui său, aproape de biserică, văzu o lumină mare şi auzi un glas zicîndu-i: «Ioano, să fii bună şi cuminte, şi să mergi des la biserică!». — Sărmana copilă fu foarte spăimîntată. Altădată auzi iarăş un glas şi văzu o lumină în care i se arătă un bătrîn înţelept şi mîndru, cu aripi în spate, zicîndu-i : «Ioano, mergi de scapă pe regele Franciei şi-i dă ţara înapoi!». Ea răspunse tremurînd : «Doamne, eu sînt o biată fată, şi nu voi şti nici să mă lupt, nici să mîn oastea la război!». Glasul îi răspunse : «Tevei duce către domnul Baudricourt, căpitanul din Vaucouleurs, care te va trămite către rege. Sînta Ecaterina şi sînta Mărgărita îţi vor da ajutor !». — Ioana rămase plină de mirare şi începu a plînge, neştiind care îi va fi soarta în viitor.

Acel înţelept fusese chiar sîntul Mihail, groaznicul arhanghel al judicăţilor şi al bătăliilor. El mai veni, şi, spre a-i da inimă, îi povesti jalea cea mare de care era cuprinsă ţara Franciei. în urma lui veniră umbrele albe ale sîntelor, înconjurate cu făclii, împodobite cu cununi, plîngînd cu un glas dulce şi pătrunzător. Ioana plîngea şi dînsa, iar cînd sîntele şi îngerii o părăseau, ea zicea suspinînd : « Cum aş fi vrut să mă fi luat îngerii cu dînşii!»

Pînă atunci ea nu auzise decît scumpul glas al maicii sale; acum ea auzea glasurile puternice ale îngerilor, care-i cereau să părăsească casa părintească şi pe muma ei, să lase grădiniţa ce sta la poalele bisericii, de unde păsările veneau să mănînce din mîna ei, — atît de mare era blîndeţea acelei sînte fete, încît pasările cerului veneau către dînsa ! — şi... să meargă să vorbească oamenilor şi să comande ostaşilor.

Cinci ani petrecu astfel Ioana, într-o luptă groaznică şi necontenită. Două autorităţi îi porunceau lucruri deosebite. Tatăl ei o oprea în coliba lui, iar îngerul îi zicea să plece, să pună mîna pe arme şi să-şi scape ţara. Tatăl ei, ţăran cam grosolan dar cinstit, jura că, daca fiică-sa se va duce

cu oastea, el cu minele lui o va strînge de gît. Ce să facă ea dar? Căci în orice chip trebuia să fie neascultătoare unei puteri. Aceasta fu o luptă groaznică.

Părinţii ei, împotrivindu-se cu totul la întreprinderea sa, voiră să o mărite. Un flăcău din acelaş sat pretinse că, fiind copilă, îi făgăduise să-1 ia de soţ. Ioana se apără cu putere dinaintea judecăţii; dar însă, ca să scape din mîna părinţilor, ea trebuia să atragă în parte-i vreo rudă; ceea ce era foarte greu. Un unchi al ei primi, în sfîrşit, să vorbească despre dînsa cu căpitanul din Vaucouleurs; acesta îi răspunse să o ducă îndărăt la tatăl ei, bine pălmuită. însă Ioana, în loc de a-şi pierde curagiul, voi să meargă singură la domnul Baudricourt. Minutul hotărîtor sosi; îmbrăţişa pe toate prietinele ei şi le lăsă sub paza Domnului; numai pe Haumeta, adevărata ei prietină şi tovarăşă, nu voi s-o vază; despărţirea ar fi fost prea crudă. Astfel părăsi satul şi familia ei pentru totdauna.

Ajunse în oraşul Vaucouleurs, îmbrăcată cu haine de ţărancă, roşii şi groase, şi trase, cu unchiul ei, la nevasta unui fierar care o primi cu prietinie; se duse la Baudricourt şi-i zise, cu ton hotărît, că Dumnezeu o trămite către rege, spre a-i spune să nu se lupte pînă-i va veni ajutor din partea lui; să aştepte pînă în postul cel mare, şi atunci Dumnezeu se va milostivi cu ţara Franciei şi o va ajuta, căci această ţară nu este numai a regelui, ci e chiar a lui Dumnezeu.

Căpitanul se miră mult şi, temîndu-se să nu fie vreo ispită a diavolului, se sfătui cu preotul, carele povăţui pe Ioana să se întoarcă la părinţii ei. Dar poporul nu se mai îndoia despre sînţenia fecioarei; el alerga din toate părţile ca s-o vază. Un cavaler întrebă dacă englezii vor fi goniţi din ţară; ea răspunse că «trebuie să meargă către rege înaintea Paştilor, chiar de i s-ar toci pe drum picioarele pînă la genuchi, şi că nimeni pe lume nu va putea să cotropească ţara ei ». Atunci toţi orăşanii din Vaucouleurs deteră bani spre a i se face o îmbrăcăminte de război, şi Ioana plecă către Chillion.

Calea era grea şi primejdioasă ; ţara era plină de tîlhari; nu mai erau nici drumuri, nici poduri, şi a călători astfel, cu vreo cinci sau şase ostaşi numai, era primejdios pentru o fată. Ea însă nu se spăimîntă; prea era curată ca să se teamă de ceva, şi, cu toate că era şi tînără şi frumoasă, împrejuru-i se revărsa ca un cerc luminos şi religios, care impunea respect celor ce o înconjurau. Trecu dar cu o linişte vitejească printr-acea ţară pustiită şi plină de hoţii; iar cînd tovarăşii ei, descuragiaţi, voiau să o părăsească, ea le zicea : «Nu vă temeţi de nimic; Dumnezeu îmi pregăteşte calea. De aceea m-am născut! »

Cînd ajunse în Chillion, era împotriva ei o aşa mare opunere, încît a trebuit ca sfatul să se adune spre a discuta daca se cuvine sau nu ca ea să vadă pe rege. în sfîrşit, regele o primi cu cel mai mare alai. Era seara;

Фечоара дін Орлеанс.

cincizeci de făclii luminau sala, unde stau îmbolditi pe^te trei sute de cavaleri, nerăbdători să vadă p-acea fermecătoare, ce făcuse atîta zgomot.

Fermecătoarea era o biată fată de optsprezece ani, frumoasă, înaltă şi bine făcută. Ea intră simplă ca o păstoriță, ceru să vadă pe rege, căruia, sărutîndu-i genuchii, îi zise : «Doamne, eu sînt Ioana Fecioara, şi viu din partea lui Dumnezeu, ca să scap țara şi pe tine însuți! »

Dupe Dumnezeu, Francia era totul pentru dînsa, sau, şi mai bine, ea amesteca aceste două iubiri într-una şi aceeaşi. «A duce război împotriva sîntei țări a Franciei, — zicea ea, — este a război împotriva Domnului Iisus

Dar vrăjmaşii ei cercară a dovedi că ea este o vrăjitoare, şi numiră un sfat de vreo cinci episcopi ca să o cerceteze. Ioana răspunse la întrebările acestora cu simplitatea ei obicinuită, şi judecătorii, văzîndu-o aşa de nevinovată, o declarară de adevărată trămisă a lui Dumnezeu. Atunci nimeni nu mai stătu la îndoială, şi, regele dîndu-i pe seama ei o roată de ostaşi, ea plecă călare pe un armăsar negru, îmbrăcată cu veşminte bărbăteşti şi cu arme albe, ținînd într-o mînă o mică secure, şi în cealaltă un paloş, strălucitor. Steagul ei era alb şi semănat cu flori de crin; pe dînsul erau scrise sîntele cuvinte : «Iisus şi Măria ».

Astfel ajunse Ioana în oraşul Orleans, la opt ceasuri seara, în ziua de 29 aprilie. Ea nu putea să înainteze de mulțime; toți voiau să <se> atingă cel puțin de calul ei. Orăşenii se uitau la dînsa precum s-ar fi uitat la Dumnezeu. Ioana, vorbind mereu poporului cu o mare blîndețe, ajunse pînă la catedrala cetății, unde descalică spre a face o rugăciune.

Oraşul Orleans se afla înconjurat de mai multe cetățui pe care le stăpîneau englezii. Fecioara dete ocol zidurilor cetății, spre a le vizita, şi înainta chiar pînă către meterezele englezeşti. Tot poporul, adică bărbați,, femei şi copii, îmbătați de religiune şi de război, păşea fără temere în urma ei. Ea venea seara la denie în biserica Sîntei Cruci, şi acolo toată lumea lăcrima de bucurie împreună cu dînsa.

Pînă aci ea nu fusese niciodată în bătălie. într-o noapte se scoală deodată : «Doamne ! — strigă ea, - sîngele oamenilor noştri curge ! Dați-mi curînd armele şi calul! » Pe urmă pleacă în goana mare ;pe drum, întîlnind răniți pe cari-i aduceau în oraş, ea zice : «Mciodată n-am văzut curgînd sînge de francez, fără ca să mi se ridice părul de groază ! »

în noaptea aceea francezii atacase o cetățuie engleză, fără să dea de ştire Ioanei; dar încercarea lor nu izbuti; ei se turburară şi fugiră cu neorînduială. însă, cît se ivi chipul măreț al Fecioarei pe cîmpul de bătaie, fugarii se întoarseră, inima le veni la loc; peste puțin învinseră cetățuia,. şi din englezi abia scăpară cîțiva, ascunşi sub veşminte de călugăr. Aceasta fu cea dîntîi bătălie şi, prin urmare, cea dîntîi izbîndă a Ioanei, şi, cu toate acestea, ea plînse mult, văzînd atîți oameni, atîți frați morți pe cîmpul de luptă,

Mai rămînea englezilor o cetățuie însemnată. Ioana se porni a
cu o mulțime de ostaşi şi cetățeni; strejile oraşului nu voiră să-i d
porțile; poporul le sparse şi ieşi. Soarele răsărea pe dasupra Loar
toți se aruncară în luntri ca să treacă pe celalalt mal, unde se afla c
ajunseră pînă la poalele ei şi simțiră lipsă de artilerie. Englezii se
vitejeşte. Fecioara, văzînd că luptătorii începeau a slăbi, se azvîrli
şanț, luă o scară, o puse pe zid, dar, cînd încercă a se sui, o săge
înfipse în umăr, şi ea căzu ; durerea o supuse un minut; dar pe loc s
iarăş şi strigă plină de vitejie : «Cînd veți zări steagul meu sus
atunci să intrați! » Cei din oraş, cari priveau de pe metereze aceas
crîncenă, nu putură să se mai oprească ; deschiseră porțile şi deteră
pe pod. Gloata venea ca o mare împotriva englezilor; aceştia, spăi
fugiră, părăsind cetățuia în mîna biruitorilor. într-acest chip fu
cetatea Orleans. Englezii se retraseră către miazănoapte, în oraşe
geau şi Bogency; iar Ioana, întorcîndu-se la Carol al VH-lea, îl
meargă la Eeims, spre a fi încoronat. Dar, de vreme ce multe din o
se aflau pe calea Eeimsului erau încă stăpînite de vrăjmaş, hotărî s
mai nainte toată calea aceea de orice oaste duşmană.

Francezii întîlniră pe englezi lîngă cetatea Patay; aceştia
Îndoială dacă trebuie sau nu să se bată ; în sfîrşit, lupta începu; ge
Talbot fu prins, şi două mii de englezi acoperiră cîmpia cu trupu
Fecioara plîngea, văzînd atîția morți, şi dojenea cruzimea cu car
biruitori loveau şi vindeau pe cei robiți.

Dupe această izbire însemnată, care smulse din mîna engl
mare parte din tărîmurile izbîndite de dînşii, Ioana ceru ca regele
negreşit ia Eeims. Mai mulți curtezani se împotriveau acestui p
stăruința Fecioarei fu atît de mare, încît voința i se făcu. Moleşit
urmînd dorinței poporului întreg, plecă cu curtea sa. însă pe drum
pină împotrivire din partea oraşului Troyes, care nu voia să-i lase
slobodă. Atunci sfatul se adună şi chibzui de n-ar fi mai bine să se
la Chillion. Ioana, plină de inimă, lăsîndu-i să-şi urzească planurile
puse mîna pe arme, începu atacul oraşului, îl supuse, deschise por
lui şi, înfruntînd toate piedicele, duse pe Carol al Vll-lea pînă
Eeims.

Acolo se făcu încoronarea lui, cu cea mai mare pompă. Fran
bîndind un rege pămîntean, dovedi că mai are într-însa putere
susține neatîrnarea. Ioana, care pregătise cu atîtea trude această n
bătoare ce umplea țara de bucurie, simțindu-şi acu misiunea
îngenuchie dinaintea lui Carol şi-i zise : «înalte doamne, eu am av
rie să scap Orl^ansul, să te ung rege şi să-ți pun pe cap coroana F
Mulțumesc lui Dumnezeu că m-a ajutat întru toate acestea ! în
dă-mi voie să mă întorc în sat la mine ».

Mmeni nu voi s-o lase să plece; aşa şi dînsa, supunîndu-se rugămintelor regelui şi poporului, rămase la curtea lui Carol.

Prin ajutorul ei, Francia îşi redobîndise adevăratu-i rege; dar acestuia, întronat de puţin timp, îi lipsea o capitală, căci Parisul era încă ocupat de vrăjmaşi. Deci toate armele franceze se porniră înspre dînsul, pentru a-1 scăpa. Ioana începu atacul; dar, dupe ce luă cu asalt un rînd de metereze, căzu rănită rău în piept. De atunci puterea ei începu să scadă; ea simţea schimbarea ce se făcuse într-însa şi zicea adeseori duhovnicului ei: «De voi muri peste puţin, să spui regelui să zidească biserici în care se vor face rugăciuni pentru cei ce au murit întru apărarea ţării. » De mult ea zisese : «întrebuinţaţi-mă, căci n-am să fiu cu voi mai mult de un an. » Toţi o priveau ca o sîntă, dar ea, dimpotrivă, le arăta că n-are nici o putere de a face minuni. Astfel, odată, o doamnă rugîndu-o să pună mîna pe nişte cruci şi pe nişte mătănii spre a le sînţi, ea îi răspunse zîmbind : «Pune şi dumneata mîna, şi totuna va fi ».

De la Paris, ea se duse cu oastea ca să scape tîrgul Compiegne. Aci avea să se sfîrşească viaţa ei cea războinică, ca să înceapă pentru dînsa o viaţă de suferinţe amare. Ieşind odată din oraş cu o ceată, se văzu în mijlocul vrăjmaşilor, părăsită de ostaşii ei, cari se retrăsese în cetate. Apucă şi dînsa înapoi, dar găsi porţile închise şi căzu în mînile unui cavaler din Burgonia, numit Ioan de Ligny, care o vîndu englezilor pe zece mii de franci (aproape 30 000 de lei). Aceştia, pregătindu-se a o ucide, o închiseră într-un turn, de unde ea încercă să scape sărind pe fereastră. Strejile ce păzeau împrejur o prinseră. Inima ei era în Compiegne şi, de cîte ori îi venea în gînd că străinii vor putea lua acea cetate şi vor intra iarăş în miezul Franciei, plîngea cu desnădăjduire şi cădea în genuchi, rugind pe Dumnezeu să o strămute într-o clipă în tabăra franceză.

Inchizitorii ei, băgînd de seamă, dupe mai multe ale ei încercări, că va putea să fugă din turnul unde era închisă, o duseră în oraşul Eouen, ca să i se facă acolo şi judecata

Omul însărcinat cu acest proces era un episcop numit Cauchon, vîndut englezilor şi duşman învierşunat al Ioanei. E1, cu tovarăşii lui, încercă prin toate mijloacele a dovedi că Ioana este eretică şi vrăjitoare; dar credincioasa copilă răspunse cu atîta simplitate şi cu atîta hotărîre, încît adese înmărmurea pe iscusiţii ei judecători. La orice întrebări i se făceau asupra legii şi a bisericei, ea răspundea cu acea credinţă fierbinte a unei inime curate şi fără de pată; iar cînd îi ziceau că nu e creştină şi că trebuie arsă pe piaţă, ea le răspundea, arătîndu-le cerul: «Aduceţi-vă aminte că este colo sus un jude şi pentru voi! » Şi judecătorii, turburaţi, se răsipeau, lăsînd pe a doua zi judecata; astfel se petrecu un timp destul de lung. Englezii erau foarte supăraţi de această întîrziere; ei cereau ca Ioana să

fie arsă pe loc. în zadar se sileau bieţii cărturari să le dovedească
trebuie ca această faptă să aibă cel puţin un văl, o umbră de d
neputînd a mai răbda nici un fel de prelungire a judecăţii, poru
Cauchon să grăbească cu cît se va putea mai mult sfîrşitul acest
istorii, ameninţîndu-1 că-1 vor spînzura pe dînsul însuşi, dacă nu le
ta straşnica poruncă.

în timpul acesta, Ioana suferea chinuri grele în temniţa e
la batjocura unor soldaţi mojici, cari dormeau chiar în chilia ei,
fiare, într-un colţ, pe un mănunchi de paie, fără să se poată miş
avea altă apărare decît hainele ei bărbăteşti. Noaptea şi ziua e
deşteaptă spre a-şi păstra cinstea, împunînd mai mult paznicilor p
rea morală a înfăţişării ei. într-această tristă poziţiune petrecu
mana, sărbătorile Paştilor. Ce durere putea fi mai adîncă pen
care era învăţată cu drăgălaşele mîngîieri ale mumei sale, decît a
petrece aceste sărbători, în care toţi oamenii suferă şi se bucură î
singură şi părăsită în fundul unei închisori întunecoase ? Paznicii
de crunţi, încît nici voie nu-i deteră să meargă la biserică. Poarta
chide pentru toţi în noaptea învierii, rămase închisă pentru dîn

Dupe sărbători, judecata începu iarăş. Cu toată slăbiciun
căzuse, ea rosti aceste cuvinte pline de tărie : «Tot ceea ce am f
am făcut. Ştiu că englezii mă vor ucide, crezînd că dupe moarte
dobîndi ţara Franciei; dar chiar de ar fi dînşii de o sută de mii d
mulţi de cum sînt acuma, nu vor putea dobîndi această ţară !». J
întărîtaţi şi mai mult împotriva ei prin aceste cuvinte, de altă
riaţi de ameninţările englezilor şi desnădăjduiţi de a găsi, în ap
grai a Ioanei, vreun cuvînt prin care ar fi putut s-o învinovăţea
zie, începură a-i găsi vină în îmbrăcămintea ei. O întrebară de
ei fusese cel dîntîi la încoronarea regelui; ea răspunse : «De or
cel dîntîi la muncă, trebuia să fie şi cel dîntîi la cinste ». Pe urm
văţiră că a purtat veşminte bărbăteşti, ceea ce nu se cuvenea s
Atunci ea nu ştiu, negreşit, cum să se apere ; o ruşine feciorească
spună care fusese adevărata pricină a acestui port. Judecători
să le scape această întîmplare, şi, numirdu-o în obşte vrăjitoare
de farmece, hotărîră să o arză.

Pe acea vreme, Carol al V11-lea nici nu se gîndea la Ioana ; a
ră ce-1 scosese din ticăloasa şi moleşită lui viaţă, spre a-1 aşeza
unei naţiuni care numai prin puterea ei devenise biruitoare, a
şi eroică fată de la cîmp, era cu totul uitată de dînsul; nici chia
mînt de recunoştinţă nu-1 împinse a cerca să o răpească din mi
ei. Curtezanii lui, oameni corupţi şi plini de ură şi de pizmă
Ioanei, se sileau mai mult să o şteargă de deplin din aducerea
slabului rege.

Deşi ea ar fi avut drept a se plînge de această uitare, însă Ioana nu rosti un cuvînt împotriva lui Carol; ea vedea într-însul țara întreagă, unsul lui Dumnezeu ; ar fi crezut că face un păcat mare, daca ar fi învinovățit o ființă ce i se părea vrednică de cel mai cuvios respect.

Dar minutul hotărîtor sosi. Ioana, legată pe o căruță desvelită, fu adusă în mijlocul poporului, pe piața mare din Eouen. Acolo, mai mulți preoți, vînduți englezilor, declamară cuvinte prin care înfiorau pe sărmana fată, vestindu-i moartea sa chiar în acel loc, şi dovedind poporului că ea este nelegiuită şi eretică.

Locul de moarte era pregătit; o mulțime de soldați englezi înconjuiau piața, bătîndu-şi joc de biata fecioară. Popii, voind să-i prelungească suferințele, începură a-i face deosebite întrebări despre legea şi faptele sale; dar ostaşii, nerăbdători, o smulseră de dinaintea lor şi o legară pe rugul unde era să fie arsă. Văzîndu-şi atunci moartea de aproape, ea ceru o cruce; un cavaler englez făcu cu două surcele o cruciuliță, şi i-o dete, rîzînd. Ea o sărută cuvios şi o puse pe sîn. Preoții o afurisiră în numele bisericii. Gîdele puse foc lemnelor de la rug. Ioana îl văzu de sus şi nu putu să oprească un strigăt plin de fiori. La urmă, călugărul ce era lîngă dînsa se coborî jos, şi flacăra începu a se încinge...

în minutul cînd o atinse, nenorocita fată tresări şi ceru aiazmă ; dar îndată capul îi căzu pe sîn, şi mai strigă o dată : «Iisuse ! »... Vîlvoarea de flăcări o înconjură de toate părțile.

Două mii de oameni plîngeau la această tristă privelişte; unii englezi numai se sileau a rînji; dar dupe ce văzură trupul Ioanei schimbat în scrum şi cenuşă, ei fură pătrunşi de o mustrare de cuget adîncă şi alergară în toate părțile, cu un fel de spaimă groaznică, strigînd în gura mare : «Am omorît o sîntă ! »

Aceste cuvinte, ieşite din gura unui vrăjmaş, erau foarte adevărate; •ele vor rămînea, şi viitorimea le va crede; într-adevăr, sîntă a fost Ioana «d'Arc, Fecioara din Orleans, în privința religiei şi a iubirei către țara sa.

Paris. *1851.*

ODĂ ROMÂNIEI

O ! ţara mea iubită ! o ! mîndră Eomânie !
Pămînt cu rîuri d-anr sub boltă azurie !
Tu, mumă iubitoare a fii nesimţitori,
Ce-adînca ta durere nu poate să renvie !
Trecut-au fericirea-ţi ş-&' tale sărbători,
Cum trec 1-al toamnei crivăţ plăpînde dalbe fio fi!

Cînd fiii tăi s-adapă cu laptele-ţi cel dulce,
Şi cînd cosesc ei spicul ce sînul tău aduce,
Se mai gîndesc ei oare la sîntul legămînt
Ce ţi-au jurat odată, în timpuri mai ferice :
«Să apere cu braţul străbunul lor pămînt,
Pînă şi cel din urmă va zace în mormînt »?

Nu !... a patriei iubire a stins a sa făclie !
De vechi făgăduinţe nu va nimeni să ştie;
Dac-a jurat strămoşul, nepotul a uitat.
ISTu !... nu mai e românul acel ce-n bătălie
Uita că copilaşii, sărmanii ! zac în sat,
Lipsiţi de hrana zilei... cînd ţara-i de scăpat !

Era vremea p-atuncea de n-avea păs săteanul
Cînd cete mii şi sute, cînd ungurul ş-osmanul
Zdrobeau a' lui altare şi pustiau cumplit!
Cînd se sculau românii, pe loc pierea duşmanul !
Vai ! Dunărea spumată ş-Ardealul îngrozit
Au fost adesea marturi 1-al lor măcelărit!

Eomânii d-acum, însă, trăiesc cu umilinţa !
Aci lanţuri d-aramă înjugă conştiinţa,

Colo pulbere d-aur ascunde putregai.
Străina uneltire revarsă neştiinţa,
Ş-a ţării neatîrnare e numai ca un pai,
Luptîndu-se în viscol cu criveţe de plai.

Dar ţara-i tot aceea, frumoasă, roditoare;
Tot limpede e cerul, cîmpia zîmbitoare,
Şi munţii cu pîraie, cu piscuri, cu zăpezi;
Şi nopţile de vară tot sînt încîntătoare.
Cu faţa-ţi argintie, tu, lună ! scînteiezi,
Şi prin desiş, în crînguri, ca flăcări văpăiezi!

E mută, însă, firea, cînd omul n-o învie,
Cînd el nu varsă-ntr-însa suflarea lui cea vie,
Cînd duhul libertăţii e stins şi nimicit.
Ah ! vai de acea ţară, — cît de bogată fie, —
Ai carii fii duc jugul cu cuget umilit...
D-asupra ei ruşinea-ntinde-un văl cumplit!

S-a stins, la noi, s-a stins vîrtutea strămoşească;
Trecut-au vremi de trudă, de luptă vitejească,
De aspră voinicie pe cîmpuri de omor.
în sînul Eomâniei acum va să-nflorească
O floare care varsă miros încîntător,
A păcii dulce floare, al artelor izvor.

Să vină cîntăreţul al gloriei trecute,
Să verse focul vieţei în strofele-i plăcute,
Sărbînd şi veştezi lauri, şi dafini viitori,
Ş-atunci vor suna iarăş acordurile mute;
în vinele române vor fulgera fiori,
Si orizonul ţării nu va mai fi cu nori !

Sosi-vei, timp ferice, cînd trista Eomânie,
Ştergînd a sa plînsoare, cu mîndră bucurie,
îşi va vedea feciorii slăviţi între popoare,
Nălţînd semeţi o frunte ce-n oarba lor mînie
Vrăjmaşii ţării noastre cătau să o doboare,
Dar care-o vor încinge cununi izbînditoare !

Atuncea vor renaşte virtuţile străbune;
Eomânul va. fi încă vestit prin fapte bune.

Dar geniul pe dînsul atunci îl va mîna,
Şi vorba-i mai puternic atunci o să răsune.
Acela este țălul! Acolo vei căta,
O ! patrie română, o ! scumpă țara mea !

Să furi, ca Prometeu, scînteia ce nu piere,
S-apuci glorioasa cale spre luminoase sfere
Şi, despicînd tăria în zboru-ți prelungit,
Să cînți cu glas d-aramă măreața-ți renviere,
Şi limpedea-ți cătare, în vecinicul zenit,
La steaua nemuririi s-aținte neclintit !

Paris. 18.52

LITE*.

România literară anul I, 1855. Foaia de titlu.
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

României, în tfomdma z«ard, anul I 1855
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

SATIRA LATINĂ
STUDIU ISTORIC, CRITIC ŞI LITERAR

Printre deosebitele feluri de compuneri literare, satira şi comedia sînt cele care mai cu deosebire dau pe faţă slăbiciunile unei naţiuni sau unei epoce ; rolul lor este d-a lua în rîs relele năravuri ale omenirei şi, arătîndu-le publicului subt o formă atrăgătoare şi iscusită, să le biciuiască rîzînd, şi astfel să le îndrepteze pe cît se poate. în Francia, în secolul lui Ludovic al XIV-lea, Molière şi Boileau au luat asupră-le, unul prin comedie, iar cellalt prin satiră, aceste vesele dar nu puţin primejdioase îndatoriri, şi amîndoi le-au îndeplinit cu spiritul cel mai pătrunzător şi cel mai fin, cu cea mai glorioasă perfecţiune. încă şi mica noastră literatură, chiar de la început, a simţit cît de folositor este de a îmboldi părţile şovăinde ale societăţii noastre cu ghimpii comediei şi ai satirei, şi, cu toate că străinătatea ne-a răpit pe satiricul ce de demult ar fi putut să ne aducă glorie, pe Antioh Cantemir, însă chiar fără de a-l avea în frunte, literatori români, oameni de spirit şi de gust, au făcut încercări spre a ne pune pe o cale bună. Acum va numai să păşim înainte, cătînd a perfecţiona din ce în ce mai mult ceea ce s-a făcut pînă în ziua de azi.

Satira însă, astfel cum o vedem în scrierile lui Boileau, lui Antioh Cantemir, şi despre care avem acum şi în limba românească cîteva probe destul de recomandabile, adică acea critică în versuri a năravurilor, scrisă cu un stil uşor, adesea familiar, şi urzicînd pe cei demni de rîs şi de reprobaţiune, spre a ţine parte virtuţii şi bunului gust, felul acela de compunere are o origină foarte veche, pe care dorim a o cerceta în acest articol.

Ea a trecut în literaturile moderne, de la romani, cari au fost adevăraţii ei inventori. într-adevăr, Quintilian[1], vorbind despre deosebitele feluri din care se alcătuieşte literatura latină, mai toată imitată dupe cea elenă, ne zice curat că satira este cu totul romană, *«satira tota nostra est».*

[1] *Institutio oratoria,* lib. X, cap. 1.

Ou toate acestea, în vechime, ca şi în timpii moderni, mulţi critici s-au înşelat crezînd că chiar şi satira a fost luată de la greci. O astfel de amăgire provine dintr-o asemănare adevărat minunată, dar însă cu totul întâmplătoare, a cuvîntului latin *satira,* sau mai bine *satura,* cu numele unui fel de comedie greacă cu totul deosebită, ce se chema *aramă satirică* Spa^a crairu-*pixbv* sau numai aa-rupa.

Iată, pe scurt, ce era această dramă dupe cîte putem afla din cărţile vechilor, şi mai ales din *Arta poetică* a lui Oraţiu [2] : în Atena, la marele reprezentaţiuni teatrale ce se dau de două ori pe an, în vremea sărbătorilor lui Bacchus, numite *Dionisiace,* se juca, pe fieşce zi, trei tragedii şi o mică comedie în care persoanele erau alese printre semizeii şi printre eroii mitologici, iar horul era totdauna compus de *satiri,* tovarăşi ai lui Bacchus. Aceste bucăţi teatrale, care erau întotdauna foarte vesele, jucîndu-se la sfîrşitul reprezentaţiunii, mai descreţeau frunţile înorate de groaznicele catastrofe ce se petrecuse mai nainte, tot pe aceeaşi scenă. Acesta era rolul dramei satirice. Lexicograful Suidas ne spune că poporul, supărat d-a nu mai vedea, ca în vechime, împrejurul altarului zeiesc, nici pe Dionisiu împodobit cu viţă, nici pe burtosul şi şovăindul Silen, nici pe comicii şi rînjiţiî satiri, ci de a tot vedea, în locul acestui hor glumeţ şi zgomotos, jalnice şi înfiorătoare întîmplări, s-apucă să strige : «Apoi aci nu-i nimic pentru Dionisiu ! » — « OuSsv *npbc,* Aiovuaov ! » Atunci, un cetăţean din Fliunta, anume Pratinas, pe la vreo 500 înainte de Hristos, închipui de a pune pe scenă faptele comice ale eroilor, dîndu-le drept hor o ceată de satiri, cari cîntau strofele lor lirice pe muzica săltăreaţă a modului frigian şi dănţuiau gesticulînd desfrînatul lor joc sicilian numit *Sicinnis.* Ohoerilos şi Frynicos păşiră pe urmele lui, şi chiar marele Eschil însoţi uriaşele sale trilogii tragice cu cîte o dramă satirică, unde înfăţişa sau pe Prometeu aducînd într-o trestie focul cerului, de care îşi pîrleau degetele satirii, sau pe Oircea prefăcînd în rîmători pe nenorociţii tovarăşi ai lui Odiseu, sau alte subiecte comice de felul acesta. Mei Sofoclu nu rămase mai înapoi, căci se făcuse, cum am spus, obicei d-a se reprezenta împreună cu trei tragedii, o dramă satirică. Aceste patru bucăţi teatrale, jucate în aceeaşi zi, constituiau *tetralogia* consacrată a sărbătorilor dionisiace. Din multele drame satirice ale scriitorilor greci, abia ne-au rămas cîteva fragmente neînsemnătoare [3] şi o dramă întreagă, adică *Ciclopul* lui Euripid, unde putem vedea cum face iscusitul Odiseu de pîrleşte ochiul uriaşului Siciliei, dupe ce mai întîi 1-a îmbătat cu vin.

™r i , xrUpS drame satirice a greci, vezi mai ales : Barthelemy, *Voy. d'Anacharsis,* ch. 69 : Welcker, *Nachtrag zu der Schrift iiber die Aeschijlische Trilogie,* p. 185; Patin, *Etudes sur Ies tragiques grecs,* voi. III, p. 442; Got. Hermann, *De dramate comic-satyrico.* Opuscul I p 44 etc

[2] Vers 220 şi următoare.

[3] *Fragmenta graecorum satyrographorum,* edid. Friebel et Larsow, Berlin, 1837,

Această bucată ne poate da o probă exactă de ce era drama s
la eleni şi, lăsînd la o parte atît frumuseţile lirice cît şi expresiunile
cuviincioase ce se pot afla într-însa,nu găsim în ea, cînd o comparăm
tirele lui Oraţiu şi lui Juvenal, altă asemănare cu ele decît numai o te
comică dintr-o parte ca şi din cealaltă. Cu toate acestea, am mai s
critici vechi şi moderni s-au amăgit şi, din asemuirea numirilor, a
încheiere că şi lucrurile ieşeau dintr-aceîaş izvor. Printre cei noi, vom
pe cel mai vestit, pe filologul francez Casaubon ; dintre cei vechi, vo
scrie aici ceva din gramaticul Diomede, carele trăia prin secolul al
sau al V-lea dupe Hristos. Vorbind despre satiră, el zice aşa : «Sati
numită *satura,* sau dupe *satirii,* fiindcă, într-acest fel de poezie, se
cruri de rîs şi ruşinoase, precum satirii au obicei a zice şi a face...
el îndată ajunge la provenința cea mai de crezut a cuvîntului latin,
mează :«sau de la *satura lanx,* care e o tavă purtînd felurită pîrgă, ce s
pe altar în sărbătorile zeiţei Ceres...». în sfîrşit, tot el cere ajutor de
derivat, spre a explica chiar rădăcina cuvîntului, şi zice : «sau de la g
şi (ca să zicem şi noi ca latinul), de la *saturarea* lucrurilor ce se află înt

Aşadar, vedem că, la latini, vorba *satira* vine de la vechiul
satura ce însemna orice fel de amestecătură. în limba preoţească,
care se puneau cele dîntîi roduri ale pămîntului, spr£ a le aduce drep
zeiţei Ceres, purta numele de *satura lanx;* vedem, într-adevăr, că ace
cei era foarte vechi în Italia, ca şi în Palestina. Anticele popoare
jertfeau zeilor toate cele întîi născute dobitoace ale anului, şi au fo
timpuri cînd mari urgii apăsau preste ele, de au sacrificat chiar
pruncii născuţi într-o primăvară. Aceea se chema la dînşii *Ver*
adică *Primăvara sîntă* [2]. Mai tîrziu şi-n vremi mai ferice, zeii se
meau cu *o satura lanx,* adică cu o tavă încărcată cu de toate.

Lesne se înţelege că vorba *saturitas* a ieşit de aci, şi noi înc
zicem «sînt *sătul»* şi «m-am *săturat»,* fără de a ne fi atins vreodată
sînţită a Ceresei. în sfîrşit, spre a avea o prenumărare exactă şi de
deosebitelor înţelesuri ale vorbei *satura* în limba latină, vom trad
gramaticul Festu cuvintele următoare : *«Satura* este şi un fel de
gătit cu deosebite merinde, şi o lege alcătuită de mai multe legi,
de poezie unde se vorbeşte de mai multe lucruri » [3]. Aşadar, *satura*
latini, un termen general, care însemna tot felul de amestecătu
întrebuinţa atît în graiul preoţilor şi al legiuitorilor, cît şi într-al b
lor şi al literaţilor.

[1] Casaubon, *De satijrica graecorum poesi et romanorum satijra,* Paris, 1605,
1774. - Diomedis lib. III. p. 483, edit. *Gramatic, latin.,* edit. Putsch.

[2] Vezi Niebuhr, *Roemische Geschichte* ; Michelet, *Histoire Romaine* ; Micali,
antichi polpoli italiani.

[3] Festus, citat în gramaticul Paul Diaconul.

La greci nu avea deloc acelaş înţeles zicerea Za-rupoţ, care însemna dramă satirică. Această numire venea negreşit din natura horului ce figura în acele bucăţi glumeţe, şi care bor era compus de zeităţile sălbatice şi zglobii, tovarăşi ai lui Bacclius, personificînd oarecum toate aplecările rele şi necuviincioase ale firei omeneşti. Horul de satiri dase numele său acestui fel de comedie, în care aflarea lui era de neapărată trebuinţă, precum multe tragedii greceşti erau denumite dupe natura horuiui ce lua parte într-însele, spre exemplu : *Rugătoarele,* 'MTISSS, lui Eschil *Trachiniele,* Tpaxîvwci, lui Sofoclu, *Baechantele,* Baxxat, lui Euripid şi multe altele. Iar pe acei satiri, semizei închipuiţi de greci cu copita de ţap şi cu cornițe pe frunte, nu trebuie deloc să-i asemuim cu faunii, acei dîntîi poeţi ai Laţiului şi cîntăreţi de versuri latine[1], acele blînde zeităţi cîmpene care ocroteau, în Italia, lucrările cîmpului, pe care Virgil le cheamă întru ajutor, la începutul *Georgicelor* sale :

Et vos agrestum presentia Numina, Fauni
Ferte simul Fauni pedem, Dryadesque puellae
Munera vestra cano[2],

şi cărora Oraţiu se făgăduieşte a le jertfi un ied, daca vor binevoi a priveghea păşunele şi turmele sale[3].

Satirii grecilor n-au astfel de atribuţiuni; plini de viclenie şi de isteciune, ei caută neîncetat prilejul de a-şi mulţumi urîcioasele lor'aplecări, cu paguba muritorilor. Furtişagul, beţia, lăcomia, desfrînarea sînt jocuri pentru ei ; fricoşi la primejdie, lăudăroşi cînd sînt la sigur, dar în veci trîndavi şi răsipiţi, astfel ni-i arată vechea literatură satirică a grecilor şi, daca n-ar fi avut vioiciunea spiritului şi oarecare graţie în strîmbările lor, care să răscumpere puţin atîtea rele porniri, atunci i-am putea privi ca pe nişte idoli asemănaţi cu diavolii iadului creştinesc. Ou toate acestea, artele şi literile elenilor i-au învăluit în oarecare poezie; ici, îi vezi, înfierbîntaţi de vin, urmărind zgomotosul şi bogatul cortegiu al lui Bacchus şi făcînd să răsune crotalele[4] şi tamburele, îi auzi cum izbesc ţărîna, jucînd desfrînata lor *Sicinnis* ; colo, îi zăreşti strecurîndu-se pe furiş într-o dumbravă, ca s-apuce fără veste vreo nimfă a pădurilor adormită.

Multe scene de acestea, rămase pînă la noi pe pereţii zugrăviţi ai Pompeii, ne îndeamnă foarte a da crezămînt sholiastului lui Teocrit, la idila sa a IV<-a> cînd voieşte se derive cuvîntul «EdcTupo^, arco TIJS o-aG-y^»[5].

[1] Ennius, într-un fragment din cartea a VI<I>-a a *Analelor.*
[2] Lib. I, v. 10.
[3] *Ode,* lib. III, 18.
[4] Un fel de castaniete pe care le plesneau în palme.
[5] Lăsăm curioşilor grija de a cerceta în lexice însemnarea cuvîntului CTOCOT) şi de stata, în picturile lubrice ale muzeului secret din Neapole, daca derivaţiunea ce o dăm a< înfăţişează ca cea mai probabilă.

Putem dar încheia, mai nainte de toate, că asemuirea cu *satura* şi 2aTupo<; e cu totul întîmplătoare şi că aceste două nu derivă deloc din aceeaş rădăcină. Ne vom încredinţa însă şi mai originalitatea satirei latine, cercetînd urmele ei în istoria literară a

II

Titu Liviu[1] ne spune că la anul 391 de la clădirea Bornei, fiind O. Sulpiciu Peticu şi C. Luciniu Stolo, se aduseră din Etru histrioni cari, prin jocurile lor, trebuiau să îmblînzească mînia să alunge din Borna groaznica pieire ce apăsa pe cetate. Aceast credinţă în mult cuvioasa Etrurie, de unde veneau în Borna augu preoţi cari citeau viitorul în fulgerile cerului şi în zborul paserilor. nii aceia întocmiră ale lor jocuri fără de a cînta şi fără chiar de a fa shime care să vădească înfăţişarea teatrală a vreunui fapt; ei num ţuiau din picioare şi făceau întorsături acrobatice; iar gura le er Tinerii romani, găsind aceste jocuri pe placul lor, se apucară a le dar ei mai adăogiră pe lîngă danţ, ca un chip de mică acţiune t şi un fel de dialog în versuri *fescenine*[2], adică o întreschimbare d mai mult sau mai puţin grosolane şi necuviincioase, care făceau s publicul de atunci, încă necultivat. Dar acesta nu fu cel din urm geniului dramatic la latini; în loc de astfel de jocuri neorînduite şi trite, se ivi un soi de mică comedie, pe care o jucară cetăţenii din Bo înd titlul de *histrioni,* dupe zicerea etruscă însemnînd pe actori, numită *satira,* negreşit fiindcă într-însa era vorba de tot felul de dar mai cu seamă, socotesc, ceva critici şi urzicări la adresa o însemnaţi din acea vreme[3].

Ceea ce mă face a presupune aceasta, e tocmai gustul ce a av dauna poporul roman de a lua în rîs pe bărbaţii săi cei mai vest care se vădeşte mai ales în obiceiul strămoşesc ce ierta pe ostaşi urmînd carul de triumf al izbînditorului, versuri comice în care nu nici cea mai mică vină. Astfel, soldaţii lui Cezar strigau, intrînd p Bornei cu gloriosul lor general în cap :

Urbani, servate uxores, moechum calvum adducimus !

adică : «Cetăţeni păziţi-vă nevestele, căci aducem pe birbantul cel

încă o dovadă de spiritul de critică al plebeilor împotri mai mari lor, este acest vestit vers al poetului Neviu :

Fato Metelli Bomae fiunt consules,

[1] Lib. VII, cap. 2.
[2] Niebuhr, în *Istoria romană,* trage această numire de la oraşul *Fescenni* Etruria, unde s-ar fi inventat aceste versuri pline de murdării.
3 Asupra satirei latine vadă cineva : Casaubon, cartea susnumită ; Baehr, *G lateinischen Literatur,* Ruperti *De satura romanorum,* în ediţ. lui Juvenal, din 1801
[4] Bernstein, *Versus ludicri in Romanorum Caesares priores,* p. 10.

adică «numai întîmplarea, şi nu meritul, a făcut pe Metelii să fie consuli în Eoma », la care Metelii răspunseră cu fapta şi cu vorba :

Malum dabunt Metelii Naevio poetae

sau «Eău va păţi poetul Neviu de la Meteli ». Şi-ntr-adevăr, bietul poet plebeu, scăpînd din fundul bolţilor Tuliane, îşi sfîrşi viaţa pe ţărmurile pribegiei[1].

Deci fie-ne iertat a crede că, precum au făcut soldaţii triumfătorilor şi poetul Nevie, asemenea făceau şi autorii sau actorii acelor satire teatrale despre care am vorbit. Acele mici comedii, care n-aveau altă scenă decît cetatea Eomei, nici alte îmbrăcăminte decît haina romană, se schimbară foarte puţin cînd, subt înrîurirea literilor eleneşti, se iviră comediile lui Plaut, Terenţiu şi Oeciliu, lucrate după tiparul grecesc. Ele se păstrară încă multă vreme într-o treaptă mai iosnică. sub numele de *Fabulae talernariae* adică *Comedii de circiumă.*

Junimea patriciană se lepădă de aceste jocuri poporane şi ea împrumută, de la naţiunea oscă, comedia numită *Atellana,* în care toate personagiele îşi aveau rolul şi caracterul, ba şi chiar costumul lor, cunoscute de mai nainte, şi în care, aşadar, nu rămînea de inventat decît numai intriga.

Astfel de comedii, născute în mica cetate Atella din ţinutul Campaniei, şi jucate cîtva timp la Eoma, în limba oscă, iar pe urmă în cea latină[2], pot fi privite ca vechiul trunchi din care au ieşit comediile poporane ce se joaca încă şi azi în Italia, mai ales la Eoma, pe piaţa Navona, sub nume de *Commedie delVArte,* şi ale căror persoane sînt neschimbate. *Pulcinella? Brighella, Pantaleone, Arlechino* sînt adevăraţii strănepoţi ai lui *Maccus, Bucco, Dossenus, Manăucus* din atelanele latine[3]. Ca modernul *Puicinella,* asemeni şi vechiul *Maccus* poartă o cocoaşă în spate şi alta în piept^ şi un nas mare şi cocîrjat; deosebirea e că unul era îmbrăcat cu togă, iar cellalt cu pieptar pestriţ şi crestat, ca gentilomii şi cavalerii din timpul Eenaşterii.

însă aceste măşti sau personagie pocite şi ridicule ale italienilor n-aveau negreşit nimic a face cu persoanele dramei satirice eleneşti, care erau alese printre semizeii şi eroii poemelor ciclice, arătate subt o faţă glumeaţă; astfel, nici o rudenie nu putea să fie între un Ercul lacom, un Odiseu viclean, un Polifem beat, cu un Maccus de două ori ghebos, cu un Manducus cu gura căscată pînă la urechi şi cu dinţii rînjiţi, cu un nătărău ca Bucco, cel din orăşelul Atella. Mai ales că punctul de căpetenie al dramei satirice, adică horul de satiri, lipsea cu totul în atelane, şi, daca ne vom sui

[1] Klussman, *Cn. Naevii vita et carminum reliquiae,* p. 16.

[2] Munck, *De fabulis Atellanis;* Schober, *Ueber die atellanische Schauspiele der Roemer* L. Pomponius şi Novius fură cei mai vestiţi scriitori de atellane la romani.

[3] W. A. Schlegel, *Geschichte der dramatischen Literatur.*

chiar pînă la origină, lesne ne vom încredinţa că comedia oscă, ace cere întîmplătoare a junilor patriei şi a oamenilor fără treabă, nu aibă nici o legătură din naştere cu drama satirică, jucată solemn torile dionisiace şi cerută cu tot dinadinsul de poporul atenian plîngea că au uitat pe Bacchus în folosul tragediei.

Izbutirăm pînă aci, cred, a arăta că atît vechea *satiră* teatr manilor, cît şi *atellana* de origină oscă, s-au născut chiar în Italia fost turnate dupe tipar grecesc. Dar acest punct capital este cu lesne de întemeiat, cu cît, pe vremile despre care vorbirăm pîn înrîurirea elenilor nu se simţea încă în Laţiu ; Borna era încă mînat de însuşi geniul său, sau cel puţin n-avea alţi ctitori decît naţiu împrejmuiau pe pămîntul Italiei, adică pe estrusci şi pe osci.

m

Cu toate aceste, greutatea nu va fi mai mare spre a dovedi c în epocele cînd toate celelalte feluri de compuneri literare, — poe tragedia, comedia, poezia lirică, — erau subt asuprirea literilor el chiar ş-atuncea zic, satira ştiu să-şi păstreze o mare originalitate bitele căi pe care ea le apucă. Dar mai nainte de a expune pe scu istorie, trebuie să ne aducem aminte că *satira,* la latini, este o zicere care poate însemna totdeodată mai multe feluri, şi că fiecare au voie a numi într-astfel amestecătura de scrieri felurite ce el c Poetul Enniu, părintele poeţilor latini, şi, dupe dînsul, tragicul deteră acest titlu la deosebite mici scrieri în versuri iambice, în ca că ei dezbăteau despre filosofie, despre morală şi, în sfîrşit, despr se poate ca ei să fi amestecat într-aceste dezbateri ceva loviri împotriva relelor năravuri ale societăţii şi împotriva unor persoane rău în Eoma ; însă nimic nu se poate hotărî despre acestea şi ne ţumi transcriind aci mărturia lui Diomede : «Satira este, acum, l o poemă defăimătoare şi lucrată în chipul vechei comedii, spre relele; astfel au scris-o Luciliu, Oraţiu şi Persiu. Dar odinioară compusă de felurite poezii se numea *satira :* astfel au scris P Enniu. »

Deci, iată încă două feluri de satiră la romani: de o parte adunare de scrieri felurite, în versuri, şi acest fel a pierit cu cei d însemnaţi de Diomede; iar de cealaltă parte, o poemă cu o formă nată, cu un caracter particular şi cu mari nume, ca s-o facă pen una strălucită. Dar cui sîntem oare datori o astfel de invenţiune băm pe Quintilian, carele ne va răspunde astfel: «Satira e cu tot tră ; într-însa Luciliu mai întîi a dobîndit laude însemnate ». Iar

Bătrîn se întinde şi mai departe, zicînd : «Poezia satirică a fost aflată mai întîi de Luciliu »[1].

într-adevăr, Luciliu întemeie felul curat literar ce poartă acest nume şi care, de la cei vechi, trecu, la moderni, în mînele lui Begnier, lui Boileau şi altora.

Luciliu, născut din clasa patricilor, cu 148 de ani înainte de Hristos, la Sussa, în ţara aruncilor, şi mort la Neapoli, în 103, liber fiind prin înalta sa poziţiune de a censura şi oamenii şi faptele, şi de a ofili mîrşevia, plin încă de cucernicie pentru vechile virtuţi ale Bornei, vărsă fără preget al său geniu fierbinte şi puternic într-o mulţime de lungi bucăţi exametre, unde biciuia şi dărîma tot ce i se părea vrednic de cîrteală şi de dojana în religia, în politica, în instituţiunile şi în năravurile ţărei sale. Dar pe lîngă această censură a relelor, el da mărețe şi sănătoase învăţături. Daca, pe de o parte, cu versul său aspru dar vîrtos, ruşina zgîrcenia şi desfrînarea, de cealaltă, el făcea o neasemuită laudă a virtuţei smerite şi solide .

«Virtutea, Albine, e d-a şti să preţuim, dupe adevăratul lor preţ, treburile în care ne amestecăm şi în mijlocul cărora trăim; virtutea e, pentru om, de a cunoaşte ceea ce este în sineşi fieşce lucru; virtutea, pentru om, e de a deosebi ce e drept, folositor, ceea ce e onest, care lucruri sînt bune, care sînt rele, ceea ce e netrebuincios, ruşinos, necinstit; virtutea e de a pune o margine şi un sfîrşit dorinţei de a dobîndi; virtutea e d-a cîntări cu balanţă dreaptă preţul avuţiilor; virtutea e de a face onoarea cuvenită la ceea ce este onest, de a fi protivnicul şi vrăjmaşul relelor năravuri şi răilor oameni, de a fi, din contra, apărătorul bunelor năravuri şi al oamenilor buni; de a mări pe aceştia, de a le voi binele, de a trăi prietin cu dînşii; de a se socoti mai întîi la binele patriei, pe urmă la al părinţilor, şi, tocmai într-al treilea rînd şi la sfîrşit, la al nostru».[2]

Cel ce urmă lui Luciliu, Varron din Atace, nu prea lăsă urme despre talentul său satiric. Quintilian ne zice că el n-a avut mult merit. Dar dupe dînsul veni ilustrul Oraţiu, scriitor plin de spirit şi de graţie; el apucă în mîna sa măiastră armele lui Luciliu, îndreptă şi alungă ceea ce era prea aspru şi prea gloduros în limba şi în exametrul părintelui satirei şi, luîndu-şi şi el asupra de a critica relele generale ale societăţei, ştiu să pună, în locul amărîciunei şi mîniei lui Luciliu, o ironie glumeaţă şi delicată. Cu o minte veselă, cu o formă modestă dar isteaţă, cu o limbă mlădioasă şi dulce, el glumi asupra poeţilor fără talent, asupra bădăranilor boieriţi, asupra paraziţilor nesăturaţi, asupra răsipitorilor şi asupra zgîrciţilor; dar foarte rar se ridică satira lui pînă la o puternică răscoală în contra mîrşăviei şi a desfrînării. E şi adevărat că el trăia într-o vreme cînd multe trebuiau cruţate ; el însuşi nu prea era om care să voiască a-şi jertfi liniştea pentru orice preţ ; era numai un poet plin de gust şi de vioiciune. Cînd citeşte

[1] în prefaţa *Istoriei naturale.*
[2] Lucilii *Saturarum reliquiae,* ed. Gerlach, *Fragm.,* p. 79 ; Ch. Labitte, *Les satires de Luci le.*

cineva satirele lui, **i** se pare că aude o conversaţiune plină de graţii rit. Ele ne-au rămas ca un eho din acele ospeţe ale lui Mecena, u **şi** rîdeau, lungiţi în tricliniele bogatei vile de pe Escuilin[1], Virg Varru **şi** amicii lor.

Mult mai silite şi mai puţin curgătoare sînt cele şase satire Persiu; dorinţa acestui autor de a intra mereu în dezbateri fi gustul său pentru stilul strîns, fac ca ale sale scrieri să fie un şir pe care criticii îşi pun toată iscusinţa spre a le descurca.

însă satira nu se cufundă, cu Persiu, în întuneric; un no aştepta, sub puternica pană a lui JuvenaL Cît de mare ar fi fost gl tui poet de n-ar fi uneori pătată ! Cît foc e într-însul! Ce bogăţie naţiune ! Ce putere în expresiuni! Dar epoca de degradare în car 8-a răsfrînt asupra acestui frumos geniu. înfuriat de desfrînările loşiile ce vedea împrejuru-i, cu un cinism învierşunat, el se apu scrie, blestemîndu-le. Limba lui înveninată, înfruntînd orice spuse curat cele mai scîrboase adevăruri şi, aprinzîndu-se în ace desfrînări, ea se prostitui în tabelurile cele mai respingătoare. scrise satirele lui Juvenal, împreunare minunată de descrier şi de nobile inspiraţiuni.

Aşa, purtată din mîni în mîni de trei mari geniuri, Luciliu, Juvenal, satira poate să dea drept rezumare a scopului şi a îndat aceste versuri ale poetului din urmă :

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, volup
Gaudia, discursus noştri est farrago libelli.

«Orice mişcă pe oameni, urări, temeri, mînie, dorinţe, bucur vor fi materii amestecate în cărticica noastră.» Şi spre a explica m această definiţiune, zicem că satira ajunsese a fi, în Eoma, un zie al cărui scop era d-a trece sub censură defectele comune ale culegînd ici şi colea exemple personale, şi de a prezenta totdeod turile unei morale tari şi sănătoase. Acest fel de poezie s-a născu Eoma; într-însul nu se iveşte nici un semn de imitaţiune d-a la greci; însă daca ar voi cineva să-1 semuiască negreşit cu ceva tura elenă, atunci ar putea găsi, în cele dupe urmă, că *iambele* oarecare analogie cu critica relelor, şi *gnomele* cu învăţăturile •cari, amîndouă întrunite, compun genul satiric latin.

însă *syllii*[2] lui Timon din Fliunta, filosof sceptic carele 279 înainte de Hristos, precum şi *iambele* lui Archiloh[3], poet liric între 714 şi 679, nu aveau acel caracter de generalitate al satirel Acesta din urmă, cu versu-i iute şi arţăgos, cu limba-i mu

[1] *Satir.,* I, 8.
[2] Woelke, *De Graecorum Sylliis* ; Paul, *Disputatio de Sylliis.*
[3] Liebel, *Archilochi reliquiae;* K. Ot. Muller, *Geschichte der griechischen*

înveninată, îşi vărsă fără cumpăt veninul asupra nenorocitului Licamb, care nu voia să-l ia de ginere. Cellalt, deşi se servi cu versul exametru şi întrebuința, în două-trei cărți ale sale, forma dialogului, care se găseşte cîteodată şi în satira latinilor, însă criticele lui se atingeau numai şi numai de filosofi, atît răposați, cît şi viețuitori, şi de ale lor sisteme, pe care le lua în rîs.

Aşadar, nu putem zice că Luciliu, Orațiu şi Juvenal au luat drept model nici pe Timon, nici pe Archiloh; mai puțin încă putem zice că ei s-au adăpat în *gnomele* grecilor. într-adevăr, aceste versuri, culese sub numele celor şapte înțelepți ai Greciei subt al lui Solon, lui Teognis şi altora, sînt nişte scurte maxime şi învățături de morală, de politică, de economie, precum se găsesc pe ici pe colea în satirele latinilor ; dar ele mai adesea sînt scrise într-unu sau două versuri şi le lipseşte cu totul acel cadru care dă satirei romane caracterul său de originalitate.

Deci să nu mai căutăm în zadar imitațiune acolo unde totul e original roman, şi să primim numai că satiricii latini au putut, negreşit, să se folosească de unele idei, de unele expresiuni glumețe şi iscusite, pe care le culesese în scriitorii eleni şi pe care au nimerit, la urmă, a le întrupa în compunerile lor.

IV

Pe de altă parte, de vom arunca cătarea asupra fragmentelor rămase din adunarea de satire ale lui Terențiu Varro[2] născut la anul 216 înainte de Hristos, nu trebuie să ne amăgească titlul lor, care poartă numele filosofului Menip. învățatul amic al lui Cicerone compusese, în ceasurile-i de răgaz, cînd întrerupea adîncile şi serioasele sale studie, o mulțime de bucățele despărțite, în proză şi în versuri de deosebite măsuri, în care el critica mai cu seamă feluritele sisteme ale şcoalelor filosofice, astfel precum făcuse mai nainte filosoful cinic şi a^ouSoysXotov («iubitor de rîs») Menip, discipol al lui Diogen. Deci, între scrierile lui Yarro şi ale lui Menip nu era decît o asemănare de subiect, iar nu de formă. *Satirele menipee,* deşi purtau un nume pe jumătate grecesc, deşi erau pline de cuvinte eleneşti şi, negreşit, de o mulțime de nume proprii de ale filosofilor greci, cu toate acestea ele erau numai o adunătură de felurite lucrări, precum fusese satirele lui Enniu şi ale lui Pacuviu. Tot atîta deosebire va fi fost între scrierile lui Menip şi satirele lui Varron, cît între acestea şi *La Satyre Menippee*

[1] Orelli, *Opuscula Graecorum sententiosa et moralia.*
[2] Oehler, *Terentii Varronis saturarăm Menippearum reliquiae;* Ch. Labitte, *Varron et ses Minippees.*

a francezilor, scrisă de Eapin, Passerat şi alții, în timpul războaielo
giune din secolul al XVI-lea, împotriva Ligei catolice.

De la Varron încoace, — afară numai daca vom număra şi p
tul Iulian, autorul unei poeme greceşti, numită Miaorcoyoov, satiră îr
bărbii cetățenilor din Antiobia, — nu mai avem cunoştință, mult
despre nici un autor care să fi scris satire de felul acesta. însă la
împăratului Claudiu, filosoful Seneca, părtaş lesnicios şi linguşitor
al crimei săvîrşite de Agripina, prenoi vechea satiră şi compuse, în
şi în proză, o povestire glumeață şi batjocoritoare a morții şi a a
nenorocitului împărat. *ApoJcoloJcyntosea* pare a fi una din urmele
tîrzii ale satirei romane sub vechea ei formă. Trebuie însă să m
că, de la Enniu pînă la Varron, se făcuse mari schimbări într-acel fe
puneri ; negreşit că de la Varron pînă la Seneca, schimbările nu
puțin însemnate.

în sfîrşit, în epocele ce urmară, închipuirile capricioase în
în tot chipul, aceste lucrări de fantazie, ce nu erau strîmtorate
lege, de nici o regulă; printre cele mai de însemnat vom num
Satyricon a lui Petroniu, care ne descrie viața unui sibarit di
imperiului, şi pe care, mai mult titlul decît cuprinderea, ne face
număra printre scrierile satirice.

Aşadar, afară de satira în versuri exametre, inaugurată de
romanii avură totdauna o satiră lipsită de regule şi născută, ca ş
în societatea romană. Nu trebuie dar să tăgăduim cuvîntul lui Qu
« Satira tota nostra est ». El avea drept a-l zice, şi mîndria cu care
se vede că o cîştigase chiar în analele literare ale Bornei. Acolo
se încredințeze că satira s-a născut şi s-a desvoltat în cetatea ne
Precum am văzut, ea trecu prin trei fețe deosebite; mai întîi
comedie poporană ; la urmă, o scriere unde se amestecau tot felul
mai mult sau mai puțin glumețe; în sfîrşit, o poezie cu regule s
cu forme măiestrite, cu mărețe îndatoriri.

Subt această din urmă înfățişare, a trecut ea în literaturele
mai toate națiunile civilizate ale Europei au cultivat, cu mai mul
puțin succes, această ramură a poeziei. La noi, românii, avem bu
turi şi speranțe d-a merge mai departe. Nepoții învață lesne me
bunilor !

Paris, 18 55.

ÎNTOARCEREA ÎN TARĂ

PE DUNĂRE

Septembre 1855

Ce nu-mi dă Dumnezeu mie
Un glas tare, sunător,
Ca să cînt, o, Eomânie,
Al tău falnic viitor !

Ce nu-mi dă, printr-o suflare,
Versuri pline de dulceți,
Ca s-arăt într-o cîntare,
Ale tale frumuseți!

Cu ce dulce mulțumire
M-aş cerca a le descri!
în ce farmec, ce uimire
Aş şti poate-a le-nveli!

Aş culege flori şi stele
P-al tău cer, pe ai tai munți,
Şi aş împleti cu ele
Cununi pentr' a' tale nunți.

Viața mea cu bucurie
Mi-aş zdrobi-o-n fala ta,
Ş-apoi moartea las' să vie !
Nemurirea'r fi a ta.

Te-aş urca, mîndră şi tare,
Pe un tron scînteietor;
Te aş face eu mai mare;
Ăsta-i singurul meu dor !

Căci, o spun plin de mîndrie,
Te iubesc, țărm părintesc,
Cu o dragoste mai vie
Decît toate ce iubesc.

Te iubesc fără de preget
Cu acel nestins amor
Ce uneşte-al nostru suflet
De pămîntul trecător.

Te iubesc numai pe tine
P-acest larg, întins pămînt,
Şi nici cerul pentru mine
Nu se pare-a fi mai sînt.

Daca toți cîți nasc în tine
Aşa dragoste-ar simți,
Poate-ai fi şi tu mai bine,
Poate-atît n-ai suferi.

însă vai! mulți te apasă,
Mulți din sîngele-ți trăiesc
Şi de doru-ți nu le pasă,
Căci chiar ei te asupresc.

Dar fugiți, gîndiri noroase,
Ce fericea-mi ofiliți!
Cînd văd malurile-mi frumoase
Măcar un minut fugiți!

în a' Dunării talazuri
Ce s-afudă în senin,
Voi s-arunc orice necazuri,
Voi să-nec orice suspin.

Sînt ferice că-mi văd țara,
Văd curgînd Dunărea lin;
Sub cer neted, văd cum seara
Malul e de taine plin.

Sus în deal, peste cîmpie,
în pustiul Bărăgan
Este scumpa mea moşie
Cu movila-i de roman;

Acolo, în nepăsare,
Treceau veseli junii-mi ani.
Au trecut ! şi mă-ntreb : « Oare
Cei ce vin fi-vor duşmani % »

însă inima-mi tresare
Cînd gîndesc a revedea
Pe pămînt, cîmpia mare,
Şi pe ceruri, a mea stea,

Steaua ceea favorită,
Ce gîndu-mi copilăresc
O închipuia unită
De pămîntul românesc.

Printr-o coardă aurită
Una d-alta le legam,
Iar la țara mea iubită,
Privind cerul, îi şopteam :

— « Precum acea stea luceşte
Printre stelele cereşti,
Aşa inima-mi doreşte
Printre țări, tu să domneşti !

Precum vecinie ea colindă
Prin eterul luminos,
Tot asemeni, triumfîndă,
Voi s-apuci un drum glorios !»

Deci, prin tainică-armonie,
Fii legată d-acea stea,
Căci a mea copilărie
Vedea fericirea-n ea.

Orice vis de norocire,
Ale slavei măguliri
Mi-aruncau cîte-o zîmbire
Prin gingaşe licuriri.

Acea stea atît iubită
îmi vădea un rai ceresc;
Iar cînd raza-i aurită
Scălda țărmul părintesc^

Eu vedeam soarta-î duioasă
ÎJalucită~n viitor,
Ş-a mea inimă voioasă
Sălta vesel şi uşor!

Pe Dunăre, 1855.

SCENE ISTORICE DIN CRONICELE ROMÂNEŞTI

MIHNEA-VODĂ CEL RĂU
1508-1510

I

MĂNEŞTI

« Să n-aibi milă! »

Ca la două ceasuri cale-n jos de Ploieşti curge apa Cricovului, care, cu mii de pîrîie ce se resfiră şi se-mpreună, împestrițează matca sa răzlă-țată şi năsipoasă; d-a stingă, cîmpia şeață se lungeşte pînă în poalele munților; d-a dreapta, malul se-nalță rîpos şi acoperit cu păduri vechi şi stufoase. Pe o culme mai semeață a acelei coaste sta, pe la leatul 1508, cetățuia lui Dracea, armaşul din Măneşti; din zidurile ei înegrite, vederea coprindea toată lunca, cu bordeiele şi coşarele țărăneşti răsipite printufişe şi bălării; mai departe, turnurile bisericei din Tîrşor, pe care o zidise, cu vreo cîțiva ani mai nainte, Vladislav-vodă, ce chiar într-însa, zice Cronica[1], « au pierit de sabie »; şi, în fund de tot, plaiurile aburoase ale Cîmpinei şi ale Breazei.

Într-o zi noroasă de primăvară, puțin în urma Paştilor, crivățul sufla iute şi-nghețat din fundul văilor, iar jalnicele sale gemete aduceau de departe, împreună cu freamătul bătrînilor stejari, chiotele de vînătoare ale bătăiaşilor şi lătrătura chelălăită a copoilor; căci departe, tocmai în Valea Comanacului, Mihnea, fiul armaşului, se desfăta vînînd fiarele săl-batice, dupe obiceiul boieresc de pe atunci, cînd stăpînul, pentru a sa mulțumire, rădica de prin sate toți vecinii[2] cu gloata, de rămîneau țarinele nearate şi ogoarele pustii[3].

Gonstandin Căpitanul.
Aşa se chemau sătenii robi, pe vechime.
Vezi în *Descrierea Moldovei* de Dimitrie Cantemir.

Un glas de bucium s-auzi dedată, sunînd tare din cetățuie, şi vînătorii, deşteptați din zgomotoasa şi sălbatica lor beție, printr-acea grea şi pacinică chemare, se întoarseră cu larmă spre casă, unii purtînd pe umeri dobitoacele ucise, atîrnate pe bîrne, alții ducînd etnii de zgarde şi curuii în lănțuşe. în fruntea lor mergeu călări, cu frîul legat de oblînc, Mihnea şi feciorul său, Mircea Ciobanul; tatăl, om matur şi vîrtos, avea scrise pe fața sa păroasă şi posomorîtă şi-n ochii săi arzoi şi-ncruntați străşnicia caracterului său; băiatul, abia ieşit din copilărie, vădea o fire şi mai săi» batică, care-i şi meritase porecla de *Cioban.*

Amîndoi purtau cioboate de piele groasă, pînă la genunchi, poturi de dimie albă, un cojoc scurt, de oaie neagră, cu glugă la spate, şi chimir cu oțele; la gît aveau gramajer rotund de zale de fier, şi-n cap o turcă flocoasă, adusă la o parte ; la brîu, satîr şi jungher. Unii din vînătorii pedeştri purtau sănețe ceilalți, arcuri şi săgeți. Astfel păşea ceata înainte, şi înoptase bine cînd ajunse în curtea cetății.

<— Descalică mai în grabă şi sui-te-ncoa ! — strigă lui Mihnea, din capul scărei şi cu glasul năbuşit de lacrimi, o femeie cam trupeşă, ce nu-i puteai zice nici tînără, nici frumoasă, —- boierul socru, biet, trage ca să-şi dea sufletul, şi mereu cere de domnia-ta.

— Iată-mă-ndată... şi Mihnea descălicase, urcase îngusta şi direapta scară de piatră, şi, prin tinde întunecoase, mergea la odaia tatălui său.

Cînd deschise mica uşă de brad, el zări pe bătrînul armaş uscat şi galbîn, cu fruntea pleşuvă, cu barba albă, zăcînd lungit pe spate pe o velință albă., în căpătîiul unui pat ce ținea, d-o parte, toată întinderea odăii. Alături ardea o făclie de ceară galbină, şi un biet călugăr bogonisea pe sloveneşte, dar cu glas slab, rugele agoniei; în pårete, o mică candelă lumina o veche troiță de lemn, şi, mai încolo, pe ziduri, stau rînduite, peste un zăblău vărgat, arme de tot felul, coifuri, zale de fier, tuiuri, iatagane trunchiete şi dispuieri luate de pe la duşmanii învinşi. O singură armă, o ghioagă [2] de fier țintuită, mare şi grea, buzduganul însuşit slujbei de armaş-mare, sta aşezată pe velința flocoasă, d-a dreapta bolnavului, şi mîna-i osoasă, dar slăbită, printr-o mişcare spasmodică a nervilor, căta încă s-o rădice.

Cînd Mihnea întră în odaie, ochii unchîaşului, afundați sub cercul albit al sprîncenelor, clipiră ca o candelă ce moare, şi buzele-i vinețite şoptiră tremurînd aceste cuvinte :

— Fătul meu !... fă inimă vitează !... nu te lăsa !,,, fii stîlp țeapăn casii noastre şi nu-ngădui să cază biată moşie [3] părintească pe mîna

[1] Puştile vechi; câci *puste* se chemau mai nainte tunurile.
[2] Măciucă de fier eu ținte ; franț., *massue.*
[3] Țara, patria,

oltenilor, p-a Basarabeştilor — trăsni-i-ar Domnul din senin ! –
avem noi lăsat cu blăstem de la moşi strămoşi: pace şi răgaz să n
cu neamul lor cel urgisit... De-ți va da Domnul Dumnezeu putere
să nu cruți, să n-aibi milă, că nici de tine nimeni nu va avea mil
te vor vedea înfrînt şi ticăit... Mîna mea s-a muiat... nu mai
rădica buzduganul ăsta, vechiul meu tovarăş, bunul meu prietin
acuma tu în mînele tale, şi proaşcă să faci, cînd vei izbi cu dînsul
manii noştri... Să n-aibi milă !...

Glasul i se curmă; ca un fior i se strecură prin tot trupul şi
încleştat... Atunci, în mijlocul acelei tăceri de spaimă, prin care
suflarea morții, în loc de sunetul cuvios al clopotelor, se auzi o
tură înfundată de cătuşe şi de lanțuri. Erau bieții vecini robiți şi
fiare de răposatul armaş, cari zăceau aruncați în fundul pivnițelor
sale, şi acum, în mijlocul nopții, îşi scuturau dureroasele lor lanțuri.

Apoi totul intră în tăcere; prin odăi abia se auzea ceva su
de femei, şi, p-afară, văietarea viforoasă a crivățului întunericul d
preste tot.

Deodată însă începură a se deosebi tropote de cai, şi curîn
aceea cîțiva călăreți băteau tare cu paloşele în poartă. Stoica, om v
oasii, deschise oblonul, scoase capul pe o îngustă ferestruie şi întrebă

— Cine e ?

— Oameni buni! — răspunseră d-afara*

— Ce cătați aşa înoptat pe la casele creştinilor!

— Sîntem de la domnie, noi, boieri ai țării, şi venim să ne în
noului domn ales de obşte, lui Mihnea-vodă*

La aceste cuvinte neaşteptate, Stoica deschise poarta, şi
descălicînd, merseră pînă la Mihnea, îi sărutară mîna cu smeren
cel mai bătrîn dintre dînşii grăi într-astfel:

— Ani mulți întru noroc şi fericire urăm măriii=tale ! Aflatu
din zvonul şi jalea obştii că s-au pristăvit fericitul domn şi bun
Radu-vodă, iar norodul, cerînd cu o glăsuire ca să-i fii măria-ta
şi părinte, boierii țării te-au ales ca să urmezi răposatului în dom
pe noi, supusele măriii-tale slugi, ne-au trămis ca să te rugăm, din
tutulor îndeobşte, să primeşti volnic şi bucuros această sarcină
fie-ți, doamne, milă de moşie şi nu o lăsa în prada hrăpitorilor, c
toate părțile pohtesc la dînsa ca să o strice şi să o jăfuiască. La m
aleargă toți cu nădejdea, ca puii la cloşcă. Ku-i lepăda ; îndură-te, do
de pămîntenii măriii-tale şi le deschide aripă "de apărare !

Mihnea stăpîni în sineşi bucuria, mulțumi cu sînge rece bo
şi îndată porunci să i se gătească cai de plecare,

La revărsatul zorilor, Mihnea cu fiul său şi cu Stoica, boierii trămişi în solie şi cîţiva călăraşi se porniră pe drumul Curţii de Argeş.

Buna jupaniţă Smaranda, acum doamnă a Ţării Bomâneşti, rămase cu slujitorii şi femeile sale ca să-ngroape, a doua zi, pe bătrînul Dracea, armaşul din Măneşti, la mănăstirea Tîrşorul.

II

CURTEA DE ARGEŞ

« Nu-i aşa c-avuîiile-s amăgitoarei.. »*

Să aflăm acuma prin care împrejurări această cinste nevisată se dete lui Mihnea.

Badu-vodă, căzînd sub grea afurisanie şi urgie a patriarhului Mfon, se răpusese de o groaznică şi cumplită boală, şi, cu toată cinstea voivozilor, se îngropase la mănăstirea sa din Deal. Fratele lui, Vlăduţă, era încă prea tînăr ca să ia cîrma ţării; boierii de toate părţile umblau cu zavistii, care de care s-apuce domnia ; Basarabii, cari mai erau şi bani moşteni ai Craiovii, voiau să aşeze pentru vecie neamul lor pe scaunul domnesc; dar ei erau olteni, şi boierilor de dincoace nu le plăcea a fi mai prejos. însă sila d-a ţine ţara în vrăjbi îndelungate, şi mai ales temerea d-a vedea viind domn de la Vladislav, craiul Ungariei, care, prin solul său Emeric de Joborg, făgăduia neîncetat boierilor că le va trămite pe Danciul, fiul lui Ţepeluş-vodă, carele trăia în Ungaria, la graful Zapolia, şi care negreşit ar fi închinat ţara protectorului său, în sfîrşit şi frica turcilor ce ameninţau necontenit d-a năvăli preste români, făcură pe boieri ca s-aleagă dintre dînşii pe cel care, prin firea sa mai semeaţă, se părea că va fi cel mai viteaz apărător al ţării : acesta fu boierul Mihnea, fiul Dracii armaşului din Măneşti [1]

Iată dar pricina pentru care-1 vom găsi, cîteva zile dupe moartea tatălui său, în curtea domnească de la Argeş ; însă nu va mai fi aci asprul vînător cu cojoc de oaie. Azi Mihnea a-mbrăcat chepeneag de catifea roşie cu ceaprazuri şi cu bumbi de aur, cioareci albi tiviţi cu găitane de fir, cizme cu pinteni poleiţi ş-un gugiuman de samur cu surguci de pietre scumpe. Astfel se coboară el, cu alai, din curţile domneşti, pînă-n vale, la biserica pe care Badu Negru-vodă o lucrase cu mare meşteşug, împestriţînd cărămizile şi scobind flori în piatră.

[1] Constantin Căpitanul, Fotino, Şincai, Engel.

La uşa bisericei îl întîmpină mitropolitul Maxim cu mai mult
erei, purtînd crucea şi evanghelia, pe care domnul le sărută cu mult
rie; la urmă, merse de-ngenuchie drept la uşa din mijloc a altaru
rezimă capul gol de sîntul preastol, iar mitropolitul, puindu-i omof
cap, îi citi cu glas măreţ rugăciunile de încoronare ale împăraţilor biz
şi-i unse fruntea cu sîntul mir.

Sculîndu-se, Mihnea sărută preastolul şi icoana Adormirei
Domnului, ce sta pe iconostasul din dreapta, ca hram al mănăst
viind în mijlocul bisericii, mitropolitul îi puse pe cap coroana vo
şi-i dete-n mînă spata şi buzduganul domnesc, ce le ducea, pe o
roşie, marele spătar. Atunci, preasîntul părinte împreună cu mare
telnic îl duseră de subţiori pînă la strana poleită, ce se-nălţa pe trei
la dreapta, în biserică, purtînd pajerea ţărei săpată în lemn. Cînd
noul domn p-acel scaun bogat, cîntăreţii glăsuiră rugăciunea *Te*
hvalim !... [1], şi oastea de afară slobozi puştile şi săneţele cu chi
bucurie şi începură a suna din tobe, din pauce, din trîmbiţe şi di

Toţi boierii stau rînduiţi şi ascultau liturghia. Cînd se sfîrşi
zeiasca slujbă, Mihnea ieşi din biserică, îmbrăcă în tindă caftanul
guler de samur, încinse paloşul şi încalecă pe un armăsar cu harş
şi cu zăbale suflate cu aur. Atunci se porni alaiul îndărăt la curţil
neşti.

în cap mergeau, ca să deschidă drumul, dorobanţii cu gî
vînătorii de plai şi de Olt, cu lungi săneţe; în urma lor veneau ro
verzişorii călări, despărţiţi în căpitănii, fiecare cu steagul ei, purtînd n
roşii şi verzi; apoi caii domneşti, acoperiţi cu grele harşale de fi
mătăsuri; îndată dupe aceştia, Mihnea însoţit de patru viteji fe
cu lăncile poleite-n vîrf şi la minere, şi urmat de boierii de taină
taşii, aprozii, armăşeii şi lipcanii lor. Apoi urmau copiii din casă, toţ
de boieri, îmbrăcaţi cu savanele şi cu cabaniţe de felurite stofe s
avînd mari podoabe şi fotaze la cai [2]; ei şi cu aprozii purtau s
sau steagul cel mare şi două tuiuri turceşti date de la împărăţi
dînşii veneau lefegiii cu haine galbene, simenii şi scutelnicii pedes
gloata boierilor mazili şi boiernaşilor, iar la sfîrşitul tutulor cetelor
mădire amestecată de slugi boiereşti, de orăşeni, de neguţători şi d

Alaiul se opri în curţile domneşti; Mihnea descălică, trecu
boierii rînduiţi în îndoit şireag, intră în sala mare a spătăriei şi
pe tronul domnesc, scoţînd coroana din cap, drept semn de jale
tătînă-său ce murise.

Marele postelnic sta în picioare la dreapta lui.

[1] Te Deum laudamus I. ..
[2] Miron Costin.

Mai întîi veni mitropolitul Maxim ca să-i sărute mîna, şi-i rosti cîteva cuvinte de urare în limba sîrbească. — Călugărul Maxim fusese trămîs **de** craiul Ungariei ca să împăciuiască pe Eadu-vodă cu Bogdan, domnul Moldovii, şi de atunci, deşi era sîrb de neam, rămăsese ca mitropolit în țară[1]. — Mihnea răspunse pe scurt că-i pare rău unde nu se pot înțelege d-a dreptul, şi părintele^ întorcîndu-se spre norod, îi dete obicinuita binecuvîntare.

Dupe dînsul înainta un boier foătrînj postelnicul, vorbind către domn, îi spuse *i*

— Sluga măriii-tale, Pîrvu vornicul Basarab, sărută poala măriii-tale.

— Te afli zdravăn, jupan Pîrvule! — întrebă Mihnea cu un **zîmbet** de bunătate prefăcut şi amăgitor.

— Slavă Domnului, măria-ta; ne ținem şi noi cum putem,

- — Dar neîca Barbu, cum trăieşte! Nu~1 văd p-aiei

— E şezător la dregătorie, măria-ta, în Craiova,

— Bine face. Ei, măre boieri domnia-voasiră, — zîse el aruneîndu-şi • ochii asupra gloatei, — să fie în Țara Bomânească mulți bărbați de treabă şi eu temei, precum sînt aceştia (vrînd să însemneze pe Basarăbeşti), în frica lui Dumnezeu vă zic e-ar fi blagoslovenie cerească !... Spune-m^ jupan Pîrvule, pare-mi-se c-aveai mai mulți prunci?

— Ou adevăr, am trei feciori, măria-ta, ş-au crescut flăcăi mari

— Apoi să le facem de căpătîi; să-i însurăm. Ce nu4 arăți şi **nouă, 'ca să-i** cunoaştem f

— Nu ştiu cum să dovedesc măriii-tale mulțumită pentru atîta milă şi cinste ce daî casei mele.

— La boieri vrednici toate se cad, jupan vornice !

Atunci trei tineri, între 15 şi 25 de ani, cu mîndre şi drăgălaşe chipuri, veniră să sărute mîna domnească,

— Acesta e fiul meu Ilie, pe care am socotit peste puțin să-1 căsătoresc, — zise bătrînul boier, în ochii căruia se citea bucuria unui părinte.

— Să fie comis mare în zilele mele, şi voi să-i fiu num

— Acestălalt, — adaose Pîrvu, — e fiul meu Neagu, care a învățat multă carte de la fericitul patriarh Mfom

— Să-mi fie mie logofăt de aproape.

Tînărul, închinîndu-se adînc la Mihnea, îl rugă, drept har, să-i lase vătăşîa de vînători

— M-am deprins cu dînşii, şi ei cu mine, ca trup cu suflet, **măria-ta,** — zise el cu glas neted şi hotărît.

— Fie-ți pe plac, — răspunse Mihnea în nemărginita sa milostivire,

— Acesta e cel mai mie al meu fecior, Dragomir.

— Voi chiar de azi să-1 număr printre copiii mei din casă,

[1] Şincai, EngeL Acest mitropolit era. din neamul Brancovict

Tatăl şi toți trei feciorii se-nchînară lui vodă, şi postelnicul **a** numi pe ceilalți boieri.

Ceremonia se sfîişî, şi toată boierimea rămase încîntată d stăpînitor; fiecăruia ii dase sau îi făgăduise un os de ros,

— Dumnezeu să-i dea ani mulți de viață şi de domnie ! — **fiecare,** ieşind din pragul domnesc.

Nu trecu mult timp şî sosi vremea să se facă nunta lui Ilie, f vornicului Pîrvu Basarab, cu Ilinca, fiica lui Badu, spătarul din

în ziua aceea curtea domnească se-mpodobi ca de o sărb •şî,-ntr-adevăr, vrednici erau amîndoi logodnicii de asemenea p Amîndoi tineri, frumoşi şi bogați, se păreau meniți pentru o des norocire. Cînd tînăra fecioară se arătă cu conciul semănat cu diama cu aburosul zovon de filaliu, cu auritul văl de beteală răsfirat pe u de suvaiu alb, cu grumazul acoperit cu şiruri de mărgăritare şi cu cu **de** flori pe frunte, ar fi zis oricine **că** Tede icoana **cea** mai blîndă şi c smerită **a** Pururei Fecioare.

Acea frumusețe pătrunse pe toți, iar mai cu seamă pe Mihr **a** cărui inimă deşteptă patima cea mai fieroasă şi mai neruşinat

Nunta se făcu însă cu veselie; covorul pe care stau mirii la c era semănat cu galbini venetici; de toate părțile prin odăi plouau, boieri, zaharicale, iar în curte, pentru norod, bani mărunți de argin aramă, cu mărcile banului Barbu Basarab şi iui Mihnea-voievod. L ginerile şezu la dreapta lui vodă şi purtă în cap gugiuman domnesc cină, boieri şi jupanițe se prinseră în horă, şi cînd veni ceasul de a se cheful, un slujitor de sub masă începu să cînte ca cocoşul, ca să ve că **se.**apropie ziua.

Toți se-ntoarseră pe la casele lor cu făclii şi cu masalale, toți mulțumiți, dar nimeni mai mult decît tinerii însurați.

însă abia intrase ginerile în odaia făgăduinții, cumpărînd cu cu arme această dorită plăcere de la frații şi de ia rudele miresei, **la** uşă **şi-**1 opreau d-a intra, abia avuse vreme, în dulcea lor gră stingă candela, cînd nişte tîihari, pătrunzînd pe furiş într-acel c fericire, sugrumară în pat pe Ilie şi luară cu sine trupul mortului, pe leşinată şi toate sculele ce erau răsipite prin odaie.

A doua zi spaima şi jalea era scrisă pe toate fețele; nimeni ce să zică, ce să gîndească; Mihnea singur simțea în sineşi, nu mu unui cuget de om, ci mulțumirea unei inimi de fiară sălbatică ce **şi-** tulat patima uricioasă.

Unii boieri şopteau, într-adevăr, dar pe ascuns şi numai a vornicul Pîrvu, cum că s-ar fi zărit într-acea noapte oameni c

Stoica, credinciosul lui vodă, ce acum ajunsese logofăt mare, strecurîndu-se pe sub cumpăt în casele răposatului Ilie comisul, c-acest omor nu s-ar fi făcut numai ca să prade bogățiile lui, în sfîrşit, că ar fi găsit a doua zi cămărăşeii boabe de mărgăritar răsipite chiar prin odaia de culcare a lui vodă, de unde un om tiptil scosese, cînd se crăpa de ziuă, un trup de femeie învelit într-o rasă.

Aceste vorbe ajunseră pînă la urechile lui Mihnea, şi puțin dupe aceea el pofti la masă pre cîți auzise c-ar fi grăit aşa.

La ospăț, Mihnea se arătă foarte mîhnit pentru pierderea unui aşa bun şi tînăr slujbaş ca Ilie. Cînd cuparul îi aduse potirul de aur din care bea domnii şi cînd păhărniceii dreseră pe la toți prin pahare, Mihnea se sculă, închină drept mulțumită pentru darul şi mila dumnezeiască şi rosti, cu glas întristat, un cuvînt în care arătă cum că «toate sînt trecătoare pe pămînt: tinerețe, pricopseală, sănătate, frumusețe şi slavă, toate daruri ale proniii; cum că se scutuiă ca frunzele toate bunurile cîte ni le dăruieşte, pentru o zi, milostivirea cerească ; dar, mai vîrtos, cum n-or să fie zadarnice şi amăgitoare averile şi bogățiile care le agonisim noi muritorii şi care ne vin de la zadarnica omenire ?!»

Auzind aceste înțelepte şi tînguioase cugetări, bătrînul Pîrvu lăcrima, iar ceilalți boieri stau pe gînduri, obidiți, şi cîteodată ziceau, dînd din cap : « Adevărat c-aşa este ! »

Această tăcere fu întreruptă de medelnicerii ce aduseră pe masă, în sahane de argint, un morman de pilaf alb şi fumegos.

— Poftiți, luați, boieri! — le zise domnul, şi fiecare, pe rînd, turnă cu lingura din sahan; însă abia apucaseră să ia în gură şi s-amestece, cînd toți, strîmbîndu-se ca de durere de măsele, aduseră mîna la gură şi-şi scuipară pe tipsii dinții lor împreună cu boabe de mărgăritar. Unii, de durere, umblau să se scoale de la masă.

— Stați pe la locuri, boieri! — strigă atunci Mihnea cu glas tare. — Ci, nu vă zăticniți din gustare ! Fie-vă aceasta numai pildă la zisele mele de adineaori, ce le-ați încuviințat cu gîndul şi cu graiul; fie-vă drept învățătură, ca nu doare cumva să pohtiți la bogății ca la vreun bine mare. Ispitele lumii sînt multe şi de tot felul, dar nu sînt spre folosul omului; averea adimeneşte pe om, ş-apoi îl scîrbeşte; aşa şi bobul de mărgăritar, e mai mare şi mai cu preț decît bobul de orez, dar sparge dinții. Astfel cuget eu în mine, şi drept aceea am vrut să aibă şi boierii mei dovadă plăsmuită, ca nu doare cumva, vreodată, să spună vreun bîrfitor, — lumea e plină de oameni răi ! — că am pohtit eu la dobînzi... Ei ! spuneți acuma, boieri domnia-voastră, nu-i aşa că avuțiile-s amăgitoare?

Şi la aceste din urmă cuvinte, un zîmbet batjocoritor i se juca pe buze, iar logofătul Stoica, rîzîncl înghesuit de strîmbările bieților ştirbiți, se mira în gura mare cum de nu i s-a întîmplat şi lui să dea peste un bob

de mărgăritar în pilaf, şi, cu o slugarnică viclenie, făcea mare haz de
înrăutățită a stăpînului său [1].

Cu atîta se sfîrşi ospățul, dar Mihnea pricepu că sfiala intr
inimele boierilor şi că prepusurile se schimbase în siguranțe, la oc
vuleştilor ! Deci, înainte chiar d-a fi ochit, el trebuia să dea lovir
grea. Hotărîrea o luase, dar îi lipseau mijloacele; Basarabii erau
tiați prin toată țara ; ei îl înconjurau pînă şi-n palat; de aceea, în c
se temea tiranul de a cere sfat chiar de la credinciosul său Stoica,
cumva, auzindu-se vorbele lor, să prevestească cineva pe Bano
trebuia însă neapărat un om ca să întindă lațurile şi să pună cur
lucrare.

într-o zi, stînd cu logofătul în odaie, deodată el chemă ur
de la perdea :

— Să ceară doamnei,—îi zise,—cheile de la pivniță şi să-mi d

Fustaşul plecă să-mplinească porunca, şi domnul cu Stoica s
rîră în beciurile boltite ale palatului.

Dupe ce intră, Mihnea porunci pivnicerilor să iasă şi să-l lase
cu logofătul; însă, din întîmplare, Dragomir, fiul Pîrvului, ce de
intrase printre copiii din casă ai curții, şi, de curiozitate copilărea
coborîse cu chelarii în pivniță, fiindu-i teamă de dojana lui vodă, se a
încet şi pe furiş în fundul unei buți goale, şi de acolo, tremurînd de
el putu deosebi următoarea vorbire [2]:

— Ştii, Stoico, de ce te-am adus aici %

— Ascult, măria-ta.

— Pe sus, în case, nu-ți dă nimeni pas să vorbeşti cevaşi în
pare că stau păreții şi trag cu urechea.

— Aşa, măria-ta ; mă mir cine a putut bănui adevărul despre n
lui Ilie şi despre cele ce s-au petrecut aici cu mireasa lui, care, — Du
s-o ierte ! — a şi murit acum pe mînele maicilor.

— Păcat de dînsa, că era gingaşă şi voinică muiere ; ca o baia
mi se sumețea împotrivă...

— Ei! vezi, doamne, toate acelea le spune acum lumea
precum s-au petrecut; d-aceea bine faci să te fereşti.

— Apoi doară că nu o fi blăstem ca şi d-aicea, de sub pămînt
zvon de ceea ce vom chibzui. — Ascultă-mă tu bine; vezi că nu m
dus mult cu Craiovenii ; au prins de veste de toate şi, ca copoii,
orice mişcare a domniei. Ei ! pînă aci! am obosit tot înghițindu-mi a
sînt sătul de atîta fățărie ! Voi, în sfîrşit, să-mi rădic piatra dup
să mă mîntui cu totul de dînşii.

[1] Gluma cu mărgăritarii în pilaf e o tradițiunc, păstrată prin grai, despre
Jacom la avuții.

[2] Cronicarul anonim în *Magazinul istoric pentru Dacia,* tom. IV.

— Măria-ta eşti domn şi ai toată puterea; porunceşte, ce să facem f

— Să găsim, Stoico, un mijloc d-a-i pune pe toţi dodată la mînă, şi atunci nici pruncul din mumă să nu scape!... Aoleu, neam blăstemat de Basarabi! căci nu te iveşti acum colea sub palma mea ca să te strivesc ca p-această jiganie ! — şi mîna lui turti cu furie, pe fundul unui butoi^ un păiajen ce-şi urzea în ticnă iţele sale.

— Banul Barbu n-a mai venit la curte, — adaose Stoica dus pe gînduri, — se vede că se teme de ceva... **Neaga** a trecut cu vînătorii săi peste Olt; nici asta nu e semn bun. — Ştii ce! ... Măria-ta să le scrii pohtindu-i cu politică la scaunul domniei, iar cărţile să le dăm în mîni de oameni zdraveni, cari să nu-i slăbească din vedere. D~or veni de bunăvoie^ îi prindem cu tot nemetul lor aici; iar dacă vor simţi ceva ş-or vrea să pribegească, atunci mesiţii măriii-tale îi vor aduce ferecaţi. Cît despre Pîrvu şi copilul său, îi avem mai aproape şi se pot lesne priveghea,,

_ Bine le-ai gîndit tu ; mîne să-mi faci carte către Barbu şi poruncă de învîrtejire Neagului; să rînduieşti oameni ca să nu scape din ochi pe Pîrvuo Toate să fie puse, pînă mîne, la cale, şi Doamne ajută ! Cînd m-oi vedea scăpat şi de odrasla asta de olteni blăstemaţi, o să mi se mai veselească inima în mine. — Acum cheamă pe pivniceri şi să le bem aldămaşul... Noroc burii măre bădiţă !

— Să-ţi fie de bine, măriii-tale !

Pivnicerii şi butarii se coboară sub boltă*

— E i ! feţii mei, — le zise MiHnea, — să trăiţi! bună treabă mi-aţi lucrat voi aicea; toate-s trainice şi curate : păreţii spoiţi; pe jos e aşternut năsip neted şi mărunt ; buţile stau bine înţepenite pe chezăşii lor; tocitorile sînt aşezate frumos pe căpătîie. Acum să vă vedem şi vinurile! **Ia** trageţi-mi încoa cîte o cinzeacă de la cep.

Şi Mihnea mergea şi gusta, din bute în bute, vinurile de la Dealul Mare, de la Drăgăşani, de la Săcuieni, de la Greaca, pelinurile stifoase şi profire, ţuica de prune şi de drojdii, rachiurile de sacîz şi de anason, din Chipru şi din Anadol. Cînd ajunse spre fundul întunecos al bolţii, întrebă :

— Dar colo-n fund, ce e!

— Ia ! sînt nişte buţi goale, să trăieşti, măria-ta ! dar iaca mai încoace un butoiaş de vin de Drăgăşani, tocmai de cînd cu Laiotă Basarab. Ce mai vin ! să trăieşti, măria-ta; parcă bei miere şi ţi s-aprinde foc la inimă.

— Ado-ncoace; pune pîlnia mare şi toarnă cu vedriţa, ca să bem norocul lui Laiotă ş-al neamului său de Basarabi! — şi, azvîiiind pe gît un pahar de vin chihlibariu, rînji ca cînele cînd vede că i se găteşte prada.

Logofătul Stoica nu apucase încă să toarne pe hîrtie ieroglificele ?sale pisanii^ cînd copilul Dragomir, spăimîntat de cele ce auzise din fundul

butii, alergă la casa tătîne-său şi destăinui planurile tiranului, Pînă-
Pîrvu îşi rădicase casa, ca să pribegească, şi doi lipcani de olac se tră
cu această veste banului Barbu şi vătafului Neagu. Tot neamul B
bilor, pînă să nu prinză domnul de veste, trecuse Dunărea şi ducea j
sale la Poarta sultanului.

Mihnea, văzînd că acei boieri au întîmpinat răzbunarea sa,
muie turbarea în fel de fel de cruzimi; porunci să se prade, să se
să se sfărîme pînă la pămînt toate casele şi toate bisericile lor, pre u
vor fi aflînd, în Curtea de Argeş, în Tîrgovişte, în Craiova, în Brînc
pe slujitorii şi pe preoţii lor îi căzni, şi, ia- urmă, închizîndu-i pe toţi
năstirea Bistriţii, ce era clădită chiar de banul Barbu Basarab, îi de
de arseră toţi într-însa.

De atunci înainte tiranul, lepădînd orce văl de făţărie, începu
răutăţile pe faţă. Pe boieri îi omora; avuţiile le lua; soţiile şi fii
necinstea; dăjdii multe punea asupra ţării. Pe mitropolitul Max
sta împotrivă la nelegiuirile sale, necutezînd a-1 ucide, îl depărta,
solie la curtea lui Vladislav, craiul Ungariei[1].

în urma plecării mitropolitului, el silui o nepoată **a** lui, şi
aceştia, un sîrb anume Dumitru lacşăg, îşi scăpă zilele fugind în A
unde aşteptă ceasul răzbunăm[2],

Se vede dar că Mihnea urma viaţa sa de desfrînare atît cu jup
boierilor curteni, cît şi cu femeile dupe afară, şi toate aceste se pe
subt ochii doamnei Smarande, care, stăruind toată ziua la furcă şi la
la cămară şi la jicnită, păzind praznicele şi posturile^ spovedind
făcînd mereu la mătănii, trecea toate cu vederea şi trăia o viaţă de g
harnică şi de bună creştină.

în anii domniei lui Mihnea-vodă se căsători şi fiul său Mircea
de soţie pe fata lui Bareş-vodă de la Moldova, anume domniţa C

Astfel trăia la culmea puterii şi a măririi familia răposatului
armaşnl, şi nu prevedea groapa ce sta căscată dinainte-i; astfel ş
cu puii săi pustiază codrii, fără d-a bănui laţul ce-i va Instruna î
pe toţi.

III

COTMEANA

tFuga e ruşinoasă,[3] dar e sănăto

Un an şi jumătate trecuse de cînd Mihnea ţinea cîrma ţării, şi
pribegi, —Basarabii şi alţii, cîţi putuse să scape din mînile tiran
dupe multe şi anevoiase rugăminte, dobîndise, în sfîrşit, ajutor de l

[1] Constantin Căpitanul. Hronicaml anonim.
[2] Kngel.

rația Turcească. Sultanul Baiazit dase poruncă pașii de la Dunăre ca să intre cu oștire în Țara Bomânească și să așeze în scaunul domniei pe Vlad cel Tînăr sau Vlăduță, fratele răposatului Badu-vodă.

Deci, în toamna anului 1509, trei pilcuri de oaste turcească sta gata să treacă Dunărea, din care unul, sub poruncile lui Neagoe Basarab, răzbi, mai nainte de celelalte, în Oltenia, și acolo se adaose cu pandurii și cu vînătorii ce veneau cu bucurie să se încbine la vechea lor căpetenie.

Toate acestea se auzise, dar nu lămurite, la curtea lui Mihnea, și domnul socoti de folos a trămite în cercetare preste Olt pe fiul său Mircea, cu vreo cîțiva aprozi credincioși, dîndu-i și pe logofătul Stoica ca să-1 însoțească.

Mircea, temîndu-se a merge d-a dreptul în Bîmnicul Vîlcei și nevoind a trage nici chiar tiptil la gazdă în oraș, mai nainte de a fi aflat ce se petrece pe acolo, se opri la mica mănăstire Cotmeana, puțin mai în jos de frumoasa Vale a Luminilor, pe Topolog. Sfințise soarele dindosul piscurilor Coziii, cînd el poposi în pacinica vâlcea unde stă pitită mănăstirea, ca un cuib între munți. La poartă era un turn ce acum s-a dărîmat; ograda, încinsă cu ziduri, înfățișa pe dinîntru patru șiruri de chilioare cu tinde lungi și arcuite; în mijloc se afla o bisericuță.[1]

Aprozii așezară vro două-trei corturi în curte ; iar feciorul de domn și credinciosul Stoica, dupe o cină de sehastru mai mult decît cumpătată? merseră să se odihnească în chilia starițului, ce slujea de arhontărie.

— Părinte, cînd va toca de noapte, să treacă cu toaca pe la ușa noastră, ca să mergem și noi la biserică, — zise Mircea călugărului ce-i însoțise cu felinarul, de la trapezărie pînă la sălașul lor.

Călugărul se gătea să se ducă.

— Blagoslovește, părinte, — îi spuseră călătorii.

— Domnul să vă blagoslovească, feții mei! — și trăgînd ușa chiliii, o închise cu clanța.

Abia apucase însă să-i fure somnul, cînd, dodată, o sumedenie de călugări cu rasele nencinse, cu pletele și bărbile zbîrhte, deteră năvală în chilie și-i deșteptară cu aceste vorbe spuse pe sărite :

— Fugi, măria-ta, scapă-ți zilele!... Ne-au călcat hoții!... Sînt la poartă o mie și mai bine de haramini levinți, cu sănețele gata de foc și cu paloșele goale ... Zic că sînt ai lui Neagoe Basarab, și cer să te dăm pe măria-ta... Fă-ți pomană cu noi; fă ce-i face și ieși de aici, că e vai și jale de măria-ta și de biată mănăstire !

Aceste cuvinte, spuse pe nerăsuflate și de mai mulți dodată, făceau o larmă care sperie și ameți pe ticniții și somnoroșii călători.

[1] Această mănăstire, ce ține de Cozia, a fost zidită de Mircea cel Bătrîn și dreasă de Alexandru Ipsilant.

— Ce ziceți? cum? ce e? - întrebau ei uluiți.

Dar pricina era netedă : Neagoe, aflînd, în Bîmnic, ca Mirc lui vodă, ar fi mas de conac, noaptea, pe ascuns, la schit la Co se răpezise cu vînătorii săi și năpădise pe la miezul nopții, cerînd s chidă porțile; călugării s-au temut să nu le facă vreo stricăciun găsi pe vrăjmaș în zidurile lor ; de aceea, plini de spaimă, îndem Mircea să fugă.

— Dar pe unde? — întreba acesta, — de vreme ce ziceți stau la poartă.

— Iată, p-această fereastră, — îi răspunseră, arătîndu-i o cr îngustă ce da în partea pădurei.

— Fuga e rușinoasă !... — cugetă prințul, zăticnindu-se la de a fugi fără de împotrivire.

— Dar e sănătoasă ! — adaose înțeleptul Stoica.

în minutul acesta, strigătul: «Foc! dăm foc la mănăst repetat de mai multe sute de glasuri, făcu pe călugări să-și piardă mințile; ei împinseră pe bietul Mircea, desculț, fără căciulă, nu cămașă și cu brîul tîrîind[1], pînă la fereastră și-l îmbrîncira jos. sări dupe dînsul.

Ș-amîndoi, în întunerecul nopții, o luară d-a fuga prin pă

Călugării, mîntuiți de primejdioșii lor oaspeți, deschiseră pandurilor învierșunați. în furia intrării, unii dintr-aceștia apuc nevinovații călugări de barbă, dar ÎFeagoe se răpezi, încruntat ca la dînșii : — « Să nu stricați pe nimeni ! » — strigă el în gura curtea se umplu de oaste.

Aprozii lui Mircea, văzîndu-se împresurați d-atîta gloată, predară de bunăvoie, alții căzură sub numeroasele loviri ale dușn

Neagu puse să cerceteze prin chilii, prin pivnițe, și, neaflînd meni, crezu c-a fost amăgit. Vînătorii lui aprinseră focuri în curtea tirii și p-afară, și, dupe vecinicul obicei de popas al românilor, pus darea de fiertură în crăcan și-ncepură să povestească basme și glumețe.

Cînd tocă de otîrnie la schit, Neagoe intră în biserică, se înc smerenia unui făt de domn cuvios, și, la ieșire, vărsă în mîna s un pumn de bani de aur, ca să-i fie spre pomenire.

— Să-ți dea Domnul slavă și mărire ! — zise călugărul, cu minată de o cucernică lăcomie, și ceilalți șoptiră : «Amin ! ».

Din-zi-de-dimineață Basarabul își rădică tabăra și se înt Bîmnic.

[1] *Cronica anonimă* în *Maga<zinul> istor<ic> pentru Dacia^* tom. IV.

Pe cînd la Cotmeana se petreceau acestea, Mircea şî Stoica urmau prin păduri calea lor cea rătăcită ; plini de groază şi temîndu-se încă să-i fi urmărit, ei fugeau înainte, speriindu-se de orice zgomot, de orice şoaptă? de frunzele ce fîşiau pe cracă, de vîntul dimineţii, ce mătura uscăturile, de broasca ce sălta în mlaştină, de vătuiul ce zbughea din iarbă. La fieşce sunet ei se ascundeau în tufe, ş-apoi frigul umed al nopţii de toamnă îi făcea să pornească de iznoavă, desculţi şi despuiaţi» Multă vreme ei **rătă**cîră pe poteci şi pe cărări pierdute, pînă ce deteră într-un drum mare,

Atunci, de mai multe ori se întîlniră cu cete de ostaşi ce mergeau, şuierînd din frunză, către Olt; dar frica îi făcea să se pitească între bolovanii drumului şi să-şi oprească suflarea pînă-i vedeau depărtaţi»

Astfel petrecură toată noaptea; însă mîna dumnezeiască îi puse pe calea dorită; cînd se revărsa de zori, drumeţii pricepură că sînt aproape de Curtea de Argeş.

Se răsipise pîcla dimineţii, şi soarele se înălţase vesel, ca d-un stal de om, pe cer, cînd ticăiţii călători ajunseră în cetate, doborîţi cu totul de osteneală şi de feluritele încercări ale acestei groaznice nopţi.

Sosirea lor şi vestea ce aduceau pricinuiră o nouă jale în palatul domnesc. De cu noapte începuse de prin toate părţile să vină ştiri cum că turcii ar fi trecut Dunărea la Giurgiu, şi, la urmă, că Basarabii ar fi intrat, cu oaste şi cu domn nou de la împărăţie, în Bucureşti; în sfîrşit, că un nor de turci înainta cu mers grabnic, ca lăcustele, spre curţile domneşti,

Auzind toate acestea, Mihnea trămise să adune în grab' boierii la svat; dar pe unde se duceau aprozii să-i cheme, veneau îndărăt cu răspuns, care că pribegise peste noapte, care că de cu seară plecase să îmtîmpine pe turci la Bucureşti. Trămise atunci să siringă în curtea palatului puţină oştire ce se afla şezătoare la Argeş; dar toată se răsipise sau apucase să treacă peste Olt, la Neagu Basarab.

Copiii din casă se răspîndise fiecare pe la părinţii săi, astfel încît Mihnea se văzu deodată năpustit de toată curtea şi de toată oştirea sa* singur cu ai săi şi cu cîteva bătrîne slugi părinteşti.

Atunci sîngele se aprinse într-însul, şi turbarea îi coprinse sufletul, în minutul acela cînd oricare altul s-ar fi desnădăjduit. în zadar se oţerea împotriva răstriştii şi căta în capul său înfierbîntat un mijloc de împotrivire. Toate erau mute la al său glas, toate în preajmă-i stau mărmurite şi reci ca gheaţa ; nici o fiinţă nu se aprindea la focul ce ardea într-însul. în zadar umbla cu pas răpede prin odăi, stergîndu-şi sudoarea de pe frunte şi izbea cu pumnul în păreţi, răcnind : — « Nu ; nu se poate să cază într-astfel Mihnea ! Săriţi la mine, copii! » — Dar nimeni nu venea, şi numai bolţile răspundeau, cu urlet, la răguşită sa chemare*

Mircea şi Stoica încă nu ieşise din a lor amorţeală ; spaima şi obosîrea sleise cu totul sîngele intr«inşii Ei şedeau încremeniţi pe laviţe, cu capetele pe mîna, cu ochii turburi şi holbaţi; semănau a fi pierdut ori simţire.

Domniţa Ohiajna, care peste vreo cîţiva ani avea să fie eroina de Şerbăneşti, sta lîngă dînşii, cercînd a-i îmbărbăta, **şi-i** suduia cu asp cuvinte, arătîndu-le că datoria lor este să alerge prin cetate, să adune pre unde vor putea luptători şi să vînză cu al lor sînge cinstea tronulu şi a neamului lor.

Zadarnice poveţe ! Cînd erau părăsiţi de toată boierimea, de toa oastea şi de tot norodul, unde erau ei să mai găsească apărători!

în împrejurări ca acestea romănul e mai înţelept; el nu-şi prime duieşte zilele pînă cînd nu vede cîtuşi de puţină nădejde de izbîndă; atunc mai bine se trage înapoi, ca, la urmă, să poată sări mai departe.

Aşadar, potolindu-se şi văzînd, în sfîrşit, că nu e prin putinţă a s cu armele împotriva cotropitorilor, Mihnea porunci să se gătească plecare. Atunci ai fi văzut pe toţi, slugi şi stăpîni, cu feţile pălite, cu och sticliţi, alergînd prin odăi, rădicînd avuţiile domneşti în lăzi şi în boccel ca să le încarce, îmbrîncindu-se, împiedecîndu-se şi mai rău, într-ace pripă desnădăjduită.

Cînd se sfîrşiră pregătirile, doamna Smaranda şi domniţa Chiajn se urcară jalnice în rădvan, una — umilită ca un voinic ce s-ar vedea silit fugă dinaintea vrăjmaşului, fără d-a se lupta ; cealaltă — oftînd dupe cas ei aşa frumos direticată, dupe cămara4 plină cu merinde, dupe trîmbe de borangic neţesute şi dupe bogatele cusături rămase pe gherghefur

Mihnea, tînărul Mircea, Stoica şi cîţiva credincioşi slujitori umbla călări pe de laturile rădvanului, trişti şi ofiliţi ca osîndiţii ce au apuc calea ocnii. în urmă-le venea un chervan mare, mocănesc, plin pînă coviltir de sipeturi, care ducea pe drumul băjeneriei bogăţiile lui Mihne ^odă.

Ei apucară spre munţi şî trecură graniţa în .Ardeal,

IV

S 1 B 11

« 8ă ştîe tot omul că am omorît pe Mthnea-vodă

Cit ajunse în Ardeal, — într-acea ţară unde atîtea neamuri războ nice, unguri, saşi, români şi săcui, stau înghesuite şi în veci gata pe vrajb — gîndul cel dîntîi al domnului mazilit fu să strîngă o adunătură de oame cu simbrii, în capul cărora să meargă să-şi ia domnia înapoi

Planul său nu izbuti; oştirile lui Vlăduţ îi răsipiră simbriaşii, şi el atunci se duse să se aşeze, cu toată familia, în Sibii ; dar inima lui încă nu era înfrîntă, şi capul lui se muncea mereu cu ideea d-a redobîndi tronul. De aceea trămise pe Stoica, cu bogate daruri, în Visegrad, la craiul Viadislay al Ungariei, ca să-i arate plîngerile sale împotriva boierilor ţării şi să-i ceară totdodată ajutor şi ocrotire.

Vladislav, linguşit d-a vedea atîta supunere din partea unui domn român, îi răspunse printr-o carte măgulitoare, în care îl numea « bunul său frate » şi-i făgăduia că~l va sprijini cu oaste în primăvara viitoare, îndatorindu-1 însă să primească legea catolică şi să-i închine Ţara Bomânească, unind-o prin lege şi tractaturi de supunere cu crăia Ungariei. Zîmbitoarea nădejde a puterii făcu pe Mihnea să primească toate aceste învoieli umilitoare. Lege, familie, avuţie ! ce n-ar fi jertfit el oare acum pentru o sîngeroasă răzbunare?!

Ah ! ce sălbatică veselie îi umplea sufletul, cînd, printre visele viitoarei sale măriri, zărea capetele Basarabilor înşirate în ţepe la porţile-i domneşti!

Vremea d-acum însă cerea ca s-ascundă asprele aplecări ale inimeî sale şi să stea cu zîmbetul mulţumirii în veci gata pe buze, pentru orice semn de compătimire sau de cinste, pentru orice făgăduinţă de ajutor.

Graiul Vladislav scrise totdeodată orăşenilor din Sibii, poruncindu-le ca, pe « Mihnea-voievod, pe ai săi, şi toată casa şi neamul lor, nebîntuiţi, siguri şi fără împiedicare, să-i ţină acolo, în mijlocul lor, şi în cinste să-i aibă; preste acestea, pe toţi să-i apere şi să-i ajute şi să fie datori în tot timpul a le prinde parte, nici să cuteze altmintrelea a lucra » \

Această crăiască carte fusese citită în mijlocul pieţei mari de către magistrul oraşului, şi toţi «înţelepţii, luători de seamă şi credincioşi ai craiului iubiţi» sibieni se făgăduise să împlinească cu credinţă, luare de seamă şi înţelepciune poruncile iubitului lor crai.

De atunci înainte, Mihnea, pus sub credinţa de obşte şi botezat în legea catolică, cu mare pompă, dinainte sibienilor papistaşi, fu privit ca cea mai însemnată persoană din cetate. Norodul îl cinstea, îl iubea şi se închina la dînsul; adevăr e că nimeni nu putea fi mai milostiv decît domnul român. în toate zilele, magistrul oraşului, Ioan Agota, şi judeţii şi juraţii veneau să cerceteze de trebuinţele prinţului. în casa lui, cornițele de Temişoara, loja de Şom, trămis acum în părţile Bîrsei, nobilul Ioan Horvat de Vingart şi toţi grofii şi nemeşii din Sibii şi de prin prejur alcătuiau o curte care se bucura de bilşugul şi de traiul domnesc al voievodului mazil. La mese şi seara în adunări, Mihnea le povestea jafurile şi prădările boierilor, duşmanii lui, şi lesne-crezătorii săi ascultători se mirau, în sim-

[1] Şincai.

plitatea lor săsească, ce oarbă ţară e aceea ce se dă în mîna unor a
tîlhari şi leapădă un domn, care, străin şi pribeag, în cîteva luni
umpluse Sibiiul de bunătăţile sale.

Un biet poet latin, Ioan Salius, ce se bucura şi el de cinstea
printre numeroşii oaspeţi ai prinţului, începuse a pune pe versuri
sale, arătînd vechea slavă « a neamului său domnesc, întinsa lui st
dreapta-i străşnicie împotriva prădătorilor ş-a furilor, rîvna lui
creştinătatea subt o singură cruce, dorinţa-i d-a scăpa Bizanţul de
urîcioasa viclenie ce-i răpise tronul, tocmai cînd era în mijlocul t
grămezilor de aur... »[1]. însă atunci cînd era poetul să-şi pornească
pe căile zîmbitoare şi înflorate ale viitorului, oînd era să cînte gl
redobîndire a tronului, ce se apropia, şi să-şi ia plata cuvenită insp
sale strădanii, o împrejurare cruntă curmă deodată strălucitoarele
ale domnului şi ale linguşitorilor săi.

Şederea lui Mihnea în Sibii strînsese acolo mai mulţi oam
purtau cu dînşii cîte o veche răzbunare, şi cari, plini de jalnica
aminte a trecutului, urmăreau, ca piaza rea, pe îmblînzitul tiran.

Nemilostiva ursită sau pronia răsplătitoare făcuse ca aceşti
să se întîlnească, să-şi destăinuiască unul altuia aceeaşi ură, şi, îm
să chibzuiască a lor răzbunare.

•

în casa lui Danciu Ţepeluş stau adunaţi, într-o seară, trei
Unul, de vîrstă mezie, purtînd îmbrăcăminte ungureşti, are un o
care se citeşte o prostatică rîvnire la mărimi; acesta e stăpînul case
de domn şi neîmpăcat duşman al lui Mihnea, carele se suise pe
hotărît lui'de Vladislav, şi acum încă îi răpise sprijinul ocrotitoru
Al doilea e un boier bătrîn de Ţara Bomânească, cu barba albă şi cu
înorată de o veche mîhnire; acela e Badul, spătarul din Albeşti,
fiică, Ilinca, fusese jertfită cu atîta cruzime de către fostul dom
în noaptea ei de cununie.

în sfîrşit, un tînăr, purtînd zeghea sîrbească, ţine mîna pe ha
de la brîu, pare c-ar fi gata să spele în sîngele tiranului necinstea un
siluită de dînsul; îl cheamă Dumitru Iacşăg şi e nepotul mitrop
Maxim.

Ei se par a fi dupe o lungă sfătuire; iar bătrînul boier, întin
încetul mîna într-un vas de aur ce sta pe masă, scoase dintr-însul
îndoită şi citi cuvîntul :

— Hangerul!

Iacşăg săltă de bucurie, strigînd :

- E al meu !

[1] Vezi Epitaful latin al lui Mihnea, în Engel.

Ceilalți doi răspunseră :

— Dumnezeu să te ajute !

Badul, posomorit, aruncă în foc o altă fişie, pe care scria: « Ştreangul! », şi Danciul rupse cu necaz una care zicea : « Otrava ! »

Fără de a mai spune o vorbă, ei se despărțiră,

A doua zi era 12 martie 1510 şî praznic mare al sîntului papă Grigore. Toată obştea cuvioasă, muieri şi bărbați, asculta cîntările latineşti ale baratului şi răsunetul măreț al organului. Pe piața mare, dinaintea, bisericei nu e nimeni; d-o parte se vede numai un zid boltit; de cealaltă, un tufiş de pomi îndesați.

Acuma slujba s-a sfîrşit; creştinii, îmbrăcați ca de sărbătoare, ies de toate părțile, făcîndu-şi cu aiasmă semnul crucii pe frunte şi se răspîndesc pe la casele lor. Mai în urmă de toți, şi umblînd cu pas greu, se coboară treptele de piatră ale catedralei, Mibnea-vodă însoțit de nedeslipitul său Stoica şi de Ioan Horvat de Vingart[1]; contoşul domnului, sur şi lung, cu ceaprazuri de fir, e deschis la piept şi lasă să se vază o scumpă blană de samur, la fel cu căciula de pe cap. Mmeni dintr-înşii nu poartă arme într-o zi mare ca aceea.

— Frumoasă şi măreață slujbă *l* — zise domnul către Horvat,

— în curînd se vor bucura de dînsa şi pămîntenii măriii-tale, cînd cuvioasa-ți rîvnă îi va adăpa la izvorul adevăratei credințe.

— Aşa e, negreşit. Ştiu bine că voi întîmpina oareşicare anevoințe, piedici şi zavistii; dar lăsați-vă pe mine, — zise el, zîmbind în silă, — voi purta crucea în mîna de fier, în zadar vor încerca boierii şi mai ales blăstemații de Basarabeşti...

Atunci, sărind ca un trăsnet din tufiş, un om se răpezî la el cu hangerul în mînă, şi, în iuțeala izbirei, îl pironi cu fierul drept în pietrele bolții de pe piață. Abia avu vreme Mihnea să-i zică cu o mirare plină de dispreț : — « Tu cine eşti? » — şi, pierzînd orice simțire, căzu mort pe brînci. Hangerul, izbindu-se de lespezi, îi pătrunse coastele şi ieşi sîngerat prin spate.

Tovarăşii lui Mihnea rămaseră încremeniți de spaimă, şi ucigaşul se făcu nevăzut; dar, peste cîteva minute, un om striga în gura mare, din clopolnița bisericei : « Să ştie tot omul că am omorît pe Mihnea-vodă ! »[2] Acela era Iacşăg*

La acea semeață şi groaznică strigare, ce se răspîndîse ca o furtună prin tot oraşul, norodul întreg se turbură; începură a trage clopotile, şi cetățenii, prin case, îmbrăcan zeana de sîrmă, şi coiful de fier şi se înarmau

[1] Nicolae Olanul.
[2] Constantin Căpitaniit

ca ia o mare primejdie. Adunați toți d-a valma şi cu zgomot pe piața mare ei priveau cu jale la strălucitul răposat, cînd strigările turbate ale lui Iacşă şi vaietele familiei domneşti, ce sosise în grab' pe locul de omor, întăr tară mînia norodului» Un cetățean mai aprins şi mai îndrăzneț dibui p ucigaş în turnul cel înalt şi, cu o împuşcatul ă, îl lovi drept în cap[1]. Trupu lui Iacşăg căzu sfărîmat pe pietre.

Acesta fu semnul izbucnirii.

— Săriți pe ucigaşi!... zbierau din toate părțile.

— Danciu şi Albescu au fost înțeleşi cu tîlharui acesta ! — strig Stoica după treptele bisericei, presupuind acum tainica lor înfrățire.

— Pe dînşii, copii! ... Ei au ucis pe bunul! pe milostivu Mihnea S... pe tatăl sărmanilor *11* ... pe fala Sibiiului !! ,, . Pe dînşi copii! dați, dați, năvală !...

Aceste strigăte, repețite de mii de glasuri, porniră gloata cu volbur dupe piață, şi toți se răpeziră la lăcaşele bănuiților omorîtori.

Acolo se petrecură groaznice măcelării[2]; pe toți din casă, stăpîn şi slugi, îi sfîşie norodul învierşunat, şi trupurile lor trunchiate şi tîrît prin țărîiia uliții, le azvîrli, ca stîrvuri, afară din cetate. Astfel uneo soarta îneacă în acelaş potop pe vinovat şi pe răzbunători!

Abia noaptea aduse ceva linişte în oraş, dar cetățenii rămaser armați, ca să ducă a doua zi cu cinste trupul lui Mihnea-vodă pînă la ce din urmă al său sălaş, în biserica Sîntei Cruci de la dominecani[3].

Sibiiul, amăgit, plînse multă vreme pe crudul tiran căruia dincolo d Carpați îi zicea «Mihnea cel Bău ». Judicătoriicurții crăieştifăcură cerce tare asupra acestor nenorocite împrejurări, şi familia domnului rămas cinstită şi apărată, în Sibii, pînă cînd soarta armelor, iarăşi protivnic o sili să treacă la Țarigrad.

Mircea Ciobanul a fost domn al țării mulți ani dupe acestea, şi ma mulți domni din neamul Dracii armaşului din Măneşti au stat, la deosebit vremuri, pe tronul țărilor noastre.

Bucureşti, 1857,

[1] Constantin Căpitanii*
[2] Şincai.
[3] Sigler.

Uciderea lui Mihnea-vodă cel Rău. Gravură de Dembițki (Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Cabinetul de Stampe).

DOAMNA CHIAJNA 1560-1568

MORMINTUL

Clopotele bisericei domneşti din tîrguleţul Bucureştilor băteau cu glas jalnic şi treptat; iar de sus, de pe colnicea dealului de-mpotrivă, le răspundea, cu răsunet tînguios şi depărtat, mica turlă rătunjită a bisericuței lui Bucur.

Era pe la sfîrşitul lui fevruarie, anul 1560, şi de curînd se adusese în oraş trupul Mircii-vodă, cel poreclit *Ciobanul*, care, la 25 ale lunei, murise pe drum, cînd se întorcea din Ardeal[1], ori că boierii pribegiți acolo, pe «cari el se-ncercase, cu făgăduieli mincinoase şi cu viclene jurăminte, a-i înapoia în ţară, -i urziseră cu otrăvuri pieirea, ori că Dumnezeul milostiv se-ndurase, în sfîrşit, de nevoile bieţilor creştini împilaţi de acest crunt stăpîuitor şi botărîse acum ceasul asprei sale judecăţi.

De patru ori[2] Mircea fusese aşezat domn cu sila în ţară de Poarta turcească, şi numai bulă şi ură îşi ridicase asupră-şi prin năpăstuirile sale; iar mai ales pe boieri-i bîntuia şi-i muncea cu răutate, ca doară să le plătească cu amar şi cu chinuri omorul tătîne-său, Mihnea-voievodul, şi lunga izgonire a neamului său şi pizma lor cea nemblînzită. Drept răzbunare, mulţi dintr-înşii căzuseră sub sabia beşliilor, mulţi iar, fugăriţi în Ardeal, aşteptau acolo să le vină şi lor rîndul pe roata schimbătoare a soartei Tomâneşti.

Se-nţelege dar că cu moartea domnului, trebuiau acum să le renască nădejdiile şi să se asmuţă ale lor nalte rîvniri.

însă Mircea îşi dase obştescul sfîrşit pe scaunul domniei, în mijlocul tăriei sale; deci toată măreaţă pompă a unei domneşti înmormîntări umplu tîrgul, la a sa pristăvire, de o jale adîncă şi-ngrijată.

[1] Constantin Căpitanul, Cronicarul anonim şi Engel.
[2] Engel.

Noua curte domnească din Bucureşti, clădită printre sălciile de pe malul sting al Dîmboviței şi-nconjurată de țepene ziduri cu cmte-nalte şî cu înguste ferestrui de meterez, era plină de o gloată posomorită, pe care abia o ținea în strună un şireag îndesat de dorobanți şi de aprozi. Sus, în casele domneşti, al căror lat acoperiş de şindrilă se-ntindea jur-împrejur cu streşine largi şi revărsate, stau adunați, cu o cucernică smerenie, împrejurul trupului împodobit al răposatului, toate căpeteniile țării.

Preoții se coborîră mai întîi pe scară şi începură, cu obicinuitul viers alene, cîntecele de îngropăciune ; de două lături se întindea oastea pedeastră, cu prapurele plecate, cu sănețile în jos. în mijlocul ei mergeau, cerniți, boierii de taină, unii purtînd p-aî lor umeri sicriul luminatului mort, alții ținînd pe mîni plioapa pe care sta încrucişate sabia şi buzduganul domnesc ; îndată apoi, călcînd cu pas sigur şi apăsat, venea văduva răposatului, doamna Chiajna, pe al căreia chip, în veci încruntat, nimeni nu putea dovedi păsurile inimei sale; părul ei începuse a cărunți, dar trupul său era-nalt, portul ei— drept şi falnic, ochirea-i— straşnică şi hotărîtă ; capu-i căta mîndru în sus, fără grijă şi fără sfială. Pentru cea din urmă oară ea îmbrăcase albele podoabe şi vălul de beteală ale miresei, ca să ducă pe soțul ei la vecinicu-i lăcaş, căci dupe ziua aceea văduva nu mai scotea veşmintele cernite. Aşa era obiceiul vechime!

La dreapta ei umblau doi coconi tineri, ca de 14 şi 15 ani, cu haine negre şi cu fețe obidite. Aceştia erau moştenitorii, acum sărmani, ai lui Mircea. Cel mai mare de ani, Patru, beteag şi măruntel la boi, înainta cu greu, sprijinindu-se într-o cîrjă; fratele său, Alexandru, îl însoțea; şi amîndoi, plînşi şi tăcuți, semănau duşi pe jalnice gînduri

D-a stînga Chiajnei, două copile, ceva poate mai în vîrstă decît frații lor, dar îmbrobodite în marame negre, ce le ascundea cu totul obra=zele, dovedeau numai prin suspine şi prin plînsori năbuşite, adînca lor durere.

Dupe tînguioasa familie, alaiul se prelungea cu toți oamenii casei, amestecînd, cu sunetul jalnic şi slăbănogit al tobelor, văietările lor, — cu călăraşii domneşti, ce se îngrijiseră a face, la caii lor, lăcrimarea ochilor cu praf de puşcă — şi, în sfîrşit, cu tot norodul oraşului, ce umbla cu capetile goale, pentru jălire.

Alaiul colindă ulițele povîrnite ale micului orăşel, ce abia atunci începuse, numai pe malul stîng al gîrlei[2], a se împlini, ici cu gardul unei colibe de vecin, mai colo cu ulucele unei căscioare de brăslaş ori de scutelnic, mai dincolo cu zidurile unei case de boier sau de boiernaş ajuns ;

[1] Cantemir, *Descrierea Moldavii,*

[2] Constantin Căpitanul, vorbind despre clădirea Mănăstirii Radu-vodă, de către Alexandru-vodă, fiul Mircii, zice : « din jos de Bucureşti », adică afară din oraş„

trecu şi prin piața mare, unde şetrele precupețiior, scaunele măcel
şi tarabele gelepilor[1] turci, armeni sau, greci erau închise în ziua a
şi se întoarse iarăşi în curtea domnească, unde răsunau clopotile biser
pe care o zidise chiar Mircea-vodă Ciobanul[2] şi în care, dintre toți do
el mai întîi s-a îngropat.

Toți pe rînd intrară în sîntul lăcaş; năsălia fu aşezată jos, c
lîngă strana domnească; se zise prohodul, şi slujba se urmă toată,
rînduiala sa; dar cînd, pe la sfîrşit, începură arhiereii, apoi slujbaş
mari şi cei mici să se apropie de mort şi să-i sărute mîna dreaptă şi c
dintr-însa, cîțiva boieri, mai mult tineri şi noi popositi în biseric
căror cai şi arme se auzise tropotind şi zornăind p-afară, în vremea slu
înaintară cu semeție şi, puindu-se drept în fața sicriului, începură să
în gura mare către obştea spăimîntată din biserică :

— Fie-vă ruşine, măi fraților, să vă spurcați buzele pe aşa
pîngărite ! Scîrbă să vă fie a pleca capul la trupul unui om care a fost
oamenilor şi biciul Satanii! — Oare nu vă e destul că, pre cît a fo
harul acesta cu zile, el a hălăduit în domnie atîția mari de ani; ba
v-ați colăcit, ca tîrîtoarele, la poalele lui şi i-ați lins laba cea moh
pe care nu cutezați a o muşca ? — Acum, încaile, prindeți la inimă !
dați-vă jositoareaslugărie ! Vedeți că ochii i s-au stins; coardele pu
sale s-au rupt; acum cel puțin îndrăzniți şi voi a face ca mine,
cluciarul, şi ca tovarăşii mei, toți boieri ai țării, pe carii năprasni
nicie a Ciobanului ne-a ținut alungați pe la stiăini. Veniți şi vă p
crucei mîntuitoare, ce cu drept o smulg din mînile nelegiuitului; iar
lui scuipați-1 ca mine şi azvîrliți cu pietre într-însul!

La aceste vorbe îndrăznețe, însoțite cu fapta, toți rămaseră
meniți de ciudă. Chiajna singură se răpezi către cutezătorii tineri,
ochirea-i fulgerătoare îi opri în loc.

— în laturi, mîrşavilor ! — strigă ea cu glas puternic. — Asta
biet, vitejia, neruşinați păgîni ce necinstiți un mormînt 1 Spuneți, c
mai mult a face, mişeilor, uneltitori de rele, iscoditori de dezbin
priviți de subt ogheal păsul țării şi alergați, ca dulăii, la pradă ?
oare socotit-ați voi că, unde a răposat Ciobanul, o să rămînă tur
ghearele voastre, ca să o jăfuiți dupe cum vă place ¥ Hei! măre
mai va pînă atunci! Mircea s-a dus, dar fiul său a rămas, şi Chia
e mumă şi va şti să-l apere de voi!

Ochii pribegilor se-ntoarseră către Patru, pe care doamna î
cu degetul, zicînd acestea; dar cînd văzură trupul mic şi gîrbovit a

[1] Negutătorii străini.

[2] Engel numeşte această biserică *Ghiced,* ceea ce însemnează, mi se pare, pe
Sentinelă,

rului, un zîmbet de dispreț le înflori pe față, şi Badea cluciarul adăogi rîzînd :

— Aolău ! vai de biată moşie, dac-o fi să-i meargă toată seama şoldîş, ca Făt-Frumos ăl ghebos ! Dar tacă-ți gura, nu vorbi de pomană, jupaniță, că dor nu vom rămînea, sărac de noi, rîsul lumei că, adică nu s-a mai aflat dintre noi altul mai vrednic de domnie, decît ăst pitic slut şi şchiop !

Bîseră boierii cu hohote; dar Chiajna, turbată de mînie, smulse c-o mînă vîrtoasă de pe plioapa sicriului buzduganul şi sabia domnească, şi dîndu-le în mînile fiu-său :

— De e şchiop şi mărunt, — zise ea, — iată cîrja ce-i va sprijini betegia, şi iată paloşul ce-1 va înălța cu capul mai presus de toate capetele voastre ! — Dar nu plătiți vorba ce o pierd cu voi. — Pe ei, copii! —- strigă îndreptîndu-se către lefegii, şi întorcîndu-se la preoți: Sfințiile-voastre, urmați-vă datoria.

Atunci, zăngănitura ostaşilor ce dau năvală, larma gloatei turbate, ce se îmbrîncea, cîntările preoților zorind a sfîrşi slujba, sunetul clopotelor, izbucnirile tunurilor făceau toate la un loc un vuiet încurcat, un fel de luptă amestecată, din care fieşicine căta să-şi scape zilele, astfel încît în puțină vreme se strecurară toți, şi biserica rămase deşeartă.

*

în mijlocul liniştei ce urmase acelui zgomot neobicinuit, un tînăr, la chip mîndru şi plăcut, ieşi dintr-o strană afundată, unde el se ascunsese cu inima pătrunsă de o cucernică jale. Un mintean negru, cu găitane de fir, cioarici la fel, cu pajeri pe genunchi, o mantie scurtă pe umeri, cizme-nalte în picioare, cu pinteni de argint; la coapsă, un paloş scurt şi drept, şi-n mînă o turcă de samur cu surguci: iată îmbrăcămintea sa.

El umbla să iasă din biserică, cînd, pe țărîna încă grămădită a noului mormînt, zări o femeie zăcînd înfăşurată într-o lungă maramă de zăbranic negru; se apropie, pipăi o mînă mică şi rece, ridică marama dupe obraz şi, pentru întîia oară, inima-i simți, la vederea unei necunoscute, fiorii ce dă primejdia unei ființe iubite. Mciodată pînă atunci el nu văzuse aşa fragede şi dulci trăsuri în luptă cu suferința ; niciodată sufletu-i nu se umpluse de o mai vie şi mai îndoioasă îngrijare pentru o viața scumpă şi dorită. Sta îngenuchiat şi coprins ca de un farmec dinaintea acelei zîne aromite, şi vinele-i băteau cu iuțeală, şi suflarea-i se revărsa din sînul său, pare c-ar fi vrut să împartă cu dînsa viața ce în pieptu-i se îndoise.

Cu-ncetul, tînăra copilă îşi veni-n simțiri; ochii ei albaştri clipiră sub lungele-i gene bălaie şi, — vezi cîtă e puterea tainică şi neprevăzută a iubirei! — tînăra domniță, ce căzuse leşinată la vederea cumplitelor fapte ale pribegilor, nu se spăimîntă zărind acum dinainte-i un om ce învederat trebuia să fie de seama lor; dar pe chipul acestuia domnea,

într-acel minut, atîta senină mărinimie, atîta smerită supuner sufletul ei nu presupuse vreun rău, şi buzele-i, rumenindu-se uşur tiră încetişor :

— îți mulțumesc c-ai fost milos şi m-ai scăpat d-acei oame de lege!

Apoi, pricepîndu-se singură cu un bărbat necunoscut, se scul şor, şi, cu pasul încă şovăind, se îndreptă către casele domneşti.

Badu (căci aşa îl chema pe tînăr) rămase uimit în loc; el ur ochii pe blînda fecioară ce curînd se pierdu ca o umbră, şi, strîn pieptu-i marama ce-i rămăsese în mîni, jură că viața-i întreagă va nată îngerului acestui vis încîntător. Din minutul acela, el, ce se hră laptele duşmăniei, el, ce visase numai crunte răzbunări, el care, moartea lui Mircea, se grăbise, cu cîțiva pribegi, să calce hotarul ura în inimă, cu dispreţul izbîndei pe buze, cu hotărîrile cele ma roase, simți acum, într-o clipă, toate aceste aspre dorințe răsipi •şi patimile-i, ca şi traiul său, din minutul acela se schimbară cu tot

Badu era fiul vornicului Socol, boier odinioară mare şi tare pe acest Socol îl trămisese Pătraşcu-vodă ca sol la crăiasa Ungari bela, cînd aceasta intrase izbînditoare în Cluj (22 oetomvrie 15 solul se întorsese cu bogate daruri şi cu înalte năzuiri; rîvnitor c domnie, vornicul otrăvi într-ascuns pe bunul Patru; dar ostile lu man, ce aduceau în locu-i pe Mircea, îl goniră din țară şi-1 siliră să- scăparea în Ardeal. Socol încredința atunci starea şi familia sa Francisc Kendi şi plecă la Țarigrad ca să-şi cîştige favor la Poar Mircea îl preîntîmpinase şi, săpîndu-i din vreme groapa, nenorocitul *tu.* aruncat în mare, din porunca sultanului. în zadar mai pe urmă îşi nevasta şi pruncii lui, averea de la Kendi; ungurul tăgădui şi p «eamă-i vistieria şi turmele şi stogurile de bucate ale boierului

Deci, acum, fiul acestuia venea să-şi redobîndească dreptu teşti ; el se unise cu vreo cîțiva din boierii pribegiți cari, nerăbd a-şi revedea vetrile, sosise călări chiar în ziua pogribaniei domnulu tînd, ca nesocotiții, să smulgă cîrma țării din mînile văduvei; în <eeoaia era în stare de a le sta împotrivă; unii, dar, dintr-acei c iură prinşi şi ferecați, alții scăpară în învălmăşală şi se pregătiră de iznoavă cu oaste din Ardeal.

Oblicind din nou despre sosirea boierilor pribegiți, cu oaste, oare aşezase acum în ticnă pe fiul ei Patru Şchiopul pe scaunul nu se turbură prea mult, cu gîndul că îndîrjitii boieri vor fi strîns în vreun stol de adunătură, pe care lesne-1 va răsipi oştirea ei; trămi împotrivă-le pe marele sărdar cu ceva călărime.

[1] Sigler Forgaci.
[2] Engel, *Analele săcuilor,* Forgaci, Verantie, Şincai.

Amîndouă părţile se loviră la satul Bomaneştii din Dîmbovița \ dar vitejia pribegilor înfrînse pe oamenii domniei, şi biruitorii alergară spre Bucureşti»

Tot neamul domnesc, cu ce boieri mai avea pe-mprejuru-i, fugi la Giurgiu, şi de acolo, însăşi doamna trecu Dunărea ca să ceară ajutor de la paşa din Busciuc. Adunîndu-şi apoi toate puterile pămîntene, şî roşiorii şi ferentarii şi lefegiii şi toate crucile de pedestraşi, sprijinită, pre de altă parte, de spahii turceşti, Chiajna, în fruntea oştire! sale, apucă drumul înapoi către Bucureşti, răsipind groază înainte-i numai prin gloata năprasnieei sale ordii. Boierii, prinzînd de veste despre acestea, se traseră înapoi, pe drumul Craiovei, aşteptând ajutoare de dincolo de Olt; dar oastea domnească îi nimeri pe priporul satului Şeibăneştii[2].

Un rîuleț, ce şerpuieşte subt o coastă, despărţea amîndouă taberile. Cluciarul Badea, căpetenia pribegilor, se văzu strîmtorat la poalele dealului şi fără leac de scăpare; iar Chiajna, încălecată bărbăteşte şi purtînd zale pe piept ş-un hanger în mînă, străbătea rîndurile, îmbăibăta pe români cu vorbe linguşitoare, pe turci cu bogate făgăduieli şi le insufla tutulor aspra sa voinicie. Ostaşii, minunați şi îmbiați de învierşunata vitejie a acelei zdravene muieri ce le striga şi le da pildă ca să lovească pre vrăjmaşi, deteră năvală, trecură într-o clipă micul pîrîu, şi, printr-o crîncenă măcelărie, zdrobiră cu desăvîrşire mica oaste boierească. Acolo pieriră, iuptîndu-se vitejeşte, Badea cluciarul şi mulți alţi oameni dintre pribegi[3],

într-aceastā nenorocită bătălie, boierii îşi aduceau cu durere aminte de atîţi voinici tovarăşi ce se dase d-a gata pradă şi fusese robiţi şi ucişi în ziua nesocotitei lor semeţii în biserica din Bucureşti; printre aceia ei socoteau şi pe tînărul Badu Socol, în care-şi pusese mari nădejdi, şi care acum, neştiut de nimeni, trăia retras şi ascuns pe malul Motrului, în dăxîmăturile cetățuiei de la Socoleşti, muncindu-şi sufletul îndoios între ură şi iubire.

NUNTA

Printre oamenii pe carii firea i-a lipsit de ale trupului desăvîrşiri, sînt unii cari, preţuind încă din vîrsta copilăriei starea lor neasemuită cu a celorlalţi oameni şi de toţi batjocorită, se hrănesc cu o nepregetată ciudă, c-o adîncă zăcăşie care în veci le ţine mintea vegheată şi le porneşte sufletul

[1] Constantin Căpitanul, Cronicarul anonim
[2] Idem.
[3] Tdern.

la viclenii şi la răutăţi; alţii iar, mai zăbavnici poate în agerimea duh sînt de tineri cuprinşi d-o tainică melancolie, d-o îndoiasă sfială, car adesea se cumpănesc cu o minte dreaptă şi sănătoasă, cu un suflet pătimitor, cu o inimă miloasă.

Din felul acesta era junele moştenitor al lui Mircea, Patru Şchi anii săi tineri, mintea-i îndărătnică, cugreui-ar fi păstrat scaunul do de n-ar fi stat la mijloc mumă-sa, doamna Chiajna, muiere capeşă şi noasă, care ştiu să doboare cu armele împotrivirea românilor şi să cu cu bani bunăvoinţa Porţii. într-adevăr, drept răspuns la trămiterea bogate daruri, însoţite cu făgăduinţa de a mări pînă la patruzeci d galbini haraciul ţării \ — care, din 3.000 de asprii ce fusese la început, Mircea Bătrînul (1383), se urcase, sub Laiotă Basarab, la 10.000 galbe Ştefan, vel-portarul împărăţiei, aduse hatişeriful ce întărea domn p ei Patru[3].

Uneltirile doamnei Chiajne izbutise toate ; ea era stăpînâ tare şi n în zadar se mai cercară unii din boierii pribegi, precum Stanciu B Matei Marga, Badu logofătul, Vîlsan şi alţii să-i dîrapene cu armele dom la Boieni ei fură învinşi şi răsipiţi[4]. Nu rămăsese altă nădejde de tăcută supunere; cei mai mulţi dintre boieri se învîrtejiră p-aceast leaptă cale. Printre dînşii veni să se închine statornicitei domnii şi tî Badu Socol, pe care un interes tainic şi mult deosebit de năslirile lalţi îl ademenise la curţile domneşti.

Un vis mult dorit de fericire, învrăjbit cu mustrările unei con rănite prin uciderea tatălui său, o dragoste curată, adîncă, îngere ce-i legase inima de un neam urgisit, căinţa d-a fi călcat un legămîn ură şi lupta cu acel nestăvilit farmec ce-1 făcuse să-şi urască jurata bunare şi turburase menirea vieţii sale : iată clătirile sufleteşti ce sfă sînul Badului. Cu ce scop oare, cu ce hotărîre îşi părăsise el pustia părintească de la Motru şi venise în Bucureşti ? însuşi el nu putea dar o răsăritură a inimei îl avîntase spre locul unde ochii săi putea zărească pe zîna înflăcăratelor sale visări.

Cu ce dulce încîntare, cu ce uimire cerească privea el la tînăra niţă, cînd, cu pas lin şi uşor, cu chip blînd şi smerit, ea păşea în acea bis unde pentru întîia oară ea s-arătase privirei lui! El căta la dînsa-n t şi uneori ochii lor se-ntîlneau, iar ea închina atunci capul, ş-un no roşală i se lăsa pe faţă. Cînd, apoi, Badu rămînea singur în biserică, ini înmuiată căuta locul unde mai întîi îşi văzuse visul fericirei sale genunchii lui rămîneau încremeniţi dinaintea mormîntului în care

[1] Raportul ambasadorului Wysz, de la mai 1568, citat de Hammer în *Istoria în Otomane.*
[2] *Istoria Ţării Româneşti,* tipărită greceşte de fraţii Tunuzli.
[3] Cronicarul anonim în *Magazinul pentru Dacia,* IV
[4] Constantin Căpitanul şi Cronicarul anonim.

ucigaşul părintelui său, şi, îngrozit de mustrare, el se smulgea din acele dulci curse ale ispitei.

Acestea se petreceau prin anii o mie cinci sute şaizeci şi cîţiva, chiar în mijlocul veacului al şaisprezecelea.

Începuse dar acea epocă cînd turcii, atît pentru oblăduirea ţinuturilor creştine coprinse de dînşii, cît şi pentru înclinările de pace şi de prietinie ce legase padişabul cu unele puteri apusane, simţise trebuinţa a se sluji cu oameni cari să vorbească limbile europene şi să fie mai dedaţi* decît osmanlîii, cu obiceiele ghiaurilor. Creştinii turciţi aveau dar adesea,, pe vremea aceea, mai bună primire la Poartă şi mai lesne înaintau ca cei născuţi şi crescuţi în legea lui Mohamet; într-adevăr, curtea lui Suleiman se umpluse de străini venetici, cari-şi lepădase vechea credinţă şi ajunsese la înalte dregătorii, atît în Divan cît şi la Ordie; marele vizir Mahomet-Socoli era pămîntean din Bosna, ca şi viteazul apărător al graniţelor Hoz-rev-paşa : alţi viziri, precum Sinan-paşa, Daud-paşa erau arnăuţi şi croaţi ţ Aii cel Gros era din Herţegovina ; capudanul-paşa Piale era ungur, eunuhu! Ceafar-paşa, rus, corăbierul Ohiali, calabrez ; iar serascherul cel favorit> Ibrahim, vizirul eunuh Suleiman şi viteazul corsar Hairedin Barbă-Boşie, spaima Mării Mediterane, erau toţi din viţă grecească *K*

Se înţelege însă că mai ales acest din urmă neam se folosi de asemenea aplecări ale cotropitorilor săi. Grecii, cari, dupe luarea Ţarigradului^ se dase afund, fugind, cari prin ţările Apusului, cari prin ţinuturi mai depărtate ale împărăţiii, alungaţi, prigoniţi, silniciţi pe unde-i nimereau biruitorii, cu cîte puţin şi treptat prinseră la suflet; cu cît mai mult scădea însemnătatea şi puterea veneţienilor şi genovezilor, cărora sultanii de mai nainte le dase voie a locui şi a ţine cantoare în mahalalele Pera şi Galata, dincolo de portul Stambulului[2], cu atît mai mult îndemânatica măiestrie a grecilor îşi făcea vînt şi se dovedea prin neguţătorii isteţe şi bine nimerite^ prin bogăţii adunate, de prin toate ţările vecine, în haznaua Patriarhiei şi ale mănăstirilor greceşti, prin slujbe dibace şi folositoare, împlinite turcilor la vremi priincioase. Pînă într-atît izbutiră ei a-şi face mînă bună la turci, încît împărăţia le arăta a sa bunăvoinţă şi a sa încredere, dîndu-le mansupuri şi întrebuinţîndu-i ca slujbaşi ai bisericei, ca soli, ca vameşi, ca dragomani şi chiar, uneori, ca cîrmuitori de ţinuturi.

Grecii au avut pururea acel dar d-a fura inima şi d-a cîrmui pe nesimţite voinţa stăpînului lor; firea le este a se strecura pe la cei cu puterea, şi a le amăgi minţile printr-un farmec care ar fi o netăgăduită predomnire morală, de n-ar avea mai adesea o făţarnică slugărie drept mijloc, şi *o* mîrşavă lăcomie drept ţăl.

[1] Hammer, Gantu.
[2] Scherer, *Istoria negoţului.*

Astfel, din vechile neamuri ale împărăţiei Băsăritului, din Paleo din Comneni, din Eali, din Cantacuzeni, din Duci, carii de mult se răs ori trăiau tupilaţi prin sărăcăcioasele înfundături ale Fanarului, înce a se ivi lăstari scăpătate, care, uitînd veehea falã a strămoşilor şi rîvn prin slugărie, la ocrotirea vizirilor, cîştigară, cu acest chip, bogăţii îns nate, dobîndiră înrîurire în Divanul turcesc, şi căpătară chiar cin de la trufaşii lor stăpîni. Prin mijlocirea acestor oameni puternici, cu se amestecase, în favoarea puţin cumpănită a turcilor, şi mulţi alţi g mai de rînd, toate jeluirile, toate cererile creştinilor raiale sau înclina osmanlîii, îşi luau un sfîrşit mai răpede, şi, de nu mai puţin costător, to mai puţin primejdios.

Doamna Chiajna, în prevăzătoarea-i îngrijire, cugetă a-şi că reazimul unor mai puternici dintre acei greci şi, închipuind mijlocul încuscriri, ceru prin carte patriarhului losaf ca să-i caute doi juni Fanar, pe cari să-i facă gineri la două ale sale cocoane. Patriarhul era neamul Paleologilor şi avea un nepot de frate, june plăcut, mîndru şi învăţat, anume Stamatie. Fără îndoială că lui îi hotărî unchiul, de s pe una din domniţele romănce, iar pentru cealaltă, ca să-şi facă tot cu a prilej şi mînă bună pe lîngă primejdiosul Mihail Cantacuzenul, patria alese pe fratele acestuia, bătrînul şi urîtul Andronic[1].

Mihail Cantacuzenul, mînă dreaptă a vizirului Socoli, era va mare al sărei şi trăia în Anhial, pe Marea Neagră, unde-şi înălţase un p ce nu-l ţinea mai puţin de douăzeci mii galbini; nimeni dintre greci n-a putere ca dînsul, nimeni nu era mai temut, mai dăruit; nu se făcea pa arh, nici arhiereu în biserica Băsăritului, care să nu-i dea lui mită ; îl cinsteau cu numele de *arhonta,* iar turcii, minunaţi d-a sa dibăci poreclise şi Şaitan-Ogli (Fiul Dracului), şi cu toate că el obicinuia să rească prin oraş pe o muşcoaie sau catîrcă, cu veşminte nu prea faln opt ciohodari şi ianiceri împărăteşti îl însoţeau pretutindeni[2].

Fratele acestui om însemnat, Andronic Cantacuzenul, care-şi ţi casa în Pera, şi Stamatie Paleologul, nepotul patriarhului din Ţarig se sculară să plece în Ţara Bomânească, ca peţitori ai fetelor lui Mirc

Ştirea sosirii lor răspîndi o adîncă turburare în sînul lui Badu Sc Pe cîtă vreme domniţa Ancuţa, pe care el o iubea cu dragoste tăinu se arătase închipuirii sale, singuratică şi impresurată de neîntinatul al nevinovăţiei, o nebiruită sfială,—poate şi o urmă de mustrare,—îl op d-a pune un ţăl hotărît dorinţelor sale şi d-a destăinui îndelungata iubire; dar cînd i se înfipse în inimă temerea d-a vedea spulberate de necunoscut visele atîtor nopţi fără de odihnă, cînd pricepu ce dor f binte, ce chinuri adînci ar lăsa, în sufletu-i pătimaş, răpirea iubitei sale

[1] Henricus Hilarius şi Crusius, *Turco-Graecia,* citaţi de Şincai.
[2] Şincai; Hammer; N. Bălcescu, *Postelnicii C. Cantacuzino.*

către un altul, el nu mai stătu un minut la îndoială, ci căută îndată prilejul d-a întîlni pe domniță, d-a-i vorbi și d-a primi din gura ei, sau un cuvînt de mîngîiere, o licurire de nădejde, sau osînda vieții sale viitoare. Cîteva zile umblă el rătăcind prin curțile domnești, pîndind minutul cînd se nimerească, singură și fără de marturi, pe domnița Ancuța.

Casele domnești din București se-nălțau pe povîrnișul malului stîng al Dîmboviței, printre bătrîne tulpine de sălcii, închise într-un larg pătrat de-nalte și țepene ziduri, care pe de o parte se afundau în apă, proptite cu largi căprioreli de piatră, iar de celelalte trei părți, înconjurate cu șanțuri adinei, își arătau pe dinafară numai întinsa lor față netencuită și clădită cu straturi de cărămizi și de bolovani de piatră ; la mijlocul păretelui din fața casei se afla poarta cu gang boltit, pe dasupra caria se înălța un turn pătrat, cu ferestrui de meterez ; iar dinaintea porții era o podișcă care, prin mijlocul unui scripete, se lăsa pe dasupra șanțului și se ridica la vremi de primejdie ; alte patru foișoare cu temelii întărite apărau colțurile întinsei împrejmuiri. Pe dinlăîntru curții, niște lungi șiruri de clădiri cu tinde arcuite stau rezimate de acei înalți păreți și slujau de locuințe sau *odăi* copiilor din casă, strejilor și slujitorilor domnești; apoi, tot în rînd cu acestea, veneau grajdurile, ambarele și șoaprele cu toate tacîmurile de drum, subt îngrijirea comișilor și a șătrarilor; mai în laturile caselor dom» nești, în care răspundeau printr-o tindă de seînduri, erau *beceriile* sau cuiniile și cuptoarele pităriei; în sus, mai pe deal, din dosul bisericei, jicnita cu toată zabareaua, și,n sfîrșit, d-a lungul zidului ce se-ntindea pe malul gîrlei, se adăposteau saielile cu vite și zalhanaua curții domnești; căci toate trebuinciosele vieței cătau a fi prevăzute într-această cetățuie, așezată pe un loc șeț ce era apropiat de Dunăre și de primejdioși-i mărginași, și lipsit de orice apărare firească.

Drept în mijlocul ogrăzii, d-a stînga bisericei lui Mircea, se aflau casele domnești, clădire pătrată, mare, aridicată, cu ziduri late în poale și fără tencuială, purtînd pe d-asupra lor un coviltir cu ceardac nalt și întins, un adevărat munte de șindrilă. Catul de jos al caselor abia avea pe ici pe colea cîte o crestătură pe unde să intre aerul în beciurile-i boltite; de o parte numai, în fundul unei tinde întunecoase, se vedea gîrliciul povîrnit al pivniței, cu porțile-i de zăbrele; cu toate acestea, ferestrele catului de sus, mititele, lunguiețe și întărite cu vergele de fier și cu obloane ce se trăgeau în chepeng, erau cu mult înălțate de la pămînt, astfel încît păretele rămînea gol și neted mai pînă sub streașină. în dreptul porții și d-asupra cîtorva trepte de piatră, se afla ușa cu două canaturi de stejar, căptușite cu tinichele și legate cu druguri de fier; acea ușă se deschidea pe o scară de piatră închisă între doi păreți și dreaptă, care ducea într-un pridvor, al cărui acoperiș sta rezimat pe stîlpi cioppliți din bardă, și d-a lungul căruia, se întindea, o laviță învelită cu rogojini și cu zăblaie. Pe urmă venea o tindă întunecoasă, în care da, de toate părțile, ușile deosebite încăperi, din care unele, lungi și înguste, cu o mică ferestruie în fu lăcaș de odihnă pentru noapte, purtau numele de *chilii,* altele mai înti și mai luminate, erau *sălile* de adunare, *cămările* feluritelor dregătorii *odăile* locuite de cămărași și de obștea curtenilor. Apoi, dincolo de tin se deschidea o largă sală, al căreia tavan de grinzi înegrite se sprijinea două șiruri de stîlpi scobiți cu glafuri și cu flori, ș-al căreia fund, ieșit afară din păretele casii, ca un pridvor rătund cu parmaclîc, era cu to deschis ; această sală, pardosită cu lespezi, loc de ospețe și de danț în zi călduroase ale verii, se numea *horă* și slujea întotdauna ca loc de ad tare pentru cei ce voiau să intre la chiliile neamului domnesc, sau în s spătăriei, unde era scaunul lui vodă, sau în sacnasiul cu geamlîc înain pe grinzi, care era obicinuita ședere a doamnei și a femeilor sale. To aceste încăperi, precum și deosebitele *bâșci* sau cămări boltite, purtîn culă rotunjită pe dasupra, în care se aflau, d-a rîndul, paraclisul, hazna sau comoara și patul domnesc, răspundeau toate în horă, prin niște cu tocuri de piatră nalte și înguste, aduse sus în îndoit perghel, și d-asu cărora se vedea săpat, într-o firidă, vulturul țărei. Printr-acea sală se fă toată slujba dinîntru a familiei domnești; p-acolo putea cineva înt trecînd dintr-o odaie într-alta, pe domn sau pe oricare altul dintr-ai s

Badu Socol ispitise mai de demult cum că fiicele Ohiajnei, în fi dimineață, ieșind din chilia lor, treceau printr-acea horă, ca să mea în odaia cu sacnasiu, unde se adunau la lucru toate femeile doamn el se socoti că minutul cel mai priincios spre a face Ancuței destăinuirea va fi acela ; și-ntr-adevăr, într-una din zilele pînă să nu sosească în Buc rești pețitorii țărigrădeni, el se folosi de singurătatea sălii, prin care strecura încetișor tînăra fată și, ținînd strîns p-al său piept ce zvîcnea înfocare, marama cea neagră, singurul martur al îndelungatei sale iub el păși dinaintea domniței și, cu buzele tremurînde, îi zise :

— Domniță ! am cutezat într-o zi îngrozitoare să răpesc de pe capu acest jalnic văl. De atunci l-am păstrat, nesocotitul de mine, ca un z de scumpe, de dulci, de-neîntătoare nădejdi! — Acum simț, vai! că visu a fost o nălucă; raza ce a lucit cîțiva ani asupră-mi se stinge și trebui intru iarăși în negura vieți-mi trecute. Primește, dar, înapoi acest c chezaș al amăgirei și al deșartelor mele dorințe.

Cu aceste cuvinte el întinse tinerei fecioare marama cea neag iar dînsa, al cărei fraged obraz se roșise ca pielița unei piersici dogorit soare, ridică senini drăgălașii ei ochi albaștri, muiați într-o rouă de lac și, cu glas obidit și galeș, îi răspunse :

— Jupan Badule ! dacă cu adevăr îți este atît de scumpă, de ce v oare să-mi înapoiezi acum o jalnică podoabă ce-mi aduce aminte plîn trezite și-mi vestește poate răstriști viitoare ? —- De mi-i crede, păstra

7 - C 2693

neagra-mi maramă pînă ce vei simţi că ţi-a pierit în inimă orice scînteie de nădejde.

Şi-ndată, pare că s-ar fi temut d-o nesocotită mărturisire, ea pripi pasul spre uşa sacnasiului, lăsînd pe Eadu uimit de vesele gînduri, de o fericire lui încă necunoscută.

Apoi domniţa, intrînd în cercul jupaniţelor adunate, cu anevoie îşi putu ascunde turburarea; în zadar se încercă a-şi urma zilnicile-i lucrări, căci mînile-i, reci şi tremurînde, pare că pierduse îndemînatica lor agerime ; nici fusul de sidef nu i se mai întorcea între degete, nici undrelele nu mai ştiau s-apuce iţele împletecite, nici firul de mătase nu mai nimerea să-n şire mărgăritarele vărsate în poală-i; ci ochii ei căutau aiurea, la malurile înverzite ale Dîmboviţei, la norii fluturatici de pre cer, pare c-ar fi vrut să încreazâ acelor mîngîioşi şi tăcuţi prietini taina ce umpluse inima ei de ferici şi de temeri.

Muierile băgară în seamă această neobicinuită turburare a Ancuţei şi începură să-şi dea coate, privind-o cu coada ochiului, să se cerceteze una pe alta, prin semne, de pricina acestui neastîmpăr, să-şi şoptească la ureche, zîmbind pe tăcute; dar o femeie a doamnei Chiajne, care veni să poftească pe amîndouă domniţele din partea mumei lor, precurmă acele glumeţe şi clevetitoare bănuieli.

Ancuţa tresări ca din visare; apoi îndată se sculară amîndouă, pline de-ngrijare, şi, cu faţă smerită şi supusă, intrară în *başca* rătundă, cu păreţii şi pardoseala de piatră, unde le aştepta Chiajna, şezînd pe un jeţ înalt, de stejar săpat, cu treaptă subt picioare, şi alături cu o masă, pe a cărei învelitoare de hramă, sta aşezată, printre hrisoave pe membrană, şi printre felurite pitace domneşti, pecetia, cu care doamna, neştiind, ca toate femeile romănce de pe atunci, a scrie, însemna numele său. Tot într-acea odaie era şi patul Chiajnei, acoperit cu un macat de piei de urs, iar într-o scoabă, în părete, ardea o candelă de argint dinaintea sîntelor icoane.

Domniţele se plecară în faţa mumei lor, şi, ridicîndu-şi mîna de la pămînt, îi sărutară dreapta şi o aduseră la frunte, dupe vechiul obicei al ţării; apoi se rînduiră dinaintea ei în picioare, cu capul plecat la ascultare. Chiajna, rece, posomorită ca întotdauna, le spuse :

— Fiicele mele ! s-aveţi în ştire c-am găsit să vă căsătoresc pe amîndouă ; aştept acum curînd să sosească ginerii voştri din Ţarigrad, unde voi trebuieşte ca în scurtă vreme să-i urmaţi. Nu mă îndoiesc că veţi şti pururea să vă purtaţi către soţii voştri ca două domneşti cocoane ce sînteţi. Atîta vă spui!

Sora cea mare sărută de iznoavă, cu supunere, mîna doamnei şi se găti să iasă; iar Ancuţa, în vinele caria tot sîngele se sleise, se-ncercă măcar să scoată un suspin, dar ochii ei întîlniră căutătura straşnică a

Chiajnei, în care sta tipărită o nestrămutată hotărîre, şi îi fu şi ei ne d-a se supune în tăcere. însă o jale adîncă îi cuprinse toate simţirile. ce voise soarta să-i arate, ca-ntr-o fulgerare, o viaţă fericită, ş-apoi groaznic s-o amăgească? De ce, dintre toate mumele, pe dînsa, fi blîndă şi drăgăstoasă, să o dea ursita pe mînile unei mume neîmblînzi Cu aşa mihnicioase cugetări îşi petrecea Ancuţa zilele şi nopţile, şi inir obidită mereu suspina, şi ochii săi întristaţi se topeau în lacrimi de

Sosiră, -n sfîrşit, în Bucureşti, ginerii greci. Unul, copilandru, t frumos, sprîncenat, cu mustaţa mică şi neagră, cu ochi de femeie, cu p încreţit, nalt, spătos şi tras ca prin inel, ca unul din acei palicari muiera purtînd fustanelă fîlfăindă şi strînsă la mijloc, cămaşă de filaliu, lar mîneci şi cusută cu bibiluri, colciaci şi cepchen de filendreş stacojiu, nun fir şi-n mărgăritare, fesul la o parte, iminei mici şi roşii, ş-apoi la brîu c lungi pistoale ghintuite, lucrate în Veneţia, numai cu sîrmă de argint ş sidefuri, şi o palâ de Taban cu apele negre pe tăiş şi cu mîner de pi scumpe. Acela era Stamatie Paleologul: el intră în curţile domneş săltaturile şi în dezghinurile unui armăsăruş arăbesc ager şi zglobiu părul vînăt-rotat şi cu o şiră de stele roşcate pe piept şi pe spinare. Ală cu dînsul înainta, pe un cal mai ticnit, dar încărcat cu grele podo Andronic Cantacuzenul. Trupul acestuia, mărunt, neputincios şi gîrb pare că d-abia purta capul său mare, pleşuv şi cărunt, cu obraji s zmezi şi slabi; dar buzele-i subţiri şi încreţite, ochii săi mici, vioi ş trunzători, nările-i largi şi neastâmpărate dovedeau acel duh sprinte isteţ, acea minte iscusită şi dedată cu intrigile şi cu batjocura, care ca o însuşire a neamului grecesc. Veşmintele sale-1 arătau că este din nalţii dregători ai bisericei bizantine[1]; în cap purta naltul ca de hîrşie fumurie, cu fund de serasir ; pe dînsul avea o hlamidă de se roşu, cusută cu palme de fir pe poale şi încinsă d-a curmezişul, pe sub ţiori, cu un lat brîu sau omofor, semănat cu matostaturi în şatra iar dasupra, o largă mantie de buhur alb cu ceaprazuri de aur şi îmblă cu jder, căci d-atunci începuse cazaclîii să aducă în Ţarigrad scum blăni din Mosc[2].

împrejurul lor stau grămădiţi optzeci de călăreţi turci[3], ceri, spahii şi ciohodari împărăteşti, unii cu înalta cucă din vîrful atârna pe şalele calului o lată pană verde, alţii cu coif poleit şi împod cu două aripe de curui, sau cu o coadă învoaltă de păun; purtîn dînşii nişte capoate de filendreş, de ghermesuturi şi de felurite stofe, îmblănite, care cusute cu fir; înarmaţi cu suliţe de trestie din Hind

[1] Ducange.
[2] Hammer, *Istoria împărăţiei Otomane.*
[3] Grusius în Şincai.

arcuri încordate, cu tolbe de săgeţi veninoase, cu iatagane de Horasan şi cu săneţe frănceşti.

Tot norodul românesc, încă neînvăţat cu falnicile podoabe ale curţii şi ale ordiei lui Suleiman, privea cu mirare acest măreţ alai. Dar şi mai mare fu mirarea cînd slujitorii descărcară, de pe catîri, bogatele odoare sau daruri de nuntă ale peţitorilor greci ; ici se vedeau sipeturi de sidef pline cu ghiordane, cu cercei, cu lefturi de smaragduri, de balaşuri, de rubini, de zamfiri; pline cu paftale de aur şi de matostat, cu colane şi cu sponcinri de mărgean şi de mărgăritare, cu surguciuri de briliant ; mai colo, boccealîcuri de stofă cu aşternuturi de agabaniu, cu primenele de borangic şi de filaliu, cusute cu bibiluri, cu gevrele şi cu brînişoare de beteală, cu feregele şi binişuri de buhur, de cănăvăţ şi de sevaiu, cu blănuri de jder, de rîs şi de samur, cu gearuri şi cu tacliturі turceşti; mai dincolo, lăzi cu covoare de Ispahan, cu oglinzi de Veneţia, cu buhurdaruri pline de scumpe miresme din Hegias, cu apărători de pene, cu felegenede smalţ, cu zarfuri de sîrmă, cu tipsii, lighene şi ibrice de argint, cu cohale de cleştar de munte, cu linguri de fildeş săpat şi cu felurite alte bogăţii, care, de prin toate ţările, le aduceau veneţienii, armenii şi evreii, în Ţarigrad

Toate aceste minunate daruri, precum şi chipul plăcut al lui Stamatie, lesne fermecară minţile domniţei celei mari; dar Ancuţa, sărmana, sta nesimţitoare, sau, mai bine, vedea cu groază apropiindu-se minutul logodnei sale cu Andronic, ce-i însuflase numai ură şi frică. Cu toate acestea, ceasul cel groaznic sosi. în biserica domnească se gătise, pentru aceeaş zi, sărbarea amîndoror nunţile; patru cununii erau aşezate pe sînţita masă? şi nunii, cu patru făclii, înconjurară d-o parte o păreche veselă şi potrivită, de cealaltă, două fiinţe ce sămănau una cu alta cum seamănă cruntul junghietor cu jertfa-i nevinovată. Slujba se-ncepuse, şi Ancuţa, galbină şi plînsă, abia se ţinea pe picioare, cînd, din gloata adunată în biserică, un tînăr, împins ca de furia desnădăjduirii, se răpezi în cercul nuntaşilor şi, ridicînd pe dasupra unei făclii, un văl de zăbranic negru, îi dete foc, strigînd : « Piei, amăgită mea nădejde ! » — O vîlvoare de foc se-nălţă în bolta bisericei, ş-apoi o uşoară cenuşă căzu pe masa cununiilor.

Ancuţa cunoscuse într-acel tînăr pe Eadu şi, scoţînd din pieptu-i sfărîmat un strigăt de durere, ea căzu jos, leşinată.

Această împrejurare rămase de toţi neînţeleasă ; pe Ancuţa o ridicară pe braţe, şi slujba se urmă cu grabă. Amîndoauă domniţele erau măritate, şi, mai înainte ca să-şi ridice casele şi să se pornească cu soţii lor la Ţarigrad, cîteva zile veseliile şi sărbătorile se urmară în popor. Turcii îşi arătau măiestria lor în jocul geridului, nimerind ţălul cu suliţa azvîrlită din fuga cailor ; apoi românii îşi încercau puterile la trîntă şi la luptă dreaptă, apu-

[1] Scherer, *Istoria negoţului.*

cîndu-se cu braţe vîrtoase de mijloc, opintindu-se, smîncindu-se, învî du-se şi-n sus şi-n jos, şi-n dreapta şi-n stînga, pînă ce unul dovede izbind pe protivnic la pămînt, îl punea în genuchi dinainte-i[1]. Pehliv arapi şi hindii, ce-i adusese din Ţara Turcească, făcură şi ei feluri de drăvănii şi de jocuri minunate şi nevăzute locurilor noastre; unii să în văzduh, cu capetele în jos, peste opt bivoli puşi în rînd; alţii c cu iuţeală pe o fişie de tulpan întinsă, fără d-a se cufunda[2], iar unul, ales, schimba în tot chipul o căciulă, care, cînd o arunca de pămîn loc se prefăcea în feluri de căciuli deosebite. De acolo a şi ieşit vorb mânească : «Altă căciulă ! » cînd vrea omul să zică că s-a schimbat s de mai nainte a unui lucru[3].

Apoi seara se aprindeau prin pieţe focuri mari de paie şi zicea n tubalhanaua turcească, de juca norodul ; şi uneori slujitorii slob în mijlocul gloatei cîte o vulpe cu coada muiată în păcură, aprinsă, de lumea încotro putea, şi muierile speriate se îmbrînceau şi alergau ţi iar bărbaţii, slobozind mereu pistoale şi desfundînd la buţi cu vin, ch şi benchetuiau şi se veseleau cu cîntările cimpoaielor şi cobuzelor m neşti şi cu diblele lăutăreşti.

în scurt, astfel se petrecură aici la noi cununiile cocoanelor do Chiajne cu Stamatie Paleologul şi cu Andronic Cantacuzenul, an coconi ţărigrădeni.

III

FUGA

Cîteva zile dupe nunţile domniţelor lui Mircea-vodă, Stamatie logul purcese în grab', la Ţarigrad, cu soţia sa; iar noul lui cumna dronic Cantacuzenul, fu silit să mai zăbovească, căci chiar din seara niilor, tînăra sa mireasă încă nu-şi venise în simţiri; dar presupun vremea va potoli necunoscuta ei patimă, mai bine decît leacurile vr grecul, bănuitor şi întărîtat, smulse pe biata Ancuţa din zadarnicele jiri ale jupaniţelor curtence, şi, cu tot alaiul, cu toată zestrea ei, în zece care[4], el trecu la Eusciuc.

în seara cînd rămaseră să mîie într-acea cetate, domniţa izb bărbatul ei să-i lase, drept locuinţă, un chioşc învecinat cu casele u conăcise. Acel chioşc de lemnărie, lucrat numai în cafasuri şi în s de chiparos şi de iasomiu, pardosit cu lespezi de marmoră sîngerie podobit cu toate trebuincioasele smălţuite cu sidefuri, era aşeza coastă surpată, dar nu prea înaltă, a Dunării; prin vergelele încr

[1] Balada lui Mihu Gopilu.
[2] Constantin Căpitanul, povestind nunta fiului lui Radu-vodă cu domniţa lui D
[3] Tradiţiuni de la o nuntă sub Constantin-vodă Ipsilant.
[4] Henricus Hilarius, citat în Crusius, *Turco-Graecia.*

ale ferestrelor, vederea se-ntindea peste toată lățimea rîului. Acolo, domnița Ancnța, singură şi coprinsă de o jale adîncă, cu inima sfîşiată, cu fața ofilită, plîngea amar cruzimea soartei sale; noaptea era înaintată şi lacrimile-i curgeau far' de încetare, căci de mult somnul fugise dintr-ai săi oclii; dar, cu încetul, frunfcea-i obosită căzu pe a sa poală, trupu-i slăbit d-atîtea suferințe, parcă se cufundă de sineşi; o piroteală a minții, o-mpăiejenire a ochilor începură a o coprinde, cînd, deodată, i se păru că aude, ca într-un vis mîngăietor, un glas depărtat, ce cînta, cu viers tînguios, aceste duioase cuvinte :

— Frunza-i verde, apa-i lină,
Ş-al meu suflet turburat;
Luna vars-a sa lumină,
Dar mi-e gîndul înorat.

Unde merg, în orice parte,
N-am nimica de dorit:
Visele-mi au fost deşearte;
Ce-am iubit m-a amăgit!

Ancuța se trezi din aromeală ; glasul părea că se apropie ; ea sări la fereastră. Printre zăbrele văzu luna plină colindînd răpede fața senină şi albastră a cerului; pe Dunăre, scînteiau razele ei răsfrînte în mii de talazuri ; departe, încolo, un pescar turc trăgea la edec, în tăcere, caicul său încărcat; la poalele chioşcului, codobaturile, acele rîndurele de apă cu lungi pene albe în coadă, se aşterneau, în zborul lor iute, pe fața apii, ş-apoi iarăşi se ascundeau în cuiburile lor găurite ca nişte urloaie într-acea coastă rîpoasă. în răpaosul nopții se auzea numai clătirea undelor ce se izbeau încetişor de mal şi susurul alene al vîntulețului de vară. Peste puțin ochii Ancuței zăriră o luntricică ce-nainta, despicînd valurile ; un bărbat, cu veşminte negre, şedea într-însa. El începu din nou să cînte cîntarea de adineauri:

— De-mi luceşte luna-n cale,
De-mi e vîntul cu noroc,
Ea n-alină a mea jale,
El nu stinge al meu foc.

Dar iubita mea să vie,
Să-mi şoptească : Te iubesc !
Ş-atunci inima-mi renvie,
într-un rai dumnezeiesc !

Nu mai era îndoială ! Acel vîslaş cutezător era Radu ; acel glas plin de mîhnire era al lui !

Fericirea, în culmea sa, e nesocotită adesea, ca şi desnădă
Ancuța găsi în slabele-i mîni destulă putere ca să sfărîme zăbre
lemn ale chioşcului. — « Eadule ! ! » — strigă ea cu glas pătrunz
sări pe fereastră. Din norocire cîțiva stînjeni numai erau pînă jos ;
cu cosițele-i plăvițe răsfirate, învălită numai într-o ie subțire şi
fustă de albă mătase, căzu pe nîsipul jilav şi moale al prundului.

Eadu sări-ntr-o clipă pe mal, trase capul luntrii, c-o mînă v
pe uscat, rădică, c-un braț puternic, mlădiosul mijloc al tinerii fe
cu scumpa Ini sarcină pe brațe, săltă iute-n luntre ; apoi, îmbrînci
țărmul cu vîsla, cîteva voiniceşti lovituri de lopată avîntară mic
departe de coastă. Ancuța, turburată, uimită d-atîtea vii şi felurite
rămăsese pitulată în fundul luntrii, cu capul rezimat de pieptul Ea
trupul ei tremura ca frunza ; brațele-i sta încrucişate p-al său sîn
nea cu iuțeală subt uşoara-i ie de borangic ; glasul i se curmase şi,
numai, cu o zîmbire îngerească pe buze, un suspin întrerupt se
din adîncul inimei sale pline, şi lacrimi, ca mărgăritarele, picurau
săi ochi inundați d-atîta fericire.

Luntrea ajunsese în albia mare a Dunării şi, cu Eadu la cî
strecura uşor, furată de undele răpezi, ce se goneau şi se îmboldeau c
amorțit ; o suflare răcoroasă zbîrlea fața apii şi legăna încetişor
catarturi ale şăicilor ce se vedeau albind în depărtare, cu pînzele lor u
razele lunei se răsfrîngeau, cu vii licuriri, pe culmea nestatornică
rilor, răspîndind pe cer şi preste rîu o dulce lumină ce se îngîna cu n
malurilor depărtate. Pe ostrovul învecinat, un stol de babițe sta a
şi, uneori numai, cîte o streajă de noapte din ele, întinzîndu-şi aripele
chiate şi căscînd în sus ciocul ei cu guşă adîncă, scotea un țipăt
de răspundea malul dempotrivă, iar Ieşitele, speriete, se da afun
ascundeau în stuful şi în papura de pe mal. Apoi, iar, toate se as
şi o şoptă de taină se răspîndea împrejur.

într-acea linişte a firei, Eadu rădică vîslele pe d-asupra ap
ochii săi se lăsară cu dragoste asupra Ancuței; dar, în căutătura ei,
atîta bucurie, atîta încredere, încît brațele-i o strînseră cu încînta
său piept, şi buzele lor, pentru întîia oară, se lipiră într-un dulce să

O ! desmierdare nespusă a celui dintîi sărutat, pentru dou
inimi ce de mult se doresc ! cine va putea oare să te descrie ?
cuteza să cînte acel cîntic de izbîndă ? Cine va şti să spună cîte sim
omului într-acel singur minut al vieții, cînd fericirea covîrşeaşte t
lelalte simțiri ? Mei sărutarea blajină a mamei pe fruntea prunc
adormit, nici îmbrățişarea frățească a robului scăpat din robie, nici
zîmbet al învingătorului, în ceasul biruinței, nu pot coprinde sufl
un farmec ca acela, lipsit de griji şi de mustrare, de rîvniri şi de

Eadu întrerupse tăcerea :

— Ancuţo ! — zise el, — nu ştiu de sînt alţi oameni mai dedaţi cu fericea ; dar pentru mine ceasul acesta e mai presus de cîte aievea mintea-mi a visat! — Toată viaţa-mi, pînă acum, am trăit-o în amărăciuni; deunăzi, în sfîrşit, mă simţii cufundat ca într-un nor întunecos şi un vîrtej viforatec mă-mpinse ca să mă iau dupe urmele tale. Ziceam în mine : Ce-mi mai este bună viaţa?... Singur, sărman, lipsit de părinţi, de rude, de prietini, cari să prinză milă de mine, lumea îmi e pustie. Oriunde nu va fi dînsa, eu nu mai am pe nimeni! Să pas deci pe calea unde a trecut ea, să calcînurmele-i deşearte, şi, fiindcă soarta a menit-o a altuia să fie, ca cel puţin doru-mi, ca un fum cuvios de tămîie, pretutindeni să se înalţe la dînsa ! ... Ancuţo ! tu ai prefăcut acel nor în soare de lumină ! Tu ai deşteptat în sufletu-mi o viaţă necunoscută ! Tu ai reînviat inima-mi ofilită ! Tu eşti îngerul mîntuirii mele !

— Eadule, — răspunse Ancuţa cu glasul înecat de lacrimi de bucurie, — din tot sufletul eu te iubesc ! Mai mult d-atîta eu nu ştiu să-ţi spun ; dar un viers tainic şopteşte de mult în mine şi-mi zice că viaţa cu tine-mi va fi dulce, că numai cu tine aş voi să mor !

în vremea acestor drăgăstoase vorbiri, prin care fericiţii tineri îşi împărtăşeau păsurile şi dorurile inimei lor, cursul rîului furase luntrea şi o împinsese, cu răpeziciune, pînă la gura acelei strîmtori prin care apele albiei celei mari se revarsă cu volbură în matca mai îngustă a ţărmului românesc, tocmai la capul Ostrovului Mocanu. într-acel loc, unde apele se-nvrăjbesc şi se sfredelesc în adinei vîrtejuri, vasul începu a şovăi, clătinat pe înalte talazuri care se izbesc şi se afundă cu un urlet întărîtat. Acea şuierătură spăimîntătoare a valurilor, acele mişcări furtunoase ale luntrii, înfricoşară pe Ancuţa ; stăpînită de o nespusă groază, ea dedată îşi aiuncă braţele dupe gîtul lui Eadu şi, strîngîndu-se de pieptul lui, înălţă cehii către cer şi rosti cucerită această rugă :

— Doamne ! Doamne ! fii cu îndurare ! scapă-ne zilele ! Fie-ţi milă şi nu voi să pierim în ceasul cel mai norocit al vieţei noastre !

Eadu puse în grab' mîna pe vîsle şi, spărgînd cu putere sila talazurilor, el se luptă voiniceşte pin' ce mica saluntre, ocolind prăpăstiile, săltînd uşurel pe dasupra valurilor, scăpînd, ca prin minune, din mii de nevoi, izbuti să iasă din primejdioasa strimtoaie. Atunci ea începu iaiăşi să plutească mai lin pe albia stîngă a Dunării. De acolo se zărea, în susul apei, zidurile cetăţei Săn-Giorgiu, care, din ostrovul său înălţat, apăra oraşul Giurgiului; iar înainte, pe limanul şăţ al Smîrdei, licura un foc de paie. Eadu cunoscu într-aceea semnele bătrînului său slujitor Bănică, pe care-1 lăsase la mal. El cîrmi într-acolo şi, grăbind lopătarea cu ale sale braţe vînjoase, cărora şi dragostea le dase o nouă tărie, micul său vas, ce în cîteva ceasuri de

plutire trecuse toată întinsă Dunărea decindea, sosi în sfîrşit la
dorit, tocmai cînd luna scăpata, gonită de luceafărul albicios al dim

Bănică, care de mult ducea grija stăpînului său, alergă cu
ca să-1 întîmpine ; două şiroaie de lacrimi curgeau pe obrajii lui, cîn
pe Badu sărind sprinten pe uscat. Sărmana bătrînă şi credincioasă
care-1 crescuse din a sa pruncie,îl îmbrăţişa, îi săruta mînile, rîdea, p
îşi făcea semnul crucei, nu ştia cum să-şi mai arate bucuria, cum
mulţumească lui Dumnezeu.

— Bănică, — îi zise Badu, — de mă vezi tu acum cu viaţă, d
Ancuţei să-i aibi mulţumire; dînsa mi-a fost mîntuirea. Să-ţi fie,
înainte, ca şi mie, stăpînă !

Bănică sărută cu recunoştinţă mînile Ancuţei, şi apoi, cu
începu să întrebe :

— Dar cum? ce fel s-a întîmplat... ?

Eadu-i curmă vorba :

— Nu e acum vremea pentru cercetări. Voiba multă,
omului ! Să ne grăbim să fugim, căci zorile se revarsă şi ar pute
dea în urmă.

— Dar, vai de mine ! stăpîne, — şopti bătrîna slugă, în
căruia bucuria se prefăcuse acum în smerită îngrijire dinainte
fiici de voievod, — cum o să poată umbla domniţa călare ? Noi av
mai doi bieţi căluşei... ş-apoi, încotro să ne ducem ?

— încotro? Mai întrebi? La noi acasă, la Motru, — răspunse

— Ce gînd ai, stăpîne, — adăogi Bănică, — apoi e biată casa
de la Motru dupe potriva unei fete de domn?

— Ancuţa, moş Bănică, nu pune preţ la zădărniciile falei.
înainte averea ei, ca şi a mea, stă numai în inimă. Ne iubim; ce
nouă de sărăcie ? —- Aşa e, dragă Ancuţo ?

— Unde voi fi cu tine, Badule, acolo voi fi şi fericită !

Tînărul Socol sărută dulce pe a sa iubită, şi încălecînd vo
calul său unguresc, el aşternu bunda sa pe oblîncul şelei, ridică
pe Ancuţa şi o aşeză d-a curmezişul, rezimînd-o de al său piept.
Bănică, neputîndu-se încă bine domiri, ridică cu mirare sprincea
din umăr ş-apoi, mormăind : «Vezi, Doamne, ce-s tinereţele la o
calecă şi dînsul pe mărunţelu-i bidiviu şi se luă, în fuga mar
fericiţii tineri ce se depărtase în treapătul calului.

Călătoria fu lungă şi ostenitoare. Dar cine nu ştie cîte poat
şi iubirea adunate la un loc ! Ei umblau mai mult noaptea pe
tot prin căi pustii şi lăturalnice, ferindu-se a deştepta băgarea
a drumeţilor şi a locuitorilor; dar, în cale, precum şi în cona
alese tot sub veselul frunziş al pădurilor, cîte dulci şi drăgăstoase
cîte visuri de fericire plăsmuite ! cîte nepreţuite şi îneîntătoare des

Astfel, dupe mai multe zile de călătorie, sosiră ei în valea Motrului. Eîul, cu apele sale galbine, curge pe o matcă de lut năcleios, ocolită cu un desiş de verdeață ; acolo salcia pletoasă, socul mirositor, alunii mlădioşi, arțarii cu pojghițe roşii, carpenii stufoşi, salba moale şi teii cresc amestecați cu falnici jugaştri, cu plopi nalți şi subțiri, cu anini uşurei, cu ulmi albicioşi, cu sîngeri pestriți, cu corni suciți şi vîrtoşi. Printr-acel hățiş felurit de arbori ce se-ndeasă şi se-mpletesc, mierlele şi pițigoii şuieră şi ciripesc, săltînd din ramură în ramură, iar, pe vîrful copacilor, turturele sure şi porumbei sălbateci se-ngînă, în vreme ce prigorii cu pene albastre chiuiesc mereu în zborul lor neastâmpărat.

Un drum îngust şi mlăştinos străbate acea luncă înveselită şi duce pînă la vadul Motrului, dincolo de care se vedea curtea lui Socol. Acea locuință, odinioară îmbilşugată şi zgomotoasă, era acum pustie şi cu totul sălbătecită; pe zidul de-mprejmuire, acum muced şi învechit, se întinsese lungi ramure de iederă stufoasă; streaşină porții, învălită cu blăni putrezite de stejar, se acoperise cu muşchi. înîntru curții buriana crescuse naltă şi abia se mai zărea, în fund, o groapă adîncă şi mare, astupată p-alocurea cu surpături de zid, printre care răsărise boziile şi bălăriile; — atîta mai rămăsese din falnicele case ale vornicului Socol, pe care Mircea-vodă poruncise să le doboare la pămînt! —Mai în laturi era o colibă învelită cu şovar, în care trăiau doi-trei rumîni scăpătați, singurii slujitori rămaşi la curtea boierească; în preajmă, sub nişte vechi tulpine de nuci, cu crăcile pe jumătate arse şi uscate, erau aruncate obezi de roate, juguri de car, ghizduri, doage şi alte unelte de joagăr, cu care îşi cîştigau pînea acei sărmani muncitori. De altă parte, cîteva înguste brazde de fasole, de praz şi de legumă; mai ici, un coşar în care se adăposteau, seara, puține vite de hrană, ce pribegeau ziua pe malurile gîrlei; mai dincolo, o şiră de paie şi nişte copite de fîn. Prin iarba naltă şi deasă alergau şi se jucau cîțiva copoi, şi o potecă strimtă, cît trece omul cu piciorul, străbătea de la poartă pînă în bătătura locuinței stăpînului. Aceea era singura clădire de zid rămasă în curte; era un turn nalt şi îngust, cu ferestre mici şi nepotrivite, avînd jos o portiță boltită, caria îi slujea de prag o piatră de moară crestată în două. Pe dinnîtru, o lungă scară învîrtită, cu trepte mici, de piatră, da intrare, la deosebite caturi, în nişte chilii pardosite cu cărămizi, din care abia două mai erau de locuit. într-una, sus, şezuse Eadu, şi în cealaltă, mai aproape de uşa intrării, credinciosul său Bănică. Acel turn, aşezat în vecinătatea portei, purta numele de *Chindie,* căci fusese odinioare, pe cînd se înălțau mărețe casele vornicului Socol, locul de streajă, de unde, ca şi în curțile domneşti, se vestea, cu tobe şi cu surle, ceasul înserat al chindiei, cînd toți oamenii casei se adunau la cină, şi porțile ogrăzii se închideau.

Ajungînd în acele locuri sălbatice şi despuiete, Ancuța nu sim
de puțin acea compătimitoare mîhnire ce mai adesea sărăcia însufl
şi inimilor miloase trăite în bilşug; ea încă se bucură de liniştea acel
nice țărmuri şi îndată-şi însuşi într-însele toate visele sale de noroci
viața ei, ca şi a Badului, se strecură de atunci ca într-un şir de
neturburate plăceri. Zilele treceau ca un zîmbet, nopțile ca un
Era o fericire de acelea pe care soarta duşmană nu le dăruieşte
multă vreme unor inimi de muritori!

Să ne întoarcem acum iarăşi în cercul viforos al luptelor ş-al
lor politice.

Andronic Cantacuzenul, amărît şi înfuriat de fuga fără veste
sale[1], alergase drept în Anhial, la fratele său Mihail, ca să-1 înştiințe
crunta necinste ce i se făcuse în Țara Bomânească. în pismaşa s
fericirea lui Stamatie i se părea o batjocoritoare umilire, pe care
său trufaş nu o putea mistui. El însuflă puternicului său frate zavi
necaz şi-1 făcu părtaş călduros la a sa răzbunare[2]. Mihail Canta
nu era om în mintea căruia să se şteargă lesne o înfruntare ; deci el
în grabă, se răpezi turbat în Țarigrad, unelti mii de tainice intrigi, is
de pîri mincinoase, şi apoidete în genunchi la vizirul Socoli, cerînd
neamului domnesc din Țara Bomânească şi depărtarea din scaunu
resc a patriarhului Iosaf[3]. Bietul acest bătrîn, pîrît pe nedreptate
judecată dinaintea soborului, pentru nişte vini fără de temei, fu
necinste din patriarhie şi muri ascuns într-una din mănăstirile
Atos [4].

Din partea însă a familiei domneşti, Cantacuzenul întâmpin
mai vie împotrivire. Chiajna îşi cîştigase apărători chiar în sînul s
împărătesc ; solul ei cercase mai din vreme Porțile şi mituise pe
din înalții dregători. De aceea şi noul sultan Selim, nevoind să s
nici unuia din ai săi puternici viziri, hărăzi lui Mahomet Socoli
mazilie pentru Patru-vodă Şchiopul, şi, totdeodată, lui Sinan şi lui M
apărat ori vînduți ai neamului Mirceoaiii, le dărui firman de domn
Alexandru, al doilea fecior al Chiajnei.

Tot Chiajna era mai tare ! îngîmfată d-această nouă bi
socoti vremea numai bună pentru o nouă şi desavîrşită lovire asu
rilor răzvrătitori, urmînd, dar, pilda de curînd dată de către domn

[1] Pînă la această fugă am urmat, mai mult sau mai puțin, întîmplările i
despre fuga soției lui Andronic, Henricus Hilarius ne spune că chiar doamna Chia
să o ia înapoi de la bărbatul său, încă de pe drum.

[2] Henricus Hilarius, în Crusius, *Turco-Graecia.*

[3] Henricus Hilarius; Lequien, *Oriens Christianus;* Hammer; Meletie, *Istori*

[4] Epistolă trămisă de către Crusius, care coprinde povestirea lui Henricus
Charriere, *Negociations de la France dans le Levant,* III, p. 741 et sq., nota 1.

vii, Alexandru Lăpuşneanu[1] ea adună la un ospăţ pe Eadu, logofătul din Drăgoieşti, pe Mihnea din Bădeni, feciorul lui Udrişte vistierul, pe Toader de la Bucov, pe Vladul Caplei, pe Pătraşcu, pe Calotă, pe Stan feciorul Drăguleţului, pe Badu, stolnicul din Boldeşti şi le taie capetile[2]. îndată apoi, porunci se trămiseră la banul din Craiova, la ispravnici şi la vătaşii de plaiuri, ca să prinză, ori morţi ori cu zile, pe mulţi alţi boiarini de price, printre cari era socotit şi Badu, feciorul vornicului Socol, de peste Olt.

Cu aceste împrejurări se petrecuse cîtăva vreme; lunile vesele ale verii fugise, luînd cu sine jocurile pe verdeaţă şi plimbările noaptea pe lună, şi acea mulţumire sufletească ce naşte din razele mai călduroase ale soarelui, din mirosul bălsămit al pajiştei înflorite, din miile de nepreţuite daruri ale rodirei. Omul, ca firea, zîmbeşte cu soarele, se-ntunecă cu norii, s-alină cu seninul, se turbură cu furtuna; fieşce schimbare a naturei are un răsunet în inima sa; fieşce frunză ce cade îngălbenită, toamna, lasă un dor în sufletu-i întristat.

Aşa şi Badu cu Ancuţa, înstrăinaţi de lume, d-ale ei veselii, dar nu şi d-a sa răutate, trăiau acum într-a lor cetăţuie pustie, purtînd dorul frumoaselor zile trecute şi mîngîindu-se cu nădejdea primăverilor viitoare.

E tristă şi urîtă iarna la ţară, cînd crivăţul viforos urlă preste cîmpii, cînd norii sau ceaţa întunecă cerul, cînd ploile reci desfundă pămîntul, cînd ţarina-i goală şi năpustită, dumbrava uscată, şi plugarul trîndav. Apoi, în lungile nopţi de iarnă, ce întunecime plină de groază ! ce de şopte fioroase ! Vîntul vîjie şi geme ca nişte jalnice glasuri ce plîng din depărtare ; ploaia izbeşte cu o întărîtată stăruire în păreţii şi în ferestrele casii; oblonul se cletină şi scîrţie pe ţîţînele-i ruginite; focul bubuie şi trosneşte în cămin, şi, uneori, o pasăre de noapte, gonită din adăpostul ei de o suflare mai viscoloasă a crivăţului, îşi ia zborul, scoţînd un ţipăt sfîşietor şi tînguios. într-acele văietări ale firei, mintea de sineşi se porneşte pe cugetări mîhnicioase; închipuirea-şi plăsmuieşte vedenii cobitoare, şi tot ce e mai trist în viaţă, toate răstriştele trecute, toate temerile viitorului, serăsfrîng, ca umbre sîngerate, în oglinda întunecată a inimii.

într-una din acele seri furtunoase, Eadu şedea cu Ancuţa, amîndoi tăcuţi şi duşi pe gînduri; un foc de surcele vîpăia pe vatră, revărsînd o lumină roşatică în chilie ; d-a lungul zidului se-ntindea un pat acoperit cu velinţe vărgate, de ţară ; d-asupra era o mescioară albă, rătundă, şi, alături, o laviţă îngustă de lemn pe care ei şedeau ; dar în părete strălucea o bogată icoană îmbrăcată în argint. Pe dînsa era înfăţişat, cu asprul condei al zugravilor strămoşeşti, chipul Maicii Domnului, ţinînd sfîntul său prunc pe bra-

[1] Omorîrea boierilor de către Alexandru Lăpuşneanu, aşa frumos povestită de domnul C. Negruzzi, s-a petrecut pe la 1565; iar acestea se petrec la 1567.

[2] Constantin Căpitanul, Cronicarul anonim.

ţul cel stîng. Luciul înegrit al văpselilor, trăsurile uriaşe şi nemlădi[...] obrazelor, feţele lor îngălbinite, ochii lor mari şi întunecaţi, în sfîrşi[...] cerc de lumină ce le împresura, la un ceas aşa înoptat, făcea să na[...] inimă o sfiaţă şi cuvioasă îngrijare.

Privirea Ancuţei se aţintise cu smerenie d-asupra icoanei, iar [...] Socol, în sufletul căruia se deşteptau acum, una după alta, toate [...] cirile vieţei sale trecute, tresări ca d-un fior, îşi lăsă fruntea pe m[...] cu glas obidit, întrerupse tăcerea :

— Dragă Ancuţo,—zise el, —vezi tu această sfîntă icoană ? . . . veci a fost martură la răstriştile casei noastre; cu dînsa am împărţi[...] mîhnirile mele... Odinioară, nişte ciobani ce păşteau turmele noa[...] oi, departe, în munţii Vîlcei, au găsit-o, zice, într-o veche tulpină de [...] ş-au adus-o la tatăl meu. El, sărmanul, o primi ca o veste bună, ca u[...] de noroc; dar chiar în ziua aceea, silit de duşmani să-şi lase cas[...] groaznică vreme de furtună, el apucă drumul pribegiei şi muri pe ţ[...] depărtate... Ţărîna să-i fie uşoară !... Bămăsesem, cu mama, doi cop[...] surioară şi eu, — hrăniţi la masa străinilor; dar acei oameni fără de [...] care bietul tata ne lăsase, crezîndu-i că-i sînt prietini, îndată ce ve[...] despre moartea lui, ne opriră mult-puţină stare cîtă mai aveam şi n[...] de pe pragul lor, săraci şi despuieţi. Din toate averile noastre, ei n[...] numai această icoană ce, în nelegiuita lor credinţă, n-avea nici un [...] Ce poate face o biată muiere singură, departe de ţara, de rudele ei [...] copii pe braţe ? . . . Eram încă tînăr de ani, p-atuncea, dar vîrsta n[...] cruţat, nici o amărăciune !... Pe biată mama o văzui zăcînd, în luptă c[...] şi, mai vîrtos, cu frica d-a ne lăsa fără sprijin pe lume în sfîrşit, biruit[...] tea suferinţe, într-o noapte îngrozitoare, ca aceasta, îşi dete, sărman[...] sufletul. Eram în genunchi la patul ei de moarte şi în faţă-mi lu[...] icoana aceasta !...

O viforoasă şuierătură a vîntului, ce cletină cu vuiet învelit[...] uşile turnului, îi curmă povestirea. Ancuţa se strînse mai aproape de[...] amîndoi îşi făcură semnul crucei, şi Eadu urmă ;

— Apoi mai trecu vreme, şisoră-mea ajunse în floarea tinereţe[...] da şi gingaşă copilă ! începusem să aflu într-însa o inimă ce-mpăr[...] mîngîia a mea jale din vremi adunată... Dar într-o zi, — vezi cît[...] ursita de duşmană ! — mă dusesem cu alţi tineri să ne încercăm, în[...] la jocuri de arme ; eram în Ardeal, şi tovarăşii ce mă chemase la [...] bătoare, ereau, cei mai mulţi, feciori de nemeşi unguri... Unul [...] (iadul să-i muncească sufletul de trădător !) răpi în lipsă-mi pe scu[...] surioară şi fugi cu dînsa. Cînd mă întorsei seara acasă, pretutin[...] întuneric; furtuna urla cu turbare. Chemai! dar nu-mi răspunse [...] La lumina unui fulger, văzui odaia pustie, şi în faţă-mi lucea t[...] aceasta...

Uşa chiliei se deschise cu zgomot, şi Bănică intră răpede şi speriat.

— Stăpîne ! —- zise el, — o ceată de oameni ne-a înconjurat toată curtea. Nu ştiu, hoţi fi-vor, sau alţi făcători de rele, dar, dupe numărul şi armele lor, nu s-arată să fie cu vreun cuget curat.

Un glas s-auzi strigînd d-afară :

— Deschideţi poarta la oamenii domniei!

Bănică se plecă pe fereastră şi răspunse :

— Păsaţi-vă în cale ! N-avem aci loc de găzduit !

însă Badu vru să-1 oprească :

— Oi taci, moş Bănică ; or fi călători şi i-a apucat noaptea pe drum. Nu voi, cît îi de săracă, să-mi fie casa închisă la cei nevoiaşi. Mergi de le deschide.

El încă bine nu sfîrşise, şi un glonţ de săneaţă reteză păretele de lîngă fereastră. Atunci s-auzi o larmă de oameni ce spărgeau porţile şi năvăleau cu grămada în curte. Badu scoase al său paloş, şi sluga puse mîna pe o puşcă.

—Acum, fătul meu, or cu viaţa, or cu moartea ! Domnul să ne ajute ! — spuse bătrînul Bănică.

Tîlharii, într-această vreme, ca să-şi facă lumină în curte, dedese foc la şira de paie, ce zbura cu flăcări spulberate de vînt; ei sparseră portiţa chindiei şi se urcau unul dupe altul pe scara învîrtită. Bănică trase cu puşca şi răsturnă pe cel din frunte, dar o mulţime de panduri băneşti, călcînd peste trupul tovarăşului mort, se răpeziră cu săbiile goale asupra lui, şi bătrînul slujitor căzu înjunghiat pe pragul uşei.

Ancuţa sta îngenunchiată dinaintea icoanei.

Ostaşii năvăliră în chilie, zbierînd cu turbare :

— Pe dînsul copii! daţi de tot!

Paloşul Badului zbură un minut, făcînd roată împrejuru-i, dar săbiile şi lăncile îl înconjurau. Străpuns de toate părţile, arma îi pică din mînă, şi el căzu, mort, la pămînt. Groaznic fu ţipătul Ancuţei, cînd ea se aruncă preste trupul sfişiat al iubitului ei!

Un nor de fum umplu chilia; vîlvori de foc ieşeau pe gura vetrii, şi grinzile trosneau, scă^ărînd ţăndări înflăcărate. Atunci, icoana cea mare căzu din părete cu un răsunet lung şi tînguios !

Vîntul aruncase paie aprinse pe învelitoare, şi focul încinsese de toate părţile turnul. Pandurii se îmbrînceau şi se rostogoleau pe scară, cu ţipete şi cu zgomot, cătînd să scape din primejdia pojarului; ei fugeau care încotro găsea loc de fugă.

Toată noaptea arse chilia lui Socol; în murgul zorilor, o şiră de scînteie încununa a sa creastă, care şi ele se stinseră, una dupe alta. Cîteva zile, însă, mai în urmă, clădirea surpată încă fumega.

IV

PUSTNICA

După ce Poarta turcească mazili din domnia Ţării Român
Patru Şchiopul, acest domnesc cocon, adus în Ţarigrad, fuse pus
ţuri şi trămis surghiun la cetatea Conia din Anadol; dar maică-sa,
jată, alergase curînd în urma lui şi, cu mînile pline de aur, ceruse în
fiul ei cel robit. Patruzeci mii galbeni (afară de tot atîţia ce aduses
haraci al ţării), împărţiţi pe la viziri şi pe la curtenii de toată mîna,
zilele ameninţate ale lui Patru ; dar un lucru, mai ales, întoarse spr
voia vegheată a sultanului, adică mărinimoasa predare a unei com
o sută treizeci mii galbeni, care se dovedise adunaţi şi puşi la păst
neamul domnesc al Ţării Bomîneşti. împăratul se milostivi şi hără
mii dintr-înşii bătrînei doamne; iar pe coconul ei îl opri în Ţarig
leafă din haznaua împărătească[1], şi, preste cîteva luni, îi mai adăogi
zeci aspri tain pe zi[2].

Cu atîta însă nu se mulţumea Chiajna; avînd un fiu pe sca
sîrgui să-i agonisească şi celuilalt domnia vecină a Moldovii, de care
sea, pe acele vremi, un Ioan-vodă, venetic armean[3], pururea învră
turcii; drept aceea, nu puţin lucra dînsa la pîra şi la osînda lui Ioa
în sfîrşit, la anul 1574, ea izbuti, prin uneltirile sale, să scoată carte de
lie domnului moldovenesc, şi-n locu-i să se orînduiască fiul ei
care şi purcese din Ţarigrad, însoţit de oaste turcească.

Din partea sa, Ioan-vodă nu primi voios ca să se lepede de
ci, adunîndu-şi boierii şi ţara, le ceru jurămînt statornic ca să se
să moară împreună cu dînsul şi, începînd atunci gătirile de bătălie,
să poftească, cu leafă, pe cazaci[4] ca să-i vină întru ajutor ; iar aceştia,
războinici şi-n veci gata a se amestecare în tot felul de vrăjbi şi de
se adunară o mie două sute de oameni şi veniră la dînsul[5].

Dincoace de Milcov, aflînd de neprieteneasca primire ce au
moldovenii frăţină-său, Alexandru-vodă îşi strînse şi el oştirea şi
a purcede spre Moldova, în întîmpinarea lui Patru[6]. Pe de altă
doamna Chiajna, temîndu-se, într-aşa priincioase împrejurări, de
bucnire protivnică în Ţara Oltului, unde în veci colcotea o duşmănie
să asupra neamului domnesc, hotărî să dea însăşi o raită prin oraş
neşti, ca să îngrozească pe cutezători şi s-amăgească cu măguliri pe
bună voie.

[1] Din raportul solului nemţesc Wysz, de la mai 1568 ; Hammer.
[2] Din raportul baiiului veneţian Barbaro, de la 8 iunie 1569 ; Hammer.
[3] Vornicul Ureche.
[4] Cronicele româneşti, Hammer.
[5] Vornicul Ureche.
[6] Constantin Căpitanul, *Dacia,* I, IV.

Ea trecu răpede prin Slatina, prin Caracal, prin Craiova, şi găsi mai pretutindeni casele boiereşti pustiite; cari nu pierise de sabia slujitorilor domneşti, fugise în pribegie[1]; moşnenii ce mai rămăsese, împreună cu opinca, răbdau păsul ţării şi nici măcar aduseră jeluiri doamnei. Ce-i bună românului jeluirea, cînd urechea ce-l ascultă e tot una cu mîna ce-l apasă? Tace pînă ce Dumnezeu prinde într-o zi milă de dînsul, ori pînă ce însuşi se îneacă cu răbdarea, ş-atunci îşi face singur dreptate !

Ohiajna-şi urmă, dar, în ticnă calea spre Cerneţi şi spre Buşava. Ea călătorea într-un rădvan, care, pe atunci era o largă cutie de lemn văpsit, scobită rotund şi aşezată, fără arcuri, pe un dric cu patru roate ferecate. Opt telegari înhămaţi ungureşte, d-a lungul, cu şleauri de curea, subţiri şi întinse, purtau trăsura mai uşor ca vîntul. Erau tot căluşei rotunzi, de Dobrogea, şi bahmeţi[2] zbîrliţi de Bugeac, aleşi tot pătrărei şi cincărei[3], negri la păr ca pana corbului, cu coadele lungi, cu coamele răsfirate, cu nara-n vînt, fugari neobosiţi ce abia atingeau, în buiestru, cu copita de ţărînă. Doi surugii flăcăiandrii, cu mintene numai găitane, cu căciula moţată, de oaie, p-o ureche, cu mîneci albe, largi şi suflecate, îi mînau din călărie, săltînd uşor ps şele, chiuind vesel din gură şi plesnind din bicele lor ce se împleteceau, pe d-asupra capetelor, ca mii de şerpi încovoioşi.

Astfel zbura în Jcale doamna Chiajna, prin codrii din apusul Oraiovii, şi începuse a înopta cînd trăsura-i scoborî într-o luncă, unde, printre carpeni stufoşi, printre des aluniş, se strecurau apele gălbinatice ale unui rîu; naintaşii trecuse apa prin vad, cînd, deodată, opintindu-se-n loc, începură a sforăi; ceilalţi cai le urmară pilda, şi, într-un minut, toate hamurile se-ncurcase; bahmeţii se răsfirau în dezghinuri, săreau în două picioare, nechezînd spsriaţi, cu urechea dreaptă, cu coama zbîrlită, nesupuşi frîului neascultători glasului, stau încordaţi şi nu voiau să ia din loc.

— Dar ce, măre, să mai fie şi asta? — strigau unii din drumeţi, nencercaţi la seama cailor. — Or că strechea a dat într-înşii ?

– Ba aşa-s bahmeţii de la noi, — răspunse cu mîndrie un bătrîn lipcan tătar din Buceag, — au sămînţă de Misir, şi calul de la Misir miroase de departe unde-i vreun zid părăsit, şi sforăie a pustiu, nechează ca de groaza morţii.

într-adevăr, pe malul învecinat, printre desişul mărunt al unui zăvoi de copăcei, se-nălţa, pe albăstreala întunecată a cerului, un părete îngust şi negru, cu muchea surpată, cu laturile crăpate, fioros şi cobitor ca urma unui păcat în amurgul conştiinţei. Zgomotul alaiului domnesc deşteptase bufniţele şi liliecii, cari, din crestăturile vechei zidiri, zburau fîlfăind în toate părţile, cu ţipete ascuţite.

[1] Pe atunci se afla fugit tocmai în Spania un Nicolae Basarab, cum se vede în *Mag.* ***Ung.***
[2] Caii de Bugeac se numesc astfel în balade.
[3] Cuvinte întrebuinţate în baladele poporane publicate de d. V. Alecsandri.

— Cruce-ajută ! — şoptiră slujitorii între sine, cătînd să d
hamurile cailor, — Ce dărîmături să fie astea? Iar vreo m
pîngărită de păgîni, arde-i-ar focul!... Ce ştii?...

— Ba-i, pare-mi-se, chiar chindia lui Socol, care au ars-o, r
trecuţi, pandurii, cînd au ucis şi pe Badu, feciorul lui... Aşa-i; vo
ia, tocmai aci era, în lunca Motrului. — Ci-că, măre, c-a treia zi
a dat clădirea pojarului, a ieşit, noaptea, din pimniţi adînci, o st
icoană mare săpată în piept, şi a apucat ţipînd în patru părţi, de un
patru vînturi, şi la răsărit, şi la miezul-zilei, şi la soare-apune, ş-
ales cale spre steaua nopţei, şi s-a dus, măre, s-a dus tot încolo, în
iernii, unde-s troienii de ninsoare ca munţii...

— Vezi d-aia nu s-a mai pomenit d-atunci să fie oameni cu
pe locurile acestea ! Au băjenărit toţi rumânii de spaimă !

— Auzi, măre bădiţă ! — adăogiră cu mirare ascultătorii, şi
în vremea povestirii hamurile se aşezase în bună orînduială, slujitor
cară caii de dîrlog, îi trecură, făcîndu-şi crucea, pe dinaintea dărîm
ş-apoi surugiii, plesnind din bice, strigară cu glas ascuţit: « I !
meargă ! ! ! » — şi toată ceata, în goana mare, porni înainte.

De auzise Chiajna ceea ce se vorbise, cine poate şti? Dest
chipu-i rămase neclintit, fruntea-i tot încreţită, ochirea-i tot s
dinţii-i tot încleştaţi.

La Cerneţi, la Buşava, ş-apoi la Tîrgu Jiiului, cercetările sa
acelaşi sfîrşit; pretutindeni ea găsi o aromire nepăsătoare, din a
zic : </Să n-aibi teamă ! », şi adesea ascund un jăratec. Se îndre
spre Vîlcea, ca de acolo să se-ntoarcă, pe sub muscele, la locul
adunase la tabără fiii săi.

Drumul ce merge prin munţi, din Gorji spre Bîmnicul Vîlce
părtare cu vreo două ceasuri de acest oraş, apucă d-a lungul prin
largă, prin care curge, pe o îngustă matcă aşternută cu pietriş gr
numit Otăsăul[1]. Ai zice că apele sale limpezii se joacă cu veselie
fătate încovoieturi, uneori strecurîndu-se binişor prin iarba deas
runtă a luncei, alteori alergînd cu pripă d-a curmezişul văii, de l
pînă la altul, ca suveica pe iţele războiului. D-a stînga rîului sînt d
care cresc, amestecaţi, brazi şi paltini, frasini şi mesteacăni ; d
parte, munţi cu înalte piscuri îşi arată coastele lor aprigi, rîpoase şi
ce se destind ca un vechi părete de uriaşi, mîncat de umezeală
tregai.

într-o seară, luna, înaintînd liniştit pe dindosul acelor neg
sfărîmate, întuneca cu umbrele lor prelungite adîncă vale, ş-apoi

[1] Acolo s-a zidit, mai pe urmă, în vale, *Mănăstirea Dintr-un Lemn,* şi sus
Schitul *Surpatele.*

ori scăpînd printre surpături, razele ei sticleau, ca pietre scumpe, pe valurile pripite şi colcotoase ale micului pîrîu.

Era linişte pretutindeni cînd începu a răsuna, cu un vuiet depărtat, treapătul cailor ce purtau şi însoţeau rădvanul doamnei Chiajne.

Un lipcan alerga înainte, ca să cerce drumul şi să deschiză calea; calul său, ce în goana mare se aşternea drumului ca suflarea de vînt pe iarba de pe cîmp, fugea scăpărînd din copită şi, pe tot minutul, muindu-şi gleznele în valuri, străbătea matca şerpuită a Otăsăului. Deodată, la un mal, agerul dobitoc se opri sforăind; iar călăreţul, auzind în preajmă-i un gemăt slab şi sfîrşit, zări, subt o rază trecătoare a lunei, chipul sau, mai bine, umbra unei fiinţe albe şi uscate, ce zăcea azvîrlită pe malul verde al rîuleţului. Trupul ei despuiat, ce abia-l înveleau nişte ţoale sfîşiate, părea zdrobit ; mînile şi picioarele-i slabe şi lîncede, căutînd poate în răcoarea rîului ceva înviere, pluteau pe dasupra apii, cafrunze-ngălbinite de toamnă ; capu-i, obosit, căzuse pe pietrişul din matcă, şi pletele-i, răsfirate, se scăldau, furate de valuri.

Aprodul gonaci se opri dinaintea acelei iezme ce semăna mai mult cu un morman de oase, şi îndată în urmă-i sosi tot alaiul domnesc. Toată gloata drumeţilor, pînă chiar şi doamna, se coborîră din rădvan şi de pe cai şi se apropiară de locul unde se afla nenorocita fiinţă ; toţi, făcîndu-şi cruce, priveau cu o miloasă spaimă acel trup sfărîmat, în care suflarea semăna cu cea din urmă vîpăiere a candelei ce se stinge. Iar ea, dinaintea unei aşa zgomotoase adunări, deschise încetinel plioapele sale afundate : ochii ei, mari şi holbaţi, se sticliră, cu o nespusă durere, către malul drept al vîlcelei, şi trupu-i întreg, prin nişte uşoare tresărituri ale nervilor, părea c-ar vrea, c-ar cere să se tragă spre un loc dorit.

Acel loc era o măgură verde, cu muchea lată şi rotundă, pe care crescuse, din veacuri depărtate, un bătrîn stejar, subt al cărui lat frunziş se umbrea tot dealul; nu departe de dînsul, un plop străbun îşi înălţase spre nori creştetul semeţ. Amîndoi, ca doi fraţi sărmani şi năpustiţi, crescuse singuratici p-acel costiş; amîndoi, de mari de veacuri, se luptase-mpreună cu criveţele şi cu vijeliile ; amîndoi în sute de rînduri scuturase-mpreună cînd vesela frunză, cînd trista zăpadă; amîndoi se unise ca să fie, în pustiu, lăcaş milostiv al paserilor cerului, umbrar răcoritor al turmelor zăbuşite, adăpost binecuvîntat al călătorului obosit!

Spre dînşii acum se îndrepta stăruita dorinţă, suspinul cel din urmă al neputincioasei acele fiinţe.

Un om o luă, dar, în braţe, şi ceilalţi toţi îl urmară, suind dealul în faţa vechiului stejar; dar cu cît mai mult se apropiau, o zare de lumină neobicinuită, care sub razele lunei creştea ca un luceafăr albicios, ca o pară de foc luminoasă, părea că iese din sînul bătrînei tulpine. O sfîntă groază coprinsese toate inimile ; dar împinşi ca de o putere caria nu-i

puteau sta împotrivă, ei înaintau uimiţi de raza lucioasă ce-i trăg sine şi le sorbea vederile. Cînd ajunseră pe muchea măgurei, drep stejarului, toate în preajmă erau scăldate în lumină, toate st ca într-o senină vîlvoare; iar în tulpina găunoasă a copaciului, surată de raze argintii, domnea, ca-ntr-un cerc de slavă cerească, înegrit al Maicii Domnului, ţinînd în braţu-i sting pe mîn său Prunc.

— Maică Preacurată ! — strigă atunci pustnica, ce-n faţa părea că-şi dobîndise un viers ce suna mai tare, mai dulce decît omeneşti, — Maică Preacurată ! maică fără pată ! Tu, care ai numai durerile inimilor lumeşti şi care pînă acum nu te-ai îndu ierta cîteva zile răsipite în desmierdările vieţii ! Tu, care ai pri jale sfâşierile inimii mele, cînd singuru-mi p-această lume şi mult-iu sprijin a căzut jertfă sub mîna mohorîtă a ucigaşilor ! Tu, care m uzit prin poteci spinoase, pe sloiuri de gheaţă, cînd cu sfînta-ţi i braţe, am colindat, aiurind, plaiurile şi cîmpiile ! Tu, care m-ai a această sfinţită tulpină, într-acest sălbatic sălaş de pustnicie, în fletu-mi dăulat şi zdrobit de răstrişte, în zadar cată odihna, şi ca o milostenie, îţi cere scurtarea ticăitelor mele zile ! Tu, deci, c am păcătuit şi de am fost culpeşă ţie, m-ai osîndit dupe mulţimea mele ! Acum, cerească stăpînă, inima îmi spune că înduratu-te-ai de mine şi ai apropiat ceasul dorului meu !... Acum, dar, mă-nchin tale cu jeluiri, cu rugăminte, cu lăcrimări, nu doară ca să-mi ce rească răsplată, — căci ce va fi partea mea dincolo de zburd-acea e în sînul tău ş-al Domnului, şi cu voioasă bucurie îl voi primi!. Maică milostivă, tu care ai fost mumă ş-ai pătimit de păsul fiu fie-ţi milă şi-mblînzeşte, alină şi spală orice duh de mînie, în inima ce m-a purtat pre mine, nevrednica, în sînul ei, şi la picioarele plec acum, ca şi dînsa, cu milostivire ca tine, să uite greşalele n sale fiice !... în ceasul acesta, care e al meu cel din urmă, iartă-m deşi mult ţi-am greşit eu ţie în viaţă ! iartă-mă, căci cu amarnic am ispăşit, vai! şi eu, păcătoasa-mi rătăcire!...

Eostind cu o cucerită şi-nfocată căinţă aceste din urmă sărmana pustnică se prăvălise cu fruntea în ţărînă dinaintea Chiajne.

Acea vedenie strălucitoare a unei sfinte icoane în mijlo ş-al pustietăţii, acea dureroasă destăinuire a unei aşa jalnice so glas proorocesc ce vestea moartea vecină a fiicei sale, făcură s sub geana încruntată a Chiajnei o umbră de îndurare; dar milei nu se coborîse încă pînă în inima-i oţelită, cînd, deodată răpede şi negru trecu cobitor preste faţa lunei. Lumina icoanei stinse, şi întunericul se răspîndi jurîmprejur.

Cumplita mumă se-ntoarse atunci cu o fieroasă iuțeală şi, grăbind pasul spre vîlcea, strigă c-un glas aspru:

— Nainte copii!...

Vinovatul împietrit în rele fuge chiar şi de umbra mustrării. într-o clipă Chiajna se suise-n rădvan, şi tovarăşii ei, înfiorați de sunetul oțelit al glasului ei, ajunsese departe, gonind în urma rădvanului, cînd începură să simtă mustrarea în cugetele lor, biruite de nemblînzita lor stăpînă.

în valea Otăsăului, cîteva slabe suspine, pierdute printre şuierătura frunzelor ce se legănau în adierea dimineții, dovediră suferințele cele din urmă ale nenorocitei pustnice. Muritoarele despuieri ale domniței Ancuțe, căzute chiar la poalele sfintei icoane, în sălbatica chilie ce-şi găsise ea în scorburea străbunului stejar, fură acoperite de frunzele ce le spulberă crivățul de toamnă.

. . . .

Mulți ani în urmă, ciobanii găsiră tot acolo icoana Maicii Domnului, ce se zice a fi una din cele şapte de Luca Evanghelistul zugrăvite, şi, chiar în tulpina bătrînului copaci, ei scobiră bisericuța cea veche a mănăstirii zisă « Dintr-un Lemn »[1].

Pe cînd doamna Chiajna îşi urma ispititoarea colindă preste Olt şi prin țara de sus, tinerii ei feciori domneşti, însoțiți, unul de oaste pămînteană şi de ajutorințe ungureşti, altul de turcii ce i se dase ca să-l aşeze pe scaunul năzuit al Moldovii, se întîmpinase în ocolul Focşanilor şi se lăsase cu taberile lor amestecate la satul Săpățeni, pe lunca înfrățitoare a Milcovului[2]. Doamna mumă îi ajunse acolo, purtînd în sufletu-i smăcinat o îngrijată presimțire care, subt aspra-i fălnicie, se vădea printr-un neastîmpăr fioros. Ea căta în zadar să-şi potolească neodihna cu nădejdea isprăvilor viitoare; oştirile împrejuru-i, multe şi vegheate, i se păreau molatice şi nevoioase. Un neîncetat susur de tainică trădare îi şoptea la auz; mintea-i se muncea cu tot felul de bănuieli. Ziua ea colinda fără repaos tabăra, vrînd să încerce credința ostaşilor, să învie, ca odinioară, bărbăția în inimile lor ; dar iazma neîncrederii o urmărea pretutindeni şi viersul îmbolditor îi pierea pe buză ; apoi, iar, în tăcerea nopții, în veci deşteaptă şi frămîntată de griji, ea trăgea cu urechea la strigările prelungite ale strejilor depărtate, şi adesea, coprinsă de o nedomirită temere, alerga să pîndească la perdeaua corturilor unde se odihneau, în visuri de izbîndă, fiii săi, uneltile nesățioasei sale mîndrii.

[1] Tradițiunea zice că icoana cea mare de la Mănăstirea Dintr-un Lemn a fost de mai multe ori mutată, şi s-a întors singură la locul unde era clădită mănăstirea.
[2] Constantin Căpitanul.

Dimpotrivă, aceşti doi tineri, bizuindu-se cu încredere pe rea
lor ostăşesc, pe părtinirea soartei şi pe toate voioasele închipuiri ale
ței lor, petreceau zilele în vesele ospețe, benchetuind cu boiarii şi
torii oştii lor şi gata a purcede asupra lui Ioan-vodă, dacă nu l
amînat din zi în zi îngrijatele presimțiri ale doamnei mumei lor

într-astfel de felurite aplecări se afla tabăra frățească a fiil
Mircea, cînd sosi ştirea cum că boierii moldoveni, temători a se ve
viitor înstrăinați de la mila noului domn, ar fi hotărît să părăsească
sale soarte pe vechiul lor stăpînitor şi are să vină, mînați de Dum
vornicul, ca să se închine lui Patru-voievod[1]. Această veste umplu
de bucurie ; cu nădejdea viitoarei împăciuiri, strejile se rădicară, ve
se desființa, caii se slobozîră la păşune, armele se aşezară în snopi;
se pregăteau pentru o obştească înfrățire. Doamna Chiajna însă, c
privise cu suflet liniştit acea nesocotită răsipire a tutulor mijloacelo
grabnică apărare, cu cît se apropiau moldovenii, mai cu dinadinsul
ca tinerii domni să se țină în laturi, cu bună şi zdravănă pază.

Norocul lor voi ca, înduplecați de nepregetata rugăciune a
lor, dorința aceştia să fie împlinită, şi ca dînşii amîndoi să lipseas
cortul lor, în ceasul cînd moldovenii se iviră dinaintea taberii mu

într-adevăr, Dumbravă vornicul descălică în fața şatrei dom
însoțit d-o gloată năprasnică de boieri şi de slujitori, purtînd nu ve
de sărbătoare, nici zîmbetul smerit al supunerii, ci podoaba oțelită
zile de harță şi semeață căutătură a unei biruințe lesnicioase.

Osebit de aceea se zărea în depărtare oştiri numeroase car
caii lor mărunței şi păroşi, dupe largii lor şalvari roşii, dupe c
lor țuguiete, dupe cîntările lor prelungite şi dupe naltele lor s
luceau la soare ca spicurile pe holdă, lesne se cunoşteau că sînt p
de cazaci, venite, sub povățuirea lui Sfirski, în ajutorul lui Ioa

Chiajna, care-ntr-această grea prilejire ştiuse a întipări pe
fățarnic o senină şi rece mîndrie, adăsta pe boierii moldoveni
falnic cort rotat de covor alb, cusut cu fir şi legat jurîmprejur
poleiți.

Dumbravă vornicul intră în fruntea tovarăşilor săi; el era u
nalt şi spătos, purtînd o turcă de blană flocoasă ce ascundea cap
din creştetul căruia o singură şuviță de păr atîrna în jos pe ceaf
şi vînoasă; era îmbrăcat cu un mintean de urs lățos şi-ncins cu
de care sta aninată o ghioagă năstrujită, cu dinți de fier, adevăra
de uriaş.

— Unde-s puii de năpîrcă?... strigă el cu glas răguşit, i
cort cu mîna în şold. — Li-a sosit ceasul pietrei ! halal di ei, f

[1] Cronicele româneşti.
[2] Vornicul Ureche.

— Pare-mi-se că-n beție ți-ai pierdut cumpătul vorbii, jupan vornice, — rosti doamna, înstrunîndu-şi mînia, — or pesemne c-ai mintea ca de prunc într-atîta trupeşie !

— Taci, muiere, nu bîrfi! — răspunse Dumbravă, — nu doară c-ați socoti voi că-i Moldova țară di jac, sa ni gioace ca pi urs o misa pripăşită pi la munteni şi doi ficiori di lele fărmecați, doi lingăi nătîngi ce li pute botu a lapte f... ÎT-avem noi nevoie di domn muntean. Munteanul îi om viclean; nu-i ca moldovanul, ortoman, şi dănos la mînă, şi la suflet fălos[1]... Hai! voinici, drăguții mei, dați năvală di mi-i prindeți şi mi-i legați eolâ, cot la cot, să-i ducem poclon lui Ioniță-vodă, ca doi berbecei di armindean[2]!

— Gîni neruşinați, liftă rea ! ... — strigă Chiajna, spumegînd de turbare ; dar Dumbravă nu-i dete vreme să urmeze zadarnicele-i sudălmi, ci, desprinzînd ghioaga de la brîu, o-nvîrti de cîteva ori cu brațu-i vîrtos, ş-apoi, glăsuind un groaznic blăstem, o azvîrli drept în capul înfuriatei doamne.

Chiajna căzu răsturnată pe spate, ş-atunci îndată, cu ochii sîngerați, cu fălcile căscate, încercă să se ridice în genuchi, să se sprijine pe palme, să rostească un cuvînt; dar abia putu să iasă din gîtleju-i năbuşit, vorbele : «Domnii! feciorii mei!...» ş-o înecă sîngele ce curgea şiroaie din tot capu-i găurit de ținte. Trupu-i se zvîrcoli cu scrîşniri de dinți, săltă încă de cîteva ori, se rostogoli cu creştetul în țărînă, se zgîrci şi se întinse în cîteva încordaturi dureroase, ş-apoi căzu înțepenit într-o baltă de sînge.

în vremea aceasta moldovenii şi cazacii deteră jaf taberii româneşti; fugeau muntenii care unde putea. Alexandru-vodă nimeri să scape la Cetatea de Ploci; Patru se opri din fugă la Brăila. Ioan-Vodă intră în Țara Bomânească şi făcu domn pe un Vintilă ; dar peste cîteva luni, soarta se schimbă. Ioan-vodă muri robit la turci; Alexandru îşi dobîndi iarăşi tronul, şi Patru Şchiopul domni la Moldova lăudat şi iubit de toată obştea[3].

Bucureşti, 1860.

Din balada *Gruie Grozăveanu.*
Sărbătoarea de la 1 mai.
Constantin Căpitanul, Şincai, Engel şi alții.

<MIHAI VITEAZUL>

Fragment<e> dintr-o tragedie

MIHAI VITEAZUL

Patria-mi liberată, patria-mi reunită
Răsufl-aeum de jugul ce eu i-am rădicat;
O văz acum în pace, o văz eu fericită
Şi inima-mi <î>ntristată acum a renviat.

Prin braţu-mi triumfă de tiranie,
Prin braţu-mi s-arată glorioasă la arme,
Prin braţu-mi, contentă a sa trufie,
Prin braţu-mi dă Turciei alarme;

Dar aste puteri, puteri armate,
Nu-s ale ţării singure stăvili;
Patria cere a sa libertate,
Dar cu aceasta cere şi prăvili,

Prăvili sînţite şi necălcate,
Care s-aşeze întreunirea,
Prăvili umane şi respectate,
Care s-aşeze întreiubirea.

Atunci Eomânia, bine organizată,
Nemaigăsind putere gat-a o abate
Asemenea c-o floare ce soarele aşteaptă,
Ca graţiile sale lumii să arate,

îşi va arunca doliul ce pîn-atunci ea poartă
Ş-al popolilor atuncea exemplu ea va fi.

Tu îmi pari obiectul
în care Natura
Ş-a pus chiar mîndria
A se-mpodobi.

Tot ce este galeş
Tot ce te atrage,
în însăţi fiinţă
S-a împreunat.

Paris. Octomvrie 1850

[VIITORUL ARTELOR ÎN ROMÂNIA]

[Domnilor,

în schiţa care am făcut-o cînd mi-a fost rîndul de a vorbi în ce nostru, am păşit spre conchiderea următoare : «Pentru a ridica st fizică a poporului român, *agricultura* e pîrghia cea mai puternică : o *le laţie* bine chibzuită îi va da cel mai mare ajutor. — Cît pentru starea morală, avem două mijloace, pe care nimeni nu le va tăgădui, ad dintr-o parte, *instrucţia publică,* bine răspîndită; din cealaltă, forma unei *literaturi* şi unor *arte* naţionale. Iar peste toate acestea domn marele simţămînt care singur poate aduce puterea : adică unirea în credinţă comună, cum am zice, într-o *religie* care ar fi a tuturor român şi pe care, din norocire, începem a o căpăta ».

Fiecare din noi simte cîtă energie locuieşte în fiecare din aceste loace ; fiecare şi-a format asupra lor idei mai mult sau mai puţin des şite. Asemenea şi eu, domnilor, am căutat a descoperi care vor fi înrîur şi caracterul lor în Eomânia. — Azi, culegînd toate ideile ce am pu a-mi forma asupra artelor, vin a le expune dinaintea d-voastră, ca, îm tăşindu-vi-le, să poci afla de la cei ce au studiat aceste chestii mai de-amănuntul, care dintr-însele cuprind ceva adevăr, şi cari sînt gr şi pentru ce cauză.

Eram cu totul nehotărît asupra cuvîntării mele de astăzi, cîn întîmplare destul de curioasă, pe care vă voi împărtăşi-o, m-a hotăr îmbrăţişa această chestie.

Iată întîmplarea : Un tînăr american din republica Ohili, viin Paris cu scopul hotărît de a căta aici bazele pe care se vor putea înter artele naţionale în ţara lui, scrise d-lui Dumesnil spre a-i cere poveţe asu acestui sujet. Ce e mai curios decît un om pătruns în inima sa de ma trebuinţă a artelor naţionale şi care, neputînd a-şi formula acea trebu vine într-o ţară despărţită de a sa prin mai mult decît jumătatea glob

să caute acolo demonstrarea acestui simțămînt aşa de natural — o nație ce se născu ieri, şi care, pentru a-şi vedea libertatea întărită, cere a o sprijini pe arte ! Ea vrea să aibă arta în raport cu caracterul ei; şi nu aşteaptă decît o temelie teoretică spre a-şi înălța zidirea ! Pare că artele n-ar fi decît aplicația practică a unor principii teoretice bine lămurite ! Această faptă, după părerea mea, ne arată cît de depărtată e acea nație de adevăratul înțeles al artelor, şi ne face să ne bucurăm noi, care, ca şi dînşii, n-avem arte, dar cari însă vedem mai limpede calea ce avem a o urma spre a ajunge la țăl.

Voi căta dar, d-lor, a vă expune aci care este scopul la care îmi pare mie că trebuie să ajungem subt raportul artelor.

E un adevăr recunoscut acum « că artele sînt expresia simțirilor unui popor întreg » şi că numai în acest caz sînt ele întemeiate cu putere ; căci sînt, din nenorocire, şcoli artistice pe cari le gustă numai parte din societate şi într-un spațiu de timp foarte scurt; acele şcoli falşe, în loc de a înainta arta, o ocolesc pe un drum nevrednic de dînsa şi o fac bastardă, luîndu-i adevăratul ei sens.

Principiul acesta fiind întemeiat, eu voi examina fiecare din arte în parte şi voi expune puținele idei pe cari le-am putut culege asupra destinației artelor în lumea viitoare.

În timpul nostru vine o epocă unde o artă nouă e negreşit de trebuință pentru a exprima lucruri de tot nouă ; arta trebuie acuma să formeze o şcoală pe baze cu totul nouă, împrumutînd celei vechi numai nişte principii generale, pe cari le va preschimba după trebuințele şi geniul ei.

Uriaşele încercări făcute în sensul acesta, mai ales în muzică, sînt o dovadă pipăită că lumea cere o preschimbare obştească. într-adevăr, cînd auzim una din simfoniile lui Beethoven, aşa de majestoase în simplicitatea lor, copleşită într-o sală unde abia pătrunde cu cea mai mare greutate vro mie de auditori, simțim cu putere că locul lor nu e acela; pereții te strîng şi te îneacă de toate părțile, în vreme ce acele melodii sublime cer o întindere proporțională cu mişcările majestoase pe care le aduc inimei; societatea mănuşată, care o vezi îmbulzită în concerte, exclamațiile ei migăloase şi adesea pedante la ascultarea unor lucruri aşa de înalte, sînt un contrast necontenit. Acele simfonii cer un altfel de local, un altfel de public, şi aceasta e învederat fiecărei inimi tinere care ascultă acele expresii sublime a vieții întregi a unui popor, majestoase şi naive totdeodată, ca poporul însuşi; acele aspirațiuni puternice cătră o lume de tot nouă şi visată de noi toți. Spațiul liber şi simplicitatea, iată deviza artelor moderne ; cu acestea vor putea ele insufla tuturor eroismul şi un cuget curat.

Iertați această digresie : vream, printr-o pildă, să vă arăt arta nouă, aşa de întinsă, de spațioasă, de curată, strînsă şi înghesuită în micile şi recele proporții ale societății actuale.

Dar pentru că am vorbit mai întîi de muzică, voi urma a vă asupra acestei arte; şi pe urmă voi privi împărțirea actuală a a patru clase : muzică, pictură, arhitectură şi sculptură, spre a z despre fiecare în parte. Nu discut aci dacă această împărțire e bu poate lucruri în arta nouă aşa de străine celor ce au fost pînă acum nu li s-a dat nici un nume ; viitorul ne va deschide poate şi acolo o necunoscute. Acuma mă voi mulțumi a vă spune ceea ce eu zăres viitoare prin vălul prezentului.

1. *Muzica.* Arta muzicei, născută cea din urmă, a suferi timp scurt destule preschimbări; însă sămînța ei s-a păstrat cura frăgezimea ei a îmbrățişat cea dintîi calea lumei nouă. în ceea ma depărtare a istoriei muzicii, zărim cîntecele popoarelor din v mijloc. — Acele cîntece sînt pline de monotonie dulce şi relig totdeodată de o simțire, de o veselie de tot naivă, pare că popo fi bucurat a găsi libertatea sa în acel locaş al bisericei, unde toat se înfățişa deopotrivă înaintea lui Dumnezeu. Ele erau numit se cîntau în cor la sărbătorile cele mari. Deosebit cu totul de idealu al nostru, ele exprimau toată suferința şi toata religiozitatea ace Muzica religioasă nu iese însă numai din gura poporului. Ea avu cari o stabiliră într-un chip mai puternic şi mai hotărît; cu P nemuritorul autor al *Stabat-Materului,* muzica luă de sprijin n biserică şi dete acestei instituții o putere pe care începea d-at pierde ; negreşit, azi mulți oameni nu intră în biserica Sf. Petru l decît ca să auză cîntecele şi psalmele lui Pergolese şi a lui Morall vreuna din acele vechi catedrale gotice din Germania, decît spr melodia sublimă a *Bequiemului* lui Mozart. Dinaintea acelor forme turale mărețe şi impunătoare, acelor statui înegrite de timp, şi capul plecate subt marele triumf care domneşte, înconjurat d din înalta culme a clopotniței, dinaintea acelei pompe majestoas ților şi a altarului, a acelei slabe lumini pătrunzînd lin, dinaint chip al Mântuitorului omenirei răstignit pe cruce, inspirat la auz tului pătrunzător şi trist al clopotelor, un respect adînc şi o supun venea negreşit în inimile oamenilor din acele veacuri de mijloc, nedreptate şi tiranie, acelor oameni cari cîntau în biserică mîngîi rințelor lor din toate minutele. Muzica aducea un nou balsam pătimitoare, şi chiar cînd credința în biserică se mai răci, muzic buia a mai păstra ceva căldură. Dar cu acea societate se stins muzică, şi, în loc de simțirile religioase pe care ea le ațîța mai în deveni o muzică clasică, regulată, lipsită de suflet şi căutînd a atr ția prin regularitatea recelor ei sunete. Astfel sînt leturghiile compozitori moderni, Spontini, Oherubini şi alții. Cît pentru M

geniu en totul măreț şi o înlesnire minunată îi dete voie a trata eu deosebire orieeeace întreprindea. Putem zice însă că muzica religioasă îşi sfîrşi cariera ei.

O întîmplare cu totul istorică hotărî despre aceasta (şi vedem aci cîtă influentă are istoria asupra artelor); revoluțiile şi războaiele religioase fac să se nască o muzică nouă; popului, luptîndu-se pentru întîia oară de bună-voie şi în interesul său, găsi acorduri delicioase şi energice, dar crude şi abrupte, pentru a-şi exprima patimele sale; husiții şi puritanii cîntară marşuri înfiorătoare, a căror putere o pot abia exprima orchestrele din zilele noastre; pe de altă parte, popului francez, cu spiritul său sarcastic, scorni ornuzică uşoară şi lesne, pe care o cîntau în vaudevillurile din timpul Ligei; această muzică luă o mare întindere ; dintr-o parte ea avea romanța, dintr-altă parte se formă opera, care fu mai întîi o reprezentație feerică amestecată cu muzică; Lulli o începu. Dar orizontul operei se dechise din ce în ce mai mult; Italia se aprinse printr-o melodie dulce şi grațioasă; totuşi capetele-de-operă ale lui Bellini şi Donizetti, spre pildă *Norma* şi *Lucia,* cu toată desăvîrşita lor frumusețe, au încă ceva care se află mai în raport cu micele teatre, cu micul public al societății de astăzi, decît cu vasta şi majestoasa întindere a creațiunilor viitoare; alte opere italiene, mai moderne, se apropiară mai mult de acest scop; spre pildă *Guillaume Teii* a lui Bossini şi *Lombardi* a lui Verdi. Dar în fața Italiei înainta vechea Germanie, cu o muzică «fiică a poporului», cum a zis învățatul Humboldt. Haydn, autorul *Armidiei,* şi Weber, autorul lui *FreiscMtz,* au fost, în Germania, ceea ce Bellini şi Donizetti au fost în Italia; în urma lor veni marele Mozart, care dete scenei pe vestitul *Don Juan,* pas mare de propăşire către muzica modernă. Meyerbeer, după un studiu trudnic şi adînc, scoase opera *Eughenoții,* în care ajunge a da un tablou vast şi măreț al războaielor religioase; poate că ştiința lui omoară cîteodată simțămîntul, dar niciodată majestatea operei sale. Nu zic nimic aci de muzica franțeză, care, fără de a aduce artei muzicale nici o însemnată înaintare, nu-i stă deloc piedecă; într-o grămădire de utilități muzicale (dacă pot zice aşa), ea conține lucruri demne de laudă.

Să ajungem, în sfîrşit, la marele om în care e personificată arta muzicală. Beethoven trăi pe la începutul veacului acestui; la întîia ivire, compozițiile lui părură aşa de neasemănate cu tot ce fusese, încît nimeni nu se temea a zice că ele sînt cele mai mari absurdități. Adevărat om de geniu, atît în compozițiile sale muzicale, cît şi în judecata care o făcea despre societatea în care se afla, el se îndeletnici mai mult cu muzica instrumentală ; el compuse vreo cîteva sonate, melodioasele concerte care se zic muzică de cameră, opera *Fidelio,* aventurile lui *Coriolan* şi *JEgmont, Prometeu* şi, în sfîrşit, nemuritoarele lui simfonii, în care el puse adevăratele baze ale artei muzicale. După ceea ce am putut auzi de la dînsul, eu îmi

desluşesc astfel, în muzica lui, trei elemente deosebite, dar unite cu nespusă : 1 —- descripția naturei, 2 — cîntecele populare, 3 — vis alegorică a geniului său.

Dar cine poate să descrie arta şi inima cu care aceste trei elen sînt exprimate ! Ceva aşa de sublim nu rabdă nici o analiză; trebu auzi; şi nu poți să auzi fără să simți. Cine poate să audă furtuna de de dînsul în *Simfonia pastorală,* fără de a se simți pătruns de aceeaşi g care o simte omul în luptă cu elementele desfrînate I îți pare mai în auzi tunetul, murmurînd groaznic în cer; deodată un fulger străbate îi sparge, şi auzi ploaia izbind cu putere pămîntul; viscolul începe, s şuierînd frunzele pomilor, şi vîntul chiuie cu sunete ascuțite, în vre un tunet, din ce în ce mai slab, se aude abia în depărtare; cu încetul se linişteşte şi nu mai auzi decît un vînt uşor scuturînd picăturile de după foile ierbei; pe urma se face soare pe cîmpii, îți pare că vezi s ieşind luminos dintre nori, cari fug către orizont, în vreme ce curcub destinde pe cer; atunci se aude deodată strigătul de bucurie al p țelor cari ies iarăşi la soare, şi, departe, ca din ecoul unei văi, se auc getul oilor şi fluierul păstorului; cine va putea descrie mai bine Beethoven această scenă a cărei frumusețe nu e de comparat cu alt? Simțirile cele mai adevărate sînt ațîțate de aceasta muzică g şi melodioasă deodată; dar ea, din nenorocire, din zi în zi astăzi raport cu nimica din ceea ce o înconjură, ea e prea *întinsă* ca să tată precum este astăzi, şi se vede că omul care a simțit aceste nu le-a scris pentru un auditoriu de cîțiva oameni, ci pentru to simte, adecă pentru tot omul îndeobşte. Această muzică descript e ca aceea a lui Haydn, ce se potriveşte cu o sală de concert mica gantă, şi nu auzi într-însa păstori şi păstorițe cîntînd din fluier, rați cu panglici şi cu flori; nu este aceasta o istorie ca a Estelei şi Ne aci natura vorbeşte, şi natura trebuie să vorbească *tuturor.*

Dacă de la muzica descriptivă a lui Beethoven, trecem la c sale populare, simțim aceeaşi mulțumire, aceeaşi plăcere curată ş cioasă inimei. El mai bine decît oricine a înțeles muzica popu pentru dînsul aceasta a fost un motiv din cele mai iubite. A studi popoarelor din toată Germania, din Anglia, din Scoția şi din Irl n-a pierdut nici o ocazie de a face să intre această muzică în zițiile lui. El scria unui corespondent care îi trimetea ariile di să-i trimeată întotdeauna cuvintele, căci astfel numai poate adevăratul sens al cîntecului, care, zice el, nu e decît unul, şi ac sensul pe care îl pricepe chiar poporul la acea arie ; el văzuse a lare puse astfel pe muzică, încît poporul nu le mai înțelegea, ş totdeauna de această greşeală. De aceea în ariile populare car simfoniile sale simți pe loc simplicitatea în frumusețea cîntecului

1 - c. 2693

de aceea şi poporul nemţesc primi cu entuziasm cînteeile lui Beethoven^ şi în acea ţară vei auzi orice colibă răsunînd de melodiile acestui mare geniu. Iată cum ar trebui să fie muzica noastră, astfel încît ţăranul să recunoască într-insa *doina* şi alte cîntece favorite ale sale. Ţălul e însemnat, n-avem decît să-1 ajungem.

Vreo cîteva cuvinte încă asupra elementului al treilea din care se compune muzica lui Beethoven, adică visarea alegorică. Din realitatea naturii şi a omenirii, acest mare geniu se înalţă adesea la visurile cele mai sublime şi cele mai întinse. Adesea ai < să > auzi la dînsul zgomotul unei lupte, altă dată sunetul majestos al unui marş triumfal; pe urmă un vis de putere şi de blîndeţe, care îţi înalţă şi îţi alină sufletul; în sfîrşit, creaţiile cele mai graţioase, cele mai mlădioase. între alte multe exemple, voi numi unul în care pare că a descris nişte silfide, nişte îngeri, cari, vrînd a se înălţa spre cer, nu pot a se despărţi de pămînt; acea mişcare nehotărîtă *(saccadee)* este de o frumuseţe nespusă. Putem zice însă că, în acest gen, Beethoven avu ca egal pe Haydn, profesorul lui, a cărui sonată din urmă, intitulată *Moartea,* dă priveliştea cea mai pătrunzătoare a unui trup omenesc ce se cufundă în nesimţire, în vreme ce sufletu-i zboară cu iuţeală în regiuni mai fericite. Iată, domnilor, cum am înţeles pe Beethoven; cari sînt părţile însemnate ce le-am văzut într-însul şi pe cari le propun ca model acelora ce vor crea muzica naţională română. Se ştie să descrie frumoasa natură a ţării noastre, să prinză adevăratul sens al muzicei noastre populare, în sfîrşit, să se ajute de geniul său spre a-şi exprima în acorduri melodioase simţirile cele interne, visurile ce-i apar dinaintea ochilor; şi acestea să le expuie cu acea inimă, cu acea frăgezime, cu acel ritm limpede şi măreţ, care ne plac atîta în muzicantul german. Să se recunoască poporul în muzica sa, s-o guste şi să tragă dintr-însa simţiri mari şi nobile, căci aceasta e adevărata menire a muzicei şi a artelor în general. Exemple spre a adeveri aceasta avem destule, cu *Marseieza* în cap; avem şi exemple contrarii; să ne ferim de dînsele şi să călcăm pe calea arătată atît de luminos de marele Beethoven.

2. *Pictura.* Artele, în general, au- între dînsele o legare mutuală atît de mare, încît, vorbind de una, treci pe nesimţite la alta. Cu toate acestea, două dintr-însele par a fi deodată cu totul deosebite, adică : muzica şi pictura. într-adevăr, nu poţi sări deloc lanţul drept care te duce de la una pînă la alta; cu toate acestea, legăturile sînt numeroase şi puternice ; un minut de gîndire te face să le vezi; spre pildă, ca să trecem de la muzică la pictură, putem lua muzica în opera teatrală. Iată o menire mare a picturii; ea, în teatru, se află unită tutuior artelor, şi, mai mult încă, literaturii chiar ; partea ei e mare ; din nenorocire este efemeră ;; dar această forţă a picturii, născută de puţin, vrea să ia întindere, şi nu

numai în decorul teatrului, ci încă în decorul arhitecturii; căci ac
lumea nu mai cere recele ziduri de piatră goale, ale veacului de mi
ea vrea să vază în tot ceva care să-i aducă în inimă eroismul şi amo
de aceea, majestăţei arhitecturii trebuie să-i fie unită viaţa şi focul pict
menire mare, sublimă a picturii arhitecturale ! Pe de altă parte, în
zidire, o mare condiţie e lumina; lumina e neapărată zidirilor mode
dar vrea ca lumina să fie plăcută şi potrivită; iată aci încă o co
ce-o poate împlini pictura, adică pictura pe geamuri; în climatele
roase, brumoase, pictura geamurilor va opri ca acea tristeţă a natu
pătrunză în inima omului care s-a retras subt acoperămînt; în
calde, unde soarele bate arzînd pămîntul şi răspîndind asupra-i o lu
înşelătoare, acolo, pictura ferestrelor va pune stavilă la aceste rele.
tutindeni, în sfîrşit, colorată de o lumină mai călduroasă, mai st
citoare, ea se va ajuta de aceste bunuri spre a înfăţişa (cum am
apoteoza eroului ce-1 va arăta. Dar lăsînd la o parte aceste trei ra
ale picturii (în teatru, în ornamentul arhitectural, pe geamuri), a
neîngrijite şi aşa de uitate pînă acuma, însă aşa de trebuincioa
viitor, să venim la pictura cea mare, adică la pictura de fresce şi l
cu ulei. Aceste arte, aşa de mult lucrate pînă astăzi, ne arată mai
decît orice că arta e adevărata expresiune a spiritului unui popor şi al
epoce. Cînd, spre pildă, Bafael zugrăvea acele fecioare de o frumuseţe
de pată, toate fiice ale poporului, el exprima negreşit simţămîntul ce
adînc al Italiei, a acelei ţări înamorată, ca Grecia veche, de for
îmbătată de încîntătoarea ei natură; în fiecare el pare a-ţi zice, c
italienii împreună : «îmi place frumosul numai căci e frumos».

Iar alte tablouri ale lui Bafael, Michel Angelo, vestita
lui Leonardo da Vinci te fac să vezi acele forme sistematice, reg
simetrice ale Italiei, dar graţioase, mlădioase în simpla lor exac
în vreme ce flamanzii cu materializmul lor, arătat în orice, se apli
copia natura şi a împărţi lumina cu o simetrie matematică, uitînd a
frumosul pentru asămănarea mai complectă cu adevărul. Unii
laudă de aceasta; mie însă îmi pare că arta are de scop a arăta u
un model mai presus de natură, care să aţiţe în noi dorinţa de a a
la acel ideal.— Această idee pătrunse în marii pictoii din al XV-
al XVI-lea veac; ei luară de model pe Hristos, şi, arătîndu-1 sub
chipurile frumuseţii şi virtuţii ideale, îl puseră ca exemplu în
omenirii, tip de o simplicitate şi de o virtute mai sublimă decît ori
ne putea arăta anticitatea greacă şi romană ! Din nenorocire, în
timp pictura şi muzica luară o cută rea sub veacul lui Ludovic al XI
Personalitatea pictorului se topi, şi arta nu • mai seivi decît
trecerea curţii; aci vine acel chip de pictură aşa fad a lui Watt
care găsim oarecare talent, dar care ne este cu totul nesuferit nou

sîntem aşa de deosebiţi de societatea acelui timp. Axta ajunge adevărat bastardă, cît fuse lepădată de marele jude, de popor, şi, într-adevăr, cînd vine revoluţia de la 1793, care răstoarnă toate cele trecute, acel fel de artă se pierde în cataclismul societăţii vecbi.

Pentru o epocă nouă trebuiau arte nouă; dar oamenii revoluţiei, inovatori minunaţi în lumea nouă, cătau un sprijin în istoria lumii, de frică ca lucrarea lor să nu se pară o monstruozitate; ei nu găseau decît pe greci şi pe romani, cu care să aibă ceva mici raporturi, şi pe loc îi luară ca model. Pictura urmă aceeaşi cale. David, marele artist al acestei epoce, nu căută a se inspira decît din vecbime. însă de curînd, ştiinţele omenirii lărgindu-se, ieşise la iveală un nou lucru care umbla a se face din ce în ce mai general; aceasta era aceea ce se cheamă « culoarea locală». David nu vrea s-o lase a se arăta; el studie vechimea; studiu greu, trudnic, rău, care îl răci pe dînsul însuşi, în loc de a insufla, prin tablourile sale, simţirile istorice ale vechimei, care nu mai erau ale lumii moderne; el făcu ceva fals, care te îngheaţă mai mult decît te atrage. El avu însă marele merit de a restabili culoarea în pictură, aşa năpustită de Lesueur, aşa de batjocorită şi de serbezită de Watteau. Culoarea, de la dînsul încoace, făcu progresuri minunate, şi putem zice că, afară de cîteva glorioase excepţii, de la David pînă la crearea puterii nouă, pe care o aşteptam, arta nu se susţine decît prin culoare. Iată însă acele excepţii glorioase ; imperiul găsi în Gros un pictor demn de o epocă aşa de eroică. Atît e adevărat că arta nu se dezvoltă la un popor decît cînd el se află într-un moment de putere; tristele timpuri ale Eestauraţiei se petreceau în nimicuri; un singur artist mai există, Gericault, care, ca poetul roman Horaţiu, zugrăvise cu o putere minunata durerea de care i se umplu sufletul văzîndu-şi patria căzînd în acea josime. Cei doi militari ai lui Gericault simt adevărat o rememorare măreaţă a măreţelor timpuri ale imperiului Franţei; cît pentru naufragiul lui, într-însul se vede mărimea sufletului zdrobit şi pătimitor al pictorului; în faţa tabloului, pe cel dintîi plan, e tatăl fără de speranţă, ce şi-a pierdut fiul său, mort dinainte-i; iar pe al doilea plan se mai iveşte abia o rază de speranţă, însă dureroasă, căci corabia de la care aştepta scăparea e încă departe, şi valurile groaznice îl desparte de dînsa. Să mai adăugăm şi pe Prudhon, şi el artist al desperării; cu forme crunte, cu culori întunecoase, cu o imaginaţie neagră şi sceptică. El a zugrăvit sufletul zburînd către cer şi lăsînd după dînsul pămîntul deşert, pe care nu se mai vede decît un şarpe tîrîtor. Cu Ludovic-Filip şi cu întemeierea muzeului Versailles se nasc o mulţime de pictori nevrednici, cari umplu expunerea. Rare sînt excepţiile, însă se văd cîteva înturnări fericite către trecut, unele opintiri slabe şi greşite către viitor. Dar care va fi pictura viitorului? Iată o chestie grozavă şi atît mai grea de deslegat, în cît nici o

încercare serioasă nu se iveşte pînă acum. Cît pentru mine, afară de d
bitele puteri de care am vorbit şi de frumoasa ramură a picturii de p
giuri,, cred că pictura cea mare va fi *pictura istorică*; astfel alc
încît fieşcine să poată participa la înţelesul ei; pictură care, adu
aminte gloriile trecute, să insufle credinţă şi putere pentru viitor.
aci încă putem pune trei baze, ca în muzică : pictura înfăţişînd na
adecă de peisagiuri; pictura istorică sau eroică, formînd fondul şi te
artei, şi pictura de fantazie, care se zice pictură de *geme.* Frun
sublimă" carieră ! Gloria şi recunoştinţa patriei aşteaptă pe acei c
vor petrece !

3. *Sculptura.* Sculptura se împarte, cum ştie toată lumea, în s
tură ornamentală sau monumentală, şi în sculptură adevărată. Cea
intră atît în arhitectură, încît n-are nici un sens fără dînsa; trebui
lăsată arhitecturii. Dar cealaltă este ea oare o artă sau nu? Este c
acea lucrare a unor genii, care, muncită de 30 veacuri, n-a dat om
decît vreo cîteva producte? într-adevăr, în sculptură mediocritatea
iertată; ea poate place, dar nu entuziasmează ! în vreme ce capul d
al sculpturii este productul cel mai perfect, cel mai desăvîrşit care
să cază din mîna omului! ÎT-ai decît să gîndeşti că aceea ce ţi se p
lucrare mai mult decît omenească, a fost un bulgăre de piatră fără
o formă; şi un om singur a scos din acea piatră ceea ce ai din
ochilor; atunci acel om ţi se pare un uriaş, ţi se pare o fiinţă c
poate să fi trăit cu ceilanţi oameni. Lupta cea mai crudă a sus
împotriva unei substanţe fără simţiri, şi dintr-însa, cu un foarfece
ciocan, a scos mai mult decît o formă omenească, a scos un trup cu
ţele cele mai fine, cu formele cele mai mlădioase, cu expresia ce
sublimă ! E o fiinţă; sufletul numai îi lipseşte; uitîndu-te la d
se pare că o să mişte, şi cînd ţi-aduci aminte că e piatră, atunci t
tu însuşi de iluzia care ţi-ai făcut-o ! Ce simţire mare, ce mîndrie c
om şi de a şti că fiinţe deopotrivă-ţi au putut face astfel de lucru
pătrund atuncea ! Atîta simt cînd văz dinainte-mi *Laocoonul,*
lui Praxitel sau cea de la Milo, îngerul lui Canova şi alte capete
ale sculpturii! Aci trebuie mai mult decît geniu ! Şi de urez as
sculptori, nu-i urez Eomâniei mai mult decît altei naţii, căci acei
sînt ai lumei întregi, şi ceea ce ei lucrează nu e expresia unei n
lităţi, ci a geniului şi a fiinţei lucrătorului. Cît pentru sculptura din E
aş socoti o mare fericire pentru noi de a avea în ţara noastră vreu
acele capete d-operă. în lipsa lor, cel puţin copii cu merit; cît
creaţii noi, potrivite veacurilor viitoare, vor aduce negreşit
vrednice de astfel de creaţii ! O altă parte a sculpturii, adică scu
ornamentală, trebuie desvoltată în raport cu arhitectura, fiind u

alteia, caracterul lor trebuie să fie comun; acea sculptură are de datorie a forma ceea ce ar fi prea slab în lipsa ei.

4. *Arhitectura.* Ajungem acuma la arhitectură. Aci omul se pierde şi nu mai yezi decît mărirea unui popor; expresia uriaşă a unei idei vrednice de a uni o naţiune întreagă la o faptă mare şi statornică. Care om, într-adevăr, e capabil de a desvolta totdeodată puterea morală şi cea fizică care trebuie la o zidire destinată omenirei? S-a văzut însă şi astfel de exemple ; au fost oameni cari au ridicat monumente; dar acelea sînt bastarde, şi majestatea lor se nimiceşte dinaintea celor pe care le-a zidit un popor. Lăsînd la o parte arhitecturile maure şi bizantine, care ne vin din Asia, două mari şcoli arhitectorale au domnit asupra Europei, din cele mai vechi timpuri : arhitectura grecească, cu formele ei drepte, regulate şi simetrice, şi cea gotică, cu forme ascuţite, rotunde şi neregulate ; fiecare şi-a avut ornamentaţia şi în raport cu caracterul său, şi fiecare dintr-însele a înfăţişat curat spiritul popoarelor şi al epocelorlor. Arhitectura grecească, de tot omenească, tinzînd a da oamenilor numai o probă defineţa, de gen<i>ul şi de cunoştinţa lor despre frumos ; cea gotică, închinată dumnezeirei şi destinului, vedea pe oameni supuindu-se la puteri mai mari decît dînşii. Fiecare îşi avu fiicele sale bastarde; cea greacă dete naştere plagiajului roman; cea gotică născu pe cea a Renaşterii ; însă cad toate într-o confuzie bizară; se formează şcoala arhitectorală eclectică, care domni pînă azi. îfici un caracter particular n-o deosibeşte; nimic care să fie în raport cu trebuinţele lumei viitoare, cum se vede într-însa; lipsă de spaţiu, înghesuire, nedreptate în cele mai mici lucruri, rea împărţire a luminei, a nivelului, a căldurii, în sfîrşit, tot se uneşte spre a o arăta de tot greşită. Trebuie dar să păşim negreşit pe un drum cu tot altul. Care este acest drum? Am mai încercat a spune că cererea lumei nouă este libertatea, adică spaţiu; egalitate sau dreptate, adică dreapta împărţire a tuturor linielor; în sfîrşit, frăţie sau adunarea omenirii spre a putea fiecare împărtăşi simţirile frăţeşte cu ceilanţi concetăţeni. Iată scopul la care are să tindă arhitectura; îi trebuie o teorie de tot nouă, o teorie care să se bazeze pe aceste principii şi în care să se bage în seamă cele mai mărunte legi ale fizicei, precum ale luminii, ale sunetului, ale căldurii şi altele. Această teorie n-o poate face decît juni artişti cari se ocupă de această specialitate, dar pentru ca să o facă au a lua în băgare de seamă nu numai legile generale ale naturii, ci au a face observaţii locale; au trebuinţă a pătrunde în spiritul arhitectoral al vieţei, au trebuinţă a trage din popor ideea unei arhitecturi nouă; astfel precum chinezii au adoptat în toată arhitectura lor forma unui cort, arhiectul român are trebuinţă a adopta forma colibei şi a bordeiului ţărănimei. Atunci numai edificiul lui va fi aprobat de naţia întreagă,

atunci numai cînd român<ul va> recunoaşte în palatele publice forma mi
lui case, atunci numai acea arhitectură va fi naţională şi susţinută
norodul întreg.

Aceasta va trebui să fie forma zidirii; cît pentru destinaţia ei g
rală, va fi sau spre a conţine adunarea poporului sau a unei părţi
popor, care va discuta interese publice sau particulare, sau spre a stu
sau, în sfîrşit, pentru a da priveliştea deosebită lucrării artistice. într
sul, cum am zis, totul va fi astfel aşezat, încît lucrarea fiecăruia
fie cu cît va putea mai egală. Iată dar 3 feluri deosebite de zidiri,
meiate pe aceleaşi baze : dintr-o parte localele destinate discuţiei, pre
camere, cluburi şi chiar templuri, dintr-alta amfiteatre pentru pred
publică a ştiinţei, biblioteci, cabinete de deosebite colecţii ştiinţ
florării sub coveltir, în sfîrşit, într-a treia categorie întru teatrele, ş
de concerte, colecţiunile de tablouri, de statui şi de alte obiecte de
Care va fi ornamentaţia acestor zidiri ? Care va fi înfăţişarea lor ? De
acestea nu poate hotărî decît gustul şi bunul simţ al arhitectului; e
căta a nu face nimic netrebuincios în acele monumente, dar nici n
lăsa să scape cît de puţin orice ocazie de a aduce aminte amorul şi g
naţionalităţii. Un punct care mi se pare foarte însemnat în artele mod
e lănţuirea lor şi împrumutarea care cer a-şi face în tot minutul un
la alta. Am zis de ce importanţă e pictura şi sculptura, pentru
suflet unei zidiri; pe de altă parte, sonoritatea pereţilor va juca
greşit, un rol din cele mai însemnate într-o societate unde libert
discuţiei va predomni; dar nu acea surdă şi întunecoasă, ce o
ogivele asupra credincioşilor îngenunchiaţi dinaintea pridvoarelor
dralelor gotice, de unde propovăduieşte călugărul supunerea la
dumnezeieşti şi nimicnicia omului, ci un sunet curat şi limpede,
să pătrunză pînă la oricine cu această putere şi să poată răspîn
aceeaşi franchetă ca şi cuvîntul ieşit din gura oratorului.

Nu zic nimic despre teatre; fiecine vede cruda nedreptate
domneşte într-însele; adevărate cocioabe burgheze, un petic de lo
comod într-însele se tocmeşte cu bani, şi chiar acela plătit mai bi
se bucură de o vedere şi de o auzire deplină; asemenea sînt şi şal
concerte. Toţi recunosc preschimbările trebuincioase acestor zidiri.

însă două mari, largi cariere de reînoire se mai deschid ar
turii. în raport cu marile progrese ce le face pe toată ziua, manuf
are a se desvolta în chip nou de zidiri, vrednice de a conţine ş
îndeplini numeroasele trebuinţi ale lumii lucrătoare. De acuma
încercări demne de laudă şi de admirare se văd în unele ambarcad
drum de fier din Anglia, Statele Unite şi Germania ; în fabricele din E
Anglia şi Franţa; în deosebite poduri pe apă, de piatră sau de fi
Bămîne să se mai facă ateliere, unde lucrul în comun va produc

egalitate şi acea frăție atît de dorită între cetățeni. Dar aceasta nu e tot! Localurile particulare cer cele mai însemnate îmbunătățiri. Cîte comodități demonstrate prin legi fizice le lipsesc astăzi? Cît de greu, de apăsător, de nesănătos e aerul ce se răsuflă în acele case înghesuite, strîmte, în care toate bunurile naturei sînt aşa de rău împărțite sau lipsesc cu deplinătate! Şi aci trebuiesc preschimbări obşteşti de la care spînzură viața şi sănătatea şi adesea starea intelectuală a oamenilor! Aci e dureros, e crud a vedea sărmana omenire, ucisă prin neştiința sa, sau, mai bine, prin neîngrijirea şi nepăsarea celor ce se zic cîrmuitorii ei! Cîte suferinți, cîte dureri, cîte necazuri, cîte boli ar fi lipsit dacă fiece om ar fi putut să se bucure de bucuria internă ce le aduc o casă sănătoasă şi veselă! Acestea se par a fi lucruri mici; însă de la dînsele atîrnă, în parte, destinul unui om, unei familii şi chiar unei nații!

Să venim la altă ramură a artei arhitecturale. Monumentele instituite în cinstea oamenilor mari sau a faptelor însemnate sînt iarăşi lucruri care cer cea mai mare băgare de seamă din partea arhitecților. într-însele îşi vede nația mărirea ei; de aceea ele trebuie să fie în raport cu acea mărire! Dar ar fi cu pristos a înşira o nomenclatură despre aceea ce are a face măreața artă a arhitecturii! Să cercăm a descoperi într-insa cît se va putea mai multe faze ale viitorului şi, studiind caracterul nației noastre şi trebuințele ei, cei din noi care se îndeletnicesc cu această artă, să dea Eomâniei bazele artei sale naționale, prin care faptă trudnică în adevăr vor dobîndi veşnica recunoştință a patriei.

Sîntem, domnilor, cel puțin aşa cred, destul de juni şi vom fi destul de statornici în dorința noastră, spre a ne putea linguşi de-acum cu ideea că vom vedea cel puțin începînd înflorirea artelor române! Dar ce zic? Avem asupră-ne mai mult decît grija de a ne bucura la naşterea acelor arte; avem a le pune temeliile!

Să fie dar şi arta, ca una din cele mai mari baze ale restabilirii măreței noastre naționalități, să fie şi ea un țăl la care să tinză mijloacele şi puterile noastre intelectuale, precum tinde inima noastră! Şi dacă acele puteri nu ne vor ierta să ajungem pînă la țălul ce ne propunem, să avem cel puțin conştiința limpede că am făcut ceea ce ne-a fost în putință, lăsînd urmaşilor noştri cinstea de a întemeia ceea ce noi am fi încercat numai!]

[Paris, 17 martie 1851.]

IDEI ASUPRA PROGRESULUI SOCIETĂȚII

Cînd aruncăm ochii asupra Europii din cei zece din urmă
sufletul ni se turbură la priveliştea atîtor nații tinere şi-nfocate, zd
în minutul renvierii lor. Puține sînt zilele ferice ce strălucesc în mi
acelei tragice şi-nfiorătoare nopți, şi chiar lumina lor e pălită şi
roasă; slabele-i raze nu pot străbate vălul de doliu ce-o-mpresoar
sînt pe loc năbuşite, şi lumina se stinge ca acele flăcări trecătoare,
rîdic seara după o baltă stătută, ce se înalț puțin în atmosferă şi se
iarăş în întunerec, lăsînd numai o repede urmă de scînteie.

Număroase lupte susținute, cu un eroism nespus, de popoar
prite, în numele națio||nalității şi al religiei, siluiri turbate din
tiranilor învingători, secoli plini de împilări, de amăgiri, de r
crunte şi fieroase, —- iar pîntre dînsele cîte o zi radioasă, în care
în entuziasmul lor, visez împreună la o mîntuire viitoare, — iat
politică, iată esistința în care s-au muncit strămoşii noştri. Atîtea
rințe, atîtea chinuri, atîția martiri ai trecutului n-au putut oare se
lumei un viitor mai fericit?

Națiile, semințiile fi-vor secerate după fața pămîntului făr
fi gustat alt bine decît nişte vizuiri de noroc? — Şterge-se-vor
lor, fără ca se fi lăsat pămîntului decît nişte inscripții, singure cru
timp, al căror înțeles va interesa numai pe anticarii secolilor viit
Cum? ceea ce o fi mişcat||inima a mii de oameni, o fi înălțat şi
imaginația lor, ceea ce o fi făcut dintr-înşii martirii unei idei, toate
nu vor fi transmise posterității decît printr-o piatră rece şi nepă
— Nu vom putea noi, mai norociți decît străbunii, să lăsăm viito
viață şi o societate din ce în ce mai fericită, pregătită prin sudo
suferințele trecutului şi ale noastre? Cu toate însă, necontenita
a omenirei ne făgăduieşte-un succes mai bun; ceea ce am pr
la societățile vechi, noi îl vom da ca moştenire urmaşilor, dar lă
făcut şi-mbunătățit, şi sămînța de viață depusă în sînul omenirei,
tîndu-se neîncetat, va creşte, va produce mugurul, frunzele, f

4r° poamele sale, care vor merge tot înoindu-se. || Căci acesta e cursul societăților omenești. Ca toată natura, ele sînt supuse la aceeaș lege uriașă de prefacere și de înaintare simetrică. în veci viețuitoare și-n veci renoită, omenirea pășește mereu către progres; fieșce descoperire nouă îi dă o viață ș-o putere ce-i grăbesc pasul; iar umbletul ei, șovăind și neîndrăzneț, cînd ea se află în pruncia-i, se iuțește și devine mai stabil cu cît civilizația înaintează mai mult, astfel încît marșul omenirei crește (de-mi este iertat a mă servi cu un termin matematic), ca o *progresie geometrică,* ce are drept *rație* valoarea descoperirelor nouă ale spiritului omenesc.

Această lege, așa de precisă, ne dă voie a înfrunta și a devăna
5r° argumentele inimicilor || ideilor noi, care zic că lumea, cerînd a merge treptat și domol către îmbunătățiri, timpul n-a sosit încă de a face se predomnească într-însa ideiele democratice, ce sînt astăzi frămîntate de noua generație. Ei zic : fiindcă mulți secoli au trebuit pentru ca omenirea se ajungă la punctul de civilizație în care se află azi, asemenea vor trebui mulți spre a o strămuta la cel pe care îl visăm; iar noi, sprijiniți pe o teorie a progresului omenesc, mult mai bine fondată, putem a-i întreba cum de-a zăcut Europa, nemăsurate timpuri, într-o barbarie deplină, înainte ca Grecia se fi aruncat dodată asupră-i repedea și strălucitoarea ei civilizație? Putem să le arătăm că veacul de miljoc întreg, adecă 15 secoli, au lucrat însutit mai puțin la înaintarea omenirei, decît cei 3 din
6r° urmă, începînd || de la mărețele și folositoarele descoperiri ale lui Galileu, Descartes, Newton și Leibnitz; putem zice asemenea că științele morale și sociale ale lumei viitoare, născute de ieri numai, au într-însele, cbiar de acum, destulă virtute pentru a fi realizate în timp foarte scurt și cu mare înlesnire.

Dar care poate fi legea fatală ce face ca omenirea să rămîie adesea într-o lungă și apăsătoare nelucrare? — Din ce pricină, spre pildă, Europa, ce se desfătase în jocurile olimpiane, unde străluceau, în acelaș timp, arte, litere, științe, în sfîrșit, toate bunurile unei societăți luminate, de ce căzu Europa în groaznica neștiință și-n superstițiile neghioabe ale veacului de miljoc? ||

7r° Cauza căderii ei e prea complicată, și locul desvoltării ei nu e aci; — ea născu totdeodată din principile greșite, hrănite în sînul societății antice (sclavia și abjecția femeilor... spre pildă), și din puțina solidaritate ce aveau, în acele timpuri, popoarele europeene luminate, cu cele din miazănoapte și din fundul Asiei.

Ceea ce ne atinge mai de aproape este de a ști pentru ce Europa rămase afundată atîția lungi secoli ai veacului de miljoc în acea tristă stare de barbarie. — Oare nu se auzi nicăieri, în acele timpuri de durere, glasul renvierei, al mîntuirei? Fost-a o moarte așa de cumplită încît nimeni să nu mai fi avut nici glăsuire, nici auz? Dar daca a fost astfel,

avem a ne-ntreba noi înșine : cum putem se esistăm azi? care e put
princip de viață ce veni în urmă se-nsu||fleţească acel cadaver, spre
dintr-însul corpul viețuitor al Europii moderne?

Nu; moartea nu fu așa cumplită; dar suflarea ei fîlfîia d
lumei, și cît se ivea undeva suspinul vieței zdrumicate, ea se s
dasupră-i ș-îl năbușă. Luptă viforoasă a două principe rivale, î
oamenii dupe atunci își cătau scăparea, jertfindu-și pentru dînsele
viață și bunuri! Haos de spaimă, din care ieși triumfător spiritu
al libertății individuale și al existinții neatîrnate a națiilor! Căci
întotdauna ca viața să domnească asupra morții, și ca ea se de
nirei căldura și lumina trebuincioase progresului! Nouă dovadă
că sufletul națiilor e ne||pieritor, că el poate a se preschimba num
că în veci tirania cea mai cruntă nu-1 va putea stîrpi dupe fața
tului !

Uni-se-vor în contra-i toate puterile răului, el va persista ș
statornici mai bine în existința-i; iar daca timpul și strămutăre
vor putea să-i prefacă puțin limba, obiceiele, religia, pe de alt
simțimîntul ființei sale proprii nu-1 va stinge nici o putere firească
țele ce le va pune un popor spre a rămînea în întregimea și-n dr
sale, muncele și luptele ce le va susține, sîngele ce-1 va vărsa p
apărarea sau liberarea sa, toate acestea îi vor stabila mai tare
căci, cum a zis un poet român :

„...Sîngele de martiri e plantă ce rodește,
Curînd, tîrziu, odată, dar însă nelipsit!"[1]

Se nu credem dar la pieirea unei naționalități. Deși au trecu
pră-i secoli mulți de asuprire și de nepăsare, ea va găsi moment
face vînt din nou; nu va fi poate întocmai precum a fost în ve
epoce, dar va fi liberă, neatîrnată și deosebită de oricare alta, c
străină. Se luăm, drept exemplu, pe Italia, acea matcă roditoare
popoarelor neolatine, care,||în două rînduri, la epoce prea depă
sau 15 secoli), se acoperi cu flori pline de luciu și de arome,
splendoare cu totul deosebită. Noi privim cu desfătare Italia
luiVirgil, și cea poetică, aluiDante, și însă nu ne putem îndoi
puțin vom mai vedea, cu plăcere, unindu-se lor, măreața Italie a P
Liber și Unit!

Asemenea vedem în Europa mulțimi de nații mici, care
într-însele o suvenire dulce și glorioasă despre trecutul lor, și
către o viață viitoare neatîrnată, dor ce crește mereu la razele
civilizației. Dar cîte, însă, || de acelea sînt încă astăzi sugrumate d

[1] G. Alecsandrescu, *Mormintele de la Drăgășani.*

mîrşavă şi lacomă a cabinetelor tiranice? Cîte, iar, suspin în tăcere şi nu-ndrăznese a-şi rădica glasul, căci ştiu că vor fi părăsite de toţi şi lăsate la prada asupritorilor! — Azi ele n-au dreptul dă-a vieţui, fiindcă le lipseşte puterea de a-l consfinţi. Căci, vai! puterea singură, în timpul nostru chiar, dispune de viaţa naţiilor!

Dar această lege crudă şi nedreaptă a găsit adversari destui; orice om ce simte-ntr-însul puterea dreptăţii, o combate; numărul inimicilor ei creşte necontenit, şi legioanele apărătorilor libertăţii naţionale se înmulţesc pe toată ziua!||

13r° Ideea naţionalităţii s-a statornicit azi în lume mai bine decît oricînd şi, în timpul de acum, ea a devenit aşa de strîns legată cu ceea a libertăţii, încît aceasta din urmă nu poate fi confirmată decît printr-însa. Dar cu toate că raportul e aşa de mare între aceste două idei, trebuie însă să băgăm bine în seamă că, deşi principul libertăţii atîrnă de al naţionalităţii, acesta din urmă ar putea avea existinţă chiar subt un regim mai mult sau mai puţin tiranic, şi că o extindere prea exagerată
14r° a lui ar putea aduce atîta rău în organizarea dinlăuntru a unei ţări, ||cît şi în rapoartele sale cu celelalte naţii. Despre aceasta ne dă o tristă dovadă vecina noastră Ungaria, care geme azi în ticăloşia în care au aruncat-o nemărginitele ei pretenţii naţionale.

Aşadar, credem că fieşce naţie ar trebui se ia de mărgini ale extinderii drepturilor sale proprii hotarele celor ale popoarelor străine, astfel încît concordanţa între dînsele se poată exista fără d-a fi împiedecare mutuală; se mai adăogăm că nu e destul ca fieşce naţie să-şi exerce libertăţile sale fără d-a supăra pe ale celorlalte, dar că trebuie, — pentru ca acordul se fie în veci deplin şi sporitor, — trebuie, între acele naţii, un
15r° legămînt, o alianţă || de apărare comună.

Acest legămînt e una din cele mai neapărate trebuinţe ale lumei moderne; el singur va putea asigura, în lume, triumful ideielor liberale; căci o tristă experiinţă ne-a dovedit destul de lămurit că pentru a face se domnească în societate aceste idei, ce singure-s drepte azi, mişcările făcute în parte şi pentru simple interese locale nu sînt destul de puternice; fiind izolate unele de altele, neavînd în lucraiele lor nici un fel de unire, de înţelegere, — deşi ţălul le e acelaş, — ele se abat din
16r° calea cea dreaptă, se speriu de greutăţi, pierd energicul lor || entuziasm şi, la urmă, lesne le copleşesc inimicii lor, cînd prin viclenie, cînd prin puterea brutală. Toţi ştim că astfel a mers cursul revoluţiei începute în măreaţa primăvară a anului 1848 şi sfîrşită cu scenele înfiorătoare din 1849.

Dar unei astfel de mişcări strîmpte şi neizbutite noi cătăm a opune un război de principe vast şi întins, făcut într-o înţelegere comună, într-o alianţă strînsă a tutulor partizanilor ideilor noi, împrotiva vechiului despotism. Aplicarea acestei idei, deşi se pare grea de executat (avînd fiecare

naţie a-şi păstra drepturile şi libertăţile sale), nu este numai o u idee || seaca şi nerealizabilă, precum vor se dovedească inimic sului. Fiind minate toate de acelaş simţimînt, nevoite de ace buinţe, popoarele îşi dau bine mîna, spre a se lupta împreună, însă nu va fi aceasta cea dintîia unire a mai multor naţii pentru în aceluiaş lucru. Spre a se face o alianţă aşa de lată, aşa de s trebuie numai o idee mare care se domnească asupră-i. — Care uriaşa ivitu-s-a pe lume vreodată decît Libertatea? Ea singură insufle omenirei gîndul unui pact aşa de măreţ, unei înfrăţiri, individelor, precum a cerut-o Hristos, — ci (şi mai mult), o î naţiilor, spre || apărarea inteligінţii şi a neatîrnării omeneşti, împrot necoasei stabilităţi a absolutismului! Subt inspiraţia Libertăţ simţimînt nobil ce totdeodată înalţă şi nivelă pe oameni, naşte b unei vaste asociaţii între neamuri, ce o numim solidaritate!

Daca voim însă a mai găsi şi alte dovezi despre folosu solidare între popoare, vom rememora iarăş acele mici naţii r copleşite azi în Europa. Unele dintr-însele, nedestoinice de a singure jugul ce le apasă şi care le-a ruginit orice miljoc de de apărare, sînt adîncite acum || subt o apăsare fără de speranţă am zice, fatală; acelea vor avea de auxiliare puternicele leg popoarelor liberate, cărora ele vor fi împrumutat ajutorul lor, folosul democraţiei fiind d-a avea cu cît se va putea mai mulţi armia-i va căta a-şi recruta soldaţi număroşi în ţărele apăsate se va sili a le reîntregi în libertatea lor.

Se aruncăm acum o scurtă privire asupra organizării a acestor mici staturi, cînd fiecare se va afla restabilit în drep naţionale. Europa, cum ştim toţi, a schimbat, de zece secoli în multe forme || guvernamentale; sistemului feodal a urmat abs regilor, iar acestuia, regimul constituţional. Toate ţărele pu adăpate de principii civilizaţiei europeene au fost supuse la aceste bări simetrice 5 dar naţiile subjugate de un timp mai mul puţin scurt, care nu mai aveau o existinţă proprie şi neatî simţit aceste modificări decît într-un chip foarte indirect. P oare zice acum că ele, fiind într-o zi liberate, vor relua civilizaţ au lăsat-o şi că se vor constitua care cu un regim oligarhic, ca monarhic? || Această presupunere mi se pare cu totul greşită. — înaintează necontenit, şi progresul ei se întinde totdauna peste ce ea îmbrăţişează. Celea ce le-a adus odată lumii şi pe care învechit, nu mai revin. Binele creşte treptat, pretutindeni, şi d se revarsă mereu pe un tărîm mai întins.

Cînd naşte civilizaţiei o nouă naţie, ce are a se hrăni din laptele ei, acea mumă îmbelşugată îi dă o hrană şi o creşter

cu desvoitarea ei proprie din acel timp. Negreşit, acea nație de puțin
22r° născută, va urma marşul firesc al oricării societăți, || dar fieşcare din epocele-i va fi mai maturită, mai stabilă, mai luminată, decît cele ale unei societăți anterioare, şi, spre pildă, gradul de civilizație de care se va bucura în epoca prunciei, va fi poate mai înaintat decît starea progresului epocei înfloritoare a unei societăți de mai nainte. Deci nu ne-ndoim a zice că națiile, ce au a se mai ivi, peste puțin, în cercul popoarelor libere, vor îmbrățişa pe loc principii democratici ai lumei actuale şi că-i vor îmbrățişa cu o înfocare atît mai mare, încît sufletul le e june şi
23r° neobosit şi că ele nu au a stîrpi, mai nainte, din sînu-le mul||țimi de rămăşițe putrede ale societăților trecute.

Negreşit, acele nații, din care cea mai mare parte sînt compuse numai de vreo cîteva milioane de oameni, vor avea mari înlesniri pentru a se organiza democraticeşte, dar cu dînsele vor avea şi greutăți. Spiritul lor, nematurit încă şi neesperimentat, nu se va înțelege aşa de bine la acele înoiri, ca cel frămîntat şi copt al națiilor mari şi mai vechi.

Zicem aceasta pentru că credem orice nație, far' de-ai lua în seamă mărimea, demnă şi susceptibilă de-a se bucura de toate libertățile celei
2M° mai depline || democrații, căci, deşiEousseau a zis că « Democrația convine numai staturilor mici şi sărace »[1], noi gîndim că această formă de guvern poate fi Introdusă chiar în staturile cele mai mari şi mai avute, pe care iar Eousseau le osîndeşte la o vecinică monarhie, poate fi întrodusă într-însele, precît numai o centralizație prea mare a puterii nu va sugruma trebuințele şi cererele fiecărui județ sau localități ale statului.

Aceasta din urmă e una din chestiile cele mai însemnate. De ea atîrnă o mare parte din fericirea şi din libertatea unui popor, căci, cît se
2or° va pune în capul acestuia o putere care se poată dispune, || dupe placu-i, de fieşice parte a țării, fără d-a cerceta, într-un chip direct, trebuințele şi dorințele locuitorilor acelei părți, libertatea nației e atinsă, şi echilibrul sfărîmat. Iată răul ce-1 poate aduce o centralizație prea strînsă, într-un stat mare; cît pentru un stat mic sau o politie (cum se zicea la grecii vechi), ştim cîtă înrîurire au asupră-i unii oameni ce ajung de amăgesc poporul şi-1 aservesc, la urmă, la voințele lor individuale.

Despre cazul cel dîntii putem lua, drept exemplu, administrația energică, dar tiranică, a lui Ludovic al XlV-lea; despre al doilea, socie-
26r° tățile vechi şi republicele italiene || se dau pilde destule, şi am putea numi, mai ales, pe Pisistrat în Atena, pe Cezar în Eoma, şi pe Andrei Doria în Genua.

Se zicem chiar (precum o să fie) că poporul, în societățile viitoare, va fi mai luminat şi că, avînd neîncetat ochii deschişi asupra trebelor

[1] *Contractul social,* cartea a III<-a>, cap. al VIII <-lea>.

publice, el nu va ierta a i se răpi aşa lesne drepturile sale. Cu toa presupuind că subt un guvern tare centralizat ar putea exista lil partidele şi facțiile se vor putea dar forma cu-nlesnire *ti,* deveni ternice, ele vor întreține, necontenit, în țară, războiul civil şi asprim

Totul rămîne, aşadar, în orice stat, || de a combina astfel pri centralizației cu cel al Libertății locale, încît se lipsească, totd asuprirea unei localități asupra celorlalte, şi resfirarea ce ar aduce şi neînțelegere într-un popor de acelaş sînge şi de aceeaşi limbă.

Ideea naționalității nu răspinge deloc pe ceea a libertății cratice, ci, din contra, cum am zis mai sus, aceasta din urmă se pe dînsa şi nu poate exista fără de ea.

E trebuincios, e neapărat ca o nație să se lupte subt ur stindard, se recunoasă aceeaş constituție fondamentală şi aceleaşi legislație, se formeze un singur cerc literar || şi artistic, se sugă aceleaşi principe morale şi ştiințifici, dar este şi drept ca fiecare țării să-şi cate de foloasele şi de dorințele sale proprii, în raport cu clima, şi caracterul ei, pe care ea-1 cunoaşte mai bine decît

Nu va fi oare prea temerar a adăoga aci că aceasta e sol mită de cea mai înaintată democrație din ziua de azi, că, prin aceasta e cererea lumei actuale, că, la minutul renvierei genera popor se va grăbi a o-nființa în sînul său, şi că,-n sfîrşit, nația reîntregită şi liberată, o || va-mbrățoşa, cu căldură, ca pe singuru de a-şi cîştiga o libertate deplină şi o desvoltare aşa de mult Putea-vor inimicii progresului a pune stavilă acestui marş triu civilizației şi a-i opri înaintarea? Nu ! Ei vor face ceea ce fac li păserele răpitoare ale întunericului, cînd se iveşte la orizont raz lucitoare ale soarelui, ce va vărsa, treptat, asupra pămîntului, şi renvierea !

(va urma)

Paris, iunie 1851.

<CA TOT CODRUL SĂ RĂSUNE...)

Axxxe *i*

Ca tot codrul să răsune d-ale tale dulci cîntări,
Şi ca eho, plin de taină, să-ţi trimită salutări!

Cînd şoptea a tufei fronză, legănată de zefiri,
A mea inimă simţit-a misterioase feriсiri.

Filomelele duioase, cînd vărs gemete d-amor,
Toată firea să desmiardă, ascultînd cîntarea lor;

înălţîndu-se pe piscuri, strigă vulturul semeţ,
Şi ca trîmbiţă d-arhanghel este strigătu-i măreţ.

Orice sunet al naturei m-afăcuta resimţi,
Cînd fiori, cînd mulţumire, ce nu poci a le descri.

Dar cînd glasu-ţi de sirenă, înălţîndu-se treptat
Printre arborii pădurei cu putere-a răsunat,

îmi zisei că firea-i numai un susur nesimţitor,
Căci c-o notă dedeşi viaţă unei lume de amor !

Ca tot codrul să răsune d-ale tale dulci cîntări,
Şi ca ebo, plin de taină, să-ţi trimită salutări.

23 iulie 1851, Vxxxxxxxx.

(HOMER)
ODISEEA

CÎNTUL ÎNTÎI *îs r*

Adunarea zeilor. îndemnările Atenii câlre Telemah.

Spune-mi, muză, despre acel bărbat mult pribegitor, care rătăci foarte mult, dupe ce se dărâmă sînta cetate a Troiii, şi văzu oraşele şi cunoscu cugetul multor oameni; şi multe rele suferi el în inima sa pe mare, puindu-şi silinţile şi pentru sufletul său, şi pentru-ntoarcerea acasă a tovarăşilor (săi); dar nici astfel nu scăpă pe tovarăşi, deşi (erea) doritor; căci pieriră din înseşi nelegiuirile lor. Nesocotiţii! ei mîncară lăcomeşte boii soarelui fiului lui Iperion; de aceea el le răpi ziua întoarcerii-acasă. Deci spune-ne şi nouă acestea, de orişiunde, zeiţă, fiică a lui Joe.

Pe cînd dar toţi ceilalţi cîţi scăpaseră de reaua pierzare, ereau pe la casele (lor), după ce fuseseră mîntuiţi şi de război şi de mare, numai pe dînsul, care-şi dorea întoarcerea acasă şi femeia, îl poprea preacinstita nimfă Calipso, sîntă printre zei, în peşteri scobite, cerînd ca să-i fie soţ. Dar cînd, în sfîrşit, petrecîndu-se ani, sosi vremea în care zeii-1 meniseră a se-ntoarce acasă,-n Itaca, nici cbiar atunci, nici printre prietenii lui, nu fu scăpat de necazuri, şi toţi zeii se miluiră, afară de Poseidon; căci el se mîniase nempăcat împrotiva lui Odiseu, înainte d-a fi ajuns în ţara sa.jj

Dar acela se dusese la etiopii ce sînt departe, — etiopii, cei mai de *îs* la margine dintre oameni, care sînt împărţiţi în două; cei de unde fiul lui Iperion apune, şi cei de unde răsare, — bucurîndu-se de ecatomba (lor) de tauri şi de gniei; acolo el se veselea, stînd la ospăţ ; iar ceilalţi toţi ereau adunaţi în palatele lui Joe Olimpianul şi tatăl oamenilor ş-al zeilor începu, zicîndu-le; căci îşi aducea în sufletul său aminte de nemputatul Egist

pe care tocmai îl ucisese Orest, fiul vestit în depărtare al lui Agamenon ; aducîndu-şi, dar, aminte de dînsul, el rosti nemuritorilor (aceste) cuvinte :

— Ah, zeilor ! cît mai învinovăţesc şi oamenii pre zei! căci zic că de la noi vin relele ; şi ei au înşişi suferinţe afară de ursită, din pricina nelegiuirelor lor; astfel şi acum Egist s-a-nsurat, fără de voia ursitei, cu soţia măritată a lui Atrid, pe care-l şi ucise cînd se-ntoarse acasă, deşi cunoştea greaua osîndă; căci noi îi spuserăm de mai înainte trimiţînd pre Ermes omorîtorul lui Argos-ce-vede-bine, şi să nu-l ucidă şi să nu se-nsoare cu soţia (lui); căci răzbunarea fiului lui Atrid va veni de la Orest, cînd se va face flăcău şi-şi va cere ţara-napoi. Astfel zise Eimes; dar el nu înduplecă minţile lui Egist, povăţuindu(-l lucruri) bune; şi acum le izbăveşte toate-mpreună.

Iar la urmă, zeiţa Atena-cu-oehi-azurii îi răspunse :

— O, părintele nostru, Cronide, mai mare peste-mpăraţi; ba-ntradevăr acela zace-ntr-o pierzare cuve||nită; aşa se piară şi altul care ar
16r° face astfel de lucruri; dar mie mi se sfişie inima pentru multîncercatul (şi) nenorocitul Odiseu, care de mult pătimeşte necazuri, departe de prietenii (săi), într-o insulă scăldata-mprejur, unde e şi buricul mării; insulă păduroasă, în care locuieşte palate o zeiţă, fiică a cruntului Atlas, care cunoaşte toate adîncimile mării şi ţine însuşi marii stîlpi ce sprijinesc pemprejur şi pămîntul, ba şi cerul; fiica lui popreşte pe (acel) nenorocit ce se văietă, şi-n veci îl farmecă cu cuvinte dulci şi amăgitoare, pentru ca se uite Itaca, dar Odiseu, doritor de a zări chiar fumul înălţîndu-se în ţara sa, doreşte se moară ; cu toate însă, Olimpiene, iubitoarea-ţi inimă nu se mişcă acum pentru (dînsul) ! Oare nu te-a mulţumit vreodată Odiseu, făcîndu-ţi jertfi pe lîngă corăbiile argeilor, în întinsa Troie ? De ce doare, Joe, atîta l-ai urît?

Dar Joe-ce-grămădeşte-norii, răspunzîndu-i, spuse :

— Fiica mea, ce vorbă a scăpat din buzele tale? Cum doare acum aş uita eu pe zeiescul Odiseu, care are decît (toţi) muritorii mai multă
16v° minte, şi încă|| decît toţi a adus mai multe jertfi zeilor nemuritori ce stăpînesc latul cer ? Dar Poseidon-ce-coprinde-pămîntul e-n veci taie mîniat din pricina ciclopului pe care-l orbi de ochiul (său), lui Polifem-asemănat cu-zeii, a căruia putere este mai presus de a tutulor ciclopilor ; căci pe aceasta îl născu nimfa Toosa, fiica lui Forchis, îngrijitorului neroditoarei mări, unindu-se, în peşteri scobite, cu Poseidon; tocmai de aceea şi Poseidon-ce zguduie-pămîntul nu ucide pe Odiseu, ci-l colindă departe de ţara sa părintească. Dar aidem, noi d-aci, se ne svătuîm toţi asupra întoarcerei (sale) acasă, ca cum s-ar (putea) săvîrşi; iar Poseidon îşi va stăpîni mînia, căci nu va putea cîtuşi de puţin a se răscula singur împrotiva voinţei tutulor zeilor nemuritori.

Iar la urmă, zeiţa Atena-cu-ochii-azurii îi răspunse :

— O, părintele nostru, Cronide, mai mare peste-mpăraţi, deci da tr-adevăr e plăcut acum zeilor fericiţi, ca multîncercatul Odiseu se toarcă în casa sa, se trimitem, dar, îndată pe călăuzul Ermes, omorîtor Argos, în insula Agigii, ca se || spuie cît mai curînd nimfii cu frc plete adevărata (noastră) hotărîre asupra întoarcerii răbdătorului Od pentru ca se se întoarcă acasă ; la urmă, eu mă voi duce-n Itaca, spre a şi mai mult pe fiul său şi a-i pune mînia în minţi, ca, adunînd în pia pletoşii aheieni, se gonească pre toţi peţitorii care-i înjunghiu ner gnieii-ndesaţi şi boii-ncornoraţi, cu picioare-ntortochete. Şi-l voi tr în Sparta şi-n nisipoasa Pilos, ca se cerceteze de va afla undeva despre întoarcerea iubitului (său) tată şi pentru ca el se dobînc un nume strălucit printre oameni.

Zicînd astfel, ea-şi legă subt picioare pedilele-ifromoase, nemuri aurite, pe care, purtîndu-le, mergea pe ud ca şi pe pămîntul nemăr împreună cu suflarea vîntului, şi luă puternica sa suliţă cu ascuţiş c pătrunzător, grea, mare, groaznică, cu care ar înfrîna şiruri de o viteji pe care s-ar mînia (fiica) atotputernicului părinte; şi, pornin se coborî după culmele Olimpului şi se opri la poporul Itachiii, din pridvorului lui Odiseu, pe pragul curţii; iar cu palma ţinea suliţa c semănînd cu un străin, cu Mentes, stăpînitorul tafeilor ; şi-ntr-adevă pe trufaşii peţitori; atunci ei îşi veseleau sufletul cu arşicele, dinainte ţilor, şezînd pe pieile boilor pe care înşii îi înjunghiaseră; iar vestit supuşii lor slujbaşi, unii, măre, amestecau vinul cu apa în cratere, că spălau mesele cu bureţi foarte găunoşi şi le puneau dinaintea (le-mpărţeau cărnuri multe.

Dar mult mai nainte (decît toţi) o văzu Telemah-asemăna zeu ; căci el şedea printre peţitori cu inima mîhnită, gîndindu-se-n r sale la strălucitul (său) tată, cum, sosind de vreundeva, ar mai răsp acei peţitori şi iar mai trimite pe la casele lor şi totdeodată şi-ar lua înapoi drepturile şi ar domni peste averile (sale). Gîndindu-se la a şezînd printre peţitori, el zări pe Atena. Se duse drept către pridvo mustră în cuget fiindcă străinul sta îndelung afară la poartă, şi, oprir aproape (de dînsa), o || apucă de mîna dreaptă şi-i luă suliţa de oţel s tind către ea, (îi) spuse aceste cuvinte zburătoare :

—- Cu noroc, oaspe; bine ai venit la noi ! după ce te vei să prînzit, atunci vei spune ce-ţi trebuie.

Zicînd astfel, plecă-nainte, iar Pallas Atena îl urmă, şi cînd înlăuntrul naltei case, purtîndu-i suliţa, i-o aşează lîngă un mare s scafa frumos lucrată, unde mai se aflau şi multe alte suliţe ale isc Odiseu 5 şi ducînd-o, spuse se şează pe un jeţ, întinzînd dedesubt o fromoasă, ţesută cu măiestrie; iar subt picioare-i erea un scăunaş,

(dînsa își) puse un scaun deosebit, departe de ceilalți, (de) pețitori; ca nu oaspele, fiind supărat de zgomot, se nu se poată bucura de prînz, stînd la un loc cu (acei oameni) necumpătați și pentru ca să-1 întrebe despre tatăl său depărtat. La urmă, o slujnică, aducînd apă de spălat, îi turnă dintr-un fromos ibric de aur, pe dasupra unui lighean de argint, spre a se spăla ; și-ntinse dinainte-i o masă netedă, și cuvioasa găzdoaie, aducînd pînea, le-o puse alături și așeză pe (masă) multe bucate, ca se-i mulțumească cu ceea ce
18 v° avea; iar stolnicul le aduse dinainte, pe covățele ridicate-n sus,||[cărnuri de tot felul, și puse lîngă dînșii potire de aur; iar vestitorul, vărsînd vin, trecea iute de la unul la altul.

Și veniră acolo și trufașii pețitori și-ndată se și așezară la rînd pe scaune și pe jețuri; iar vestitorii le vărsară apă pe mîni, și roabele grămădiră lîngă dînșii pînea în coșuri, iar slugile împleau cu prisos craterele de băutură, și ei numai întindeau mînele către bucatele gătite, așezate (dinainte-le); la urmă, dupe ce pețitorii fură sătui și de băutură și de mîncare, altele le veniră-n minți, (adecă) cîntarea și danțul, căci acestea sînt podoabele ospățului. Deci un vestitor puse o chitară cu sunet plăcut în mînele lui Femios, care cînta pețitorilor de nevoie; atunci el s-apucă a cînta fromos, însoțindu-se cu formincsul. Iar Telemah, apropiindu-se mai mult cu capul, ca se nu-1 auză ceilalți, spuse Atenii-cu-ochi-azurii:

— Iubite oaspe, și nu e așa că nu te vei supăra de ceea ce-ți voi spune ?
19 r° Acestea sînt grijile\\ lor : chitara și cînteculle sne (lucru) ! căci mănîncă nepedepsiți venitul altuia, (al unui) om ale cărui oase albe, culcate pe pămînt, se putrezesc poate la ploaie, sau se rostogolesc în valul sărat; dar daca ei l-ar vedea întorcîndu-se în Itaca, toți ar dori mai bucuros se fie mai ușori de picioare decît mai bogați la aur și la veșminte. Dar acum pe dînsul 1-a prăpădit reaua-i ursită, și noi (nu vom mai avea) nici o mîngîiere, chiar daca vreunul din oamenii pămînteni ar zice că el e mîntuit; căci el a pierdut ziua întoarcerii-acasă. Dar aidi, spune-mi și-mi povestește cu adevăr acestea : cine, de unde ești, dintre (care) oameni ? Din ce oraș și al căror părinți ? Și în ce corabie ai venit ? Cum te-au adus vîslașii în Itaca ? Cine se lăudau ei a fi ? Căci nu crez se fi venit tu aci pe jos. Ci spune-mi toate acestea într-adevăr, ca se știu și eu bine, daca vii acum mai întii, sau daca ești oaspe părintesc, căci mulți oameni străini veneau în casa noastră, fiindcă el avea a face cu mulți bărbați.

La urmă, zeița Atena-cu-ochi-azurii îi spuse : H
19 v° — îți voi spune, dar, toate acestea foarte adevărat; mă laud a fi Mentes, fiul încercatului Angialeu, și domnesc asupra tafeilor, lopătari vestiți, și acum am sosit aci cu corabia și cu tovarășii mei, plutind pe negricioasa mare către oameni de altă limbă, în Temesa, după oțel, iar eu duc fier negru ; și corabia mea s-a poprit la țărm, departe de cetate, în portul Eetro, lîngă pădurosul Neion. Ne lăudăm a fi de demult unul către altul oaspeți

părintești; se și-ntrebi, de vei voi; pe bătrînul viteaz Laert, me (la dînsul); (căci) se zice că niciodată el nu vine în oraș, dar că suferă zuri departe, la cîmp, cu o bătrînă slujnică care-i aduce de mîncare și d cînd oboseală îi pătrunde mădularele, după ce s-a tîrît pe cîmpie, în li sădită cu viță. Acuma venii, căci îmi spuseseră că tatăl tău erea în ța dar ș-acum zeii îl popresc încă din cale-i; căci n-a murit deloc pre zeiescul Odiseu, ci e încă poprit viu vreundeva pe marea întinsă, insulă scăldată-mprejur ; oameni răi și sălbateci îl țin|| și-l opresc vreun fără de voia lui; iată ce eu îți vestesc acum, precum zeii mi-o însuflă în și cum crez că se va împlini, deși nu sîm vreun ghicitor, nici cuno luminat de pasări; și el nu va rămînea departe de iubita-i țară părin nici chiar de va avea lanțuri de fier; va născoci în ce fel să se-ntoarcă căci este foarte dibaci. Dar aidi, spune-mi și-mi povestește-ntr- acestea; (adecă) de tu ești tocmai atîta, fecior al lui însuși Odiseu groaznic semeni la cap și la fromoși(-ți) ochi cu dînsul; fiindcă des aşa-mpreună, unul cu altul, înainte ca el se plece la Troia, unde se în corăbii scobite și ceilalți mai viteji dintre ahei; dar de atunci n-am mai văzut pe Odiseu, nici el pe mine.

Iar, la urmă, înțeleptul Telemah îi răspunse :

— Oaspe, îți voi spune dar toate acestea foarte adevărat; mea,-ntr-adevăr, mi-a spus că sîm al aceluia ; dar eu nu știu ; căci n-a cunoscut însuși vreodată nașterea sa. Mai bine se fi fost fiul u nenorocit, pe care se-lfi năpădit || bătrînețea în bunurile sale ! în vr acum e cel mai nefericit dintre oamenii muritori, acel din care zic c născut. Despre acestea tu m-ai întrebat.

La urmă, zeița Atena-cu-ochi-azurii îi spuse :

— Dar zeii nu ți-au dat pentru viitorime un neam nerenu vreme ce Penelopa te-a făcut precum ești. Dar aidi de-mi spune și povestește cu adevăr aceasta : Ce oaspeți ? Ce gloată este aceasta ? buință (ai) de dînsa 1 Sărbătoare (e), sau nuntă? Căci negreșit ace e prînz cu contribuire, căci (acei oameni) obraznici peste măsură, m că fac ziafet în casa (ta); de aceea, orice om cu minte ar veni (aci), s păra văzînd atîtea necuvinți.

La urmă, înțeleptul Telemah îi răspunse :

— Străine, de vreme ce mă-ntrebi și cercetezi despre acestea fi fost odată această casă și-mbelșugată și cea mai bună, pe cînd în om erea în mijlocul poporului său ; dar acum altfel au orînduit zei tori de rele, care-1 făcură pe dînsul cel mai nevăzut dintre toți o și încă nu m-aș fi mîhnit atît (știindu-1) chiar mort, d-ar fi fost u tre tovarășii săi, în țara troienilor săi, pe mînele prietenilor săi, du fi svîrșit războiul; || atunci negreșit panaheii i-ar fi rădicat un mo mare slavă ar fi lăsat înapoi fiului său. Dar acum furtunele (A

sucesc în toate părțile, fără de nici o renumire; el pare nevăzut, neauzit, și-mi lasă mie numai jale și suspine. Și nici (fiind) jalnic, nu-l (pot) plînge singur, fiindcă acum zeii mi-au dat și alte griji rele. Căci cîți oameni de neam stăpînesc prin ostroave, în Dulihion, în Samos și-n păduroasa Zachintă, și cîți domnesc prin stîncoasa Itacă, toți pețesc pe muma mea și-mi dărăpăn casa. Iar ea nici nu respinge uriciosul măritiș, nici nu poate să sfîrșească într-un fel. Și ei mă sting, mîncîndu-mi averea; ba peste puțin mă vor înghiți și pe mine însumi.

Iar Pallas Atena, miluindu-se cu dînsul, îi spuse :

— Ah zeilor ! cît mai ai și tu trebuință de Odiseu, care ar pune mîna pe nerușinații pețitori. Cînd ar veni acum acasă, ș-ar sta dinaintea porților, avînd coif și pavăză și două sulițe, fiind astfel precum l-am cunoscut eu mai demult, bînd și veselindu-se în casa mea, întorcîndu-se din Efina, de la Ilos Mermeridul! (căci se dusese acolo Odiseu, într-o repede corabie, spre a lua
21v° otravă omorîtoare || de oameni, ca se-și ungă cu dînsa săgețile de oțel; dar acela nu îi dete, fiindcă se temea de zeii ce-n veci sînt; dar tatăl meu îi dete, căci îl iubea groaznic ;). Odiseu, fiind astfel, cum ar intra printre pețitori, pe toți i-ar face cu zile puține și cu nunți amare. Dar într-adevăr acestea zac în poalele (sînul) zeilor, (adecă), daca el, întorcîndu-se în lăcuințele sale, își va răzbuna sau daca nu; iar pe tine te povățuiesc a te gîndi cum se gonești din locuințele (tale) pe pețitori; sau aidi mai bine de m-ascultă acum și ia-n băgare de seamă cuvintele mele : Chemînd mîne în piață pe vitejii ahei, rostește tutulor un cuvînt, și zeii-ți vor fi marturi. Îndeamnă iar pe pețitori a se răspîndi pe la (casele) lor; și muma ta, daca sufletul o poftește a se mărita, se se ducă pe loc în casele multputernicului său părinte ; și ei se încheie măritișul și se pregătească o zestre foarte mare, precum aduce cu dînsa o fiică iubită.

Iar pe tine însuți te voi svătui foarte mult, de mă vei asculta, ca, adunînd douăzeci de lopătari într-o corabie, care (va fi) mai bună, se mergi cercetind despre tatăl tău, ce lipsește de mult, daca nu cumva vreunul dintre muritori ți-ar (putea) spune (ceva), sau (de) vei auzi zisa lui Joe care aduce
22r° mai ales famele || oamenilor. Mai întii du-te în Pilos și-ntreabă pe zeiescul Nestor; de acolo, în Sparta, către bălaiul Menelas, căci el sosi cel din urmă dintre aheii cu cămeși de oțel. De ai auzi că tatăl trăiește și se va-ntoarce, atunci poți se mai rabzi un an, deși (vei fi) supărat; dar de ai auzi că a murit și că el nu mai este, întorcîndu-te atunci pe loc în iubita-ți țară părintească, clădește o movilă, jertfește foarte multe jertfe de morți, precîte se cade, și dă un bărbat mumii tale. La urmă, după ce vei fi împlinit și săvîrșit acestea, cugetă îndată, cu mințele și cu sufletul tău, cum se omori, sau prin vicleșug sau pe față, în palatele tale, pe pețitori: căci nu ți se mai cuvine se faci copilărie, fiindcă nu mai ești într-acea vîrstă. Oare n-ai auzit cîtă slavă a dobîndit zeiescul Orest printre toți oamenii,

fiindcă a ucis pe omorîtorul tatălui său, pe iscusitul Egist, ce ucisese pe titul său părinte? Și tu, prietene, fii țeapăn, — căci te văz foarte from mare, — ca și oricare din strănepoți se vorbească bine despre tine. I mă duc acum către repedea mea corabie și către prietenii mei, care s îngrijind poate foarte mult, așteptîndu-mă. Iar tu socotește-te la aces ia a minte cuvintele mele. j|

Iar la urmă, înțeleptul Telemah îi răspunse :

— Străine, într-adevăr, tu spui acestea voindu(-mi) binele, pr un tată fiului său, și niciodată nu le voi uita; dar acum, aidi, mai deși ți-e grabă la drum, ca, scăldîndu-te și cu inima bucurată, se me corabia (ta), avînd un dar de preț, foarte fromos, ce-ți va mulțumi su și-ți va fi o scumpă aducere-aminte de la mine; astfel dăruiesc gazd iubiții lor oaspeți.

Dar zeița Atena-cu-ochi-azurii îi răspunse, la urmă :

— Nu mă mai opri acum, fiindcă doresc mult (se-mi apuc) dru Iar darul pe care buna-ți inimă te-mpinge a mi-l da, mi-l vei da la întorcîndu-mă, ca să-l duc acasă; luînd (și tu) unul foarte fromos mine), căci ți se cuvine și ție o răsplată.

Zicînd însă astfel, Atena-cu-ochi-azurii fugi, și, ca o pasăre, z sus; iar lui îi puse în suflet mînia și virtutea și-i aduse aminte de ta mai mult încă decît înainte; și el, zărind-o cu mințile sale, tremură sufletul, căci văzu că e zsiță. Și-ndată se-ntoarse către pețitori acel c mănat cu-n zeu.

Deci lor le cînta vestitul cîntăreț, și ei stau [I ascultînd în t iar acela cînta trista întoarce<re> din Troia, aaheilor, după cum îi Pallas Atena.

Zsiasca lui cîntare pătrunse în catul de sus, pînă la sufletul fi Icar, înțeleptei Penelope; ea se scoborî pe scara-naltă a odăii sale, gură, ci după dînsa veneau împreună două slujnice; sîntă printre cînd ajunse ea pînă la pețitori, se opri la stinghia sălii lucrate cu-n lăsînd p3 obraji strălueitu-i văl; iar de fiecare parte sta lîngă dîns slujnică sm3rită; și, lăcrămînd, ea spuse atunci zeiescului cîntăre

— Femie, tu cunoști multe alte fapte ale oamenilor ș-ale ze cîntătoare p3ntru muritori, p3 care le sărbez cîntăreții; șezînd print tia, cîntă-le vreuna, iar ei în tăcere (își) vor bea vinul, și încetează cu cîntare întristătoare, ce nencetat îmi muncește, în sîn, inima, căc rea-mi necurmată mă pătrunde și mai mult, fiindcă doresc un cap m țuit, aducîndu-mi în veci aminte de omul a cărui glorie s-a-nt Elada și-n mijlocul lui Argos.

La urmă, înțeleptul Telemah spuse către dînsa :

— Mamă, de ce doure pizmuiești pe cîntărețul plăcut,dea (r țumiprecum mintea sa îl îndeamnă f || Nu-ți sînt zeii cîntăreții pricin

tr-adevăr pricina e Joe, care dăruieşte pe oamenii născocitori, pe fiecare precum el voieşte; nu e dar vreun păcat ca acesta se cînte reaua soartă a danailor ; căci oamenii laud mai mult acea cîntare care este mai nouă pentru ascultători ; iar ţie, inima şi sufletul se-ţi dea putere spre a auzi; căci nu numai Odiseu a pierdut ziua întoarcerii acasă în Troia, ci şi mulţi alţi oameni au murit. Dar, mergînd în odaia ta, îndeletniceşte-te cu lucrările tale, cu războiul şi cu furca, şi dă porunci slujnicelor spre a se grăbi la lucru. Cuvîntul însă e grija tutulor bărbaţilor, şi mai cu seamă a mea; căci a mea e stăpînirea în casă.

Iar ea, mirîndu-se, se urcă iarăş în odaia sa, căci cuvîntul înţeleptului său fiu îi pătrunsese pînă la suflet, şi, suindu-se în catul de sus cu femeile ce o slujeau, ea plînse iarăş pe Odiseu, pe iubitul ei soţ, pînă cînd Atena-cu-ochi-azurii lăsă un dulce somn pe pleoapele sale.

Dar peţitorii făcură multă larmă prin sălile întunecoase; căci toţi doreau se se culce-n pat lîngă (dînsa); iar înţeleptul telemah începu (a rosti) către dînşii (acest) cuvînt:

— Peţitori ai mumii mele, avînd o trufaşă nesocotire, noi acum ne veselim ospătînd ; se nu fie dar zgomot; căci e bine se ascultăm pe un cîntă-
24 r° reţ cum este acesta, cu || glas asemănat zeilor; iar mîne, mergînd toţi, ne vom aşeza pe piaţă ca se vă rostesc desluşit un cuvînt spre a vă duce din casa (mea). îngrijiţi-vă de alte ospeţe, mîncînd stările voastre, poftindu-vă pe rînd în casele voastre. Dar daca vi se pare că este mai plăcut şi mai bine de a prăpădi nepedepsiţi averea unui om, tăiaţi-vă (nădejdea); căci voi chema-ntr-ajutor pe zeii ce-n veci sînt, ca doare va da Joe odată se se facă lucruri ce vor cădea iarăş asupra voastră ; şi, la urmă, vă veţi întoarce pe la casele voastre nerăsplătiţi.

Astfel zise, şi toţi ceilalţi, muşcîndu-se şi strîngînd din buze, se mirară de Telemah care le vorbea îndrăzneţ.

La urmă, Antinou, fiul lui Epeiteu, îi spuse :

– Telemace, nu care cumva zeii înşişi te-au învăţat a vorbi aşa semeţ şi a grăi cu îndrăzneală ? Ci doare nu te va mai face şi Cronion crai în Itaca scăldată-mprejur, deşi acesta-ţi este (dreptul) părintesc din naştere.

La urmă, înţeleptul Telemah îi zise-napoi:

— Antinoe, ia se nu te superi de ceea ce-ţi voi spune. Aş voi bucuros a primi şi aceasta, de mi-ar da-o Joe. Ori că gîndeşti că aceasta va fi rău pentru oameni ? Dar nu e ceva rău de a stăpîni; căci curînd casa aceluia se face îmbelşugată, şi el însuşi mai stemat. Dar, într-adevăr, în Itaca scălda-
24 v° tă-mprejur sînt şi alţi mulţi crai ai aheilor, tineri şi bătrîni, şi dintr||înşii va rămînea vreunul cu (stăpînirea), de vreme ce zeiescul Odiseu a murit; iar eu voi fi stăpîn pe casa şi pe slugile mele, pe care mi le-au dobîndit zeiescu Odiseu.

Dar la urmă, Eurimah, fiul lui Polibie, îi spuse-napoi:

— Telemace, cine va domni peste ahei, în Itaca scăldată-mprej
ceasta zace în sînul zeilor; dar tu îţi vei avea averile şi vei stăpîni pe
tale; căci nu va veni, fiind încă Itaca locuită, vreun om care se te de
cu sila şi fără de voia ta de averile tale. Dar voi se te-ntreb, voinice,
acel străin : de unde erea acel om, şi din ce ţară se lăuda a fi ? Unde
este neamul şi ogorul părintesc ? Sau că-ţi aducea ceva veste de la tat
ce are a se întoarce ? Sau că a sosit aci cerînd ceva pentru el însuşi ?
de, plecînd aşa degrabă, se duse el şi n-aşteaptă se-l cunoaştem ! Căc
nu semăna la faţă c-un (om) rău.

La urmă, înţeleptul Telemah îi răspunse :

— Eurimace, tatăl meu şi-a pierdut într-adevăr ziua întoarcer
să ; şi nu mă mai încrez la nici o veste, orişideunde va veni, nici nu m
jesc de ghicitorii, deşi mumă-mea, chemînd în casa ei ghicitori, îi cerc
Acel (om) erea un oaspe părintesc al meu, din Tafos ; se lăuda a fi M
fiul încercatului Angileu, şi că domneşte peste tafeii lopătari vesti

Astfel zise Telemah, dar în minţile sale ştia (că e) o zeiţă;
întorcîndu-se la danţ şi la plăcuta cîntare, se veseleau; şi aşteptau
seara; şi seara veni neagră pe dasupra acestora ce se veseleau; şi
fiecare se duse în odaia sa, spre a se culca. Iar Telemah, gîndind
multe în minţile sale, se urcă f <în) t pat, acolo unde îi erea
talam înalt, pe t (un) f loc cu vederea-ntinsă, într-o fromoasă cu
lîngă f ^d) t însul, Euricleea, fiica lui Ops Peisenoriadul, cunosc
<de> f bine, ducea făclii aprinse : — pe dînsă o cumpărase odinioa
erea încă fetiţă, Laert, cu averile sale, şi dase pe ea preţul de două
boi; asemenea ca şi pe smerita sa soţie o cinstea în casa (lui), şi
nu se-mpreună cudînsa-n pat, căci se temea de mînia nevestii; acee
lîngă dînsul făclii aprinse, şi din toate slujnicile ea îl iubea mai
îl hrănise fiind mititel. El deschise dar uşa talamului bine lucrat,
pe pat şi-şi scoase moalea cămaşă şi o dete în mînele priceputei \| ba
ea, strîngînd şi îndreptînd cămaşa, o atîrnă de un cui, lîngă patul
săpat, şi plecă se iasă din talam; trase dar uşa cu un belciug d
prinse zovorul cu o curea. La urmă, Telemah în t (velit) f într-o
piele de oaie, se gîndi toată noaptea la calea ce i-o însemnase Ate

Paris. Mai—septemvrie 1852.

<HESIOD>
TEOGONIA

Se-ncepem cîntînd muzele eliconiade,
ce-şi au lăcaşul p3-naltul şi sîntul munte al Eliconului
şi, cu uşoarele lor picioare, dănţuiesc împrejurul unei fîntîni viorii
ş-a unui altar al preaputernicului Oronid,
iar, după ce şi-au scăldat fragedele lor trupuri în Permes,
sau în Ipocrenă, sau în Olmul sînţit,
formez, pe cea mai înaltă culme a Eliconului, hore
plăcute, amoroase; şi-mpletesc cu iuţeală ale lor picioare.
De acolo pornindu-se, învăluite cu multă negură,
se cobor noaptea şi, scoţînd glasuri melodioase,
cînt pe Joe-purtătorul-egidei, pe augusta Ere
argida ce poartă-ncălţăminte de aur,
pe Atena cu ochi azurii, fiica lui Joe, purtătorului-egidei,
pe strălucitorul Apolon, pe Artemis vînătoriţa,
şi încă pe Poseidon ce-nconjoară şi zguduie pămîntul,
pe respectabila Temis, pe Afrodită cu cătare vioaie,
pe Ebe cu cununa de aur, pe fromoasa Dionee,
pe Aurora, pe măreţul Soare, pe lucitoarea Lună,
pe Leto, pe Iapet şi pe iscusitul Oronos,
pe Ţărînă şi pe marele Ocean şi pe ÎToaptea-ntuneeoasă,
şi pe sînta seminţie a altor nemuritori ce-n veci vor fi.
Ele-nvăţară un cîntec fromos lui Esiod,
ce păştea mieii la poalele sîntului Elicon;
şi iată povestea ce-mi spuseră mai întii zeiţele
muze olimpiade, fiicele lui Joe, purtătorului - egidei.
— «Păstori cîmpeneşti, oameni de nimica, numai burta de voi!
noi ştim să spunem multe basne ce s-asemăn cu adevărul,
ştim chiar, cînd voim, să spunem ş-adevărul. »||
Astfel vorbiră fiicele marelui Joe, drept-cuvîntătoare,
şi-mi deteră ca sceptru o ramură de laur prea-nflorită,
tocmai bună de cules; îmi însuflară ş-un glas

domnezeiesc, ca se cînt cele viitoare şi cele trecute,
şi-mi porunciră a sărba prin imne seminţia fericiţilor ce-n veci vor fi,
iar la-nceput şi la sfîrşit a le cînta în veci pe ele.
Dar ce stau şi tot zic de pomi şi despre pietre?
Aidem! se-ncepem cu muzele ce veselesc prin imne
măreţul suflet al părintelui Joe, întru Olimp,
povestind şi cele ce sînt, şi cele ce vor fi, şi cele ce au fost,
şi-amestecînd glasurile lor; necontenit le curge un viers
plăcut din gură, şi rîd palatele părintelui
Joe zgomotosul, cînd glasul zeiţelor, dulce ca crinul,
se răspîndeşte printre-însele; răsună şi culmea Olimpului noios,
lăcaşele nemuritorilor; iar ele, scoţînd glasuri ce nu se pot stinge,
sărbez prin cînturi mai întii şi-ntii semniţia venerabilă a zeilor
pe care i-au făcut Ţărîna şi latul Cer,
şi din care s-au născut zeii, dăruitorii bunurilor;
după aceea pe Joe, tatăl zeilor ş-al oamenilor,
iar începînd şi curmînd a lor cîntare, zeiţele spun
cît mai presus este el de zei şi cît mai mare a lui putere;
şi-n sfîrşit, cîntînd seminţia oamenilor ş-a puternicilor uriaşi,
veselesc măreţul suflet al lui Joe întru Olimp,
muzele olimpiade, fiicele lui Joe, purtătorului egidei,
pe care le născu, în Pieria, Mnemosyna, ce-ngrijeşte de vâlcelele Eleutheriii,
împreunîndu-se cu părintele Cronid,
drept uitare a necazurilor şi repaos după griji.
Căci nouă nopţi d-a rîndul s-a-mpreunat înţeleptul Joe cu dînsa,
urcîndu-se într-un pat sînt, departe de nemuritori.
Dar după ce trecu un an la mijloc, orele zburînd
şi lunele pierind, şi după ce zile multe s-au împlinit,
ea născu nouă fete de-acelaş cuget, al căror păs
este cîntul, căci în piepturile lor păstrez un suflet fără de griji.
Puţin mai la vale de cea mai înaltă culme a noiosului Olimp,
unde sînt strălucitoarele lor hore şi fromoasele lor palate,
chiar lîngă dînsele se aflu şi f . . . . f.||
Scoţînd din ale lor guri glasuri plăcute, ele sărbez,
în ospeţe, legile şi obiceiele respectabile ale tutulor
nemuritorilor, şi cînt scoţînd glasuri drăgălaşe.
Ş-atunci plec către Olimp, veselindu-se cu dulcele lor glasuri,
cu cîntări şi cu danturi necontenite, iar pămîntul negru răsună dedăsubtul
(păsurilor) cîntătoarelor, ş-un zgomot plăcut li se-nalţă de subt picioare,
cînd merg către al lor tată; dar acesta împărăteşte în cer,

ţiind singur tunetul şi arzătorul fulger,
după ce a biruit prin silă pe Cronos, tatăl său. El împărţi
cu dreptate, fiecăruia din nemuritori, cinsti egale.
Iată ce cînt muzele, care au lăcaşe olimpiane,
cele nouă fecioare născute din marele Joe,
Clio, Euterpa, Talia, Melpomena,
Terpsihora, Erato, Polimnia, Urania
şi Caliopa; iar aceasta este de toate mai presus,
căci ea-nsoţeşte şi pe respectabilii crai;
însă fiicele lui Joe cinstesc numai pe acela
dintre crai care e născut (din zei), şi-ngrijesc (numai de acela) care e crescut de Joe;
însă aceluia îi vărs pe limbă o rouă dulce,
cuvintele blînde curg din gura lui, şi popoarele
toate îl privesc cu mirare, cînd împarte dreptatea,
prin judecăţi cuviincioase; cînd vorbeşte în piaţă, fără de temere,
pe loc şi-nţelepţeşte curmează orice ceartă însemnată,
ş-acei crai sînt înţelepţi, fiindcă restatornicesc
cu-nlesnire, dînd în piaţă poveţe prin blînde cuvîntări,
treburile răsturnate ale popoarelor nedreptăţite.
Iar cînd soseşte-n vrun oraş, toţi îl privesc ca pe un zeu,
cu un respect drăgăstos, şi el se deosebeşte dintre toţi cei adunaţi.
Acesta e sîntul dar al muzelor către oameni;
căci din muze şi din săgetătorul Apolon,
au născut cîntăreţii şi cbitariştii pre pămînt;
iar craii, din Joe; fericit este acela pe care muzele
'l iubesc; un glas dulce îi curge din gură,
şi daca vreun om păstrează în sufletul său, de curînd mîbnit, vreun necaz,
a lui inimă se topeşte suspinînd; dar cîntătorul
care cultivă muzele, sărbează gloria oamenilor
din tref < cutf > sau a zeit<lorf> f . . . . . f OlimpulII
2v° şi pe loc îşi uită necazurile, şi de dureri
nu-şi mai aduce aminte; căci curînd le depărtează dorurile zeiţelor.
Vă salut, fiice ale lui Joe! Daţi-mi un cînt plăcut;
sărbaţi sînta seminţie a nemuritorilor ce-n veci vor fi,
care din Ţărînă născură şi din Cerul stelat
şi din Noaptea-ntunecoasă, (şi) pe care-i crescu marea sărată.
Spuneţi cum mai întii s-au făcut zeii şi pămîntul,
şi rîurile, şi marea nemărginită, cu valul volboros,
şi strălucitoare, şi cerul destins pe dasupra,
toţi acei din care au născut zeii, dăruitorii bunurilor,
şi-n ce fel îşi făcură parte din averi, şi-n ce fel şi-au împărţit cinstile,

şi-n ce fel, încă, au ocupat rîposul Olimp.
Toate acestea să mi le spuneţi, muze ce aveţi lăcaşe-n Olimp,
la-nceput, şi să-mi mai spuneţi încă, care dintr-înşii s-a născut mai
Aşadar, mai întii s-a născut Haos; iar la urmă
Ţărîna cu sînul larg, lăcaş în veci sigur al tutulor
nemuritorilor ce stau pe culmea Olimpului noios,
Tartarul negru, în fundul pămîntului, cu căile largi,
şi Amorul, cel mai fromos dintre nemuritorii zei,
ce-nmoaie pe toate zeităţile şi pe toţi oamenii
şi-nvinge-n piepturi cuvîntul şi-nţeleptele botărîri.
Din Haos s-au născut Erebul şi Noaptea neagră;
iar la urmă, din Noapte, au sporit Etberul şi Ziua,
pe care-i făcu înrodită fiind de Erebul, cu care se-mpreunase din dra
Dar Ţărîna născu mai întii un fiu deopotrivă cu dînsa,
pe Cerul stelat, pentru ca el se-nvăluiască toate
şi pentru ca se fie întotdauna un lăcaş asigurat zeilor;
făcu şi pe munţii-nalţi, sălaşe fericite ale zeiţelor
Nimfe, care lăcuiesc prin munţii plini de văi,
făcu şi marea neroditoare, cu valul volboros,
şi Pontul, fără (d-a simţi) dulceaţa amorului; dar la urmă,
culcîndu-se cu Cerul, făcu pe Oceanul cu vîrtejuri adinei,
pe Coion, pe Crion, pe Iperion, pe Iapet,
pe Theia, pe Eheia, pe Temis, pe Mnemosyna,
pe Eebea cu cununa de aur, pe drăgălaşa Tetys,
şi, după toţi aceştia, pe iscusitul Cronos, cel mai mic
şi cel mai groaznic dintre copii; că f . . . . . tll
Născu încă şi pe Ciclopii ce aveau inimă trufaşă,
Brontes, Steropes şi Argis tare la suflet,
care fabricară şi deteră lui Joe tunetul şi trăsnetul.
Aceştia ereau în toate celelalte asemănaţi cu zeii,
însă în mijlocul frunţii aveau un singur oebi;
născuţi fiind din nemuritori, ei fură crescuţi printre muritorii ce ştiu
Numele de Ciclopi le-a fost dat ca poreclă, fiindcă
aveau în frunte un ochi rotund;
ei aveau putere, rîvnă şi măiestrie la muncă.
Din Ţărînă şi din Cer mai născură şi alţi
trei copii mari şi puternici, cu nume afurisite,
Cottos, Briareu şi Gyges, copii măreţi!
O sută de mîni le ieşiră din umere,
de (nu-i putea nimeni) apropia, şi cincizeci de capete crescură
fiecăruia din umeri, peste ţepenele lor trupuri,

mare şi nemărginită a lor vîrtoşie, ca şi măreţul lor chip.
Iar dintre cîţi au născut Ţărîna şi Cerul,
ei ereau cei mai groaznici copii, căci au urît pe tatăl lor,
de la-nceput; de aceea, cît mai năştea vreun (copil) dintr-înşii
Cerul nu-1 lăsa la lumină, ci-1 ascundea
în pîntecele Ţărînei şi se bucura de reaua sa faptă ;
dar uriaşa Ţărînă se văieta, fiind strimtorată
înlăuntru : de aceea ea cugetă o meşteşugire iscusită şi cruntă ;
pe loc, dar, făcu un fel de fier lucitor,
fabrică o mare secură, înarma cu dînsa pe copiii săi,
şi,-mbărbătîndu-i, le zise, cu inima plină de turburare :
—«Copiii mei ş-ai unui tată nelegiuit, de voiţi
a mă asculta, ne vom răzbuna de reaua purtare a tatălui
vostru; căci el mai întii a urzit fapte necuviincioase ».
Astfel zise; iar frica apucă pe toţi, şi nici unul dintr-înşii
nu rosti un cuvînt; dar marele Cronos iscusitul, făcîndu-şi inimă,
vorbi deodată, într-aceste cuvinte, înţeleptei sale mumi :
— «Mamă, eu ţi-aş făgădui se-mplinesc şi această
faptă, căci nu-mi pasă de rău - renumitul nostru
tată; căci el mai întii a urzit fapte necuviincioase».
Astfel zise, şi sufletul uriaşei Ţărîni se bucură foarte,
iar ascunzîndu-1, îl puse la t<pîndă şi-i dete >t în mînăll
s v° coasa cu dinţi ascuţiţi, şi-i destăinui tot gîndul său.
Dar marele Cer, aducînd cu sine Noaptea, veni pe lîngă Ţărînă,
dorind dragoste; se opri şi se întinse în
toată lăţimea sa; iar copilul din pîndă întinse mîna
stîngă, şi cu dreapta luă uriaşa coasă,
cea mare şi cu dinţi ascuţiţi, şi cosi cu iuţeală mădularele bărbăteşti
ale tatălui său, şi le azvîrli înapoi, ca să se ducă
(unde or merge) din dos; dar ele nu-i scăpară în zadar din mînă,
căci cîte picături de sînge curseră dintr-însele,
pe toate le înghiţi Ţărîna, iar după ce trecură mai mulţi ani,
aceasta născu pe Eriniile puternice şi pe Marii Uriaşi
ce au arme strălucitoare şi ţin în mîni suliţe lungi,
pe Nimfele, ce sînt numite, pre pămîntul nemărginit, Melie;
iar mădularele bărbăteşti, retezate cu fierul, după ce
fură aruncate de pre pămîntul ţeapăn în marea turburată de valuri,
şi după ce fură purtate pe apă, vreme-ndelungată, o spumă
albă se ardică din nemuritoarea piele; într-însa crescu
o fecioară; ca se apropie mai întii de Citera sînţită;
de acolo merse la urmă în Cipru, ce stă scăldat împrejur;
acolo se ivi fromoasa şi smerita zeiţă; împrejuru-i şi subt

delicatele ei picioare creştea iarba; . . . . .
Zeii şi oamenii numiră Afrodita
pe zeiţa născută din spumă, pe Citereea cu fromoasa cunună,
fiindcă în spumă crescuse; Citereea, fiindcă sosise în Citera;
Ciprogeneea, fiindcă se născuse în Ciprul împresurat de valuri,
şi iubitoare de plăceri, fiindcă din mădulare bărbăteşti ieşise la
lu
Amorul, o-nsoţi şi Dorinţa frcmoasă o urmă,
de cum se născu şi se porni către cercul zeilor,
căci de la-nceput ea avu această cinste, şi mai primi
drept parte, printre oameni şi printre nemuritorii zei,
întreţinerile fecioreşti, zîmbetele şi amăgirile,
dulcele plăceri, dragostea şi moleciunea.
Tatăl lor, marele Cer, supărat pe acei copii ce-i născuse chiar
îi numi cu porecla de Titani,
zicînd că ei au întins, din răutate, mîna spre a-mplini
o faptă pentru care vor fi pedepsiţi f<la urmă de vli>f torime. ||
Iar Noaptea născu pe urîta Mora, pe neagra Kera,
şi pe Moartea, născu Somnul şi născu neamul Visurilor;
iar ca să le nască, Noaptea-ntunecoasă nu se culcă cu nimeni.
La urmă, ea dete naştere lui Momos şi dureroasei întristări,
Esperidelor ce păzesc, dincolo de strălucitul Ocean,
nişte fromoase mere aurii şi arborii ce port aceste poame;
făcu pe Moirele şi pe nemiloasele Kere,
Clotho, Lachesis şi Atropos, care-mpărţesc
norocul şi răstriştea muritorilor, cînd se nasc,
şi care pedepsesc greşalile oamenilor ş-ale zeilor,
fără d-a curma groaznica lor mînie
înainte de-a fi împus o pedeapsă grea celui ce a păcătuit.
Noaptea urgisită făcu şi pe Nemesis, groaza oamenilor muritori,
pe urmă făcu înşelăciunea şi Dragostea,
pe Babele pieze-rele, şi pe Zavistia cu fire iute.
La urmă, acea-nfiorătoare Zavistie născu durerosul Chin
Năpustirea şi Foamea şi pe Nevoiele ce fac a lăcrăma,
Bătăiele şi Uciderile, Luptele şi Omorurile,
Certile şi Minciunele şi Cuvintele cu două înţelesuri,
Eeaua legiuire şi Băzbunarea, ce se rudesc împreună,
şi Jurămîntul, care este vătămător oamenilor de pre pămînt
mai cu seamă atunci cînd cineva face de bunăvoie un ju
mi
Pontul născu pe Nereu, ce nu ştie a minţi şi vorbeşte tot
adevăr

(el fuse) cel mai mare al său copil; i s-a dat numirea de Unehiaş,
fiindcă este drept şi blînd, nu calcă niciodată
(legile) dreptăţii şi are numai gîndiri drepte şi bune;
la urmă, unindu-se cu Ţarîna, (el făcu) pe marele Thaumas,
pe mîndrul Forcis, pe Ceto cu obraji fromoşi,
şi pe Eurybia, ce are-n piept o inimă de fier.
Din Nereu şi din Doris cu pletele fromoase,
fiica Oceanului, rîului ce curge-n sineşi,
născură, în pontul neroditor, nişte zeiţe, copile mult plăcute,
Proto, Eucranta, Sao, Amfitrita,
Eudora, Thetis, Galene, Glaneea,
Cimothoe, Speio, Thoe, drăgălaşa Alie,
mlădioasa Melită, Eulimena, Agave.
t . . . •. . . . . .tll
Dato, Ploto, Ferusa, Dinamene,
Niseea, Acteea, Protomedia,
plăcuta Ippothoe, Ippone cu braţe de roze,
Doris, Panope, Galateea cu faţă fromoasa,
Cimodoce, care alină lesne valurile în pontul întunecos,
şi suflarea vînturilor sînţite, împreună cu Cimatholege
şi cu Amfitrita cu fromoase picioare,
Cimo, Elone, Alimeda cu firomoasă cunună,
zîmbitoarea Glauconome, Pontoporeia,
Leiagora, Evagora, Laomedeia,
Pulinome, Autonome, Lysianassa,
Evarne cu trup plăcut şi cu faţă nepătată,
Psamatbe, cu statură mlădioasă, divina Menipe
Neso, Eupompa, Themisto şi Pronoe
cea dreaptă, care are cbiar mintea nemuritorului său tată.
Acestea sînt cele cincizeci de fecioare nepătate,
care s-au născut din Nereu şi care cunosc numai lucruri nevinovate

Thaumas luă de soţie pe fiica adîncului Ocean,
pe Electra; aceasta făcu pe repedea Iris
cu părul fromos, şi pe Arpiile Aelo şi Ocipeta,
care, cu repezile lor aripi, zbor deopotrivă cu suflarea vînturilor
şi cu pasările; căci ele fîlfîiesc pe d-asupra pămîntului.
Ceto cu fromoşi obraji făcu cu Forcis pe Babele,
carele au fost numite Babe de nemuritorii zei şi de oamenii ce calc pe pămînt,
fiindcă din naştere ereau cărunte,
Pefrede cu fromoasa mantă şi Eryo cu manta şofranie,

şi pe Gorgonele, ce locuiesc dincolo de strălucitorul Ocean,
în fundul nopţii, unde sînt Esperidele cu glas armonios,
Steino, Euryale şi Meduza, ce a păţit multe nenorociri;
aceasta erea muritoare, dar celelalte două n-aveau moarte şi nu bătr

cu una dintr-însele se culcă zeul cu plete-albastre-nchise,
pe o pajişte moale şi printre flori primăvăroase.
Dar cînd Perseu tăie capul Meduzei,
deodată ieşiră marele Chrysaor şi calul Pegaz.
Numele acestuia însemnează că s-a născut dincolo de izvoarele O n

iar al celuilalt, că purta în mînele sale un paloş de aur.
Pegaz, zburînd din ţara sa mumă, unde ereau merele, o părăsi
şi merse unde ereau nemuritorii; el locuieşte în palatele lui Joe
t . . . . .ti|
Chrysaor, unindu-se cu Calliroe, fiica strălucitului Ocean,
născu pe Gerion, care avea trei capete.
Puternicul Eracles, după ce ucise pe acesta
în Erytheia scăldată-mprejur, chiar lîngă boii lui cu picioare-nc
duse pe loc aceşti boi cu frunţi largi
în sîntul Tirint, trecînd peste Ocean
şi ucigînd pe Orthros şi pe baciul Eurythion,
într-un obor întunecos, dincolo de strălucitul Ocean.
Dar aceea mai născu, într-o peştere scobită, un monstru groa
şi neasemănat nici oamenilor muritori, nici nemuritorilor zei,
pe divina Echidnă cu minte puternică,
jumătate nimfă cu cătare vioaie, cu obraji fromoşi,
şi jumătate şarpe uriaş, groaznic şi mare;
(fiinţă)-mpestriţată, mîncînd carne vie şi stînd în fundul păr

acolo, dedăsupt, ea are o peştere scobită în piatră,
departe de zeii nemuritori şi de oamenii muritori;
acolo sînt lăcaşele vestite care i-au fost date de zei ca să le lo
Subt pămîntul arinilor stă ascunsă nenorocita Echidnă,
acea nimfă nemuritoare, ce-n veci nu se va-mbătrîni.
Se zice că acea fată cu cătare vioaie se-mpreună din drago
cu Tyfaon, cu acel vînt groaznic şi turbat,
şi, rămînînd grea, făcu nişte copii plini de minte :
mai întîi născu pe Orthros, cînele lui Gerion,
la urmă făcu pe acel nemăsurat şi groaznic de numit
Cerber, cînele Iadului, cu glas de aramă, mîncînd carne vie,
cu cincizeci de capete şi cu chip neruşinat de puternic;

11 - c. 2698

a treia oară născu pe Idra din Lerna,
ce cunoaşte meşteşugiri rele, şi pe care o crescu zeiţa Ere cu braţe albe,
fiind supărată peste măsură împrotiva puternicului Eracles;
dar Eracles Amfitrionidul, fiul lui Joe,
împreună cu viteazul Iolaos, o ucise cu un oţel nemilos,
prin poveţele Atenei prădătoarea;
născu şi Himera, care vărsa un foc nestins,
înfiorătoare şi mare, iute la fugă şi puternică;
avea trei capete : unul de leu cu ochi scînteitori,
altul de capră, şi altul de şarpe, de balaur puternic; 1|
5v° pe dinainte erea leoaică, pe dindărăt balaur, şi la mijloc capră;
erea înfiorătoare şi sufla cu mînie un foc arzător.
Pegaz şi voinicul Belerofont o uciseră.
în sfîrşit, născu, supuindu-se întru unire lui Orthros,
pe afurisita Sfinx, urgia cadneilor, şi pe leul din Nemeea.
Preavenerata Ere, soţia lui Joe, hrănea pe acesta,
şi-i dase drept locuinţă vâlcelele Nemeii, pentru nenorocirea lăcuitorilor,
căci, stînd acolo, el vătăma neamul omenesc,
domnind peste muntele Treton din Nemeea ş-asupra Apesantului.
Dar ţeapănul şi puternic Eracles îl birui.
Keto, împreunîndu-se, din dragoste, cu Forkis, născu,
la urmă de tot, un groaznic şarpe care păzeşte
nişte mere prea aurite, în largul ocol al pîntecelor pămîntului;
aceasta este seminţia (ieşită) din Keto şi din Eorkis.

Tethys şi cu Oceanul născură rîurile învolborate,
Nilul, Alfeiul şi Eridanul cu vîrtejuri adînci,
Strimonul, Meandrul şi Istrul ce curge fromos,
Pasul, Besul şi Arheloiul cu vîrtejuri argintii,
Nesul, Bodiul, Aliacmonul şi Eptaporul,
Granicul, Aisepul şi sînţitul Simois,
Peneul, Ermul şi Caicul ce curge fromos,
Marele Sangar, Ladonul şi Porteneiul,
Evanul, Ardeiscul şi Scamandrul sînţit.
Ea născu, împreună cu regele Apolon
şi cu rîurile, neamul sînt al fetelor
care, pre pămînt, îngrijesc de bărbaţi,
căci astfel de însărcinare le-a dat Joe :
Pentho, Admeta, Ianta, Electra,
Doris, Prymno, Urania ce s-aseamănă cu zeii,

Ippo, Climena, Bodeia, Calliroe,
Zeveso, Clytia, Eidyia, † <Pasithoe>† ||
Plecsaure, Galaesaure, plăcuta Dionee,
Melebosis, Thoe, Polydora cu chip fromos,
Cerceis cu trup amoros, Pluto cu ochi mari,
Perseis, Ianeira, Acasta, Xantha,
Petreea cea drăgălaşă, Menesto, Europa,
Metis, Eurinoma, Telesto cu manta de şofran,
Creneis, Asia, amoroasa Calipso,
Eudora, Tyche, Amfiro, Ociroe
şi Stix, care e mai însemnată decît toate.
Acestea sînt fetele care născură mai întii din Ocean
şi din Tethys; dar mai sînt şi altele,
căci se aflu trei mii de Oceanide cu picioare delicate,
care, răspîndite fiind pre pămînt şi prin lacuri,
se îndeletnicesc pretutindeni cu aceleaşi lucruri; fiice minunate ale
Aiară de dînsele mai sînt încă-atîtea rîuri, ce curg cu zgomot,
fii ai Oceanului, pe care-i născu venerabila Tethys;
e foarte greu unui om muritor a spune toate numele lor,
şi nu le cunosc decît aceia care locuiesc împrejurul lor.
Theia, împreunîndu-se, din dragoste, cu Iperion, născu
pe marele Soare, pe lucitoarea Lună
şi pe Eos, care luminează pe toţi lăcuitorii pămîntului
şi pe toţi zeii nemuritori ce stau pe latul Olimp.
Eurybia, împreunîndu-se, din dragoste, cu Crio, născu
pe mare Astreu, pe Pallant, sînt printre zei,
şi pe Perses, care se deosebeşte din toţi prin cunoştinţele sale.
Iar Eos şi cu Astreu născură vînturile nedomirite,
Arghestes, Zefirul, Boreas ce îmbla iute,
şi Notos; şi zeiţa, culcîndu-se, din dragoste, cu zeul,
dupe ce (făcu) pe aceştia, mai făcu pe Luceafărul ce naşte cu Zi
şi pe stelele strălucitoare, care încunun Cerul.
stix, fiica Oceanului, împreunîndu-se cu Pallant, născu,
în palate, pe Zelul şi Biruinţa cu fromoase picioare;
făcu şi alţi copii însemnaţi, Puterea şi Sila;
nu este palat † . . . . † ||
unde se nu stăpînească unul dintr-aceşti zei,
ba şi lîngă Joe ce tună groaznic ei şed nencetat.
Căci aceasta fu chibzuit de Stix, nemuritoarea Oceanidă,
din ziua cînd zeul olimpian ce poartă fulgerul chemă, pe toţi zeii nemuritori, în marele Olimp,
şi zise că cei dintre zei ce se vor bate cu dînsul împrotriva Tit

nu va fi lipsit de daruri şi va avea fiecare
cinstea ce a avut-o mai nainte printre nemuritori,
şi adaogă că, aceluia ce fusese lipsit de cinste şi de daruri subt Cronos,
i se vor împărtăşi, după dreptate, cinstile şi darurile.
Mai întii veni în Olimp nepieritoarea Stix
cu copiii săi, pentru a da ajutor părintelui lor.
De aceea Joe o cinsti şi-i făcu daruri cu prisos,
lăsînd-o se fie, pentru zei, jurămîntul cel mare,
iar pe copiii ei a se strămuta (după plac) în vecie.
Şi astfel se purtă el necontenit cu toţi aceia
care i se supuneau; căci stăpîneşte şi domneşte cu putere.

CĂLĂTORIE DIN PARIS LA LONDRA

(De la 3 pînă la 11 august 1852)

PRECUVÎNTARE

Dintr-o simplă listă a deosebitelor curiozităţi văzute în Lon povestirea acestei călătorii a ajuns se aibă mai multe foi lungime. Am tit, dar, că este o datorie a povestitorului a nu intra deodată într-o ma aşa de prelungită, şi că este de neapărată trebuinţă a mai colinda pe voitorul cititor, ce-şi dă osteneală a mă urma în trudnica mea desc a-l colinda, zic, prin deosebite băgări de seamă generale. Ştiu c-o p vîntare este un lucru foarte puţin momitor, cbiar în cărţile cele mai resante; cu atît mai puţin într-o aşa slabă-ncercare ca a mea; dar o cuvîntare e un ce nelipsit cînd voieşte cineva a vorbi mai || pe larg de ma deosebite; sînt lucruri obşteşti neapărate pentru înţelegerea obiec tractate, şi care să pot spune numai într-o precuvîntare; astfel d se fie ş-a mea, dar doresc să fie totdeodată şi scurtă; căci sînt scri care precuvîntarea înghite materia întreagă; de iei cartea de la-nc întorci, întorci la foi, schimbi la tomuri, citeşti, citeşti mereu, şi de Int cere tot nu te poţi scăpa ; în sfîrşit, cînd e se dai de materia făgăduită de t abia găseşti vreo cîteva foi ce nu-ţi spun nimic mai mult decît ceea văzut expus pe larg şi-ncurcat cu fel de fel de consideraţii în prefaţă. fac unii; iar alţii, după ce au tractat materia lor în vro două-trei s-apucă la urmă dă mi-ţi dă, subt nume de *ăăsluşiri* şi de *notiţe,* mu de groase || tomuri, coprinzînd cîte-n soare şi-n lună. Mă voi feri şi de sala unora şi d-a celorlalţi, mărginindu-mă numai în mica precuv făgăduită, şi lăsînd notiţele şi desluşirile (chiar cînd vor fi trebuinci pe seama pătrunderii sau a aducerilor-aminte a<le) cititorului. În cuvînt, vreau să arunc aci cîteva gîndiri generale asupra tovărăşie să nu-şi închipuiască cineva că am de gînd a vorbi despre tovărăş negoţ sau în oricare altă treabă în care s-amestec interese serioase

deloc; vreau numai se vorbesc de acea tovărăşie plăcută, ce aduce atîta mulţumire-n petreceri şi care cere o deplină învoire nu numai în interesele materiale, ci şi-n gusturi şi-n caractere. Tot omul îşi are neapărat chefurile 3v° sale, ce cer || a fi-mplinite, pentru ca se poată avea mulţumire. Dar omul plăcut, omul ce ştie a trăi cu tovarăşi d-un caracter cumpătat ca şi al lui, fără d-a simţi, îşi jărtfeşte parte din gusturile sale, pentru mulţumirea celorlalţi; aceştia fac asemeni, şi, cu bunăvoinţă a tutulor, se-ntreţine, în tovărăşie, veselia şi mulţumirea obştească. Dar cînd vine unul şi spune : « Ba eu nu voi aşa ! » sau : «Faceţi d-voastră, eu fac altfel! », sau cînd, unul din tovarăşi, strîngînd găitanele pungii sale, intră-n tovărăşie numai unde-i place şi unde se-ndură a le mai slăbi, şi-ntoarce faţa celorlalţi cînd bunul lor plac este d-a mai juca calul în buiestru, cum zice vorba românească, atunci, negreşit, tovărăşia se face un lucru mai mult dezgustător 4r° decît plăcut. || Delicateţa este cea dîntîi condiţie a învoielilor de felul acesta ; deci, cînd ea lipseşte, şi-n locul ei s-aşează interesul şi zgîrcenie ascunsă subt vălul boalei, al grăbirei sau a oricării alte feţe cinstite, atunci vai de tovarăşii ce au a face cu bolnavul şi cu grăbitul! Dumnezeu ştie cum o duc ! Cine şi-ar putea închipui că astfel de bolnavi (lasă că vin nu pun în gura lor), dar, şezînd la birt, nici pîine nu mănîncă la masă, vreme de opt zile, şi că astfel de grăbiţi se-mplimb opt zile prin godgogeamite oraş străin, văd toate monumentele, vizitez tot, fără d-a plăti o părăluţă călăuzului ce i-a mînat ? D-ar fi fost singuri, ar fi mîncat şi pîine, ar fi plătit şi călăuză ! Iată avantajele tovărăşiei!

4v° Dăstul e atîta pentru a face se simtă oricine cît de || amară poate fi o astfel de tovărăşie plătitorilor, şi fără d-a o spune eu,fieşcine ştie cît de plăcut lucru este d-a petrece cu oameni cu care te-nţelegi, care împărtăşesc fără de sfială toate cheltuielile, ca şi toate petrecerile, nu să căiesc de a-şi fi dat paralele în cutare loc, daca tovarăşilor săi le-au plăcut acolo, în sfîrşit, un om care nu te lasă-n drum, după ce a călătorit în companie cu tine. Cel ce nu face astfel de lucruri este adevăratul tovarăş. Cu un astfel de om simte fiteşcine mulţumire de a fi.

Atîtea vream se zic despre tovărăşie. Bunii tovarăşi îmi vor da dreptate. Cei răi vor tace, fiindu-le teamă de a să da de gol. Dorinţa mea ar fi nu numai de a scăpa de cîrtirile lor, ci şi de a-i îndrepta, de s-ar putea, || sau, de nu, de ai face să nu mai împovăreze pe alţi nenorociţi de trudnica lor tovărăşie. Acesta e un scop mare şi greu de împlinit. Mei gînd n-am să mă laud de a-l aduce la cale; a dori nu este a putea ; dar, cu toate însă, şi *a dori* e lucru bun; de aceea sfîrşesc cu cuvintele Evangheliii: *« Pace tutulor ! »*||

Călătorii ereau: **domnii Ioan Odobescu, Constantin Zamfirescu,**
Samurcaş şi **Alexandru Odobescu.**

Am plecat din Paris, pe drumul-de-fier, du Nord, la 3 august
la 7 ceasuri de dimineaţă; după ce trecurăm prin Amiens şi Abb
am ajuns, la un ceas după amiaz, în Boulogne, unde ni s-au cercetat
porturile; la două punct ne-am pornit, cu un vapor englezesc, pe
ziua erea foarte frumoasă, apa foarte liniştită, astfel încît am putut
minunata privelişte a unei mări senine; după două ceasuri şi jum
eream ajunşi în portul Folkestone, în Englitera; două ceasuri mai
ne şi aflam în Londra ; pe drum am avut o ploaie de cum nu se văd
în Englitera. Acolo nu e zi de la Dumnezeu se || nu plouă; ploaia e
tain domnezeiesc al Engliterii; nici nu prinzi de veste cînd te pom
scăldat; cît de mult soare să fie, afară din casă nu eşti niciodată în
ranţă. Am şezut opt zile de vară în Londra şi n-a trecut una fără
plouă de cîteva ori pe zi. Ce **o** mai fi şi iarna !

Plouînd ne-a primit Englitera, pe ploaie am părăsit-o.

în ploioasa Londră am călătorit vreun ceas cu birja, pînă se aj
la otelul Sablonniere (Leicester Square, care se pronunţă englezeşte
Seuer), în care ne-am aşezat. D<omnu>l Samurcaş a luat o odăiţ
treilea cat; iar ceilalţi trei s-au aşezat în două odăi (la catul I), ce da u
tr-alta, ceea ce-i făcea se şează seara deştepţi pînă pe la două din n
tot din pricina aceasta se sculau dimineaţa pe la nouă, şi-n]| toate
d<omnu)l Samurcaş, ce se scula mai din vreme, se mira cum
dormi aşa de tîrziu.—Lă zece şi mai bine, ne puneam la dejun; d
Samurcaş şi Alex(andru) Odobescu aveau de obicei a împărţi ur
ţion de ceai, cum împarte popa grijania; iar d<om>nii I. Odobe
Zamfirescu mîncau sănătos, cînd cărnuri, cînd peşti, şi mai ales s
(căci soiul de stridii englezeşti e de minune). Pale ale-ul (pel el) cur
roaie. —După dejun se-nfăţişa d<omnu)l Bonăi, adiotantul nostru, şi ne
şea, dînd din mîini, unde şi cum se cade a merge înfieşcare zi. Acel d<o
Bonăi, pe care în limba sa îl chema Bonney, erea un om foarte cur
care-l tocmiserăm cu şase şelingi pe zi, ca să ne arate ce este mai v
de văzut în Londra. De erea franţez sau || englez, nu ştiu. Dar ştiu c
gros şi scurt şi că avea un palton care să tîra după dînsul.

Dar se urmăm descrierea vieţii noastre în Londra; deci, du
colindam vreo cinci ceasuri cu birja, adecă de pe la 12 pînă pe la 5
torceam acasă şi prînzeam; de două ori ne-am abătut la masa de
(table d'hotes) a otelului; dar fiindcă nu ne-a plăcut sistemul de
ce se urma acolo, ne-am hotărît se mîncăm după foaie (ă la carte). E
a zice că d<omnu)l Samurcaş făcea dietă şi, prin urmare, nu lua
la-mbelşugata noastră masă; elul şi vinul mai ales, nu le gusta

într-adevăr, vinul la Londra e cam amar-amar ; nu pentru limbă, ci pentru pungă. De-1 iei de la otel, plăteşti o butelcă ca şase în Paris ; de ai nenorocirea a-1 cumpăra 8r° || în tîrg, preţul, adevărat, este pe jumătate, dar ce folos ! plăteşti numai pentru scoaterea dopului trei leişori şi douăzeci de parale bune; aceasta se cheamă *bouchon'l* — Vorbim din încercare !

Ceea ce nu-mi iese mie de la stomah este că, toată vremea cît am şezut în Londra, niciodată n-am mîncat englezeşte. Şezînd în birt de străini, am rămas foarte străin de obiceiele englezeşti; cafenea, restorant — acolo nu găseşti, ca se te duci să mănînci; trebuie să intri într-un otel ţinut franţuzeşte şi să mănînci franţuzeşte. în loc de rozbifuri roze, de bifstecuri sîngeroase, de zarzavaturi fierte numai în apă şi piperate, de plumppuding negru şi-ndesat, găseşti ceea ce-ai putea găsi tot lungul bulevardelor Parisului. N-am dar nimic a spune despre bucătăria englezească; atît numai că, pe 8v° || uliţi, întîlneşti prăvălii pline de şunci, de cîrnaţi, de limbi, de muşchiuri, toate ca din vremea uriaşilor. Noi adesea ne opream dinaintea prăvăliilor de felul acesta; din vedere numai, te aflai mai mult decît sătul; închipuieşte-ţi ce chin de a privi la aşa bolovani de cărnuri, cînd eşti cu stomahul plin ! Şi mi s-a-ntîmplat mai mult de o dată.

După prînz făceam multe lucruri; mergeam cînd la teatru, cînd la panorama de tot felul, cînd pe Eegents Strit (Eegents Street), uliţa favorită a d<omnu>l<ui> Samurcaş, cînd nicăieri. întorcîndu-ne acasă, la ceasuri deosebite, după zile, făceam gustare, şi, prelungind-o prea mult, ajungeam, eu unul, de adormeam pe scaun, iar un prieten al meu, de a Or° moţăi şi d-a căsca de i se strîmbau fălcile. în vremea || asta, d<omnul> Samurcaş dormea ca un fericit. La urmă, dam năvală în pat şi, după o canonadă de perne, ce făcea se bubuie pereţii de muşama ai odăii, eu şi d<omnul> Zamfirescu, tovaroşul meu de odaie, eram furaţi de cel mai blagoslovit somn. Şi amin pînă a doua zi de dimineaţă !

Descriserăm pînă aci sistemul nostru general de viaţă; acum se cuvine se intrăm în amărunte şi se povestim pe unde am fost în Londra, ce am vizitat şi ce ne-a plăcut mai cu deosebire. Deci:

în zadar vrut-am în seara dîntîi a şederii noastre într-acest oraş se mergem la Opera Italiană. Fracurile nu ne ereau scoase din gemantan, şi d(omnu)lui Samurcaş îi lipsea cu totul, astfel încît a fost silit, a doua 9v° zi, să-şi dea surtucul la croitor, ca să i-1 reteze de pe la coadă, şi, || cu acest cusur subţire, a izbutit a înşela straşnica priveghere a censorilor de pulpane, ce stau ca nişte cerberi la uşile teatrului, cu ochii-ncruntaţi asupra veşmintelor ce se strecor printre nemilostiva lor strejuire.

A doua zi am colindat foarte mult. Puindu-ne cîteşipatru în birjă, şi d<omnul> Bonăi pe capră, am trecut mai întîi prin marea uliţă Piecadily, ca se ajungem la Hyde Park (Haid Park), în care se aflau rămăşiţele Palatului de Cleştar. Jumătate sticla erea luată, toată decoraţia nu

mai erea-h fiinţă, astfel încît acel vestit Palat de Cleştar nu-nfă
un întins schelet de fier, cu doi mari copaci la miljoc. Ni s-a spu
toată || această clădire va fi strămutată, peste puţin, la oarecare
de Londra, unde va sluji drept grădină de iarnă. Puţin, dar, lucru
vedea dintr-însa, şi cei zece şelingi plătiţi la intrare mi-au
inimă; şi sînt sigur că şi d<omnul> Samurcaş, care a fost c
plătirea lor, se căieşte adesea de această îndemnare nesocotită.

De acolo, trecînd prin noua mahala Grosvenor, am mers
St. James (Sent Gems), dinaintea palatului crăiesc.

Acea mahala are o-nfăţişare foarte frumoasă; casele, d
sînt cît se poate de curate; păcat că ceaţa înegreşte cărămizile ne
Uliţile sînt largi; pieţele dese, şi toate sădite la || miljoc cu pomi
deaţă. Numeroasele grădiniţe ce se aflu prin pieţele Londrii s
Square (Scuer).

Parcul St. James, unul din cele mai mici din Londra, e p
din cele mai fromoase; un mare heleşteu, cu multe întorsături,
la miljoc; într-însul se scald şi bălăcesc cîrduri de gîşte, raţe,
felurimi de pasări de apă. împrejur e ca un mic deal, acoperit c-c
verdeaţă şi umbrit ici şi colea, şi dumbrăvioare; mieişori, îns
sărmanii, — cu marca măcelarului, pasc acolo şi să-ngraşă cu iarba
pentru a se preface în fripturi roşcate.

Orişicum, parcul englezesc, || de nu e făcut cu măreaţa r
grădinăriii franţeze, are o-nfăţişare plăcută, ce te strămută în sîn
şi fromoasei naturi.

A vorbi despre palatul crăiesii ar fi cu prisos; înlăuntru
putut vedea, şi pe dinafară nu e nimic de văzut. Singurul lucr
aţintit mai mult privirea a fost gvardia crăiască. Soldaţii engle
sînt nişte uriaşi cu spenţere roşii, cu pantaloni albi, cu chivere d
cînd îi vezi pe uliţă, ei port o căciuliţă roşie la o parte, legată pe s
un bastonaş în mînă şi au un aer foarte dejgheţat. Călăreţii sî
mai minunaţi; caii lor negri sînt tot aleşi; coifuri || aurii ce
soare, pieptare de oţel pe spenţere roşii, botforturi negre cu pa
căprioară albi, mănuşi albe în mîini şi port mîndru : iată un căla
din gvardia crăiesii; astfel se-nfăţişez ei la poarta palatului, făc
Victoriii şi admiraţia trecătorilor.

Dar să ne urmăm călătoria prin Londra.

Trecînd pe la poarta Palatului, unde am văzut acei frur
am zărit locul pe care erea zidită odinioară casa White Hali
dinaintea caria căzu capul nenorocitului Henric I Stuart, şi, la
mers la Westminster Abbey (ITestminster Abei); ar putea cinev
sute de tomuri asupra acestei mănăstiri; noi ne vom mulţumi
două cuvinte despre dînsa, admirînd pe dinafară arhitectura

dar de un stil mai aspru decît bisericele gotice din țări meridionale, şi d-o ornamentație mai simetrică şi mai regulată — dovadă d-o imaginație mai răcită şi de un duh mai puțin fantastic; pe dinlăuntru, Westminster Abbey este expresia împietrită a Engliterii întregi. în numeroasele sale capele, se citeşte pe morminte toată istoria acestei țări, începînd de la vechiul crai Eduard Spoveditorul, pînă-n zilele noastre de industrie şi de diplomație. Orice om însemnat, ieşit din nația engleză, îşi are acolo un monument; fieşce glorie a Engliterii e tipărită pe zidurile acestui minunat
i2v° Panteon, care-ți dă o idee într-adevăr măreață despre puterea || morală a nației ce poartă astfel de cult marilor săi oameni. Printre capelele mănăstire! vom deosebi numai pe cea veche (pe dasupra caria s-a zidit la urmă toată biserica şi în care se vede tronul de stejar al crailor englezi, bătrîn de patru sute de ani şi mai bine); împrejuru-i stau mai multe morminte foarte vechi, roase mai toate de timp. Două alte capele coprind mormintele nempăcatelor vere duşmane : Măria Stuart şi Elizabeta Tudor; altele sînt pline de morminte mai noi, ca al lui Lord Chatham, al actorului Kemble, al maşinistului Watt, glorii de tot felul, adunate subt acoperemîntul nemurirei. Capela de la miljoc, adecă capela crăiască, are un tavan de piatră, săpat cu foarte multă măiestrie; într-însa se destăinuieşte un alt
i3r° caracter ||al societății engleze, caracter care însă este pretutindeni în Englitera destul de-nvederat, adecă stăruința obiceielor feodale pînă şi-n ziua de astăzi. în capela de la Westminster, ca şi în cea de la Windsor, stranele nobililor, săpate în lemn, sînt acoperite cu sumedenie de blazonuri mai mult sau mai puțin şterse; pe dasupra lor se-naltă coiful sau cununa familiei a caria e jețul, şi-mprejur fîlfîiesc bandierele lordului, intrînd într-astfel de locuri, te-ai crede într-un muzeu de veacul de miljoc, de n-ai vedea aci o solemnitate mai mare, care păstrează ceva viață acelor obiceiuri moarte.

§ i3v° Să ne depărtăm însă de Westminster Abbey şi, apucînd || spre Tamiză, se admirăm, după podul Westminster, Palatul Parlamentului, nouă zidire, d-o arhitectură venețiană, întinsă şi încă albă, care-şi scaldă poalele în apele negricioase ale Tamizei şi al cărui turn pătrat stă acoperit de ceață şi de fum. Nu va trece mult şi Palatul Parlamentului va lua fața întunecoasă a tristului Palat Somerset, ce-i stă-n față peste apă, căci aci nu e soarele Italiei, ca să aurească piatra, nici sînul Veneției, ca să răsfrîngă-n azur fața-i aurie. Fugim dar cu părere de rău d-aci, şi, fiindcă ne-am adus aminte de Italia, țara artelor, ne pornim pe Trafalgar Square, trecem pe lîngă ||
24r° coloana învingătorului şi martirului din Trafalgar şi ne scoborîm pe treptele Galeriii de Pictură (Picture's Gallery).

Galeria e mică : vro patru odăi o alcătuiesc ; însă într-însa sînt multe lucruri ce ar cere un studiu îndelung; un iubitor al frumosului are acolo cu ce să se adape; iată tot ce-am putut înțelege într-o repede trecere prin

sălile acelei Galerii; nimic dintr-însa n-a rămas bine lămurit în mi
ştiu numai c-am admirat mai multe tablouri de Murillo, cîtev
brandt, multe de Poussin, cîteva de Eubens şi deosebite alt
minunate. Eubens mi-a făcut acolo o impresie mult mai plăcu
Louvre. Galeria numită « du Luxembourg » e, poate, fromoasa ca
ca colorit; dar ea e, negreşit,||fără de interes; dimprotivă, în L
văzut tablouri mai mici de Eubens, dar care vădesc grația şi m
al unui zugrav plin de geniu. îmi pare încă rău că-n repedea oc
fost nevoit a da acestei galerii, vederea nu mi s-a oprit asupra
tablou din şcoala engleză, cel puțin d-ale humoristului Hogar
c-alăturate fiind cu tablouri din şcolile italiene şi olandeze, c
se pierd lesne ; sînt însă în Englitera mulțime de galerii particula
zînd, unele, numai tablouri din şcoala națională, altele
curiozități de tot felul; din nenorocire n-am avut vreme a vizit
Bine încă c-am putu da cu ochii de cele mai însemnate muzeu

Ne-nvîrtirăm, ca la o jumătat'||de ceas, printre atîtea mi
acolo apucarăm calea către Muzeul Britanic, la care eu de m
beam se ajung. Muzeul Britanic şi Teatrul Englezesc, în care
se văd jucînd bucăți d-ale lui Shakespeare, ereau, pentru min
puternice momeli ale Londrii; pe cea dintîi am îndestulat-o p
iertat scurta noastră şedere într-acel oraş; cît despre a doua,
deloc noroc, fiindcă am mers acolo într-o epocă cînd acel tea
Lane — Druri Len) erea închis. Primăvara e epoca în care
îmbracă cu tot costumul său de sărbătoare; atunci crăiasa vin
atunci şi nobleță; atunci sînt petreceri, teatre, concerturi, ba
sfîrşitul || lui aprilie, lumea bogată se trage la țară, şi nu ră
decît d-alde cei ce muncesc ca se mănînce, şi alții, străini, ce vor
de rămăşițele sărbătorii; noi eream din sosul acesta, şi chiar
n-au dat se apuce mai multe fărămituri.

Putem zice astfel despre teatre şi alte petreceri; iar cît de
de care începui a vorbi, n-a fost deloc aşa, căci eu unul m-
mult de dînsul; mai ales că englezii, oameni cu minte, lasă
între într-însul de trei ori pe săptămînă, de la 10 pînă pe la 5 d
amiaz; eşti dar volnic a-l vizita foarte des, fără d-a avea tre
Paris, să te-ncurci || cu pasporturi. La Luvru trebuie sau se a
nu fi franțez, sau să te-mbulzeşti dumineca, cu toate catanele
țeze. La British Museum eşti mai în largul tău, şi poți se fii d

îmi bătea inima de bucurie cînd am intrat într-însul;
cu desfătare cît mai curînd să văz rămăşițele Partenonului, cî
nesc în miljocul unui muzeu nemărginit, de istorie naturală
Dumnezeu ! frumos erea, dar nu răspundea deloc grăbitei n
Trecurăm destul de iute, şi,-n sfîrşit, ajunserăm la antichităț

i6v° etrusce şi greceşti, dinaintea cărora eu nu mai ştiam încotro || să mă-ntorc, în vreme ce tovarăşii mei tractau, atîtea prețioase rămăşițe, de hîrburi şi de cioburi.

Nu voi îndrăzni nici chiar a-ncerca cea mai mică descriere. Surpăturile Partenonului, zdrobiturile de statui ale lui Fidias cer o pană mai tare decît a mea, pentru a spune ce adîncă mărime e ascunsă subt cel mai mic creț al marmorii roase de vremi. Cîtă grăbire şi cît nesațiu aveam atunci ca să le văz, atîta slăbiciune simț acum pentru a spune cît sînt încă de sublime. Părăsesc dar Muzeul Britanic şi, cu o grăbire de altă natură, ne-ntoarcem acasă, ca să ne punem la masă.

nr° Iată o dimineață petrecută mai mult j| în vizite artistice, repede clipire asupra unor lucruri ce ți-ar cere zile întregi; din toate m-am mulțumit numai cu atîta, afară numai de Muzeul Anticelor, în care am petrecut încă două plăcute dimineți (la 6 şi la 9 ale lunii). Ce mi s-a părut, însă, curios, e adunarea unor lucruri aşa de deosebite în Muzeul Britanic : cabinet de istorie naturală, muzeu de antichităţi şi bibliotecă, pe cere, din nenorocire, n-am văzut-o, deşi am auzit că este foarte frumoasă. Se zice că englezii au idei originale; negreşit această idee este de astfel de natură.

Cabinetul de istorie naturală am spus că este întins şi bogat; cel de sculpturi are o-nfăţişeare cu totul deosebită de cabinete de felul acesta 17v° într-alte capitale; |J în Londra nu se prea văd, ca aiurea, statui vechi, întregi sau drese, şi d-o mărime cumpătată ; acolo sălile sînt pline de mari monumente întregi şi păstrate fără de reparaţie, în starea în care s-au găsit; dar acele spărturi sînt de un preţ nestimat, căci port un mare interes istoric. Grecia are mai mult a se plînge de jafurile Engliterii decît de ale oricării alte ţări; englezii i-au răpit din sîn monumente pe care erea scrisă nemurirea ei.

Dar să mărginim aci consideraţiile noastre mult prea îndelungate asupra artelor. Acum să ne-nchipuim că ne sculăm de la masă şi că ne pornim către un alt aşezămînt, în care (plătind vro 5 şelingi de persoană), i8r petreci o seară foarte || plăcută, adecă către Coloseum. Aci ar trebui o lungă descriere a feluritelor minuni ce vezi într-acest palat încîntat; dar a spune toate cu de-amăruntul, ar fi cu neputinţă; să ne mulţumim, dar, făcînd numai o enumeraţie a deosebitelor petreceri ce poţi afla în Coloseum. Mai întîi întri într-o sală întunecoasă în fundul caria se află o scenă pe care ţi să-nfăţişează, pe rînd, mai multe tablouri de mărime naturală» Noi, cînd am fost, am văzut şase galerii deosebite ale fostului Palat de Cleştar. Un englez cu un beţişor în mînă stă şi desluşeşte cele înfăţişate. Dar, ca să spui adevărat, într-această ocazie (ca şi-n multe altele) ochii m-au slujit mai bine decît urechile. Dîntr-această sală cosmoramică treci prin multe gălării, frumos decorate cu statui şi cu tablouri şi-n care auzi un concert care n-ar fi stricat se fi fost mai bun ; dar nu face nimic (căci ||)

îndeobşte cînd mergi în Englitera trebuie să-ţi jertfeşti cu totu
Nici limba naţiii nu e armonioasă, nici auzul englezilor delica
încît nu pot deosebi ceea ce sună bine de ceea ce sună rău). D
la o parte muzica, se mai colindăm şi prin deosebite alte săli,
lumină şi de graţioase decoraţii, se ne desfătăm în miljocul un
de stil mauresc, plină de flori exotice, de papagali pestriţi, de
iestreţe, de arabescuri cu vii colori; se mergem mai încolo ca s
un peizaj elveţian, şi noi, din nişte odăiţe mobilate cu simplitat
nă, se privim un pîrîu repezindu-se din vîrful unui pisc, cu o a
mură, şi se simţim pe faţa noastră stropiturile de apă; în sfîrşit,
altă direcţie, se întrăm într-o odăiţă, care, printr-o mişcare me
va înălţa într-un chioşchi din care vom avea împrejurul nostru
Parisului luminat de lună. Aci iluzia erea mai deplină : puteai
cu ochii linia bulevardelor, puteai să însemnezi uliţa şi chiar ca
locuiai; astfel am petrecut vro trei ceasuri, admirînd cu înce
de-amăruntul celea ce le-nsemnez repede aci, şi trecînd dintr
într-alta. Cei ce au văzut, să-şi aducă aminte ; iar cei ce n-au fos
să-şi închipuiască, de pot; sau, şi mai bine, să se ducă se vaz
ce vedea. Noi, foarte mulţumiţi şi conversînd despre deosebite
minunate ce impresionaseră pe fiecare, ne-am întors acasă şi,
somn conştiincios, ne-am pregătit la alergările de a doua zi. |

Pre cît ziua aceasta a fost consfinţită artelor, atît a fost
consfinţită industriei şi negoţului. Nu doare ca noi se fi luat u
în mişcarea comerţială a Londrii, ci numai fiindcă am avut
ziua privelişteа industriei engleze. Am mers mai întîi d-am v
tul Tunel, despre care s-a vorbit atîta în lume. Adevărată minun
omeneşti, Tunelul mi s-a părut un lucru căruia-i lipseau condi
ca lucrurile se fie bune, adecă folosul şi frumuseţea. Negreşit
făcut omeneşte, peste Tamiză, ar fi fost mai folositor decît
subt apă, prin care nu pot trece decît pedestri, şi încă cu gre
semnătoare de a urca şi de a scoborî o scară ca de la un al ş
Pe un pod||făcut peste apă ar fi putut trece trăsurile, şi comun
fost mai înlesnită într-o parte a oraşului unde podurile lipses
şi unde transportul de la un mal pînă la altul nu se poate fa
vase şi în vaporuri-omnibus; de altă parte, un astfel de pod
o mai mică cheltuială, şi-n loc d-a plăti cîte 2 penii de pers
treci prin Tunel, ar fi putut stăpînirea se dea treacul gratis b
gători, care nu totdauna umblă după plimbări. Cît despre
că-mi spuie oricine ce poate fi frumos într-o lungă gălărie
sopleşită, luminată cu boturi vîpîinde de gaz ? Ce poate înfăţ
un astfel de loc ? Să-mi vorbească cineva de podul pe Dunăre
ş-atunci voi mărturisi şi eu că e un lucru frumos; dar Tune

20v° n-are alt preț decît al unei originalități cu||totul extravagante, şi cn toate însă, compania care a plătit uriaşele cheltuieli ale acestei originalități, ce a-nghițit mai mulți bieți lucrători, a cîştigat sume nenumărate. Astfel, adesea, lucrurile cele mai lipsite de gust şi de folos, şi neavînd alt avantaj decît numai curiozitatea lor, fac pe oameni s-alerge orbi către dînsele. De felul acesta este Tunelul Londrii; mulți străini şi pămînteni îl vor vizita încă cu mirare, pînă-ntr-o dimineață s-o cufunda şi pereții lui, roşi nencetat de apele Tamizei, ce-i înconjor. îl las, dar, în pacea Domnului, şi nu departe de dînsul găsesc un lucru cu totul deosebit; lucru cu totul opus Tunelului, căci, pre cît este el nefolositor, atît e de folositor celălalt, adecă Docurile, (cărora tovarăşul nostru Zamfirescu le zicea **A6**£a *noixţi).* Docurile sînt o mulțime de-ntinse canaluri sau basenuri în care se pun corăbiile la adăpost, şi-ncarc sau descarc mărfurile. Acolo se vază cineva mişcare !||
2ir° O pădure de catarturi, munți de saci şi de coleturi, roaie de oameni strigînd în tot chipul, iată ce-nfățişează Docurile; privelişte într-adevăr minunată a comerțului. Te miri cum într-atîta încurcătură se pot tracta treburi serioase de negoț, cum într-atîta turburare nu să rătăcesc miile de galbeni, cum într-atîta fierbere poate domni recele interes. Dar, orişicum, acolo capeți o idee mare despre comerț şi despre groaznica consomație a societății.

Ca trecători, se fugim şi de aci şi se ne-ndreptăm păsurile către vechea cetățuie a Londrii, apărarea cetății şi rezidență a vechilor crai, plină de antice suvenire; în Turnul Londrii poate vedea cineva armurele de fier ale vechilor viteji, rămăşiță bogată a veacurilor trecute şi păstrată cu religiozitate de nepoții vechilor ostaşi ce purtară acele veşminte înfierate; acolo zăreşte cineva ferestrele chiliilor în care a fost închisă nenorocita||
v° Alina Boleyn şi în care au fost ucişi, de către un unchi duşman şi ambițios, copiii crăieşti ai lui Eduard al IV<-lea>. încă pînă astăzi cetățuia păstrează o-nfățişare războinică, țepene ziduri de piatră, poduri cu lanțuri, ostaşi subt arme; slujitorii ce te mîn prin săli port încă vechiul costum al slujitorilor curții engleze, şi tot acest aparat slujeşte a păstra rămăşițele strămoşeşti şi cununa cu embleme crăieşti. într-un cabinet, pe o masă de piatră acoperită cu sticlă, se află aceste din urmă respectate comori,

însă repedea noastră călătorie ne răpeşte aiurea. Ici întîlnim frumoaşa sală de Bursă a negustorilor de cărbuni de pămînt, colo vizităm nalta şi vechea sală a sfatului orăşenesc, cu două antice figuri pestrițe şi groteşce, în două colțuri. Dincolo,-n sfîrşit, intrăm în Biserica S<fîn>tului Pavel. Această biserică, de un stil modern ce aduce cu S<fîn>tul Petru
r° din Boma||şi cu Panteonul din Paris, are, negreşit, o măreață-nfățişare; dar goliciunea unui templu protestant nu se cam potriveşte cu acei pereți întinşi, cu acele nalte coloane, care ar cere o bogăție mai mare în decorații: iacă impresia ce mi-a făcut interiorul bisericei; acum se-ncepem a urca

scările turnului, şi după ce am lăsat pe d<om>nii I. Odobescu şi I. caş pe la jumătatea drumului, noi, adecă d<omnul> Zamfirescu şi se mergem pînă sus, în ceea ce se cheamă Felinarul (La Lantern am săpat, pentru nemurire, numele nostru în piatră. (Poftim ! treabă ce-i dăm nemuririei! de a ne păstra numele.) Dar las numel pietrei şi veciei, şi mă silesc aci a aduna vreunele din acele imp cătoare ce mi-a-nsuflat priveliştea Londrii dintr-un punct aşa d IsTu ştiu care economist a spus că Londra nu mai este un oraş, ci plin de locuințe. Acela a zis bine ce a zis, căci, || într-adevăr, vîrful clopolniții Sfîntului Pavel arunci ochii printre norii de ce fum ce te-nconjor, nu zăreşti decît o mare cu talazuri roşcat o-ntindere acoperită cu învelise de țigle, printre care şerpuieşte lata şi adăpostite, de o parte, de acea pădure de catarturi ce se vede în încotro vei căta, tot asta vezi, şi ochii-ți nu pot ajunge mai depa unde merg şi casele. Totul e locuit, şi orizontul se taie peste

Dar aidi să ne dăm jos de acolo, căci de atîtea colindări ne-ar şi, luînd drumul casei, se rezumăm impresiile acestei zile aşa de buințate. Ieri văzusem mai mult obiecte de arte, lucruri care nu loc însemnate cu pecetia englezească. Afară numai||de biserica Wes toate celelalte nu puteau să-ți dea o idee despre nația engleză. văzurăm astăzi sînt d-o natură cu totul alta. Astăzi am văzut pe industrios, pe englezul negustor, plin de speculații şi de calcule cu sînge rece într-un vîrtej de interese. Astăzi, iar, am văzut în Londrii, precum şi ieri văzusem în Westminster Abbey, pe eng trător al vechilor tradiții, plin de mîndrie de trecutul său, plin d tate în prezent. Dintr-o parte — noua Englitera, dedată cu totul material şi la cele mai îndrăznețe speculații; de cealaltă — vec glitera, plină de mîndrie şi de venerație pentru trecut, poporul sau, ca să-i arătăm prin cei mai învederați ai săi reprezentanți, Comunelor şi Camera Lorzilor. Iar pe dasupra acestora stă, pe tron de stejar, cu întreita cunună britanică||în cap, o muiere cu por cu trăsuri nobile şi fromoase, cu ochiul viu şi pătrunzător, cu prețuitoare. Iată Victoria, emblemă vie a țării engleze.

Seara acestei zile am petrecut-o la Teatru<l> Italian, unde *Profetul,* cîntat de Grizi şi de Mărio. Aceşti cîntăreți aşa de vest făcut o slabă impresie. Grizi să vede că a fost odată ceva; dar ac s-a trezit:

Fost-ai, lele, cînd ai fost.

Cît despre Mărio, nu se poate se fie om mai rece şi actor haz; un glas prăpădit, mutră de nătărău. Poftim, mă rog, de a Mărio ! E-ntr-adevăr, pe de altă parte, că noi eream cît se poa

aşezaţi pentru a admira. Aci mă văz iar silit a face o aspră critică a en-ur* glezilor; orişicum, nimeni nu-mi va putea imputa că||sînt dispus împrotiva acestei naţii; sînt foarte nepărtinaş; cînd e ceva de lăudat, laud; iar cînd aflu cîte o vină, atunci n-o trec cu vederea; şi cum, te rog, aş putea să trec cu vederea acele groaznice ceasuri ce le-am petrecut în picere,în parterul Teatrului Italian, după ce am plătit opt şelingi? Atîta scumpete pentru teatre, e un lucru nespus; ce petrecere poate fi aceea pe care o plăteşti cu pielea după tine?! Cinstiţi oameni ereau vechii greci, care nu plăteau ei la teatru, ci le plătea lor stăpînirea spre a asista la reprezentaţii! Dar au trecut acele vremi fromoase! Acum ar trebui cel puţin să cătăm a ne apropia cît mai mult de dînsele, reducînd preţul teatrelor. în Engli-24v° tera, barbaria cea mai deplină există sub raportul||acesta; am plătit opt şelingi de persoană ca să şedem în picioare, la parter, şi fiindcă cei doi mai bătrîni din tovarăşii mei nu puteau suferi această groaznică poziţie, au fost siliţi a mai adăoga şeapte şelingi, pentru a se ţoţona într-o a treia lojă.

Să lăsăm însă aceste supărătoare aduceri-aminte şi, trecînd peste o noapte, voi lăsa, a doua zi de dimineaţă, pe tovarăşii mei, odihnindu-se acasă d-atîtea alergături, şi eu mă voi duce se petrec vro cinci plăcute ceasuri în British Museum; iar seara, împreună, ne ducem se vizităm o curioasă colecţie în care se văd mai multe sute de personage vestite, oameni politici, crai, autori, artişti, actori, uriaşi, şi toţi aceştia făcuţi de ceară, cu cea mai mare măiestrie, şi îmbrăcaţi cu costumele lor respective. Nu voi înşira pe cîţi am văzut şi nici chiar parte dintr-înşii, căci ce folo-2$r° seşte se spui numele, daca nu poţi se vezi lucru||<1>? Las dar pe cititor să-şi închipuiască ce poate fi, şi adaog numai că pe lîngă figurile de ceară am mai văzut şi alte curiozităţi, precum reprezentaţia unei guiliotine din timpul revoluţiii franţeze, precum cămaşa ce purta Enric al patrulea, craiul Frînţii, în minutul cînd a fost înjunghiat; calesca lui Napoleon, pe care a<u> prins-o englezii la Waterloo, cizmele ce purta el în Eusia, patul pe care a murit la Longwovd, în insula Sfintei Elene — triste rămăşiţe ale unei mărimi aşa de strălucite. E lucru mîhnitor a vedea pe ce ticălos pătuleţ de fier a murit acel ce mîna toată Europa după placul său. Ce mare e numele, şi ce mic e omul! ||

25v° Mai zburdalnice fiinţe decît noi nici că sînt pe lume. De la una trecem la alta, şi fără de nici un fel de legătură; apoi ar fi şi fost foarte greu d-a aşeza o legătură oarecare într-atîtea lucruri cu totul deosebite. Mai adineauri vorbirăm de patul de moarte al lui Napoleon, iată că acum ne vom strămuta în Grădina Zoologică (Zoological Garden), în care am petrecut dimineaţa de la 7 august.

Despre această grădină, în care se aflâ o bogată colecţie de dobitoace vii, nu avem alt lucru a zice decît că este şi mai mare decît Grădina Plan-

telor din Paris şi (lucru de mirare) că este ţinută de o companie lară, de aceea piăteşti întrînd, şi înlăuntru mai plăteşti încă de vr ori; ast metod este cam obştesc|| în Englitera; de vr&ne ce m lucrurile sînt făcute de companii particulare, mai toate se văd Cît despre mine, nu găsesc acest metod bun cu totul; căci, d- toate acele întreprinderi au mai puţină siguranţă decît cîr ale statului, şi, pă de altă parte, fiindcă trebuie se fii bogat ca s bucura de unele lucruri pe care orice stat are datorie a le da gr blicului. Răul este şi mai mare cînd acest metod se întinde la luc buincioase, şi nu la petreceri, cum, spre pildă, la poduri. Ce este suferit decît se nu te poţi strămuta, într-un oraş, după un mal p daca n-ai parale, sau daca ţi-ai uitat punga acasă? Atunci trebui un ocol groaznic, ca se găseşti un pod gratis sau, de n-ai vreme ziat, se dai înot; şi încă d-ar fi Tamiza mai strîmtă, dar este d-o însemnată şi plină || de vase. De două ori pe zi luntrile şi gratiile du rămîn pe uscat, fiindcă tragerea şi-nălţarea mării se simte foart pînă-n Londra.

Iată însă că din parcul cu dobitoace ne pomenim la Tamiz ştiu de ce aşa iute, căci a trecut o seară pierdută, o noapte cîşt somnul), pînă cînd să trecem această apă ca să luăm drumul de ne-a dus, în vro două ceasuri, pînă la castelul crăiesc numit Court (Hampton Curt). Acest castel, zidit de vestitul crai Enric al care a omorît şapte neveste ş-a Introdus legea protestantă în E e făcut de cărămidă, dar cu mult gust; docamdată interiorul de o mare şi preţioasă colecţie de tablouri, printre care abia|| a deosebi cîteva capete de operă, aşa de iute ne-am strecurat p Grădina demprejur e mică, dar parcul ce o-mpresoară e-ntins ş cerbi, pe care-i vînează prinţul Albert. Un havuz e dinaintea pa de o lăture se află un labirint, o cale rătăcită, cu care se veselesc vizitatori ai acestui palat, şi de cealaltă e o biată oranjerie alc vreo doisprezece portocali schilodiţi şi rîpcigoşi; tot acolo se şi via crăiesii, care este compusă de o singură viţă, adevărat mor se-ntinde cu mii de ramuri într-o odăiţă lunguiaţă, şi dă, se zic şase mii de ciorchine de struguri pe an. Nu ştiu, zău, daca pentr oameni neobicinuiţi cu strugurii, boabele nu sînt ciorchine! această || preumblare ne-am întors seara acasă; pe loc am mîn crez se fi întîrziat mult pînă ne-am culcat, căci ţiu minte că ere osteniţi.

Uitai însă a spune că această vestită zi erea o duminecă, şi nu e mai ciudat decît o duminecă în Londra. Tot oraşul pare a fi De ai nenorocirea a ieşi pe uliţă, nu găseşti alt tovarăş de plimb cîte un căţel rătăcit, şi negreşit că nimeni nu doreşte astfel de c

12 - c. 2693

Spre a fugi de singurătate trebuie se mergi la țară; acolo găsești lumea veselă și dispusă la petreceri liniștite; căci e păcat d-a face mult zgomot ziua aceea; d-aia sînt și teatrurile închise. ||

28r° În ziua de 9 august, bunul nostru tovarăș, d<omnul> Samurcaș, nemaiîndurîndu-se a mai rămînea două zile, a plecat în Paris ; eu am fost la Muzeu, și ceilați doi s-au plimbat prin ulițile Londrii; seara am fost la teatrul crăiesii, unde se joacă tot operă italiană; acolo am văzut pe *Don Oiovani* al lui Mozart, și, după aceea, am mai văzut și un balet, și, după aceea, alte cîntece, din deosebite opere, și erea se mai vie și altele, daca nu să-ntîmpla, pentru norocul nostru, să se-mbolnăvească nu știu ce actor. Astfel am fost iertați de o parte dintr-acea reprezentație fără de sfîrșit, ce ne-a ținut pînă după unu din noapte. Din norocire ne aflam așezați pe jețuri și, de aceea, nu ne păsa; dar la-ntoarcere erea s-o cam

28v° pățim, căci || ne cam pierduserăm drumul; am ieșit însă lesne din nevoie, întrebînd pe trecători.

A doua zi, pentru a doua oară, am ieșit din Londra ; daca stam mai multă vreme, am fi mers se vedem încă și alte sate Interesante de primprejuml Londrii, precum Grinuici (Greenwicb), unde este observatoriul de astronomie, Eișmond (Richemond), unde este un frumos palat, dar noi am fost siliți a ne mulțumi cu Hampton Curt și cu Vindsor (Windsor). Ca se ajungem la acesta din urmă, am călătorit mai bine de un ceas cu drumul de fier și am străbătut tot cîmpii verzi și stufoase, dar triste din pricina norilor și a ploii, care ascunde soarele și opresc verdeața d-a zîmbi. ||[

29r° Vindsor e palatul în care crăiasa petrece o mare parte din an ; zidirea e veche dar prenoită; ea se-nalță pe un deal de unde se zărește foarte departe, și care e-nconjorat de grădini. Apartamentele crăiești sînt (cum își poate închipui fieșcine) mobilate cu mult lux. Capela e minunată, saloanele de primire și de bal sînt strălucitoare, sălile de arme — pline de unelte prețioase și fromos așezate, galeriile de tablouri — bogate (și pline, mai ales, de tablouri de Van Dyck), odaia de mîncare e de o lungime nespusă.

După ce am văzut toate acestea, ne-am apucat calea-napoi și, prin odihnă, ne-am pregătit la groaznica încercare ce aveam a suferi a doua zi. Hotărîsem acea zi pentru plecare și, deși nu erea vremea frumoasă, vream,

29v° de || sigur, să ne-mplinim hotărîrea, ca se fim de 15 august în Paris, unde doream se vedem marea revistă ce s-a făcut atunci.

Deci am plecat, și> după ceva ambarasuri ce am avut la biuroul drumului-de-fier, fiindcă n-aveam decît monedă franțuzească, am ajuns, cu vînt și cu ploaie, la Folkestone. Dar aci erea să să-nceapă chinul nostru, întrînd în vapor, pe cînd acesta erea încă-n port, ne-am așezat pe băncile podului. Marea erea groaznică, vîntul sufla rece, și eu, biet, n-aveam pe mine decît un tartan subțire, pe care-1 aduceam comision, purtîndu-1 pe mine, de frică ca să nu-1 oprească la vamă. Văzînd eu astfel de-mprejurări,

m-am înfășurat cu dînsul pe cap și m-am apucat cu mîna || de u
Cît am intrat pe mare, a-nceput o mișcare strașnică și-n lungul și-n
corăbiii, un zgomot de valuri zdrobite ce-ți sfîșia pîntecele, o stro
de valuri reci și sărate ce te-ngheța și-ți da greață. Ah ! vai ! ce nes
poziție să te simți astfel zguduit, avînd abia un petic de laviță ca s
abia o bucățică de fier ca să te reazămi, fiind cu picioarele în ap
apa acoperea podul) și suferind, Dumnezeu știe cum ! Astfel am pe
vro două ceasuri. Ceilalți nu ereau mult mai fericiți, doare că d<
I. Odobescu a fost singurul din pasajeri care să nu fi suferit de
mării; dar altfel a pătimit destul și d<umnea>lui, fiindcă de două o
cările vaporului 1-a aruncat jos, și, la urmă, un marinar i-a luat m
din spinare || ca s-o dea unei dame bolnave. D(omnul) Zamfiresc
curagios decît mine, s-a dus jos, în cabină, și crez că acolo trebui
<fost> ceva mai bine, căci încailea te-ntinzi pe jos și nu ești st
de apă și-nghețat de vînt. Așa petrecusem, zic, vro două ceasuri
bine, și furtuna mergea tot crescînd; valurile, ca munți și ca p
ne cufundau și ne-nălțau, sau se zdrobeau cu zgomot de vaporul
cînd, deodată, s-aude o strașnică scîrșnitură, și catartul cel ma
în apă. Atunci am deschis și eu ochii; suferința mă făcuse se nu
de primejdie, și primejdia îmi tăiase suferința. Cînd deschisei ochii
ieșind din ușa cabinei pe d<omnul> Zamfirescu cu o manta largă || pe
fără de pălărie, dar cu părul vîlvoi în cap. Pînă atunci credeam
numai o vorbă d-a zice că, de groază, părul se ridică în cap ; atunc
încredințat că este-ntr-adevăr așa. Dar erea și pricină de îngroz
trozii, puindu-și toate silințile, scoaseră din apă catartul și pînza,
greutate ne putea răsturna. Atunci mișcarea vaporului se mai
dar primejdia crescu, fiindcă vasul nu mai înfățișa nici o-mprotiv
vîntului și valurilor. Pe loc, căpitanul dete poruncă d-a pripi
spre a grăbi umbletul, și, cu primejdie d-a ne arde sau d-a ne în
dreptul, am ajuns la 8 1/2, după trei ceasuri și jumătate de luptă, în
Bulonii. Doamne ! || ce norocit am fost cînd m-am văzut pe
țeapăn, cînd m-am simțit pe continent. Englitera mi se părea
de vreme ce nu poți se ajungi într-însa fără d-a suferi. Pe fra
chiar pe vameșii franțezi, îi priveam cu drag, ca pe frații mei,
franțeză pare că mă mîngîia de strigătile englezești ce le auzisem în c

Cînd sosirăm în Bulonia, drumul-de-fier plecase de 1 1/2; s
dar, pentru pasajerii sosiți în vapor, un tren extraordinar, ce
uzi și înghețați, pînă în Paris. Pe la trei de dimineață, străbăteam
bulevardelor și sunam la poarta noastră, în Bue de la Paix, no.
aci altă nevoie, căci nimeni nu vrea || se ne dășchiză în casa
Mamii se vede că i se părea că sîntem niscaiva hoți, și-n zadar îi
de afară că sîntem noi, că venim din Englitera, jumătate îneca

vrea deloc se dăşchiză, pînă,-n sfîrşit, deşteptîndu-se bine, şi înţelegînd glasurile noastre miloase, ne-a deschis uşa şi ne-am învrednicit atunci se revedem liniştitul nostru lăcaş, ce ni se părea încă că să leagănă pe valuri întunecoase. Această groaznică închipuire m-a prigonit încă vro cîteva zile; de mă puneam în pat, mi se părea că mă-nalţ şi mă cufund; de umblam, mi să părea că şovăiesc. Dar astă impresie neplăcută s-a şters cu vremea, lăsînd numai o neplăcută aducere-aminte de călătoria noastră din Folkestone în Boulogne.

32v' Cît despre Englitera, n-o mai || privesc acum cu acea vrăjmăşie a unui bolnav de mare. Impresia ce mi-a lăsat acea naţie e măreaţă. Deşi nu simpatizez mult cu dînsa (tocmai fiindcă ea are calităţi ce-nsuflă admiraţia, dar nu simpatia), dar însă nu mă poci opri d-a vedea într-însa o mare putere morală; pe de altă parte, vede cineva într-însa un caracter prea mult dedat la interes, un individualism ce respinge ideea de frăţie, o mîndrie rece nu numai către cei din afară, dar şi chiar în sînul său. într-un cuvînt, naţia engleză mi s-a părut plină de nobleţă şi de mărime, dar lipsită de orice sentiment ce aduce unire, de orice lipici, cum zice românul.

Am ajuns la sfîrşitul întreprinderii mele; dar, din nenorocire, n-am ajuns cum aş fi dorit. Această povestire repede a călătoriii noastre în Londra e făcută cu atîta iuţeală, încît stilul e plin de greşeli. De m-aş apuca să-1 îndreptez, ar trebui să-ncep o altă povestire, făcută cu mai multă băgare de seamă, şi adecă ar trebui să fac, de la-nceput, ceea ce n-am avut vreme să fac acum. Nădăjduiesc însă că, daca vreun rar cititor va avea răbdarea a-ş<i> arunca ochii asupra acestei scîrţiituri, va binevoi a-m<i) ierta greşelile, luînd în băgare de seamă scuzele ce-i fac într-acest epilog.

<MULTE FEMEI -

Multe femei iubit-am în lume,
Multe femei m-au încîntat;
Dar decît tine mai dulce nume
Nici una-n minte-mi nu a lăsat.

Tu m-adăpaşi la rîul dulceţii,
Căci tu fuseşi întiiu-mi amor;
Tu-mi arătaşi amarul vieţii :
Trădat de tine, am plîns cu dor.

Ca năluciri s-au stins acum toate;
Amor, suferinţe, toate-au pierit.
însă vederea-ţi ş-acum încă poate
în mine s-aprinză un dor nesfîrşit.
Căci cel dîntii gemet ce omul revarsă,
în sufletu-i lasă un eho iubit.

Paris, 20 iulie 1853.

HORATIU

LIB. III CARMEN IX

HORAȚIE

Pe cînd ți-eram eu drag,
Şi cînd nici un alt june nu-nconjora cu brațu-i
Grumazul tău cel alb,
Trăit-am mai ferice decît tiranul pers.

LYDIA

Pe cînd tu după alta
N"-ardeai, şi cînd Lydia nu-şi dase locul Chloii,
Lydia trăia mîndră
Mai mult decît Ilia, slăvită de romani.

HORAȚIE

Stăpînă-mi e-acum Chloe
Ce ştie cu vers dulce se mîngîie citbara
Şi pentru ea n-am teamă
Se mor, dac-ar vrea soarta se cruțe viața sa.

LYDIA

în mine arde flăcări
De Calais aprinse, de dînsul împărțite,
Şi mii de morți răbda-voi
De-ar vrea soarta se cruțe pe mîndrul meu flăcău.

HORAȚIE

Ce zici! de s-ar întoarce
Amorul din nainte, legînd iar lanțuri rupte,
D-ar fi respinsă Chloe cu pletele bălaie
Şi s-ar deschide poarta Lydiei izgonite?

LYDIA

Deşi el e mai mîndru
Decît o stea, tu, însă, mai uşurel ca pluta,
Mai arțăgos, mai iute decît turbata mare,
Cu tine-i viața-mi dulce, cu tine-aş vrea se mor.

Paris, 1853

LIB. III., CARM. XIII

Ah.! fîntîn<ă>-a Bandusiei, decît sticla mai lucie !
Vinuri dulci, împodobite cu cununi de flori plăpînde,
Ţi se cade ca odor !

Mîne-un ied voi a-ţi aduce, ce pe fruntea sa îmflată
Abia simte coarne nouă, pregătite pentru luptă,
Pentru luptă şi amor.

în zadar ! căci fiul turmei, ce la dragoste s-aşteaptă,
Mîne sîngele său roşu o să-1 verse drept jertfire
P-al tău mal răcoritor.

Ab, pe tine nu te-atinge ceasul greu al Caniculei.
Tu umbreşti pribeagă turmă şi pe taurul ce-alene
Trage plug obositor.

Prin fîntîni (vei fi) slăvită cît va spune-a mea cîntare
Despre peşterea-ţi pietroasă, de stejari acoperită,
D-unde gîlgîie-un izvor.

Paris, 1854

<BERANGER>
(NEBUNII)

Vecbi ostaşi făr' de simţire,
Stăm la şir toţi rînduiţi,
Iar de vrunii să dau-n laturi,
Noi strigăm : « Jos cei smintiţi!

Noi pe dînşii îi închidem,
Şi chiar des îi omorîm,
Iar la urmă vremea face
Că pe dînşii îi slăvim.

Ca fecioara ce-n pustie
îşi adastă al ei soţ,
Astfel des cîte-o idee
Stă în noi, făr' de folos. ||
Unii chiar n-o bag' în seamă
Alţii zic « Se aşteptăm ! »
Dar dodată să-ntîlneşte
C-un nebun ce crede-n mîne;
El o rumegă,-o lucrează
Şi dintr-însa izvoreşte
Fericire pre pămînt.

Toţi acei ce astfel crede
Sînt pierduţi, veţi zice oare?
Dar cînd toat-a noastră sferă
Cată drumul fericirei,
Care cinste e prea mare
Pentru cel ce-ncîntă lumea
Şi-i dă vise de noroc? ||

16r°

Cine găsi lumea cea nouă?
Un biet nebun batjocorit.
Asudînd crucea cu al său sînge,
Muri nebunul de noi slăvit;
Iar daca mîne, lumina zilei,
Uitînd d-a naşte, ne-ar părăsi,
Un nebun poate-ar găsi făclia
Ce-ntunecimea ar risipi!

Paris, 1850, 23 dechemvrie.

BAZELE UNEI LITERATURI NAȚIONALE

Am încercat a dovedi, în articolul trecut, cît de folositoare este o nație averea unei literaturi originale; cum aceasta, cînd e bizuită mente bune, înalță şi lărgeşte ideile unui popor, curățeşte mora societăți, şi cbiar întăreşte puterea politică a unui stat; am arătat de a vedea născînd o astfel de literatură în țara noastră, şi ne-a cbiar a însemna cele mai de căpetenie puncturi la care trebuieşt părerea noastră, se țintească cei ce cat a înființa o dorință aşa de de obştească. — Nu e totul de a compune mult şi în feluri dec trebuie ca compunerile se fie bune, ca se aducă vreun folos ; altfel, e mai folositoare, fiindcă cel puțin nu strică nici gustul, nici inima publ

Două lucruri pot da unui scriitor ceea ce trebuie pentru ca scrieri se fie plăcute şi folositoare; de o parte, talentul firesc, ca de sineşi, dar care însă se risipeşte în zadar cînd se agață de idei şi care, prin urmare, trebuie să se rezeme pe idei nobile şi cinst învățături tari şi sănătoase; de altă parte, sînt cbiar aceste în ce pun talentul pe calea cea bună.

Puterea imaginației, focul expresiei, bogăția închipuirilor s ruri ale firei; bunul gust, mulțimea şi lămurirea ideilor, curățenia sînt calități ce le dau numai studiul. Oare însă este acest studiu ? C materiile de care se alcătuieşte învățătura unui adevărat literat ? o întrebare prea firească, la care ne vom sili a răspunde. Nu ne-ns a face aci o prenumărare a deosebitelor părți ce trebuiesc studiate se face cineva poet dramatic, sau epic, sau orator, sau istoric. Vom toate acelea în vreo cîteva idei generale, dupe care socotim că trebuie să-şi cîrmuiască învățăturile. Cunoştința limbei în care studiul frumoaselor modeluri || ale trecutului, iată ceea ce * (am) *• ce oricare om ce ar dori se lase patriei sale un monument literar d însemnare.

Pentru țara noastră cunoştința limbei e un lucru destul de Germanii, italienii, franțezii şi alte nații n-au decît se studieze pe

lor, şi într-inşii vor găsi toate expresiile cele mai potrivite, toate formele cele mai corecte şi mai elegante; dar noi, care n-avem autori clasici, ne lăsăm se ne ducă vîntul încotro suflă; azi scrim după sintaxul franțez, jumătate cu vorbe româneşti, jumătate cu nişte cuvinte cărora nu ştiu ce nume să le dau, fiindcă nu sînt nici latineşti, nici italieneşti, nici franțozeşti, şi mai puțin decît toate acestea româneşti; altă dată supunem şi sintaxul şi cuvintele la nişte întortocberi şi la nişte complecții bizare, bune pentru dubul concret şi serios al poporului roman, dar ciudate cu totul într-o epocă cînd toată lumea cată ca stilul se fie limpede şi armonios ; într-altă zi ne vine ideea se scrim ca după Scriptură şi se-ntrebuințăm cu grămada cîte ziceri ruginite şi cîte forme, adeseaori puțin logice, se aflu strămutate din limba slavonă în limba noastră bisericească; nu ştiu cbiar de n-o veni o vreme cînd o se scoatem iarăş la modă elegantele Fanarului, cu care se împăna, sînt vro 30 de ani, biată limba română. în toate astea vedem puțină tendință de a seri curat româneşte, şi cu toate însă ni se pare că această dorință e în sufletul oricăruia.

Cititorul aşteaptă poate ca după atîta critică, noi se dăm regulele adevăratei limbi. Departe de noi astfel de pretenție; limba noastră va încă să se formeze şi se va forma cu încetul; unii din scriitorii noştrii ne-au arătat în mici lucruri cît de fromoasa e a noastră limbă, cînd e scrisă curat; n-avem decît a urma începuturilor lor. Se căutăm dar limba în popor, căci acolo s-a păstrat mai limpede decît în clasele de sus ; se nu lăsăm să ne scape nici una din expresiile, nici una din formele sintactice
2r° întrebuințate de norod ; se citim încă şi pe vechii hronicari, care, deşi, || într-adevăr, nu prea scriau cu uşurință, dar cel puțin scriau *pe românie.* Poporul şi hronicarii sînt două izvoare naționale ; dar atîta nu e destul. Va încă se studiem şi limbele străine, ca se vedem daca-ntr-însele nu găsim elemente ce ar putea se îmbogăţească pe a noastră. «îmi iau averea oriunde o găsesc ». zicea Moliere. Şi noi putem se-mprumutăm de la alții expresii prin care se traducem ideile care s-au mai adăogat pe lîngă cercul restrîns de idei al norodului şi al hronicarilor noştrii; spre pildă, ştiințele şi filosofia cer o limbă ce trebuieşte încă formată. Se-mprumutăm atunci de la străini ceea ce n-avem la noi; se-mprumutăm mai ales de la strămoşii limbei noastre, de la latini; dar se căutăm cel puținа da o fizionomie românească acelor împrumutări; se nu scornim terminații şi cazuri şi moduri nouă, ci se ne mulțumim, cînd luăm o rădăcină ce nu se află într-a noastră limbă, a o supune la regulele gramaticale întemeiate de obicei. Se-mbogățim dicționarul, iar nu să născocim o gramatică după placul fiecărui autor. Pe de altă parte, îmbogățind dicționarul, credem că e absurd de a-1 sărăci totdeodată, lepădînd dintr-însul toate cuvintele ce nu sînt de origină latină. Oricare din limbele născute din cea latină are azi într-însa elemente de origină străină ; în cea franțozească se găsesc rădăcini celtice şi germane;

în cea spaniolă — iberice sau basce, chiar şi cea italiană coprind
curcituri. Mmeni nu s-a gîndit a respinge aceste elemente eterog
ce atunci numai noi se avem pretenția a limpezi limba de tot ce nu
într-însa ? Soarta a vrut ca, latini de viță, se fim ocoliți de popoa
vone ; adesea ele au influențat asupra noastră ; uneori le-am ținut
Mul nostru; din toate aceste daraveri s-au strecurat în graiul
cîteva sute de ziceri slavone, pe care azi le-ntrebuințează toți
minut. Obiceiul le-a naturalizat; ele sînt acum ale limbei, şi dac
gonim dintr-însa, o sărăcim şi pierdem totdeodată o parte din o
tatea sa. ||

într-un cuvînt, ideea noastră e că trebuieşte se respectăm
care e în gura poporului nostru, s-o păstrăm în întregimea sa, şi cî
adaosele cerute de deosebitele trebuinți, se le facem prin împrumu
limba latină sau chiar şi din limbele moderne, cînd cuvintele treb
se însemneză lucruri locale şi moderne; dar chiar într-aceste vorb
se păstrăm formele grămăticii noastre şi se ne ferim mai mult decît
de neologismele gramaticale, căci printr-însele se strică cu totul fiz
unei limbi.

Ceea ce am spus despre lexicologie, se poate zice şi despre
felurimi de întorsături de fraze pline de originalitate şi de putere
în gura țăranului şi se găsesc în vechele hrisoave, care sînt azi de
sau abia cunoscute de cei ce scriu. Asta e un mare rău, şi am
întotdauna pe scriitorul român se nu piarză din vedere nici una
iscusințe ce fac adevăratul caracter al limbei ; dar, pe lîngă dînse
provățui încă se caute şi prin autorii clasici ai limbelor străine forme
fiind lesne de înțeles cînd sînt întocmite cu ziceri româneşti, ar
limba şi i-ar da o mai mare varietate.

Atîta vom zice despre cunoştința limbei române; ni se pare
un om, înzestrat de fire cu o imaginație norocită şi cu înlesnire
ar studia-o în chipul mai sus însemnat şi, ciimait de duhul său fire
al său talent, ar întreprinde o scriere, acea lucrare s-ar putea numi
clasică a limbei române.

Am vorbit pînă aci de partea *gramaticală*; să ne întoarce
la al doilea sujet de studiu al literaturii, adecă la cunoştința fro
modeluri literare ce ne înfățişează celelalte nații, sau, spre a zice
scurt, la partea *estetică* a literilor.

Toate noroadele care au ajuns pînă la un grad oreşicare
zație şi, ca se zicem mai bine, toate națiile ce au ieşit din fesele || să
au avut o literatură mai mult sau mai puțin întinsă, mai mult
prefectă. Care popor nu-şi are cel puțin cînturile sale, în care
sentimentele ce-i insuflă natura sau faptele minunate ale er
Scandinavii, în cețurile lor, aveau pe scalzii lor, ce le cîntau lupt

ş-ale uriaşilor;. letonii din fundul Eusiei au şi ei poemul lor, numit *Kalevala*; tătarii şi mongolii au avut şi ei scriitorii lor; indienii, perşii, chinezii au avut şi au încă literaturi mari, pline de fromuseţi, dar atît de străine ideilor noastre, încît ele pot numai se ne aţîţe mirarea, şi foarte puţin se ne dea modeluri vrednice de imitat; cu toate acestea, să nu cîrtim prea mult. S-au descoperit în India poeme şi drame, scrise în vechea limbă sanscrită, care sînt gustate azi de toţi literaţii; marele Goethe a zis despre o dramă indiană, scrisă de Kalidassa, în veacul dîntii al lui Hristos : «De vrei se-nţelegi floarea primăverei şi poamele toamnei, de vrei se-nţelegi ceea ce atinge şi încîntă, ceea ce satură şi hrăneşte, de vrei se-nţelegi într-un singur nume Cerul şi Pămîntul, îţi voi numi pe *Sacuntala,* şi tot va fi spus ».

Nu e de prisos a cunoaşte cineva cum o naţie aşa veche, aşa depărtată, aşa deosebită de cele europene, prin ideile şi apucăturile sale, a exprimat deosebitele simţiminte ale inimei omeneşti, şi care forme a luat la dînsa desvoltarea literară a acestor simţiminte. Dar adevăratul izvor al fromosului nu este acolo. Pentru Asia poate se fi dat vechea civilizaţie sanscrită modelul perfecţiii; pentru Europa, Grecia a deschis într-adevăr era sublimelor creaţii.

O cumpătare minunată în toate fapte(le) şi-n toate lucrărele, un simţimînt delicat şi desăvîrşit al formelor, un adevărat cult al binelui şi al frumosului, întindire şi adîncime multă în gîndiri, mărinimie şi nobleţă în simţiri, sprintenie şi vioiciune de duh, o armonie încîntătoare în limbă, o-mbelşugare şi o graţie nespusă în creaţiile imaginaţiei, un mlădios profum de poezie răspîndit preste toate, || iată calităţile, adunate la un loc, care deosebesc poporul elen de toate celelalte naţii; se-nţelege că astfel de calităţi trebuiau să se vădească mai ales în creaţiile duhului: în litere şi-n arte. Aşa a şi fost. Elenii au lăsat cele mai fromoase modeluri, atît pentru artişti cît şi pentru literaţi. La izvorul lor s-adapă de mult cei ce vor a cunoaşte desăvîrşitul fromos în istoria veche vedem pe romani lepădînd duhul lor calculator şi grosolan, ca să se prefacă şi ei după tiparul grecesc ; Horaţie ne spune că Grecia robită robi pe sălbatecu-i învingător şi duse artele în grosolanul Latium :

Graecia capta ferum victorem cepit, et artes
Intulit agresti Latio

(*Epistol,* lib. II, 1, vers 156).

Dar aci un duh mai serios şi mai pozitiv, o viaţă mai casnică şi mai mult ocupată cu interese materiale, o ambiţie mai întinsă şi mai stăruitoare, o veselie mai puţin zgomotoasă, un caracter mai puţin Vioi şi o mare aple * (care) * de a censură toate defectele, o limbă mai aspră, dar plină

de o nobilă sonoritate, deteră literaturei forme poate mai puţin s
şi mai puţin încîntătoare, dar pline însă de mărețe şi solide

Literaturile acestor două naţii, grecii şi latinii, sînt pline d
d-operă *(care>* trebuiesc studiate cu luare-aminte; într-însele, nu
întregul scrierii înfăţişează o măreaţă privelişte, dar încă şi ama
sînt vrednice de a fi cercetate cu curiozitate ; — astfel trebuie se fie
punere literară sau artistică ca se fie desăvîrşită : măreaţă în întreg
şi plină de graţii cînd o priveşte cineva de aproape; — astfel sînt
de căpetenie ale literaturelor greceşti şi romane.

Oricine vrea se fie literat trebuie dar se cunoască adînc aces
comori; trebuie se le studieze mai mult decît oricare alte părţ
ele singure pot forma* (cu desăvîrşire) * bunul gust, şi fiindcă ele
deodată şi temeiul multor literaturi moderne. într-adevăr, lit
care s-au născut în Europa din veacul de mijloc încoace, se po
în trei categorii: unele născute d-a dreptul din geniul popoarelo
sau subt influenţa acestui geniu ; altele create prin imitaţia antichit
sfîrşit, a treia categorie, care comprinde mai toate * (scrierile)* con
ne, se alcătuieşte prin || amestecul acestor două feluri. Cînd combina
melor antice cu inspiraţiile şi cu *(cuvintele)*lumei moderne sî
în proporţii potrivite, atunci putem zice că o lucrare e nimerită şi
un cap d-operă. Asta trebuie se fie ţinta scriitorilor în zilele

Dar ne întoarcem mai sus.

Literaturile gotice (fie-ne iertat a ne sluji cu acest termen
spre a însemna îndeobşte toate acele literaturi ce au ieşit sau d-a
din geniul popoarelor germanice ce au străbătut Europa prin vea
V(-lea) şi al Vl(-lea) dupe Hristos, şi care numai ele ar treb
numite *gotice,* — sau din geniul coloniilor latine răspîndite prin
asupra cărora năvălirile barbare avusese o mare înrîurire şi c
putea mai bine numi literaturi *romantice)* sînt roduri ale unei
exaltate şi întunecate, pline de idei bizare şi de fapte îngrozitoare
fire ; dar adesea se găsesc întrînsele o energie aşa mare, o fantasi
gată, o viclenie aşa comică, şi uneori gîndiri aşa adînci, sentim
nobile şi naive, creaţii aşa graţioase şi aşa suave, încît uneori citir
cîntă şi răpeşte cu totul, deşi forma n-are nimic atrăgător. Dar t
ne ferim, căci e primejdios a aluneca pe acel mal; entusiasmu
unele fromuseţi nu trebuie se ne ducă a admira pînă şi defectele, că
cădem în prada unei orbiri care nu ne mai iartă a lua-n seamă
fecţia formelor, nici armonia limbei, nici corecţia stilului. Fa
pentru aceste literaturi a fost pricina exageraţiilor în care a c
vreo cîţiva ani, şcoala romantică din Franţa, exageraţie care s-a
în Spania, în Italia şi a pătruns pînă-n mica noastră republică
Pentru exageratorii acestei şcoli, totul se reducea la acest axiom

ştie se înşire o urmare de cuvinte, ce sună ciudat la ureche, astfel încît se-nfăţişeze minţei nişte tablouri pline de contrasturi şi cît se poate mai împrotivitoare firei, acela e poet. Sufletul-i trebuie în veci se pătimească, tot ce e cu neputinţă se-1 dorească, şi se zică pe toate tonurile că nimic nu e bine pe pămînt, nici || în ceruri, nici în iad, şi că, prin urmare, moartea e singura scăpare a neamului omenesc !» Astfel trebuie se fie poetul romantic. Ce batjocură ! Adevăraţii părinţi ai literaturii romantice, Shakespeare, Calderon, Schiller, Lord Byron şi chiar Victor Hugo sînt ruşinoşi de a se vedea Invocaţi de astfel de pitici!

Printre literaturile *gotice* şi *romantice* putem pune de o parte vechele poeme scandinave, numite sagas; literatura germană, pînă la veacul al XVI(-lea), adecă poemul *Niebelungen* şi cînturile Minnesengerilor şi-al Maistersengerilor; de alta, cîntările trubadurilor din Provenşa (sudul Franţei), ce cîntau în limba *d?oc,* al truverilor din nordul Frânţii, care cîntau limba *d?oil,* pe Boland şi pe Artur din Galia; literatura spaniolă cu poemul său eroic, *Bomangerul lui Ciă Campeador,* şi cu teatrul său, în care domnesc Calderon şi Lope de Vega; literatura engleză, care numără trei mari geniuri: Shakespeare — poetul dramatic, Milton — poetul epic al *Baiului pierdut,* şi Lord Byron — poetul liric; în sfîrşit, cea mai mare parte din literatura germană modernă, şi şcoala romantică născută în Franţa, de vro 30 de ani, şi imitată printr-alte ţări.

A doua categorie de literaturi ale lumei moderne se alcătuieşte de literaturi făcute după imitaţia celor antice ; nu trebuieşte însă se credem că ele n-au nici o originalitate; mai adesea imitaţia stă numai în formă şi în unele mici amărunte, care sînt de prisos, astfel precum *uniunea de loc şi de vreme* în bucăţele de teatru; împărţirea regulată şi simetrică a cuvintelor oratorilor; alegerea sujetelor în antichitate mai bucuros decît în istoria modernă, numele proprii vechi date la personage nouă. Cu toate acestea, punctul de vedere modern şi haina antică ascunde mai adese un trup june şi vieţuitor. Dar lăsînd la o parte acest disparat, vom găsi într-însele mari fromuseţi, mult gust în amărunte, multă delicateţă în tractarea sujetelor şi o cumpătare înţeleaptă || în toate, calităţi ce sînt luate de la vechi. Această categorie cuprinde literatura franţeză ce se numeşte clasică, care s-a desvoltat între al XVI(-lea) ş-al XIX<-lea> veac şi a avut drept patroni pe Corneille, pe Bacine, pe Moliere la teatru; pe Bossuet şi pe Fenelon în Biserică; p3 Descartes, pe Pascal, pe Montesquieu, pe Voltaire, pe Bousseau în filosofie; pe Boileau, pe J.B. Bousseau, pe Lafontaine în poezia lirică şi didactică. Literatura italiană şi mare parte din cea spaniolă se pot încă prenumăra printre cele ce s-au făcut dupe imitaţia vechilor; au avut şi englezii şi germanii literaţi ce au îmbrăţişat metodul clasicilor franţezi, dar ei sînt în minoritate.

îndemnînd pe orice om vrea se cunoască literile a studia pe ac autori, nu l-am povăţui însă a-i imita prea mult; căci mai bine atu s-ar duce chiar la izvor şi ar studia compunerile ce le-au slujit drept mo luri. Şi aceasta o zicem mai ales pentru poeţii care nencetat au împ mutat, şi versuri şi idei, de la greci şi de la latini.

Venim dar iar acolo de unde am plecat.

Antichitatea e studiul cel mai folositor pentru un literat; voim însă se spunem printr-asta că trebuie s-o imiteze în toate. multe idei s-au schimbat, unele s-au desvoltat, altele au pierit cu to de pe cînd scriau grecii şi romanii. Beligia pe care ei se bizuiau s-a fiinţat cu totul pentru noi; obiceiele noastre sînt altfel; istoria lor, deş este cunoscută, dar ne atinge mai puţin decît a noastră sau a popoa lor comtimporane cu noi. Toate astea fac ca duhul hteraturei se nu ma acelaş, şi, prin urmare, de ar vrea cineva a-i imita în toate, acela ar fi totul greşit; dovadă la aceasta e că literatura clasică franţeză, ce a l din antichitate numai *unele* din formele sale exterioare, n-a putut să mai mult decît o modă, şi azi, lucru curios, vedem în Franţa o literat moartă în mijlocul unei naţii vii, ce vorbeşte tot aceeaş limbă. || Aşac ceea ce trebuie luat de la vechi e numai acel simţimînt de perfecţie al for atît în concepţia şi-n orînduirea sujetului, cît şi-n amăruntele compune acea simplitate care întreţine linişte în minte şi nobleţă în inimă, cumpătare care învaţă pe om a se purta totdauna după cuviinţă, mlădioasă armonie a limbei, acea varietate plăcută în idei şi-n expr Ca s-ajungă cineva la acest scop, trebuie se studieze scrierile vechilo multă băgare de spamă ; să le citească adesea, se se silească a pătrunde î lesul oricărui cuvînt, şi, prin analiză şi comparaţie, se-şi formeze o idee d ptă despre valoarea lor ; astfe] îşi va forma totdeodată şi gustul şi va în a se feri de orice defect vătămător unei compuneri ce pretinde a fi cu şi cu, viitor.

Spre a deştepta gustul acestor, studii clasice, ne vom sili a înfăţişa cînd în cînd, în foile următoare, cîte un tablou prescurtat al deosebi epoce in care s-au desvoltat literaturile elineşti şi romane.

Paris, 5 martie 1855

NOTE
LUATE ÎN GALERIA DE PICTURĂ DIN DRESDA

687, Tiziano : *Vinerea dormind* pe un aşternut alb pe verdeață. Peisaj cu două planuri: 1°,în dreapta, o cetățuie; 2°, în stînga, munți albaştri. O mînă a zeiții e ridicat<ă> subt cap, cealaltă e între picioare, de ascunde părțile ei favorite; păru-i e castaniu şi undos. Dar cine poate descri frumusețea trăsurilor ei, grațiile trupului ei! Gura-i mică e plină de delicatețǎ, sprîncenele subțiri şi bine arcuite. — Caut cu cine s-o asemăn, şi nu poci găsi nici o frumusețe cunoscută de mine, care să-mi fi dat o idee despre astfel de perfecție, de dulceață, de delicioasă voluptate. — O las fiindcă mai am multe de văzut, dar de trei ori m-am oprit dinaintea ei, şi mult aş mai şedea. Ea-mi arată desmierdări cereşti.

1080. Correggio: *Sînta Noapte.* Ăsta e acel vestit tablou; e într-adevăr măreț şi frumos, şi aduce, **cu** mai multă perfecție, aminte *Adorația magilor* de Eibera, de la Luvru. — Dar nu văz într-însul acele expresii minunate ale măritişului S<fin) tei Caterine; numai **un** înger din cei ce fîlfîie pe cer îmi aduce aminte ocbii scînteitori şi gura mişcătoare a îngerului cu trestia, din acel tablou. Copilul, culcat pe paie, între brațele maicii sale, răspîndeşte o lumină pe care persoanele din stînga lui nu o pot susține; tot acea lumină luminează şi fața blîndă şi dulce a S<fin>tei Maici, ce se uită cu desfătare la pruncul său; peisajul e întunecos; îngerii din cer, culcați pe nori, primesc lumina lor de sus, astfel încît tabloul înfățişează o combinare destul de ciudată de lumină, printre care deosebesc mai ales grupul luminos al copilului şi al maicii.

1084. De pe **Correggiul:** *Amorul făcîndu-şi arcul* e plin de grații; grupul din fund, compus de un îngeraş isteț, ce strînge în brațe o fetiță

plîngîndă, e foarte picant. Numai Correggiul ştie să facă figuri de copii aşa vii şi expresive.

1054. De pe Miehel Angelo Buonarroti. Desnoyers, ministrul luî Ludovic al XIII<-le> a a ars originalul *Leăei* lui M<icliel> An<gelo> -, însă s-a păstrat această || copie ca se arate concepția voluptoasă a marelui maestru. Comparînd aceasta *Ledă* cu a lui Gallienard, găsesc în cea din urmă mai multă dulceață, mai multă pudoare (daca poate ii pudoare într-astfel de sujet). M<ichel> Ang<elo> a înfățişat cu un penel vîrtos toată beția plăcerilor amorului. Muşchii vîrtoşi ai Ledei sînt zgîrciți de voluptate; lungele ei picioare se încovoaie ca sestrîngă lebăda ce-şi întoarce coada subt dosul ei; gîtul pasării e lipit pe pieptul femeii, şi buzele lor sînt lipite ; ochii fetii sînt plecați în jos, dar mai mult cu plăcere decît cu ruşine ; părul ei, jumătate fîlfîie despletit, jumătate e adus, ca o coadă, pe frunte ; cărnurile sînt cam roşcate, mai ales în jos ; draperia pe care e culcată e roşie; fundul tabloului e o verdeață întunecoasă; lebăda are o aripă în sus, iar cu cealaltă ridică pulpa Ledii. — Nu se poate vedea mai vie înfățişare a voluptății. Un penel tare ca al lui M<ichel> Ang<elo) zugrăvind o simțire aşa tare ! — Trăsurile feții sînt prea regulate; nasul drept e în linie cu fruntea ; trupul ei e mare, şi muşchii e<i> vîrtoşi.

1020. Rafael. Iată capul d-operă al Galeriii din Dresda. O alăturez din aducere aminte cu cea din Bouen, şi, zău, nu ştiu pe care se aleg ca pe cel adevărat. Aci însă figura copiluKui) ceresc mi se pare mai inspirată ; ochii săi negri şi vii, blondul său păr cam zbîrlit, mîna sa rezimată pe pulpa ce e adusă în sus de brațul mumii, dau un aer profetic acelui prunc. Muma are pe fată-i o mîndrie care pare sublimă pe acel obraz nevinovat al fecioarei; veşmintele-i o drapează bine ; rochia roşie şi lungă, cu cusături de aur la brațe ; un văl albastru în jorul trupului, şi o năframă albă fîlfîie de pe cap, rătu<n>jindu-se subt brațul ce ține copilul; picioarele ei goale, rezimate pe un pisc de munte înorat. La stînga e bătrînul papa Sixtu<s> al V-lea, extasiat, la dreapta S<fîn>ta Varvara, exprimînd o dulce şi smerită mulțumire. îngeraşii, rezimați cu nepăsare pe tabla de jos a tabloului, se uită cu o mirare copilărească către s<fîn)tul prunc. Bag de seamă că ochii acestor patru din urmă figuri sînt toți îndreptați către zeieştele ființi, care au ochii pierduți, ceea ce le dă o expresie mai dumnezeiască.]| Fundul albastru lasă de se zăresc figuri noroase de îngeraşi ; dar ele n-au desăvîrşirea îngeraşilor din marele tablou al lui Murillo. Ceva mai mistic e în acel cap d-operă; dar aci, ce nevinovăție în Madonă, şi, îndeobşte, ce nevinovății în Madonele lui Bafael! ce frumusețe senină t Expresiile vii negreşit lipsesc dintr-însele ; nu e nici acel extas al fecioarelor lui Murillo, nici acel amor exclusiv de mumă, dintr-ale lui Correggio, daT

prefecția, la Bafael, e în acea liniștită simplitate. Ea ne dă o ideie sublimată despre ceruri și despre artă. Cu cît mai mult mă uit la Madona, cu atît mai mult mă simț atras către dînsa, cu atît mai mult sufletul pare a se liniști. Ce contrast cu spiritu<oa>sele fizionomii ale lui Correggio, cu acea *Tinere* a lui Tiziano, ce o adoram mai adineauri, care tulbura simțurile prin frumuseța ei.

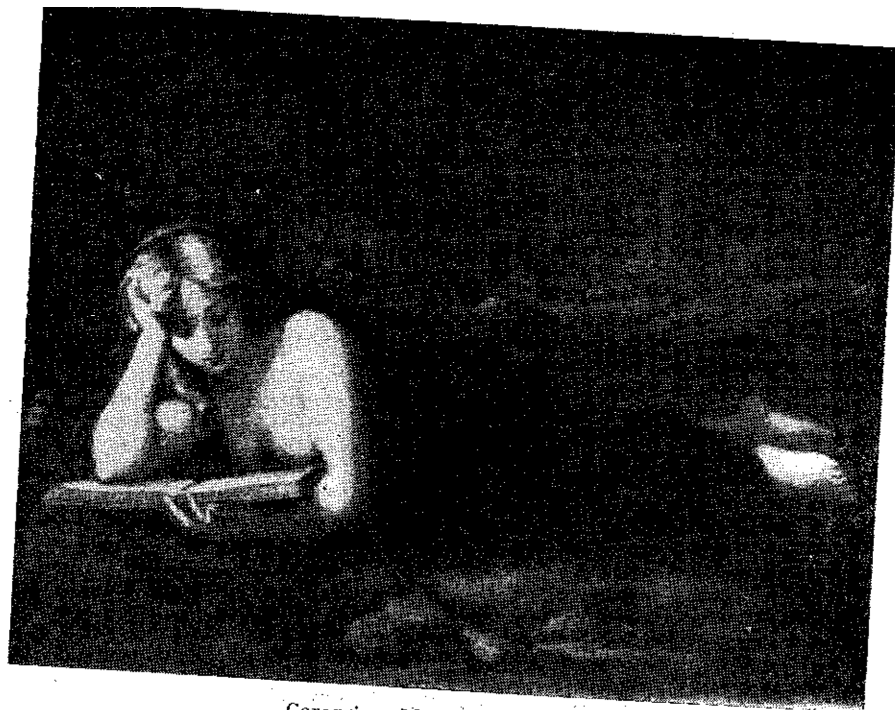
1079. Iar Correggio! Mă opresc cu o admirație nespusă dinaintea acestui mic tablou. Ce armonie încîntătoare în fețele sale ! Ce efect admirabil de lumină pe fața Magdalenii! Ce expresie lină într-acel obraz cugetător și preocupat de o sîntă citire ! Cît de bine se armonizează poza sîntei, și tot ce o-mpresoară, cu acest sentiment! Toate perfecțiile sînt aci: colori, lumină, forme și expresie. Acesta este unul din acele mici capete d-operă care rămîn ca modeluri vecinice în imaginația celor ce admiră artele. Pentru mine, de azi înainte, îl pun alături cu *Arcadia* lui Poussin. Se-nchipuim o vale păduroasă și umbrită, iar într-aceea o femeie lungită pe brînci, cu capul și pieptul ridicat<e>, ținîndu-și cu o mînă capul, și cu cealaltă rezemînd o carte pe care ea citește; veșmîntul ce ascunde josul trupului e un văl albastru-încbis, din care ies două mici picioare ce se pierd în umbra pomilor ; lîngă femeie e un mic vas cu unt sînțit. Aci blonda femeie, așa fromoasa, așa gînditoare, cu părul despletit, cu mintea depărtată de zădărniciile lumii și pornită toată pe serioase cugetări, e zburdalnica Magdalina, care, printr-un sînt amor, s-a curățat de prihănirile lumei și
2v° s-a limpezit în apele căinții. Correggio ne 11 face a simți această schimbare, arătîndu-ne o femeie așa fromoasa într-o îndeletnicire așa străină sexului și vîrstei sale. — Nu poci descri ce efect face raza de lumină ce cade pe acel obraz bălai, pe acel sîn, pe acel umăr așa alb ; nu poci iar spune cum de frumos armonizează acea lumină cu întunerecul fundului, și cum albastru<1>-închis al vălului iese pe fundul negru-verde al pădurii!

874—878. Guido Reni. Aci iar găsesc acele capete ale Mîntuitorului acoperite cu spini, care au rămas ca tipul acest<ui> sînt și dureros simbol; fața pălită, ochii sîngerați, părul castaniu și undos, încurcat într-o cunună de spini privirea către cer, buzele murmurînd o rugă : iată chipul de aci, ca la Luvru, mi-a atras admirația. Ce sîntă expresie, ce durere adîncă într-acea fată ! Ce resignație ! Hristos e zugrăvit aci astfel precum va rămînea în veci în închipuirea credincioșilor. Tiziano, cînd a zugrăvit minunata sa chinuire a Mîntuitorului, a împrumutat acel chip. Ce laudă mai mare pentru vechiul măiestru !

57—58. Watteau. Sar dintr-un sujet într-altul; lîngă frumos, lîngă sublim găsesc grația și mă opresc dinainte-i. Watteau are o grație care,

deși e oareșcît *manierată,* dar însă are mult plăcut, aș zice chiar duios. într-adevăr, în acele mari parcuri crăiești, singurătatea lo și tăcerea acelei naturi aliniate și măiestrite de om îți însuflă un melancolie; du-te azi singur în parcul Versaliii, colindă grădina nonultii, întră mai ales în *Tapetul regelui,* și vei simți ceva întris așa e și felul de pictură a lui Watteau. Personajele lui, îmbrăcate în co felurite și cu fețe împestrițate, cu poze adeseaori sucite, culcate pe sau jucînd, sau plimbîndu-se la braț, au ceva misterios; vorba lo
sr° șoptă ; danțul| |lor e lin și cadențat ca menuetul; cîntecele lor sînt tone și simple ca muzica lui Lulli. Verdeața pomilor așa transparența dumbrăvilor, fac se iasă cu multă grație acele grupe toare, ce par a se amuza petrecînd. Aci vezi, pe o parte, un grup — care la ghitară, care din gură, — pe o lespedă, pe piatră, lîngă o s de naiadă culcată; de cealaltă parte vezi mai multe grupe am strîngîndu-se de talie sau dîndu-și brațul, în dulce convorbiri; e o statuie a Vinerii luînd armele lui Cupidon, ce aleargă după varietate mare în poze! și daca unele personaje sînt sucite, cît de sînt culcate celelalte ! Peisajele sînț minunate de transparență; nui — un sătuleț și munți la orizon; în celălalt — o gîrliță umb pomi. Ce odihnă în natură, potrivită cu trîndăvia persoanelor dint Orice vor zice, Watteau îmi place, și nu știu bine de ce ! E grați un penel ușure și răspîndește în lucrările sale o simțire misterioa te face a-1 prețui mai mult decît pe ceilalți pictori pastorali ai Lancret și Boucher sînt grațioși, au multă armonie în colorile lor, da mai mult; le lipsește tocmai acea tainică calitate morală a lui W

193. Ruijsdael. Un zugrav favorit! Dar cum se nu placă a teligintă fizionomie ce știe acest pictor a da naturei moarte? ! Ve sagiul acesta : pe un munte, în stînga, stă un castel, în vale sînt înfund, doi oameni ce abia se văd arăt cu mîna perspectiva al munților. Pămîntul și pomii au o fața dupe care îndată se cunoaște lui Euijsdael; un vînt pare că suflă printre verdeață; frunza transparență p xre că e mișcată de o suflare. E greu a spune pe un pictor te atrage prin înfățișarea unui simplu peisagiu, care pr nu arată nimic atrăgător ; dar ăsta e efectul ce face Euijsdael. Vez
ЗГ (198) o cascadă cu un chalet și cu][brazi în fund ; vezi multe alte ale lui Euijsdael, tot într-această galerie;. toate-mi plac tot chip; însă nu-mi e cu putință a spune care sînt calitățile ce-mi da simț/re. Bagmal ales de seamă *înmormântarea evreilor* (189), cu fr le sale lespezi de marmoră, cu ruinele unui castel în fund. E d- minunat; ceva misterios și întristător ; aci vorbesc piatra și dă preenm în *Toamna* de la Luvru vorbesc . crivățul printre pom

Coreggio, *Maria Magdalena*
(Dresden, Gemäldegalerie)

Watteau, *Petrecere la cîmp*
(Dresden, Gemäldegalerie)

biet om urcînd eu anevoie dealul, însoțit de copoii săi. La no 186 ve
o verde cîmpie, în fundul caria se zărește o biserică și un cătun răschir
printre pomii unei dumbrăvi. Cerul e larg și norii ușori. Deseori se v
peisaje ca acestea, dar natura n-ar fi în stare se spuie sufletului ceea
spune Euijsdael prin înfățișarea ei. Ah ! cît ar fi de dorit un astfel d
pictor, ca se dea un glas cîmpiilor noastre românești și valurilor acel

Watteau, *Sărbătoarea dragostei*
(Dresden, Gemâldegalerie).

mărețe Dunăre, și piscurilor acelor trufași Carpați! Peisagiul mi se pa
mai greu decît capetele : într-aceste trebuie mult studiu al efectului m
terial al simțimintelor și mult gust în combinarea formelor ; dar în peisag
trebuie un simț neesplicat, ce te-nvață a idealiza și a face să vorbeas
ceea ce prin sine e mut și adeseaori prea prozaic.

208. Paul Potter. Pe o cîmpie verde stă, la stînga, subt un po
o vacă culcată; la mijloc, o altă vacă, bălțată, se freacă de un par;
bou albeț s-a culcat și, cu coarnele în sus, stă lîngă dînsa ; alături, un miel
întoarce spatele; în dreapta e un cal murg și slab; iar mai în față pa
o oaie, și doi miei stau culcați; în fund, la stînga, se zărește o dumbrăvioa
Ce minunate giuvaeruri sînt acele dobitoace ale lui Potter, răspîndite
niște păștiuni de o verdeață așa fragedă ! îmi plac formele lor mici
fețele lor felurite; îmi plac firescul pozelor lor și expresiile bine imita

ce sînt în acele capete de dobitoace. Ce bine armonizează cu verdeaţa vie a cîmpului, cu albastrul senin al cerului, feţele murgi, albe sau roşcate
4r° ale dobitoacelor ! — No 209 înfăţişează o mică turmă de şase boi | | urcînd un delişor, mînată de un văcar ; în stînga e o căscioară. La orizontul ocupat de un sat foarte depărtat, se vede, pe deal, o căruţă încărcată cu oameni. Capul turmei e un taur negru; ceilalţi boi sînt albi, murgi sau pestriţi; dar fiecare în parte e un ce desăvîrşit, şi toţi împreună se combină minunat. — P. Potter iubeşte şi te face a iubi natura în sineşi şi pentru frumuseţea ei Euijsdael ie aruncă pe gînduri triste, printr-un freamăt al vîntului, printr-un nor ce zburdă, printr <-o> piatră ce zace la pămînt.

Adrian van der Werff. O zice cine ce va vrea, îmi place acest pictor cu toată ***maniera*** sa; aci sînt multe tablouri de dînsul, toate linse şi prelinse, toate cu de-amăruntul lucrate şi poleite ea sticla. No 229 arată o Magdalina citind o carte într-o pădure în fundul caria se vede un pisc de munte; femeia sade pe o piatră, un văl albastru îi ascunde o parte a pîntecelor, picerele mai sus de genunchi; pe jos e un cap de mort. Ideea şi chiar felul sînt ale lui Correggio ; elementele materiale sînt aceleaşi îm tr-amîndouă tablourile; în Van der Werff lucrul e desăvârşit; n-ai nici o observaţie a face corecţiii trăsurilor; părul blond fîlfîie cu graţie ; mînile şi trupul sînt perfecte, dar poza e manierată, şi Magdalina citeşte pare c-ar vrea se fie văzută; n-are acel ***abandon,*** acea linişte sufletească care se vedea într-a lui Correggio ; aceasta e un lucru frumos ; cealaltă e un cap d-operă. Ou toate astea, Van der Werff e un pictor plăcut.

înainte d-a ieşi din şcoala olandeză, voi se spun o vorbă şi despre frumoasele tablouri ale lui Wouwermann, mai ales despre caii săi. Sînt mulţi aci, şi bag de seamă că mai în toate se află o mîrţoagă albă ce se (desemnă) * foarte frumos pe fundul mai totdauna negricios al tablourilor acestui pictor.

Mulţi alţi zugravi au tablouri frumoase aci; dar n-am vreme a mă opri dinaintea tutulor; mai întîi asta nici nu-mi place; îmi aleg un mic număr, şi cu ele mă desfătez. Trebuie încă se spun că în acest muzeu an avut buna idee d-a aduna pe lîngă fiecare mare pictor, pe toţi cei mai
4v° mici care au lucrat în #(chipul >•* j| lui; astfel sînt adunaţi mulţi alţii pe lîngă Van der Werff, pe lîngă Eembrandt, pe lîngă Eibera etc.

530. Holbein. N-aş fi crezut niciodată pe Holbein în stare de a face un cap d-operă cu atîtea frumuseţi ideale ! Iată ce e d-a cunoaşte cu nedesăvîrşire pe un mare artist; astfel, înainte d-a fi văzut tablourile lui Eubens de la Londra, îl socoteam, dupe ceea ce e de dînsul la Paris, un mare spoitor de pînză. Aci văz, pe un fund ce înfăţişează o firidă cu susul în formă de scoică şi cu parchetul învelit cu un covor în felul celor turceşti,

o Madonă în picioare, îmbrăcată cu o roche lungă, verde-înc
brîul roşu şi atîrnînd; în braţele ei ţine copilul sînt, şi mînele s
în lung, una peste alta; părul ei, blond, e desfăcut şi fîlfîie pe
neagră, ce ea poartă la spate. Figura cam roşioară, buzele ei car
au o expresie de bunătate ce însuflă totdeodată respectul. Ce gît m
şi mai ales ce încîntător lucru de-a vedea acea îndoită bărbi
sînt, asemeni, perfecte ; ciupagul rochiii se sfîrşeşte pătrat la piept
cu şnur roşu. Copilul e gol şi se reazămă cu o mînă şi cu capul
mumii; cealaltă mînă e întinsă ca cînd ar binecuvînta; dar po
e plină de o graţie copilărească şi minunată. Ce obrăjel încîntă
trup fraged ! Toate sînt lucrate cu o desăvîrşire rară. — De part
a Madonii stau trei femei (muma şi două fete) îngenunchiate;
lor sînt interesante prin vechimea lor ; pare că vin din mahalaua a
că. Obrazele lor, bine lucrate, exprimă o smerenie religioasă, dar
ziată, ca personajele lui Murillo. De cealaltă parte e un bărbat
şi un tînăr, îngenunchiaţi; acesta ţine cu mînele un alt băieţel,
în picioare şi zîmbeşte cu o expresie prea graţioasă. Ce gingaşi
părul lor blond şi creţ, cu ochii lor negri şi vii, cu cărnurile albe ş
Ce frumos lucrat e acest tablou îndeosebi ! Ce maiestate în portul
ce suavitate în privirea şi în buzele ei! Ce graţie şi ce frăgezime
prunc ! Holbein e un mare pictor ! | | Negreşit, aci e mai mult ma
decît în Madonele lui Eafael, şi mai mult decît într-a<le> lui Muril
netăgăduit că simţimintele ce domnesc într-acest tablou sîn
sînt mai mult decît omeneşti. Murillo face pe Madona extasiată d
cerului, Eafael o arată ca un vecinie model în care se unesc n
feciorească cu iubirea de mumă; o desparte de pămînt şi face
un ideal. Holbein ne arată pe Madona domnind cu blîndeţe
şi ocrotind cu o binevoitoare maiestate pe cei ce-şi pun credinţa

405. Van Dyck. Fromos e acest portret ! Un bărbat încă
un chip foarte expresiv, îmbrăcat în blănuri, sade pe un jeţ de le
ce unele portrete sînt mai frumoase decît altele? Iată o chest
deslegare va explica totdeodată şi superioritatea ca pictor a lui V

317. Rubens. Tot printr-acea deslegare vom şti de ce un
cu atît talent trăsurile fiilor săi, de ce doi copii în veşminte
al XVI<-lea>, unul stînd rezemat de o coloană, iar celalalt
cu o păsărică, avînd amîndoi figuri grase, roşii şi foarte puţin
face a le privi cu admiraţie, în vreme ce trecem cu vederea
tablouri de mari pictori, cu sujete mai vrednice de interes. Ca
lucruri ale artei, talentul de a face bine un portret e încă
pentru mine.

1329. Rembrandt. Cine vrea se ştie ce e lumina în pictură se se uite la tablourile lui Eembrandt. Zugravul acesta n-are feţe; pentru dînsul spectrul solar nu e descompus; el nu cunoaşte decît două lucruri: umbra şi lumina. Vezi aci, la o masă, o mulţime de oameni cufundaţi în umbră, şi, priveşte colo, la mijloc, chipul Esterii, ciudat împomponată şi cu alb îmbrăcată, luminat de o rază fierbinte. Formele obiectelor te resping; conturul lipseşte, lucrul e nedesăvîrşit; dar contrastul acela al luminelor îţi ia ochii, şi te uiţi cu plăcere la acea gradaţie a umbrelor ce scad treptat cu cît te apropii mai mult de punctul luminos. Acelaş efect îl simţi şi-n îngroparea lui Hristos (1569).||

sv° Portretele făcute de Eubens, şi mai ales no. 1549, au acelaş merit. La no 1570 văz pe Eubens peisagist şi recunosc într-însul multă asemuire cu Euijsdael, ceea ce, negreşit, mă aduce a încheia că ceva din meritul ce te atrage către peisajele acestui pictor e măiestreaţa combinare a luminelor ce se răsfrîng pe natura moartă. Văz aci un rîu curgînd între vîlcele, la poalele unui munte verde ce stă în stînga ; fundul e cam cenuşiu, iar pe cer norii se întunecă ; ici-colo cîte o căsuţă ; şi peste toate astea, norii cerului las umbre şi lumini care, prin varietatea lor, îţi mulţumesc privirea.

110. Murillo. Acest pictor a făcut două feluri de Madone. La Paris se găsesc amîndouă felurile; aci găsesc numai una dintr-acelea pe care le-aş numi *Madonele pămînteşti.* O figură de tînăra fată, mai mult simplă decît nevinovată, dar exprimînd simplitatea cu acea graţie nespusă ce ştia a-i da Murillo (dovadă : tînărul cerşetor de la Paris); în braţele ei e un prunc ce caută cu mînele sînul mumii. în general, puţin efect moral, dar o plăcută lumină, colori bine combinate şi, o zic încă o dată, aerul acela de naivitate, care greu se găsesc aiurea.

4 oct< ombrie > 1855

VARIANTE, N

MUNCITORUL ROMÂN

Ediția I apare în revista revoluționarilor emigrați la Paris, *Junimea română,* nr. 1, mai 1851, p. 6, nesemnată. Foaia, «tipărită pe hîrtie subțire şi uşoară, pentru ca să se poată strecura clandestin în țară la noi, pe sub vămile şi carantinele ruseşti » , — citeşte: țariste, contrarevoluționare, — era imprimată cu caractere latine, dar cu multe greşeli de tipar şi cu multe grafii tradiționale şi etimologice, lipsite de valoare fonetică. Citām aci cîteva greşeli de tipar întîlnite în textul lui Odobescu : « *roman* », în loc de « *român »; « rămân* », în loc de « *rămîn »; « viță* », în loc de « *viță »;« ochi*», în loc de « *ochii*» (sau «*ochii*»);« *venimoasă* » în loc de « *veninoasă *; * iata* »,. în loc de « *iată »; « a nație* », în loc de « *o nație* ». Grafii: *ă* este redat prin d *(desfâşurlnd),* prin *o (cotre)* şi *e (seu) ;* în locul diftongului *ie,* la început de silabă sau precedat de o consoană labială, se întîlneşte numai *e (erbii, nicăeri, şueră, perd) ; j* în loc de *z (jace).*

Ediția a Il-a apare în *Scrieri literare şi istorice* ale lui A. I. Odobescu, volumul I, Bucureşti, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, în secțiunea / — *Primele încercări tipărite, 1851 – 1855,* p. 23—26, fără greşelile de tipar din prima ediție şi cu ameliorări în ce priveşte grafia (e la început de silabă apare notat *ie: ierbii, nicăieri, şuieră),* dar, precedat de consoană labială, rămîne notat *e (perde); ă* este redat priri *â (desfâşurlnd),* dar şi prin *e (semănat) ;i* prin d şi *i (Romănia, riuri),* dar şi prin *â (amândouă, pământul, stâlpul) ;* «inovații » grafice: semnul *e* notează pe *a (abie, deca, seu, țera),* dar şi diftongul ***ea (Nigră) ;*** *o* notează diftongul *oa (pole, sore, tote),* semnul *g* notează pe / *(faga),* semnul *dl* pe ***z*** *(frundele, diua),* iar grupul de litere *sc* grupul *şt (consciința, nascere) ;* sub influența etimologismului, apare şi scrierea prefixelor *râs-* şi *râ-* ca *res-* şi *re- (respîndit, remin).*

SIGLE

A – ediția I – publicată în *Junimea română,* Paris, nr. 1, mai 1851, p. 6.

B — ediția a Il-a — publicată în *Scrieri literare şi istorice* ale lui A. I. Odobescu, volumul I, Bucureşti, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, în secțiunea /— *Primele* ***încercări*** *tipărite, 1851 — 1855,* p. 23-26.

P — lecțiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

31

2 se-ntinde *B;* se întinde *A* || 4 răpezi *B;* repezi A || 6 sub *B;* la *A* 119 vălcea 5 ; vîlcea *A* || 10 pustiul P; *scris:* pustiîul *BA* | semne *B;* semnele *A* |j 13 printre pintre A || 16-17 ofilire (abatere) şi osteneală *B;* abatere şi osteneală A || 17 sub *B;* subt A | scînteiază *B;* scînteie A | cari *B;* care A || 18—19 aşa de bine lămurite *B;* aşa de lămurite A || 19-20 au a purta *B;* au a duce A || 20 au adăogit *B;* au adăogat A || 21 simţiminte P; *scris* : simţi-mente *B;* simţimînturi A | expresie *B;* espresie A || 26 moliciune *B;* moleciune A | dezbi-narea *B;* dezghinarea A 1 inimele *B;* inimile A || 28 să *B;* se A ||

32

•6 acestea 5; astea A |j 7 care i-1 dă şi i-1 ia *B;* care i îl dă şi i îl ia A | după *B;* dupe A | voinţă-i *B;* voinţa-i A || 11 să ţină *B;* să ţie A | sînt PA; scHs: sunt .£ || 12—13 onorează *B;* onoară A || 14 străinilor *B;* streinilor A || 15 îngrijirile *B;* îngrijirele *A*\ pustiele *PA;* *scris:* pustiiele *B* || 16 nalte *B;* înalte A | păşuni *B;* pasiuni A || 17 frumoasele *B;* fromoasele A || 18 îmbilşugate, *B;* îmbelşugate A || 21 cari *B;* care A | străine *B;* streine A || 22 asupra adevăratului român *B;* asupra muncitorului, asupra adevăratului român[1] A | a-i înapoia *B;* a-i înapoi A || 23 ce el ne dă *B;* ce ne dă A |J 24—25 adîncă ofilire (abatere) în care pare *B;* adîncă abatere în care se pare A jj 25 lui *B;* sale A |J 26 Paris, 1851 *B;* *omite în* A.||

NOTE

Din grupul de tineri revoluţionari, colaboratori ai revistei *Junimea română* pe care Odobescu îl va evoca mai tîrziu în *Junimea română din Paris pe la 1852,* făceau parte, afară de Odobescu, P. latropol, Dimitrie florescu, D. Berendei, G. Cretzianu, Al. Sihleanu. întregul grup stătea sub influenţa lui Bălcescu, care publică aici, tot fără semnătură, articolele : *Trecutul' şi prezentul şi Revoluţiile romane (Discursul cetăţeanului Bălcescu,* cunoscut sub titlul *Mişcarea românilor din Ardeal la 1848,* titlu dat de Odobescu cu ocazia retipăririi acestui articol **în** *Revista română,* 2 (1862). - Asupra atribuirii acestor articole, vd. G. Zâne, în K Bălcescu, *Opere,* 1.1, partea all-a, ediţie critică adnotată, cu o introducere de. Buc., 1940, p. 263 urm. şi 265 urm.). iQdobeşcu a transmis informaţia că din *Junimea română* au apărut trei numere, tipărite ,,pe hîrtie subţire şi uşoară, pentru ca să se poată strecura clandestin în ţară la noi", o informaţie trecută apoi în lucrările lui'Di Iarcu, *Bibliografia chrcnologică română,* ed. 2-a, Buc, 1873, p. 61, Dan Simonescu, *Din istoria presei româneşti. Republica română, Paris, 1851, Bruxelles, 1853,* Buc, 1931, p. 8*urm. şi p. 36 urm., Al. Cretzianu, *Din arhiva lui Dumitru Brătianu,* voi. I, Buc, 1933, p. 299, nota 2). G. Zâne *(op. cit.,* p. 263) este de părere că informaţia aceasta se datoreşte unei erori a lui Odobescu şi că, de fapt, din *Junimea română* n-au apărut decît două numere, singurele de altfel pe cate le păstrează Biblio-

[1] *Sintagma* adevăratului român *este culeasă cu caractere cursive, atît în textul de bază (B), cît şi în ediţia anterioară* (A).

teca Academiei Bepublicii Socialiste Eomânia* sub cota P II 2180. D… aceste două numere, numai cel de-al doilea este tipărit pe hîrtie subţ… cum îşi aminteşte Odobescu. Mei unul din articolele celor două num… (îngrijite de Dimitrie Florescu, cum ne anunţă ultima lor filă) nu e… semnat, dar pretutindeni se simte duhul lui Bălcescu. Articolul … fruntea primului număr, *Scopul nostru,* este caracteristic pentru sta… de spirit a revoluţionarilor exilaţi şi a studenţimii care îi înconju…

Acest articol-program este scris, dacă nu de Bălcescu, în tot ca… sub influenţa lui. Interesantă este, în această privinţă, comparaţia ar… colului-program din fruntea *Junimei române* cu articolul lui N. Bălces… *Mersul revoluţiei în istoria românilor,* apărut cu un an mai înainte … *România viitoare,* Paris, 1 (1850), p. 7—16. Această comparaţie stabile… identitatea ideilor propagate de cele două texte (unitate, libertate, de… craţie), în forme foarte apropiate de exprimare, cum o dovedeşte acea… alăturare :

N. Bălcescu : *Mersul Revoluţiei*	*Scopul nostru,* în *Junimea română*
în zadar veţi îngenunchia şi vă veţi ruga pe la porţile împăraţilor, pe la uşile miniştrilor lor. Ei nu vă vor da nimic, căci nici vor, nici pot. Fiţi gata, dar, a o lua voi, fiindcă împăraţii, domnii şi boierii pămîntului nu dau fără numai aceea ce le smulg popoarele.	... Să ne convingem de acest adevă… fericirea noastră nu va veni nici o dată d… capetile coronate, ajutorul nostru nu… veni nici o dată de la streini. în noi este … puterea, şi noi înşine nu vom fi tari pînă… vom fi o dată uniţi.

Nu încape îndoială că autorul articolului *Scopul nostru* cuno… de aproape scrierile lui Bălcescu, dacă acesta nu va fi fost el însuşi auto… rămas anonim. Influenţa lui Bălcescu este prezentă şi în *Munci…* *român* al lui Odobescu. Mai întîi faptul că Odobescu foloseşte cuvî… *muncitorul* pentru a desemna pe ţăran provine poate din aceea că tîn… autor traduce pe fr. *travailleur,* întrebuinţat de Bălcescu în *Question …* *nomique des principautes ăanubiennes,* Paris, 1850 (textul inspirator… micii scrieri a lui Odobescu). Cp. în acest sens la Bălcescu *(op. cit.,* cap. I… *L^exploitation par la corvee <.. > crea une position ăHnferiorite au …* *vailleur,* sau *Les travailleurs, presses par la faim, forces de tont acce…* *finirent bientot par perdre jusqu'â leur liberte individuelle et devenir …* *de la glebe.* Apropierile ce se pot face între *Muncitorul român* al lui Odobe… şi *Question economique* al lui Bălcescu sînt însă mai numeroase. Am… scrieri încep cu o evocare a frumosului peisaj al ţării:

Bălcescu	*Odobescu*
Artiste, erudit, poete ou homine d'affaires parcourant le Bas-Danube, quel voyageur ne s'est pas senti dans les Principautes roumaines emerveille a l'aspect de leur riche nature: rivieres abondantes, sol fecond, montagnes grandioses cachant des tresors, climat temper£, ciel bleu et limpide 1	Lată e cîmpia ce se-ntinde la p… munţilor Carpaţi; faţa ei netedă şi des… se pierde în depărtare pe malul m… Dunări; cîteva rîuri spumegoase şi r… altele line şi largi, scoborîndu-se din n… piscuri de către miază-noapte, şerpuesc … tr-însa, desfăşurînd undele lor azurii … razele călduroase ale soarelui.

* în continuare notăm Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România — B…

14 - c. 2693

După această evocare de natură, cu note comune, ambele texte trec la portretul omului care locuieşte ţinutul zugrăvit mai înainte. Şi aici note comune :

Bălcescu

t. Un fantome hâve, fievreux, debile, â peine couvert de haillons, surgit de dessous terre; l'etranger, saisi d'une impression penible, se demande si c'est une figure humaine ou quelque âtre inconnu â la science qu'il a devant les yeux... le sourire amer qui effleure cette physionomie, le regard douloureux mais encore fier qui s'eleve vers le ciel par intervalle, accuse une souffrance injuste entre laquelle ce regard et ce sourir semblent protester.

Odobescu

...Abia daca, seara, cînd insectele şuieră printre frunzele ierbii, se iveşte pe cîmpia întinsă cîte un foc depărtat şi, împrejuru-i, chipurile obosite a vro cîtorva plugari, ce-şi pregătesc cina, prin care vor sfîrşi trudnica' lor zi de muncă.

Dar în acele chipuri se vede ceva mai mult decît ofilire (abatere) şi osteneală; sub fruntea lor zbîrcită, scînteiază încă nişte ochi cari cată a vedea un viitor mai fericit- acele trăsuri aşa de regulate, aşa de bine lămurite, conţin într-însele o putere, o energie, o stăruinţă, care, negreşit, au a purta mari şi minunate r6duri.

Odobescu cere apoi unirea românilor şi Împroprietărirea ţăranilor adică cele două ţinte ale acţiunii politice a lui Bălcescu. împroprietărirea ţăranilor este nu numai dreaptă, dar şi nobilă. Prin înapoierea pămîntului în stăpînirea ţăranilor se va face un act de justiţie, dar şi unul folositor prin proprietatea asigurată de noii stăpînitori ai pămîntului. Eegăsim aici mersul raţionamentului din *Question economique* unde capitolele XXII şi XXIII îşi propun a dovedi că *Llappropiation des paysans est juste* şi *ISappropiation des paysans est utile.*

I *Muncitorul român* este prima pagină de proză publicată de Odobescu, dare conţine elemente de stil şi artă literară pe care scriitorul matur de mai tîrziu le va relua şi dezvolta : construcţii periodologice, deseripţionism. La 17 ani, Odobescu se găseşte în stăpînirea unora din mijloacele lui caracteristice, însemnată este însă mai cu seamă fixarea unei poziţii ideologice, care va determina pînă tîrziu atitudinea scriitorului.

IOANA D'ARC, FECIOARA DIN ORLEANS

Această adaptare a fost publicată prima oară, nesemnată şi nedatată, — ca şi *Mu torul român,* — cu titlul *Fecioara din Orleans*[1], în *Calendar popular pentru anul 1852, care e bisect şi de 366 zile,* anul XIII, Bucureşti, în tipografia G. A. Rosetti şi Vinterhalder (Wint halder), p. 15—28. « Ilustrat cu gravure », — numai două, executate în litografia lui G. Venr (Wenrich), «supt Mihai-vodă, nr. 844 », din care, prima, cu legenda *Ioana d'Arc,* iar a do *Libraru chinez, — Calendarul popular pentru anul 1852, care este bisect şi de 366 zile* « copfinde «zilele, duminecele, sărbătorile şi săptămînile calendarului vechi şi nou, părţile şi timpu anului, schimbarea lunelor, răsăritul şi apusul soarelui, pascalia, cronologhia, eclipsele şi însemnări astronomice, bîlciurile şi tîrgurile ţării ş.c.l. » urmate de un almanah ştiinţifico-lite compus din articolele : *Sistema planetelor, — Despre aeroliţi (pietre meteorice), — Fecioara Orleans, Ioana d'Arc, — Franklin, — Epocele celor mai însemnate descoperiri geografice Librăria la China, — Căldura animală* şi *Populaţia pămîntului.* Simpla înşiruire a titlurilor e elocventă pentru rostul povestirii lui Alexandru Odobescu în cuprins : acoperirea temei isto a calendarului popular.

Tipărit cu caracterele scrierii de tranziţie, textul adaptării conţine numeroase greş din care unele destul de grave, dacă nu uităm scopul instructiv pe care îl avea calendar *«în veacul al şaptesprezecelea»* în loc de *« în veacul al patrusprezecelea»*; «O as *de nepăsare <... > e grea e înţeles»* în loc de *«O astfel de nepăsare < . .. > e g de înţeles)); «dinadinsul»* în loc de *«dinadinsul»-, «la poalele munţilor Voegi»* loc de *«la poalele munţilor Vosgi»; «se zicea cu Ursitele »* în loc de *«se zicea că Ursite «se sfătui că preotul»* în loc de *«se sfătui cu preotul», « ajunsese »* în loc de *« ajunse * ; « făc atîtea zgomot»* în loc de *« făcuse atîta zgomot»; « înconjură »* în loc de *«înconjurau »; « aceast* în loc de *« acestea »; «lăcrăma »* în loc de *«lăcrăma »; « a unei inimă »* în loc de *« a unei inim «ea nu ştia »* în loc de *«ea nu ştiu »* sau poate *«ea nu ştia »; «făcătoare de fermece »* în de *«făcătoare de farmece ».* După cum se constată, cîteva din aceste erori ale tiparului pro lecţiuni ipotetice de care, lipsind manuscrisul, nu am putut să nu ţinem seama în *Vari*

Ediţia a doua şi totodată ultima originală apare în culegerea *Scrieri literare şi ist* ale lui A. I. Odobescu, volumul I, Bucureşti, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, p. 3— intitulată *Ioana d'Arc, Fecioara din Orleans,* localizată şi datată « Paris, 1851 », în frun

[1] Pe coperta interioară a *Calendarului...,* povestirea lui Odobescu este intitulată *Feci din Orlians, Ioana d'Arc.*

secțiunii *I — Primele încercări tipărite, 1851—1855.* Cum datările retrospective ale lui Odobescu sînt, îndeosebi pentru această perioadă, 1848—1860, destul de aproximative[1], și cum nu putem considera paginația din *SLI (1887)* ca indicație cronologică, am dat intîietate în ediția noastră articolului *Muncitorul român,* datat de asemenea 1851, dar inserat în paginile următoare (23—26).

Ultima ediție, tipărită cu caractere latine, îndreaptă greșelile de tipar din prima ediție, nu însă fără a face loc altora, — e adevărat, mai puțin grave : *«Orleans»* în loc de *«Orleans»; « părea »* în loc de *« părea »; « Badricourt»* în loc de *« Baudricourt » ; « cuprinsa »* în loc de *« cuprinsă »; « Franciei»* în loc de *«Franciei»; « cetățuie »* în loc de *« cetățuie » ; « ținînd în mînă o mică secure, și în cealaltă un paloș »* în loc de *«ținînd într-o mînă o mică secure, și în cealaltă un paloș», «respunse»* în loc *«răspunse»; «Compiegne»* în loc de *Compiegne; « tovarășii»* în loc de *«tovarășii »* etc.

Deși oscilațiile grafice, fonetice și morfologice sînt mai frecvente[2] decît în ediția anterioară, și deși influența etimologismului este evidentă, ținînd seama de numeroasele modificări stilistice operate, — probabil de Odobescu, — am considerat textul acestei ediții ca text de bază.

SIGLE

A — ediția I — tipărită în *Calendar popular pentru anul 1852, care este bisect și de 366 zile* anul XIII, București, C. A. Rosetti și Vinterhalder, p. 15-28.

B — ediția a Il-a — tipărită în *Scrieri literare și istorice* ale lui A. I. Odobescu, Volumul I, București, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, în secțiunea *I — Primele încercări tipărite, 1851—1855,* p. 3—21.

P — lecțiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

34

1 Ioana d'Arc, Fecioara din Orleans *B;* Fecioara din Orleans *A* jj 2 patrusprezecelea *B; corupt:* șaptesprezecelea *A* j dupe *B;* după *A* | Francia *B:* Franța *A* jj 4 Franciei *B;* Franței *A* jj 6 străinului *B;* streinului *A* | amenința *B,* amerința A || 7 regatul *B;* rigatul A | provincii *B;* provinții Al primeau *B; scris:* priimeau A ||7—8 condițiuni *B;* condiții A || 8 armata *B;* armia A i Franciei *B;* Frânții A | după *B;* dupe A || 9 francez *B;* franțez A j Carol al Vl-lea *B;* Carol VI A |j 13 Winchester *B;* Vincester A (| 13—14 Franciei *B;* Frânții A [J14 a se trămite împotriva *B;* a se trimite împrotiva A J armate *B;* armii A [j 14—15 comandate *B;* comănduite A || 15 Bedford *B;* Bedfort A I Suffolk *B;* Sufolc A || 16 Franciei *B;* Frânții A [de a *B;* d-a A || 18 cari *B;* carii A | nemaigăsind *B; corupt:* nemaigăsînd A | împotrivire *B;* împrotivire A J| 19 orice *B;* orce A jj 21 Carol al Vll-lea *B;* Carol VII A Jj 22 Chillion *B;*

[1] Vezi, în volumul de față, p. 225 și 229.

[2] *«biserici»* și *« bisericei», « că »* și *« că », « desfrinată »* și *« desfrânată », «iarăși»* și *« iarăș », i orice »* și *« orce *,« primim »* și *« priimim »,« sînt »* apare scris *« sunt»,« spăimînta »* și *« spăimînta », « trămite »* și *«trămite », « viața »* și *« vieața »* etc.

Șilion *A* |j 23 curteni *B;* curtezani A jj 25 Agnes *B;* Aniesa A jj 27 partea ei *B;* pa
A | cari *B;* care A || 28 carele *B;* care A j| 30 Dunois *B;* Diunua A (Xaintraille
Csentralie A | trîmite *B;* trimite A |j

35

1 de pe *B;* dupe Aj Franciei *B;* Frânții Aj seînteie *B;* schinteie A || 3 amenința
amerințau Ajj 4 Franciei *B;* Frânții A jj 5 Henric al IMea *B;* Enric II Aj c
B; care A || 6 Francia *B;* Franța A | provincie engleză *B;* provinție englez
A jj 7 să rămînă *B;* să rămîie A jl 7—8 părea a fi nepăsător *B;* părea în nep
A jj 9 Franciei *B;* Frânții A || 10 Chillion *B;* Șilion A jj 11 pînă a-și uita chiar *B;* pîn-a
și chiar A | greu *B,* grea A jj 12 pe atunci *B;* p-atunci A | poporul vedea *B;* po
Frânții vedea A jj 14 dinadinsul *B; corupt:* dinadinsul A jj 15 și îndată *B;* și-ndată A |j 16 Fra
B; Frânții Ajj 16—17 provincia Lorenei *B;* provinția Lorenii A J| 17 rariștele *B ;* răr
A |i 18 sînt *PA; scris:* sunt *B* \ pășuni *B;* păștiuni <*corupt:* pășciuni>. A jj 19 munții *B;* munț
21 sînt *PA; scris:* sunt *B* j aceste *B;* acele A|| 22 mănăstirei *B;* mănăstirii Ajj 23—
unui *PA;* a unui *B*\\ 24 Iacob *B;* Iacov A|j 26 tatăl *PA;* tatăl J3jj27muma ei *B;* m
sa A j| 28 să scrie *B;* a scrie A j să citească *B;* a ceti A j o învăța *B;* o-nvăța A jj 29
B; ea Ajj 30 sorbi *B;* soarbse A| mumei *B;* mumii Ajj 31 primim *P; scris:* priimim *BA*
sîntj *PA; scris:* sunt *B*\ sînt^ *PA; scris:* sunt *B*\/ 33 ani *B;* luni A || 34 Din fire *B;* De car
AJ| 38 avea *B;* avu A || 40 stejarii *B;* stejari A jj41 subt *PA;* sub JB||

37

1 basme *B;* basne A || 4 pe *B;* pre A jj 5 dupe *B;* după A jj 7 războiul *B;* război Ajj 9 a pu
a da A ||10 trămite *B;* trimite A1 trămisese *B;* trimisese A jjl1 Israel *B;* Israil A || 12 popor
popolul A| | 13 ei *B; omite în A* jj 13-14 sînta Mărgărita *B;* sfînta Mărgărita A || 14 sînt
sfîntul A| sub *B;* în A || 19 Ioano £; Ioana Ajj 20 Franciei *B;* Frânții A||21 sînt
scris: sunt JB || 21-22 să mîn *B;* să mîi A || 22 îi răspunse *B;* îi înapoi Ajj 23 Vaucou
B; Voculer A 1 trămite *B;* trimite A||24 Sînta Ecaterina și sînta Mărgărita *B;* Sfînta
terina și sfînta Mărgărita Ajj 25 care îi *B;* care-i A jj 26 Acel *B;* Acest A | chiar sîn
însuși sfîntul Ajj 26—27 judicăților *B;* judecăților Ajj 28 cuprinsă *B;* plină A | Franci
Frânții A || 29 sîntelor *B;* sfintelor A || 30 dînsa *B;* ea A| sîntele *B;* sfintele
atunci *B;* acum A|| 34—35 de unde păsările veneau să mănînce din mîna ei *B;* de unde
clopotul, și unde păsărică cea mică venea să mănînce din mînă-i Ajj 36 sînte *B;* sfint
fete *B; omite în* Ajj pasările *B;* păsările Aj și... *B;* și A || 39 îi *B; omite în* Aj| 40 ia
și Aj să pună *B;* să puie A || 41 Tatăl *PA;* Tatăl *B* jj daca *B;* dacă A]|

38

1 mînele *B;* mîinele A | ea *B; omite în A* \\4 împotrivindu-se *B;* împrotivindu-se A | voi
vrură A|j5 acelaș *B;* acel A || 8 primi *P; scris:* priimi *BA* j să vorbească *B;* a
A || 9 cu căpitanul *B;* căpitanului A j Vaucouleurs *B;* Voculer A jj 10 tatăl ei *B;* tatăl să
de a-și *B;* d-a-și Aj voi *B;* vru Ajj 11 Baudricourt *B;* Bodricurt A | sosi *B;* veni Ajj 12
tinele *B;* prietenele Aj sub *B;* subt Aj| 13 prietină *B;* prietenă Aj tovarășă *B;* tovărăși

voi *B;* vru Ajj 15 Vaucouleurs *B;* Voculer AJj 16 primi *P; scris:* priimi *AB* || 16-17 prietinie prietenie A || 17 Baudricourt *B;* Bodricurt *A* |cu ton *B;* cu un ton *A* |j 17—18 trămite *B;* trimite *A* |j 19 pînă în *B;* pînă-n A || 20 Franciei *B,* Frânții A | este *B;* e A | numai *B; omite în A* || 21 ci e chiar a lui Dumnezeu 5; ci a lui Dumnezeu chiar A j| 23 să se întoarcă *B;* să se-ntoarcă A || 24 poporul *B;* popolul A 1 sînțenia *B;* sfințenia A J| 25 ca s-o vază *B;* spre a o vedea A [Un cavaler întrebă *B;* Un cavaler o întrebă A || 28 orășanii *B;* orășenii A j Vaucouleurs *B;* Voculer A Jj 29 Chillion *B;* Șilion A j 32 prea era *B;* era prea A || 33 ca să se teamă *B;* spre a se teme A || 34 se revărsa *B;* se răspîndea A j respect *B;* respectul A j|35 dar *B; omite în A* || 36 hoții hoți A | voiau £; vreau A || 39 Chillion £; Șilion A |, împotriva £; improtiva A JJ 40 să șe adune *B;* să s-adune A| se cuvine *B;* trebuia AJJ 40—41 să vadă *B;* să vază A [J 41 primi *P; scris:* priimi *BA*\\

40

1 stau îmboldiți *B;* erau îmbulziți *A* \\ 2 să vadă *B;* de a vedea A jj 4 să vadă *B;* să vază *A* JJ 5 sînt PA; scris; sunt £|| 6 ca să scap *B;* spre a scăpa A || 7 Francia 5; Franța A | totul *B,* tot AJ și *B; omite în A*\\ 8 într-una și aceeași *B;* într-una singură A} A duce *B;* A face A | împotriva *B;* împrotiva A || 9 sîntei *B;* sfintei A] Franciei *B;* Franței A | împotriva *B;* împrotiva A,J| 10 este *B;* e A|| 11 ca să o cerceteze *B;* spre a o cerceta AJ| 11—12 la întrebările *B;* întrebărilor A JJ 12 simplitatea *B;* simplicitatea A J văzîndu-o *B;* văzînd-o A || 13 de *B; omite in A*\ trămisă *B;* trimisă A J| 14 stătu *B;* fu A JJ 16 ținînd *B;* țiind A [într-o mînă *PA; corupt:* în mînă *B* j o mică secure *B;* o bardă mică A | cealaltă *B;* ceealaltă A JJ 18 sîntele *B;* sfintele A || 20 să înainteze *B;* să mai înainteze A | voiau *B;* vreau A |J 22 Ioana, vorbind mereu poporului cu o mare blîndețe, ajunse *B;* Ioana ajunse, "vorbind mereu poporului cu o mare blîndețe A Jj 23 cetății *B,* orașului A JJ 24 pe *B;* peste A \ *le B; omite în* AJJ 25—26 și înainta *B;* și se înainta A|J26 poporul *B;* popolul A JJ 27 îmbătați *B;* beat A | religiune *B;* religie AJJ 28 deniei; denii A | Sîntei *B;* Sfintei A || 29 lăcrima *B;* lăcrăma < *corupt:* lacrămă> A || 30 bătălie *B;* bătaie A || 33 cari-i *B;* care-i A J aduceau *B;* aducea AJ ea *B; omite în A* | curgînd *B; omite in* Ajj 34 francez *B ;* franțez A jj 35 francezii *B;* franțezii A | atacase *B;* atacaseră Aj să dea *B;* a da AJJ 39 sub *B;* subt A jj 41 cu toate acestea *B;* cu toate acestea însă A{ atîți, *B;* atîția AJ atîți^ *B,* atîția A [j 42 luptă *B;* bătaie A jj

41

î se porni *B;* porni A |j 2 strejile *B;* paznicii A | voiră *B;* vrură A || 3 poporul *B;* popolul A jj 4 celalalt *B;* celălalt A || 7a se sui *B;* a se urca A JJ 8 pe *B;* de A J se sculă *B;* se scoală A || 9 iarăș *B;* iarăși A | zări *B;* vedea Ajj 10 cari *B;* care Aj priveau *PA; scris:* priiveau *B* \ de pe *B;* după A|| 11 crîncenă *B;* groaznică A | deteră năvală *B;* năvăliră A JJ 12 Gloata Mulțimea A j împotriva *B;* împrotiva A | englezilor; *B;* englezilor, A | aceștia *B;* care A || 13 părăsind *B;* lăsînd A | în mîna *B; omite în A* jj 15 Bogency *B;* Bogensi A J la Carol al Vll-lea- *B;* către Carol VII A || 16 încoronat *B;* întronat A \ de vreme ce *B;* fiindcă A Jj 17 încă stăpînite *B;* stăpînite încă

A i vrăjmaș £; vrăjmași A [| 18 dușmană *B;* vrăjmașă *A* || 19 Francezii B; Fraiițezi stau £; erau A ||20 trebuie trebuia Ajj 22 dojenea *B; omite în A*[| 25 tărîmurîle târ A | să vină *B;* să .meargă *A* \\ 26 curtezani JB; curtizani A j se împotriveau £; se- îm *ivîră A || 28 poporului popolului A || 29 împotrivire <*B;* împrotivire A | Troyes Troa A| voia *B;* vrea *A* \\ 31 Chillion *B;* Șilion A] să-și urzească *JB,* să-și facă A | su subt A [J 32 puse *B;* nune A |, începu *B,* începe A | supuse *B;* supune A | deschis deschide A||33 piedicile *B;* piedecele A| duse *B;* duce A | Carol al Vll-lea £; Carol VI 35 „ făcu *B;* se face A | Francia *B;* Franța A|| 36-37 de a-și susține neatîrnarea *B;* de susține neatîrnată A || 38 umplea *B;* umplu A | acu *B; omite în A*\ misiunea *B;* misia A îngenunchie *B,* îngenunche A| zise *B;* zice A|| 39-40 eu am avut datorie să scap *B;* eu a de datorie a scăpa A ||'40 să te ung rege *B;* a te unge rege A |' să-ți pun pe cap cor Franciei *B;* a-ți pune în cap coroana Frânții A || 41 că m-a ajutat întru toate *B;* care ajutat în toate A jj 42 să mă întorc în sat la mine *B;* a mă întoarce în satul me

42

i voi *B;* vru A | dînsa .B; ea A J supunîndu-se *B;* supuindu-se A || 1—2 rugămintel rugăciunilor A jj 2 și poporului *B;* și ale popolului A || 3 Francia *B;* Franța A | își £; on *A* | adevăratu-i rege *B;* adevăratul ei rege A jj 4 timp omrte *în A* || 5 armele fra B; armiile franțeze AJ se porniră porniră Aj înspre *B;* către A j| 5—6 pentru *B;* spre dupe *B;* după Ajj 7 rău *B;* greu A | să scadă *B;* a scădea A|| 8 adeseori *B;* adesea A întrebuintați-mă *B;* întrebuințați-mă curînd A jj 12 sîntă *B;* sfînta A | dimpotrivă *B;* protivă A U 13 rugîndu-o *B;* rugînd-o A | să pună *B;* să puie A jj 14 a le sîn â le sfinți A j îi *B; omite în A* || 16 - Compiegne 5; Compieni A || 17 avea *B;* trebui 19 cari se retrăsese *B;* care se retrăseseră Ajj 20 Apucă și dînsa înapoi *B;* Se trase îna mînile *B;* mîinele A jj 21 Ligny *B;* *Linii A || 24 Compiegne *B:* Compienii *A* ||26 Franc Frânții A | desnădăjduire *B?* desnădejduire A | genuchi *B;* genuche *A* || 27 să o -B; s franceză *B;* franțeză Ajj28 băgind-de seamă *B;* văzînd A| dupe *B;* după A||29 să fu să scape A j unde *B;* în care A 1 Rauen *B;* Ruan A jj 29-30 ca să i se facă acolo și judee unde trebuia să i se facă judecata A || 31 Omul msărcinat cu acest proces *B;* Omul ca însărcinat cu-acest proces Aj Cauchon *B;* Caușon A jj 32 englezilor *B;* Engliterii *A* | d *B;* vrăjmaș A || 32--33 încercă *B,* încercară A || 33 este *B;* e A jj 34 simplitate *B;* simpli A ||.35 adese *B;* adesea A j orice *B;* oricare A j i se făceau *B;* cei se făceau A bisericei *B;* bisericii Ajj 38 Aduceți-vă *B;* Aduceți-vă-ți A|j39 și, *B, omite în A* \ tu *B;* tulburați A j se răsipeau *B;* se răspîndeau A jj

43

1 ,cum *B; omite în A*\\ 2 trebuie *B;* trebuia Aj|*4 Cauchon *B;* Caușon A | să grăbească *B;* Ajj5 amenințîndu-1 *B;* amerințîndu-1 Aj că-1 vor spînzura *B;* de a-1 spînzura *A*\ dacă *B;* Ajj 7 temnița *B;* Închisoarea A J expusă *B;* espusă A || 8 cari *B;* care A|| 9 pe un mănun p.-o mînă Ajj 9-10 nu avea altă apărare decît hainele ei *B;* nu era apărată decît de hai

A 1111 deşteaptă ***B;*** ***omite in A*** j împunînd ***B;*** împuind A [mai mult ***B;*** ***omite în A***\ţ 12 poziţiune ***B;*** poziţie A || 1 2 _ 1 3 ea, sărmana ***B;*** ***omite in A*** jj 13 Ge ***B;*** Care A || 14 care ***B?*** ce ***A*** | mîngîieri ***B;*** mîngăieri A | mumei ***B;*** mumii ***A***\ aceea ***B;*** ***omite în A*** jj 15 suferă 2?/ sufer A j| 16 aşa ***B;*** destul A || 17 încît nici voie nu-i deteră ***B;*** spre a nu-i da voie A |J 13 învierii ***B;*** învierei A || 10 Dupe ***B;*** După A 1 sărbători 2?; aceste sărbători A | slăbiciunea ***B;*** abaterea A JJ20 rosti ***B;*** pronunţă A | tărie ***B;*** energie A || 20—21 bine am făcut ***B;*** am făcut bine A [| 21 dupe ***B;*** după A || 22 Franciei ***B;*** Franţei A | dînşii ***B;*** ei A |] 23 de cum ***B;*** de cît A 1 sînt ***P;*** ***scris:*** sunt ***B;*** ***omite în A*** jj 24 împotriva ei i?; improtiva-i A J prin aceste £; printr-aceste A j] 25 ameninţările J5; amerinţarea ***A*** | desnădăjduiţi ***B;*** desnădejduiţi A jj 26 vreun ***B;*** vrun A jj 27 vină ***B;*** vina A | îmbrăcămintea ***B;*** îmbrăcămintele Ajj 28 De oră ce ***B;*** De vreme ce A Jj 30 că a purtat ***B;*** c-a purtat A jj 31 ştiu ***B;*** ***corupt:*** ştia ***lecţiuni ipotetice:*** ştie şi ştia A |] 31—32 să spună ***B;*** a spune A || 32 fusese ***B;*** era A J] 33 le B; oraite f/i A J numindu-o i?; numind-o A (j 34 farmece i?; ***corupt:*** fermece A J să o arză ***B;*** s-o arză A Jj 35 Carol al Vll-lea ***B;*** Carol VII A jj 36 aşeza ***B;*** pune A jj 37 naţiuni naţii A | care numai prin puterea ei devenise biruitoare ***B;*** ce devenise, prin puterea ei, biruitoare A |j 37—38 acea simplă şi eroică fată de la cîmp ***B;*** ***omite în A*** jj 3& era cu totul uitată ***B;*** era uitată cu totul A J] 39 să o răpească ***B;*** s-o hrăpească A J mînele-***B;*** mîinele A jj 40 împotriva ***B;*** împrotiva A]| 41 mai mult ***B;*** ***omite în A*** | să o şteargă ***B;*** a o şterge A | de deplin ***B;*** cu totul A [j

45

1 ea J3; omite ***în A*** J ar fi avut ***B;*** avea A 1 însă ***B;*** ***omite în*** Ajj 1—2 nu rosti un cuvînt ***B?*** nu zise nici un cuvînt A ({ 2 împotriva ***B;*** împrotiva A jj 3 ar fi crezut ***B;*** şi ar fi crezut A j face ***B;*** e A] mare, ***B;*** ***omite în*** Ajj 3—4 daca ar fi învinovăţit ***B;*** d-a învinovăţi A jj 4 decel mai cuvios respect ***B;*** de atît respect A jj 5 sosi ***B;*** ajunse A | pe o căruţă ***B;*** într-o-căruţă A | desvelită ***B;*** desvălită A Jj 6 poporului ***B;*** poporului A j pe piaţa mare ***B;*** pînă la piaţa mare ***A*** | Rouen ***B;*** Ruan A [{ 7 declamară ***B;*** făcură A JJ 8 vestindu-i ***B;*** prevestindu-i A | poporului ***B;*** popolului A j ea ***B;*** ***omite in A*** || 11 biata ***B;*** biată A J voind ***B;*** vrînd A | să-i prelungească ***B;*** a-i prelungi A jj 12—13 despre legea şi faptele sale ***B;*** asupra legii şi faptelor sale A || 13 ostaşii ***B;*** soldaţii A jj 13—14 pe rugul unde ***B;*** pe rugul (jertfelnic) unde A Jj 16 cuvios ***B;*** cu respect A [j 17 de la rug ***B;*** rugului A || 21 îndată ***B;*** la urmă A jj 22 de ***B;*** pe A jj 23 ***rînd de puncte în B;*** ***omite în A*** || 25 dupe ***B;*** după A jj 26 în scrum şi cenuşă ***B;*** în cenuşă ***A*** Jj 28 sîntă ***B;*** sfînta A || 30 sîntă ***B;*** sfînta A j a fost ***B;*** fu A jj 30—31 Ioana d'Arc, Fecioara din Orleans ***B;*** Ioana A || 31 către ***B;*** pentru A jj 32: Paris, 1851 ***B;*** ***omite în A*** JJ

NOTE

Faptul că C. A. Eosetti şi E. Winterhalder cer tînărului Odobescu pe atunci la Paris un articol despre Ioana d'Arc pentru a-1 publica în al °L?fr p o ^ u r *V^truanul 1852* stă în legătură cu interesul epocii pentru figura eroinei. în anii imediat anteriori publicaţiei lui Odobescu

apăruseră lucrările lui J. Quicherat, *Proces de condamnation et reha- tation de Jeanne d'Arc etc,* 5 voi., Paris, 1841—1849, *Apergus nouve sur Vhistoire de Jeanne d'Arc,* Paris, 1850, apoi Barth&emy de Baurega *Histoire de Jeanne d'Arc,* 2 voi., Paris, 1847, o serie care continuă în 1 şi mai tîrziu prin lucrările lui J.-J. Poichat, Abel Desjardins, A Lafontaine, A. Benzi, Barante, H. Wallon etc, adică contribuţia eru ţiei ieşite din romantism în legătură cu marile figuri ale trecutului naţio

Odobescu nu se conduce în naraţiunea sa după marile lucrări erudiţiei contemporane, ei, după cum am crezut că pot afirma în in ducerea la A. Odobescu, *Opere,* voi. I, Buc, E.S.P.L.A., 1955, p. 18 expunerea lui J. Michelet, în *Histoire de France,* voi. V, consacrat în b parte evenimentelor în legătură cu Ioana d'Arc Odobescu a citit cu s ranţă *Istoria Franţei* a lui Michelet; ediţia acestei opere din 1852, pur stampila cu numele lui Odobescu, se găseşte astăzi în posesia Bibliot Academiei, sub cota II 36319. Ceea ce mă întăreşte în conving că povestirea lui Odobescu a fost călăuzită de aceea a lui Michelet faptul unor coincidenţe de termeni, de caracterizări, de fraze întregi, sar în ochi cercetătorului. Aşez cîteva din textele paralele pe două colo pentru a înlesni comparaţia :

Michelet	***Odobescu***
Tandis que les autres enfants allaient avec le pere travailler aux champs ou garder les betes, la mere tint Jeanne pres d'elle, Foccupant â coudre ou â filer. Elle n'apprit ni â lire, ni â ecrire; mais elle sut tout ce que savait sa mere des choses saintes. Elle re$u sa religion, non comme une lecon, une ceremonie, mais dans la forme populaire et naive d'une belle histoire de veilee, comme la foi simple d'une priere... Ce que nous recevons ainsi avec le sang et le lait, c'est chose vivante, et la vie meme ***(op. cit.,*** p. 51-52).	Pe cînd fraţii ei mergeau cu tatăl l muncească la cîmp, sau să pască vitele, rămînea acasă, lîngă muma ei, care o pun coasă sau să toarcă. Nu ştia nici să scrie să citească; dar maică-sa o învăţa tot c dînsa despre cele sfinte, şi astfel su Ioanei se umplu de un simţimînt re simplu şi adînc; sorbi credinţa deoda laptele mumei sale, şi totdauna luc care le primim în noi astfel, prin sînge ş lapte, sînt pline de viaţă, sînt viaţa c
De la porte de la maison de son pere, elle voyait les vieux bois ***des chines.*** Les fees hantaient ce bois; elles aimaient surtout une certaine fontaine pres d'un grand hetre qu'on nommait l'arbre des fees, des ***dames.*** Les petits enfants y suspendaient des courronnes, y chantaient... Jeanne naquit parmi ces legendes, dans ces rSveries populaires. Mais le pays offrait â cote une toute autre poesie, celle-ci, sauvage, atroce, trop reelle helas! la poesie de la guerre... ***(op. cit.,*** p. 52-53).	Aproape de casa ei cea părinteas afla un codru mare ce se numea *Du cu stejarii*; se zicea că Ursitele aveau ob a colinda printr-acea pădure şi că opreau mai ales subt un carpin vechi, lîngă o fîntînă, unde veneau să cînte cei mici şi atîrnau cununi de crăcile lui. auzi toate aceste basme pline de poezi ţara ei era plină de o altfel de poezi sălbatică, mai crudă, mai viforoasă adevărată, adică războiul.
Un jour d'ete, jour de jeune, â midi, Jeanne etait au jardin de son pere, tout pres de Teglise, elle vit de ce cote une eblouis-	O zi de vară, zi de post, pe la Ioana, fiind în grădina tatălui său, de biserică, văzu o lumină mare şi au

san$e lumiere,> et elle entendit une voix : „Jeanne, soiş bonne et suge ehfant: va souyenta l'eglise" La pauvre fille eut grand'-peur, •, •"

Une autre fois, elle entendit encore la voix, et la clarte, mais dans cette clarte de nobles figureş dont Tune avait des ailes et seniblait un sage prud'homme* II lui dit: „Jeanne, va au secours du roi de France, et-tu lui rendras le royaume''. Elle repondit, toute tremblante : „Messire, je ne suiş qu'une pauyre fjlle; je ne seurais ehevaucher, ni conduire les hommes d'armes". La voix repliqua : „Tu iras trouver M. de Baudricourt, capiţaine de Vaucouleurs, et il te fera mener au roi; Sainte Catherine et sainte Marguerite viendront t'assister". Elle resta stupefaite et en larmeş, comme si elle eut deja vu sa destinee tout entiere.

Le prud' homme n'etait pas moins que saint Michel, le severe archange des jugements et des batailles. II revint encore, lui rendit courage, „et lui raconta la pitie, qui estoit au royaume de France". Puis vinrent les blariches figures de saintes, parmi d'innombrables lumieres, la tete paree des riches couronnes, la voix douce et âttendrisânte, ă en pleurer. Mais Jeanne pleurait surtout quand les saintes et les anges la quittaient. „J'aurais bien voulu, dit-elle, que les anges m'eiissent emportee..(op. *cit.,* p. 56 — 57).

Elle arriva donc dans cette viile'de Vau* couleurs, avec ses gros habits rouges de paysanne, et alia loger avec son oncle chez la femme d'un charron, que la prit en amitie. Elle se fit mener chez Baudricourt et lui dit avec fermete : „ Qu'elle venait vers lui de la part de son seigneur, pour qu'il mandat au dauphin de se bien maintenir, et qu'il n'assignât point de bataille â ses ennemis.; parceque son seigneur lui donnerait secours dans ia micareme... Le royaume n'appartenait pas au dauphin, mais â şqn seigneur ; toutefois son seigneur voulait que le dauphin devint roi; et qu'il eut ce royaume en depot".

Le capiţaine fut bien etonne; il soupconna qu'il y avait la quelque diablerie. II consulta ie cure qui apparement eut lQS memes doutes. Elle n'avait parle de ses visions â aueun homme d'eglise. Le cure vint donc avec le

glas "zicîndu-i': „Ioano, să fiii bună şi cu miftte, şi să mergi des labiserică !". — Sărtnana copilă fu foarte spăimîntată. * Altă dată auzi iarăş un glas şi văzu o luniină în care *b* se arătă un bătrîn înţelept şi miiîdru, cu arir>i în supate, zicîndu-i: „Ioano, mergi de", scapă pe regele Franciei 'şi-i/xlă ţara înapoi !•'. Ea răspunse Iremurînd : „Doamne, eu sînt b biată fată, şi nu-voi*şti'nici să mă lupt, nici să mîn oastea la război I". Glasul îi răspunse : „Te • vei duce către domnul Baudricourt, căpitanul din Vaucouleurs, care te va trămite către rege*. Sînta Ecaterina şi sînta Mărgărita îţi vor dâ ajutor I". — Ioană rămase plină de mirare şl începu a plînge, neştimd eăre îi va fi soarta în viitor. *

Acel înţelept fusese chiar sîntul Mihail, groaznicul arhanghel al judicăţilor şi al bătăliiilor. El mai veni, şi, spre a-i da inimă, îi povesti jalea cea mare de care era cuprinsă ţara Franciei. în urma lui veniră umbrele albe ale sîntelor, înconjurate cu făclii, împodobite cu cununi, plîngînd cu un glas dulce şi pătrunzător. Ioană plîngea şi dînsa, iar cînd sîntele şi îngerii o părăseau,* ea zicea suspinînd : „Cum aş fi vrut să mă fi luat îngerii cu dînşii I"

Ajunse în oraşul Vaucouleurs, îmbrăcată cu haine de ţărancă, roşii şi groase, şi trasej cu unchiul ei, la nevasta unui fierar care o primi cu prietinie; se duse la Baudricourt şi-i zise, cu ton hotărît, că Dumnezeu o trămite către rege, spre a-i spune să nu se lupte pînă-i va veni ajutor din partea lui; să aştepte pînă în postul cel mare, şi atunci Dumnezeu seva^ milostivi cu ţara Franciei şi o va ajuta, căci această ţară nu este numai a regelui, ci e chiar a lui Dumnezeu.

Căpitanul se miră mult şi, temîndu-se să nu fie vreo ispită a diavolului, se sfătui cu preotul, carele poyăţui pe Ioana să se întoarcă la părinţii ei. Dar poporul nu se mai îndoia despre sînţenia fecioarei; el alerga din

capiţaine dans la maison du charron ; il deploya son etole et adjura Jeanne de s'eloigner, si elle etait envoyee du mauvais esprit.

Mais le peuple ne doutait point; il etait dans l'admiration. De toutes parts on venait la voir : „Eh bien ! ma mie, il faut donc que le roi soit chasse et que nous devenions anglais". Elle se plaignit â lui du refus de Baudricourt. „Et cependant, dit-elle, avânt qu'il soit la micarâme, il faut que je sois devers le roi, dusse-je, pour m'y rendre, user mes jambes jusqu'aux genoux" (op. *cit.,* p. 59-60).

toate părţile ca s-o vază. Un cavaler într
dacă englezii vor fi goniţi din ţară; ea r
punse că „trebuie să meargă către r
înaintea Paştilor, chiar de i s-ar toci pe dr
picioarele pînă la genunchi, şi că nimeni
lume nu va putea să cotropească ţara

Întrerup compararea textelor aici; ea s-ar putea continua. *Io d'Arc* a lui Odobescu este, în mod incontestabil, o prelucrare şi uneor traducere după Michelet, remarcabilă însă pentru un autor atît de tîn prin proprietatea şi puritatea limbii sale.

ODĂ ROMÂNIE

Se cunosc cinci versiuni ale acestei ode: trei în manuscris, şi două tipărite.

O versiune, scrisă cu caractere latine, incomplectă, neintitulată şi nedatată, dar, pare-se[1] cea dintîi în timp, din cele cinci menţionate, se află în manuscrisul B. A. R., cota 4.935, f. 24 r°. Este un bruion autograf al primelor trei strofe, numerotate cu cifre arabe, şi al primelor patru picioare din versul întîi al strofei a patra, de asemenea numerotată, probabil începutul unei copii după o ciornă anterioară dispărută. Cîteva cuvinte subliniate (în versul al doilea din strofa a doua : «*ce sînul tău produce*»; în versul întîi din strofa a treia : «*Nu* / . . . »; în versul al patrulea din aceeaşi strofă : «*Nu* / . . . »; în versul al şaselea a! aceleaşi strofe : «*ţara-i*») indică, presupunem forme asupra cărora scriitorul şi-a propus, să revină.

A doua versiune autografă, scrisă cu caractere latine, dar datată şi localizată : « Noaptea 16—17 septemvri<e> 1852[2], Paris, Rue de la Paix, 11 », se citeşte în acelaşi manuscris al B. A. R., cota 4.935, f. 25 r°-25 v°-26 r°—27 v°. Este, probabil, tot o copie a unei versiuni anterioare, de asemenea dispărută, pe care, însă, Odobescu a lucrat mai mult. Argumente : numeroasele modificări de versuri, numerotarea şi renumerotarea strofelor, dispoziţia strofelor pe filele manuscrisului.

Numerotarea şi renumerotarea strofelor şi succesiunea lor pe filele manuscrisului lasă loc la două ipoteze asupra modului în care a fost redactată versiunea de care ne ocupăm. Prima ipoteză : o primă formă a poeziei de pe f. 25 r°, 25 v°, 26 r°, 26 v° ale manuscrisului 4.935 era alcătuită numai din strofele 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9 şi 10 ale versiunii definitive[3] numerotate 1, 2, 3 (f. 25 r°), 4, 5, 6 (f. 25 v°), 7 şi 8 (f. 26 r°). Reluînd această primă formă, Odobescu a adăugat, pe f. 26 v°, în locul strofelor 7 şi 8 din versiunea definitivă, două strofe într-o redactare cu totul diferită[4], după care a renumerotat strofele primei forme, strofa 7 primind numărul 9, iar strofa 8 primind numărul 10. Concomitent, sau poate ulterior, a adăugat poeziei şi ultimele două strofe, numerotate direct cu cifrele 11 şi 12. Această ipoteză, prea complicată, este puţin plauzibilă, chiar dacă ar fi susţinută şi cu observaţia, întemeiată, că Odobescu avea gestaţia foarte dificilă.

[1] Vezi, mai jos, variantele.
[2] Scris mai întîi « 1849 », apoi, deasupra, corectat « 1852 ».
[3] Se exclud, bineînţeles, din această discuţie, variantele stilistice şi lingvistice.
[4] Vezi, mai jos, variantele.

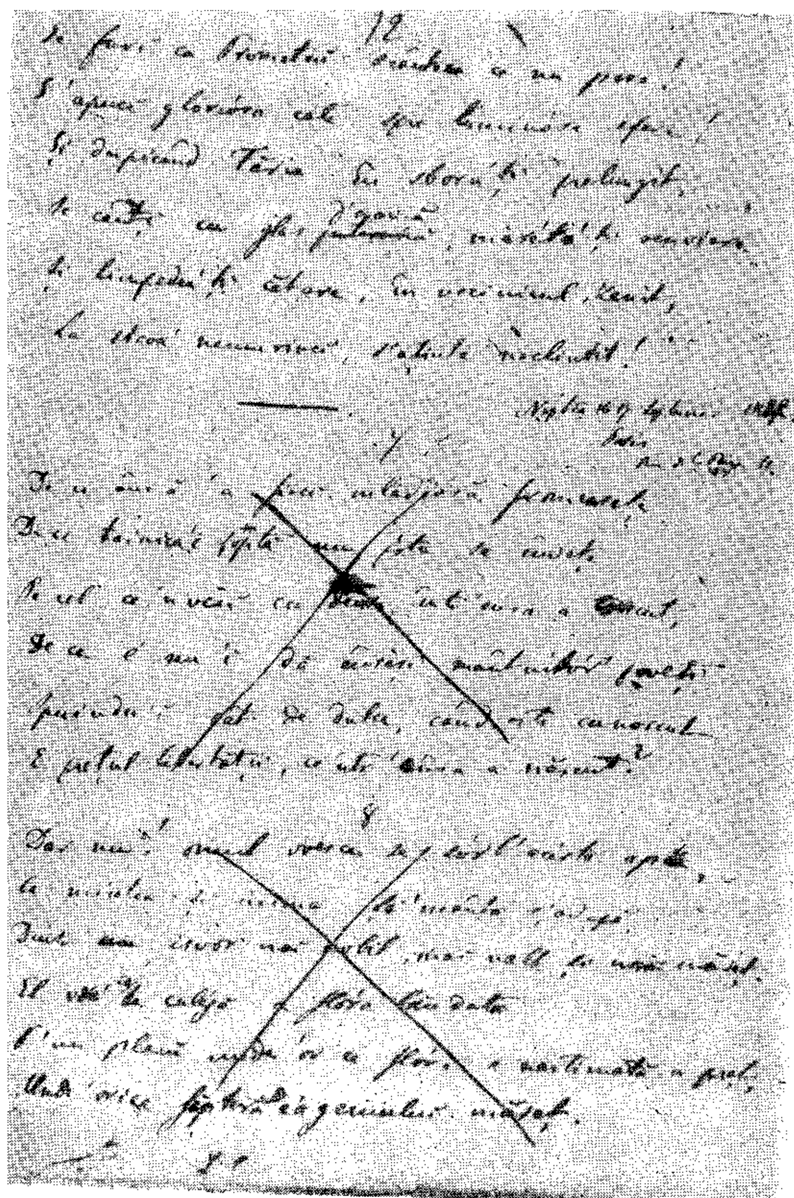
Oda *României* (facsimil după ms. 4 935, f. 24 r°)

Odă României (facsimil după ms. 4 935, f. 25 v°)

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

Odă României (facsimil după mSi 4 935, f. 26 *x?)*

Biblioteca. Academiei Republicii Socialiste România

Odă României (facsimil după ms. 4 936, f. 26 v°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

A doua ipoteză : după redactarea unei prime forme, alcătuită din strofele 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11 şi 12 ale versiunii definitive, strofe pe care nu le-a numerotat, dar pe care le-a datat (f.26 v°), Odobescu a redactat şi strofele 7 şi 8, pe care mai tîrziu le-a anulat, barîndu-le cu cîte două diagonale. Pentru a le indica locul în poezie, a numerotat toate strofele, de la început, __1, 2, 3, 4, 5, 6, – dar, în graba condeiului, pierzînd din vedere strofele 7 şi 8, scrise pe f. 26 v°, a dat numărul 7 strofei a IX-a, şi numărul 8 strofei a X-a. Sesizînd imediat greşeala, a revenit, corectînd cifra 7 în 9, şi cifra 8 în 10, după care a continuat, fără să mai greşească, scrierea cifrelor 11 şi 12.

Ga şi în prima versiune, şi în această a doua versiune mai multe cuvinte şi sintagme sînt subliniate, probabil în vederea unor noi corectări (strofa 2, versul 1 : « *ce laptele-ţi* »; strofa 2, versul 2 : « *sînul tău produce* » corectat în « *sînul tău aduce* »; strofa 3, versul 1 : « *Nu!...* »; strofa 3, versul 4 : « *Nu I...* »; strofa 4, versul 2 : « *cînd ungurul şi turcul*» corectat în « *ti negurau ogorul*»; strofa 5, versul 1 : «*cu umilinţă*»; strofa 9, versul 2: «*plăcute*»; strofa 9, versul 3 : « *Crîngurile cu flori*»; în strofa 11, versurile 3, 4, 5, 6 sînt însemnate, în marginea din stînga filei, cu o linie verticală.

A treia versiune, alografă, intitulată *Odă României,* localizată şi datată, ca şi versiunea a doua, « Paris, Noaptea 16—17 sept<embrie> 1852 », figurează în acelaşi manuscris al B.A.R., cota 4.935, f. 126 r°—126 v°—127 r°. Scrisoarea este aceeaşi din manuscrisul alograf *întoarcerea în ţară, pe Dunăre,* datat autograf «septembre 1855»[1].

Datarea identică a versiunii a doua şi a treia propune identitatea celor două versiuni. Dar, după cum reiese din compararea variantelor, versiunea alografă este foarte asemănătoare cu prima versiune tipărită, însă foarte deosebită de versiunea a doua manuscriptă, mai cu seamă în strofele a VH-a şi a VUI-a. Mai ales această deosebire ne determină să presupunem că anul 1852, înscris la sfîrşitul versiunii a doua, este o dată stabilită din memorie, tot atît de incertă, la urma urmei, ca şi anul 1849, pe care îl corectează. O altă indicaţie relativă la timpul în care a fost concepută şi elaborată *Odă României* ne este oferită de corecturile sublineare din manuscrisul versiunii a treia, care, prin asteriscuri în text, propun noi lecţiuni pentru versul 4 din strofa a VH-a («în loc de: ,,Ah ! vai de acea ţară..." corectat: „Nenorocită ţară şi în loc de „frumoasă fie" corectat: „bogată fie" ») şi pentru versul 3 din strofa a IX-a (« în loc de : „cînd vitejia ...", corectat : „şi veştezi lauri" », şi «în loc de : „cînd...", corectat: „şi" »). Prima formă a versurilor menţionate a fost corectată, se specifică într-o însemnare înscrisă sub localizarea şi datarea «Paris. Noaptea 16—17 sept<embrie> 1852 », în noaptea de 14 spre 15 ianuarie 1853 («corectat. Noaptea 14—15 ianuar 1853 »). Eliminînd din discuţie prima datare: «Noaptea 16—17 sept<embrie> 1849 », ca eronată, de vreme ce, în 1849, Odobescu nu era la Paris, şi ţinînd seama că trei din corecturile menţionate figurează în prima versiune tipărită, rămîne să considerăm ca timp probabil de elaborare, propus chiar de autor, intervalul dintre 16—17 septembrie 1852 şi 14—15 ianuarie 1853.

Prima ediţie apare în *România literară,* Iaşi, an. I, nr. 20, 28 mai 1855, p. 247—248, nedatată, semnată «A. Odobescu ». Este reproducerea, cu neînsemnate deosebiri, a versiunii a treia, din manuscrisul alograf prezentat mai sus. Tipărită cu caracterele scrierii de tranziţie, prima ediţie poartă amprenta grafică şi lingvistică a tuturor tipăriturilor ieşene din acei ani : *riuri* în loc de *rîuri, serbători* în loc de *sărbători, atunce* în loc de *atuncea, pas* în loc de *păs, sinul* în loc de *sînul, adese* în loc de *adesea, ceriul* în loc de *cerul, zimbitoare* în loc de *zîmbitoare, ţerei* în loc de *ţării* sau *ţarei, videa* în loc de *vedea, nalţind* în loc de *nălţînd* sau *nalţînd, veştezi* în loc de *veşteji, căta* în loc de *cătau, resune* în loc de *răsune.*

Versiunea a cincea şi ultima ediţie originală apare în culegerea *Scrieri literare şi istorice* ale lui A. I. Odobescu, volumul I, Bucureşti, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, p. 27—30,

[1] Vezi, în volumul de faţă, p. 256 şi 257.

în secțiunea *I - Primele încercări tipărite, 1851-1855,* localizată și datată «Paris, 1852 », deși poezia a fost, probabil, concepută și redactată, într-o primă formă, în 1852, dar elaborată, după cum am menționat, pînă către mijlocul lunii ianuarie 1853. într-o scurtă notiță bibliografică, vecină localizării și datării, se spune că textul este reprodus « Din *România literară,* foaie periodică sub direcția d-lui V. Alecsandri, Iași, 1855 ». Nu e vorba, bineînțeles, de o reproducere mecanică. Noua ediție, — revăzută de autor, de vreme ce conține noi variante, — corectează grafiile și formele lingvistice moldovenești din ediția anterioară, nu însă fără a lace loc greșelilor de tipar *(sînt* apare scris *sunt* în loc de *stint, veștezi* apare scris *vesteai* în loc de *veștedi).* Am considerat, totuși, această ultimă versiune de autor, ca text de bază al ediției pe față.

SIGLE

A — manuscris autograf, în fondul B.A.R., cota 4.935, f. 24 r°.
Aj — variante genetice în textul *A.*
B - manuscris autograf, în fondul B.A.R., cota 4.935, f. 25 r°-25 v°—26 r°-26 v°.
B₂ — variante genetice în textul *B.*
C — manuscris alograf, în fondul B.A.R., cota 4.935, f. 126 r°—126 v°—127 r°.
Cjf — variante genetice în textul *C.*
D — ediția I, publicată în *România literară,* Iași, an I, nr. 20, 28 mai 1855, p. 247—248.
E - ediția a Il-a, publicată în *Scrieri literare și istorice* ale lui A. I. Odobescu, volumul I, București, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, în secțiunea *I - Primele încercări tipărite, 1851-1855,* p. 27-30.

VARIANTE

46

1 Odă României *EDC; omite în BA* || 2 O !j *ED;* Tu *CBA* | o \ *EDC* ; tu, *BA* || 3 sub *ED;,* subt *CBA* || 5 să *ED;* se *CBA* || 7 crivăț *EDB; scris:* criveț *CA* || 9 aduce *EDC; redacțiune anulată:* produce *B₂* A\\W sîntul *ECBA;* sfîntul £>||12 Să *E;* Se *DCBA* || 13 Pînă *ECBA; scris:* P'Lnă *D* || 15 făgăduințele; făgăduieli *B; redacțiune paralelă:* <făgădu> ințe *B;* făgăduințe *A; redacțiune paralelă:* <făgăd>uieli *A₁* | nu va nimeni să știe *E;* nu va nime să știe Z);nu va nimeni se știe *CBA;* nimeni nu vase știe *A₂ B₂* || 16 Dac-a jurat *EDCBA; redacțiune anulată:* Dacă a jurat *B₂* || 19 cînd *EDA;* căci *CB; redacțiune anulată:* cînd *B₂* || 20 Era *ED;* Erea *CBA* | p-atuncea *ECBA; corupt:* p-atunce *D* / de n-avea păs *EC;* de n-avea *<corupt:>* pas *D;* de nu se temea *B; omite în A₂* | săteanul *EDC;* omul *B; redacțiune paralelă:* țăranul *B₂* i| 21 cînd ungurul ș-osmanul *EC;* cînd ungurul și osmanul *D;* îi negurau ogorul *B; redacțiune anulată:* cînd ungurul și turcul *B₂* || 22 Zdrobeau *ECB;* Zdrobea *D; redacțiune anulată:* călcau *Bj* | a' lui altare *ED;* ar lui altare *CB; redacțiune anulată:* a' noastre-altare*B₂* | pustiau *ECB; scris:* pustiia *D; scris:* pustiiau *B* || 23 se sculau *ECB;* se scula *D* | pierea *EDCB; redacțiune anulată:* fugea *B₂* || 25 adesea *ECB; corupt:* adese *D* [| 26 d-acum *EDC;* acum *B* |j

[1] *în A, continuarea poeziei, pînă la sfîrșit, lipsește.*

47

1 Gol6 *PDCB;* Colo *E* || 2 revarsă *ED;* varsă *CB* || 3 ca *EDB; omite în C* || 4 Luptîndu-se în viscol cu crivețe de plai *EDC;* Ge-un vîntuleț ar frînge^ suflînd ușor din plai *B; redacțiune anulată:* Ce-un vînt ușor ar frînge, un vîntuleț de plai *B₂* J| 5 frumoasă *EDC;* fromoasa *B* || 6 e *ECB; omis din eroare în D* | cerul *ECB; corupt:* ceriul *D* || 7 Și *EDC;* Iar *B\ pîiâieECB; scris:* p-Lraie *D* || 8 vară *EDC; corupt:* vara *B* [sînt *PDCB; scris:* sunt *E* \\ 9 Cu fața-ți argintie, tu, lună I seînteiezi *E;* Cînd luna-i argintie, steluțe seînteiez *DCB* || 10 Și prin desiș, în crînguri, ca flăcări văpăiezi *E;* Susure-s peste crînguri, și focuri văpăiez *DCB; redacțiune paralelă:* Susure-s peste lese, și focuri văpăiez *B₂* || 11 E mută, însă, firea, cînd omul n-o învie *E;* Dar însă firea-i mută, cînd omul n-o învie *DC; redacțiune anulată:* De ce însă a firei mlădioasă fromusețe *B* |[12 Cînd el nu varsă-ntr-însa suflarea lui cea vie *EDC; redacțiune anulată:* De ce tainica-i șoaptă nu poate se învețe *B* || 13 Cînd duhul libertății e stins și nimicit *EDC; redacțiune anulată:* Pe cel ce-n veci cu dînsa, într-însa a crescut *B; redacțiune anulată:* Pe cel ce-n veci cu dînsa, într-însa a născut *B₂* || 14 Ah ! vai de acea țară, — cît de bogată fie, — *ED;* Nenorocită țară, cît de frumoasă fie *C; redacțiune anulată:* Ah ! vai de acea țară, cît de frumoasă fie *C₂; redacțiune anulată:* De ce ea nu-i dă însăși mîntuitoar' poveți *B* || 15 Ai carii fii duc jugul cu cuget umilit *E;* Ai carii fii port jugul cu cuget umilit *DC: redacțiune anulată:* Spuindu-i cît de dulce, cînd este cunoscut *B* || 16 D-asupra ei rușinea-ntinde-un văl cumplit *ED;* D-asupra ei rușinea destinde-un văl cumplit *C; redacțiune anulată:* E prețul libertății ce-ntr-însa a născut? *B* |j 17 S-a stins, la noi, s-a stins virtutea strămoșească *EDC; redacțiune anulată:* Dar nu! omul voiește se soarb-această apă *B* || 18 Trecut-au vremi de trudă, de luptă vitejească *EDC; redacțiune anulată:* Ce mintea și inima și-neîntă ș-adapă *B* \\ 19 De aspră voinicie pe cîmpuri de omor *EDC; redacțiune anulată:* Dintr-un izvor mai nobil, mai nalt și mai măreț *B* || 20 în sînul României acum va să-nflorească *EC;* în sînul României acum va se-nflorească *D; redacțiune anulată:* El vrea ca se culeagă o floare lăudată *B* || 21 O floare care varsă miros încîntător *EDC; redacțiune anulată:* P-un plai unde-orce floare e nestimată-n preț *B* || 22 A păcii dulce floare, al artelor izvor *EDC; redacțiune anulată:* Unde-orice făptură e-a geniului măreț *B* || 23 Să vină *E;* Să vie *D;* Se vie *CB* || 24 Să verse focul vieței *E;* Se verse focul vieții *DCB* || 25 Sărbînd și veștezi lauri, și dafini viitori *E;* Serbînd și veștezi *<scris:* veștezi > lauri și dafini viitori *D;* Serbînd și veștezi ramuri, și dafini viitori *C; redacțiune anulată:* Serbînd cînd vitejia, cînd dafini viitori *C₂* ; Serbînd cînd vitejia, cînd crîngurile.? cu flori *B* || 26 Ș-atunci *EDCB; redacțiune anulată:* Și-atunci *B₂* | iarăș *EB;* iarăși *DC* |J 28 orizonul *ED,* orizontul *BC* J nu va mai fi cu nori *EDCB; redacțiune anulată:* nu va mai avea nori *B₁* || 29 Sosi-vei, timp ferice *EDB;* Sosi-va-un timp ferice *C* || 30 Ștergînd *EDC; corupt:* Stergînd *B* \\ 31 va vedea *ECB; corupt:* va videa *D* || 32 semeți *EDB;* semeț *C* || 33 cătau *ECB;* căta *D* | să *ED;* se *CB* || 34 care-o vor încinge *EDCB: redacțiune anulată:* care-o va încinge *B₂* j cununi *EDCB; redacțiune anulată:* cununa *B₂* j|

48

2 vorba-i *EDCB; redacțiune anulată:* glasu-i *B₂* | o să răsune *EDC;* va răsuna *C₂;* o se răsune *B* || 3 țălul *ECB;* țelul *D* || 4 O *lj EDC;* Tu; *B* || 5 Să *ECB;* Se *D* || 8 d-aramă *EDC;* puternic *B* renviere *EDB;* reînviere *C* 10 nemuririi *EC;* nemurirei *DB* j| 11 Paris, 1852 *E; omite în D;* Paris. Noaptea 16-17 sept. 1852 *C;* Paris. Noaptea 14-15 ian. 1853 *C₂* ; Noaptea 16—17 septemvrie 1849. Paris. Rue de la Paix 11 *B;* Noaptea 16—17 septemvrie 1852. Paris. Rue de la Paix 11 *B₂* ||

[1] *Citește în trei silabe:* crîn-guii-le.

NOTE

Poezia, scrisă la Paris, în 1852—1853, cum o datează Odobescu mai tîrziu, este trimisă în țară şi circulă în manuscris, înainte ca Alecsandri s-o publice în revista lui *Eomânia literară,* Iaşi, 1 (1855), p. 247—248. Tînărul poet dezvoltă un motiv al timpului punînd în contrast vitejia străbună cu umilința prezentului lipsit de libertăți *(De vechi făgăduințe nu va nimeni să ştie),* într-un cadru natural rămas neschimbat *(Dar țara-i tot aceea, frumoasă, roditoare).* Speranța reînvierii țării apare pentru poet din invocarea şi prevestirea viitorilor artişti şi cîntăreți care vor şti să facă a renaşte *virtuțile străbune.* Noul *cîntăreț al gloriei trecute* vărsînd *focul vieții* va fi ca un *Prometeu.* Originalitatea acestei compuneri de tinerețe provine din tema renaşterii naționale prin arte.

Asupra ecoului acestei prime poezii a lui Odobescu şi a prețuirii acordată ei de V. Alecsandri, vd. în raportul academic al lui V. A. Urechiă, *A. I. Odobescu. Portret literar,* publicat în *Familia,* 25 (1889), nr. 38, următoarele aprecieri şi amintiri „Direcțiunea dată de « Eomânia literară» a născut oarecari scrieri literare manifestate prin «Şezătorile la țară» ale lui Alex. Eusso, prin «Şetrarul Gugulescovici» ce eu însumi publicam în « Calendarul Buciumului român», prin «Autodafe al lui 8 cirilic » întocmit de reposatul tipograf Berman etc.

„Dl. Alex. Odobescu, deşi nu reintrase în țară, dela Paris, la momentul aparițiunei«Eomâniei literare», colaborează la ea chiar fiind în Francia.

„Dela primul articol al dlui Odobescu, din « Junimea română», dela 1851, se putea vedea că junele scriitor a intrat în mişcarea literară dela Iaşi, cît priveşte amorul limbei poporului român şi ura neîmpăcată a alterării ei prin indigeste introduceri în ea de netrebnici termeni şi forme latine, prin pretext de a i se da o fizionomie necontestat romană.

„în o dimineață de luna mai anul 1853, intram sfios şi admirator în biuroul lui Alecsandri, din casele care mai apoi aparținură drului Eusso lîngă Stul Mculai cel sărac.

„— Evrica, îmi zice poetul, ținînd în mînă un manuscript... Iată scriitorul care va duce la biruință steagul subt care te-ai înrolat şi dta, dle Urechiă...

„Poetul ținea în mînă nişte versuri semnate de Alex. Odobescu.

,,Minunată limbă ! adaose Alecsandri. Şi întorcîndu-se spre Alecs. Eusso : „Ai pățit-o, verişcane; în «Şezătorile» tale se simte că alergi cu limba scoasă după cuvinte vechi şi cînd le pui la rînd, miroasă cît colo a mucigaiu... Lui Odobescu îi vin cuvintele poporale subt condeiu fără să le caute şi ian vezi ce *înşiră-te mărgărite* este limba românească sub condeiul lui tînăr ! Vorbele cele mai vechi îşi pierd nu numai patina, mucigaiul, ci şi strălucesc la ochii cititorului, prevezi ca gîndul limpede, ca pîrîul în fundul căruia poți număra nu numai pietrele colorate, ci şi boabele de nisip".

Compusă din 12 strofe de cîte 6 versuri de 14 şi 13 silabe, în care primul vers rimează cu al doilea şi al patrulea, iar al treilea cu al cincilea şi al şeaselea (a a b a b b), oda lui Odobescu utilizează o schemă prozodică iară. Poezia are o dezvoltare logică şi clară, dar şi unele forme de limbă învechite sau puțin utilizate, ca de pildă : *măcelărit (—măcelărire), văpăiezi* (intransitiv), *cîmpuri de onor,* sau varianta fonetică regională : *talul.*

SATIRA LATINĂ

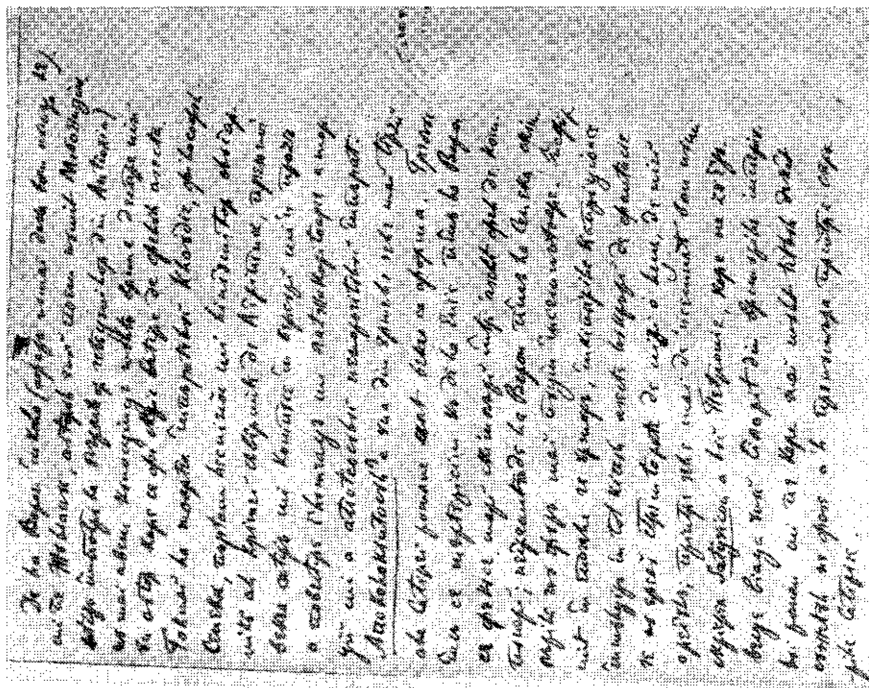
Se cunosc patru versiuni antume ale acestei disertații.

Prima versiune,—un manuscript autograf, de 12 pagini, scris cu caracterele grafiei de tranziție, pe hîrtie azurie sidefată, cu monograma A.O. în blind, pe filele 1 r°, 3 r°, 5 r°, 7 r°, 9 r° şi 12 r°, intitulat *Despre satira latină,* localizat şi datat «Paris, 10 aprilie 1855 », — figurează în fondul B.A.R. Arhiva Odobescu, I, ms. 1. Valoarea acestui autograf, achiziționat de-abia în 1962, este deosebită, în primul rînd pentru că infirmă data « clasică » a elaborării, — 1853, — pe care, probabil, tot Odobescu o înscrisese, din memorie[1], în ediția «definitivă» *SLI (1881);* în al doilea rînd, pentru că permite critica textului din prima ediție, text a cărui autenticitate a fost contestată de autor; şi, în fine, pentru că, datorită scrierii cu caracterele de tranziție, oferă posibilitatea, mai mult decît alte texte din aceeaşi perioada (1848 — 1860), scrise cu caractere latine, de a discerne grafiile fără valoare fonetică de grafiile cu valoare fonetică din edițiile antume, deşi grafia manuscrisului este, la rîndul ei influențată de incertitudinile şi deprinderile ortografice ale vremii. Menționăm cîteva: notarea lui *î* (şi a lui *ă)* cu semnul i>: *c-bmpiei,* dtrtma, *desfrânată;* probabil sub influența grafiei latinizante *țermuri* (şi *țermuri,* cînd unicul semn diacritic era **A**), f notează pe *â,* în grafia *țîrmurile;* precedat de labială, *e* apare nediftongat: *ferea, înferbintați, pept, peri;* grupul de litere *ea,* după consoane palatale (nu *ia* sau *iea,* ca în unele texte ulterioare) : *cheamă, vechea;* după consoană continuă, *î* este notat cu *i: izvorirea, înriurirea;* hiatul a apare în grafiile tradiționale: *priimi* şi *priivi:* diftongul *uă* apare notat *o : doo;* chiar în cuvinte « străine şi nevulgarizate încă », *h* apare notat fonetic cu buchea *xisxime, sxoliastului;* înaintea oclusivelor *h, g, m,* şi *v,* apare cînd s cînd *z: desbăteam, sgîrcenia,* dar şi *izbesc, izvorirea, zglobii, zgomotos, zmerită; z* final este notat cel puțin odată *s; răgas* în loc de *răgaz; x* este notat peste tot cu grupul de semne chirilice ***KC*** : *encactă, encametre, encpresii, mancime;* prefixul *răs-* apare scris *res- : rescumpere;* în derivatele de la cuvinte care încep cu *b* şi *p, în* apare notat cînd *im (împrotiva),* cînd *în : înpodobit, înprejurul.*

Ga în mai toate scrierile din această perioada (1848 — 1860), apar nu puține fonetisme şi forme de limbă populară, muntenească, şi, probabil, sub influența cărților vechi, forme de limbă veche: *adecă, cat* (pentru *caut), ce* (pentru *care), cealaltă, celălalt*[2] *daca, dinții, erea,*

[1] Dacă nu avem de-a face, în ediția *SLI(1887),* cu o greşeală de tipar, această nepotrivire de date adaugă încă un argument *in* favoarea ipotezei pe care o formulăm şi în alte note (vezi, în voi. de față, p. 225, 353), despre datările *ulterioare* şi *incerte* ale lui Odobescu.

[2] Forma «literară» a vremii e *cellalt.*

vream, fromoase, împrotiva, tntii, jârtfi, se joc (pentru se ***joacă), lâpădă*** (pentru ***lepădă), nea cetat, nimica, oareşcare, orce, o fi fost*** (pentru ***va fi fost), să rlză*** (pentru ***să rîdă), strimtorat*** se^(pentru ***să), uşure, vro*** etc.

Genitiv-dativele substantivelor şi adjectivelor feminine, la singular, nu se supun unei regule morfologice, ci numai deprinderilor peniței, ca în toate textele odobesciene, alături de formele « corecte », figurînd formele « necorecte »: ***amărâciunei, comediii, Romii, satirii, vechii.*** Pluralele substantivelor şi adjectivelor feminine urmează acelaşi regim al deprinderilor: ***adincele, cartele, frumusețele, puntele, părțele, personagele, vechele*** şi ***reguli, şcoli***[1] etc.

în sfîrşit, semnalăm cîteva coruptele, care justifică observația făcută în ***Nota asupra ediției,*** relativ la grafia puțin supravegheată a manuscriselor lui Odobescu: ***«cuvinciose»*** în loc de « ***cuviincioase », «fără de a fi atins vreodată de tava sințitâ a Ceresei»*** în loc de « ***fără a ne fi atins vreodată de tava sințitâ a Ceresei», « Munera vesta cano*** » în loc de « ***Munera vestra cano », « atîta rele porniri*** » în loc de « ***atîtea rele porniri », « Putem dar încheie*** » în loc de ***« Putem dar încheia », « <ostaşii> nu-i cruța <izbînditorului> nici cea mai mică vină*** » în loc de « ***<ostaşii> nu-i cruțau <izbînditorului> nici cea mai mică vină», « al al scrielor»*** în loc de « ***al scrierilor*** » sau « ***al scriselor », « Novana*** », în loc de « ***Navona », «foarmă*** », în loc de ***« formă », « sub vechea ei jorma »*** în loc de « ***sub vechea ei formă*** ». Adăugăm că pentru titlurile originale ale dramelor satirice elene şi pentru mai multe indicații bibliografice (trimiteri la pagină), Odobescu a lăsat în manuscris locuri albe, cu intenția evidentă de a le complecta după redactare.

Prima ediție originala apare, ca şi poeziile *Oaa* ***României*** şi ***\Intoarcerea in țară, pe Dunăre,*** în revista ieşeană condusă de Vasile Alecsandri, ***România literară,*** în trei numere consecutive : nr. 35, din 10 septembrie 1855, p. 405-407; nr. 36, din 17 septembrie 1855, p 421-423; nr. 37, din 24 septembrie 1855, p. 429-432.

La baza acestei publicații a stat, — după cum reiese din analiza comparativă a celor patru versiuni antume, — manuscriptul descris mai sus. Titlul este acelaşi, deosebirile stilistice sînt insignifiante. Totuşi, nota sublineară cu care Odobescu justifică, în 1861, a doua publicație[2] este întemeiată. într-adevăr, în ***România literară,*** « opusculul» apare fără nici o notă bibliografică, dar cu multe greşeli de tipar[3], în rîndul cărora autorul disertației va fi numărat, presupunem, din condescendență pentru redactorul foii literare ieşene, nu numai erorile materiale, propriu-zise greşeli de tipar (nu cu mult mai numeroase şi nici mai grave decît în alte publicații ale timpului), ci şi numeroasele «moldovenizări» fonetice, morfologice şi lexicale, precum şi « stilizările ».

[1] Forma «literară» a v/emii e *scoale.*

[2] Vezi volumul de față, p. 235 şi p. 238.

[3] *« satura »* în loc de « *satira* **», «crocTupot.** »în Ioc de **«adcTupoc », «** *sărbătorile zeiței cereşti »* în loc de «*sărbătorile zeiței Ceres » « Aceea ce chema la dînşii* » în loc de « *Aceea se chema la dînşii», «satira»* în loc de *«satura»,* «aaupoa » în loc de **«adcxupoc», «** *Grahiniile* » în Ioc de « *Trahiniile »,* «rpa**^iviaţ** » în loc de «Tpa^^viat. », «Baxac » în loc de « Baxx◦^ » « arco aa6y]ț », în loc de «arco **TTJ**<; tfa6y)<;», «.se *apucară ale imita* »în loc de « se *apucară a le imita », « gustul»* în loc de « *gust », « pâzițivă* » în loc de « *pâziti-vă », « comedia deVarte* » în loc de « *commedia delVarte », «şi acest fel a pierit cei doi scriitori »*în loc de « *şi acest fel a pierit cu cei doi scriitori », « ce* »în loc de *«el », « silit* »în loc de « *silite », « valuptas »* în loc de « *voluptas », « ajunsesâ»* în loc de *«ajunsese », « al»* în loc de « *a-l », «alui* » în loc de « *al lui », * ale* » în loc de « *a le », « alui »* în Ioc de « *a lui », «s-au »* în loc de *« sau* » etc.

Despre satira latină (facsimil după *România literară,* Iaşi, nr. 35, din 10 septembrie 1855)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

Dintre « adaptările » fonetice la graiul moldovenesc menționăm, în ordinea frecvenței *t* înmuierea consoanelor Z, r şi *t* *{altariului* în loc de *altarului, ajutori* în loc de *ajutor, apărătoriul* în loc de *apărătorul, ceriului* în loc de *cerului, costiumul* în Ioc de *costumul, feliul* **ÎIL** loc de *felul, feliurită* în loc de *felurită, tipariul* în loc de *tiparul, viitoriulîn* loc de *viitorul);* trecerea lui *e* neaccentuat la *z (căpitenie* în loc de *căpetenie, prietin* în loc de *prieten, termin* în loc de *termen, videa* în loc de i?edea, yfcfezn în loc de *vedem, vinea* în loc de *venea);* reducerea diftongului ea în poziție finală la *e* deschis *(aceste* în loc de *acestea, adese* în loc de *adesea, asemine* în loc de *asemenea, ave* în loc de apea, ***a*** *priveghie* în loc de ***a*** *priveghea, pute* în loc de *putea);* închiderea vocalei *e* precedată de consoana / *(înțăles* în loc de *înțeles);* trecerea lui *i* neaccentuat la *e (berbantul* în loc de *birbantul, ceteau* în loc de *citeau) ț-a l u i j* la *gi (agiutor* în loc de *ajutor; giumătate* în loc de *jumătate, impregiurul* în loc de *împrejurul)* şi altele, din care reținem grafia cu posibilă valoare fonetică moldovenească *dintbi (dintâi)* şi *întbi (întâi)* în loc de rftatfz şi *întii,* cum se citeşte în manuscris, şi formele regionale, — populare şi «culte » — *batjocorâ* (în loc de *batjocură), ceilaltă* (în loc de *cealaltă* sau *ceelaltă), celalalt* (în loc de *celălalt* sau *cellalt), criciumă* (în loc de *circiumă), epohă* (în loc de *epoca), întîrziete* (în loc de *întîrziate), mâşci* (în loc de *măşti), pintre* (în loc de *printre) slăbăciunile* (în loc de s/d-*biciunele), strîmtorite* (în loc de *strimtorate), şese* (sau, poate, şâsd, în loc de şase), şepfe (sau poate,, *şapte,* în loc de *şapte)* etc.

Moldovenizarea textului este evidentă şi în domeniul morfologiei, mai cu seamă în folosirea articolului posesiv *a* invariabil *(«tovarăşi a lui Odiseu »* în loc de *«tovarăşi ai lui Odiseu », « amic a lui Cicerone »* în loc de *« amic al lui Cicerone », « ucenic a lui Diogen »* în loc de *« ucenic al lui Diogen »)* şi în formarea perfectului compus (pers. 3 sg.) cu forma veche a auxiliarului *au* In loc de *a («ea au trecut»* în loc de *«ea a trecut»; «satira au fost luată de la greci »* în loc de *« satira a fost luată de la greci», « Odiseu l-au îmbătat»*în loc de *« Odiseu l-a îmbătat», «gustul ce-au avut întotdeauna poporul roman»* în loc de *«gustul ce a avut întotdauna poporul roman », « el au trăit»* în loc de *« el* ***a*** *trăit»).*

Din celelalte modificări, sintactice, lexicale şi stilistice, menționăm aici doar cîteva, caracteristice pentru «stilul» intervențiilor operate de redactorul revistei ieşene; *«moravuri»* în loc de *«năravuri», « oameni de duh şi de gust»* în loc de *«plini de duh şi de gust», « cei dintâi ai săi născocitori»* în loc de *« adevărații ei nâscocitori», «stil uşurel»* în loc-de *«stil uşure », «pe fermecătoarea Circea »* în loc de «pe *Circea », «singurul ochi al uriaşului»* în loc de *« ochiul uriaşului Siciliei», « Pintre criticii noi»*în loc de *« Printre cei noi »*[1], *« Trăiau în veacul al IV-leasau al V-lea »* în loc de *«trăiau prin veacul al IV-lea sau al V-lea », « vorbind despre satira latină »* în loc de *« vorbind despre satiră »*[2], « Ver *sacrum adecă Primăvara sfințită»* în loc de *« Ver sacrum adecă primăvara sfînta », «se mulțămeau numai cu »* în loc de *« se mulțumeau cu », « im fel de poezii»* în loc de *« un fel de poezie », « aşa »* în loc de *« aşadar », « mlădițe »*[3] în loc de *«grație », « care mai râscumpăr »* în loc de *« care să răscumpere », «îi vom putea privi»* în loc de *«i-am putea privi», « artele şi literile elinilor i-au învălit cu oareşicare poezie »* în loc de *« artele şi literile elinilor i-au învăluit in oareşcare poezie », « sâltînd »*în loc de *«jucînd », « maz multe scene »* în loc de *« multe scene », « duhul de critică al plebei împotriva mai marilor săi»* în loc de *«duhul de critică al plebeilor împrotiva mai marilor lor* >v *«răspunseră cu vorba şi cu fapta »* în loc de *« răspunseră cu fapta şi cu vorba », «norocul»* în loc de *«întîmplarea », « <comediile lui Plaut> croite după tiparul grecesc »*în loc de *«< comediile lui Plaut > lucrate după tiparul grecesc», « amestecul de scrieri deosebite »* în loc de *« amestecătura de scrieri deosebite », « <dorința> de a cîştiga »* în loc de *« <dorința> de a dobîndi», « cămătarnicilor »* în loc de *« zgîrciților », « poet»*în loc de *« autor »* (referire la Persius), *«lucruri »* în loc-

[1] Formularea din manuscris evită repetarea cuvîntului *critici,* existent în fraza anterioară..
[2] în manuscris, adjectivul *latină* este evitat, probabil pentru că figurează şi în fraza următoare.
[3] Cu sensul originar, de *grație.*

*de «*lucrări», «dobîndise*» în loc de «*ciştigase», «se putea încredința*» în loc de «pu/ea sd *se-ncredințeze», «Nepoții învață lesne meseria străbunilor, şi poate că, cu vremea, vom şti să ajungem pe ai noştri!*» în loc de «*Nepoții învață lesne meseria străbunilor şi, cu vremea, vom şti poate a-i ajunge!*».

Pentru a avea o imagine cît mai exactă asupra intervențiilor redactorului *României literare* în textul originar, se cuvine să menționăm aci şi numeroasele omisiuni de cuvinte, sintagme, propoziții şi fraze[1], precum şi intercalarea unui motto, desprins dintr-o notă subliniară eliminată, între titlu şi textul studiului[2].

Față cu această situație, care justifică retipărirea din 1861, şi față cu observația lui Odobescu din nota relativă la ediția din *România literară*, — « acea tipărire ce nu s-a făcut subt ochii mei», — se pune întrebarea dacă textul din revista ieşeană poate fi considerat versiune originală a studiului şi, deci, dacă se cuvine a-l recenza în aparatul critic. Răspunsul de principiu este negativ. Dar, ca şi în alte cazuri, ne-am bizuit mai puțin pe principii şi mai mult pe analiza comparativă a textelor. Or, din compararea celor patru versiuni reiese că deşi a negat autenticitatea versiunii din *România literară*, plină de «interpolații» şi omisiuni, Odobescu şi-a însuşit multe din modificările redactorului ieşean, eliminînd cu consecvență numai « adaptările » fonetice şi morfologice moldoveneşti. Astfel, alături de modificări morfologice de tipul *comediei* în loc de *comediii, satirei* în loc de *satirii, cărțile* în loc de *cartele, frunțile* în loc de *frunțele, groaznicile* în loc de *groaznicele, frumusețile* în loc de *frumusețele, Ceresei* în loc de *Ceresii, fulgerile* în loc de *fulgerele, ulițile* în loc de *ulițele* etc, adică treceri ale substantivelor feminine în genitiv-dativ singular şi a substantivelor feminine şi neutre în nominativ-acuzativ plural, articulate cu articol hotărît, de la forma « corectă » la forma «necorectă » şi de la forma « necorectă » la forma «corectă », modificări ce nu l-au preocupat niciodată pe Odobescu[3], au pătruns în edițiile originale următoare (1861 şi 1887), tipărite «subt ochii» autorului, mai multe modificări morfologice, sintactice, lexicale şi stilistice «ieşene », din care menționăm aci cîteva mai semnificative : « *de la-nceput*» în loc de « *de la început* » ; « *ce se pune pe altar* » în loc de «*ce o pune pe altar*»; «*„sînt sătul" şim-am săturat"* » în loc de «*„sînt sătul" sau „m-am săturat"*»; « *zicerea* » în loc de « *vorba* »; « *originalitatea satirei latine* » în loc de « *originalitatea satirei romane* »; « *al plebeilor împotriva celor mai mari lor* »[5] în loc de « *al plebeilor împrotiva* •*mai marilor lor* »; « *nu rămînea de inventat decît numai intriga* »[6] în loc de « *nu rămînea de născocit altceva decît numai intriga* »; «*o cocoaşă în spate şi alta în piept*» în loc de « *o cocoaşă în spate şi una în piept*»; «*legătură din naştere*» în loc de «*legăminte din naştere* »; «<*dezbăteau*>» *despre morală* », în loc de « <*dezbăteau*> *despre moral*»; « *însă satira nu se cufundă, cu Persiu, în întuneric* » în loc de « *însă satira nu se cufundă în întunerec, cu Persie* »; « *au nimerit la urmă* » în loc de « *au nimerit mai la urmă* » etc.

în consecință, am înregistrat în aparatul critic, fără nici o specificație suplimentară siglei, variantele din *România literară*, precedînd numai «adaptările » fonetice şi morfologice moldoveneşti, neîntîlnite în textele originale odobesciene, de mențiunea *corupt*.

[1] Vezi mai departe, la *Variante* sub p. 51, r. 29 ; sub p. 52, r. 22 ; sub p. 53, r. 4 ; sub p. 54, r. 13 şi r. 35 ; sub p. 56, r. 17 ; sub p. 58, r. 6-7 şi r. 20 ; sub p. 59, r. 37-38 ; sub p. 60, r. 22-23 şi sub p. 61, r. 3-5,

[2] Vezi, mai departe, la *Variante*, p. 238.

[3] Vezi, în volumul de față, notele descriptive ale tuturor textelor.

[4] Modificare oportună, în *România literară*, deoarece în aceeaşi frază se repetă rădăcina adjectivului «*romane* » în sintagma « *istoria literară a Romei* ».

[5] Această sintagmă nu figurează ca atare în *România literară*, ci în ediția din 1887, dar, fără îndoială, i-a fost sugerată lui Odobescu de modificarea efectuată de redactorul revistei ieşene, care, ca să evite cacofonia «lor—lor» («*marilor lor* »), a scris «*al plebei împotriva mai marilor săi* ».

[6] Ca şi în cazul precedent, sintagma citată nu figurează în *România literară*, ci în ediția din 1887 ; în *România literară*, propozițiunea se citeşte « *nu rămînea de născocit decît numai intriga* » : după cum se vede, Odobescu a acceptat concentrarea propusă de redactorul *Romîniei literare.*

A doua ediție originală, cu titlul *Satira latină* şi subtitlul *Disertație istorică, critică şi rară*, apare în *Revista română pentru ştiințe, litere şi arte*, volumul I, iunie 1861, p. 259—2 însoțită de următoarea notă sublineară justificativă : «Acest opuscul a fost mai întîi tipărit Iaşi, în *România literară*, anul 1855, n-ele 35, 36, 37 ; dar multele greşeli de tipar şi lipsa to de note într-acea tipărire, ce nu s-a făcut subt ochii mei, mă îndeamnă a-l tipări acum îndre şi adaos cu toate izvoarele din care am cules notițele ». După cum am arătat mai sus şi d cum vom demonstra în continuarea acestei note, cu exemple noi, nu numai «multele greşel tipar[1] şi lipsa totală de note », în ediția din *România literară*, l-a determinat pe Odobescu s republice studiul în *Revista română*, ci, probabil în aceeaşi măsură, şi exigențele lui stilistic ştiințifice, altele în 1861 decît în 1855.

Spre deosebire de grafia manuscrisului şi primei publicații, mai mult sau mai puțin f tică, tiparul cu caractere latine din *Revista română* reflectă pregnant influența etimologismul *a* e notat uneori cu *e (dojena)* şi d cu *e (dupe, prenumerare, rămînea)*, dar şi cu *e (țărmur* încep să apară alterările latiniste ale prefixelor *ră-* şi *răs-*, scrise *re- (resune)* şi *res- (resfrîn* *î* e notat cu semnele *t (desfrenarea)* şi *u (sunt)*[2]; *i*, în numele proprii şi în cuvintele n comune simțite ca neologisme, apare notat cu semnul *y (Dyonisiu, dyonisiace, satyri)* ; difto *ie*, precedat de consoană labială, apare notat, fără nici o excepție, *e (înferbîntat, peire, p* *h* este notat, atît în numele proprii cît şi în numele comune, cu grupul de liter *(character, chor, echo, scholiast, Antioch, Antiochia)* ; grupul de litere *ph*, notează pe *f (Soph* iar grupul de litere *th*, notează pe *t (apotheosâ)* în numele proprii şi în substantivele co savante; unele cuvinte, nume comune dar şi nume proprii, sînt scrise cu *h* pseudoasp *heleneascâ, herou, honest*, lecțiunea lor corectă, în textul lui Odobescu, fiind: *elene erou, onest*[3]; semnul *z* înaintea oclusivelor *b, g, m* şi *v*, întîlnit în manuscris şi în anterioară, este înlocuit peste tot cu *s: desbateri, desgust, desvoltat, isbesc, isvor, sbor, bii, sgomotos;* grupul de litere *şc* apare notat *sc : fiesce* (dar, din greşeală, şi *fieşce)*, în fine, apare reduplicarea consoanelor : *atellane, helleneşti, Agrippina, Menippu.*

Din analiza comparativă a edițiilor 1861 şi 1855 cu manuscrisul, reiese că, din pun vedere fonetic, textul din *Revista română* înseamnă revenirea la manuscris, deci. implicit cum am mai remarcat, negarea fonetismelor din *România literară.* Dăm cîteva exem **<s** *aceeaş* » în loc de « *aceeaşi*», « *adesea* » în loc de « *adese* », « *costumul*» în loc de « *costiu*

[1] «Multele greşeli de tipar» din *România literară* sînt, într-adevăr, corectate, cu c excepții, dar altele, tot atît de multe, apar în *Revista română*, deşi de astă dată tipărirea se « subt ochii » autorului: «**aocTUpot,** » în loc de „adcTLpa" (greşeală reeditată); « *nume* » în loc de *nume* » sau « *anume* »; « *constituit* » în loc de « *constituiau* »; « *aceste* » în loc de « *acestea* » în loc de «*că* »; « *ce ce* » în loc de « *se se* »; «*sărbătorilei* » în loc de «*sărbătorile* »; « *sa* în loc de « *satura* »; « *întfîrşit* » în loc de « *în sfîrşit* » ; « *drama* » în loc de « *dramă* »; « *tnn* » în loc de « *conditum* »; «*mnltis* » în loc de « *multis* »; « *Virgile* » în loc de « *Vir* « *fugeutium* » în loc de « *fugentium* »; «Sarupot. » în loc de « **2aTu**?o<; », « *fol* » în loc de «*Literații* » în loc de « *Literatur* »; » *se leapădă* » în loc de « *se lepădă* »; « *comedia dell'art* îoc de « *Commedia dell'arte* »; « *Bacco* » în loc de « *Bucco* »; * *Clussman* » în loc de « *Klussm* «*si*» în loc de «*şi*»; « *întîmplăteare* » (scris « *întemplătere* ») în loc de « *intîmplătoare* » « *întemplăiore* ») ; « *nrîurirea* » (scris, ca în *România literară*, « *nriurirea* ») în loc de «*înrîur* « *vă* » în loc de «*ne* »; « *dovîndi* » (scris « *dovăndi* ») în loc de « *dobîndi* » (scris « *dobendi* ») ; în loc de « *res* »; « *în* » în loc de « *din* »; « *vilei* » în loc de « *vile* »; « *ei* » în loc de « *el* »; *titui* » în loc de « *prostitul* »; « *ş-a* » în loc de <-*s-a* »; « *676* » în loc de « *679* »; « *nenoroc* în îoc de « *nenorocitului* »; * *seu* » ori « *sau* » (scris «*seu* ») în loc de « *său* » (scris «*seu* »); *ronien* » în loc de « *Varronis* »; << *habitte* » în loc de « *Labitle* »; «*griechischen* » în loc de *chischen* »; « *şcolilor* » în loc de « *şcolilor* » etc.

[2] Neimprimarea semnelor diacritice pe *e* şi *u* accident tehnic frecvent în textel rite la mijlocul secolului al X1X-lea, creează grafii fără valoare fonetică *(numer, sunt* în cazul lui *dupe.* o variantă fonetică pe care nu o putem atribui numai scriitorulu se întîlneşte şi în manuscrisul lui.

[3] Lecțiuni indicate de manuscris şi de ediția a III-a. din 1887.

* ***dintîi***» în loc de « ***dintţi»; « epoca*** » în loc de « ***epoha », « felul***»în loc de « ***feliul***», «fnfor-***dauna»*** în loc de «***întotdeauna », «împrejuru-i***» în loc de «***tmpregiuru-i», « oareşcare*** » în loc de « ***oareşicare*** », « orce » în loc de « orzce », «***printre*** » în loc de «***pintre*** », « redea » în loc de «***videa***». Alături de aceste deosebiri fonetice între ediţia din 1861 şi manuscris, pe de o parte, şi versiunea din 1855 pe de altă parte, apar şi cîteva deosebiri fonetice între ediţia din 1861 şi manuscris, datorite, unele, în mod cert, tendinţei scriitorului de a literariza textul («***dintîi***» în loc de« ***dinţii»,« era »***în loc de« ***erea », « să »***în loc de « ***se », «subt »***în loc de « ***sub », « fiece »*** în loc de «***fieşce*** »), altele, influenţei etimologice («***francez*** » în loc de«***franţez »),*** iar altele, probabil, accidentelor tehnice ***(« daca »***în loc de « ***dacă », « dupe*** » în loc de « ***dupe»).***

Analiza morfologică a ediţiei din 1861 confirmă observaţiile generale, pe care le-am mai făcut în note, relativ la formele de genitiv-dativ singular articulate în ***ei,*** la formele de nominativ-acuzativ plural al substantivelor feminine în e şi la oscilaţia în notarea pronumelui relativ ***care.*** Adăugăm ca fenomene mai mult sau mai puţin proprii ediţiei din ***Revista română,*** revenirea la formele variabile ale articolului posesiv ***a,*** de care ediţia din ***România literară*** şi chiar manuscrisul nu ţineau seamă («az ***lui***»în loc de « a ***lui»),*** renunţarea la sufixul -esc în formarea unor adjective noi ***(«latin*** » în loc de «***latinesc », «greacă*** » în loc de « ***grecească »),*** şi revenirea la forma veche de imperfect ***dau,*** în loc de ***dădeau*** din ***România literară.***

Mult mai interesante sînt însă adăugirile, modificările de sintagme şi îndeosebi înlocuirile lexicale, care concretizează punctul de vedere odobescian în chestiunea mult dezbătută în epocă a îmbogăţirii şi nuanţării vocabularului românesc prin introducerea de cuvinte de origină latină sau neolatină. Desprindem din ***Variante,*** cîteva exemple : «***în rîs*** » (1861), în loc de «***in bătaie de joc»*** (1855 şi ms.); ***«secolul»*** (1861), în loc de ***«veacul»*** (1855 şi ms.); ***«spiritul»*** (1861) în loc de «***duhul***»(1855 şi ms.); «***fin*** » (1861), în loc de «***isteţ*** »(1855 şi ms.); « ***perfecţie*** » (1861), în loc de «***desâvîrşire*** » (1855 şi ms.); «***literatori români, oameni de spirit şi de gust, au făcut încercări spre a ne pune pe o cale bună »***(1861), în loc de «***literatori români, oameni de duh şi de gust, au ştiut să ne puie pe cale bună*** » (1855 şi ms.); « ***pe cei demni de rîs şi de reprobaţie*** » (1861), în loc de «pe ***cei de rîs şi pe cei mîrşavi***» (1855 şi ms.); « ***adevăraţii ei***
, ***inventori***» (1861), în loc de « ***adevăraţii ei născocitori»*** (1855 şi ms.); « ***ca şi-n timpii moderni »*** (1861), în loc de «***ca şi în vremile moderne »*** (1855 şi ms.) ; «***compus*** » (1861), în loc de « ***alcătuit*** » (1855 şi ms.); «***înfiorătoare întîmplări***» (1861), în loc de «***îngrozitoare întîmplări***» (1855); ***«Aceste patru bucăţi teatrale, jucate în aceeaş zi, constituiau tetralogia consacrată a sărbătorilor dionisiace*** » (1861), frază inexistentă în ediţia din 1855 şi în manuscris; «***proveninţa*** » (1861), în loc de «***izvorirea*** » (1855 şims.); « ***a explica*** » (1861), în loc de « ***a desluşi***» (1855 şi ms.);***« general»*** (1861), în loc de « ***obştesc*** » (1855 şims.); « ***denumite*** » (1861), în loc de « ***poreclite »*** (1855 şi ms.); « ***spre exemplu*** » (1861), în loc de « ***spre pildă*** » (1855 şi ms.); « ***ziceri***» (1861), în loc de ***« vorbe »***(1855 şi ms.); « ***încă necultivat***»(1861), în loc de «***încă foarte necioplit***» (1855 şi ms.); ***«la adresul*** » (1861), în loc de «***în pofida*** »(1855 şi ms.); « ***ca gentilomii şi cavalerii din timpul Renaşterei***»(1861), în loc de « ***ca cavalerii din veacul de mijloc*** » (1855 şi ms.) ; « ***ridicole*** »(1861), în loc de ***«vrednice de ris*** » (1855 şi ms.); ***«înainte de a expune»*** (1861), în loc de ***«înainte d-a povesti***»(1855 şi ms.) ; ***«de a transcri»*** (1861), în loc de « ***prescriind*** » (1855 şi ms.); « ***determinată»*** (1861), în loc de «***hotărîtă*** »(1855 şi ms.); ***«invenţie»*** (1861), în loc de ***«scornire»*** (1855 şi ms.); «***onest»*** (1861), în loc de «***cinstit»*** (1855 şi ms.); « ***ilustrul Horaţie*** » (1861), în loc de « ***vestitul Oraţie »*** (1855 şi ms.); «***în contra***» (1861), în loc de «***împrotiva*** » (1855) şi ***«împotriva*** » (ms.); ***« amicii lor*** » (1861), în loc de « ***prietenii lor*** » (1855 şi ms.); « ***defectele comune »*** (1861), în loc de «***greşeli obşteşti***» (1855 şi ms.); «***se servi »*** (1861), în loc de «se ***slugea*** » (1855) şi « se ***sluji***» (ms.); « ***discipol***» (1861), în loc de « ***ucenic »*** (1855 şi ms.); ***« descrie »***(1861), în loc de « ***zugrăveşte »*** (1855 şi ms.); «***inaugurată »*** (1861), în loc de ***«născocită*** » (1855 şi ms.) etc.

Concluzia pe care o sugerează variantele este că ediţia din ***Revista română*** reprezintă o formă nouă atît faţă de ediţia din ***România literară*** cît şi faţă de manuscris.

A patra versiune a eseului apare sub titlul ***Satira latină — Studiu istoric, critic şi lite***
în ediţia « definitivă » ***Scrieri literare şi istorice*** ale lui A. I. Odobescu, volumul I, Bucureşti, E
tura librăriei Socec & Comp., 1887, secţiunea *I* — ***Primele încercări tipărite,*** *1851—1*
p. 31—54, localizată, ca şi manuscrisul, «Paris», dar datată greşit: «1853 ».

Noua ediţie corectează greşelile de tipar din ediţia anterioară, dar face loc altora, ca
sînt proprii: « ***Moliere*** » în loc de ***Moliere ; « Bartelemy*** » în loc de « ***Barthelemy »; « rîmator***
îoc de «***rîmatori»; «satira »***în loc de « ***satiră »; « bil.*** » în loc de «***lib. »; « drama*** » în loc
« dramă »; « corniţa » în loc de « ***cornițe*** »; «*16* »în loc de «*10* »; «***scoliastului»***în loc de «
liastului » (scris «***scholiastului») ; «lepedâ »***în loc de «***lepădă »; « elineşti***» în loc de « ***elene***
« eco » în loc de « ***eho*** » (scris « ***echo »); « Saturorum*** » în loc de « ***Saturarum »; « de*** » în lo
•* ***pe***» ş.a.

Grafiile sînt, în genere, aceleaşi din ediţia 1861, dar aspectul fonetic, gramatical şi sti
al versiunii din 1887 este diferit de cel al ediţiei anterioare, mărturisind intervenţia
Odobescu la republicare — în « manuscris» sau în corecturi. Din numeroasele deosebiri me
nate în ***Variante,*** extragem cîteva caracterizante pentru ediţia 1887 : «***Studiu istoric, cri***
literar» (1887), în loc de «***Disertaţie critică şi literară*** » (1861); «***rolul lor este d-a lua î***
relele năravuri» (1887), în loc de ***«rolul lor e d-a lua în rîs relele moravuri***» (1861);« ***o f***
atrăgătoare şi iscusită » (1887), în loc de « ***o formă atrăgătoare dar iscusită »*** (1861); «***să le în***
teze » (1887), în loc de « ***să le-ndrepteze*** » (1861); « ***aceste <... > îndatoriri <... > le-au îndep***
<1887), în loc de « ***aceste <... > îndatoriri <... > le-au împlinit***» (1861); « ***adică*** » (1887), în l
«adecă» (1861); ***«perfecţiune»*** (1887), în loc de ***«perfecţie»*** (1861); «***reprobaţiune*** » (188
loc de «***reprobaţie*** » (1861); «***în acest***» (1887), în loc de «***într-acest***» (1861); «***reprezentaţ***
<1887), în loc de «***reprezentaţiei***» (1861) ; «***tendenţa*** » (1887), în loc de «***tendinţa*** » (1861);
laltă » (1887) în loc de « ***ceealaltă »*** (1861); « ***din asemuirea numirilor***» (1887), în loc de
asemuirea numirei lor » (1861); « ***expresiunile*** » (1887), în loc de « ***expresiile*** » (1861); « ***vom***
scrie » (1887), în loc de «***vom transcri***» (1861); «***în sărbătorile zeiţei Ceres »*** (1887), în l
« în sărbătorile Ceresei» (1861);« ***spre a explica chiar rădăcina cuvîntului »*** (1887), în loc de
a explica chiar rădăcina» (1861); ***«zeii se mulţumeau cu o*** satura lanx, ***adică cu o tavă încărca***
de toate » (1887), în loc de «***zeii se saturau cu o*** satura lanx »(1861); « ***un fel de bucate gă***
•deosebite merinde » (1887), în loc de « ***un fel de bucate făcut cu deosebite lucruri »*** (1861
întrebuinţa <... > în graiul preoţilor » (1887), în loc de « ***se întrebuinţa <... > în limba pre***
(1861); « ***oarecare »*** (1887), în loc de « ***oareşcare »*** (1861); « ***Multe scene <... > ne îndea***
<1887), în loc de « ***Multe scene » <... > ne îndemn*** » (1861); « ***originalitatea satirei latine*** » (
in loc de « ***originalitatea satirei romane*** » (1861); « ***acţiune*** » (1887), în loc de « ***acţie*** » (
« să rîdă » (1887), în loc de «***să rîză*** » (1861) ; «***la adresa*** » (1887), în loc de « ***la adresul***» (
« Râu va păţi poetul Neviu de la Meteli» (1887), în loc de « ***Metelii vor da nevoi poetului***
<1861); « ***comediile populare ce se joacă <... > în Italia*** » (1887), în loc de « ***comediile popu***
se joc <... > în Italia » (1861); « ***felurite poezii***»(1887), în loc de « ***deosebite poezii***» (1861); «
ter » (1887), în loc de « ***haracter*** » (1861); «***invenţiune*** » (1887), în loc de « ***invenţie*** » (1861);
iiune » (1887), în loc de «***poziţie*** » (1861); «***să pună*** »(1887), în loc de « ***să puie*** » (1861); «
saţiune » (1887), în loc de « ***conversaţie »*** (1861); «***imitaţiune »*** (1887), în loc de « ***im***
<1861) etc.

Din exemplele date reiese tendinţa lui Odobescu de a renunţa în 'ioua ediţie, la o
de fonetisme şi forme vechi sau vorbite, populare, ale limbii utilizate în ediţia 1861, de a
•cuvintele uzate, sau cu mai multe sensuri, cu termeni proprii, care să precizeze idei
frazelor nuanţa savantă corespunzătoare exegezei ştiinţifice, fără a le lipsi însă de c
tate şi eleganţă. în această ultimă tendinţă se poate înscrie, credem, şi concentrarea
•sublineare, mult mai ample în ediţia din 1861.

Pentru aceste calităţi, am ales ca text de bază al ediţiei noastre ultima versiune
.a studiului despre satira latină.

S I G L E

A - manuscris autograf în fondul B.A.R., Arhiva Odobescu, I, ms. 1.

— variante genetice în textul *A.*

B - ediția I, publicată în ***România literară,*** Iași, an I, nr. 35, 10 septembrie 1855, p. 405—407; an I, nr. 36,17 septembrie 1855, p. 421—423 ; an I, nr. 37,24 septembrie 1855, p. 429-432.

C - ediția a II-a, publicată în ***Revista română pentru științe, litere și arte,*** <iunie> 1861, volumul I, p. 259—272.

D - ediția a III-a, publicată în ***Scrieri literare și istorice*** ale lui A. I. Odobescu, volumul I, București, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, în secțiunea ***I — Primele încercări tipărite, 1851—1855,*** p. 31—54.

P - lecțiuni stabilite prin conjectură.

V A R I A N T E

51

Satira latină ***DC;*** Despre satira latina ***BA*** \\2 Studiu istoric, critic și literar ***D;*** Disertație storică, critică și literară ***adaugă exponent și, sublinear, nota:*** Acest opuscul a fost mai întîi tipărit la Iași, în «România literară», anul 1855 n<umer>ele 35, 36, 37 ; dar multele greșeli de tipar și lipsa totală de note într-acea tipărire, ce nu s-a făcut subt ochii mei, mă îndeamnă a-1 tipări acum îndreptat și adaos cu toate izvoarele din care am cules notițele ***C; omite, dar adaugă motto-ul:*** Satira tota nostra est, Quint. — Inst. orat. ***în B; omite în A*** || 4 Printre ***DCA; corupt:*** Pintre ***B*** j feluri ***DCA; corupt:*** feliuri ***B*** Jj 5 sînt ***PBA; scris:*** sunt ***DC*** I slăbiciunile ***D;*** slăbiciunele ***CA; corupt:*** slăbăciunele ***B*** j unei națiuni ***D;*** unei nații ***CBA*** || 6 unei epoce ***DCA;*** unei epohe ***B*** j este ***D;*** e ***CBA*** j în rîs ***DC;*** în bătaie de joc ***BA*** | năravuri ***DA;*** moravuri ***BC*** jj 7 subt ***PCA;*** sub ***DB*** atrăgătoare și iscusită ***D;*** atrăgătoare dar iscusită ***C;*** iscusită și atrăgătoare BA jj 8 astfel ***DC; omite în BA*** să le îndrepteze ***D;*** să le-ndrepteze ***CBA*** | în Francia ***D;*** în Franța ***C; omite în BA*** | secolul ***DC;*** veacul ***BA*** jj 9 al XIV-lea ***DCA;*** al XIV ***B****10* cellalt ***DC; corupt:*** celalalt ***B;*** celălat A|| 11 le-au îndepliniți); le-au împlinit ***CBA*** spiritulDC; duhul ***BA*** | fin ***DC;*** isteț ***BA*** || 12 perfecțiune ***D;*** perfecție ***C;*** desăvîrșire ***BA*** ||12—13 de la început ***DCB;*** de la-nceput A||13 este ***DC;*** ar fi BA j părțile ***DCB:*** părțele A j| 14 societății ***DBA;*** societăței ***C*** | comediei ***DCB;*** comediii A | satirei ***DCB;*** satirii A j| 17 oameni de spirit și de gust ***DC;*** oameni de duh și de gust ***B;*** plini de duh și de gust A | au făcut încercări spre a ne pune pe o cale bună ***DC;*** au știut să ne puie pe o cale bună, ***B;*** au știut a ne pune pe o cale bună A || 18 a perfecționa DC; adesăvîrși ***BA*** jj 19 pînă ***DCA; scris:*** ptnă ***B*** jj 20 astfel ***DCA; corupt:*** astfeli ***B*** j cum ***DC;*** precum ***BA*** jj 21 —22 despre care avem acum și în limba românească cîteva probe destul de recomandabile ***DC;*** de care d<omnul> Gr. Alexandrescu ne-au dat, în românește, așa de frumoase probe ***B;*** despre care d<omnul> G. Alexandrescu ne-a dat, în românește, așa de frumoase[1] probe A; ***redacțiune marginală, ulterioară redacțiunilor AB; probabil baza redacțiunii C:*** despre care avem, și în limba românească, cîteva probe destul de remarcabile ***A***, || 22 adică ***D;*** adecă ***CBA*** \ năravurilor ***DA;***

[1] ***redacțiune anulată:*** fromoase ***Aj .***

omite în C; moravurilor ***B\\23*** ușor ***DC;*** ușurel ***B;*** ușure Aj adesea familiar ***DC; omite în B*** ***23—24*** pe cei demni de rîs și de reprobațiune ***D;*** pe cei demni de rîs și de reprobație ***C*** cei de rîs și pe cei mîrșavi ***BA*** || 24 parte ***D;*** partea ***CBA*** j virtuții ***DBA;*** virtuței ***C*** bunului gust ***D;*** și a bunului gust ***CB;*** ș-a bunului gust ***A*** | felul ***DCA; corupt:*** feliul ***B*** j compu ***D;*** compuneri CJ3A j| 25 dorim a o cerceta în acest articol ***D;*** dorim a o cerceta într-a articol C; dorim a o cerceta aici ***B;*** dorim a o cerceta aci ***A; redacțiune anterioară ipote*** dorim aci a o cerceta ***A***, || 26 a trecut ***DCA;*** au trecut ***B*** j cari ***D;*** care ***CBA*** (126—27 văraţii ei inventori ***DC;*** cei dintîi ***<scris*** : dint'bi> ai săi născocitori ***B;*** adevărații ei nă citori ***A*** || 27 Quintilian ***adaugă exponent și nota sublineară în DC;*** Gvintilian ***omite expo și nota sublineară în B;*** Cuintilian ***adaugă exponent și nota sublineară în A*** || 28 feluri ***corupt:*** feliuri ***B*** din ***DB;*** de ***CA*** | dupe ***DC;*** după ***BA***j 129 elenă ***D;*** eîenească ***C;*** eline ***BA*** | ne ***DCA; omite în B*** j este ***D;*** e ***CBA*** || 30 Institutio oratoria ***D;*** Quintiliani Insti oratoria ***CA ***

52

1 ca și în timpii moderni ***D;*** ca și-n timpii moderni ***C;*** ca și în vremile moderne ***B;*** c vremurile moderne A jj 2 a fost ***DCA;*** au fost ***B*** |j2—3 O astfel de amăgire provine O astfel[1] de înșelăciune vine ***BA*** jj4 latin ***DC:*** latinesc ***BA*** | fel ***DCA: corupt:*** feli greacă ***DC;*** grecească ***BA*** j se chema ***DBA; corupt:*** se cheamă ***C*** || 7 era ***DCB;*** erea dramă ***adaugă exponent și nota sublineară în DCA;*** dramă ***omite exponent și nota sublir în B*** j dupe ***D;*** după ***CBA*** | cărțile ***DCB;*** cartele A || 8 Arta ***DCA;*** Artea ***B*** j Orațiu ***a exponent și nota sublineară în D;*** Horație ***adaugă exponent și nota sublineară în C;*** C ***omite exponent și nota sublineară în B;*** Orație ***adaugă exponent și nota sublineară în A*** || reprezentațiuni ***D;*** reprezentații ***CBA*** j|9 se dau ***DCA;*** se dădeau ***B*** de două ori ***DCBA; re țiune anulată:*** o dată ***A***, |J10 fieșce ***DCA;*** fieșice JB||11 erau ***DCB;*** ereau A | printre^ ***DCA; co*** pintre *B* \ printre^ ***DCA; corupt:*** pintre ***B*** jj 12 era ***DCB;*** erea Aj totdauna ***D;*** întotdauna C compus ***DC;*** alcătuit ***BA*** | ai lui ***DCA;*** a lui ***B*** Jj 13 care erau ***DB;*** ce erau ***C;*** ce ereau întotdauna ***DCA;*** întotdeauna ***B*** jj 14 reprezentațiunii ***D;*** reprezentației ***CBA*** | frunțile frunțele Aj înorate ***DBA; scris:*** înnorate C | groaznicele ***DCA;*** groaznicile B||15 se petrecu se petrecuseră ***CBA*** j nainte ***DCA;*** înainte ***B*** \ tot ***DC; omite în BA*** aceeași ***DB;*** aceeaș Acesta ***D; redacțiune anulată A***,; Ăsta ***<corupt:*** Asta> ***CBA*** [era ***DCB;*** erea A jj 17 v ***DCA; corupt:*** videa ***B*** ca în ***DCB;*** ca-n Aj împrejurul ***DCA; corupt:*** împregiuru altarului ***DCA; corupt:*** altariului ***B*** jj 18 viță ***DCA;*** vițe A | Silen ***DCBA; redacțiune a oară ipotetică:*** Silene ***Aj*** || 19 vedea ***DCA; corupt:*** videa ***B*** jj 19—20 și înfiorătoare îngrozitoare ***B;*** și-ngrozitoare A Jj 20 s-apucă ***DC; corupt:*** se apuca ***B;*** se apucă A ***DCB;*** se Aj aci ***DCA;*** aici *B* \ nimic ***DC;*** nimica BA Jj 22 pe la vreo 500 înainte de H ***DC; omite în B;*** pe la vro 500 înainte de Hristos A j închipui ***D;*** imagină ***C;*** scorni 24 cari ***D;*** ce ***CBA*** jj 25 desfrînatul lor joc ***DCBA; redacțiune anulată:*** desfrînatul lor s A, j Choerilos ***DC;*** Herilus ***BA*** jj 26 Frynicos ***DC;*** Frinicus ***BA*** j Eschil ***DC;*** Eshil cerului ***DCA; corupt:*** ceriului ***B*** j care își ***DB;*** care-și CA j degetele ***DBA;*** degetile ***C*** || 28 pe Circea ***DCA;*** pe fermecătoarea Circea ***B*** jj 29 nenorociții ***DBA;*** nefericiții ***C*** | ai lui ***corupt***: alui Bj Odiseu ***DC;*** Ulis BA jj 30 subiecte ***DC;*** sujete ***BA*** | felul ***DCA; corupt:*** fel Sofoclu ***DBA;*** Sofocle C jj31 d-a se reprezenta ***D;*** a se reprezenta ***C;*** a înfățiș |j 32—33 Aceste patru bucăți teatrale, jucate în aceeași[2] zi, constituiau tetralogia sacrată a sărbătorilor dionisiace DC; ***omite în BA*** jj 34 ne-au rămas ***D;*** ne rămîne ***C***

[1] ***corupt:*** astfeli ***B.***

[2] aceeaș C.

<râmîn A | fragmente **DCA;** fragmenturi **B** j 34—35 neînsemnătoare ***adaugă exponent şi nota sublineară în DCA;*** neînsemnătoare ***omite exponent şi nota sublineară în B*** || 35 adică **DCB;** adecă A | Ciclopul **DBA;** Ciclopele **C** J Euripid **DBA;** Euripide C | vedea **DCA;** ***corupt:*** videa **B** jj 36 Odiseu **DC;** Ulis **BA** | ochiul uriaşului Siciliei **DCA;** singurul ochi al uriaşului **B** | dupe **D;** după **CBA** |j36—37 mai întîi **DC;** ***omite în BA*** || 37 1-a îmbătat **DCA;** l-au îmbătat A ||40 I, p. 44 etc. **D;** T. 1., p. 44 şi altele **CA** ||41 Vers 220 şi următoarele **J);** Horatii Ars poetica, vers 220 C; Ars poetica, vers : — ***numărul versului nu e scris în A*** \\

53

1 de ce era **DB;** de ceea ce era **C;** de ceea ce erea A || 2 eleni **DC;** elini **BA** J la o parte **DCB;** •de o parte A j frumuseţile **DB;** frumuseţele **CA** i expresiunile **D;** expresiile **CBA** j(3—4 satirele lui Oraţiu şi lui Juvenal D; satirele latine ale lui Horaţie şi Juvenal **C;** satirele latine ale lui Oraţie şi Juvenal **BA** jj 4 cu ele **DCA;** ***omite în B*** j tendenţă **D;** tendinţă **CBA** jj 5 dintr-o parte ca şi din cealaltă **D;** dintr-o parte ca şi din ceelaltă **CA;** de amîndouă părţile **B** j acestea **DBA;** ***corupt:*** aceste **C** jj 6 asemuirea **DC;** asemănarea **BA** | numirilor **DBA;** numirei lor **C;** ***redacţiune anulată:*** de numiri A, jj 7 ieşeau **D;** ies **CBA** j dintr-acelaş **DCA;** dintr-acelaşi **B** J Printre cei noi **DCA;** Pintre[1] criticii noi **B** jj 8 francez **DC;** franţez **BA** | Casaubon ***omite exponent şi nota sublineară în D;*** Casaubon ***adaugă:*** carele, în secol al XVI-lea, a scris o carte însemnată asupra acestui subiect ***adaugă exponent şi prima indicaţie Mbliografică din nota sublineară** 1, **într-o redacţiune diferită faţă de textul de bază, în C;*** Casaubon ***adaugă:*** care, în veacul al XVI<-lea>, au scris o carte însemnată asupra acestui sujet ***dar omite exponentul şi nota sublineară, în B;*** Casaubon ***adaugă :*** care, în veacul al XVI-lea a scris o carte însemnată asupra acestui sujet ***şi adaugă exponent şi prima indicaţie bibliografică din nota sublineară** 1, **într-o redacţiune diferită faţă de textul de bază, în A*** J dintre **DC,** iar ***<corupt***:> pintre B;iar printre A || 8—9 vom transcrie **D;** vom transcri **C;** vom prescrie **B;** vom prescri A ({ 9 aiciD; aci **CBA** j ceva A' ***omite în CBA*** j Diomede **DC;** Diomed **BA** j carele DC; care DAj prin **DCA;** în **B** | secolul **DC;** veacul **BA** jj 9-10 al IV-lea sau al V-lea **DC;** al IV<-lea> sau al V<-lea> **BA** || 10 dupe DC; după **BA** | satiră **DCA,** satira latină **B** j aşa ***omite exponent şi nota sublineară în DB;*** aşa ***adaugă exponent şi a doua indicaţie bibliografică din nota sublineară** 1, **într-o redacţiune diferită faţă de textul de bază, în CA*** j este D; e **CBA** Jjll dupe **DC;** după **BA;** ***redacţiune anulată:*** dupe **A,** j fel **DCA;** ***corupt:*** feli **B** jj 13 el îndată ajunge la proveninţa cea mai de crezut DC; îndată el ajunge la izvorirea cea mai de crezut **BA** || [14 purtînd felurită[2] pîrgă **DCBA;** ***redacţiune anulată:*** plină cu multe şi deosebite pîrg<i>[3] **A,** \ ce se pune **DCB;** ce opune A jj 15 zeiţei Ceres D; Ceresei **CA;** ***corupt:*** cereşti **B** | ajutor **DCA;** ***corupt:*** ajutori **B** jj 16 a explica DC; a desluşi **BA** | cuvîntului D; ***omite în CBA*** ([16—17 de la grămadă şi (ca să zicem şi noi ca latinul), de la saturarea lucrurilor ce se află întrînsa ***adaugă exponent şi nota sublineară în D;*** de la grămada şi (ca să zicem ca latinul), de la saturarea lucrurilor ce se află într-însa ***omite exponent; pentru nota sublineară, vezi supra, rîndurile 7 şi*** 10, ***în C;*** de ia grămada şi mulţimea (latinul zice saturitas) lucrurilor ce se află într-însa ***omite exponent şi***

[1] ***corupt.***
[2] ***corupt:*** feliurită *B.*
[3] ***text cvasiindescifrabil; lecţiune ipotetică şi*** pîrg<e>.

nota sublineară în B; de la grămada şi (ca se zicem ca latinul) de la saturarea lucrurilor ce se aflu într-însa ***omite exponent; pentru nota sublineară, vezi supra, rîndurile 7 şi*** 10, ***în A*** jj 18 vedem **DCA;** ***corupt:*** videm **B** jj 19 orice fel[1] **DBA;** orce fel **C** jj 20 se puneau **DCA;** se punea **B** j dîntîi DC; dintîi ***<seris:*** dintT>i> **B;** dîntii A jj 21 vedem **DCA;** ***corupt:*** videm **B**\\ 22 era **DCB;** erea A | şi în **DCB;** şi-n A || 23 întîi D; dîntîi **C;** dintîi ***<seris:*** dintâi> **B;** dîntii A [j 23-24 şi au fost chiar timpuri D; şi au fost chiar timpi **C;** şi au fost chiar o vreme **B;** şi a fost chiar o vreme Ajj 24 au sacrificat **DC;** au jertfit **B;** au jărtfit A; ***redacţiune anulată:*** s-au jărtfit **A,** (| 25 se chema D; se numea **CB;** să numea A|| 26 adică D; adecă **CBA** J Primăvara sîntă ***adaugă exponent şi nota sublineară*** *2,* ***în D;*** Primăvară sîntă ***adaugă exponent şi nota sublineară*** *2;* **în** C; primăvară sfinţită ***omite exponentul şi nota sublineară*** *2,* ***în B;*** Primăvară sfînta ***adaugă exponent şi nota sublineară*** *2,* ***în A*** jj 26-27 se mulţumeau cu **DCA;** se mulţămeau numai cu **B** jj 27 adică cu o tavă încărcată cu de toate D; ***omite în CBA*** || 28 se înţelege **DC;** se ***<corupt:>*** înţălege **B;** se-nţelege A J aci **DCA;** aici **B** || 29 sînt **PBA;** ***scris:*** sunt DC j şi **DB;** sau CA j ne D; ***omite în CBA*** jj 30 sînţită D; sfinţită **C;** sfînta **BA** [Ceresei **DCB;** Ceresii A | a avea DCA; ***corupt:*** a ave **B** jj 30—31 a deosebitelor înţelesuri ale vorbei satura **DCA;** a deosebitelor ***<corupt:>*** înţălesuri ale vorbei satura **B;** ***redacţiune anulată, anterioară redacţiunii A:*** a vorbei satura **A,;*****redacţiune anulată, anterioară redacţiunii A}*** **:** a cuvîntului satura **A,** || 32 Festu ***omite exponent şi nota sublineară, în DBA*** Festu ***adaugă exponent şi nota sublineară*** *3,* ***în C*** j şi un **îel'DCB;** ş-un fel A jj 33 gătit D; făcut **CBA** | merinde D; lucruri **CBA** | fel DCA; ***corupt:*** feli **B** || 34 poezie DCA; poezii **B** \ **dz' DC;** despre **BA** | lucruri ***adaugă exponent şi nota sublineară*** *3,* ***în D;*** lucruri ***omite exponent şi nota sublineară*** *3'* ***vezi supra, rîndul*** 32), ***în CBA*** j Aşadar **DCA;** Aşa **B** | era **DCB;** erea A|[35 termen **DCA;** ***<corupt:>*** termin **B** (general DC; obştesc **BA** (care însemna D; care se da la **CBA** | felul DCA; ***corupt:*** feliul **B** jj 36 graiul D; limba **CBA** j şi ai D; şi a C; ş-a **BA** | într-al D; într-a **CBA**\\ 37 şi al D; şi a **C;** ş-a **BA** \\ 38-39 şi Halle, 1774 D; a doua ediţie, de Iac. Rambach, Halae, 1774 CA jj 39 Diomedis lib. III, p. 483, edit. Gramatic. latin., edit. Putsch D; Diomedes lib. III, p. 483, din ediţia Gramaticilor[4] latini, de Putsch « Satira dicta sive a Satyris, quod similiter in hoc carmine ridiculae res pudendaeque dicuntur quae velut a Satyris proferuntur et fiunt, sive a Satura lance quae referta variis multisque primitiis sacris Cereris inferebatur, vel a copia et saturitate rei, Satura vocatur » CA 42 Festus, citat în gramaticul Paul Diaconul D; Festus, citînd pe gramaticul Paulus « Satura et cibi genus dicitur ex variis rebus conditum, et lex multis aliis conferta legibus et genus carminis, ubi de multis rebus disputatur » CA jj

54

1 înţeles DCA; ***<corupt:*** > înţăles **B** \ zicerea **DCB;** vorba A **jj** 2 dramă satirică **PBA;** ***corupt:*** drama satirică DC j venea **DCA;corupt:** vinea **B** jj 3 în acele D; într-acele **CBA** j era **DC;** erea A | compus DC; alcătuit BA jj 3—4 de zeităţile sălbatice şi zglobii DC; de acele zeităţi sălbatice şi zglobii **B;** de zeităţile sălbatece şi zglobii A; ***redacţiune anulată:*** de zeităţi sălbatece **A,** |J 4 personificînd D; ce personificau **CBA** jj 6 fel **DCA;** ***corupt:*** feli **B**\ comedie |

[1] ***corupt:*** feli *B.*
[2] ***Omiterea exponentului şi notei sublimare** 2, **în A, se datoreşte, probabil,unei scăpări de vedere. Vezi şi nota de prezentare la acest studiu, p.*** *231.*
[3] ***corupt:*** feli *B.*
[4] Grămăticilor A.

16 - c. 2693

comedii CBA | lui D; sa *CBA* | era *DCB;* erea A || 7 erau *DCB;* ereau A | denumite DC;- poreclite *BA* | dupe DC; după *BA* | natura DC; numele DA ||8 lua parte într-însele *DCB;* lua parte-ntrînsele A | spre exemplu DC; spre pildă *BA* || 9 **Tpax**&vtai DC; corap^; **Tpaxtviac** B; *omzte, Zoc a/o, în A* | Sofoclu *DBA;* Sofocle C | **Baxxai** DC; *corupt:* **Baxx<*£** B; *om/fe, Zoc alb, în A;* Euripid *DBA;* Euripide C || 11 cornițe *PCBA; corupt:* cornița DI dîntîi DC; dintîi <*scris:* dintâi> *B;* dîntii A||12 latine *adaugă exponent și nota sublineară 1, în DCA;* latine *omite exponent și nota sublineară 1, în B* \ cîmpene DC; cîmpenești *BA* || 13 care-ocroteau, în Italia, lucrările cîmpului *DC; omite în B;* care ocroteau, în Italia, lucrările cîmpiei A| Virgil *DBA; corupt:* Virgile *in loc de, probabil,* Virgilie *în C*\\ 14 ajutor *DCA; corupt:* agiutor *B* ||17 cano *adaogă exponent și nota sublineară 2, în DCA;* cano *omite exponent și nota-sublineară 2, în B*\\ 18 Orațiu D; Horație C; Orație DA | se D; *om«e fn CBA* | a le jertfi DC; d-a le jertfi *B;* d-a le jărtfi A | daca DCA; dacă *B*\\ 18—19 a priveghea DCA; corupi: a priveghie D | 19* sale *adaugă exponent și nota sublineară 3, în DCA;* sale *omite exponent și nota sublineară 3, în B* || 20 atribuțiuni D; atribuții C; însușiri *BA* || 21 ei caută *DC;* ei cat *BA* | neîncetat *DCB;* nencetat A j a-și mulțumi DCA; a-și mulțămi Dl urîcioasele D; uricioasele *CBA* || 22 sînt *PBA; scris:* sunt DC || 23 fricoși la primejdie *DC;* fricoși în primejdie *BA* \ sînt *PBA; scris:* sunt DC || 24 răsipiți D; risipiți *CBA* | ni-i D; ne-i CDA | daca DCA; dacă *B* || 25 spiritului DC; duhului DA | oarecare D; oareşcare C; oareșicare DA | grație *DCA;* mlădițe *B* jj 26 să răscumpere *DCA;* mai răscumpăr *B* | porniri D; aplecări CDA j i-am putea privi[2] *PDCA;* îi vom putea privi D j) 27 Cu toate acestea *DC;* Cu toate însă *BA* || 28' elenilor DC; elinilor *BA* | învăluit DCA; învălit *B*\ în oarecare DC; cu oareșicare *B;* în oareșcare A || 30 crotalele *adaugă exponent și nota sublineară 4, în DCA;* crotalele *omite exponent și nota sublineară 4, în B* | jucînd DCA; săltînd *B* || 32 ca s-apuce *DCBA; redacffune anterioară anulată :* spr<e a apuca> A_2 || 33 Multe scene *DCA:* Mai multe scene D| pînă DCA; scm; pxnă D| păreții *DCB;* pereții A||34 Pompeii *DBA;* Pompeiei C| ne îndeamnă D; ne îndemn *CB;* ne-ndemn A | crezămînt DC; credință DA | sholiastului *PCBA; scris:* scoliastului *f/z Zoc de:* scholiastului D |j 35 la idila sa a IV<-a> D; (idila IV-lea, vers 62) C; omzVe fn D; (idila a IV-a, vers 62) A | voiește să derive D; vrea să deriveze CA; vrea se-deriveze A] saGyjs *adaugă exponent și nota sublineară 5, în DCB;* aa07)£ *omite exponent și nota sublineară 5, în B* j| 36 într-un D; *omite în CA* | a VI<I>-a *P; corupt: a* V1-a D; *corupt:* a VI C; a VlI-a A [Analelor D; Analelor *adaugă versurile:* scripsere alii rem / Versibu',. quos olim Fauni Vatesque canebant *în CA* || 37 Lib. I, v. 10 D; Virgilii Georgica, libr. I, v. 10 CA || 38 Ode, lib. III, 18 D; Horații Carmina, lib. III, carmen XVIII *adaugă versul:* Faune, Nymfarum fugientum amator..., *în CA* || 39 în palme D; în palme jucînd CA || 40' grija D; *omite în CA* \ însemnarea cuvîntului DC; ce vrea să-n-semneze A || 40-42 de a constata, în picturile lubrice ale muzeului secret din Neapole, daca derivațiunea ce o dăm aci nu se înfățișează ca cea mai probabilă D; de a constata, în picturele muzeului secret din Neapoli, daca derivația ce o dăm aci nu este cea mai probabilă C; de a vedea, cînd se vor duce la[2] Neapoli, în muzeul tainic, daca avem drept în ceea ce zicem aci A||

55

1 încheia *DCB; corupt:* încheia *lecțiune ipotetică:* încheie A | nainte DCA; înainte *B* || 2 două *DCB; omite în A* | ziceri DC; vorbe *BA* \\ 3 nu derivă DC; nu ies *BA* | aceeaș DA; aceeași *CB* | și *DBA; omite în C* | de *DC;* despre *BA* jj 4 latine *DB;* romane CA | ei D;

scris: priivi DA.
redacțiune anterioară: în A i .

sale *CBA* | Romei DC; Romii *B;* Romii *adaugă exponent și nota sublineară* *redactare diferită de aceea din textul de bază, în A* || 5 II *DBA;* II *nent și nota sublineară 3, dar într-o redactare diferită de aceea din textul de* Titu Liviu *adaugă exponent și nota sublineară 1, în D;* Titu Livie *adaugă e* *sublineară l,în CA;* Titu Livie *omite exponent și nota sublineară 1, în B* | la an *CBA* | Romei DC; Romii *BA* || 7 C. Sulpiciu Peticu și C. Luciniu Stolo D; C. ticus și C. Lucinius Stolo C; C. Sulpicie Peticus și C. Lucinie Stolon DA || 8 ca trebuiau DC; trebuia *BA* \ să îmblînzească *DCB;* se-mblînzească A || 9 să DC; s tate *DCBA; redacțiune anulată:* cetatea A_2 j Aceasta D; Asta *CBA* | era *DC* veneau DCA; *corupt:* vineau B| 11 cari D; care *CBA* | citeau viitorul DCA; *corupt:* *B* | fulgerile DCB; fulgerele A j cerului DCA; *corupt:* ceriului B | și în DCB; *DCBA; redacțiune anulată:* zborurile A_2 \\ 13 shime *PBA; scris:* schime DCj v *scrzs:* vedească A j vreunui fapt *D;* vreunei fapte CBA || 14 era DCB; adăogiră D; adăogară CBA | danț *DCBA; rzdacțiune ipotetică anulată:* acțiune D; acție CBA |1 17 fel DCA; *corzzpZ:* feli B | fescenine adazzod *expo* *lineară 2, în DCA; omite exponent și nota subliniară 2, în B* \ adică D; adecă ceau să rîdă D; făceau să rîză CB; făcea să rîză Ajj 19 încă necultivat DC; încă BA || 20 astfel DCA; *corupt:* astfeli B||20-21 nemăiestrite DCB; nemăe un soi D; un fel CA; *corupt:* un feli B jj 22 dupe D; după CBA j însemni semna CBA j| 23 satira *DCBA; redacțiune anulată:* satiră A_2 j fiindcă fiindcă-ntr-însa A jera DCB; erea A j felul DCA; *corzzpZ:* feliul B || 24 *omzZe în BA* j la adresa D; la adresul C; în pofida BA jj 25 vreme *adaugă* *sublineară 3, în DC;* vreme *omite exponent și nota sublineară 3, în BA*[1] |j 26 a avut B j|26—27 întotdauna DCA; întotdeauna B || 28 vădește DCB; *scrzs:* v pe ostași DC; ierta ca ostașii BA j să DCB; se A || 29 nu-i cruțau *PC; coru* DA; nu îi cruțau B jj 30 Astfel DCA; *corupt:* Astfeli B j intrînd DC; într DA; ulițile CB jj 31 Romei DCB; Romii A | general D; șef CBA || 32 adduc *ponent și nota sublineară, în DB;* adducimus I *adaugă exponent și nota subline* 33 adică D; *omite în CBA* | birbantul DCA; berbantul B | pleșuv *adaugă e* *sublineară 4, în D;* pleșuv *omite exponent și nota sublineară 4, în CBA* || 34 despre spiritul C; despre duhul BA j plebeilor *DCA;* plebei B; *redacțiune an* A_2 | împotriva DB; împrotiva CA jj 34 — 35 celor mai mari lor D; mai ma mai marilor săi B || 35 este D; e CBA | Neviu D; Nevie CBA || 37 Lib. Istoria romanilor, cartea VII, cap. 2 CA j| 38 în D; *omite în CA*\l 38-39 în *redacțiune anulată:* în ținutul Etruria A_2 || 39 inventat DC; scornit A || 40 A ||41 în ediț. lui Juvenal, din 1801; etc, etc. D; învoi. I al scrieril Lipsiae, 1801, și altele C; în voi. I al scrierilor^ lui Juvenal, Lipsea, 1801

56

1 adică D; adecă CBA | întîmplarea DCA; norocul A | și DCA; ci B | să DC suli DBA; *corupt:* consoli C j| 2 cu fapta și cu vorba DCA; cu vorba 3 poetae *omzZe exponent și nota sublineară, în DB;* poetae *adaugă exponent ș* *1, în CA* || 4 sau DBA; *omite în C* | Rău va păți poetul Neviu de la Meteli D nevoi poetului Nevie CBA | Și-ntr-adevăr D; într-adevăr CBA |j 5 plebeu DC 6 pribegiei *adaugă exponent și nota sublineară 1, în D;* pribegiei *omite expone* *neară 1, în CBA* j| 7 triumfătorilor *DCBA; redacțiune anulată:* lui Cesar A_2 ||

[1] *cf. supra r.* 4, *șz intra r.* 40 și 41.
[2] *corupt:* scrielor; *lecțiuni: ipotetice:* scrie<ri>lor *și* scri<s>elor.

D; Nevie poetul C B A j asemenea ***DCA; corupt:*** asemine ***B***\\ 9 Acele ***DB;*** Aceste ***CA***\\ 10 Romei ***DC;*** Romii ***BA***\\ 11 subt ***PCA;*** sub ***DB***\ elenești ***PC;*** elinești ***DBA***\\ 12 Terențiu***D;*** Terenție ***CBA*** \ CeciliuD; Gecilie ***CBA*** \ lucrate după tiparul grecesc ***DCA;*** croite după ***<corupt:>*** tipariul grecesc ***B*** |j 13 sub ***DB;*** subt ***CA*** | | 14 adică Comedii de circiumă ***D;*** adecă Comedii de circiumă ***CA;*** adecă comedii de ***<corupt:>*** criciumă B| | 15 se lepădă ***PBA; corupt:*** se lepedă ***D; corupt:*** se leapădă CJ poporane ***DCA;*** poporale ***B***\\ 15—16 ea împrumută ***DCB;*** ea-mprumută ***A***|j 16 națiunea ***D;*** nația ***CBA*** j Atellana ***D;*** Atelană ***CBA***\\ 16—17 personagiele ***D;*** personagele C; persoanele ***BA; redacțiune anulată:*** personagele ***A₂*** \\ 17 ba și chiar ***D;*** și ***CBA*** \ costumul ***DCA; corupt:*** costiumul -Bl lor ***DCA; omite în*** B[j18mai nainte ***DCA;*** mai înainte ***B\ și în DCB;*** și-n AJ așadar A* prin urmare ***CBA*** \ de inventat decît numai intriga ***DC;*** de născocit decît numai intriga ***B;*** de născocit altceva decît numai intriga A | | 19 Astfel ***D;*** Acest fel[2] ***CBA*** |J 20 la ***DC;*** în B A | pe ***DA;*** la ***CB*** J latină ***adaugă exponent și nota sublineară*** *2,* ***în DCA;*** latină ***omite exponent și nota sublineară*** *2,* ***în*** BJJ21 privite ***DCB; scris:*** priivite A I poporane ***DCA;*** poporale ***B*** JJ 21 - 2 2 se joacă ***D;*** se joc ***CBA*** | | 22 sub ***DB;*** subt CA (nume DCA; numele ***B***\ 23 ale căror ***DCA;*** ale cărora ***B*** j sînt ***PBA; scris:*** sunt ***DC*** | | 24 sînt ***PBA; scris:*** sunt DC J adevărații ***DCA;*** adevărați D| |25 latine ***adaugă exponent și nota sublineară*** *3,* ***în DCA;*** latine ***omite exponent și nota sublineară*** *3,* ***în B*** |j 26 asemeni D; asemenea ***CBA*** j poartă ***DCA;*** purta ***B*** | alta ***DCB;*** una A JJ 27 era îmbrăcat DCB; erea îmbrăcat A; ***redacțiune anulată:*** e îmbrăcat ***A₂*** JJ27—28 iar cellalt DC; iar ***<corupt:>*** celalalt B; și celălalt AJ|28—29 ca gentilomii și cavalerii din timpul Renașterii D; ca gentilomii și cavalerii din timpul Renașterei C; ca cavalerii din veacul de mijloc BA JJ 30 măștii DCA; mășci B | personagie D; personage CBA | ridicule D; ridicole C; vrednice de rîs BA | | 31 elenești ***PC;*** elinești DBA JJ 32 erau DCB; ereau Aj subt PCA; sub DB| | 33 astfel DCA; corupf: astfeli B| să DCB; se A J Ercul DB; Hercul CA | | 34 Odiseu DC; Ulis BA JJ 35 căscată D; crestată CBA | pînă DCA; scris: ptnă B J nătărău ***DCBA; redacțiune anulată:*** caraghios ***A₂*** Jj 36 orășelul DC; orașul BA | căpetenie DCA; căpitenie B jj 37 adică D; adecă CBAj atelane D; atelană CBA { daca DA; dacă CB Jj 38 p. DC; fața A j| 40 L. Pomponis ***DC;*** L. Pomponie Aj Novius DC; NovieA| |41 Geschichte der dramatischen Literatur DC; Istoria literaturii dramatice Ajj

57

1 pînă DCA; scrzs: pi>nă BJ origină DC; origini BA (| 2 a junilor patriei și a oamenilor fără treabă DC; a tinerilor patriei ș-a oamenilor fără de treabă BA j să DCB; se Ajj 3 legătură DCB; legăminte A j din DBA; de C I solemn D; cu solemnitate CBA Jj 4 care D; ce CBA jj 6 Izbutirăm pînă aci, cred D; Izbutirăm, crez, pînă aci CA; Izbutirăm, cred, pînă ***<scris:*** pi>nă> aici B JJ 8 dupe D; după CBA | punct ***DBA;*** punt C J capital DC; însemnat BA j este D; e CBA Jj 9 întemeiat ***DCA; corupt:*** întemeiet B j pînă DCA; scrzs: pi>nă B ||10 elenilor DC; elinilor BA| Lațiu D; Lațium CBA | era DCB; erea AJ 11 geniul DC; duhul BA 1 n-avea alți ctitori D; n-avea alți titori CBA; ***redacțiune anulată:*** nu simțea altă înrîurire ***A₂*** | națiunile D; națiile CB; pe națiile A; ***redacțiune anulată:*** a națiilor A, |j 11—12 o împrejmuiau ***DCB,*** o-mprejmuiau A; ***redacțiune anulată:*** o ocol<eau>A,; ***redacțiune anulată:*** o-mpresurau A₂ jj 12 pe^ ***DCB;*** în A j adică D; adecă CBA | pe etrusci și pe osci ***DCBA; redacțiune anulată:*** a etruscilor ș-a oscilor ***A₂*** | | 14 aceste D; acestea CBAJJ 14-15 și în DB și-n CA | | 15 literare DBA; literarii C | | 15—16 poema epică, tragedia, comedia, poezia lirică D; poemă epică, tragedie, comedie, poezie lirică C; poem epic, tragedie, comedie, poezie lirică BA jj 16 erau DCB; ereau AJ

[1] ***corupt:*** feli B.
[2] ***scris :*** măsci DC.

subt CA; sub DB| elenești ***PC;*** elinești DBA jj 18 nainte de a expune DC; înainte d-a povesti BC jj 19 să DCB; se Aj ne DC; omztefnBAj satira DC; satura BAJ este D; e CBAJj |1 20 feluri ***DCA; corupt:*** feliuri Bj fiecare D; fiece C; fieșice B; fieșce Ajj 21 într-astfel DCA; ***corupt:*** într-astfeli BI amestecătura DCA; amestecul Bj scrieri felurite ce el compusese ***DC;*** scrieri deosebite pe care le-a compus BA | | 22 Enniu D; Ennie CBA | dupe D; după CBAj Pacuviu D; Pacuvie CBAj| 23 deosebite DCB; deosebitele Ajj 24 morală DCB; moral Ajj 25 să DCB; se Aj loviri cu ascuțiș D; loviri ascuțite CBAjj 26 împotriva^ D; împrotiva CBA(năravuri DA; moravuri CBj societății DBA; societăței C j împotriva^ D; împrotiva CBAj| 27 însă nimic nu se poate hotărî D; însă nu se poate hotărî nimic CBAj acestea D; aceasta CBAjj 27—28 mulțumi DCA; mulțămi B | | 28 transcriind D; de a transcri C; prescriind BA] Diomede DC; Diomed BA| esteD; e CBAjj29 o poemă defăimătoare DC; un poem defăimător BA | lucrată DC; lucrat BAj vechei DCB; vechii A | | 30 astfel DCA; ***corupt:*** astfeli Bj au ***DCB;*** a A) Luciliu, Orațiu și Persiu D; Lucilie, Horație și Persie C; Lucilie, Orație și Persie BA | Dar DC; Iar BAJ] 30—31 odinioară, o poemă compusă de felurite poezii se numea satira D; odinioară, o poemă compusă de deosebite poezii se numea satiră C; odinioară, un poem alcătuit de deosebite poezii se numea satiră BA; ***redacțiune ipotetică anulată:*** odinioară <satira> erea un poem alcătuit de deosebite poezii ***A₂*** jj 31 Pacuviu D; Pacuvie CBA | | 32 Enniu D; Ennie CB; Ennie ***adaugă exponent și notă sublineară, inexistentă în DCB;*** Diomedes, lib. III, p. 482, ed. Putsch : « Satira est carmen apud Romanos nune quidem maledicum ed ad carpenda hominum vitia archaeae comoediae charactere compositum; quale scripserunt Lucilius et Horatius et Persius. Sed oiim carmen, quod ex variis poematibus constabat, satira dicebatur, quale scripserunt Pacuvius et Ennius.» A|j33 feluri DCA; ***corupt:*** feliuri B[1] satiră ***DCA;*** satire BJJ34 de scrieri felurite, în versuri DC; de mai multe scrieri B; de deosebite scrieri A| și D; ***omite în CBA*** \ fel ***DCA; corupt:*** feli BJ a pierit D; pieri C; nu pieri BA|J35 însemnați de Diomede DC; mai sus însemnați BA | cealaltă DC; ***corupt:*** ceilaltă B; ceelaltă A] o poemă DC; un poem BAJJ35—36 determinată DC; hotărîtă BA{J36 caracter DBA | ***scris:*** character CJ s-o DC; să-1 BA Jj 36—37 totdauna DCA; totdeauna BJj37 strălucită DC; strălucit BA |J sîntem ***PBA; scris:*** suntem DC | invențiune D; invenție C; scornire BAjl 37—38 Să întrebăm DB; Se-ntrebăm CA | | 38 Quintilian DC; Cvintilian B; Cuintilian A | carele D; care ***CBA*** j astfel D; într-astfel C; ***omite în BA*** jj 39 Luciliu D; Lucilie CBAj întîi DC; ***scris:*** întii B; întii Aja dobîndit ***DCA;*** au dobîndit Bj însemnate DB; însemnate ***adaugă exponent și notă sublineară, inexistentă în DB:*** Quintiliani Inst. orat., X, 1 : « Satira tota nostra est, in qua primus insignem laudem adeptus est Lucilius» ***în*** CAj Pliniu D; Plinie CBA |j

58

1 se întinde DCB; se-ntinde AJ a fost aflată DC; au fost scornită B; a fost scornită Ajj întîi DC; ***scris:*** înfBi B; întii A] Luciliu ***adaugă exponent și nota sublineară*** *1,* ***în D;*** Lucilie ***adaugă exponent și nota sublineară*** *1,* ***într-o redactare deosebită față de textul de bază, în CA;*** Lucilie ***omite exponent și nota sublineară*** *1,* ***în*** Bjj 3 Luciliu D; Lucilie ***CBA*** (felul curat literar DC; adevăratul fel[1] literar BA JJ 4 cei DC; ***omite în BA*** J mînele DCA; mînile ***B; redacțiune ipotetică anulată:*** miinele ***A₂*** jj 6 Luciliu1D; Lucilie ***adaugă exponent și nota sublineară*** *2,* ***într-o redactare diferită față de textul de bază, în CA;*** Lucilie ***omite exponent și nota sublineară*** *2,* ***în*** Bj din D; în CBA | cu D; ***omite în CBA*** jj6—7 148 de ani înainte de Hristos, la Sussa, în țara aruncilor, și mo

[1] ***corupt:*** feli B.

la Neapoli, în 103 ***D;*** 148 ani în<ainte> de Hr<istos>, ia Sussa, în țara aruncilor, mort la Neapole, la 103 ***între paranteze în C; omite în B;*** 148 ani în<ainte> de Hr<istos>, la Sussa, în țara aruncilor, mort la Neapoli, la 103 ***între paranteze în Aj\\7*** liber fiind ***D;*** și liber CBA || 7—8 înalta sa pozițiune ***D;*** nalta sa poziție C; înaltul său post ***B;*** naltul său post A || 8 șig ***D; omite în CBA*** | mîrșevia ***DC;*** mîrșăvia semeață ***BA*** || 9 cucernicie ***DC;*** cucerie ***BA*** j vechile ***DCB;*** vechele A | Romei ***DCB;*** Romii A | vărsă ***D;*** el vărsă ***CBA*** || 10 bucăți exametre ***D;*** bucăți hexametre ***C;*** bucăți în versuri exametre ***BA*** || 11 dărîma ***D;*** dărăma ***CBA***[2] | și de dojana ***DBC ; omite în A*** || 12 instituțiunile D; instituțiile ***CBA*** | și în ***DCB;*** și-n A | năravurile ***DA;*** moravurile ***CB*** | țărei ***DCB;*** țării A || 13 censură ***DCA;*** cenzură ***B*** | da ***DC;*** dete ***BA; redacțiune ipotetică, anulată:*** da ***A₂*** | mărețe DCB;măreți A| Daca ***DA;*** Dacă ***BC*** || 15 cealaltă DC; ***corupt:*** ceialaltă B; ceelaltă A **j** neasemuită ***D;*** minunată CBA | virtuței ***DCA;*** virtuții B || 16 să prețuim ***DCB;*** se prețuim A; ***redacțiune anulată:*** se prețuiți ***A₂*** **|** dupe ***DC;*** după BA || 17 și în ***DB;*** și-n CA j virtutea e, pentru om, de a cunoaște ***D;*** virtutea e, pentru om, d-a cunoaște CA; virtutea, pentru om, e d-a cunoaște B|| 18 fieșce ***DC;*** orice BA | de a deosebi ce e drept ***D;*** d-a deosebi ce e drept ***C;*** de a deosebi ceea ce este drept B; d-a deosebi ceea ce e drept A || 19 e^ ***DCA;*** este B | onest ***DC;*** cinstit BA | sînt^ ***PBA; scris:*** sunt ***DC*** | sînt^ ***PBA; scris:*** sunt ***DC*** || 20 rușinos ***DCA; omite în B*** | necinstit ***DBA;*** neonest C | de a pune ***D;*** d-a pune CBA | și un ***DB;*** ș-un CA | dorinței ***DC;*** la dorința BA|| 20—21 de a dobîndi ***DCA;*** de a cîștiga B[| 21 d-a cîntări ***DC;*** d-a măsura BA | cu balanță dreaptă ***D;*** c-un cîntar drept CA; cu un cîntar drept B || 22 de a face onoarea cuvenită ***D;*** d-a face onoarea cuvenită C; d-a face cinstea cuvenită BA | este onest ***DC;*** e cinstit BA || 23 năravuri ***DA;*** moravuri CB] din contra ***DC;*** dimpotrivă BA; ***redacțiune anulată:*** dimprotivă ***A₂*** | apărătorul ***DCA; corupt:*** apărătoriul B | năravuri ***DA;*** moravuri CB || 24 și al oamenilor buni ***D;*** ș-al bunilor oameni CBA | aceștia ***DCA;*** aceștiia B | prietin ***DB;*** prieten CA ||25se ***DC; omite în BA*** | întîi ***DC; scris:*** întLiB; întii A | patriei ***DCB;*** patriii A || 26 la sfîrșit ***DCA;*** în sfîrșit B **j** nostru ***adaugă exponent și nota sublineară**2, **în D;*** nostru ***adaugă exponent și următoarea notă sublineară:*** Gerlach, Lucilii fragmenta p[3]. 79: Virtus, Albine, est pretium persolvere[4] verum, / Queis in versarum, queis vivium rebus, potesse: / Virtus est hominis, scire id, quod quaeque habeat res. / Virtus, scire homini rectum, utile, quid sit honestum; / Quae bona, quae mala item, quid inutile, turpe, inhonestum : / Virtus, quaerendae rei finem scire modumque. / Virtus, divitiis pretium persolvere posse : / Virtus, id dare, quod re ipsa debetur honori; / Hostem esse atque inimicum hominum morumque malorum, / Contra defensorem hominum morumque bonorum, / Hos magnifacere, his bene velle, his vivere amicum : / Commoda praeterea patriae sibi prima putare, / Deinde parentum, tertia jam postremaque nostra » CA || 27 Luciliu ***D;*** Lucilie CBA | Atace ***DC;*** Atacs BA |1 28 Quintilian ***DC;*** Cvintilian B; Cuintilian A | că el n-a avut ***DC;*** că nu prea avea ***BA*** || 29 dupe-D; după CBA | ilustrul Orațiu ***D;*** ilustrul Horație C; vestitul Orație BA | spirit ***DC;*** duh BA | grație ***DC;*** mlădiță BA ||29—30 el apucă în mîna sa măiastră armele ***D;*** el apucă în mîna sa măiestreață armele C; el luă în mînă armele BA || 30 Luciliu ***D;*** Lucilie CBA || 31 era ***DCB;*** erea A | exametrul ***DBA;*** hexametrul C || 32 luîndu-și ***DC;*** luînd BA | asupra ***D;*** asupra C; asupră-și BA **j** relele generale ale societății ***DC;*** obșteștile rele ale societății BA | știu să pună ***D;*** el știu să puie CB; el știu se puie A || 33 amărîciunei ***DC; scris:*** amărbciunei BA| Luciliu ***D;*** Lucilie ***CBA*** o ironie glumeață ***DC;***

[1] ***Paranteza:*** 148 ani în«(amte> de Hr<(istos>, la Sussa, în țara aruncilor, mort la Neapoli, la 103, ***este adnotată marginal, în A, probabil în vederea retipăririi în Revista română:*** la notă.

[2] ***scris:*** dî>n>ma BA.

[3] fața A.

[4] solvere A.

«o batjocoră iscusită B; o batjocură iscusită A || 34 formă ***DCB; corupt:*** foarmă A | modestă ***DCBA*** ***redacțiune anulată:*** zmerită ***A₂*** | isteață ***D;*** vicleană ***CBA*** || 34—35 cu o limbă mlădioasă ș dulce ***DC; omite în BA*** || 35—36 asupra paraziților nesăturați ***DC;*** asupra nesăturațilo paraziți BA; || 36 răsipitorilor ***D;*** risipitorilor CBA | zgîrciților ***DCA;*** cămătarnicilor B ||3 pînă ***DCA; scris:*** pînă B; în contra ***DC;*** împrotiva B; împotriva A || 38 și a desfrînării ***DC*** ș-a desfrînării BA 1 adevărat ***DC;*** adevăr BA | cînd ***DCBA; redacțiune anulată:*** unde ***A₂*** || 3 prea ***DCB; omite în A*** | era om ***DC;*** era un om B; erea un om A | să ***DCB;*** se A | jertfi ***DC*** jărtfi BA || 40 orice ***DB;*** orce CA || 41 în prefața Istoriei naturale ***D;*** Plinii Historia natura lis. Praefatio : « Satira carmen a primo omnium auctore Lucilio repertum est» CA || 42 ec ***D;*** edidit ***CA;*** Fragm.,p. 79 ***D;*** fragmenta, p. 79 C; fragmenta, iața 79 A| Ch. Labitte ***D*** Charles Labitt A||43 Lucile ***D;*** Lucile ***adaugă:*** voi. I din scrierile sale ***în C;*** Lucile ***adaug*** voi. I al scrierilor sale ***în A ||***

59

1 satirele ***DA;*** satirile ***CB*** |j 1—2 o conversațiune plină de grații și de spirit ***D; o*** convers ție plină de grații și de spirit C; conversația cea mai grațioasă și cea mai plină de duh I conversația cea mai grațioasă, cea mai plină de duh A || 2 eho ***PCBA; corupt :*** eco ***D*** | din ace ***D;*** dintr-acele CBA | Mecena ***D;*** Mecenas BA; ***corupt:*** Mecenoes C || 3 în tricliniele ***D;*** tricliniile C; pe paturi BA | bogatei vile de pe Esculin ***adaugă exponent și nota sublineară*** ***in D;*** bogatei vile[1] de pe Esculin ***adaugă exponent și o notă sublineară, inexistentă în textul*** ***•bază:*** Pe muntele Esculin, în Roma, era clădit minunatul palat al lui Mecena (Horație, S tir. I, 8). — Triclinium se chemă, la Roma, odaia de mîncare unde oaspeții erau culcați trei paturi verticale împrejurul mesei C; ***omite și textul și exponentul și nota sublineară, în*** ***omite și textul și exponentul și nota sublineară, care, însă, e anexată rindului*** 24 ***în A*** Orațiu Horație C; Orație BA || 4 Varru și amicii lor ***D;*** Varie și amicii lor C; Varie și pr tenii lor BA || 5 sînt ***PCBA; scris:*** sunt ***D*** | șase ***DCA; scris:*** șese B || 6 Persiu ***D;*** Pers CBA | autor ***DCA;*** poet B | a intra ***DCA;*** a întră B || 7 să ***DCB;*** se A || 8 spre ***DC; om*** ***în BA*** | descurca ***DC;*** deslega ***BA*** || 9 însă satira nu se cufundă, cu Persiu, în întuneric însă satira nu se cufundă, cu Persie, în întunerec C; însă satira nu se cufundă, cu Persie, în în nericB; însă satira nu se cufundă, în întunerec, cu Persie A; ***lecțiune paralelă, indicată de ex*** ***nenții*** 1, 2, 3, ***adăugați la cuvintele*** cufundă, întunerec ***și*** Persie, ***din textul A:*** în întunerec în satira nu se cufundă cu Persie ***A₂*** || 10 sub ***DB;*** subt CA | ar fi fost ***DCBA; redacțiune anula*** ar fi A^ || 11 de n-ar fi uneori pătată ***D;*** de n-ar fi fost uneori pătată C; de n-ar fi păta BA Jj 11—12 bogăție în imaginațiune ***D;*** bogăție în imaginație C; bogăție de închipuiri BA || expresiuni D; expresii CBA | epoca ***DCA;*** epoha B | de degradare ***DC; omite în BA \ el*** trăit ***DC;*** au trăit B; a trăit A 11 13 s-a răsfrînt ***DC;*** s-au prăvălit B; s-a prăvălit A| ***DBA; omite în C j|*** 14 vedea ***DCA; corupt:*** videa B | împrejuru-i ***DCA; corupt:*** împregiur B] cu un cinism învierșunat ***DC; omite în BA*** ||14—15 descrie ***D;*** descri C; povesti **j**|15 blestemîndu-le ***DCBA; redacțiune anulată:*** afurisindu-le ***A₂*** | orice ***DB;*** orce ***CA*** || 16 acea ***DB;*** într-acea CA || 17 ea se prostitui în tabelurile cele mai respingătoare ***D;*** se prosti ***în*** tablourile cele mai respingătoare C; ea fu în veci întărîtată[3] ***BA*** | Astfel ***DCA; coru*** Astfeli B | sînt ***PBA; scris:*** sunt ***DC *** 18 satirele ***DCA;*** satirile B | descrieri ***DC;*** fa BA ||19 inspirațiuni ***D;*** inspirații CBA || 20 Așa, purtată din mîni în mîni ***DC;*** Purtată așa, mînă în mînă B; Purtată așa, din mîni în mîni A| Luciliu ***D;*** Lucilie CBA | Orațiu ***D;*** Ho ție C; Orație BA || 21 să ***DCB;*** se A | și a îndatoririlor ***DC;*** și a datoriilor B; ș-a datori

[1] ***corupt:*** vilei C.

[2] ***corupt: ei*** C.

[3] ***scris:*** intentată B.

A |i 24 libelli ***omite exponent şi nota sublineară, în DB;*** libelli ***adaugă exponent şi nota sublineară, într-o redactare diferită de aceea din textul de bază (vezi supra, r. 3), în CA*** |J 25 dorinţe ***D;*** dorinţă ***CBA*** | bucurii ***D;*** bucurie ***CBA*** [strădări ***DC;*** năzuiri ***BA; redacţiune anulată:*** năsliri ***A₂*** \\ 26 materii ***D;*** materialuri ***CBA*** | a explica ***DC;*** a desluşi ***BA*** | pre larg ***DB;*** pe larg ***CA*** || 27 definiţiune ***D;*** definiţie ***CBA*** \ fel ***DCA; corupt:*** feli ***B*** || 28 era ***DCB;*** erea ***A*** | sub censură ***D;*** la censură ***CA;*** la cenzură B | defectele comune ***DC;*** greşelile obşteşti ***BA; redacţiune anulată:*** greşelele obşteşti ***A₂*** j societăţii ***DBA;*** societăţei ***C*** || 29 exemple ***DC;*** pilde BA | de a prezenta D; de a prezintă ***C;*** de a înfăţişa ***B;*** d-a înfăţişa A || 30 fel de poezie[7] ***DCA;*** feli[5] de poezie ***B*** j s-a născut ***DCA;*** s-au născut ***B*** j| 31 imitaţiune D; imitaţie CBA i| 32 daca DCA; dacă B | ar voi ***DB;*** ar vrea CA | negreşit ***DC;*** neapărat ***BA*** || 33 elenă DC; elinească BA J dupe D; de pe CB; după A | silii ***DCBA; redacţiune anulată:*** silele ***Ai*** || 34 oarecare analogie DC; oareşcare asemănare BA | şi DC; dar B || 35 cari D; care CBA [amîndouă întrunite, compun genul satiric latin D; amîndouă întrunite, compun felul satiric latin C; împreunate cu critica, alcătuiesc felul[5] satiric BA; ***redacţiune ipotetică, anulată:*** împreunate, alcătuiesc satira <latină> ***A₂*** || 36 sylii ***adaugă exponent şi nota sublineară*** *2,* ***în D;*** sylii ***omite exponent şi nota sublineară*** *2,* ***în CBA*** | Fliunta ***omite exponent şi nota sublineară, în DB;*** Fliunta ***adaugă exponent şi nota sublineară*** *2,* ***în CA*** || 36—37 filosof sceptic carele trăia pe la 279 înainte de Hristos D; filosof sceptic care trăia pe la 279 în<ainte> de Hr<istos> ***CA[4] ; omite în B*** || 37 Archiloh ***adaugă exponent şi nota sublineară*** *3,* ***în DC;*** Archiloc ***omite exponent şi nota sublineară*** *3,* ***în B;*** Archiloc ***adaugă exponent şi nota subliniară*** *3,* ***în A*** |î 37—38 poet liric, din Păros, între 714 şi 679 D; poet liric, din Păros, între 714 — 679[5] ***CA[6] ; omite in B*** || 38 nu aveau DC; n-aveau BA | caracter DBA; ***scris:*** character C |(40 Satir., I, 8 D; Juvenal, Satira I, v. ***S[7] CA[8]*** [[42 I D; voi. I CA ||

60

1 înveninată ***DCB;*** -nveninată A | vărsă ***DCB;*** vărsa A [veninul DC; fierea BA JJ ***2*** care nu voia să-1 ia de ginere D; care nu voia a-1 lua drept ginere C; ce nu voia a-1 lua de ginere B; ce nu voise a-1 lua drept ginere A | Cellalt DC; ***corupt :*** Celalalt B; Celălalt A | se servi DC; se slujea B; se sluji A; ***redacţiune anulată:*** se slujea ***A₂*** | exametru ***DBA;*** hexametru C || 3 în două-trei cărţi DC; în două din trei cărţi BA || 4 cîteodată DCA; uneori B } şi în DB; şi-n CA j satira latinilor DC; satira romană BA; ***redacţiune anulată :*** satira latină ***A₂*** | criticele ***DCBA; redacţiune anulată:*** criticile ***A₂*** | se atingeau ***DCBA; redacţiune anulată:*** se ating ***A₂*** || 5 filosofi DA; filosofii CB || 6 rîs DB; rîs ***adaugă exponent şi nota sublineară:*** Ca dînsul făcuse mai nainte filosoful Xenofone din Colofon C; rîs ***omite exponent şi nota sublineară din C, dar adaugă, într-o paranteză, în text:*** ca dînsul făcuse mai nainte filosoful Xenofon din Colofon A || 7 Luciliu D; Lucilie CBA | Oraţiu D; Horaţie C; Oraţie BA || 8 Archiloh DC; Archiloc BA || 9 sub DB; subt CA || 10 şapte ***DCA[9] ;*** şepte B;[Greciei ***adaugă exponent*** §& nota ***sublineară 1, în DCA;*** Greciei ***omite exponent şi nota sublineară 1, în B*** subt ***PCA;*** sub DB j al lui DCA; alui A|| 11 sînt ***PBA; scris:*** sunt DC || 12 pe ici pe colea D; pe ici şi pe colea ***CBA;***

[1] ***sintagma:*** fel de poezie ***este tipărită cu caracter* cursive în C, şi subliniată în A.***

[2] ***corupt.***

[3] ***corupt:*** feliul B.

[4] //? A, ***propoziţiunea*** filosof sceptic care trăia pe la 279 în<ainte> de Hr<istos> ***poartă^ marginal, indicaţia:*** La note.

[5] ***corupt:*** 676 C.

[6] ***în A, marginal, menţiune pentru toată sintagma biografică, probabil cu prilejul editării versiunii C:*** La notă.

[7] ***corupt:*** 86 C.

[8] ***vezi supra, sub r.*** 3.

[9] ***lecţiune ipotetică:*** şepte A.

redacţiune anulată: ici şi pe colea ***A₂*** j satirele DA; satirile CB | adesea DCA; ***corupt:*** ade sînt PBA; scris; sunt DC || 13 scrise într-unu sau două versuri DC; scrise într sau două-trei versuri B; scrise numai într-unu sau două-trei versuri A || 14 caracterul ***scris:*** characterul C || 15 să nu mai căutăm în zadar imitaţiune D; să nu mai căută zadar imitaţie C; să nu mai căutăm imitaţie B; se nu mai cătăm imitaţia A||16 pri ***P; scris:*** priimim ***DCBA*** || 17 expresiuni glumeţe şi iscusite D; expresii glumeţe şi isc C; spuse iscusite BA || 18 culesese D; culeseseră CBA | eleni DC; elini BA | au nir la urmă DCB; au nimerit, mai la urmă A || 21 cătarea DC^4; căutarea ***B*** || 2 lui DC; a lui BA | Terenţiu Varro ***adaugă exponent şi nota sublineară*** *2,* ***în D;*** Terenţie "Va ***adaugă exponent şi nota sublineară*** *2,* ***în CA;*** Terenţie Varon ***omite exponent şi nota sublin*** *2,* ***în B*** | născut D; ***omite în CBA*** ||22—23 la anul 216 înainte de Hristos D; (216 în<a de Hr<istos>)[1] CA; ***omite în B*** || 23 care D; ce CBA || 24 filosofului Menip DC; filos grec Menip BA învăţatul amic al lui Cicerone D; Acel învăţat amic al lui Cicero Acel învăţat prieten a lui Ciceron B; Acel învăţat prieten al lui Ciceron A ||24— ceasurile-i de răgaz D; în ceasurile de răgaz C; în ceasurile sale de răgaz BA || 25 ad DCB; adîncele A | studie D; studii CBA || 26 despărţite DCA; ***omite în B*** || 27 feluritele I ***corupt:*** feliuritele B | şcoalelor DB; şcolilor CA || 28 («iubitor de rîs ») D; om/te ***în CBA*** Menip DB; Menip ***adaugă exponent şi o notă sublineară, inexistentă în DB:*** Iubitor de rîs; numeşte DiogeneLaerţie în Vieţile[2] filosofilor CA| discipol al lui Diogen D; discipol al lui Di C; ucenic a lui Diogen B; ucenic al lui Diogen A | Varro D; Varron CBA || 30 era DCB; er subiect DC; sujet BA | Satirele menipee DA; Satirile menipee C; Satirile menipee a Varron B||31 pe ***PCBA; corupt:*** de D | jumătate DCA; ***corupt:*** giumătate B | erau D ereau A|| 31-32 eleneşti ***PC;*** elineşti DBA || 32 de[3] D; omite ***în CBA*** || 33 acestea astea CA | erau ***DCB;*** ereau A; ***redacţiune anulată:*** nu ereau A₂ | felurite ***DCA; corupt:*** fel B| lucrări DCB; lucruri A || 34 satirele DA; satirile BC | Enniu D; Ennie CBA | Pacuv Pacuvie CBA | va fi fost DC; o fi fost BA|| 35 satirele DBA; satirile C j acestea DCA; ***c*** aceste B| La Satyre Menippee DC; Satira menipee BA||36 moralia D; moralia ***adaug*** moralistes grecs, traduits[5] en franeais. fîdition Charpentier CA |) 38 Menippees D; Me ***adaugă:*** voi. I al scrierilor sale CA||

61

1 francezilor DCB; franţezilor A| timpul] DC; vremea BA || 1—2 religiune D; religie CBA secolul DC; veacul BA | al XVI-lea DCA; al XVI<-lea> B | împotriva D; împrotiva CBA | lice DB; catolice ***adaugă exponent şi o notă sublineară, inexistentă în textul de bază:*** La Menippee (Catholicon d'fispagne). fîdit.[5] de Ch. Labitte CA || 3 încoace D; încolo ***CBA*** afară numai daca vom număra şi pe împăratul Iulian, autorul unei poeme greceşti MwjOTTOYckv, satiră în contra bărbii cetăţenilor din Antiohia D; afară numai daca vom nur pe Julianus, autorul unei poeme, numită MICTOTTOYCOV, satiră în contra bărbilor cetăţenil Antiohia C; ***omite în B;*** afară numai daca vom număra şi pe Julianus, autorul unui numit Mt(T07roYcov, satiră împotriva bărbilor cetăţenilor din Antiohia A||6 să DCB; felul ***DCA; corupt:*** feliul B | însă D; Tocmai CBA || 7 Cîaudiu D; Claudie CBA || 8 ***DCB; scris:*** prennoi A ||9 şi în DCB; şi-n A [morţii ***DBA;*** morţei C| apoteo apoteosului CBA || 10 Apokolokyntosea D; Apokolokintosul ***adaugă exponent şi o not nea, inexistentă în textul de bază:*** J. J. Rousseau 1-a tradus franţozeşte : L'Apocolokin

[1] ***în A, marginal, menţiune pentru toată paranteza:*** La notă.

[2] ***redacţiune anulată;*** Viaţa ***Ai .***

[3] ***abreviat:*** trad. A.

[4] ***abreviat:*** fîdit. C.

[5] fîdition A.

C; Apokolokintosul D; Apokolokintosul ***adaugă exponent şi o notă sublineară, inexistentă, in*** *4extul* ***de bază:*** J. J. Rousseau 1-a tradus franţuzeşte — L/Apoeolokinthose A | pare a fi D; ***e CBA*** || 11 tîrzii ***DCA;*** întîrziate ***B*** | sub ***DB;*** subt ***CA*** | ei ***D;*** sa ***CBA*** | să ***DCB;*** se ***A*** || 12 Enniu ***D;*** Ennie ***CBA*** | pînă ***DCA; scris:*** | p-^nă DI într-acel DC; într-acest DA; ***re-dacţiune anulată:*** într-acel A₂ | fel DCA; ***corupt:*** feli D || 13 pînă DCA; «crfe; ptnă *B*\\ 14 însemnate DC; însemnătoare CDA || 15 epocele ***DCA;*** epohele ***B*** j închipuirile DDA închipuirele C | capricioase DC; capriţioase ***BA*** || 16 lucrări DCA; lucruri D J erau ***DCB,*** ereau A j strîmtorate DC; strîmtorite D; strimtorate A || 17 printre ***DCA; corupt:*** pintre ***B]*** de însemnat ***DB;*** de-nsemnat CA || 18 Petroniu D; Petronie CDA j descrie DC; zugrăveşte DA | vremile ***DCB;*** vremurile A || 19 imperiului ***DB;*** imperiului roman CA j titlul DCA; ***corupt:*** titlu D | cuprinderea D; coprinderea C; sujetul ***BA*** || 19—20 a o prenumăra D; ***corupt:*** a-1 prenumăra CDA || 20 printre DCA; ***corupt;*** pintre D || 21 Aşadar DC; Deci DA | exametre ***DBA;*** hexametre C | inaugurată ***DC;*** născocită ***BA*** | Luciliu D; lucilie CDA || 22JJtotdauna DCA; totdeauna D | regule D; reguli CDA | cealaltă DC; ***corupt;*** ceilaltă D; ceelaltă A u 23 cuvîntul DC; vorba DA || 24 a-1 zice D; a o zice[1] ***CBA*** | îl -rosteşte D; o rosteşte[2] CBA, |j 25^ cîştigase DCA; dobîndisă BJ în DCA; din B || 25-26 putea să se încredinţeze D; putea să se-ncredinţeze CA; se putea încredinţa D || 26 s-a născut ***DCA;*** s-au născut B | s-a desvoltat DCA; s-au desvoltat B || 27 întîi DC; scris; Intii B; întii A || 28 felul DCA; corup*: feliul D || 29 jegule DC; reguli DA || 31 Subt ***PCA;*** Sub DB | a trecut ea în literaturele moderne D; a trecut ea în literaturile moderne CA; ea trecu în literaturile moderne B jj 32—35 mai toate naţiunile[3] civilizate ale Europei ^iu cultivat, cu mai mult sau mai puţin succes, această ramură a poeziei. La noi, românii, avem bune începuturi şi speranţe d-a merge mai departe. Nepoţii învaţă lesne meseria stiăbunilor 1 DC; pintrt[3] care am fi fericiţi de-a număra mari satirici români. — S-avem bună credinţă I Nepoţii învaţă lesne meseria străbunilor, şi poate că, cu vremea, vom şti să ajungem pe ai noştrii B; printre care am fi fericiţi de a vedea figuiînd mari satirici români. S-avem bună credinţă 1 Nepoţii învaţă lesne meseria străbunilor şi, cu vremea, vom şti pcate a-i ajunge! A jj 36 Paris, 1855 *P:* ***eroare:*** Paris, 1853 D; ***omite în CB;*** Paris, 10 aprilie 1855 A ||

NOTE

Articolul este prima contribuţie erudită a lui Odobescu; ea pune în lumină întinderea şi temeinicia informaţiei tînărului autor. Aceste însuşiri rezultă cu claritatejpentru cine urmăreşte trimiterile lui Odobescu şi ajunge să se convingă de contactul direct al acestuia cu vechile izvoare şi cu cele mai bune cercetări critice ale ştiinţei mai vechi şi mai noi. La data la care compunea studiul *Satira latină,* Odobescu dispunea de altfel de o bogată bibliotecă personală, compusă din ediţii critice ale autorilor antici, apoi «din lucrări de istorie, istoria artei, arheologie, ca şi din opere literare stră-ine şi române. Cîţiva ani mai tîrziu, în 1858, Odobescu întocmeşte cu mînă

[1] *în C, evidentă eroare, produsă prin înlocuirea vocabulei* vorba *din BA, la retipărire, cu* -cuvîntul.

[2] naţiile C.

[3] *corupt.*

proprie catalogul alfabetic al cărţilor sale, catalog conservat în lecţia de mss a B.A.E. sub cota: ms. rom. nr. 4360. Est caiet in-4°, de 86 foi, legat în piele şi purtînd pe cotor inscripţ litere aurite : *Gatalogue de livres A.* O. Pe pagina 86 Odobescu a n „1548 (?) volumes en Mars 1858". Mai tîrziu, în 1866, într-un alt reg de format mai mare, înregistrat la B.A.E. sub cota: ms. nr. 5687, care conţine şi un inventar al bunurilor lui Odob <ja şi diferite însemnări relative la gospodăria sa, Odobescu a dat u catalog al cărţilor sale *{Gatalogue de livres),* nu în ordine alfabetică, completează pe cel precedent, dar e mai puţin sistematic decît ac deoarece nu cuprinde indicaţia locului şi data cărţilor catalogate.

Publicăm, în *Anexe,* ambele aceste documente, de mare însemn pentru studiul izvoarelor şi culturii lui Al. Odobescu. Din parcur acestor două cataloage se poate vedea cum Odobescu lucra pe sale personale, o împrejurare pe care o va confirma mai tîrziu fostu coleg la legaţia română din Paris, George Bengescu, în ale sale *suvenire ale carierii mele,* Bruxelles, 1899.

Controlăm, în cele ce urmează, întregul material de referinţe Odobescu în *Satira latină,* arătînd în legătură cu fiecare din trimi sale, dacă lucrările respective se găsesc în cataloagele bibliotecii pers a. lui Odobescu, dînd întregul context citat, atunci cînd este cazul adăugînd alte indicaţii utile cu privire la aceste izvoare.

51₃₀ Quintilian, *Institutio oratoria,* lib. X, cap. 1. Iată citatu Quintilian la care se referă Odobescu : „Satira quidem tota nostr in qua primus insignem laudem adeptus Lucilius quosdam ita d sibi adhuc habet amatores, ut eum non eiusdem modo operis aucto *mă* omnibus poetis praeferre non dubitent".

52₈₈ [Jean Jacques] BartMlemy, *Voyage [dujeune]Anachars Grece, vers le milieu du quatrieme siecle avânt Vere vulgaire,* 1788], c Betipărită adesea, Odobescu poseda în biblioteca sa ediţia din Par TII *(avec un Atlas in-folio).* Capitolul 69 din celebra scriere, o sin cunoştinţelor de arheologie şi filologie clasică ale secolului al XVII -cuprinde „Istoria teatrului grec", cu multe referinţe la izvoarele a

52₀₉ [Friedrich-Gottlieb] Welcker, *Nachtrag zu der Schrift Aeschylische Trilogie [nebst einer Abhandlung Uber das Satyrspiel,* F furt am Main, 1826]. Este vorba de volumul care completează s lui Welcker, *Die Aeschylische Trilogie Prometheus und die Kabir zu Lemnos nebst Winken uber die Trilogie des Aeschylus uberhaupt,* stadt, 1824. Ambele scrieri au aparţinut bibliotecii lui Odobescu legate împreună, la B.A.B., sub cota II 349363. Trimiterea lui hescu se referă la capitolul *TJeber das Satyrspiel,* în *Nachtr* p. 183—340, fără a pune însă la contribuţie întregul bogat ma grupat de Welcker. Expunerea lui Odobescu pare orientată mai de scrierea următoare :

52₃₉ [Henri Joseph Guillaume] Patin, *Etudes sur les tragique* voi. I—III, Paris, 1843, operă care a aparţinut bibliotecii lui Od şi este înregistrată acum la B.A.B. sub cota II 35250. Trim lui Odobescu se referă la voi. III, p. 442 urm. : *Appendic le drame satyrique des Grecs et sur le Cyclope d?Euripide.* Aici se indicată partea cea mai întinsă a bibliografiei lui Odobescu, care

mulțumit însă s-o utilizeze ea pe un izvor de a doua mînă, ei a consultat-o direct şi a extras din ea toate informațiile necesare, într-o expunere originală.

52$_{40}$ [Johann Gottfried Jakob (nu Got)] Hermann, *De ăramate comico-satyrico,* în *Opuscula,* t. I, Lipsiae, 1827, citată şi de Patin, p. 443 (în note), dar văzută de Odobescu, care dă pagina (44 etc). Scrierea nu se găsea în biblioteca lui Odobescu.

52$_{41}$ Horatius *(scris* : Orațiu), *De arte poetica,* v. 220 urm. :
,,Carmine qui tragico vilem cerpavit ob bircum,
Mox etiam agrestis satyros nudavit et asper
Incolumi gravitate iocum temptavit eo quod
Inlecebris creat et grata novitate morandus
Spectator functusque sacris et potus et elexa" etc. etc.

52$_{42}$ *Fragmenta graecorum satyrographorum,* edid. Friebel et Larsow, Berlin, 1837. Opera nu se găsea în biblioteca lui Odobescu.

53$_{38}$ Casaubon, *De satyrica graecorum poesi et romanorum satyra?* Paris, 1605. Scriere clasica a vechei erudiții în problema literaturii satirice greceşti şi latine. Citată totdeauna şi, prin urmare, atît de Welcker cît şi de Patin, care foloseşte vechea ediție de la 1605; Odobescu cunoaşte şi ediția mai nouă de la Halle, 1774, care nu se găsea însă în biblioteca sa.

53$_{39}$ Diomedis, *Orammatica latina,* ed. Putsch, lib. III, p. 483 (cartea nu se afla în biblioteca lui Odobescu). Este vorba de pasajul ades citat: ,,Satira autem dicta sive a Satyris, quod similiter in hoc carmine ridiculae res pudendaeque dicuntur, duae velut a Satyris proferuatur et fiunt; sive satura a lance, quae referta variis multisque primitiis in sacro apud priscos dis inferebatur et a copia ac saturitate rei satura vocabatur". Cp. şi Patin, *op. cit.,* p. 443.

53$_{40}$ [B.G.] Mebuhr, *Romische Geschichte,* Berlin, 1828. Scrierea se găsea în biblioteca lui Odobescu. Informația despre *ver sacrum,* fără trimitere exactă la Odobescu, se găseşte în Mebuhr, *op. cit.,* I. Bd., p. 102 : ,,Es war ein italischer gottesdienstlicher Braueh im schweren Kriegsläufter oder Sterbezeiten einen heiligen Lenz *(ver sacrum)* zu geloben : alle Geburten des Fruhlings nach zwanzig verflossenen Jahren ward das Wieh geopfert oder gelosst, die Jugend ausgesandt".

53$_{40}$ [Jules] Michelet, *Histoire Romaine* [t. I, Paris, 1843], lucrarea citată, de asemenea, de Odobescu, care o avea în biblioteca lui, se referă la Niebuhr în problema lui *ver sacrum (op. cit.,* p. 58) : „Dans les mauvaises annees, les Sab6Lliens vouaient ă Mamers [Marte, w.w.],au dieu de la vie et de la mort, le dixieme de tout ce qui naîtrait dans un printemps; c'est ce qu'on appelait *ver sacrum.* II est probable que, dans l'origine, on n'adoucissait pas meme en faveur des enfants l'accomplissement de ce voeu cruel". Michelet merge pe urmele izvoarelor antice ale lui Mebuhr (Dionysius, Strabo, Livius, Festus), din care Odobescu nu aminteşte decît pe Festus, citat de Paul Diaconul, dar fără altă precizare. Dintre istoricii moderni este amintit şi Giuseppe Micali, *Storia degli antichi popoli italiani,* voi. I, 3, Firenze, 1832, fără trimiterile exacte (voi. I, p.23, 219, 275), dar cartea se găsea în biblioteca lui Odobescu şi a fost desigur consultată de acesta.

54$_{36}$ Ennius, *Annales,* 1, VI. Este vorba de versurile 1—5 din liber VII (nu VI) : „. . .scripsere alii rem versibu, quos olim Fauni Vatesque

canebant, Quum neque Musarum scopulos quisque superarat, Sec
studiosus erat <.. .> ante hune".

54$_{38}$ Horatius, *Ode,* III, 18 :

„Faune, îsTympharum fugientum amator,
per meos finis et aprica rura
lenis incedas abeasque parvis
alquus alumnis,
si tener pleno cădit haedus anno
larga nec desunt Veneris sodali
viHI creterrae, vetus ara multo
fumat odore

ludit herboso pacus omne campo
cum tibi nanae redeunt Decembres,
festus in pratis vacat etioso
cum bove pagus;

inter audacis lupus errat egnos
spargit agrestis tibi silva frondes,
gaudet invisam pepulisse fossor
ter pede terram.

54$_{40}$ Scoliastul lui Teocrit, despre care vorbeşte Odobescu, referindu-se la idila IV, v. 62—63, cuvîntul: aaTuptxot = (tineri) „Satirii sunt veniți astfel de la cuvîntul aaGv] (sathe) care înser părțile genitale ale bărbatului" şi mai departe : „de la cuvîntul cxxx derivat numele satirului; dar ca07) desemnează înflăcărarea dori (cf. *Scholia ad Theocritum,* ed. Carolus Wendel, Leipzig, Teubner). De latină *satura* din gr. ca-uopoț nu este însă confirmată de cercetarea m şi îndoielile lui Odobescu par justificate (vd. *Mymologicum* 709, 6; Emile Boisacq, *Dictionnaire etymologique de la langue* 2-e ed., Heidelberg, 1923, *s.v.;* Ernout-Meillet, *Dictionnaire etym de la langue latine,* Paris, 1932, *s.v.* ; F. Muller, *Zur Geschichte der ro Satyre,* în *Philologus,* 78 (1923), p. 230 urm.; Hammarstrom, în 15 (1927), p. 37 urm.).

55$_{37}$ Titus Livius, lib. VII, cap. 2 : „Et hoc et in senquenti ar Sulpicio Petico, C. Licinio Stolone consulibus, pestilentia fuit. E dignum memoria actum, nisi quod pacis deum exposcendae causa turn post conditam urbem lectisternium fuit. Et cum vis morbi nec h consiliis nec ope divina levaretur, victis superstitione animis, ludi seaenici, nova res bellicoso populo (nam circi modo spectaculum inter allia coelestis irae placamina instituti dicuntur. Ceterum quoque, ut ferme principia omnia, et ea ipsa peregrina res fuit. Si mina ullo, sine imitandorum carminum actu ludiones ex Etruria ad tibicinis modos saltantes haud indecoros motus more Tusco daba

55$_{38}$ [B.G.] Niebuhr, *Istoria Romană [Romische Geschichte,* I. Berlin, 1828, p. 152]: „Die Stadt, wovon der fesceninische Wechse benannt ward, war eine faliskische, keine tuskische". Fescenniu fost deci o cetate faliscă, adică sud-etruscă.

55$_{40}$ [Johann Christian Felix] Baehr, *Geschichte der lat Literatur* [Carlsruhe, 1844]. Se găsea în biblioteca lui Odobescu.

55_{41} Buperti, *De satyra romanorum,* în edit[ia] lui Juvenal din 1801 etc. etc. Este vorba de cartea : *D. Junius Juvenal Satirae XVI* ad opt. exempl. fidem recensitae varietate lectionum perpetuoque commentario illustrata et indice uberrimo instructa a Alex. Buperti, voi. I-II, Lipsiae, 1801, care se găsea în biblioteca lui Odobescu.

55_{42} [G.M.] Bernstein, *Versus ludicri in Romanorum Gaesares priores [olim compositi,* Halis Saxonum, 1810], p. 10, unde se găseşte amintirea cîntecului de rîs cu care ostaşii romani urmau carul de triumf al lui Oaesar : ,,Urbani, servate uxores, moechum calvum adducimus". Scrierea lui Bernstein se găsea în biblioteca lui Odobescu, legată împreună cu : M. Fleckeisen, *Gatoniana poesis reliquae,* Lipsiae, 1871; Car. Putschius, *Valerii Catonis poemata,* lenae, 1828; I. H.F. Meineke, *Drei dem G. Rado Albinovanus zugesehriebene Elegien,* Quedlinburg, 1819; J. Aem. Werniek, *Priapeia sive diversorum poetarum veterum in Priapum lusus,* Thoruni, 1853 ; L. Mercklin, *De Gorneliae P. F. Gracchorum Matris Vita Moribus et Epistolis Gommentatio.* Dorpati, 1844, în volumul miscelaneu cu titlul *Litteraria latina,* astăzi în B.A.E. la cota II 32077—32082.

56_{38} [E]. Clussmann, *Gn. Naevii vita et carminum reliquiae,* [1843], p. 10, pe care n-o găsim în biblioteca lui Odobescu.

56_{39} [Ed.] Munck, *De fabulis Atelanis [scripsit fragmentaque atellanarum paetarum adiecit...].* Se găsea în biblioteca lui Odobescu, legată împreună cu: Fr. Osann, *Analeeta critica poesis Romanorum scenicae reliquias illustrantia,* Berolini, 1816 ; I. H. Eeukirch, *De fabula togata romanorum,* Lipsiae, 1853: C. E. Schober, *TJeber die atellanischen Schauspiele der Romer,* Leipzig, 1825; C. G. Grysar, *Der roemische Mimus,* Wien, 1854.

56_{39} [Cari Ernst] Schober, *TJeber die atellanischen Schauspiele der Romer.* [Ein Versueh vom...] se găsea în biblioteca lui Odobescu (vd. nota precedentă).

56_{41} [W.A.] Sehlegel, *Geschichte der dramatischen Literatur.* Titlul exact este : *Vorlesungen uber dramatische Kunst und Litteratur,* 3 Bde. Heidelberg, 1809—1817. Odobescu a utilizat traducerea franceză *Gours de litterature dramatique,* voi. I—III, Paris et Geneve, 1814, unde descendenţa personajelor *comediei delVarte* din personajele atellanelor latine este stabilită în voi. II, p. 8 : „Ce qui nous importe le plus ici, c'est l'id^e qu'on peut retrouver dans les pantomimes et les fables atellanes le premier germe de la commedia dell'arte... Arlequin et Polichinelle seraient sans doute bien etonnes d'apprendre qu'ils descendent en droite ligne des anciens Eomains ou meme des Osques.. .etc".

57^ Mărturia lui Diomede : „Satira este acum la romani o poemă defăimătoare..." sună în latineşte, cum a fost adeseori citată : „Satyra est carmen apud Eomanos nune quidem maledicum et ad carpenda hominum vitia archaeae comediae charactere compositum, quales scripserunt Lucilius et Horatius et Persus".

58_{41} Citatul din Pliniu, în *Hist. nat.* [Praefatio] :... „Lucilius qui primum condidit styli nasum".

58_{42} Citatul din Luciliu traduce treisprezece versuri din *G. L*
Reliquiae ex libris incertis, 1, reproduse şi în *Revista română,* 1 (18
p. 268, cu ocazia celei de-a doua publicări a studiului: (vd. C. Lucilii
turarum reliquiae, edidit, auxit, emmendavit Tr. Dor. Gerlach, Tu
1846, p. 79, ediţie în biblioteca lui Odobescu, acum la B.A.E., co
36380).

58_{42} Oh. Labitte, *Les Satires de Lucile,* [în *Etudes litteraires,* t
Paris, (f.a.), p. 39 urm.]. Cartea exista în biblioteca lui Odobescu, dar
şi în catalogul cărţilor lui (a fost achiziţionată probabil mai tîrziu).

59_{41} Wolke, *De Graecorum Syllis,* fără loc şi dată, nu se găsea
biblioteca lui Odobescu. Trimiterea pare a proveni dintr-un alt izvor.

59_{41} Paul, *Disputatio de Syllis,* fără loc şi dată, nu se găsea în bi
teca lui Odobescu. Trimiterea pare a proveni dintr-un alt izvor.

f59_{42} Liebel, *Archilochi reliquiae,* [1818], fără indicarea locului şi d
nu se găsea în biblioteca lui Odobescu. Trimiterea pare a proveni dint
alt izvor.

59_{42} K[arl] Ot[fried] Muller, *Geschichte der griechischer Lit*
[bis auf das Zeitalter Alexanders, nach der Handschrift des Verfas
hrsg. von Dr. Eduard Muller, I—II Bd., Breslau, 1841], în biblioteca
Odobescu.

60_{36} [Io. Conradus] Orelli[us], *Opuscula graecorum [veterum] se*
tiosa et moralia, graece et latine. Collegit, disposuit, emendavit et i
travit.. .Voi. I—II, Lipsiae, 1819. Gnomele celor şapte înţelepţi ai Gr
în voi. I, p. 138 urm. *{Septem Sapientum sententiae et apophtegmata*
biblioteca lui Odobescu.

60_{37} Ohler, *Terentii Varronis saturarum Menippearum reliquiae,*
indicarea locului şi datei; nu se găsea în biblioteca lui Odobescu. Tr
terea poate să provină dintr-un alt izvor.

60_{37} Ch. Labitte,^*Varron et ses Menippees,* în *op. cit.,* vol/I, p. 80

Urmărirea tuturor trimiterilor lui Odobescu ni-1 arată pe tî
autor lucrînd după texte şi cu cunoaşterea întinsă a literaturii cr
Numărul trimiterilor neprecizate şi la ediţii care nu se găseau în bi
teca cercetătorului, este mic. La 21 de ani, Odobescu este un cerce
matur; deşi lucrarea sa are un caracter de popularizare, cunoştinţele
sînt întinse şi metodele cercetării critice îi sînt familiare.

ÎNTOARCEREA ÎN ȚARĂ
PE DUNĂRE

Septembre 1855

Publicată prima oară în *România literara,* Iaşi, an. I, nr. 45,19 noiembrie 1855, p. 523—-524; semnată «Odobescu ». Tipărit cu caracterele scrierii de tranziție, textul poeziei prezintă, alături de grafii proprii modului de scriere moldovenesc *(mulțemire* în loc de *mulțemire, zimbire* In loc de *zimbire)* şi de fonetisme moldoveneşti, introduse, probabil, de tipograf *(<î>nvăli* în loc de *<î>nveli, mulțămire* în loc de *mulțumire, sftnt* în loc de *sînt)* şi cîteva fonetisme munteneşti, frecvente în manuscrisele din tinerețe ale lui Odobescu *(daca* în loc de *dacă, fromoase* în loc de *frumoase, spui* în loc de *spun).* Amestecul moldo-valah de grafii şi forme lingvistice ne face să presupunem că Alecsandri primise din partea lui Odobescu un manuscris autograf care, din păcate, nu ni s-a păstrat.

Singurul manuscris cunoscut al acestei poezii, un alograf intitulat *întoarcerea în țară,* cu strofele numerotate de la 1 la 25 şi înşirate pe două coloane, se găseşte azi în fondul B.A.R., sub cota 4.935, f. 124 r° -124 v°, datat de mîna lui Odobescu, pe t 24 r°, In dreapta titlului: « Septembre 1855 ». Din compararea acestui manuscris cu prima ediție, nu se poate deduce că alograful ar fi o copie a textului trimis lui Alecsandri, ci mai curînd că e copia unei forme intermediare, între primele bruioane şi versiunea publicată în *România literară.*

A doua ediție şi totodată ultima originală apare în *Scrieri literare şi istorice* ale lui A. I. Odobescu, volumul I, Bucureşti, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, secțiunea *I— Primele încercări tipărite, 1851 — 1855,* p. 55—60, localizată şi datată nu numai în titlu şi subtitlu, ci şi la sfîrşitul poeziei: « Pe Dunăre, 1855 » şi cu mențiunea bibliografică : «Din *România literară,* foaie periodică sub direcția d-lui V. Alecsandri, Iaşi, 1855 ». Deosebirile, minime între această ediție şi ediția anterioară, ne îngăduie să presupunem că Odobescu a utilizat ca text de bază pentru ediția «definitivă » din 1887 varianta din *România literară,* «orectînd-o din punct de vedere ortografic şi eliminînd intervențiile «literarizante» ale tipografului, corectorului sau redactorului moldovean.

întoarcerea în țară (facsimil după ms. 4 935, f. 124 r°)
Biblioteca Academiei BepubUcii Socialiste Romama

SIGLE

A - manuscris alograf, în fondul B.A.R., cota 4.935, f. I24r° - *124* v»
Aj - variante genetice în textul A.

B - ediția I, publicată în ***România literară,*** Iași, an I nr 45 1Q n • *u* • .„ ' '- 45' 19 noiembrie 1855, p, 523 - 524.

C - ediția a Il-a, publicată în ***Scrieri literare si istorice*** ale lui A r ™ **K** volumul I, Editura librăriei Socec * Comp Ti în , ' ***cercări tipărite,*** w ι _ » „ , ,• ss_6o ," 1887' " ""*""„ ι ~ ,^ *-

VARIANTE

62

2 Pe Dunăre ***CB; omite In A*** || 3 Septembre CA; Septemvrie **R** „ „ „ . mulțămire ***BA*** || 13 a le descri **CB •** a le descri 1 i H n rJ ***r*** "-f"*™ C; eompl.- te-nvăli a; a te-nveli A „ 20 bucuri C ^ v , , ^ î 2* să C* . 1 1 " * ^ C; 3 Asta-i £A || A 1122 sa CB> se -A 1127 Asta-i ***C; corupt;***

63

L ^ c i . ^ ' , , s î r s u = r * ; C u A' 1112 sînt c ^ - « » ta ***A*** II 25 văd văz *AnLZT*,***CA f*** » , 1122 "e P U W ' e to C* ***omtU A*** || 30 sâ-nec ***PA; scris:*** 1 „~ , ± r T ^ " " ^ ^ SA VArs <*» I văd ***CB;*** văz A 32 Văd c " Vâfi 33 S ' T I t "? PBA' ~ * s ^ ***C ,*** CiJ; taină A || ' * * 1133 Sub C; Subt I văd CB; văz A || 34 taine

64

C£; Orce A || armome *C;* taimc-armonie iU || 33 Orice

65

4 îmi C£; îm *A* 11 Pe Dunăre, 1855 *C; omite în BA*

NOTE

Tema „întoarcerii în țară" a fost adeseori tratată de poeții pașoptiști și cei de mai tîrziu. Această temă corespundea situației tinerilor intelectuali, instruiți în străinătate, și care se înapoiau în țară cu mari hotărîri patriotice. Tema „întoarcerii în țară" apare mai întîi în poezia lui V. Alecsandri: *întoarcerea în țeară* [1849], publicată în ediția *Doine și lăcrimioare,* Paris, 1853, p. 208—210.

„Pe muchi de prăpăstii lunecînd ușor
Cu corbii de earnă mă-ntreceam în sbor.
Sania-mi cea mică, murgul mieu cel dalb
Albe lăsau urme pe omătul alb.
Sburam noi ca gîndul ce mă-mpresura,
Gîndul mieu, ca mine, în ceruri sbura.
Eu răzbăteam iute troieni de ninsori,
El lăsa în urmă-i troieni lungi de nori.
Căci mergeam departe: el către o stea,
Eu, înstrăinatul, către țeara mea!
în zadar copacii crengile-și plecau
Și zăpadă-n cale-mi pe rînd scuturau.
în zădar și cerul viscole stîrnia
Și cu fulgi prin neguri cîmpii așternia.
în zădar și lupii, codrii răsbătînd,
Cu crivățul ernii m-alunga urlînd.
Și lupii ce urlă și arburii muți
în negura deasă rămîneau pierduți.
Căci mergeam în grabă gîndu-mi către-o stea,
Eu, înstrăinatul, către țeara mea!
în țeara mea dulce sînt drumuri de flori,
în dulcea mea țeară sbori, murgule, sbori!
în blîndul luceafăr am un înger blînd;
înalță-te-n sînu-i, o, tristul mieu gînd!
Țeara nu-i departe; o simt, o văd eu,
Raiul înflorește în sufletul mieu.
Steaoa se arată pe cerul senin,
îngerul iubirii îmi zîmbește lin,
Pieriți neguri dese, iată dulcea stea!
Piei străinătate, iată țeara mea!"

Odobescu ia desigur cunoștință de această poezie la Paris și compune propria lui poezie, în 1855, revenind în țara „pe Dunăre", îmbarcat poate la Viena, de unde, în acea epoca, porneau cursele regulate de vapor ale societății austriace „Donau-Dampfscbiffalirtsgesellscbaft", pînă la Orșova

iar din 1834 pînă la Galați. Odobescu folosește în poezia *întoarcerea în țară* ritmul trohaic, în versuri de 8 și 7 silabe,' al lui Alecsandri, de pildă în poezia *Adio Moldovei,* 1849 :

,,Scumpă țară și frumoasă,
O, Moldovă, țeara mea !
Cine pleacă și te lasă
E pătruns de jale grea".

Un singur an, după Alecsandri, la Sihlea în 1854, tema „întoarcerii în țară" este reluată de Al. Sihleanu în poezia *Revederea,* republicată de poet în *Armonii intime,* 1857, puțin timp după înapoierea sa de la Paris, unde petrecuse anii 1852—1854 și cîteva luni numai înainte de moartea sa prematură. *Revederea* lui Sihleanu este o idilă; poetul se bucură de regăsirea sa în mediul copilăriei, pentru că află aici din nou liniștea, viața apropiată de natură, puritatea moravurilor :

„O, ce ferice e omul care,
Fugind de-al lumii sgomot, dureri,
Vine de cată a sa scăpare
într-a naturei simple plăceri!
Acolo viața pacinică, lină
Curge ca unda de la isvor,
Ziua e dulce, noaptea senină,
Omul e vesel și zîmbitor.
Iubirea este făr-de mîndriă,
Așa de simplă ca cei ce-o simt;
Amanții nu au nici fățăriă,
Mei știu să calce un jurămînt".

Dezvoltarea temei „întoarcerii în țară" ia la Odobescu forme originale față de prototipul fixat de Alecsandri și Sihleanu. Căci dacă aceștia trăiesc bucuria regăsirii unei iubiri sau a păcii și nevinovăției, Odobescu încearcă aceeași bucurie prin regăsirea patriei, ca mediu al acțiunii și al creației. Este interesantă studierea dezvoltării aceluiași motiv la poeții ulteriori. G. Cretzianu în *întoarcerea (Melodii intime,* 1855) salută ivirea pămîntului natal, călătorind pe vaporul „Herminia", în apropiere de Turnu-Severin. Poetul exultă în așteptarea revederii „ființelor iubite" :

„Un imn, o a mea liră ! Căci însfîrșit mă iată
La țărmul către care sbura inima mea;
Căci însfîrșit răsuflu ăst aer ce îmbată,
Și scumpele ființe curînd voi revedea".

După cîțiva ani de zile, revenit la Pitești în 1860, I. C. Fundescu cîntă și el o *Revedere* (în volumul *Flori de cîmp,* 1864). Bucuria reaflării peisajului idilic al copilăriei, a cărei expresie devenise oarecum obligatorie după ce poeții anteriori fixaseră modelele, se împerechiază la Fundescu cu mărturisirea unei teribile decepții, explicabilă prin căderea entuziasmului patriotic al vechilor pașoptiști. Tatăl său îl învățase pe poet :

„Să nu lași să te-amăgească
Al tiranului favor;
Și-n veci scopu-ți să țintească
L-ajutorul tuturor".

între timp însă *„întristarea a venit"* și poetul își dorește moartea :

„Astăzi însă, în durere
Cu-ndoiala mă frămînt,
Și n-am altă mîngîiere
De cît numai un mormînt".

Sentimente asemănătoare, dar cu o motivație mai intim-personală, exprimă, la revederea locurilor sale din Bucovina, D. Petrino, în *întoarcerea în țară (Lumine și umbre,* 1870). Poetul își amintește fericirea din trecut, cînd sentimente generoase puteau înflori în inima sa :

„Și la lanțul înfrățirei
Ca inel folositor
Pentru soarta omenirei
N-am sîmțit și eu amor?
Cînd cu drept a putut bate
Și-a mea inimă de foc,
Pentru-a țării libertate
Pentru-al fraților noroc".

Poetul a trăit însă cruda durere a morții soției și copilului său, ș *întoarcerea în țară* se însoțește pentru el cu simțirea pustietății din jur în așteptarea morții:

,,Căci durerea cînd e mare
în hotar nemărginit,
Patrie atunci nu are
Precum nu are sfîrșit.
Veselia-nsuflețește
Cer, natură și pămînt,
Iar pe cel ce pătimește
îl condamnă la mormînt".

în 1872 se întoarce în țară, tot pe Dunăre, ca ceilalți poeți munteni Al. Macedonski, care fixează momentul în *Reîntoarcerea (Poesii,* 1882 în cadrul temei generale sînt grupate aci toate temele secundare, așa cu le stabilise creația anterioară. Poetul își regăsește cu bucurie țara, peisaju familiar, casa copilăriei; iar presentimentul încercărilor viitoare și chia al morții este acceptat de acel care avea să trăiască și să moară în țara s Poezia pare inspirată de un sentiment sincer și are o mișcare care se comu nică ; este una din cele mai bune ale ciclului întreg :

„Soarta care mă gonește
Crucea poate c-o să-mi dea,
însă dea-mi-o cît de iute...
Voi purta-o'n țara mea !
Salutare cer albastru,
Văi și dealuri, aer viu...
Salutare Eomânie...
Mînă, mînă, surugiu !

Pribegind în țări străine
Ani întregi am suspinat,
Și din trista-mi depărtare

Sufletu-mi întraripat
Către Dunărea cea lată
Mă făcea ca să reviu...
Dunărea mă readuse...
Mină, mînă, surugiu !

Recunosc orice potecă,
Orice ramuri, orice flori.,,
Patria-mi îşi desfăşoară
Cîmpii vecinie roditori!
Iată punţile de bîrne...
Movile, izvorul viu...
Iată crucile vopsite...
Mînă, mînă, surugiu !

Colo-n zare se iveşte
O clopotniţă lucind
Şi pe culmea depărtată
Vezi o casă înălbind...
Acea culme înverzită
O revăd precum o ştiu...
Mi-a văzut copilăria...
Mină, mînă, surugiu!

Dacă însă moartea crudă
Ca să-mi iasă-n drum ar vrea,
Faeă-şi pofta cît îi place...
Voi muri în ţara mea !
Iar pe culmea înverzită
Mă vor duce, mort sau viu...
Salutare locuri sfinte...
Mînă, mînă, surugiu !"

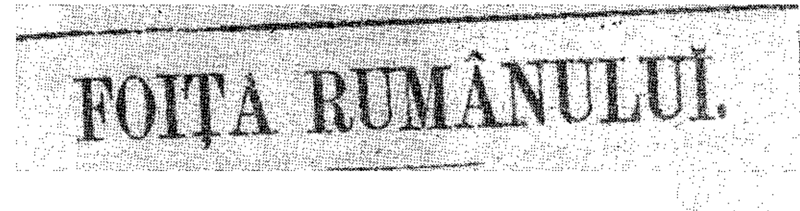
Ciclul paşoptist al „întoarcerii în ţară" se încheie în 1886, cînd Alecsandri reia vechea temă publicînd în *Convorbiri literare* poezia *Ţeara.* Poetul se găsea în una din revenirile sale de la Paris, unde trăia ca'ministru plenipotenţiar, din 1884. îfbua lui poezie este un imn de iubire adresat ţării, cum nu i se întîmplase de mult să scrie :

,,Din umbra deas-a norului
întins pe teri străine,
Cu aripile dorului
Voios revin la tine.
O ! cuib al fericirilor !
O ! ţeară luminoasă !
Comoar-a nălucirilor,
Grădina mea frumoasă !

Ş'avîntul tinereţilor
Ce-n sînu-mi se trezeşte,
Prin lumile poeţilor
Sburînd mă rătăceşte.

Şi-n farmecul avîntului
Tot ce sub ochi răsare
în poalele pămîntului
Mai drăgălaş îmi pare.
întinderea cîmpiilor
în zări mai lin se pierde,
Mai dulce-i rodul viilor,
Verdeaţa e mai verde,

Mai nalte sunt nălţimile,
Mai cald e mîndrul soare,
Mai limpezi limpezimile
De rîuri şi isvoare.

FOIŢA RUMÂNULUI.

mm ISTORICE

mOMCEm JMJÎ ROMANEŞTI

tsi-itt}.''

1» 1* m mm kala *» jot de Ittoeniu k*pw> t »;

mmm m «tafoue. Î1* o ksbaft «HM*»·»-

î1 dia mrnmlîî fia *i<M *

(facsimil după *Romănul,* anul **I,** nr. **16, marţi**
Biblioteca Academiei Kepublicii Socialiste Eomânia

SCENE ISTORICE DIN CRONICELE ROMÂNEŞTI

MIHNEA-VODĂ CEL RĂU * DOAMNA CHIAJNA

Cele două «scene istorice din cronicele româneşti», *Mihnea-vodă cel Rău* şi *Doamna Chiajna,* au fost publicate, prima — în şase ediţii (1857—ziar, 1857 — broşură, 1860, 1886, 1887 şi 1894) a doua — în cinci ediţii (1860 — revistă, 1860, 1886, 1887 şî 1894) antume[1]. Ediţiile din anii 1860 şi 1886 au fost precedate de următoarele prefeţe ale scriitorului%

<PREFAŢA EDIŢIEI DIN 1860>[2]

După titlul şi după coprinderea acestui mic volum, fieşcine va vedea c-am avut drept model frumoasa nuvelă istorică a domnului C. ÎTegruzzi asupra lui Alexandru Lăpuşneanu. Ca orce imitaţie, încercările mele sînt, negreşit, cu mult mai prejos de acel mic cap d-operă ; în lipsa talentului, m-am silit cel puţin să păstrez, pre cît s-a putut, formele şi limba *Lcto-pisiţelor* naţionale, cu care, în dreptate, se poate lăuda mai vîrtos Ţara Moldovei; să adun datine, numiri şi cuvinte bătrîneşti, spre a colora aceste două episoduri culese din cronicele vechi[3].

Faptele istorice ale unei ţări sau ale unei epoce au totdauna un interes mai viu cînd traiul şi ideile, obiceiele şi graiul de acolo sau de atunci ne sînt cunoscute. Scopul romanţelor istorice este, în parte, d-a ni le arăta; ăsta este şi folosul lor instructiv.

Cei ce pot mult, izbutesc a caracteriza, într-asemenea scrieri uşoare, o epohe sau o naţie; cei cu bunăvoinţă, dar cu mai slabe mijloace, fac, ca mine, încercări!

(PREFAŢA EDIŢIEI DIN 1886>[4]

Curînd se vor împlini treizeci de ani de cînd am dat mai întîi în tipar aceste doua mici încercări de restituire a vechilor datine strămo-şeşti, scrise într-o limbă care era încă întrebuinţată şi preţuită pe vremea copilăriei mele.

Abia m-aş fi gîndit să le dezgrop, azi, eu însumi, din uitare, după aşa lung răstimp, daca nu m-ar fi îndemnat cu tot dinadinsul la această

[1] Vezi, în volumul de faţă, p. 267-275 şi p. 305-311.
[2] Tipărită cu caracterele scrierii de tranziţie.
[3] *Mihnea-vodă* a fost publicat în foiţa ziarului *Românul* din 1857; *Doamna Chiajna* s-a tipărit în *Revista Carpaţilor* din 1860.
Am însemnat, pretutindeni, cu numele autorilor, în note, faptele adunate în istorie *(nota lui A. I. Odobescu).*
[4] Tipărită cu caractere latine.

SC1K1 ISTORICE
din

« 1

MIHNEA-VODĂ

M AKA

4, I. ODOB*8CU

^^^^^

Mb*ffie*
1 SiMK

faptă cîţiva tineri din Craiova, iubitori de literatură română, printre cari, în primul rînd, domnii *N. P. Romanescu, M. Săulescu* şi *N. P. Quran,* precum şi meritosul editor craiovean al «Bibliotecii literare».

Domnia-lor, — şi nu eu, — au judecat aceste prime ale mele scrieri demne de a figura în acea culgere naţională.

Totuşi, dacă generaţiunea cititorilor de astăzi ar găsi cumva că d<omnia)lor nu s-au înşelat pe deplin, atunci poate că mi-aş lua şi eu seama şi, la vîrsta înaintată la care am ajuns, m-aş cerca, chiar de acum înainte, să dau fiinţă la mai multe alte studie şi plăsmuiri de aceeaş natură, pe care nepăsarea puţin îmbietoare a publicului nostru m-a făcut să le las, de mari de ani, în stare de schiţe, de note, de proiecte, de visări.

La 1860 însă, atunci cînd încă credeam, — ierte-mi-se o zicătoare poporană, —că tot ce poate zbura se şi poate mînca, iată cu ce precuvîntare am dat zbor în lume modestelor mele încercări tinereşti :

«După titlul şi după coprinderea acestui mic volum, fieşcine[1] va vedea c-am avut drept model frumoasa nuvelă istorică a d<omnu>lui Constantin Hegruzzi, asupra lui Alexandru Lăpuşneanu. Ca orice imitaţiune, încercările mele sînt[2] cu mult mai prejos de acel mic cap d-operă[3]; în lipsa talentului, m-am silit cel puţin să-i păstrez, pre cît s-a putut, formele şi limba *Letopisiţelor* naţionale, cu care, în dreptate, se poate lăuda mai vîrtos Ţara Moldovii; să adun datine, numiri şi cuvinte bătrîneşti, spre a colora aceste două episoduri culese din cronicele vechi.

Faptele istorice ale unei ţări sau ale unei epoce au totdauna un interes mai viu, cînd traiul şi ideile, obiceiele şi graiul de acolo sau de atunci ne sînt[4] cunoscute. Scopul romanelor istorice este, în parte, d-a ni le arăta ; acesta este şi folosul lor instructiv.

Cei ce pot mult, izbutesc a caracteriza într-asemenea scrieri uşoare, o epocă sau o naţiune ; cei cu bunăvoinţă[5], dar cu mai slabe mijloace, fac, ca mine, încercări!».

Mihnea-vodă eel Rău a fost publicat mai întîi în foiţa ziarului *Românul* din 1857 şi tras atunci în broşură osebită ; *Doamna Chiajna* s-a tipărit pentru prima oară în *Revista Carpaţilor* din 1860 ; în acest din urmă an, am format din îmbe un mic volum tipărit cu litere chirilice, sub titlul general: *Scene istorice din cronicele româneşti.* Bune sau rele, «Biblioteca literară» mi le retipăreşte acum tot cum au fost de la început. Abia se vor ivi vreo trei-patru neînsemnate îndreptări de fapte.

Paris, 1886.

[1] ***scris:*** fieşcine.
[2] ***scris:*** sunt.
[3] ***corupt:*** d-opera.
[4] ***scris:*** sunt.
[5] ***corupt:*** bunăvoinţă.

MIHNEA-VODĂ CEL RĂU

«Episodul istoric » ***Mihnea-vodă cel Rău*** a fost publicat în şase ediţii originale.

Ediţia I s-a tipărit, sub titlul generic ***Scene istorice din cronicele Ţârii Româneş***
«foiţa» gazetei bucureştene a lui G. A. Rosetti, ***Românul*** (anul I, nr. 16, marţi 1/13 oc
brie 1857, p. 1—3; nr. 17, sîmbătă 5/17 octombrie 1857, p. 1—3 ; nr. 18, marţi 8/20 oc
brie 1857, p. 1—3; nr. 21, sîmbătă 19/30 octombrie 1857, p. 1—3; nr. 22, marţi 22 oc
brie /3 noiembrie 1857, p. 1—3), cu caracterele scrierii de tranziţie şi împestriţată de g
tipografice, ceea ce ne face să presupunem că Odobescu nu a corectat textul după cul
Astfel, în ***Românul,*** citim : « ***om matur şi virtus*** » în loc de ***« om matur şi vtrtos »; «jun***
în loc de ***«junghier »; «aflatu-vei »*•*** în loc de « ***aflatu-fi-vei»; «lucrase că mare meşteşu***
îoc de **** lucrase cu mare meşteşug »; « Mircea*** »în loc de « ***Mihnea »; « apucaseră să ie tn g***
în loc de ***«apucaseră să ia*** <sau ***să ieie> tn gură*; «strîmtbîndu-se ca de dor de măse***
loc de « ***strîmbîndu-se ca de dor de măsele »; «porunci pivnicerilor să iesă*** » în loc de «***po***
pivnieerilor să iasă <sau ***să iese>»; «bine faci â te fereşti**** în loc de «***bine faci să*** <sa
te fereşti»; < pe boieri îi onora » în loc de «***pe boieri îi omora »; «tinde lungi şi arcuste*** » î
de «***tinde lungi şi arcuite »; « călugării <... > deschirâ porţile*** » în loc de «***călugării desc***
porţile»; « vecinicul obicei de popa » în loc de ***«vecinicul obicei de popas »; «mleştinâ*** »
de * ***mlaştină»; «să se pitaască*** » în loc de «***să se pitească »; «nici o fiinţă nu se aprin***
focul ce ardea într-însul» în loc de ***«nici o fiinţă nu se aprindea la focul ce ardea într-î***
« oastoa » în loc de « ***oastea * ; « boramgtc*** » în loc de « ***borangic »; « Mircea-voievod »*** în
« Mihnea-voievod »; «luară de seamă » în loc de «***luare de seamă »; «Engl **** în loc de «
« Mihanea » în loc de « ***Mihnea » ; « Mănăşti*** » în loc de ***« Măneşti»*** ş.a., din care men
omiterea numelui de autor la finele primului foileton.

Ediţia a Il-a apare sub acelaşi titlu generic, ***Scene istorice din cronicile Ţârii Rom***
într~o broşură de 36 pagini, în tipografia lui Ferdinand Om (unde se trăgea şi ***Ro***
din Bucureşti, în acelaşi an 1857, imprimată tot cu caracterele scrierii de tranziţie, d
a fi o reproducere mecanică stricto sensu a primei ediţii. Intervenţia scriitorului la re
este evidentă : capitolele primesc, fiecare, cîte un titlu ***(Măneşti, Curtea de Argeş, Cotm***
bii), iar cîteva sintagme sînt redactate altfel decît în ***Românul («băiatul, abia ieşit din cop***
faţă de « ***băiatul, ieşit din copilărie »; « drept semn de jale*** »faţă de « ***ca semn de jale*** »; « şi ***c***
hârniceii dreseră pe la toţi prin pahare > faţă de « ***şi pâhârniceii dreseră pe la toţi tn pahar***
scutur ca frunzele toate bunurile» faţă de «***se scutur ca frunzele bunurile»; «de curînd i***
faţă de « ***de curînd era »; « cu femeile*** » faţă de « ***cu femei»; « magistrul oraşului*** » faţă de «
tratul oraşului»); în fine, iată cîteva deosebiri lingvistice: ***sălbatice*** în loc de ***sălbatece,***
în Ioc de ***pustele, Moldaviei*** în loc de ***Moldovei, fiecăruia*** în loc de ***fiecărui, ereau*** în
erau, doară în loc de ***doare, cinzacă*** în loc de ***cinzeacă, uşa*** în loc de ***uşea, acuma*** în loc d
să turbură în loc de ***se turbură*** etc.

Multe erori de tipar flagrante din ediţia întîi au fost corectate, dar, alături de ce
neîndreptate (cifra de capitol sub titlul capitolului, « ***aflatu-vei*** * în loc de ***« afla***
4 ***onora*** » în loc de « ***omora », « deschirâ **** în loc de ***« deschiseră %, « oastoa*** » în loc de «
« Mircea-voievod » în loc de ***« Mihnea-voievod», * luară **** în loc de «***luare »*** etc.) apar alt
(« Constampin »în loc de « ***Constantin », «vînâtâri»***în loc de « ***vînâtori», «ierogliicele*** » î
«ieroglificele », « aprozii * în loc de ***«aprozii *, «maî»***în loc de « ***mai»*** etc). Se poate pres
deci, că nici corecturile acestei ediţii nu au fost văzute de Odobescu.

[1] Eroare perpetuă.

Ediția a III-a, publicată în primul an după Unirea Principatelor Române, 1860, de « Libreria A. Daniilopulo » din București, apare, alături de a doua ediție a narațiunii ***Doamna Chiajna***[1], cu titlul generic adaptat împrejurării politice de actualitate, ***Scene istorice din hronicele românești,*** titlu ce va fi menținut pe frontispiciul tuturor retipăririlor ulterioare, și precedată de o prefață a scriitorului *.

Tipărită tot cu caracterele scrierii de tranziție, noua ediție se deosebește însă mult de cele două ediții anterioare, atît prin numărul mult mai mic de greșeli ale tiparului[2], cît și, mai cu seamă, prin modificările lingvistice și stilistice și prin adăogirile de note sublineare. Menționăm, în continuare, cîteva deosebiri între primele două ediții, notate (1857), și ediția a treia, notată (1860): ***«pe la leatul** 1508 **»*** (1860), față de ***«pe la anul** 1508 **»*** (1857); ***«în Valea Comanacului»***(1860), față de ***«în Valea Ursoaii»***(1857); ***« fiarele sălbatice »***(1860), față de ***«fiarele sălbatece»*** (1857); ***«se-ntoarseră»*** (1860), față de ***«să-ntoarseră »*** (1857); ***«etnii»*** (1860), față de ***« clinii»*** (1857); ***«cu glasul năbușit de lacrimi»***(1860), față de ***«cu glas năbușit de lacrimi»*** (1857); ***«bogonisea pe slovenește »*** (1860), față de ***«bogonisea pe slavonește »*** (1857); ***« o ghioagă de fier țintuită, mare și grea, buzduganul însușit slujbei de armaș-mare, sta așezată pe velința flocoasă »***(1860), față de «o ***ghioagă de fier țintuită, mare și grea, buzduganul însușit slujbei de armaș-mare, sta așezat pe velința flocoasă »*** (1857); ***«intră »*** (1860), față de ***« întră »*** (1857); ***«își scuturau dureroasele lor lanțuri »*** (1860),față de « fșz ***scuturau dureroasele lanțuri»*** (1857); ***«pohtesc »*** (1860), față de ***«poftesc »*** (1857); ***« buna jupaniță Zmaranda »*** (1860), față de ***« buna jupăneasă Zmaranda »*** (1857) ; ***«Nu-i așa c-avuțiile-s amăgitoarei »*** (1860), față de ***«Nu e așa c-avuțiile-s amăgitoarei »***(1857); ***«neîncetat»*** (1860), față de ***« nencetat»*** (1857); ***«s-aleagă»*** (1860), față de ***«să aleagă »***(1857) ; ***«cîteva zile după moartea tatălui său »***(1860), față de ***« a doua zi după moartea tatălui său »***(1857); ***« îi citi cu glas măreț »***(1860), față de ***« îi ceti cu glas măreț »***(1857); ***«se înălța la dreapta în biserică*** (1860), față de ***«să înălța d-a dreapta în biserică»*** (1857); ***«apoi caii domnești»*** (1860), fațade ***«apoi comisii cu caii domnești»*** (1857); ***« Spune-mi, jupan Pîrvule »*** (1860), față de ***«Ia spune-mi. jupan Pîrvule»*** (1857); ***«trei tineri <...> cu mîndre și drăgălașe chipuri»*** (1860), față de ***«trei tineri <.. . > cu mîndre și galeșe chipuri»*** (1857); ***«toți trei feciorii»*** (1860), față de ***«tustrei feciorii »*** (1857); ***«curtea domnească se-mpodobi »*** (1860), față de ***«curtea domnească să-mpodobi »*** (1857); ***«păreau meniți pentru o desăvîrșită norocire»*** (1860), față de ***«păreau meniți pentru o nesfîrșită norocire »*** (1857); ***« Pohtiți, luați, boiari l — le zise domnul»*** (1860), față de ***«Poftiți, luați, boieri*** 1 — ***le zise domnul»*** (1857); ***«strîmbîndu-se ca de durere de măsele »*** (1860), față de ***« strîmbîndu-se ca de dor de măsele»*** (1857); ***«să pohtiți»*** (1860), față de ***«să poftiți*** * (1857); ***«că am pohtit eu la dobînzi»***(1860), față de ***«că am pohtit eu la dobînzi și la bogăjii»***(1857); ***«din fundul butii»*** (1860), față de ***« din fundul butii sale »*** (1857); ***«era clădită chiar de banul Barbu Basarab »***(1860), față de ***« era clădită de Basarabi»*** (1857); ***«lupul cu puii săi pustiază codrii»*** (1860), față de ***«leul cu puii săi pustiază codrii»*** (1857); ***«Mircea, temîndu-se a trece prin Rîmnicul Vîlcei și nevoind a trage nici chiar tiptil la gazdă in oraș, se îndreptă către mica mănăstire din Cotmeana, puțin mai JGS de frumoasa Vale a Luminilor, pe Topolog »*** (1860), față de ***«Mircea trecu tiptil prin Rîmnicul Vîlcei, și, nevoind a trage la gazdă în oraș, sâ-ndreptâ către mica mănăstire din Cotmana, puțin mai în vale decît Cozia »*** (1857); ***«numai în cămașă »*** (1860), față de ***«numai cu cămașa pe dînsul»*** (1857); ***« mergeau <... > către Olt»*** (1860), față de ***«mergeau <... >*** *în* ***către Olt»***(1857); ***împiedicîndu-se și mai rău »*** (1860), față de ***«împiedieîndu-se unii pe alții, amețindu-se și mai rău »*** (1857) ; ***«trîmbele de borangic»*** (1860), față de ***«cumașurile de borangic »*** (1857); ***« un chervan <.. . > plin pînă în coviltir de sipeturi*** (1860), față de ***« un chervan <... > plin pînă în coviltir de lăzi și sipeturi >***

[1] Gf. în acest volum p. 306.
[2] Gf. supra, p. 264.

(1857); ***«nimeni nu putea fi mai milostiv decît domnul român »*** (1860), față de ***«nimeni nu p fi mai darnic și mai milostiv»*** (1857); ***«zeaua*** *de* ***sîrmă »*** (1860), față de ***«zalea*** *de* ***sî*** (1857) etc. Comparativ cu cele două ediții apărute în 1857, ediția din 1860 adaugă n sublineare de la p. 72/r. 42, p. 75/r. 41-42 și 43, p. 77/r. 39 și 40, p. 78/r. 40 p. 22/r. 41[1]. Aceste deosebiri și altele, menționate la ***Variante,*** în care este evidentă dința de a epura textul de termenii pleonastici și de cîteva regionalisme, de a conc expresia și de a o nuanța, prin înlocuirea formelor «literare » cu arhaisme, pentru a obține loarea locală », ca și adăugirile de referințe bibliografice, ne îndeamnă să presupunem că xandru Odobescu, în momentul respectiv, — moment în care se orienta spre aite p pări[2], — a considerat această ediție, a treia, ca « definitivă »[3].

Ediția a IV-a apare tîrziu, abia după 26 de ani, în 1886, la editura librăriei S. Sa din Craiova, într-o carte foarte elegant tipărită, împreună cu ediția a III-a a « scenei ist ***Doamna Chiajna»***[4], și precedată, ca și ediția anterioară, de un cuvînt al autorului[5].

Paginația celor două povestiri (de la p. 1 la p. 58 : coperta interioară, p foaia de titlu și paginile de text ale narațiunii ***Mihnea-vodă cel Rău,*** și iar, de la p. 1 la p foaia de titlu și paginile de text ale narațiunii ***Doamna Chiajna)*** dă o notă caracteristică din 1886. Să fie oare această paginație neobișnuită numai o simplă bizarerie tipografic ne găsim în fața intenției editoriale de a publica, în broșuri separate, cele două «episc intenție nerealizată din cauza prefeței unice, trimisă, de la Paris, de autor? Răspunsul la ca și la a doua întrebare depinde de o indicație expresă, azi necunoscută, a editorilor sau Odobescu însuși.

Compararea acestei ediții, tipărită numai cu caractere latine, cu edițiile ante oferă cercetătorului, pe lîngă prilejui de a constata noi greșeli de tipar alături de mai vechi[6], multe și interesante exemple de fluctuații grafice, fonetice și morfo care se datoresc, după cum am menționat în ***Nota asupra ediției*** de față[7], nu intenție cum se spune, « voinței scriitorului», ci ***incertitudinilor*** și chiar ***indiferenței*** lui față de « no fonetice, ortografice și morfologice la modă între anii 1848 și 1895. Iată numai cîteva din exe care ar putea fi date : ***afara*** în loc de ***afară, cotre*** în loc de ***către, chiămare*** în loc de ***chemar*** în loc de ***daca, primăvara*** în loc de ***primăvara, sunt*** și ***sunt*** față de ***sînt, iera*** față de sub influența acelorași «norme », grafiile fonetice ***azvîrlind, groaznice, iznoavă, izvo muită, zdrobesc, zgarde, zgomotoasă*** etc, devin : ***asvîrlind, groasnice, isnoavă, isvor, plă sdrobesc, sgarde, sgomotoasă*** etc. ; devine frecventă notarea prefixelor ***ră-*** și ***ras-*** cu ***re- resfirat*** față de ***răsfirat, respunseră*** față de ***răspunseră, respîndise*** față de ***râspîndise, re*** față de ***răsunetul*** etc.; apar grafiile etimologice ***fiiul, mile*** (numeral), față de grafiile ***fiul, oțereau, țarină,*** față de ***oțăreau, țărînă*** din primele ediții; alături de grafia tradițională ***p*** apare și grafia fonetică ***primea.*** Din domeniul morfologiei remarcăm, îndeosebi

[1] Trimiterile au în vedere paginile și rîndurile textului reprodus în volumul de
[2] Gf. în volumul de față, ***Introducere,*** p, 9.
[3] Ipoteză sugerată și de scrisele lui Odobescu din prefața ediției următoare, 18 nu trebuie să fie interpretate, credem, numai ca o simplă formulă de politețe : «Abia gînditsăle dezgrop, azi, eu însumi, din uitare, după așa lung răstimp, daca nu m-ar fi î cu tot dinadinsul la această faptă cîțiva tineri din Craiova, iubitori de literatură r
[4] Vezi în volumul de față, p. 307.
[5] Vezi în volumul de față, p. 264 și 266.
[6] ***« Vedea*** de acum o fire »în loc de « ***vădea*** de acum o fire ***», « aflatu-vei»***în loc de ***fi-vei », « Țepeș-vodă »*** în loc de ***« Țepeluș-vodă », « neapărat»*** în loc de « ***neapărat », «mo*** în loc de « ***mânăstirei », « derîmat»*** în loc de « ***dărîmat», « gată »***, în loc de ***«gata », « învă*** în loc de « ***învierșunați», «întâlnire »***, în loc de ***« întîlnire », «Șerbanești»*** în loc de ***«Șerb « rîvna »***în loc de « ***rîvnă», «Iacsag »*** în loc de « ***Iacșăg », « banului și vătafului Neagu »*** î ***« banului Barbu și vătafului Neagu ».***
[7] Cf. supra, p. 14 — 15.

frecvența lor, oscilațiile în notarea genitiv-dativului singular şi a nominativ-acuzativului plural al substantivelor feminine : *bisericei* (1886) față de *bisericii* (1857, 1860), alături de *bisericii* (1886) față de *bisericei* (1857, 1860); *Bîrsei* (1886) față de *Bîrsii* (1857, 1860) ; *casii* (1886) față de *casei* (1857,1860); *credințe* (1886) față de *credinți* (1857, 1860); *familiei* (1886) față de *familiii* (1857, 1860); *inimei* (1886) față de *inimii* (1857, 1860); *inimele* (1886) față de *inimile* (1857,1860); *Maicei* (1886) față de *Maicii* (1857, 1860); *mănăstirii* (1886) față de *mănăstirei* (1857, 1860); pădurez (1886) față de *pădurii* (1857, 1860); *pieței* (1886) față de pze/z7 (1857, 1860); *scărei* (1886) față de *scării* (1857, 1860); scu/e/e (1886) față de *sculile* (1857, 1860); *țarinele* (1886) fată de *țarinile* (1857, 1860) etc.

În prefața noii reeditări, referindu-se ia modificările pe care le făcuse în cele două « scene istorice », Odobescu scria : «„Biblioteca literară" mile retipăreşte acum tot cum au fost la început. Abia se vor ivi vreo trei-patru neînsemnate îndreptări de fapte. » Bineînțeles că aceste indicații nu trebuie să fie luate ad litteram, «la început» însemnînd, probabil, anul 1860, cînd narațiunile apăruseră prima oară în același volum, iar cele «trei-patru neînsemnate îndreptări de fapte » în ediția din 1886 față de ediția anterioară (1860) fiind mai numeroase. Dintre ultimele, menționăm mai jos «îndreptările» cu caracter informativ istoric, pe care presupunem că Odobescu le avea în primul rînd în vedere :

«Mircea <...> luă de soție pe fata lui Rareş-vodă de la Moldova, anume domnița Chiajna * (1886), față de : «Mircea < ... > luă o bogată fată de boiar, anume Chiajna » (1860).

« . . . mai mulți domni din neamul Dracii armaşului din Mănești au stat, la deosebite vremuri, pe tronul țărilor noastre »(1886), față de : «... şi şase alți domni din neamul Dracii armaşul din Măneşti au stat, la deosebite vremuri, pe tronul țărilor noastre »(1860).

În ediția din 1860, ca şi în edițiile anterioare, din 1857, narațiunea *Mihnea-vodă cel Râu* se încheie cu o notă sublineară, cuprinzînd pe cei « şase alți domni din neamul Dracii armaşul din Măneşti», notă eliminată la republicarea din 1886[1].

Odată cu «îndreptările » citate, într-un anume fel mărturisite în prefața noii ediții, Odobescu a făcut şi alte, nu puține,«îndreptări»lingvistice şi stilistice, — este adevărat, nemărturisite, — dar care nu pot fi atribuite altcuiva. Menționăm, în continuare, cîteva din modificările pe care le atribuim scriitorului şi pe care le considerăm a fi mai semnificative : *«mii de pirite »* (1886), în loc de *«mii de pîraie »* (1857, 1860); *«rîpos şi acoperit »* (1886), în loc de *«ripos ş-acoperit»* (1857, 1860); *«plaiurile aburoase ale Cîmpinei şi ale Breazei »* (1886), în loc de *«plaiurile aburoase ale Cîmpinei şi Breazii»* (1857, 1860); *«la gît aveau grumăjer rotund »* (1886), în loc de *«la gît aveau un grumăjer rotund »* (1857, 1860); *«să-şi deie sufletul»*(1886), în loc de *«să-şi dea sufletul»* (1857, 1860); *«printr-o mişcare spasmodică a nervelor»* (1886), în loc de *«printr-o mişcare spazmodică a nervilor»* (1857, 1860); *«ochii <... > clipiră ca o candelă ce moare »* (1886), în loc de *«ochii clipiră ca candela ce moare »* (1857,1860); *«de la moşi-strămoşi»* (1886), în loc de **de la moşi-strămoşii noştri»* (1857, 1860); *«cînd te vor vedea înfrînt»* (1886), în loc de *«cînd te va vedea înfrînt»* (1857, 1860); *«rădica »*(1886), în loc de *«ridica »*(1857,1860) ; *«Erau »*(1886), în loc de *«Ereau »* (1857,1860) ; *« suspinuri»* (1886), în loc de *«suspine »* (1857, 1860) ; *«totul intră în tăcere »* (1886), în loc de *«totul intră iarăşi în tăcere »* (1857,1860); *«întunericul»* (1886), în loc de *«întunerecul»* (1857, 1860); *«trâmis »* (1886), în loc de *«trimis »* (1857,1860); *«coroana voivozilor »* (1886), în loc de *«gugiumanul voivozilor »*(1857,1860) ; *«oastea < ... > slobozi puştile şi sânețele »* (1886), în loc de *« oastea <... > slobozi tunurile şi sănețele »*[2] (1857, 1860); *«îi dete obişnuita binecuvîntare »*(1886), în loc de *«îi dete obicinuita blagoslovenie »* (1857,1860); *« Ceremonia »*(1886),

[1] Cf. mai jos, p. 284.

[2] Modificare consecință unei note sublineare la cuvîntul *săneață,* de pe o pagină anterioară : « Puştile vechi, căci *puste* se chemau mai nainte tunurile », notă existentă, cu variante fonetice, şi în edițiile din 1857 şi 1860.

în loc de *«Țeremonia »*(1857,1860); *« Nu trecu mult timp »*(1886), în loc de *«Nu trecu mult»*(1
1860); *«răsipite »*(1886), în loc de *«risipite »*(1857,1860);*«se scutură »*(1886), în loc de *« se scu*
(1857, 1860); *«la ochii Pîrvuleştilor »*(1886), în loc de *«în ochii Pîrvuleştilor »*(1857,1860);*« G*
cu mărgăritarii în pilaf e o tradițiune, păstrată prin grai, despre un boier lacom la avuții » (18
în loc de *« Gluma cu mărgăritarii în pilaf e o tradiție păstrată prin grai»* (1857, 1860); *«să în*
(1886), în loc de *să întinză »* (1857, 1860); *« să o deschidă »*(1886), în loc de *« şi să o ție desch*
(1857, 1860);*«păreții»*(1886), în loc de *«pereții»* (1857, 1860); *« blăstem »*(1886), în loc de *«*
tem » (1857,1860); *« adulmecă »* (1886) în loc de *« adurmecă »* (1857, 1860) *; «sate strivesc »* (18
în loc de *«să te zdrobesc »*(1857, 1860); *«pelinurile <... > profire »* (1886), în loc de *« peli*
<... > rumene »(1857,1860); *«să-i deschidă »*(1886), în loc de *«să-i deschiză »*(1857, 1860); *« pu*
căldarea de fiertură »(1886), în loc de *« puseră căldarea de mămăligă »* (1857, 1860) \ *« bas*
(1886), în loc de *« basne »* (1857, 1860); *« ei fugeau înainte speriindu-se <... > de frunzele ce*
pe cracă » (1886), în loc de *« ei fugeau înainte speriindu-se <... > de frunzele ce tremurau pe cr*
(1857, 1860); *« un nor de turci înainta cu mers grabnic »* (1886), în loc de *« un nor de turci în*
cu marş grabnic » (1857, 1860); *«să le încarce»* (1886) în loc de *«să le-ncarce»* (1857, 1
«să-i țină »(1886), în loc de *« sâ-i ție »* (1857, 1860); *«praznic mare al sîntului papă Gri*
(1886), în loc de *«praznic mare al sfîntului papă Grigorie»* (1857, 1860); *«un tufiş de*
îndesați» (1886), în loc de *« o leasă de pomi îndesați»* (1857, 1860); *« îl pironi cu fierul dre*
pietrele bolții de pe piață » (1886), în loc de *«îl pironi cu fierul drept în peretele boltit d*
piață (1857, 1860); *« cu o împuşcătură îl lovi drept în cap »* (1886), în loc de *«cu o puşcă*
tuită îl lovi drept în cap » (1857, 1860) etc. O concluzie se impune de la sine: în ciuda
mației din prefață (afirmație care priveşte şi narațiunea *Doamna Chiajna)*, Odobescu a rev
atent uneori pînă şi la nuanța fonetică, textul «scenei» *Mihnea-vodă cel Râu.* Rămîne s
afle, cînd se vor ivi toate datele necesare unei asemenea cercetări de minuție, dacă
derea textului a fost determinată numai de retipărirea din 1886, şi nu cumva şi de u
prilej, anterior, de pildă, traducerea în limba germană, la care face aluzie într-o ep
din 16/28 decembrie 1881, adresată lui I. A. Cantacuzino :« Pour ce qui est de mes nou
historiquesâmoi,jeserais certainement tres flatte et tres heureux si vous me faisiez l'hon
d'en traduire une, la *Doamna Kiajna,* par exemple, puisque *Mihnea-vodă* est deja connu en
mand»[3].

La numai un an după apariția ediției craiovene a «scenelor istorice», în 1887, Odo
începe să-şi publice, în editura bucureşteană Socec, seria antologică de «scrieri literare şi istor
Mihnea-vodă cel Râu iese, cu acest prilej, a cincea oară la lumină, în primul volum (p. 63-
al «ediției definitive », în secțiunea a II-a, care menține, pe coperta falsă, titlul consac
ediția apărută în 1860 : *Scene istorice din cronicele româneşti,* înscriind şi datele primelor e
1857 pentru *Mihnea-vodă cel Râu,* şi 1860 pentru *Doamna Chiajna,* aflată acum la a patra

Ediția a V-a a primului «episod istoric » nu se deosebeşte decît foarte puțin şi num
aspectele ei secundare de ediția a IV-a. Greşelile de tipar, cu excepția unora care apar cor
prin semne diacritice[4], sînt aceleaşi. Alături de cele « clasice »(cifra de capitol sub titlul c

[1] Probabil că şi aci avem de a face cu una din cele «trei-patru îndreptări de fap
care se referă Odobescu în prefață.

a Gf. în volumul de față, p. 266.

[3] Apud : A. I. Odobescu, *Opere literare.* Ediție critică cu introducere, note şi va
de Scarlat Struțeanu, cu şapte planşe afară din text. Bucureşti, Fundația pentru literat
arlă, 1938, p. 355. Vezi şi în volumul de față, p. 285.

* *vedea* (din ediția 1886) redevine *vedea* adică, *vădea; neapărat* (din ediția 1886), c
putea fi o formă moldovenească, redevine *neapărat; mănăstirea* (din ediția 1886), fonetism c
în secolul al XIX-lea, dar rar în textele lui Odobescu, redevine *mănăstirea,* adică *m*
rea; derîmat (din ediția 1886) redevine *derîmat,* adică *dărîmat; gata* (din ediția 1886) red
gata; înverşunați (din ediția 1886) redevine *învierşunați; întelnirâ* (din ediția 1886) red
întâlnirâ, adică'*întîlnirâ; Şerbaneşti* (din ediția 1886) redevine *Şerbâneşti.*

iului, « *aflatu-vei*» în loc de «*aflatu-fi-vei*» şi « *Ţepeş-vodâ* » în loc de « *Ţepeluş-vodă* », a căror perpetuare ne îndeamnă să nu le considerăm a fi simple greşeli de tipar, au fost menţinute şi cîteva erori proprii ediţiei din 1886 : «*rîvna* »în loc de «*rîvnă* », «*Aşa ei, negreşit*» în loc de « *Aşa e* <sau : *Aşa-i*> *negreşit*», « *bolţi*» în loc de « *bolţii*» sau « *boitei*» şi «*Iacsâg* » în loc de « *Iacşăg*»; o nouă greşeală de tipar : «*sîngele ce aprinse în el*» în loc de «*sîngele se aprinse în el*». Grafiile, de asemenea, sînt aceleaşi din ediţia 1886. De reţinut sînt doar cîteva fonetisme, forme şi sintagme deosebite de cele din ediţia 1886, unele datorîndu-se, presupunem, scriitorului, altele, bănuim, tipografului. în această ordine de probabilităţi citām cîteva exemple : 1. « *vădea o fire şi mai sălbatică* » (1887), în loc de «*vădea*[1] *de acum o fire şi mai sălbatică* » (1886); «*pajerea ţării*» (1887), în loc de «*marca ţării*»(1886) ; «*n-or să fie zadarnice* <... > *averile* » (1887), în loc de «*n-a să fie*[2] *zadarnice* <... > *averile* » (1886); « *Să ceară doamnei cheile de la pivniţă* <. .. > *şi să-mi deschidă* » (1887), în loc de fraza echivocă : «*Să ceară doamnei cheile de la pivniţă* <...> *şi să o deschidă*» (1886); «*sînt sătul de atîta fâţărie* » (1887), în loc de «*sînt sătul cu atîta făţărie* » (1886); «*avea să fie eroina de la Şerbâneşti*» (1887), în locul expresiei echivoce : «*era să fie eroina de la Şerbâneşti*[3] » (1886); 2. «*dupe* », care apare frecvent în ediţia din 1887, faţă de *după* din ediţia 1886, poate să se datoreze lui Odobescu, de vreme ce se întîlneşte şi în manuscrisele autografe cu caractere de tranziţie, dar poate fi tot atît de bine şi rezultatul căderii la tipar a semnului diacritic, *dupe* din ediţia 1886 devenind astfel «varianta» *dupe;* genitiv-dativele în *-ei* în loc de -**II** ale substantivelor feminine, mai frecvente în ediţia 1887 decît în ediţia 1886, pot, de asemenea, să se datoreze lui Odobescu, după cum pot fi atribuite şi tipografului lecţiunile *biserice*i (din ediţia 1887), în locul lecţiunilor *bisericii* (din ediţia 1886), ca de altfel şi lecţiunea *puterii* (în ediţia 1887) în loc de lecţiunea *puterei* (în ediţia 1886); alături de acestea, menţionăm fonetismele şi formele : *galbin* (1887) faţă de *galben* (1886), *prietin* (1887) faţă de *prieten* (1886), *jupan* (1887) faţă de *jupîn* (1886), *orice* (1887) faţă de *orce* (1886), *fugind* (1887) faţă de *fugind* (1886), *băjeneriei* (1887) faţă de *băjenăriei* (1886), *cari* (1887) faţă de *care* (1886), *despreţ* (1887) faţă de *dispreţ* (1886) şi, în fine, forma verbală veche de imperfect indicativ persoana a III-a plural : « <ei> *sta* »(1887) în loc de « <ei> *stau* », care poate fi, cum a şi fost, atribuită intenţiei lui Odobescu de a arhaiza, în « ediţia definitivă », textul « scenei», după cum poate fi atribuită şi tipografului, care, citind în ediţia din 1886 «*stau* », a considerat, ici şi colo, că semnul diacritic pe *u* indică o literă compromisă, şi nu un sunet.

Adăogăm că, spre deosebire de toate ediţiile anterioare, ediţia a V-a a «scenei istorice» *Mihnea-vodă cel Rău* este localizată şi datată «*Bucureşti,* 1857 »; alături de dată figurează o notiţă bibliografică : « Tipărit în foiţa ziarului *Românul* din 1857, apoi în volum, la 1860, în Bucureşti, şi la 1886, în Craiova ». Deci, nota bibliografică nu înregistrează ediţia a doua, în broşură, din 1857, care, după cum am demonstrat, nu este o copie mecanică a ediţiei din *Românul.*

Ediţia a Vl-a apare în anul 1894, împreună cu ediţia a Y-a a « episodului istoric » *Doamna Chiajna*[4], tot în editura Socec & Comp., în colecţia «Autorii români vechi şi contimporani»; este ceea ce se numeşte o ediţie cu profil nou, şi chiar mai mult decît atît, o ediţie nouă. Surprinde mai întîi eliminarea notelor bibliografice şi înlocuirea lor cu glose lexicale. Se poate presupune, — după cum s-a şi presupus, — că această înlocuire a fost determinată de caracterul didactic al ediţiei. într-adevăr, volumul poartă, atît pe coperta exterioară cît şi pe coperta interioară, menţiunea expresă : «Ediţiune şcolară, aprobată de Ministerul Instrucţiunii Publice şi al Cultelor ». Dar nu ni se pare inacceptabilă şi o altă ipoteză : Se prea poate ca In 1894, Odobescu, observînd că, datorită ultimelor cercetări ale istoricilor, subiectele şi per-

[1] în textul original, corupt: *vedea.*

[2] S-ar putea ca această formă populară de viitor să nu fie, în ediţia 1866, decît o simplă greşeală de tipar. în ediţiile din 1857 şi 1860 se citeşte: «*n-o să fie* ».

[3] în textul original, corupt: *Şerbâneşti.*

[4] Vezi, în volumul de faţă, p'. 309.

sonajeie « scenelor» se apropie din ce în ce mai mult de zona legendei, a ficţiunii, să se folosit de prilejul ivit şi să le fi eliberat, de bună voie, de balastul documentar, ab initio insu ficient, şi, în 1894, mai mult sau mai puţin perimat. Oricare din aceste două ipoteze ar fi ade vărată, cert este că Odobescu a redactat cel puţin o parte din glosele lexicale cu mai mult ani înainte de publicarea ediţiei a Vl-a. Deducem acest lucru dintr-o epistolă datată 16/2 decembrie şi adresată lui I. A. Cantacuzino, în care, referindu-se la dificultăţile de traducer întîmpinate de corespondent, îi scria :« Puisqu'il y a des mots anciens que vous ne comprendre pas et dont vous ne pourrez pas trouver l'explication dans le precieux lexique de Cihac (le deux voiumes), que vous possedez sans doute, eh bien î cela me donnera la plaisir de recevo plus souvent de vous des lettres pour me demander ce que signifie mon charabia archaîque »

Surprinzătoare şi, în raport cu a doua ipoteză formulată mai sus, interesantă, înlocuire notelor bibliografice cu glose lexicale nu poate fi totuşi determinantă în aprecierea ediţie Hotărîtoare rămîne analiza critică a textului« scenei», cu scopul de a afla dacă şi în ce măsur a fost modificat faţă de textul din ediţia anterioară.

Dacă ediţia din 1887 ar fi fost considerată şi de Odobescu, cum a fost considerată d editorii lui postumi, ca « ediţie definitivă », atunci ediţia a Vl-a ar fi trebuit să fie o reproducer mecanică sau cvasimecanică a « ediţiei definitive», scriitorul (eventual corectorii) preocupîn du-se cel mult de eliminarea greşelilor de tipar strecurate în ediţia din 1887 şi de evitarea un noi greşeli. Punînd pe două coloane greşelile din ediţia a V-a cu greşelile din ediţia a Vl-a, consta tăm că majoritatea au rămas necorectate. Astfel: se repetă erorile « clasice» (cifra de capit apare sub titlul capitolului, în loc de a fi imprimată deasupra; persistă forma « *aflatu-vei*» loc de « *aflatu-fi-vei*», iar « *Ţepeş-vodâ* » apare, şi de astă dată, în locul lui « *Ţepeluş-vodă* au fost menţinute şi două din celelalte greşeli întîlnite în ediţia a V-a : « *rîvna* »în loc de « *rîvnă* şi « *Aşa ei, negreşit*»în loc de « *Aşa e* <sau *Aşa-i* sau *Aşa îi*> *negreşit*». Mai mult, ediţia a Vl- adaugă cîteva greşeli noi: « *dupe obiceiul boieresc de pe atunci, cînd stăpînul* <... > *ridică de pr sate pe toţi vecinii*», în loc de« *dupe obiceiul boieresc de pe atunci, cînd stăpînul* <... > *ridica de pr sate toţi vecinii*», «*şâneţe* » în loc de «*săneţe* », « *mării-tale* » în loc de «*mârii-tale* » (de mai mul ori), «*drept semn de jale pentru tâtîne-său ca murise* » în loc de «*drept semn de jale pentru tătîne-să ce murise* », « *blagoslovenie cercească* » în loc de « *blagoslovenie cerească* », « *aproapie* » în loc «*apropie* », « *un slujitoi* » în loc de « *un slujitor* », «*învăţătură* » în loc de «*învăţătură* », « *avuţi sînt amăgitoare* » în loc de « *avuţiile-s amăgitoare* » (cum stă scris în motto-ul capitolului al II-le *Curtea de Argeş), « S-a găsim* » în loc de « *Să găsim* », «*se opri la mănăstire Cotmeana* » în loc « se *opri la mica mănăstire Cotmeana* », sau «*se opri la mănăstirea Cotmeana* », sau «*se opri mănăstire în Cotmeana* », « *să-i deschidă* » în loc de « *să-i deschidă* »,«*tîrâind* » în loc de «*tîrîind* « *ghervau* »în loc de « *chervan* »,« *in legea catolică* »în loc de «*în legea catolică* » ş.a.

Dar aceste greşeli nu sînt singurele deosebiri. Din confruntarea celor două texte reie că Odobescu a intervenit nu o dată, modificînd aspectul grafic şi aspectul fonetic al mai mult cuvinte, schimbînd cîteva forme gramaticale, eliminînd sintagme pleonastice şi substituind m mulţi termeni, fie din necesităţi stilistice, fie pentru a răspunde unor exigenţe pedagogice.

Astfel, paralel cu grafii de tipul *chiăile, chiâmare, călugăr, logofât, pârosă, rămîneau, fii amândoi, atârnate, brâu, căpătâiul, curând, ducând, frâul, rond, sunt şi sunt, catife, ceta, chepene Del, ferele, negră, glota, grosâ, anco, ogorele, proşcă, fer, pete, pept, priimi, însoţit, dice, sgarc svon, sdrobesc, isbi, ţera, seu* etc, care vădesc, ca şi în ediţia din 1887, influenţa etimologism lui, apar numeroase grafii fonetice : *bătrîn* (1894) în loc de *bătrân* (1887), dar alături de *bătrân* (1894); *călugăr* (1894), în loc de *călugăr* (1887); *încă* (1894) în loc de *anco* (1887); *însă* (189 în loc de *ansă* (1887); *mănăstirea* (1894), în loc de *mănăstirea* (1887); *mărunt* (1894), în loc

[1] Apud A.I. Odobescu, *Opere literare,* ed. cit., p. 356.

merunt (1887); ***btrfitor*** (1894), în loc de ***bârfitor*** (1887); ***cîrma*** (1894), în loc de ***cârma*** (1887); ***cîțiva*** (1894), în loc de ***câțiva*** (1887); ***desfrînare*** (1894), în loc de ***desfrenare*** (1887) ; ***gîndari*** (1894) în loc de ***gânduri*** (1887); ***gît*** (1894), în loc de (1887); ***sîntem*** (1894), în loc de ***suntem*** (1887); Dracea (1894), în loc de ***Drace*** (1887); ***fața*** (1894), în loc de ***faga*** (1887); ***negutători*** (1894), în loc de ***negugâtori*** (1887); o/eZe (1894), în loc de ***ogele*** (1887); ***puțin*** (1894), în loc de ***pugin*** (1887) ; piafra (1894), în loc de ***petra*** (1887); ***primi*** (1894), în loc de ***priimi*** (1887); ***abia*** (1894), în loc de ***abie*** (1887); w'a/a (1894), în loc de ***vieța*** (1887); ***dacă*** (1894), în loc de ***decă*** (1887); ***plăzmuită*** (1894), în loc de ***plăsmuită*** (1887) etc, interesante nu numai pentru că reflectă oscilațiile ortografice ale vremii şi ale lui Odobescu, ci şi pentru că oferă uneori posibilitatea de a identifica grafiile lipsite de valoare fonetică din edițiile anterioare (1887 şi 1886).

Alte modificări: «***ridica*** »(1894), în loc de «***rădica*** »(1887); « ***avînd mari podoabe şi fofeaze la cai***»(1894), în loc de « ***avînd mari podoabe şi fotaze la cai***» (1887), modificare cerută de eliminarea trimiterii bibliografice la ***Letopisețul*** lui Miron Costin, care figura în subsolul ediției din 1887 şi, probabil, de lipsa unei glose precise;« ***sevaiu*** » (1894), în loc de «***suvaiu*** »(1887);«***icoana cea mai smerită*** » (1894), în loc de «***icoana cea mai blinda şi mai smerită*** »(1887), în care sensurile adjectivelor ***blinda*** şi ***smerită*** se suprapun; « ***bani cu mărcile banului Barbu Basarab şi Mihnei-voievodul*** » (1894), construcție mai corectă şi mai armonioasă decît «***bani cu mărcile banului Barbu Basarab şi lui Mihnea-voievod*** »(1887) ; « ***spaima şi jalea erau scrise pe toate fețele*** »(1894), propozițiune corectă gramatical, dar nu şi sugestivă cît « ***spaima şi jalea era scrisă pe toate fețele*** » (1887);« ***odaia lui vodă »*** (1894), în loc de ***« odaia de culcare a lui vodă*** » (1887), modificare impusă, probabil, de exigențe pedagogice***; «un om tiptil scosese, cînd se crăpa de ziuă, un trup învelit într-o rasă*** »(1894), în loc de « ***un om tiptil scosese, cînd se crăpa de ziuă, un trup de femeie tnvelit Intr-o rasă*** »(1887), în care precizarea«***trup de femeie*** » e nepotrivită, pentru că în lumina difuză a zorilor şi«***învelit într-o rasă***», un trup de femeie ucisă e foarte greu, dacă nu imposibil, de deosebit de un trup de bărbat ucis; «***Dragomir se ascunse <... > în fundul unei buți goale, şi de acolo, tremurînd de groază, el putu să auzâ următoarea vorbire***» (1894), în loc de ***« Dragomir se ascunse <... > în fundul unei buți goale, şi de acolo, tremurînd de groază, el putu deosebi următoarea vorbire***» (1887), în care verbul ***a deosebi*** este mai potrivit cu împrejurarea de taină din beciul domnesc, decît verbul ***a auzi; «mă mir cine a putut bănui adevărul <... > despre cele ce s-au petrecut cu mireasa lui <Ilie>*** » (1894), în loc de ***« mă mir cine a putut bănui adevărul < ... > despre cele ce s-au petrecut aici cu mireasa, lui <Ilie>»*** (1887), frază în care precizarea ***aici*** nu avea sens, de vreme ce cuvintele sînt rostite, de Stoica, în «***beciurile boltite ale palatului domnesc***», iar ***« cele ce s-au petrecut cu mireasa lui Ilie*** », s-au întîmplat în ***« odaia < de culcare a> lui vodă »; «de aceea*** »(1894), în loc de « ***d-aceea*** > (1887); «***porunci să se sfarîme pînă la pămînt toate casele şi toate bisericile*** » (1894), în loc de ***« porunci să se prade, să se arză şi să se sfârîme pînă la pămînt toate casele şi toate bisericile »*** (1887); «***el <Mihnea> batjocori pe o nepoată a lui <Maxim mitropolituh*** » (1894), în loc de «***el <Mihnea> silui pe o nepoată a lui <Maxim mitropolituh*** » (1887); «***Dîn-zi-de-dimineață*** » (1894), în loc de « ***Din-zi-de-dimineață*** » (1887); « ***şoptă*** » (1894), în loc de «***şoaptă*** »(1887)[1]; « ***oboseala »*** (1894), în loc de « ***obosirea*** »(1887); « ***cercînd singură sâ-i îmbărbăteze*** »(1894), în loc de « ***cercînd să-i îmbărbăteze*** » (1887); «***casa ei, aşa de frumos direticată*** »(1894), în loc de « ***casa ei aşa frumos direticată***» (1887); «***să fie datori <... > a le lua parte*** » (1894), în loc de «***să fie datori < ... > a le prinde parte*** » (1887); «***plini de jalnice aduceri-aminte ale trecutului***» (1894), în loc de «***plini de jalnica aducere-aminte a trecutului*** » (1887); «***îmbrăcăminte ungurească*** »(1894), în loc de «***îmbrăcăminte ungureşti***» (1887); «***rîvnire la măriri*** » (1894), în loc de «***rîvnire la mărimi***» (1887) ; ***« gata să spele în sîngele tiranului necinstea unei surori jertfită de dînsul***» (1894), în loc de « ***gata să spele în sîngele tiranului necinstea unei surori siluită de dînsul***» (1877), suplinire neinspirată,

[1] în acest caz nu este exclus să avem de-a face cu o simplă eroare tipografică : ***şoptă*** în Joc de ***şoptâ.***

deoarece cuvîntul «***jertfită***», apare şi cu cîteva rînduri mai sus, în sintagma «***fusese jertfită cu ntîta cruzime »; «îl pironi cu fierul drept în peretele boltit de pe piață*** » (1894), în loc de «***îl pironi cu fierul drept tn pietrele bolții de pe piață***» (1887) ;«***Hangerul, izbindu-l de lespezi, ti pătrunsese coastele şi îi ieşise, sîngerat, prin spate*** » (1894), în loc de «***Hangerul, izbindu-se de lespezi, îi pătrunse coastele şi ieşi sîngerat prin spate***» (1887), modificare de asemenea neinspirată, de vreme ce nu hangerul l-a izbit pe Mihnea de lespezi, ci Mihnea, căzînd «***mort pe brînci*** » a făcut ca hangerul să se izbească de lespezi şi să-i iasă, sîngerat, prin spate; « ***clopotnița*** » (1894), în loc de «***clopotnița*** » (1887); « ***biserica Sîntei Cruci din mănăstirea dominicanilor*** » (1894), în loc de ***« biserica Sîntei Cruci de la dominecani*** > (1887) etc

Deşi exemplele de mai sus, ilustrînd (cu cîteva excepții) superioritatea ediției din 1894 față de ediția din 1887, sînt tot atîtea argumente în favoarea considerării ultimului text revizuit de autor (1894) ca text de bază al edițiilor postume, am opinat, ca şi editorii dinaintea noastră, că profilul ediției din 1894, prin excelență didactic, nu se potriveşte cu exigențele unei ediții critice, şi că deci textul de bază rămîne a fi acela din «ediția definitivă » (1887). A treia soluție, introducerea modificărilor din textul ediției 1894 în textul ediției 1887, este respinsă în principiu de canoanele filologiei şi, în cazul de față, imposibil de realizat, deoarece, prin modificare, textul din 1894 a pierdut punctele de contact cu notele bibliografice din subsolul ediției 1887.

SIGLE

A — ediția I, tipărită sub titlul ***Scene istorice din cronicele Țării Româneşti — Mihnea-vodă ce Râu—***1508-1510, în ***Românul,*** anul I, nr. 16,17,18,21,22, octombrie-noiembrie 1857

B — ediția a Il-a, tipărită în broşura ***Scene istorice din cronicile Țării Româneşti, Mihnea vodă cel Râu*** (1508—1510), de A. Odobescu. Bucureşti, Tipografia lui Ferdinand Om, 1857

C – ediția a III-a, tipărită în volumul ***Scene istorice din hronicele româneşti. — Mihnea-vod (cel Râu). — Doamna Chiajna,*** de A. I. Odobescu. Bucureşti, Libreria A. Daniilopulo 1860, p. 3-43.

D – ediția a IV-a, tipărită în volumul ***Scene istorice din cronicele româneşti — Mihnea-vodă cel Rău — Doamna Chiajna,*** de A. I. Odobescu. Edițiunea 3-a. Craiova, Editura librărie S. Samitca, <colecția> «Biblioteca literară », 1886, p. 9—10 şi 13—58[2].

E — ediția a V-a, tipărită în « ediția definitivă ***» Scrieri literare şi istorice*** ale lui A. I. Odobescu volumul I, Bucureşti, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, în secțiunea ***II — Scene istoric din cronicele româneşti, 1857—1860, Mihnea-vodă cel Rău—Doamna Chiajna,^.*** 63—10

F — ediția a Vl-a, tipărită în volumul A. I. Odobescu, ***Mihnea-vodă cel Râu şi Doamna Chiajn Scene istorice din cronicele româneşti.*** Edițiunea a V-a. <Colecția> «Autorii români, vechi contimporani J». Edițiune şcolară, aprobată de Ministerul Instrucțiunii Publice şi al Cu telor. Bucureşti, Editura librăriei Socec & Comp., 1894, p. 5—46.

P — lecțiuni stabilite prin conjectură.

1 Pentru indicații bibliografice suplimentare, vezi, în volumul de fața, p. 267.

2 Din cauza paginației greşite, sau poate ca urmare a intenției de a edita cele do • scene istorice »în două broşuri separate (vezi mai sus, în nota descriptivă, p. 269), prefața l Odobescu este tipărită pe paginile 11 şi 12, după foaia de titlu fals (p. 9-10).

VARIANTE

67

1 cronicele *EFDA;* hronicele *C;* cronicile *B* II 4 I *PA; eroare:* Măneşti *EFDCB*\\5 Măneşti *P; eroare:* I *EFDCB; omite în A* ||7 două ceasuri *EFDC;* un ceas *BA* (j 8 pîrîie *EFD;* pîraie *CBA* || 8—9 răzlăţată *PCBA; scris:* răslăţată *EFD;* 1|9 năsipoasă *EFD;* nisipoasă *CBA* | şeaţă *EFDC;* şeasă *BA* || în poalele *EFD;* la poalele C F A || 10 şi acoperit FFX); ş-acoperit C F A |j 11 leatul *EFDC;* anul *BA* || 14 bisericei FFD; bisericii C F A j| 15 Vladislav-vodă *EFDBA; corupt:* Vlădislav-vodă *C*\\ 17 şi ale Breazei *EFD;* şi Breazii *CBA* \\ 22 Valea Comanacului *EFDC;* Valea Ursoaii FAj fiul *PCBA; scris:* fiiul FFF>| *se EFDC;* să *BA* || 22-23 sălbatice *EFDCB;* sălbatece A||23 dupe *EF;* după *DCBA* i boieresc *EFDBA;* boiaresc C|| 24 rădica *EDCBA;* ridica < *corupt:* ridică > FI ţarinele E F D ; ţarinile C B A || 26 Constandin Căpitanul *EDBA;* Costandin Căpitanul *C; omite înF*\\ *27* Aşa se chemau sătenii robi, pe vechime *EDCBA;* Vecinii = ţăranii robi F jj 28 Vezi în Descrierea Moldovei de Dimitrie Cantemir *E; omite înF;* Vezi în Dimitrie Cantemir, Descrierea Moldovei *DC;* Vezi pe Dimitrie Cantemir, Descrierea Moldovei *B;* Vezi D. Cantimir, Descrierea Moldovii A||

68

2 sălbatica *EFDC;* sălbateca *AB*|| 3se întoarseră *EFD;* se-ntoarseră *C;* să-ntoarseră *BA*\\ 4 cîni *EFD;* ciini *CBA* || 8 abia *EFDCB; omite în A* | vădea o fire *EF;* vădea[2] de acum o fire *CBA* || 10 genunchi *EFDBA;* genuchi C|| 12 aveau grumăjer *EFD;* aveau un grumăjer CBAJ|17 scărei *EFD;* scării *CBA*\ glasul *EFDC;* glas *BA*| lacrimi *EDB; scris:* lacrimi *CA;* lacrimi Fj| 18 boierul *EFDBA;* boiarul Cjj19 dea *EFCBA; corupt:* dee, *lecţiuni ipotetice:* dea şz deie D|| 23 galbin F F F A ; galben *DC* |[26 sloveneşte *EFDC;* slavoneşte *BA*\ părete *EFD;* perete CBA|| 29 trunchiete *EFD;* trunchete CBA| şi dispuieri *EFDC;* şi alte dispuieri *BA*\\ 31 aşezată *EFDC;* aşezat *BA]]* 32 spasmodică *EFD;* spazmodică *CBA*\ nervilor *EFCBA;* nervelor *D* j] 33 rădice *ED;* ridice FCFA|j34 intră *EFDC;* întră *BA* | sub *EFD;* subt C F A || 35 ca o candelă *EFD;* ca candela *CBA* || 38 să *EFDC;* se FAj moşie *EFDC;* moşia FA jj 39 Puştile[5] vechi; căci puste[5] se chemau mai nainte tunurile *ED;* Săneaţă == puşcă. în vechime puşcă se chema tunul *F;* Puştile vechi, căci puşcă se chemau mai nainte tunurile *C;* Puşcele vechi; franţozeşte arquebuse *BA* jj 40 Măciucă de fier cu ţinte; franţ., massueFF); Ghioagă= măciucă de fier cu ţinte *F;* măciucă de fier cu ţinte ; massue CBA|| 41 Ţara, patria *EDCBA;* Moşia = ţara, patria Fjj* *Note lexicale în F:* — Direapta = dreapta. —Troiţă = icoană cu două obloane lăturaşe, şi acelea zugrăvite cu sfinţi. — Tuiuri = steaguri formate dintr-o coadă de cal. — Armaş = căpetenia poliţiei şi a închisorilor.||

69

2 bîăstem *EF;* blestem *DCBA*\ strămoşi *EFD;* strămoşii noştri *CBA* || 5 vor vedea *EFD;* va vedea *BA* || 6 rădica *ED;* ridica *FCBA*\ prietin *EFBA;* prieten *DC*\\7 mînele *EFD;* miinile *C;* miinele *BA*| să *EFDC;* se *BA*\\ 11-12 zăngăietură[4] *EDCBA;* zîngănitură F || 12 Erau *EFD;* Ereau *CBA* || 13 cari *ED,* care *FCBA* | cetăţuii *EFD;* cetăţuiei *CBA* || 14 lor *EFD; omite în* CBA'H 15 intră în tăcere *EFD;* intră iarăş în tăcere *C;* întră iarăş în tăcere *BA* J suspinuri *EFD;* suspine CBA || 16 întunericul *EFD;* întunerecul CBA || 18 însă *EFD; omite în CBA]* dupe *EF;* după *DCBA* || 20 casii *EFD;* casei *CBA* | ferestruie *EFD;* fereastră *CBA*|| 24 boieri *EFDBA;* boiari C| ţării *EFDC; scris:* terii *BA]* ne închinăm *EFDC;* ne-nchinăm *BA* |j

[1] *corupt:* vedea C
[2] *scris:* puscile *ED.*
[3] *scris:* pusce *E.*
[4] *scris:* z'Bngtietură *BA.*

26 boierii *EFDBA;* boiarii C|| 29 Aflatu-fi-vei *P; eroare:* Aflatu-vei *EFDCBA* 1! 30 s-au *EDCBA** s-a F || 32 boierii *EFDBA;* boiarii *C* || 33 trâmis *EFD;* trimis *CBA* || 34 primeşti *P; scris-* priimeşti F F F C F A [| 35 cari F D ; care F G 5 A || 36 pohtesc *EFDC;* poftesc *BA* \ jăfuiască *EFDBA;* jefuiască G || 39 boierilor *EFDBA;* boiarilor C || * *Note lexicale in F* - Ticăit == nenorocit, slab, neputincios. - Proaşcă = gaură, spărtură, bortă. - S-a pnstavi = a murit, a răposat. - Pohtesc = poftesc, privesc cu lăcomie. ||

70

1 revărsatul *EFD;* răvărsatul *CBA* \ fiul *PFCA; scris:* fiiul *EDB* | boierii *EFDBA;* boiar *C* | trămişi *EFD;* trimişi C B A || 3 jupaniţă *EFDC;* jupăneasă *BA* | Smaranda FF£>; Zmaran da *CBA* || 4 şi femeile *EFB;* şi cu femeile *CBA* | să-ngroape *EFDC;* se-ngroape FA|| 6 *PA; eroare:* Curtea de Argeş *EFDBC* \\ *7* Curtea de Argeş *P; eroare:* II *EFDCB; omite A* || 8 Nu-i aşa *EFDC;* Nu e aşa *BA* jj 9 Să *EFDC:* Se *BA* sub *EFD; scris:* supt subt FA||13 Vlăduţă *EFDC;* Vlăduţ BA || 14 boierii *EFDBA;* boiarii C || 15 cari *ED;* ca *F;* carii C F A || 15-16 Craiovii *EFD;* Graiovei *CBA* || 16 să *EFDC;* se -BA || 17 boierilor *EF* boiarilor *CBA* || 20 neîncetat *EFDC;* nencetat *BA* | boierilor *EFDBA;* boiarilor *C* | trămi *EFD;* trimite C B A | fiul *PFCBA; scris;* fiiul FD || 21 Ţepeluş-vodă *PCBA; corupt:* Ţepes vodă F F D j carele *EFD;* ce *CBA* || 23 preste *EFD;* peste *CBA*\ boieri *EFDBA;* boiari C | s-a leagă *EFDC;* să aleagă -BA || 25 boierul *EFDBA;* boiarul C J fiul *PFCBA; scris:* fiiul FD 27 cîteva zile *EFDC;* a doua zi *BA* | dupe F1F; după *DCBA* || 30 găitane F F D ; găietan C; găitan FA || 31 cizme *PCBA; scris:* cisme F F D || 35 Constantin Căpitanul, Fotino, Şinc Engel F; Constandin Căpitanul, Fotino, Şincai, Engel *DC;* Constandin Căpitanul, Fotino, Şi cai F A ; *omite ÎnF]]** *Note lexicale în F:* — Jupan şi jupaniţă erau titlurile ce se da boierilor şi soţiilor lor. — Se răpusese = murise. — Ghepeneag = haină de gală, strînsă trup. — Gugiuman = căciulă înaltă, purtată numai de domnitor şi de boierii cei mari. — Aia = escortă pompoasă. ||

71

1 bisericei F, bisericii *FDCBA* || 2 evanghelia *PFCBA; scris:* evangelia *ED* jj 3 de-ngenuc *EFD;* de-ngenunche *CBA* | altarului *EFDC;* oltarului *BA* li 4 sîntul *EFD;* sfîntul *CBA* | citi *EFDC;* ceti *BA* I rugăciunile *EFDC;* rugăciunele *BA* || 6 sîntul *EFD;* sfîntul *CBA* 7 preastolul *EFDBA;* prestolul G j Maicei *EFD;* Maicii *CBA* JJ 8 mănăstirii *EFD;* măn tirei *CBA]]* 9 bisericii *EFD;* bisericei *CBA* \ coroana *EFD;* gugiumanul *CBA* \\ 11 preasîn *EFD;* preasfîntul *CBA* |[12 se-nălţa *EFDC;* să-nălţa *BA* | la dreapta, în biserică *EF* d-a drepta bisericei *BA* j pajerea F F ; marca *DCBA* | ţărei *EFD;* ţării C F A || 15 puş *EFD;* tunurile *CBA* |j 16 şi începură *EFD;* şi-ncepură *CBA* jj 17 boierii *EFDBA;* boi C j stau *PDCBA;* sta FFj liturghia *PCBA; scris:* liturgia *EFD*|\ 20-21 curţile domneşti curtea domnească *DCBA* || 22 să deschidă *EFD;* să deşchiză *C;* se deschiză FA jj 24 verziş *EFDC;* verziorii *BA* || 25 apoi caii domneşti *EFDC;* apoi comisii cu caii domneşti *BA* || dupe *EF;* după *DCBA* || Mihnea *EFDCB; corupt:* Mircea A jj 27 boierii *EFDBA;* boiarii G copiii din casă *EDC;* copiii de casă F F A || 29 boieri *EFDBA;* boiari *C* | cabaniţe *EFDC;* *rupt:* chibiniţe FAJ)30 fotaze *EDCBA;* fofeaze F || 31 Dupe *EFCBA;* După *D* |j 32 lefe *EFD; corupt:* lefegii *C;* simenii *BA* \ galbene *EFDC;* galbine *BA* | simenii *EFDC; co* lefegii FA || 33 boierilor *EFDBA;* boiarilor *C*\ boiernaşilor *EFD;* boiarnaşilor *C;* b

rinaşilor BA || 34 boiereşti ***EFDBA;*** boiareşti C || 35 descălică ***EFD;*** descăleca ***CBA*** || 36 boierii ***EFDBA;*** boiarii C | intră ***EFD;*** întră CBA || 37 coroana ***EFD;*** gugiumanul ***CBA*** \ drept ***EFDCB;*** ca A |J 38 tătînă-său ***EFDBA;*** tătîne-său ***C*** \\ 40 Te Deum laudamus I ***EDCBA;*** Tede Boga hvalim I = pe tine te lăudăm, Doamne 1 (pe slavoneşte) ***F*** || 41 Miron Costin ***EDCBA; omite*** *în* ***F*** fj * A/ofe ***lexicale*** *în* ***F:*** — Omofor = patrahirul arhiepiscopal. — Spătar = căpetenia oştilor. — Postelnic = boierul însărcinat cu introducerea şi prezentările în ceremoniile curţii domneşti. — Pauce = ţimbale. — Surle = fluiere cu sunet ascuţit (fifre, pe franţuzeşte). — Caftan = haină, sau mai bine, manta largă, de gală. — Harşa = învelitoarea şelei. – Savanele = un fel de căciule de postav. — Cabaniţe = haine mai largi, îmblănite. — Fofeaze = funde, pompoane. — Sîngeacul = steagul principal al domniei. — Mazili = boierii care nu erau în serviciul activ. — Sala spătăriei = sala tronului. ||

72

1 întîi ***EFDC;*** întii ***BA*** |j 2 trămis ***EFD;*** trimis ***CBA*** || 4 Moldovii ***EFD;*** Moldovei ***C ;*** Moldaviei B; MoldovieiA|j 6 obicinuita ***EFCBA;*** obişnuita ***D*** || 7 binecuvîntare ***EFD;*** blagoslovenie ***CBA*** \J 8 Dtape ***EF;*** După ***DCBA*** | boier ***EFDBA;*** boiar C || 11 jupan ***EFCBA;*** jupîn ***D*** || 12 prefăcut ***EFCBA;*** prefăcută ***D*** || 13 Slavă ***EFDCA;*** Slava ***B*** || 14 văd ***EFD;*** văz ***CBA*** || 16 boieri ***EFDBA;*** boiari ***C*** j el ***EFDC; omite*** *în* ***BA*** || 17 să fie în ***EFD;*** să fie-n ***CBA*** || 18 sînt ***PCBA; scris:*** sunt ***EFD*** | să însemneze ***EFD;*** se-nsemneze ***CBA*** j Basarăbeşti ***EF;*** Băsărăbeşti ***D;*** Basarăbeşti ***CBA*** || 19 Spune-mi ***EFDC;*** Ia spune-mi ***BA*** || 20 jupan ***EFCBA;*** jupîn ***D*** || 24 măriii-tale ***EFDBA;*** măriei-tale ***C*** || 25 casei FF>; casii ***FCBA*** || 26 boieri ***EFDBA;*** boiari C | jupan ***EFCBA;*** jupîn D || 27 drăgălaşe ***EFDC;*** galeşe BA || 29 fiul ***PFCBA; scris:*** fiiul ED || 30 boier ***EFDBA ;*** boiar ***C*** || 31 să-i fiu nun ***EFD ;*** să-i fiu eu nun ***CBA*** || 32 adaose ***EFD;*** adaogă[1] CBA | fiul ***PFCBA ; scris:*** fiiul ***ED*** || 41 din casă ***EDC ;*** de casă FBA || 42 Şincai, Engel. Acest mitropolit era din neamul Brancovici ***EDC; omite*** *în* ***FBA*** |j* ***Note lexicale*** *în* ***F:*** — Vornic = boierul însărcinat cu administraţiunea supremă a ţării. — Comis = boier însărcinat cu îngrijirea grajdurilor domneşti. — Logofăt = secretar. — Har = favoare. — Vătăşia de vînători = dregătorie ostăşească, căpetenie peste ostile de plăieşi. i|

73

1 toţi trei ***EFDC;*** tustrei ***BA*** | se-nchinară ***EFD;*** se închinară ***C;*** să-nchinară ***BA*** || 2 boieri ***EFDBA;*** boiari C || 3 Ceremonia ***EFD;*** Ţeremonia ***CBA*** [boierimea ***EFDBA;*** boiarimea C || 4 fiecăruia ***EFDCB;*** fiecărui A || 8 timp ***EFD; omite*** *în* ***CBA*** || 10 se-mpodobi ***EFDC;*** să-mpodobi BA j sărbătoare ***PFC; scris:*** serbătoare ***EDBA*** || 11 erau ***EFD;*** ereau ***CBA*** || 12 desăvîrşită ***EFDC ;*** nesfîrşită BA || 14 răsfirat ***EFCBA ;*** resfirat ***D*** || 15 suvaiu ***EDCBA ;*** sevaiu ***F*** j mărgăritare ***EFD;*** mărgăritar ***CBA*** || 16 oricine ***EFD;*** orişicine CBA || 16—17 icoana cea mai blîndă şi cea mai smerită ***EDCBA;*** icoana cea mai smerită ***F*** || 17 a Pururei Fecioare ***EFDC;*** a Pururei Fecioarei BA |J 21 semănat ***EFD;*** sămănat ***CBA*** | galbini ***EF;*** galbeni ***DCBA*** || 22 boieri ***EFDBA;*** boiari ***C*** || 23 şi lui Mihnea-voievod ***EDCBA;*** şi Mihnei-voievodul ***F*** || 24 purtă în cap ***EFDC;*** purtă-n cap BA | dupe ***EF ;*** după ***DCBA*** || 25 boieri ***EFDBA;*** boierii ***D;*** boiari C | jupaniţe ***EF;*** jupaniţele ***D;*** jupăniţe ***C;*** jupînese

[1] ***corupt:*** adeogă A.

BA || 26 cheful ***EFCBA, scris:*** chieful ***D*** | sub ***EFD,*** subt ***CBA*** || 28 se-ntoarseră ***EFD,*** întoarseră CBA || 34 cu sine ***EFD;*** cu dînşii ***CBA*** \ mireasa ***EFDBA;*** mireasă ***C*** || 35 scul
EFD; sculile CBA | răsipite ***EFD;*** risipite ***CBA*** || 36 era scrisă ***EDCBA;*** erau scrise F| feţ
EFD; obrazele CBA|| 39 patima uricioasă ***EFD;*** o patimă uricioasă ***CBA***\\ 40 boieri ***EFD***
boiari C| şi ***EFDBA; corupt:*** şî C||* ***Note lexicale*** *în* ***F:*** — Conciu = un fel de cunună pu
pe creştetul capului. — Filaliu = stofă străvezie. — Biniş = rochie lungă, cam strînsă
corp. — Sevaiu = stofă grea de mătasă. — Galbeni venetici = monedă de aur din Veneţia
Banul = guvernatorul suprem al Olteniei. ||

74

2 sub ***EFD;*** subt CBA | nu ***EFD; omite*** *în* ***CBA*** || 3 în sfîrşit ***EFDC;*** şi, în sfîrşit ***BA*** || 4 răsip
EFD; risipite ***CBA*** || 4 — 5 odaia de culcare a lui vodă ***EDCBA;*** odaia lui vodă ***F***\\ 5—6 de fem
EDCBA; omite *în* ***F*** || 6 învelit ***EFD;*** învălit ***CBA*** || 7 dupe ***EF;*** după DCBA || 10 cuparu
EFCBA; corupt: cuparuri ***D*** | de aur ***EFDC;*** din aur BA || 11 bea ***EFCBA;*** beau D |
EFDCB; omite *în* ***A***\ prin ***EFDCB;*** în A|| 13 arătă ***EFD;*** arăta CBA || 14 sînt ***EDCBA; sc***
sunt F | pe EF; pre ***DCBA*** || 15 toate ***EFDCB; omite*** *în* A | se scutură EFD; se scu
CBAU 17 n-or ***EF; corupt:*** n-a ***D;*** n-o CBA || 20 boieri ***EFDBA;*** boiari C| stau ***EFDCB;***
A || 24 Poftiţi ***EFDBA;*** Pohtiţi C | boieri ***EFDBA;*** boiari C|| 25 să ia ***EFDCB; corupt:*** s
lecţiuni ipotetice: să ia ***şi*** să ieie A || 26 durere ***EFDC;*** dor BA | şi-şi ***EFD; corupt:*** şî-şi ***C***
FAII 29 boieri ***EFDBA;*** boiari C || 31 adineaori FFD; adineauri ***CBA***\\ 31—32 învăţă
EFDC; învăţ FA || 32 doare ***EDCBA ;*** doarăF| pohtiţi ***EFDC;*** poftiţi BA | bogăţii ***EFDC;*** bog
BA||33sînt[2] ***PFCBA; scris:*** sunt EB | sîntg ***PFCBA; scris:*** sunt FB|| 36 boierii ***EF***
boiarii C|| 37 plăsmuită ***ED;*** plăzmuită ***FCBA*** \ doare ***EDCBA;*** doară ***F*** | să spună ***EFD;***
spuie CBA || 38 pohtit ***EFDC;*** poftit BA | la dobînzi ***EFDC;*** la dobînzi şi la bogăţii ***BA*** |
boieri ***EFDBA;*** boiari <***corupt***: boiarii> C| nu-i ***EFDC;*** nu e BA| avuţiile-s ***EDCBA;*** avu
sînt F ||* iVote ***lexicale*** *în* ***F:*** — Pe sub cumpăt = pe ascuns, pe furiş. — Gămărâş
servitorii camerei domneşti. — Cuparul = servitorul care turna de băut numai domnitor
— Păhărnicei = servitorii care turnau de băut oaspeţilor domniei. — Dreseră prin paha
umplură paharele cu vin. — Pronia = provedinţa. — Medelnicerii = servitorii care adu
bucatele pe masa domnească. — Nu vă zăticniţi = nu vă opriţi.||

75

4 inimele ***EFD;*** inimile CBA | boierilor ***EFDBA;*** boiarilor ***C*** | la ochii ***EFD;*** în
CBA\\ 7 şi-n ***EFDBA;*** şi în C|| 8 său ***EFD;*** lui CBA || 10 să întindă ***EFD;*** să întinză C
să pună ***EFD;*** să puie CBA || 15 doamnei ***EFDC;*** doamnii BA \ să-mi deschidă ***EF;***
deschidă ***D;*** să o ţie deschisă ***C;*** se o ţie deschisă BAj| 16—17 se coborîră ***ED;*** coborîră
coborî CBA || 18 Dupe FF; După ***DCBA*** | să iasă ***EFDC; corupt:*** să iesă BA || 1
PFCBA; scris: fiiul ***ED*** || 20 intrase ***EFDCB;*** era A | din casă ***EDC;*** de casă ***FBA***
dojana ***EF;*** dojeana ***DCBA*** || 23 deosebi ***EDCBA;*** să auză F || 26 cevaşi ***EFDC;***
BA || 27 păreţii ***EFD;*** pereţii CBA || 29 aici ***ED; omite*** *în F;* aicea ***CBA*** || 30

EFD; miinile C; miinele *BA* || 34 d-aceea *EDCBA;* de aceea *F* să *EFDCB; corupt:* ă *lecțiuni ipotetice* : să *și* că *A* || 35 doară F F D ; dor C B A | blăstem *EFD;* blestem *CBA* | d-aicea *EFD;* d-aice C B A | sub *EFD;* subt C B A |j 37 adulmecă *EFD;* adurmecă C B A || 39 de *EF;* cu *DC3A* rădic F D ; ridic *FCBA* | dupe F F ; după D ; de pe C B A [|41 —42 Gluma cu mărgăritarii în pilaf e o tradițiune, păstrată prin grai, despre un boier lacom la avuții *ED;* Gluma mărgăritarilor în pilaf e o tradiție păstrată prin grai *C; omite tn FBA* || 43 Cronicarul anonim în Magazinul istoric pentru Dacia, tom IV *ED;* Cronicarul anonim, Mag. ist. pentru Dacia, IV *C; omite în FBA* Note lexicale în F:* — Banoveți — familia banului Craiovei, adecă Basarabii. — Fustaş = ostaşul care păzea cu fusta sau sulița la intrarea camerei domneşti.!!

76

3 să nu scape *EFD;* să nu ne scape C B A j blăstemat *ED;* blestemat *FCBA* || 4 sub *EFD;* subt C B A | strivesc *EFD;* zdrobesc C B A || 5 lui *EFD;* sa C B A || 6 păiajen *EFD;* păiajin C B A || 7 n-a mai venit F F ; n-a venit *DCBA* | adaose *EFD;* adăogi C B A || 9 Știi ce?... *PCBA;* Şti cel... *EFD* |J 10 pohtindu-i *EFDC;* poftindu-i BA | să le dăm *EFD;* să le dai C B A | mîni *EFD;* mîini C B A || 11 cari *ED;* care *FCBA* || 12 dacă *EFD;* daca *CBA* || 13 mesiții măriii-tale îi vor aduce ferecați F F ; mesiții măriii-tale vor pune mîna pe ei și-i vor aduce ferecați *DCBA* |115 mîne *EFD;* mîine C B A || 16 să rînduieşti F F ; să pui *DCBA* || 17 mîne *EFD;* mîine C B A || 18 blăstemați *EFD;* blestemați C B A || 22 sub *EFD;* subt C B A || 24 aicea *EFDC;* aice BA J păreții *EFD;* pereții C F A || 25 năsip *EFD;* nisip C B A | bine înțepenite *EFD;* bine-nțepenite C B A || 27 cinzeacă *EFDCA;* cinzacă B || 30 profire *EFD;* rumene C B A || 33 Ia! *EFDC; omite în BA* I iaca *EFD;* iacă C B A | încoace F F ; încoa F C B A (f 38 cînele *EFD;* ciinele C B A ||» iVofe *lexicale în F:* — Nemet = neam, familie (expresiune disprețuitoare), — Să pribegească = să fugă în altă țară, să se expatrieze. — învîrtejire == =întoarcere. — Chezași = bîrnelepe care se aşează bușile în pivniță. — feroglificele = complicate, grele de descifrat. — Pisanii = scrieri, scrisori. ||

77

1 butii *EFDC;* butii sale BA | tătîne-său *EFDC;* tătînă-său BA || 2 rădicase *EFD;* ridicase C B A | se trămiseră *EFD;* să trimiseră C B A || 3 banului Barbu şi vătafului Neagu *PBA; corupt:* banului şi vătafului Neagu *EFDC* || 6 boieri *EFDBA;* boiari *C* || 7 — 8 porunci să se prade, să se arză şi să se sfărîme *EDCBA;* porunci să se sfărîme *F* || 8 bisericile *EFD;* bisericele C B A | pre *EDCBA;* pe F|| 10—11 mănăstirea *EFCBA;* monăstirea *D*|| 11 clădită chiar de banul Barbu Basarab *EFDC;* clădită de Basarabi FA || 13 lepădînd *EFDC;* lepădă *BA*| orce *EDCBA;* orice F || 14 boieri *EFDBA;* boiari C | soțiile *EFDC;* soțiele BA || 16 nelegiuirile *EFDCA;* nelegiuirele B || 17 Vladislav *EFDC; corupt:* Vladislas BA || 18 el silui o nepoată *EDCBA ;* el batjocori pe o nepoată *F* || 19 aceştia *EDCBA ;* acesteia F | fugind F F ; fugind *DCBA* jj 21 jupanițele *EFDC;* jupănesile BA ||22 boierilor *EFDBA;* boiarilor *C*] femeile *EFDCB;* femei A| dupe *EFD;* de C B Aj aceste *EFD;* acestea *CBA* || 23 subt *PFCBA;* sub *ED* Smarande *EFD;* Zmarandei C B A || 24 spovedindu-se *EFD;* spoveduindu-se *CBA* \\ 25 mătănii *ED;* mătănii *FCBA* j| 27 fiul *PFCBA; scris:* fiiul *ED* jj 27-28 luă de soție pe fata Iui Rareş-vodă de la Moldova, anume domnița Chiajna *EFD;* luă o bogată fată de boiar, anume Chiajna C; luă o bogată fată de boier, anume Chiajna BA jj 29 măririi F F ; mărirei *DC;* măriei *BA* jj 30

lupul *EFDC;* leul BA || 31 d-a *EFD;* de a *CBA* 33 III *PA; eroare:* Cotmeana *EFDC; eroar* Cotmana Bj| 34 Cotmeana *P; eroare:* III *EFDCB; omite în* A || 36 boierii *EFDBA;* boiar O|i 37 mînile *EFD;* mîinile *C;* mîinele *BA* 38 d u p e F F ; după *DCBA* | dobîndise F F ; dobîndiser *DCBA*|j 39 Constantin Căpitanul, Hronicarul anonim *ED;* Constantin Căpitanul. Cronicaru anonim *C; omite în FBA* |j40 Engel *EDC; omite în FBA* || * *Note lexicale înF:* - Lipca de olac = curier de poştie — Jicniță = grînar. ||

78

1 Baiazit *EFDC;* Baizit F; *corupt:* Baițit A |j 4 sta F F ; stau *DCBA* || 5 să treacă *EF* a trece C F A | sub *EFD;* subt C F A j| 6 se adaose *EFD; se* adăugi C; se adăogi *BA* 7 să se închine *EFD;* să se-nchine C B A || 8 se *EFDBA;* să C || 9 trămite *EF* trimite C B A (preste F F ; peste D C B A | fiul *PFCBA; scris:* fiiul *ED* || 12-15 Mirce temîndu-se a merge d-a dreptul în Rîmnicul Vîlcei şi nevoind a trage nici chiar tiptil la gazd în oraş, mai nainte de a fi aflat ce se petrece pe acolo, se opri la mica mănăstire Cotmeana puțin mai în jos de frumoasa Vale a Luminilor, pe Topolog *EF;* Mircea, temîndu-se a mer d-a dreptul în Rîmnicul Vîlcei şi nevoind a trage nici chiar tiptil la gazdă în oraş, mai nain de a fi aflat ce se petrece pe acolo, se opri la mica mănăstire din Cotmeana, puțin mai în jos frumoasa Vale a Luminilor, pe Topolog *D;* Mircea, temîndu-se a trece prin Rîmnicul Vîlcii nevoind a trage nici chiar tiptil la gazdă în oraş, se îndreaptă către mica mănăstire din Cotmean puțin mai în jos de frumoasa Vale a Luminilor, pe Topolog C; Mircea trecu tiptil prin Rîmnic Vîlcii şi, nevoind a trage la gazdă în oraş, să-ndreaptă către mica mănăstire din Cotmena, puț mai în vale decît Cozia BA || 15 Sfinţise *EFD;* Sfinţise C B A { Goziii *EFDC;* Bistriții BA || vălcea *EFD; scris: vâlcea. CBA* || 17 acum *EFDC;* acuma *BA* j dărîmat F F ; *corupt:* derîmat *corupt:* derămat <*scris:* derLmat> C; dărămat <*scris:* dT>n>mat> FA jj 18 dinîntru *ED* dinlăuntru *FBA* jj 19 o bisericuță *EFD;* o săracă bisericuță C B A [j 20 iar *EFDC; corup* dar BA || 21 dupe F F ; după D C B A || 23 uşa *EFDCB;* uşea A || 26 se gătea *EFDB;* să gă CA ||29 o închise *EFD;* o-nchise C B A |j 34 mie *PCBA; scris:* miie *EFD* || 37 biată *EFL* biata BA || 39 şi somnoroşii *EFDC;* şi pe somnoroşii BA jj40—41 Această mănăstire, ține de Cozia, a fost zidită de Mircea cel Bătrîn şi dreasă de Alexandru Ipsilant *El omite în FBA* |j * *Note lexicale în F:* — Tiptil = pe ascuns, deghizat. — Ogradă = curtea. Sehastru = pustnic. — Arhontărie = camera de primire pentru oaspeți în mănăstiri. — Tr pezărie = camera de mîncare în mănăstiri. — Haramini levinți = blestămați, tîlhari, ost nedisciplinați. ||

79

2 fiul *PFCBA; scris:* fiiul *ED* jj 3 Cotmeana *EFDC;* Cotmana FA jj 4 se răpezise *E* se repezise C B A jj 4-5 să-i deschidă *EFD;* să-i deschiză *CBA* || 11 pădurei *I* pădurii *FCBA* || 14 adaose *EFD;* adăogi C B A || 16 să-şi piardă *EF;* să-şi piar *DCBA* j| 17-18 numai în cămaşă *EFDC;* numai cu cămaşa pe dînsul BA jj dupe *EF;* după *DCBA* | dînsul *EFD; în CBA, fraza continuă, fără semn de punctuație,*

i *corupt:* se opri la mănăstire Cotmeana *F; lecțiuni ipotetice:* se opri la mica mănăs Cotmeana *sau* se opri la mănăstirea Cotmeana.

ş-amîndoi, în întunericul nopţii *etc.* || 20 întunerecul *EFD;* întunericul *CBA* || 22 învierşunaţi *EF; corupt:* învărşunaţi *D;* înverşunaţi *CBA* \ apucase *EFD;* apucaseră *CBA* ||23 se răpezi *EFD;* se repezi *CBA* 11 24 la *EFD;* pe *CBA* || 27 alţii căzură *EDCBA;* alţii, cercînd să stea împotrivă, căzură *F* j sub *EFD;* subt CBA || 30 dupe *EF;* după DCBA || 31 fiertură *EFD;* mămăligă CBA (basme EFD; basne CBA |J 38 Din-zi-de-dimineaţă *EDCBA;* Dîn-zi-de-dimineaţă *F* [rădică *EFD;* ridică CBA || 38—39 se întoarse în Rîmnic *EFD;* se întoarse-n Rîmnic CBA || ||40 Cronica anonimă în Magaz<inul> istor<ic> pentru Dacia, tom. IV ED; *omite înF;* Cronica anonimă, în tomul IV din Magazinul istoric pentru Dacia CBA || * *Note lexicale în F:* — Lotrii = hoţii, tîlharii. — Otîrnie sau mai bine utrenie = rugăciunea dimineţii. ||

80

1 Cotmeana *EFDC;* Cotmana BA || 3 fugeau înainte *EFDC;* fugeau mereu înainte BA | | şoaptă *ED;* şoptăECBA||4 fîşiau *EFD;* tremurau CBA || 5 mlaştină *EFD;* mlaştină C; mleştină BA | fieşce *EFD;* fieşice CBA || 6-7 îi făcea *EFD;* îi făceau CBA |J 7 despuiaţi *EFD;* despuieţi CBA || 10 către Olt *EFDC;* în către Olt BA || 12 îi puse *EFD;* îi pusese CBA j| 13 se revărsa de zori *EFD;* se revărsară zorile CBA [[15 Se răsipise *EFD;* Se risipise CBA | se înălţase *EFD;* se-nălţase CBA |j 16 ajunseră în cetate *EFD;* ajunseră-n cetate *CBA*\\ 17 feluritele încercări *EFDC;* feluritele-ncercări BA | acestei *EFD;* aceştii CBA || 19 De cu noapte începuse *EFD;* De cu noaptea începuseră *CBA* | să vină *EFD;* să vie CBA jj 20 la Giurgiu *EFD;* la Giurgiu şi la Brăila BA | şi, la urmă *EFDC;* mai la urmă BA || 22 mers *EFD;* marş CBA || 23 trămise *EFD;* trimise CBA [boierii *EFDBA;* boiarii C || 24 svat *EFD;* sfat CBAJ să-i cheme *EFD;* ca să-i cheme CBA || 26 Trămise *EFD;* Trimise CBA | să strîngă *EFDC;* se strîngă BA[puţină *ED;* puţina *FCBA* || 27 se răsipise *EFD;* se risipise CBA || 29 din casă EDC; de casă *FBA* (se răspîndise *EFD;* se răspîndiseră CBA || 33 oricare *EFCBA;* orcare D | desnădăjduit *EFDCA;* desnădejduit B | se oţerea *EFD;* se oţărea CBA|| 34 răstriştii *EF;* răstriştei *DCBA* || 36 se aprindea *EFDCB; corupt:* se aprinde A || 37 răpede *EFD;* repede CBA | de pe EFD; dupe CBA j| 38 păreţi *EFD;* pereţi CBA || 39 şi numai bolţile EF; şi bolţile numai *DCBA* || 41 ieşise *EFD;* ieşiseră CBA | oboseirea *EDCBA;* oboseala F || * *Notă lexicală în F:* — Vătui = pui de iepure. ||

81

3 avea să fie FF; era să fie *DCBA* ||4 Şerbâneşti *EFCBA; corupt:* Şerbâneşti *D* | cercînd a-i îmbărbăta *EDCBA;* cercînd singură să-i îmbărbăteze *F* || 8 boierimea *EFDBA;* boiarimea C|J 14 -împotriva *EFDBA;* împrotiva *C*\ să se gătească *EDCBA;* să i se gătească *F* || 16 rădicînd *ED;* ridicînd *FCBA* || 17 să le încarce EFD; să le-ncarce CFA | împiedecîndu-se şi mai rău *EFD;* împiedicîndu-se şi mai rău *C;* împiedicîndu-se unii pe alţii, ameţindu-se şi mai rău BA || || 18 desnădăjduită *EFDBA;* deznădăjduită C || 19 Smaranda *EFD;* Zmaranda CBA || 21 dupe *EF;* după *DCBA* \\ *22* aşa frumos *EDCBA;* aşa de frumos *F* | direticată *EFCBA;* dereticată X) | dupej FF; după *DCBA* | cămara-i plină *EDCBA;* cămara-i aşa plină F | dupe^ EF; •după *DCBA* | trîmbele *EFDC;* cumaşurile BA]| 23 dupe FF; după DCFA||25 de laturile EFD; de lăturile C; dă lăturile BA | ofiliţi *EFDC;* ofeliţi BA || 26 pînă în *EFD;* pînă-n CBA| |27 de sipeturi EC; cu sipeturi *F;* de sepeturi *D;* de lăzi şi de sipeturi BA | băjenerieiEF; băjenariei *DCBA* H 30 IV FA; *eroare:* Sibii EFDCF || 31 Sibii *P; eroar*:* IV *EFDCB; omite în A* || 34 şi în *EFDC;* şi-n *BA*\\ 35 dîntîi EFDC; dintîi BA| să strîngă *EFDC;* se strîngă BA || 36 să meargă *EFDC;* se meargă BA || * Note *lexicale în F:* - Rădvan = trăsură acoperită. - Chervan - car mare şi încăpător. - Sipeturi[1] = lăzi cu acoperiş boltit. ||

82

1 răsipiră *EFD;* risipiră CBA || 2 să se aşeze *EFDC;* să s-aşeze BA || 4 trămise *EFD;* trimise CBA | Visegrad *EDCBA;* Vişegrad F || 5 împotriva *EFD;* împrotiva CBA | boierilor *EFD;* boiarilor CBA || 10 îndatorindu-1 EF; îndatorîndu-1 *DCBA* j primească PD; scris: priimească *EFCBA*\\ 11 unind-o *EFD;* unindu-o CBA || 12 puterii EF; puterei DCBA| primească *P; scris:* priimească *EFDCBA*\\ 13 avuţie EFD; avuţii CBA | jertfit *EFD;* jărtfit CBA || 16 ţepe *EFD;* ţepi CBA || 18 cerea ca s-ascundă *EFD;* cerea ca s-ascunză C; cerea s-ascunză BA| inimei EFD, inimii CFA || 19 să stea *EFDC;* se stea BA| mulţumirii EF; mulţumirei *DCBA* | orice *EFDBA;* orce C || 20 orice *EFDBA;* orce C || 22 Mihnea-voievod *EDCBA;* Mihnea-voievodul F|| 23 să-i ţină *EFD;* să-i ţie CBA || 25 a le prinde parte *EDCBA;* a le lua parte *F* | altmintrelea EF; almintrelea DCBA || 26 pieţei *EFD;* pieţii CBA || 27 magistrul *EDCB;* magistratul FA || 28 se făgăduise EF; să făgăduise D; se făgăduiseră CBAj să împlinească *EFDC;* să-mplinească BA || 30 înainte *EFDC;* nainte BA| sub *EFD;* subt CBA || 32—33 se închina *EFDC;* se-nchina BA || 33 nu putea fi mai milostiv *EFDC;* nu putea fi mai darnic şi mai milostiv BA || 34 magistrul *EDCBA;* magistratul F || 36 trămis *EFD;* trimis CBA | Bîrsei *EFD;* Bîrsii CBA || 38 bilşugul *EFDC;* belşugul BA || 40 boierilor *EFDBA;* boiarilor C| se mirau *EFDC;* să mirau BA j| 41 Şincai *EDC; omite în FBA* ||* *Note lexicale în F:* — Judeţii şi juraţii = membri judecătoriilor şi ai municipalităţii. — Grofii şi nemeşii = comiţii şi nobilii unguri. ||

83

4 de a fi EF; d-a fi *DCBA* (| 7 împotriva *EFDC;* împrotiva BA || 8 creştinătatea *EFDC;* creştinimea BA [păgîni *EFDC;* cotropitori BA || 9 uricioasă *EFDC;* uricioasă BA || 10 atunc EF; tocmai *DCBA* jj 12 inspiratelor *EFDCB;* inspiratelor A || 16 cari E; care *FDCBA* || 16-17 jalnica aducere aminte a trecutului *EDCBA;* jalnice aduceri aminte ale trecutului *F* || 19 să se mtîlnească *EFDC;* să se-ntîinească || 23 ungureşti *EDCBA;* ungurească *F* || 24 mărimi *EDCBA;* măriri F] casei EFD; casii CBA |j 25 carele *EFD;* ce CBA | se suise *EFDC;* să suise BA| 27 boier *EFDBA;* boiar C || 28 de *o EFD;* d-o CBA || 30 cununie *EDCBA;* cununie cu Ilie Basarab F || 33 siluită *EDCBA;* jertfită *F* || 35 dupe E; după *FDCBA* | boier *EFDBA* boiar C||41 Vezi Epitaful latin al lui Mihnea, în Engel *EDCBA; omite înF* ||

84

1 răspunseră *EFDCB;* îi răspunseră A ii 6 zi *EFDCB; corupt:* zî A | sîntului EFD; sfîntul CBA H 6-7 Grigore EFD; Grigorie CBA || 7 asculta cîntările EFD; ascultă cîntările CB asculta îngenunchiată cîntările *A*\ latineşti *EDCBA;* letineşti F || 9 bisericei E; biseric

[1] *corupt:* Sipeturi F.

FDCBA I cealaltă **EFDC;** ceelaltă **BA** || 10 un tufiş **EFD;** o leasă **CBA** || 11 Acuma **EFDCB;** Acum A J sărbătoare **PCBA; scris:** serbătoare **EFD** || 12 aiasmă **EFDC;** aiazmă **BA** || 14—15 nedeslipitul **EFDC;** nedislipitul BA || 15 contoşul **EFDC;** contuşul **BA** || 21 credinţe **EFD;** credinţi CBA || 22 oareşicare **EFD;** oareşcare **CBA** || 23 zise el **EFDC;** adaogă el BA || 24 boierii **EFDBA;** boiarii C || 24-25 blăstemaţii EF; blestemaţii DCBA || 25 Basarăbeşti FF; Basarabi **DCBA** || 26 tufiş **EFD;** leasă CFA | se răpezi **EFD;** se repezi CBA || 26-27 cu hangerul în mînă **EFDC;** cu hangerul gol în mînă BA JJ 27 şi, în **EFDC;** şi,-n BA || 27-28 în pietrele bolţii ED; în peretele boltit FCFA || 28 cu o mirare **EFCBA;** cu mirare **D**\\ 28-2» dispreţ FF; despreţ **DCBA** || 30 izbindu-se **EDCBA;** izbindu-1 F | pătrunse **EDCBA;** pătrunsese F j şi ieşi **EDCBA;** şi îi ieşise F || 32 Tovarăşii **EFCBA; corupt:** Tovaroşii **D** || 34 clopolniţa **EDCBA;** clopotniţa F | bisericei F; bisericii **FDCBA** || 36 acea EFDA; această CB | se răspîndise **EFDC;** să răspîndise BA || 37 se turbură **EFDC;** să turbură BA | clopotile **EDCBA;** clopotele **F** || 38 zeaua **EFDC;** zalea BA || 39 Nicolae Olahul **EDCBA;** **omite in F** |j 40 Constantin Căpitanul **EDC;** Constandin Căpitanul BA; **omite în F** || **• Note lexicale în F:** — Letineşti = latineşti, catolice. — Baratului = preotului catolic. — Contoşul = haină ungurească, cam lipită de trup. ||

85

3 familiei **EFD**; familiii **CBA** || 5 împuşcătură **EFD ;** puşcă ghintuită CBA || 8 zbierau din toate părţile **EFD;** zbierau toţi din toate părţile CBA || 10 după **EFD;** dupe CBA j bisericei F; bisericii **FDCBA** || 12 tatăl **EFDBA;** tatăl C || 14 repeţite FF; repetate **DCBA** |j 15 dupe FF; după **DCBA** | se răpeziră **EFD;** se repeziră CFA | lăcaşele **EDCBA;** locaşele F j| 17 învierşunat **EFCBA;** înverşunat D | trunchiate EFD; trunchete CBA || 22 Sîntei EFD; Sfintei CBA] de la dominecani ED; din mănăstirea dominicanilor F; de la dominicani CBA |i 23 căruia **EFDC;** ce BA || 24 îi zicea **EDCBA;** îi ziceau F | Judicătorii E; Judecătorii **FDCBA** |i 24—25 cercetare **EDCBA;** cercetări Fj|26 Sibii **EFD; corupt:** Sibiu CBA[j 28 dupe E; după **FDCBA** | acestea **EFDBA;** aceasta C || 28—29 şi mai mulţi domni **EFD;** şi şase alţi domni CBA || 29 armaşului **EFD;** armaşul CBA || 30 noastre **EFD;** noastre **adaogă exponent şi următoarea notă sublineară, inexistentă in EFD:** Domnii din neamul acesta sînt următorii: 1. Mihnea cel Rău (1508-1510). - 2. Mircea III, Ciobanul, fiul[1] lui (1545-54, 1558-59). — 3. Petre II, Şchiopul, fiul[2] lui Mircea 111 (1560-1567 în Ţara Românească, 1586—91 la Moldova). - 4. Alexandru II, fratele lui Petre II (1568—77). — 5. Mihnea II, Turcitul, fiul[3] lui Alexandru II (1577-83, 1585-91). - 6. Radul X, cel Mare, fiul[4] lui Mihnea II (1611-16, 1617-1623) în Ţara Român<ească>, (1611-16[5], **1623**[6] **—** 26) la Moldova. — 7. Alexandru V, Coconul, fiul lui Radu X (1623-1628). - 8. Mihnea III, Grecu, ce se zicea fiul[7] lui Radu X (1658-59) CBA || 31 Bucureşti, 1857 EF; **omite în DCBA** || 32 Constantin Căpitanul **EDC;** Constandin Căpitanul BA; **omite în F** \\ 33 Şincai **EDCBA; omite în F** || 34 Sigier **EDCBA;** **omite în F.**

[1] **scris:** fiiul C.
[2] **scris:** fiiul C.
[3] **scris:** fiiul CBA.
[4] **scris:** fiiul C.
[5] **corupt:** 61 C.
[6] **corupt:** 1523 BA.
[7] **scris:** fiiul C.

NOTE

Scenele istorice reprezintă scrierile Ini Odobescu cele mai mult ş mai 'des tipărite şi care au stabilit partea cea mai întinsă a reputaţiei literare a autorului lor. Aceasta explică, de altfel, şi oportunitatea unor traduceri în limbi străine încercate de contemporani ai lui Odobescu. într-o scrisoare către I. A. Cantacuzino, din Paris, 16/28 decembrie 1881, autoru *Schiţelor istorice* arată : „Pour ce qui est de mes ÎSTouvelles historiques à moi,' je serais certainement tres flatt£ et tres heureux si vous me faisiez Phonneur d'en traduire une, la Doamna Kiajna, par exemple, puisque Mihnea-voda est d6ja connu en allemand. Mais la langue ă part, pensez vous qu'elles aient assez d'interet litteraire ou dramatique pour paraître en public autrement habilMes qu'ă la valaque? Si oui, j'aplanirai Pun des difficultes que vous exprimez dans votre lettre, c'est-ă-dire la raret du livre imprime, en vous envoyant successivement les quatres parties d ma nouvelle transcrites en lettres latines, en vue d'une seconde edition Puis il y a des mots anciens que vous ne comprendrez pas et dont vou ne pourrez pas trouver l'explication dans le pr^cieux lexique de Ciha (les deux volumes) que vous possedez sans doute. Eh bien ! cela me donner le plaisir de recevoir plus souvent de vous des lettres pour me demande ee que signifie mon charabia archaique. Enfin, une fois la traduction fait si vous le voulez bien, j'en controlerai l'exactitude, tout en respectant c qui est ă vous et ce que — malgre tout le deşir que j'en ai depuis bie longtemps, je ne pourrai jamais faire moi-meme, c'est-ă-dire de traduir ce que j'ai pense moi-meme en roumain. Cette lettre sera suivie de pre de la I-ere pârtie dont M-me Odobesco a deja termine la copie" *(Convorbiri literare,* 67 (1934), p. 726—727). Traducerea germană la care se refer Odobescu este aceea pe care o publicase Mite Kremnitz cu patru ani înainte în volumul *Eumănische SMzzen.* Eingeleitet und iibersetzt von Mit Kremnitz. Bukarest, Veri. von Gotschek et Comp., 1877. La p. 131—177 *JPiirst Micimea der Bose. 1508 — 1510.* Ein Zeitbild von Alexander Odobescu.

Mihnea-vodă a mai apărut în limba germană în 1889, dar *La Princesse Cheajna* abia după moartea lui Odobescu, în 1908 (cf. Barbu Theodorescu, *Istoria bibliografiei române,* Buc, 1945, p. 161).

în privinţa influenţelor suferite de autor în alcătuirea nuvelelo sale, istoria noastră literară a împins foarte departe cercetările, căutând pasaje paralele în nuvela istorică a romantismului apusean, de Scott la Hugo, de la Merimee la Delavigne. în afara împrumutării (pr l^egruzzi) a titlului însuşi de *Scene istorice* (cp. Louis Vitet, *Les Barricade Scenes historiques,* Paris, 1826), nu se poate, desigur, vorbi, decît de influenţă de atmosferă, exercitată asupra autorului de bogatele sale le turi din literatura universală, care nu este însă determinantă pentru real zarea scrierilor de faţă.

După cum mărturiseşte el însuşi în prefaţa la ediţia a Il-a (1860 Odobescu a pus la contribuţie în această nuvelă istorică (şi în *Doamn Chiajna)* formele şi limba *Letopisiţelor* naţionale cu care, în dreptate, poate lăuda mai ales Ţara Moldovei", apoi „datine, numiri şi cuvin bătrîneşti, spre a colora aceste două episoduri culese din cronicele vechi" „faptele adunate din istorie", din diferiţi autori pe care i-a indicat în no

SCENE ISTORICE

« - ^ICELE

miî-?ODA

CEL R£0.

DOMNA CHIAJNA

A: I „ODOBKSCU

CîîAjO¥A

-4'

" X ^ ^ cel T ^ T

Ca model, lui Odobescu i-a servit „frumoasa nuvelă istorică a Domnului C. îsTegruzzi asupra lui Alexandru Lăpuşneanu". Modelul a fost în bună măsură respectat: împărțirea nuvelei în patru episoade, înzestrarea fiecăruia cu cîte un *motto,* idee reprezentativă extrasă din text sau din izvoarele istorice ale nuvelei, încadrarea faptelor autentice cu amănunte privind „traiul şi ideile, obiceiele şi graiul" epocii şi țării, toate indică influența puternică a scriitorului moldovean, creatorul nuvelei istorice în literatura noastră.

Necesitatea de a utiliza — Ungă sursele istorice — datele privind traiul, ideile, obiceiurile şi limba pentru a contribui la înțelegerea unor fapte sau a unei epoci este caracteristică începuturilor istoriografiei române moderne. Ea fusese clar exprimată de Kogălniceanu, apoi de Bălcescu în *Cuvînt preliminar privind izvoarele istoriei românilor :* „Dar ca o istorie sa poată aduce aceste foloase, nu trebuie să fie numai ca un şir oarecare de întîmplări politice sau militare uscate, fără nici o coloare, fără nici un adevăr local; nu trebuie să se ocupe numai de oarecare persoane privilegiate, dar să ne arate poporul român cu instituțiile, ideile, simtimentele şi obiceiurile lui în deosebite veacuri" *(Magazin istoric,* 1 (1845), p. 2).

Interesantă în alăturarea acestor două texte este revenirea aceloraşi idei în legătură cu obiectul studiilor istorice, o revenire care face plauzibilă influența lui Bălcescu asupra lui Odobescu.

Izvoarele istorice ale lui Odobescu au fost cronicile publicate de Bălcescu în *Magazinul istoric (Constantin Căpitanul* şi *Istoria anonimă a Țării Româneşti),* letopisețele publicate de Kogălniceanu (Miron Costin), scrierile lui Dimitrie Cantemir *(Descrierea Moldovei)* şi 6b. Şincai *(Hronica românilor si a mai multor neamuri).* Eeferințele la J. Chr. v. Engel, Mcolae Olahul/ Michael Sigler etc. sînt date după Şincai, ale cărui surse Odobescu le notează în forma şi cu pasajele citate de acesta, adoptînd relatările lui Şincai, fără preocuparea de a stabili alte versiuni ale faptelor prin confruntarea unor izvoare pe care, fără îndoială, nu le-a avut sub ochi.

Alte informații, despre organizarea militară a Țărilor Eomâneşti, costumele de epocă etc. au putut fi luate din studiile lui Bălcescu publicate în *Propăşirea* sau *Magazinul istoric (Puterea armată şi arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum* şi *Buletin despre portretele principilor Țării Româneşti şi ai Molăaviei ce se află în Cabinetul de stampe de la Biblioteca regală din Paris).*

Toate aceste informații Odobescu le utilizează pentru o relațiune cuprinzînd şi fapte imaginare (nunta lui Ilie, feciorul vornicului Pîrvu Basarab), care însă au numai scopul de a contribui, aşa cum intenționează autorul, ,,a caracteriza o epocă sau o nație".

Folosind limba arhaică a *„Letopisițelor* naționale", Odobescu nu uită să amintească în prefața la ediția a III-a (1886) că ea „era încă întrebuințată în timpul copilăriei mele", subliniind astfel unitatea şi permanența în decurs de cîteva veacuri a limbii româneşti. Arhaismele din scenele istorice (pe care le va explica singur în ediția din 1894) sînt luate din cronici, direct sau prin scrieri contemporane. La INegruzzi întîlnim numeroase cuvinte folosite de Odobescu, ca : *suvaia (Zoe,* în *Păcatele tinereților,* Iaşi, 1857, p. 16), *sumeția, surguciu, zobon, filaliu (Alexandru Lăpuşneanu? ibid.,* p. 114, 117, 1Î2), *a se sumeți (Scrisoarea X-a, ibid.,* p. 290, *a XIX-a, ibid.,* p. 316), *fieros (Gîntec vechiu, ibid.,* p. 153). Prezența acestor cuvinte

în scrieri cu subiect contemporan ale lui Negruzzi *(Zoe, Scrisorile, Cîntec vechiu),* confirmă indicația lui Odobescu că ele erau folosite încă pe vremea copilăriei sale. Aceeaşi constatare o îngăduie cuvintele luate din poeziile populare culese, în aceeaşi epocă, de Vasile Alecsandri, la a cărui colecţie *(Poezii poporale. Ballade (cântice bătrîneşti)* adunate şi îndreptate de V. Alecsandri. Partea I—II, Iaşi, Tip. Buciumului roman, 1852-1853), Odobescu face mai multe trimiteri.

Trebuie observat, însfîrşit, că, dacă Odobescu a înțeles să urmeze în alcătuirea nuvelelor sale izvoarele istorice ca să reînvie, pentru contemporanii săi, crîmpeie dramatice din trecutul poporului nostru, atenția lui s-a îndreptat mai mult asupra reconstituirii culorii locale şi atmosferei epocii decît asupra criticii faptelor relatate de documente. îfu numai adăugarea unor episoade neatestate de izvoare, dar cbiar alegerea versiunii convenabile firului povestirii în dauna celei adevărate (ex. fuga cu Eadu a domniței Anca, moartea sa ca pustnică, inventarea spătarului Eadu din Albeşti conjurat contra lui Mihnea, de fapt un Albu vistierul ete.) confirmă predominarea atitudinii de scriitor, față de aceea de istoric, la autorul care va dovedi calități remarcabile de cercetător critic în studiile istorice de mai tîrziu. Erorile semnalate de cercetările mai noi în ce priveşte genealogiile domnilor menționați în nuvele, deosebirile dintre Petru cel Tînăr şi Petru Şchiopul, dintre Mircea, fiul lui Mihnea şi Mircea Ciobanul, descendența lui Mihnea din Vlad Țepeş nu din Dracea Armaşul, a lui Neagoe Basarab din Basarab cel Tînăr (Țepeluş) iar nu din Pîrvu Craiovescu, adevărata vîrstă a Chiajnei, născută la vreo cincisprezece ani după alungarea lui Mihnea, căruia nu-i putea fi, deci, noră, ca şi alte confuzii, nu-i pot fi, desigur, imputate lui Odobescu, în măsura în care a respectat izvoarele de care dispunea. El însuşi indică, de altfel, unele limite în utilizarea izvoarelor, arătînd, într-o notă la *Doamna Chiajna* : „Pînă la această fugă (a soției lui Andronic, *n.n.)* am urmat, mai mult sau mai puțin, întîmplările istorice". Mai semnificativă însă este lipsa de preocupare a lui Odobescu pentru explicarea personajelor sale centrale. Crudul Mihnea şi aspra Chiajna sînt înfățişați în lumina întunecată a cronicilor boiereşti contemporane, care reprezentau punctul de vedere al aristocrației feudale în necontenită luptă cu tendința de centralizare a puterii de stat şi de slăbire a boierilor, tendință comună tuturor domnilor români ai vremii, Vlad Țepeş ca şi Mihnea, Ştefan cel Mare ca şi Alexandru Lăpuşneanu. Dar dacă în descrierea acțiunilor voevodului moldovean, Xegruzzi a ştiut să sublinieze ataşarea lui de popor împotriva boierimii, ca o motivare mai înaltă a unei cruzimi neobişnuite, la Odobescu această motivare lipseşte: împinşi de setea de putere, de cruzime, de temperamente „fieroase", Mihnea şi Chiajna apar în culorile sumbre ale cronicilor boiereşti, amplificate de talentul povestitorului, ca doi tirani prin a căror ucidere boierii săvîrşesc acte de înaltă dreptate. în lumina cercetărilor ştiinței noastre istorice actuale, această redare unilaterală a faptelor celor două figuri din trecutul Munteniei reprezintă,. mai mult decît confuziile de amănunt, principala abatere a nuvelelor lui Odobescu de la adevărul istoric.

Vom prezenta în note izvoarele lui Odobescu reproducînd fragmentele textelor din care şi-a extras informațiile sau întregind notele sale sumare, pentru a permite înțelegerea modului în care povestitorul a tratat literar datele istorice, fie şi eronate, de care dispunea. Corectarea unor

erori în lumina unor documente descoperite ulterior sau amplificarea informațiilor după alte surse necunoscute lui Odobescu nu ni s-au părut potrivite în comentariul unei opere literare (procedeu adoptat de Searlat Struţeanu în ediția sa A. Odobescu, *Opere literare,* Bucureşti, 1938, note la *Mihnea vodă cel rău* şi la *Doamna Chiajna,* p. 535—588).

MIHNEA VODĂ CEL RĂU

67,16 Constantin Căpitanul, *Istoriile] Domnilor] Țării] Româneşt* în *Magazin istoric pentru Dacia,* Bucureşti, 1 (1845), p. 99 : „După ce'a domnit Eadu vodă ani 15 au luat Domnia Vladislav vodă, de carele nic o istorie nu se află scrisă de cinevaşi, fără cît zice că au perit de sabie î Tîrşor <... > Zice aceasta că au făcut biserica de Tîrşor, care se şi veade" pentru unitatea referințelor, păstrăm numele autorului căruia i se atri buia, la data cînd scria Odobescu, acest izvor istoric considerat astă (nu de toți cercetătorii), drept opera lui Eadu Popescu. A se vedea ulti ma ediție din *Istoriile domnilor Țării Româneşti* de Eadu Popescu vornicu introd. şi ed. critică întocmite de Const. Gregescu, Buc, 1963, CX .338 p. şi discuția din studiul introductiv al lui Eugen Stănescu, în sp p. X—XI. Scopul nostru fiind compararea textului lui Odobescu cu ace al izvoarelor folosite de el, vom da în continuare extrase din ed. Bălcesc La Biblioteca Academiei se păstrează (Secția cartea rară) prime două volume din *Magazin istoric,* provenind din biblioteca lui Od bescu şi purtînd ştampila aplicată pe cărțile personale. Volumele au creio nări marginale la toate pasajele din cronica lui „Constantin Căpitanul" cea „anonimă" utilizate în cele două nuvele istorice. De mîna lui Odobesc mai sînt (în cerneală) convertirea anilor „de la facerea lumii" în anii er noastre şi, la p. 152, o schiță genealogică a lui „Xeagoe Vv. Basarab prezentat (conform indicațiilor din text) ca fiu al lui Pîrvu Vornicul nepot al Banului Barbu Craiovescu, al lui Danciu Comisul şi al lui Eadu

67,2 Odobescu acceptă, ca aproape toți istoricii anteriori, fili ația lui Mihnea (în realitate fiul lui Vlad Țepeş) din Dracea Armaşu după informația lui Constantin Căpitanul *(op. cit.,* p. 111—112 : „Dup moartea Eadului vodă era price între boieri pentru domnu, pre cine a pune, însă în cea depre urmă au ridicat cu voea tuturor pre Mihnea, feci rul Dracii Armaşul den Măneşti"), confirmată de Gh. Şincai, *Hronic românilor,* t. II, Iaşi, 1853, p. 115—116 : „Despre sămînța lui Mihne vodă, carele au dormit după Eadul V, întreită cuvîntare este. Xicola Olahul zice că au fost din sămînța Dăneştilor şi drept aceea rudenie c neamul său. *Annalii Valahiei* zic că au fost feciorul armaşului Dracea d Moneşti. Mai pre urmă Sigler zice despre dînsul: „Mihnea fiul lui Dracula Aceşti trei autori s-ar putea întocmi laolaltă, de nu deplin, încai cît eît aşa, că Mihnea au fost feciorul boierului Dracea, carele au fost ruden cu Olahul, şi Sigler din cuvîntul Dracea au făcut cuvîntul Dracula". Ace pasaj este reprodus de Şincai din J. Chr. v. Engel, *Geschichte der Mold und Walachey,* I. Theil, Halle, 1804, p. 191. Odobescu avea *Hronica Şincai* în biblioteca sa, consemnată în *Catalog?* litera S, nr. 70.

67,28 Vd. în *Descrierea Moldovei* de Dimitrie Cantemir, trad. ron de Vasile Vîrnav, ed. 2-a, Iaşi, 1851, partea 2-a, cap. IX, *Despre vîna*

J.9 - c. 2693

domnilor, p. 194—195 : „Iară fiindcă domnii mai în urmă au păşit pesto măsură şi întru acest lucru, şi bieţilor ţărani carii locuea în cîmpii şi în pădurile acele care era cu îndemînare pentru vînat de abea le lăsa numai atîta vreme cîtă le era de trebuinţă pentru agonisirea hrănii lor, şi pentru acea de multe ori s-au stîrnit răscoale.

68_{6} Mircea, fiul lui Mihnea este confundat de Odobescu cu Mircea Ciobanul după o indicaţie greşită din Gh. Şincai, *Hronica românilor,* t. II, Iaşi, 1853, p. 186 (care reproduce la rîndul său informaţiile lui J. Chr. v. Engel, *op. cit,* p. 216, luate din *Cronica* lui Filistich) : „'Mircea vodă cu a doua domnie sau Mircea vodă III, pentrucă au stătut trei Mirci vodă, unul Mircea cel Bătrîn, altul Mircea vodă Ciobanul si altul Mircea vodă cel tînăr, şi la *Leatopisețu* se numeşte acest Mircea vodă, carele au scos pre Eadul vodă, cel tînăr, sau Ciobanul, cu a doua domnie au domnit an 1".

„Apoi prea vestitul Engel: „Mircea au domnit de la anul 1546 pînă la anul 1554. *Hronica* lui Filştih apriat zice că el s-au pus de împăratul turcesc şi că au domnit ani 8, luni 6 ; după *Breviarul hronologhicesc* au fost feciorul lui Mihnea (sau Mihail III) Vodă. Timon îl numeşte şi Alexandru,, schimbîndu-i numele. Eadul IX n-au murit, ci s-au măzălit prin turci şi au fugit în Ardeal".

„Mai încîlcit lucru mi se vede a fi — continuă Şincai — a gîci al cui fecior este Mircea vodă acesta, carele au scos din domnie pre Eadul IX <... > Eu zic cu *Breviariul hronologhicesc* că el este Mircea III Ciobanul, feciorul Mihnei". De fapt Mircea Ciobanul a fost fiul lui Eadu cel Mare, deci nepot de văr lui Mihnea, iar Mircea, fiul lui Mihnea, a fost asociat la domnia tatălui său, între 1508—1510 (vd. şied. Struțeanu, *Note,* p. 537).

Porecla de *Ciobanul* este astfel explicată de Dionisie Fotino, în a sa 'IdTopia TYJS TuaXai **AâxCaţ,** Ta **vuv TpavariX(3av£as, BXaxiac;** xal **MoASoouia^** Viena, 1818 [cf. *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Terei Munteneşti şi a Moldovei,* trad. de G. Sion, t. II, Buc, 1859, p. 41]: „Un fiu al lui Mihnea vodă numit Mircea, carele umblase mai mult timp fugar în munţii Transilvaniei, trăind necunoscut între păstori (după care se numi şi Ciobanul)...". Odobescu nu explică ci confirmă porecla lui Mihnea prin temperamentul sălbatic al acestuia. Lucrarea lui Engel se găsea în biblioteca lui Odobescu (vd. *Catalogul,* litera E, nr. 30). Citatele din acest istoric par să provină însă din Şincai.

69_{19} „Stoica, om vechiu al casei" reapare mai departe ca mare logofăt al lui Mihnea. Vd. nota 75_{13}.

69_{29} Asupra împrejurărilor în care Mihnea-vodă urmează la tron lui Eadu-vodă, izvoarele lui Odobescu sînt: a. Constantin Căpitanul, *op. cit,* p. 110 : „Ci dar scandalîndu-se [Xifon Patriarhul] cu Eadul vodă, pentru un lucru fără de leage ce au făcut Eadul vodă, de au făcut pre un boiar anume Bogdan (pre carele îl iubiea), de ş-au lăsat muierea si i-au dat domnul pre o sor<ă> a lui. De care neîngăduindu Xifon Patriarhul, fu gonit den ţară. El încă eşind den Tîrgovişte, şi-au scuturat papucii de prah şi l-au afurisit pre domnu (cum s-au şi afiat după moarte), carele căzîndu în boală groaznică au murit şi l-au îngropat la mănăstirea lui den Deal" ; p. 111-112, *loc. cit. supra :* „După moartea Eadului vodă, era price între boiari pentru domnu, pre cine ar pune, însă în cea depro urmă au ridicat cu voea tuturor pre Mihnea, feciorul Dracii Armaşul din

Măneşti"; b. [Dionisiu] Fotino, p. 74—75, [în t. II, *op. cit,* trad. rom. p. 40—41]: „Mihnea vodă I cel Bău. Aceasta era fiiul lui Drazi Armaşu de la Măneşti din judeţul Săcuenii. După moartea lui Badu vodă, el pus mîna pe tron fără alegere din partea ţerei, ci prin puterea oştirei car o trăsese în favoarea sa" ; c. [Gh.] Şincai, *[Hronica românilor,* t. II, Iaş 1853, p. 115] reproduce (după Katona, ad. ann. 1508, p. 504) un documen din 1508 al lui Vladislav al Il-lea Jagello, regele Ungariei (1490—1518) di care reiese că, după moartea lui Eadu „boierii şi toată Ţeara Muntenească precum spun, sînt în mare nădejde şi încredinţare şi în statornică credin cioşire spre noi şi spre sfînta corona noastră, carii poftesc pre un fecior a luiŢăpăluşu vodă să le fie voevod". Şincai aduce încă o sursă, după Eder conţinînd aceleaşi informaţii: „Precum arată hrisovul craiului Vladislav I cel din Buda în 12 martie din anul 1508 dat, carele se află la Eder [în notă Eder in sua *Collectione dipl.],* pre Ioşa de Şom, Comitul Timişoarei şi gene rariu căpitanul părţilor Ungariei celor de gios, l-au fost trimis Craiul în Ţear Bîrsei, după ce au înţeles că s-au bolnăvit Eadul V, ca să nu îngădue turcilo să pună ei vodă în Valahia de cumva ar muri Eadul, şi de acolo au înştiin ţat pre Craiul despre moartea Eadului. Iară Emeric Jobor se vede a fost sol la Eadul V în Valahia, almintrelea cum i-ar fi scris Craiul să înd ne pre munteni să rămînă credincioşi ?" Astfel, continuă Şincai: „poft craiului Vladislav II de a pune el domnu şi oblăduitoriu în Valahia n s-au plinit, pentrucă turcii au năvălit nu numai în Valahia, ci precu scrie Miles [în notă : p. 6] şi în Ţeara Bîrsei, de unde s-au bătut îndărăp prin Ioşa de Şom, dară în Valahia au aşezat domnu pre Mihnea sau Miha III vodă, despre carele aşa scrie prea vestitul Engel: Mihnea sau Miha (III) au domnit prea aspru în Valahia de la anul 1508 şi în anul 1510 s-a fugărit din domnie"; d. [J. Chr. v.] Engel, *[Geschichte der Moldau un Walachey, I.* Theil, Halle, 1804, p. 191 şi urm., *apud* Şincai, *loc. c*

70_{29} Descrierea costumului lui Mihnea foloseşte elemente d articolul lui N. Bălcescu, *Buletin despre portretele principilor Ţării Rom neşti si ai Moldaviei ce se află în Cabinetul de stampe de la Biblioteca Rega din Paris,* publicat în *Magazin istoric,* 4 (1847), p. 212—220. Aici se vo beşte despre „gugiumana <... > de blană, lăsată la o parte pe stîng în forma căciulei ţurcăneşti, numai ceva mai ovală şi împodobită în parte dreaptă cu un frumos *surguciu* cu pietre scumpe" *(op. cit,* p. 214) şi desp „manta albă cu gulerul de blană" (p. 216) purtate de Mihai Viteazu Xedispunînd de o descriere de epocă a costumului domnesc, Odobescu trebuit să combine informaţii provenind din secolul al XV-lea sau sfîr tul secolului următor. Trebuie remarcată reuşita eforturilor de recons tuire ale lui Odobescu. Costumul lui Mihnea este identic, ca piese ves mentare şi culori, cu acela al lui Vlad Ţepeş dintr-un portret în ulei p trat la Castelul Ambras de lîngă Innsbruck (cf. ŀST. Iorga, *Portretele do nilor români,* Sibiu, 1930, pl. 25). Alexandru Lăpuşneanu în nuvela l Negruzzi este îmbrăcat la solemnităţi într-un costum asemănător : „pes dulama poloneză de *catifea roşie* avea cabaniţa de jder (C. Eegruzzi, *Alexa dru Lăpuşneanu,* în *Păcatele tinereţilor,* Iaşi, 1856, p. 120).

71i Ceremonia încoronării este descrisă după D. Cantem *Descriptio Moldaviae,* trad. rom. cit., partea 2-a, cap. III, *Despre obice rile cele vechi şi cele nouă la punirea domnilor,* p. 101—102 : ,,După ace îndată se scula toată adunarea, dimpreună cu Mitropolitul şi cu part

bisericească, şi îl petrecea cu mare alai pînă la biserica cea mare si la uşa bisericii îi eşia întru întîmpinare Mitropolitul, purtîndu-i înainte doao făclii şi îl cădia şi îi tindea sfînta cruce şi Evanghelia de o săruta si îsi arăta evlaviea sa. După aceia intra în Biserică si îngenunchea la altariu drept uşa cea împărătească şi îşi răzăma capul de sfîntul pristol, iară Mitropolitul îi punea omoforul pe cap şi îi cetea cu glas rugăciunea care obicinueşte să se cetească la încoronarea împăraţilor provoslavnici si apoi îl ungea pe frunte cu sfîntul mir. După săvîrşirea acestor obiceiuri,' se scula Domnul în picioare şi săruta atît sfîntul pristol cît şi sfintele icoane cu evlavie şi, eşind de acolo în mijlocul bisericii, îi pune Mitropolitul pe cap o coroană de aur împodobită cu multe petre scumpe si cîntînd cîntăreţii: „Cade-să să te fericim...", îl lua Mitropolitul de supsioara dreaptă si Postelnicul cel mare de supsioara stînga şi îl rîdica întru un scaun cu trei trepte ce iaste de-a dreapta în biserică. Şi'la aceea vreme să slobozea toate tunurile cîte era şi musica începea a cînta.

„După săvîrşirea Liturghiei, îl îmbrăca în pridvorul bisericii cu caftan domnesc şi îndată toţi boierii, după lepădarea straelor jalnice ce le avea pînă atuncea, îmbrăca alte strae vesele şi strălucitoare. Şi după aceste încăleca Domnul iarăşi pe armăsar şi se întorcea la curte supt petrecerea atît a Mitropolitului, cît şi a tot sfatul".

71$_{20}$ înfăţişarea alaiului domnesc este o adaptare după D. Cantemir, *Descrierea Moldaviei,* trad. rom. cit., partea a2-a, cap. VIII, *Despre obiceiurile şi ceremoniile curţii domneşti,* p. 182—184, în care s-au înlocuit numele funcţiunilor ostăşeşti cu cele corespunzătoare din Muntenia sec. al XVI-lea (desigur după *ÎS.* Bălcescu, *Puterea armată şi arta militară dela întemeierea Principatului ValaHei pînă acum,* Iaşi, 1844) şi s-au eliminat elementele turceşti de ceremonial, prezente în cortegiile domnilor învestiţi de Poarta Otomană, nepotrivite însă pentru descrierea încoronării lui Mihnea care fusese uns domn în ţară. Iată textul lui Cantemir : „Ori si cînd esă domnul afară din oraş ca să meargă la vre o biserică sau monăstire, sau şi la războiu, atuncea nu se întîmplă mergerea lui întru alt chip, decît numai cu cea mai mare pompă supt petrecerea a mulţime de ostaşi, înainte merg vre o cîţiva povăţuitori şi îndreptători de drum, carii sînt buni pentru această treabă, dintre ostaşi şi dintre alergători. După acestea urmează călărimea, înaintea căreia merge steagul şi căpitanii cetelor, aşa încît între fiecare ceată să lasă loc deşert, ca să se poată deosebi una de alta ; şi de amîndouă părţile steagului merg căpitanii cetelor, şi iau aminte pentru ostaşi ca să meargă toţi cu rînduească şi în dreaptă linie.

„După acestiea urmează călăraşii şi umblătorii cu vatajii lor, şi după dînşii caii domneşti, mergîndu-le înainte două tuiuri care se dau domnului de la Poarta Otomană. După acestiea vin fiii domnului, şi ceva mai depărtişor de dînşii urmează tatăl lor, drept în mijlocul liniei, încungiurat de paici pe de amîndouă părţile ; pentru a cărora îmbrăcăminte şi slujbă, am arătat mai sus. Mai depărtişor de-a dreapta urmează comisii şi vatajii slugilor de curte, iar de-a stînga postelnicul mare cu ceilalţi postelnici.

„în liniea de a treia după domn, merg bulugbaşii, patru pe de amîndouă părţile, şi adecă cei mai vechi mai aproape de domn, şi mai pe urma cetei aceştii dintîi sînt sigmenii sau ostaşii cii cu leafă pe de amîndouă părţile. Pentru carii iau aminte căuşeii ce se înţeleg căprari după obiceiul Europei, ca să meargă în dreaptă linie şi cu pas potrivit. Iară mai aproape

în urma domnului este locul spătarului, care duce armele domneşti. Dup aceşti urmează boierii cii dinlăuntru dupre cum se numesc, adecă : vist ernicii, paharnicii, ciohodarul, medelnicerii; după acestiea vătavul copii cu slugile, al doilea paharniceii şi al triele stolniceii.

„După acestiea urmează singeacul cel mare, adecă steagul cel mar care are în vîrf luna giumătate împreună cu alte două steaguri, ce se da domnului cînd întră în stăpînire de la Curtea împărătească. După steagu merge tubulhanasa sau muzica enicerilor, după care merg armaşii de amîndouă părţile; după aceste, în liniea dintîiu, sînt boierii cei m mari; întru a doua cei de starea II <-a>, şi întru a triea cei de star III <-a>, iară cei fără de slujbe merg flecarele după starea şi boieri sa unul după altul.

„Sfârşitul tuturor cetelor este o grămădire amestecată de slugi boi reşti, de orăşeni şi de neguţitori".

71$_{30}$ Miron Costin, *Letopisiţul Ţării Moldovii de la Aaron vo de unde este părăsit de Urechi Vornicul de Ţeara de jos,* cap. X, *A do Domnie a Eadului vodă cel mare,* în *Letopisiţile Ţării Moldovii,* ed. Kogălniceanu, t. I, Iaşi, 1852, p. 257-258: „...Aprozii de divan, mai de cinste nice la o domnie n-au fost. Cu urşinice mulţi, şi cu cabani cu jder, şi cu hulpi îmbrăcaţi <... > Xime din boieri pîn în cei al treia haine cevaş proaste să nu hie, că era de scîrbă. Postelniceii, copiii d case cu mare podoabe şi cu fotaze la cai".

71$_{36}$ *Apud* D. Cantemir, *op. cit.,* trad. rom., partea a 2-a, cap. I *Despre obiceiurile cele vechi şi cele nouă la punirea domnilor,* p. 102—103 „.. Şi la intrarea în sala cea mare se suea pe scaunul domnesc. La aceas terimonie obicinuea hatmanul de-a dreapta şi postelnicul cel mare de stînga de-i ducea poalele caftanului. După dînsul urma Mitropolitul tot sfatul şi fieşte carele după rînduiala sa, să aşeza pe la scaunele l Şi apoi mergea întîi Mitropolitul la Domnul acel şezătoriu pre scaun îi săruta mîna, şi în scurtă vorbă îl heretisea poftindu-i noroc la stăpîn şi îl încredinţa că va fi rugătoriu cătră Dumnezeu pentru dînsul şi să ru iui ca să fie el apărat împreună cu tot clirosul bisericesc. Apoi se întor cătră tot norodul, îl blagoslovea şi-1 sfătuia ca se fie cu credinţă s Domnul lor.

„După Mitropolitul urma arhiereii şi celalaltă parte bisericească Moldovei, arătîndu-şi şi aceştia cinstea lor cătră Domnul cel nou. Ap mergea şi logofătul cel mare cu celalalţi boieri şi îi săruta mîna.

„După săvîrşirea acestor ţeremonii, se scula Domnul din scaunul şi cu capul gol muiţămea la toţi pentru cugetările cele bune ce arăta că dînsul şi făgăduea patriei milă,' dreptate şi apărare. Şi după aceste cuvin îi lua spătariul cel mare coroana de pe cap şi el, după ce se ducea toţi boer întră în cabinetul său cel din lăuntru".

72^ Informaţiile [despre Mitropolitul, Maxim provin din [G Şincai, *[op. cit.,* t. II, p^ 114] : „De e adevărat că Alecsandru Craiul Po niei în anul 1506 au murit, cum s-au arătat la anul acela, războiul în Bogdan III şi Radul V încă în anul 1506 s-au întîmplat, căci Miron pune îndată după moartea craiului Alecsandru şi aşa greşeşte prea vesti Engel [în notă : *Antiq. hist. Vdlach.,* part. I, p. 190], punîndu-1 la an 1507 ; poate fi că Mitropolitul Valahiei au murit în anul 1507, şi în an

acela an pns Radul V în locul lui pre călugărul Macsim, pre carele îl trimisese sol la Bogdan III Domnul Moldovei, cum s-au zis la anul 1506". Alte date asupra lui Maxim, luase Şincai din Miron Logofătul [citat: *Ms Chronico Valachico,* cap. 35] după care reproduce următorul pasaj *(op. cit,* p. 109) : „Văzînd Bogdan vodă paguba ţerei sale, cea de Radul vodă făcută, nu putu suferi atîta răsipă; socotind şi numele tătîne-său a lui Ştefan V, se părea că el, ispitit fiind în cîteva rînduri cu lucrurile răsboaielor, spre care mai mult îşi vedea firea plecată, voind să urmeze tătînesău despre partea vitejiei, sculatu-s-au cu toată puterea armelor sale trăgînd ajiutoriu pre săcui, şi au purces spre Ţeara Muntenească, şi au întrat la locul ce se chiamă Rătezaţii, la movila Caiatei peste Râmnic, octombrie 28, unde au şezut zece zile prădînd şi arzînd, de la Milcov pînă la Rîmnic şi în gios pe de îmbe părţile pînă la Şiret. Şi acolo l-au întîmpinat solii de la Radul vodă, un călugăr anume Macsim de neamul Despoţilor sîrbeşti (nu greceşti) cu poftă la Bogdan vodă trimis pentru pace, şi aducînd aminte lui Bogdan vodă datoria creştinească, la care sînt datori domnii creştineşti, să caute pururea; şi aşa aceea solie a Radului vodă, prin acel călugăr au încbiat pace între Bogdan şi între Radul, trimiţînd şi Bogdan solii săi la Radul pentru mai mare încredinţare şi întemeiere între domnii". Odobescu mai face o referinţă greşită, la [J. Chr. v.] Engel, *op. cit.,* t. I, p. 192, după Şincai, *op. cit.,* p. 114. Locul exact este p. 190 : „Soviel melden die Ungrischen Nachrichten vom damaligen Zustande der Walachey. Serwische Nachrichten setzen hinzu : dass, als der Erzbischof der Walachey gestarben Radul den Maxim, der in die Walachey genomenn, zu dieser wuerde erhoben; dass Radul mit sich nach Ofen diesen Erzbischof der Walachey Maxim, einen gebahrnen Serwier, mitgebracht, und zu den werhandlungen mit dem TTngrischen Reischsrath gebraucht habe. Eben dieser Maxim habe dem Radul wichtige Dienste erwiesen, indem er 1507 einen Streit desselben mit dem Bogdan, Woiwoden der Moldau, ausgeglichen habe".

72_{10} Boierii care se închină lui Mihnea după încoronare sînt cunoscuţi de Odobescu dintr-un hrisov tradus de Şincai, *Hronica românilor,* t. II, p. 113, după J. Chr. v. Engel, *Qeschichte der Moldau und Walachay,* I. Theil, Halle, 1804, p. 189, în care sînt numiţi: „Barbul banul cu fraţii săi, Pîrvul vornicul şi Danciul vornicul, Stroia provisorul curţii, Colţa vornicul, Badea vornicul, Badea castellanul, Bogdan logofătul şi secretariul, Pîrvul magistrul agazonilor, Calota tesaurariul, Ivan Calinaţchi, Danciul spătariul, Badea culciariul, Albu tesaurariul, Drăghici Cristian şi Ştefan pitariul, boierii mai sus-numitei ţerei Munteneşti ş.c. pre lîngă acelaşi Radu vodă cel milostiv făgăduim..." Odobescu putea presupune că aceşti boieri ai lui Radu din 1507 fuseseră de faţă şi la înscăunarea urmaşului său.

72_{20} Informaţiile lui Odobescu despre Pîrvu vornicul Basarab, fratele său Barbu, marele ban al Craiovei şi fiii lui nu au fost exacte şi complete (cf. şi Struţeanu, *ed. cit.,* p. 540—543). El ştia din Constantin Căpitanul, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti,* în *Magazin istoric,* 1 (1845), p. 152—153 că „acest Neagoe' vodă au fost fecior Pîrvului vornicul, nepot de frate banului Barbul Craiovescul" şi că „fiind la domnia Radului vodă vătaf de vînători, foarte căuta, miluia, grija pre Mfon Patriarhul, de la care mare blagoslovenie au luat".

Ceilalţi doi fii ai lui Pîrvu, anume Ilie şi Dragomir nu sînt atestaţ de documente.

73_{8} Radu Spătarul din Albeşti pare să fie Albu vistierul, amin tit între boierii lui Radu cel mare de Gh. Şincai, *op. cit.,* p. 113 („Alb tesaurariul"), apoi, sub numele de „Albescul boieriul muntenesc", c tovarăş al lui Iacşici şi Danciul la omorîrea lui Mihnea la Sibiu *(ibid.,* p. 12 şi 126). Odobescu a schimbat numele de familie Albescu într-o indicaţ toponimică şi a inventat numele de Radu. Episodul batjocoririi şi ucider fiicei lui de către Mihnea, nemotivat istoriceşte, va explica participare răzbunătoare a lui Radu spătarul alături de Iacşici, la uciderea domnitorulu

73_{13} în descrierea costumului tinerei mirese este vizibilă influ enţa lui C. Negruzzi. Iată cum era îmbrăcată doamna Ruxanda, în nuvel acestuia *Alexandru Lăpuşneanu* : „Peste *zobonul* de stofă aurită purta u *benişel* de felendreş albastru blănit cu samur, a căruia mîniee atîrna dinapoi; era încinsă cu un colan de aur, ce se închiea cu mari pafta de matostat, împregiurate cu petre scumpe; iar de grumazii ei atîrna salbă de multe *şiruri de mărgăritar"* (C. Negruzzi, *op. cit.,* în *Păcatele tin reţelor,* Iaşi, 1857, p. 117). Am subliniat elementele vestimentare sau d podoabă comune celor două descrieri.

73_{21} „Galbini venetici" este o expresie întîlnită în balada *Romă 4}rue Grozovanul* („Ori eu il-oiu cumpăra *[se.* calul, *n.n.]* /De trei ori venetici/Venetici de cîte cinci"). Vezi V. Alecsandri, *Poezii poporale,* ed. ci partea I, p. 29.

73_{24} Amănunt luat din D. Cantemir, *Descrierea Moldaviei,* tra rom. cit., p. 275 : „Cînd cunună Domniea, atuncea se pune masa în curt domnească, şi mirelui se dă asemenea gugiuman ca şi cel domnesc, împr ună şi un cal, şi la masă şade de a dreapta Domnului cu gugiumanul pe cap

73_{26} Vezi *ibid.,* p. 272 : „Şi după al nouălea ceas să aduce p masă un cucoş fript cu pene cu tot iară unul dintre oaspeţi intră sub ma şi cîntînd ca cucoşul, vesteşte răvărsarea zilei".

73_{31} *Ibid.,* p. 273 : „Şi cînd voesc să iasă pe uşa casii, atunc le stau înainte la uşă cu sabiea scoasă fraţii miresii sau dacă nu a iraţi apoi fraţii părinţilor ei, şi îi popresc stînd în uşă cu sabiea curm zişi; iară mirele se răscumpără pre sine de la dînşii cu un cal bun sau alt dar ce are la îndemînă".

74_{x} „Stoica, credinciosul lui vodă" amintit şi în cap. I, 84 şi este prezentat de Cronicarul anonim *(loc. cit.,* p. 244) drept „svetni cel mai mare" al lui Mihnea, de unde titlul de „mare logofăt" pe care dă Odobescu.

74_{2} „Pe sub cumpăt" (= pe furiş) este o expresie întrebuinţa în *Istoria Ţării Româneşti de cînd au descălicat românii,* în *Maga istoric,* 4 (1847), p. 246. Vezi pasajul reprodus la nota 78_{30}. Expres intrase însă în limba curent folosită de Odobescu. în *Cuvîntare asu modului cum domnul Dimitrie Sturdza îşi îndeplineşte sarcina de secre general al Academiei Române,* la 1888, Odobescu afirma : „Primesc cu bu rie şi fără de umbra vreunei sfieli, orce luptă din cele la care mă tot îm *pe sub cumpăt* [subl. ns.], de cîtva timp încoace, neacademicul d-1 D. St dza (vezi *Convorbiri literare,* 67 (1934), p. 713).

75$_4$ Pîrvuleşti, Basarabi, Banoveţi, Craioveşti, sînt diferite nume date aceleiaşi mari familii boiereşti din Muntenia, care a jucat un important rol politic sub Badu cel mare şi domnii următori. Numele familiei derivă din acela al vornicului Pîrvu (Pîrvuleşti) din înrudirea atestată de cronicari cu Basarabii (v. Neagoe *Basarab),* din titlul de mare ban (Banoveţi) şi reşedinţa Craiova (Craioveşti) deţinute de unii membri ai familiei, toate găsite de Odobescu în cele două cronici, a lui Constantin Căpitanul sau cea anonimă, pe care le-a folosit. Aceleaşi surse prezintă şi duşmănia lui Mihnea împotriva familiei Pîrvuleştilor, pe care Odobescu o explică prin uciderea lui Ilie, fiul vornicului Pîrvu : ,,Ear pre un neam care era mai ales şi mai temătoriu de Dumnezeu, căruia îi era numele de moşie Banoveţi (adecă Basarăbeşti) el cu multe amăgeale şi şiuteale şi cu greale jurămînturi se lega cu boiarii cari era de acel neam, că nu-i va omorî nici le va face nici o nevoie, şi făcu cărţi de jurămînt şi de afurisenie. Ear el în toate zilele săpa groapă şi cugeta cum va face să piearză şi neamulu lor, ca să nu se mai pomenească în ţeara Panoniei *[sc.* Daciei, *n.n.]".* (Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 243—244).

75$_{13}$ Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 244—245, relatează astfel scena sfatului dintre Mihnea şi Stoica : ,,Ear el, fiind îndemnat tot de reutatea minţii sale, cheamă pre Stoica, svetnicul său cel mai mare, şi intră numai cu dînsul în pimniţa domnească, şi scoase pre pimniceri afară. Ear cu voia lui Dumnezeu remase un copil care era şi el de acel neam ce făcea svat să-1 piarză, şi dacă văzu pre nedreptul domn că întră în pimniţă, el se umplu de frică şi de groază, şi neavînd unde fugi, întră într-o bute seacă, de se ascunse, că asia tocmi Dumnezeu. Şi cum intră în pimniţă, Domnulu cu Stoica, începură a se svătui cum şi în ce chip vor face să piearză pre acel neam, cugetînd că nu easte nimeni în pimniţă să-i auză. Deacii, deacă săvîrşi svatul, chemă pimnicearii şi le zise să le dea vin de unde va fi mai bun; şi deaca beură, eşi Domnulu şi Stoica, den pimniţă veaseli, gîndind că n-au auzit nimeni svatul lor cel hiclean. Deacii după dînşii eşi şi copilul furişiu şi nu spuse nimenui nimic, ci-şi căută treaba şi sluşba, pînă află vreame şi prilej de spuse părinţilor şi neamului seu celui mai mare, toate lucrurile şi hicleşugurile călcătoriului de jurămînt domn. Deacii ei, deacă auziră asia şi cunoscură că sînt adevărate cuvintele lui, ei se adunară de se svătuiră şi luară avuţie şi oameni cît putură, şi trecură Dunărea de cea parte şi scăpară toţi de cursa Michnii vodă călcătorului de jurămînt". Euga familiei Pîrvuleştilor peste hotare este relatată şi de Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 112 : „Cît neputînd suferi s-au ridicat o seamă din boieri, cu banul Barbul Craiovescul şi cu fraţii lui şi cu alt neam al lui şi au pribegit în Ţara Turcească <. . . >, făcînd jalbă la împăratul de răutăţile ce le făcea Mihnea vodă".

76$_{37}$ Duşmănia lui Mihnea împotriva lui Laiotă Basarab (1474—1476 şi 1476—1477) ar putea fi explicată prin faptul că acesta îi ucisese tatăl (Vlad Ţepeş), dacă Odobescu nu l-ar fi prezentat drept fiul lui Dracea Armaşul. în context accentele lui sînt astfel justificate numai de duşmănia împotriva boierilor basarăbeşti, pe care tocmai hotărîse să-i piardă.

77$_6$ Informaţiile privind represiunile lri Mihnea sînt luate din Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 112: „Iar Mihnea vodă, pînă a se mazili, dacă pribegiră boiarii, au trimis de le-au prădat casele şi le-au

sfărîmat pînă în pămînt, şi nu numai casele, ci şi bisericile, şi mînăstir lor, şi slugile, şi egumenii erau sluţiţi de dînsul şi căzniţi". Cronicar anonim, *op.cit.,* p. 245 relatează astfel răzbunarea lui Mihnea : „Era sv păiatul domn, deaca auzi de pribegirea lor, de păreare rea i se schimb firea şi bucuria i se întoarse în tristăciune şi-şi arătă urgia şi mînia ce av spre dînşii şi alt nimic nu putu să le strice, ci în pismă le-au ars curţile casele le-au risipit, ear cîţi au aflat de acel neam remaşi, pre toţi i-a muncit, cu multe feliuri de munci, pre unii i-au şi omorît, şi monastir lor care o făcuse ei pre rîulu Bistriţii din temelie o au risipit, şi bisearic svinţiloru Apostoli care o zidise Neagoie socotitoriul lui svîntu Nifon fie de îngroparea morţilor ear o au sfărîmat, încă şi pomii i-au tăiat şi i-a desrădecinat, şi redică mare goană asupra acelui neam blagoslovit. E preoţilor de prin satele lor tuturor le-au tăiat nasurile spre batjocu Bisearicii i se ispitia şi se svătuia să arză pre toţi egumenii de pre la toa monastirile şi alte reutaţi multe vrea să facă".

77$_{13}$ Odobescu urmează aproape cuvînt cu cuvînt istorisir lui Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 112, care arată cum Mihnea „luî puterea la mînă, multe răutăţi au făcut, boiarii îi omora, îi muncea, av ţiile le lua, cu jupîneasele, cu featele lor se culca, dăjdii multe punea asup ţării". La fel Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 243 : „Şi cum apucă domn îndată se desbrăcă lupul de piele de oae, şi-şi astupă urechile ca aspi şi ca vasiliscul, ear arcul şi-1 încorda şi găti săgeţi de a săgeta şi sabia ş fulgera şi mîna şi-o întărea spre rane. Şi prinse pre toţi boierii cei ma şi aleşi şi-i muncia cu munci cumplite şi le luă toate avuţia şi se culca toate jupîneasele şi featele lor înaintea ochilor lor. Deacii unora le-au tă nasurile şi buzele, pre alţii i-au înecat şi pre alţii i-au spînzurat ear el îmbogăţia şi creştea ca chedrulu pînă la ceriu, şi-şi umplea toată vo sa". Trimiterea la aceste izvoare este aşezată greşit de Odobescu, ca referinţa următoare. Amîndouă au fost deplasate la frazele imediat urm toare.

Locul citat din J. Chr. v. Engel, *op. cit.,* I. Theil, p. 192, în legătu cu îndepărtarea Mitropolitului Maxim, este următorul: „Der Serwisc Geschichtschreiber Brankowitsch meldet dass der boese Mychne au den Erzbischof Maxim nicht habe leiden koennen, und dass er zu sei Entfernung den Vorwand genommen habe, dass den Tuerken, da er Zweig des Serwischen Despoten — Stamms waere, sein Aufenthalt in Walachey entweichen, als er auf eine anstaendigere Art Abschied zu n men, die Gelegenheit erhielt. Nemlich Mychne beschloss mit seinen Bo ren, gleich seinem Vorfahren Radul, sich mit Ungern in naehere Verb dung zu setzen, und schichte zu dem Ende den Maxim mit Depesch aus seiner Residenz — Stadt Ardschisch nach Ungern. Maxim ueberna die Gesandtschaft, richtete den Auftrag aus, erhielt eine schriftliche wi faehrige Antwort, trug aber diese nicht selbst nach der Walachen, s dern uebersandte sie durch einen Courier und blieb in Syrmien zuruc

Fără îndoială că Odobescu a folosit această sursă prin Şincai, *cit.,* p. 11 : „Istoricul sîrbesc Brancovici pomeneşte că Mihnea cel cu plit pre Mitropolitul Macsim încă nu l-au putut suferi şi numai ca poată depărta de la sine l-au aruncat, ca fiind el din neamul despo sîrbeşti, doară turcii n-ar lua în nume bun rămasul lui în Valahia. Vr aşa dară Macsim să se depărteze, i s-au dat prilegiu la aceasta; Mih

-s-au sfătuit cu boerii săi să facă strînsă legătură cu ungurii, şi pentru scopul acesta, din Argeş, scaunul său, au trimis pe Macsim cu cărţi la unguri. Macsim au primit solia, au plinit ce i s-au fost încredinţat şi au dobîndit răspuns în scris de la unguri, care răspuns l-au trimis pe poştă în Valahia, iară el au rămas în Sirmiu".

77_{18} Trimiterea la cele două cronici româneşti, fiind, cum am arătat mai sus, aşezată greşit, informaţia despre siluirea nepoatei Mitropolitului Maxim provine din Şincai, *op. cit.,* p. 126 şi izvorul său Schesaeus, *Euinae Pannonicae,* Witenbergae, 1571, lib. I, vers 364, care arată : „Cum Iaxith Mihnam crudeli peremit, ob decus eraptum sororis germanae illustra pudoris". Iacşici fiind rudă cu familia Brancovici, sora lui este prezentată de Odobescu drept nepoata Mitropolitului Maxim, pentru a se justifica astfel îndepărtarea şi fuga acestuia şi răzbunarea ulterioară a fratelui victimei. Odobescu se îndepărtează de explicaţia diferită dată de Şincai uciderii lui Mihnea : „Aşa dară nu pentru aceea l-au omorît laksit, pentru că au ruşinat pre soru-sa cum scrie Şeseu, ci pentru aceea că vrea să fie domnu Valahiei Danciul, feciorul lui Vladislav V sau Ţăpăluşu" *(op. cit.,* p. 126) şi o urmează pe aceea a lui Schesaeus. Izvorul acestui pasaj din *Mihnea vodă cel rău* a fost stabilit de Struţeanu, *ed. cit.,* p. 547.

77_{28} Mircea Ciobanul, confundat de Odobescu cu Mircea, fiul lui Mihnea (cf. nota 68_{6}), s-a căsătorit într-adevăr cu Doamna Chiajna, fiica lui Petru Eareş. Această confuzie între cei doi Mircea, frecventă şi în *Doamna Chiajna,* provine din Gh. Şincai, *op. cit.,* p. 186, care, confruntînd o serie de izvoare contradictorii, stabileşte identitatea ce i se părea mai probabilă a lui „Mircea III Ciobanul [drept] feciorul Mihnei". De aci decurge şi confuzia între Petru cel Tînăr, fiul lui Mircea Ciobanul şi Petru Şchiopul, fiul lui Mircea, deci nepotul lui Mihnea cel Bău (cf. *infra,* nota 88_{21} la *Doamna Chiajna).*

77_{38} Cronicarul anonim relatează astfel înlocuirea lui Mihnea *(op. cit.,* p. 245—246) : „Deacii acei boiari drepţi pre cari-i ferise Dumnezeu din mîinile muncitoriului, de carii se zise mai sus, mearseră la împeraţie şi spuseră înaintea împeratului toate răutăţile Michnii vodă. Ear împăratul, «deaca auzi aşia şi înţelease că sînt cuvintele lor adevărate, făci svat dimpreună cu dînşii, socotind în ce chip va putea goni pre Michnea vodă din scaunul Ţerei Panoniei *[sc.* Daciei, *n.n.]* şi le puse domn pre Vladul, fratele Eadului vodă, care fusese domn înaintea Michnii vodă, de care s-au spus mai sus, că ei îl cerşiură pre acela de la împeratul <... > şi le deade împeratul oaste mare şi purceaseră <... > Şi aşa trecură Dunărea cu toată oastea şi deacă trecură făcură oastea în 3 pîlcuri, şi un pîlc luă Neagoe, nădesduindu-se spre ruga svîntului ÎTifon, părintelui seu".

78_{14} Odobescu descrie aşezarea mănăstirii Cotmeana după *însemnările* sale din 1860, publicate postum în *Convorbiri literare,* 67 (1934) unde foloseşte aceleaşi cuvinte pentru „frumoasa vale a Luminilor, şerpuită de Topolog" (vezi p. 639). Din aceleaşi informaţii obţinute prin cercetări personale este extrasă nota privind ctitorul (Mircea cel Bătrîn) şi restauratorul (Alexandru Ipsilanti). în aceleaşi *însemnări* el aminteşte de „temeliile cele clădite de Mircea cel Bătrîn" şi de „două pisanii ce sînt Ja biserică, amîndouă de la prefacere, pe la 1777" *(loc. cit.,* p. 640).

78_{30} *Cronica anonimă,* în *Magazinul istoric pentru Dacia,* t. I
p. 246—247, la care trimite Odobescu, conţine izvorul acestui episod
povestirii: „Ear Mircea, feciorul Michnii vodă, deacă înţelease aşi
mearse pre supt cumpăt la monăstirea Cotmeanei, care se chiamă osp
ţul cel de sară (adecă metochul Coziei), şi de năprasnă se făcu gîlcea
mare de oastea lui Neagoe, şi auzind aceastea feciorul Michnii vodă, d
grabă numai ce au scăpat cu un fecior al lui Stoica, de care s-au zis mai su
pre o fereastră, noaptea, desculţi şi descinşi şi fără işlice. Ear Neagoe
tăia oastea, ear pre cîţi nu tăia, pre toţi îi prinse vii, numai îi scăpă fecior
muncitoriului şi al lui Stoica, cum s-au zisu mai sus, desculţi şi descin
ear armele le-au luat şi împacă monăstirea şi călugării de frica ce ave
Ear feciorul Michnii vodă au mers la tata-seu şi i-au spus toate cu mu
frică, ear el deacă auzi aşia se sperie şi zise către ei: „Cine au făcut vo
aceasta?" Ei ziseră: „Neagoe, vătaful de venători". Aceasta auzi
Michnea vodă se umplu de frică şi zise : „De vreame ce făcu puiul leul
a>şia, dar cînd va veni leul cel mare ce va face?" Şi aşia se sculă din sca
şi fugi în Ţeara Ungurească şi acolo se deşteptă dintr-acea frică, ear a
se resipiră prin toată Ţeara Muntenească, şi nu era nimeni să le ajute".

Este ciudat că Odobescu îl trece drept tovarăş al lui Mircea pe Stoi
în timp ce Cronicarul anonim, ca şi Constantin Căpitanul *(op. cit.,* p. 1
vorbesc de un „fecior al lui Stoica" sau „o slugă a lui Stoica". Odobes
poate să fi citit acest ultim izvor, modificînd punctuaţia : „au scă
numai el *[sc.* : Mixcea, *n.n.]* cu o slugă a lui, Stoica".

81_{3} Doamna Chiajna apare în acest episod al povestirii dato
confuziei amintite dintre Mircea Ciobanul şi Mircea, fiul lui Mihnea.
perioada următoare morţii soţului ei, pe cînd se lupta pentru tronul
Petru cel Tînăr, Doamna Chiajna bate oastea boierilor protivnici la S
păteşti (Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 274). Forma toponimică Şerbân
(în Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 206 şi 207 : *Şerpăneşti* sau *Şărpâneşti)* e
menţionată de Constantin Căpitanul *(Şerbăneşti, op. cit.,* p. 182). '„Ero
de la Şerbăneşti" îşi justifică numele prin folosirea acestui din urmă izv

81_{35} încercarea lui] Mihnea de a-şi relua domnia este relatată
Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 114 : „Ci nu multa vreme au trecut
au venit Mihnea vodă cu oaste de la unguri şi s-au bătut cu Vlad vo
ci s-au întors ruşinat la Sibiiu" şi de Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 24
248, care arată că Mihnea „s-au împrietenit cu ungurii şi au împletit m
hiclene asupra tînerului Vladului vodă şi veniră asupră-i; şi deacă
loviră ostile, ear Danciul marele vornic ajută Vladului vodă (că era
el de un neam ear bun şi drept) şi biruiră pre oastea călcătorului şi hu
toriului Michnii vodă şi fugiră toţi ruşinaţi în Ţeara Ungurească".

82_{4} Intervenţiile lui Mihnea, prin Stoica, pe lîngă Vladislav al II-
la Vişegrad, ca să obţină sprijin pentru recăpătarea domniei şi făgădu
ţele regelui Ungariei sînt descrise de Odobescu după o poruncă re
către magistraţii Sibiului, dată în Vişegrad la 25 mai 1510, reprodusă
Şincai *(op. cit.,* p. 126—127) după J. Chr. v. Engel *(op. cit.,* p. 194 u
Scrisoarea lui Vladislav către sibieni nu ordonă însă protejarea lui Mihn
aşa cum o reproduce, rezumînd-o, Odobescu, ci a doamnei, văduva
Mihnea şi a fiului lor Mircea, fiind dată cu peste două luni după ucid
aceluia întîmplata la 12 martie 1510. Iată textul: „Vladislav din

lui Dumnezeu Craiul Ungariei, Bohemiei, ş.c. înţelepţilor şi luătorilor de samă, credincioşilor nouă iubiţi! Vrem să ştiţi că pre mărita doamna văduva voevodului Mibnea, şi pre fiul lui, voevodul Mircea, şi pre nobilul Stoica prietenul nostru, şi pe soţul său şi toată familia mai sus numiţilor i-am primit în crăieasca noastră apărare şi osebita clientelă, şi poftim şi vrem cu deadinsul ca în domniile, ţinuturile şi ţările noastre, fără de primejdie, securi şi în bună linişte să poată remînea, ce şi celorlalţi supuşi le-am poruncit prin alte cărţi ale noastre. Drept aceea credincioşirei voastre tare vă poruncim ca pre numiţii Doamna văduva, şi voevodul Mircea, pre ceilalţi numiţi, şi toată casa şi familia lor, neatinşi, securi şi fără de împedecare să-i ţineţi acolo, în mijlocul vostru, şi în cinste să-i aveţi, preste acestea de toţi să-i apăraţi şi sprijiniţi, şi să fiţi datori în tot timpul a le prinde parte, nici să cutezaţi altmintrelea a lucra. Din curtea noastră cea din Vişegrad. gioi înaintea Rusaliilor (adecă în 25 mai) din anul Domnului 1510".

82$_{10}$ Trecerea lui Mibnea la catolicism este astfel relatată de Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 247 : ,,Ear Michnea vodă au căzut în eresul hulei Duchului Svînt, că eată cum este tot ţinutul Apusului de putrezeaşte cu marele Rîm în ereasele sale, şi cum au perit al doilea Julianu călcătoriul pentru închinarea idoliloru, aşia şi acesta pentru luptarea Duchului Svînt" (aluzie la dogma catolică a purcederii Sfîntului Duh şi de la Fiul — „Filioque"). Textul din *Magazin istoric,* 4 (1847) al Cronicei anonime precizează într-o notă : „Se făcu Michnea vodă papistaşiu. Atunce ţinea ungurii şi saşii legea papistăşească".

82$_{25}$ [Gh.]Sincai, *[op. cit.,* voi. II, p. 126—127]. Vezi textul la nota 82$_{4}$.

82$_{34}$Numele magistraţilor sibieni şi ale celorlalţi nobili care frecventau curtea din exil a lui Mihnea sînt luate de Odobescu din Şincai, *op: cit.,* p. 124 („Ioann Horvat din Vingart", *apud* Xiculaus Olahus, in *Hung.,.* p. 24), p. 125 („Ioann Agota de Sibiu <... > magistrul cetăţenilor, giudecătorii şi giuraţii, cetăţenii şi consulii", *apud* J. C. Eder, în *Collectione diplomatica),* p. 115 („Ioşa de Som Comitul Timişoarei", *apud* Eder, *ibid.)* etc.

83$_{6}$ Vezi *Epitaful latin* al lui Mihnea, compus de Ioan Salius, reprodus numai cu primele lui două versuri de Şincai, *op. cit.,* voi. II, p. 193 şi mai pe larg de Engel, *op. cit.,* I. Theil, p. 193 :

„Regnabam nuper multo cumulatus honore,
Sede parentali splendida sceptra gerens
Ante meam faciem provincia nostra tremebat
Me quoque finitimae pertimuere plagae
Predonum fucram domitor, furumque flagellum
Justitiam rigida fortiter ense colens.
Cristigenis volui sociata jungere signa
Inque Byzantinos arma movere lares.
Iam mihi non vires, auri nedue copia fulvi
Defuit, aut quidquid principis aula tenet.
Dum mea gens patrio populit me perfida regno
Turcarum immensa concomitata mânu
Cibinium fugi".

O traducere incompleta a epitafului a dat A. D. Xeiiopol, *Isto românilor din Dacia traiană,* ed. a 3-a, voi. IV, Buc, f.a., p. 172 :

,,Acoperit domneam eu de cinste şi multă şi mare
în al părintelui scaun cu straşnicul sceptru în mînă
Toată-a mea ţară, de mine, în tremur îmi sta la picioare
Şi se temeau de-al meu nume pîn-şi vecinele ţări.
Hoţilor moarte fusesem, tîlharii simţise-al meu biciu,
Ţineam puternic în mînă a cumpenei drepte greu paloş
Cînd mă aruncă din scaun cea gintă mult înşelătoare
Care pe turci sprijinită mă-ndepărtă la Sibiu".

După cum remarcă Sc. Struţeanu, *ed. cit.,* p. 552, versul: „Inq Byzantinos, arma movere lares", tradus liber de Odobescu prin „dorinţ d-a scăpa Bizanţul de păgîni" are mai de grabă sensul: „Am voit să po armele împotriva zeilor protectori bizantini", aluzie la trecerea la ca licism a lui Mihnea şi a luptei antiortodoxe în care se angaja un neofit

în călătoria sa la Sibiu din 1860, Odobescu a căutat fără reuş piatra tombală a lui Mihnea, preocupat încă să controleze informaţ date în nuvela sa (v. *însemnări despre monumentele istorice din judeţ Argeş şi Vîlcea — călătorie făcută în 1860 din însărcinarea Minister Cultelor şi Instrucţiunii Publice,* în *Convorbiri literare,* 67 (1934), p. 6

84$_{15}$ Mcolae Olahul, *[Hungaria, sive de Originibus gentis, regioni situ, divisione, habitu atque opportunitatibus, liber singularis,* cap. X IV, în Mathias Bel, *Adparatus ad historiam Hungariae sive Colle miscălla pronumentarum ineditorum partim, partim editorum, sedfugi tium, I,* Posonii, 1753, p. 24]. Scena uciderii lui Mihnea la care a asis tatăl scriitorului, este astfel povestită în acest izvor: „In qua n multo post tempore, dum quodam die extemplo, a Patre meo, Joanne Horvath a Vingaris, honoris causa ad hospitium deduceret quidam *Demetrius Jaxith,* natione Rascianus, ex insidiis subito eru pens, eum ineantem, nihilque mali, sub fide publica, metuentem, trib aut quatuor vulneribus, inter fere manus seducentium, et magnum nur rum iussu eius dem, *MyJine,* ne videretur publicae fidei diffidere, incimi aulicorum, confodit. Hic quoque perpetrato facinare, ad hospitium p pinquum, magno tumultu, et plebe, propter regiam et publicam fid violatam, in furorem concitata, a quodam, e plebea multitudine, .aedes oppugnebat, bombarda petitus, miserabiliter periit". Odobe a cunoscut desigur textul în traducerea lui Şincai, vd. nota următoa

84$_{26}$ Relaţiunea cea mai completă a uciderii lui Mihnea, pe baza m multor izvoare, a găsit-o Odobescu în Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 124—12 „Despre moartea lui Mihnea sau Mihail III Domnul Valahiei aşa sc Anualii bisericei din Braşov [în notă : *Annales templi Coronensis ad h.* . ..«în anul 1510, Mihnea voevodul muntenesc se omoară de lacsit Sibii». Mai pre larg scrie Xicolae Olahul [în notă : în *Hung.,* p. 24] des Mihnea, zicînd : « în Sibii nu după multă vreme, cînd din biserica ca licească pentru cinstea lui se petrecea de tatăl meu (Ştefan) şi de Ioa Horvat din Vingart cătră sălaş, oarecare Dimitrie lacsit de neamul besc, sărind din leaş, cînd nici gîndea, nici se temea ca unul carele era s credinţa de obşte, pe trei sau patru locuri l-au rănit mai în braţele ce ce-1 petrecea, şi ale curtenilor celor mulţi, carii din porunca lui, ca să

se vadă a se îndoi cu gîndul despre credința cea de obşte, toți era desarmați, şi s-au istovit. lacsit însă după ce au pătrat nelegiuirea, s-au fugărit la sălaşul din vecini, şi de unul din norodul cel ațîțat, pentru vătămarea securității crăeşti, şi acei de obşte, împuşcîndu<->se au perit ca un blăstemat ». Sigler [în notă : f. 64] încă scrie : «Mibnea feciorul lui Dracula pentru cumplirea şi tirania sa cea prea mare fugărind <> se din domnia muntenească, au fugit în Sibii, unde supt treptele de supt arcul de lîngă piață fără de veste se omoară din leaş prin Dimitrie lacsit în 12 martie, zioa S. Grigorie Papei din anul 1510. lacsit cu soții lui se taie de sibiani, care se răscolise pentru aceea. Mibnea cu cinste se îngroapă în biserica Sîntei Cruci de la Dominicani». Iară Eilstich [în notă : în *Annalibus,* p. 11] zice : «— XIII. Vlăduțu vodă s-au făcut domnu în locul lui prin Pîrvuleşti, iară Mibnea vodă au fugit la Ardeal în Sibiiu; pre vremea aceea au venit Dumitru lacsit şi Danciul, feciorul lui Țăpăluşu vodă cu cărți de la Craiul şi s-au întimpinat cu Mibnea vodă, cînd mergea acesta pe trepte în biserica catolicească, căci se lăsase de legea grecească şi se făcuse de legea latinească, unde cei mai sus numiți boieri prea Mibnea acesta l-au izbit de părete. Deci s-au adunat cetățenii din Sibiiu şi amînduror ucigătorilor acestora le-au dat plata sa, stîngîndu-le vieața».

Date mai sumare asupra scenei omorului cuprinde şi Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 114 („. . .la Sibiiu. Acolo întîmplîndu-se un viteaz, om de ai Vladului vodă, anume Dumitru Iacşăci, întîlnindu-se cu Mihnea vodă într-o ulcioară strîmtă şi întunecată, carea ese despre biserica cea mare săsească, au scos şpaga şi l-au junghiat") şi Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 248.

84_{34} Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 114 : „Deci Iacşăg s-a suit în turnul cel înalt şi pre fereastră striga : să ştie tot omul că au omorît pre Mihnea vodă". Odobescu transformă deci vorbirea indirectă a izvorului în vorbire directă.

85_{5} Constantin Căpitanul, *ibid. :* „Iar un slujitoriu de ai Mihniî vodă, cu o puşcă ghintuită, l-au dibuit şi l-au lovit în cap, şi aşa s-au sfîrşit şi Dumitru Iacşăg".

85_{9} Participarea lui Danciu şi Albescu la omorîrea lui Mihnea este cunoscută de Odobescu din raportul comitelui Petru de Bozin (vezi *infra,* nota 85_{24}), reprodus de Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 125—126.

85_{13} [Gh.] Şincai, *[op. cit.,* t. II, p. 124—126]. Toate izvoarele citate de Şincai relatează reacțiunea sibienilor care ucid, într-un act spontan de răzbunare, pe asasinii lui Mihnea (vezi *supra,* nota 84_{26} şi *infra* nota 85_{24}).

85_{22} [Michael] Sigler, *[Chronologiae rerum hungaricarum, transilvanicarum et vicinarum regionum,* lib. I, cap. V, în Mathias Bel, *op. cit.* t. II, p. 64, *apud* Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 125] : „Mihnea cu cinste se îngroapă în biserica Sîntei Cruci de la Dominicani".

85_{24} Ancheta întreprinsă de „judecătorii curții crăieşti" (cornițele Petru de Bozin) a fost consemnată în documentul reprodus de Şincai,. *op. cit.,* t. II, p. 125—126 după J. C. Eder (în notă : în *Collectione diplomatica) :* „Noi Comitul Petru, Comitul de Sîntul Gheorghie şi Bozin, giudecătoriul Curței prea înserinatului Domnului Prințului Vladislav.,

' AUTORII ROMÂNI, "

VECHI ŞI €0MTÎMPORANf

*ş hi minim**

A. 1, uliuBF.Scr

MIHNEA-VODÂ CEL R£0

DOAMNA CHIAJNA

Mihnea-vodă cel Rău şi Doamna Chiajna - Scene istorice din cronicel românești. Edițiunea a V-a, Bucureşti. Editura librăriei Socec & Comp. 1894 (facsimil după coperta^interioara)

din mila Ini Dumnezeu Craiului Ungariei, Bohemiei ş. c, voevodul Ardealului şi Comitul Secuilor ş. c, facem înştiinţare că fiind cu unii nobili din Ardeal, vineri după zioa Sîntului Papei Grigorie în Sibiiu, au venit înaintea noastră Ioann Agota de Sibiiu pentru înţelepţii şi lăutorii de samă magistrul cetăţenilor, giudecătorii şi giuraţii, cetăţenii şi consulii şi toată comunitatea Sibiului cu cărţi de procătorie, şi în tipu de tudumană ne-au cuvîntat aşa : «Că măcar că răposatul măritul Mibnea voevodul muntenesc, după ce au fugit în Ardeal şi s-au aşezat în Sibiiu după legăturile şi încredinţarea Domnului Craiului nostru şi încredinţarea şi împrumutata făgăduinţă a domnilor prelaţilor şi baronilor, ar fi trebuit să se ţină în pace şi de alţii încă să se apere, totuşi răposatul sdravănul Dumitru lacsit, din sfatul şi înţelegerea cu răposaţii sdraveni Danciul, fiiul reposatului Ţăpăluşu, şi cu Albescul, boieriul muntenesc, nebăgînd în samă încredinţarea şi împrumutata făgăduinţă a Maiestatei Crăieşti şi al celorlalţi prelaţi şi baroni şi a noastră, ba şi a sa, care ni-o făcuse nouă despre aceea, împotriva slobozeniei şi a împrumutatei făgăduinţe a cetăţii Sibiiului, cînd se înturna numitul Mibnea vodă în zioa fericitului Papa Grigorie din parohia cetăţii către sălaşul său, atuncea numitul Dimitrie lacsit, luînd cu sine pre unii prieteni şi ostaşi ai săi, întrarmaţi şi cu puterea năvălind asupra lui Mibnea vodă, pre acesta cu vicleşugu, cu înşelăciune şi cu cugetată răutate, pre vro cîteva locuri rănindu-1 cu moarte amară i-au stins vieaţa, tocma cu puterea. Ci înţelegînd după aceea cetăţenii că nelegiuire ca aceea s-au pătrat în mijlocul lor, şi aprinzîndu-se de mînie, şi deodată făcîndu-li-se milă de Mibnea vodă, după obiceiul lor, fără de vreun rînd, năvălind pre lăcaşurile numiţilor Dimitrie lacsit şi Danciul Ţăpăluşu, pre ei dimpreună cu vro cîţiva prieteni ai lor aşişderea cu amară moarte i-au omorît». Drept aceea numitul Ioann Agota, după ce au tudumănit în persoana sa şi în persoanele numiţilor magistrului cetăţenilor, ale giudecătorilor şi giuraţilor şi ale toate cetăţii Sibiiului, au poftit ca noi, după cursul legilor, să cercăm oare pe lege s-au făcut aceea de sibiani au nu ? Iară pentru că s-au aflat din experienţie şi din mărturisirea care cu giurămînt o au întărit 21 de cetăţeni înaintea noastră că numitul Mihnea vodă din cugetată răutate s-au omorît prin numitul Dimitrie lacsit, din sfatul numiţilor Danciului Ţăpăluşu şi al Albescului împotriva încredinţării Domnului Craiului nostru şi a celorlalţi prelaţi şi baroni ai Crăimei Ungureşti şi împotriva făgăduinţei noastre, ba şi împotriva făgăduinţei lui Dimitrie lacsit, carea o au fost făcut nouă, şi împotriva cădinţilor şi slobozeniilor şi încredinţării cetăţii Sibiiului ş.c. .. Din sfatul cel răscopt al nobililor carii au fost cu noi, am giudecat că Dimitrie lacsit, Danciul Ţăpăluşu, Albescul şi ceilalţi soţi ai lor... pre lege şi cu cale s-au omorît. Dat în locul şi terminul mai sus însemnat, în anul Domnului 1510 (L.S.). Cetită şi îndreptată".

85[25] Vezi porunca lui Vladislav al II-lea către sibieni din 25 mai 1510 privitoare la protecţia familiei lui Mihnea, reprodusă *supra,* nota 82[4], după Şincai, *op. cit.',* t. II, p. 126—127, de unde o cunoştea şi Odobescu. Şincai introduce astfel documentul: „După moartea lui Mihnea vodă, Vladislav II, Craiul Ungariei, pre văduva şi feciorul lui i-au primit supt apărarea sa, precum arată hrisovul cel către sibiani trimis, carele se aduce de prea vestitul Engel [în notă : în *Antiq. Sist. ValacMae,* part. 1, p. 194 seq.]".

85[26] Despre plecarea din Sibiu la Constantinopol a familiei lui Mihnea determinată de „soarta armelor, iarăşi protivnică", Odobescu a luat informaţii din Gh. Şincai, *op. cit,* t. II, p. 127 : „Anul 1511. Dnpă ce au domnit Vlăduţ sau Vladislav III Domnul Valahiei, carele urmase lui Mihnea sau Mihail III, un an, scrie Eilştih [în notă : Filstich, în *Annalibus,* p. 12]: „Au venit Mircea (III) Vodă feciorul lui Mihnea vodă din Ardeal, cu mare mulţime de unguri, între carii şi între Vlăduţ vodă mare războiu s-au făcut în ziua tîrgului din Gherghiţă, ci Pîrvuleştii au arătat în bătaia aceea atîta inimă, cîţ s-au biruit Mareea Vodă şi mulţi unguri au picat de sabie, iar Mircea vodă au scăpat peste Dunăre şi s-au dus în Ţarigrad".

85[29] Odobescu aminteşte de Mircea Ciobanul ca de un descendent şi urmaş al lui Mihnea (cf. *supra,* nota 77[28]). Seria domnilor drăculeşti a figurat într-o notă anexată de Odobescu în primele ediţii ale nuvelei sale (vezi *Variantele* în ediţia de faţă). Ea cuprinde cîteva inexactităţi provenite din cronicile utilizate de Odobescu.

Datele lui Odobescu trebuie corectate după cum urmează : Mihnea cel Bău, 1508 aprilie—1509 octombrie (12martie 1510 este data morţii); Mircea Ciobanul, 1545 martie 17—1552 noiembrie; 1553 mai (înainte de 11)—1554 februarie 28; 1558 ianuarie – 1559 septembrie 21; Petru Şchiopul trebuie disociat de Petru cel Tînăr, care domnise între 1559 septembrie 21—1568 iunie (după 8); cel dintîi domneşte în Moldova între 1574 iunie 14 şi 1577 noiembrie 23, apoi între 1578 ianuarie şi 1579 noiembrie 21; Alexandru al II-lea Mircea, 1568 iunie 14—1574 aprilie 30, apoi 1574 mai – 1577 septembrie; Badu Mihnea, 1611 martie-mai, apoi 1611 septembrie 12—1616 august şi 1620 august —1623 august (după 14); Alexandru Coconul 1623 august (după 14) —-1627 noiembrie (după 3). Of. *Domnii din Moldova şi Ţara Românească pînă la 1859,* în *Document privind istoria României, Introducere,* voi. I, Buc, 1956, p. 487—491. Indicaţia privind o domnie a lui Badu Mihnea în Moldova între 1611—1616 concomitentă cu cea din Ţara Bomânească, fusese corectată chiar d Odobescu.

DOAMNA CHIAJNA

« Scena istorică » ***Doamna Chiajna*** a fost publicată în cinci ediţii originale.

Ediţia I apare, cu subtitlul« episod istoric », în ***Revista Carpaţilor SL*** lui G. Sion (Bucureş anul I, februarie şi martie 1860, tomul I, p. 9—19, 265—281, şi mai 1860, tomul p. 97—129), tipărită, ca şi ***Mihnea-vodă cel Râu,*** în alfabetul mixt, cu multe grafii fă valoare fonetică ***(abiea, asvîrli, earba, easâ, eată, ernii, isbutirâ, isbucnirile, isbînzei, înde jiţi, peatra, pept, perdeaoa, priimire, pustiiu, răsboiului, respunde, românilor, seu, sv nea,*** <se> ***sgîrci, ţeară, ţirm, vieaţâ,*** ş.a.), şi cu numeroase greşeli de tipar: «***Anomnim*** » ***loc*** de « ***Anonim »; « sâ-i surute mina*** » în loc de « ***să-i sărute mina »; « Gired*** »în loc de « ***Ghiced*** « ***obială*** » în loc de « ***oghial***» sau « ***oghială*** *A;* « ***beteria*** J> în loc de « ***betegia »; «revarsă*** » în de «***revărsa*** »; « *1856* » în loc de « *1556* »; « ***Kendis*** » în loc de « ***Kendi»; «înviaţi »*** în loc *4* ***îmbiaţi»; « boiereească*** » în loc de « ***boierească »; «înaintat***» în loc de «***înaintau »; « dar*** s> în de «***iar»; «apropiat de Dunăre si lipsit de primejdioşii-i mărginaşi şi de orce apărare fireasc***

» Greşeală perpetua, iscată din confuzia pe care o face Odobescu, pină la ultima ed {1894), între ***obială*** şi ***oghial*** sau ***oghială.***

20 - c. 2693

în loc de « *apropiat de Dunăre şi de primejdioşii-i mărginaşi şi lipsit de orce apărare firească »; « perisici»* în loc de «*piersici»; « a cărui»* în loc de « *a cărei»; «rmăsâruş »* în loc de « *armăsâruş »;* « fnamte » în loc de «*înainta »; « agabeniu »* în loc de « *agabaniu »; « burdaruri»* în loc de « fcu/mr-doruri»; « #<#as » în loc de « *Hegias »;* «rfosedza» în loc de « *dovedea »; « Săn-Georg »* în loc de * *Sân-Georgi* »\ « *oricus Christianus* » în loc de « *Oriens Christianus »;«vătaşi-i»* în loc de «*vătaşih ; «povestisei»* în loc de «*povestirei*»; « zz pârea» în loc de «*fi pierea»;«nepregetată »* în loc de«*nepregetata»; «încordâtâri»* în loc de «*încordaturi*». Se poate presupune că Odobescu nu şi-a revizuit textul după culegere.

Merită să fie reţinute două amănunte : povestirea are, încă de la început, tot aparatul de note; numerele capitolelor, preced, numai în această primă ediţie, titlurile. Deci nu *Mormîntul* - I, *Nunta* - II etc, ci I - *Mormîntul,* II - *Nunta* etc, - cu o excepţie ce va deveni regulă : ultimul capitol, în care numărul, — IV, — succede titlului.

Ediţia a Il-a apare în acelaşi an 1860, şi în acelaşi volum cu a treia ediţie a « scenei istorice » *Mihnea-vodă cel Rău* [2], p. 45—115.

Grafiile, cu neînsemnate excepţii, sînt aceleaşi din ediţia întîia. Vechile greşeli de tipar au fost corectate, dar alături de cîteva care vor figura pînă la ultima ediţie (1894)[3], apar altele, noi : *«sunt» în* loc de *«subt»; «tainică»* în loc de *«tainică»; «vistierea»* în loc de *«vistieria»; «rămăsese»* în loc de « *rămăsese »; « Socul»* în loc de « *Socol»; « cardac »* în loc de «*ceardac »; «rotung »*în loc de *«rotund »; « Ancunţei»* în loc de « *Ancuţei»; «mirare »* în loc de « *mirarea », « dn »* în loc de « *din »,«de»* sau *«în »; « fereastra »* în loc de « *fereastră », « trăsurile »* în loc de «*trăsurile », « Constantir »* în loc de *« Constantin »;* i *rîureţului»*în loc de «*rîuleţului»; «pretutinden »* în loc de «*pretutindeni* » sau «*pretutindene* » etc.

Deosebirile, deşi numeroase faţă de ediţia întîia, nu sînt atît de importante ca deosebirile dintre ediţiile a doua şi a treia ale «scenei istorice » *Mihnea-vodă cel Râu* : subtitlul *«Episod istoric»* este înlocuit cu anii între care se petrece acţiunea, « *1560—1568* »; sintagma «*cu glas treptat şi jalnic* » devine « *cu glas jalnic şi treptat»; « colnicea malului»* devine, probabil pentru a se evita localizarea greşită a bisericuţei lui Bucur, « *colnicea dealului»; «roata schimbătoare a soartei omeneşti»* devine (în primul an după Unire şi în prima publicare sub titlul generic *Scene istorice din hronicele româneşti) «roata schimbătoare a soartei româneşti»; «steagurile »* (oastei pedestre) devin, în intenţia de-a accentua « culoarea locală », «*prapurele* »; sintagma « *amestecînd cu sunetul jalnic şi slăbănogit al tobelor şi văietările lor* » scapă de balastul unei conjuncţii : «*amestecînd cu sunetul jalnic şi slăbănogii al tobelor vâietările lor»;* Mănăstirea Radu-vodă nu mai e situată «*afară mult din oraş* », ci se indică doar că era « *afară din oraş »;* Badea Cluciarul, în apostrofa lui din biserica domnească, vorbeşte mai puţin academic în ediţia a Il-a, decît în ediţia I, spunînd «*Fie-vă ruşine, măi fraţilor să vă spurcaţi buzele »* în loc de«*Fie-vă ruşine, mâi fraţilor, a vă spurca buzele »; «l-aţi hălăduit»,* cu aspect tranzitiv, neobişnuit, devine intranzitiv « *el a hălăduit»;* fraza «*şi v-aţi colăcit <...> la poalele lui şi i-aţi lins laba cea mohorltă »,* devine mai puternică prin înlocuirea primului *şi* cu *ba încă « ba încă v-aţi colăcit <... > la poalele lui şi i-aţi lins laba cea mohorîtă»; «ochii s-au stins %* devine « *ochii-i s-au stins»,* indicînd moartea *lui* Mircea Ciobanul; *«ca mine, ca Badea cluciarul»* devine *«ca mine, Badea cluciarul»,* îndemnul pierzînd nuanţa de sfătoşenie şi cîştigînd astfel asprimea potrivită împrejurării ; « *se grăbise <... > a călca hotarul ţării»* devine « *se grăbise <... > să calce hotarul ţării »; « obicinuia a călări»* devine, eliminînd hiatul, « *obicinuia să călărească »; «prilejul d-a întîlni pe tînăra domniţă* » devine «*prilejul d-a întîlni pe domniţă»;* sintagma cu înţeles echivoc « *cu pârul în inele»* devine *«cu pârul încreţit»;* omoforul «*semănat cu matostaturi»,* care încinge

[1] Vezi, în volumul de faţă, p. 322.
[2] Vezi, în volumul de faţă, p. 268—269.
[3] Numărul capitolului ca subtitlu, « *obială* » în loc de « *oghial»* sau « *oghială »;«al cărui »* tn loc de « *al cărei ».*

pieptul lui Andronic Cantacuzenul în ediţia întîia, capătă, în ediţia a doua, şi calitatea obiect de artă: *«semănat cu matostaturi în şatrange»;* garda celor doi « coconi ţărigrăder creşte, pentru fastul împrejurării, de la «*patruzeci* > de călăreţi turci, în ediţia întîi, la «*optzeci»,* ediţia a doua ; « *bogatele daruri de nuntă* » devin « *bogatele odoare sau daruri de nuntă »; « bum* devine «*sponciuri»; « cu surguei şi cu pinţe de birliant»* devine << *cu surgueiuri de birliar « cu feregele şi cu binişuri»* devine « *cu feregele şi binişuri»; « nu-şi venise bine în simţiri»* devi *«nu-şi venise în simţiri»; «el trecu Dunărea, la Ruşciuc »* devine« *el trecu la Ruşciuc»;* no « *Epistolă trimisă de către Crusius, care coprinde povestirea lui Henric Ilarie* » se amplifică : « *Ep tolă trimisă de către Crusius, care coprinde povestirea lui Henric Ilarie. Chariere, Negotiations de France dans le Levant, III, p. 741 sq. »; «cercase din vreme porţile»* devine *«cercase mai vreme porţile»; «or c-ai mintea ca de prunc»* devine «*or pe semne c-ai mintea ca de prunc* » e Alături de aceste modificări de sintagme, figurează numeroase modificări fonetice şi morfologi faţă de ediţia întîia, care confirmă ipoteza că Odobescu s-a străduit să dea ediţiei din 1860 a pectul unei ediţii definitive [1].

Ediţia a III-a (1886), care apare concomitent cu a IV-a ediţie a scenei istorice *Mihnea-vo cel Rău,* în acelaşi volum, p. 1—79 [2], îndreaptă majoritatea greşelilor de tipar din ediţia ant rioară, cu excepţia celor semnalate mai sus [3] ca erori perpetue şi a cîtorva greşeli preluate (« *cul »* în loc de « *Socol » ; « Săn-Georg »*în loc de « *Săn-Georgi»*), dar, din cauza trecerii de la tipar cu alfabet mixt la tiparul cu litere latine şi a neatenţiei corectorilor, face loc altor greş două note bibliografice sînt puse una în locul alteia : « *Sigler, Forgaci»* şi «*Engel, Ana săcuilor; Forgaci, Verantie, Şincai»*(p. 91); «*tîrîtoarele* » în loc de «*tîrîtoarele »; «şi aţilins la cea mohorîtă»,* în loc de *«şi i-aţi lins laba cea mohorîtă»; «josiitoare»* în loc de «*jositoare «ţărînă* », în loc de «*ţărina »; « albstri»*în loc de « *albaştri»; « căzuse »* în loc de *« căzuse»; «ză şie »* în loc de «*zăcăşie »; «luptă »* în loc de «*lupta »; «in »* în loc de *«în »; « Gralcia »* în de « *Graecia »; « pătrat»*în loc de *« pătrat»; « strejar »* în loc de « *stejar »; «inime »*în loc de « *mă»; « smalţ* ***P,*** în loc de « *smalţ»; « ebreii»* în loc de « *evreii»* — prin citirea greşită a semnu **B** ; **«** *domniţă* » în loc de « *domniţa »; « din »* în loc de « *de »; «învîlită»* în loc de «*învălită « mila* **j**> în loc de *«milă »; « bolbură »* în loc de « *volbură »* — prin citirea greşită a semnu **b;** *«desiş»* în loc de *«desiş»; «mormăi»,* în loc de *«mormăind»; «icoana»* în loc < *icoană »; « trăsură-i»* în loc de «*trăsura-i*»; « *evangelistul»* în loc de « *evanghelistul* >> — p citirea greşită a semnului r (+e+ 0 ca *ge, gi,* în loc de *ghe, ghi; « moldoveanul t>* în loc de «*mo vanul»; « filos »*în loc de « *fălos »* etc.

Tiparul cu «litere strămoşeşti» (cum numeşte G. Sion scrierea cu caractere latine) a rează nu o dată grafiile fonetice din primele două ediţii. La exemplele date în nota descript anterioară [4], care se potrivesc şi aici, adăugăm cîteva exemple extrase din a treia ediţie a povest *Doamna Chiajna: albaştri* în loc de *albaştri, amînduoi* în loc de *amîndoi, basci* în loc de *bă busdugan* în loc de *buzdugan, fiesce* în loc de *fieşce, frăţinălui* în loc de *frăţînălui, mescioară* loc de *meşcioară, muscele* în loc de *muscele, paseri* în loc de *pasări, pismasă* în loc de *pizmo rondurele* în loc de *rîndunele, resăritură* în loc de *răsăritură, resfrînge* în loc de *răsfrînge, restriştе* loc de *răstrişte, Şchiopul,* în loc de *Şchiopul, tovaroşi* în loc de *tovarăşi, se vedea* în loc de *se văde*

în ceea ce priveşte morfologia, frecvenţa oscilaţiilor în notarea genitiv-dativului singu şi a nominativ-acuzativului plural al substantivelor feminine este identică, şi exemplele d în nota amintită [6] sînt valabile şi pentru a treia ediţie a povestirii *Doamna Chiajna.*

[1] Vezi, în volumul de faţă. p. 269 şi 312-329.
[2] Vezi, în volumul de faţă, p. 269 - 271.
[3] Vezi supra, p^ 306.
[4] Vezi, în volumul de faţă. p. 269
[5] Cîteva din aceste grafii impunîndu-se în limba literară, au fost admise atît în t cît si în variante.
[6] Vezi, în volumul de faţă, p. 269-270.

Afirmațiile din nota despre ediția din 1886 a «scenei istorice» *Mihnea-vodă cel Rău*, relativ la modificările din ediția 1886 față de ediția 1860, se potrivesc, mutatis mutandis, și ediției din 1886 a «episodului» *Doamna Chiajna*. Facem însă două observații: 1. cele «trei-patru îndreptări de fapte» istorice la care face aluzie Odobescu în prefața ediției din 1886, au în vedere îndeosebi textul «scenei» *Mihnea-vodă cel Rău;* 2. «îndreptările» lingvistice și îndeosebi cele stilistice din *Doamna Chiajna* sjnt de minimă importanță și mai puțin numeroase decît cele din *Mihnea-vodă cel Rău*. Aceste două observații argumentează ipoteza formulată mai sus despre intenția lui Odobescu de a da aspect «definitiv» ediției din 1860. Desprindem din variante cîteva exemple de modificări stilistice și lingvistice mai semnificative, care deosebesc ediția din 1886 de edițiile din 1860 : *«boierii»*(1886), în loc de *«boiarii»* (1860); *«fusese așezat domn cu sila in iară»* (1886), în loc de *«fusese așezat domn cu sila aici în (ară »*(1860) ;*«așteptau să le vină »*(1886), în loc de*«așteptau să le vie»* (1860);*«obișnuitul viers alene »* (1886), în loc de*«obicinuitul viers alene»* (1860); *«nu vorbi de pomană »* (1886), în loc de *«nu bîrfi de pomană »*(1860); *«iată paloșul ce-l va înălța cu capul mai presus de toate capetele voastre »* (1886), în loc de *«iată paloșul ce-l va înălța mai presus de voi toți»*(1860); *« așa îl chema pe tînăr »*(1886), în loc de*« așa îl chema pe tînărul»*(1860); *« cu cîțiva pribegi»* (1886), în loc de *« cu cîțiva din pribegi»*(1860); *« cu disprețul izbîndei pe buze »* (1886) în loc de *«cu disprețul izbînzei pe buză »* (1860); *« se dase <... > pradă »*(1886), în loc de *«se daseră <...> pradă»* (1860); *« în care-și pusese mari nădejdi»* (1886), în loc de *«în care își puseseră mare nădejde »* (1860) ; *«melancolie »* (1886), în loc de *«melanholie »* (1860); *« favorea »* (1886), în loc de *«favorul»* (1860); *«june plăcut, mîndru și bine învățat»* (1886), în loc de *«june plăcut, tînăr și bine învățat»* (1860); *«în laturile caselor»* (1886), în loc de *«în lăturile caselor »* (1860); *«păreți»* (1886), în loc de *«pereți»* (1860); *«drăgălașii ei ochi <...>, muiați într-o rouă de lacrimi»* (1886), în loc de *«drăgălașii ei ochi <...>, muiați într-o rouă de lăcrimioare »* (1860); *« atît de scumpă»* (1886), în loc de *« atîta de scumpă »* (1860); *«pînă ce vei simți că ți-a pierit în inimă orce schintei de nădejde »* (1886), în loc de *«pînă cînd vei simți câ-ți va pieri în inimă orce schintei de nădejde »*(1860);*«membrană »* (1886), în loc de *«memvrană »* (1860); *«veșmintele sale îl arătau»* (1886), în loc de *«veșmintele sale-l arăta»* (1860); *«scumpe miresme »* (1886), în loc de *«scumpe mirosuri »* (1860); *« eu nu mai am pe nimeni»* (1886), în loc de *«eu nu am pe nimeni »* (1860); *« brațe vînjoase »*(1886), în loc de *« brațe vînoase »*(1860); *« înguste brazde de fasole, de praz și de legumă »*(1886), în loc de *« înguste brazde de fasole, de porumb și de legumă »*(1860)[1];*«într-una din mănăstirile Muntelui Atos »*(1886), în loc de *«în mănăstirea Muntelui Atos »* (1860); *«trupul sfișiat al iubitului ei »* (1886), în loc de *« trupul sfișiat al iubitului său»* (1860); *«picioarele»* (1886), *«picerile »* (1860); *«o misa pripășită pi la munteni»* (1886), în loc de *«o mișa de la munteni»* (1860) etc.

Ediția a IV-a apare în cadrul seriei« definitive » *Scrieri literare și istorice* ale lui A. I. Odobescu, în volumul I, București, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, secțiunea *II - Scene istorice din cronicele românești, 1857 — 1860,* concomitent cu ediția a V-a a povestirii *Mihnea-vodă cel Rău.*

Etimologismul și deprinderile grafice alterează și în această ediție grafiile fonetice din edițiile tipărite în 1860 cu alfabetul mixt: *apesă* în loc de *apasă; asvîrlită* în loc de *azvîrlită; covîrșe'ște* în loc de *covîrșaște; deca* și *decă* în loc de *daca* și *dacă; hasnaua* în loc de *haznaua ; isbîndă* în loc de *izbîndă ; isbutiră* în loc de *izbutiră ; isnoavă* în loc de *iznoavă ; pena* în loc de *pana ; paseri* în loc de *pasări; pisă* în loc de *pasă ; reversă* în loc de *revarsă ; sbierind* în loc de *zbierînd; semă* în loc de *seamă ; șepte* în loc de *șapte ; Smîrdei* în loc de *Zmîrdei; snopi* în loc *deznopi; verâînloc* de *vară; versâînlocăe varsă* etc. Cîteva greșeli de tipar din ediția 1886 rămîn, alături de greșelile «clasice», neîndreptate: notele bibliografice *«Sigler, Forgaci»*

[1] Probabil că aici avem de a face cu o «îndreptare de fapt istoric»; vezi, în volumul de față, p. 271, nota 1.

și *«Engel, Analele săcuilor, Forgaci, Verantie, Șincai»*(p. 91) se citesc și în ediția 1887 una în l
cul celeilalte;*«zăcașie »*în loc de *«zăcășie »; «smalț»*în loc de *«smalț»;« ebreii»* în loc de *«evre*
*« bolbură »*în loc de *« volbură »; «mormăi»*în loc de *«mormăind »; «moldoveanul»* în loc de *«m*
dovanul»; alte greșeli de tipar, proprii ediției 1887, li se adaugă : *«mînăstirilor»*în loc de *«m*
năstirilor »; « bărbat» în loc de *«bărbat»; «in »* în loc de *«în »; «ca »* în loc de *«că»; «se*
în loc de *« să»; « dimineața »* în loc de *« dimineața »; «sînteiau »* în loc de *«scînteiau »; « sm*
țuite » în loc de *« smălțuite »; « sfărâme »* în loc de *«sfărâme »; « vîrtoasî»* în loc de *« vîrtoasă*
« reînviat» în loc de *«reînviat»; «seamănau »* în loc de *« semănau »* sau *«sâmânau »; «țipân*
în loc de *«țipînd »;« fălos »*în loc de *« fălos »;« colea »* în loc de *« cole »* ș.a. Dacă deosebirile fon
tice și morfologice față de ediția din 1886 sînt numeroase, în esență identice cu cele din pove
tiiea *Mihnea-vodă cel Rău*, în schimb modificările de topică și stilistice sînt minime. Le me
ționăm pe cele mai semnificative: *«trebuiau acum să le renască nădejdile și să se asmuță*
lor nalte rîvniri»(1887), în loc de *«trebuiau acum să le renască nădejdiile și ale lor înalte rîvn*
(1886); *«p-ai lor umeri»* (1887), în loc de *«p-ale lor umeri»* (1886); *«ținînd »* (1887), în loc
«țiind » (1886); *«plînson »* (1887), în loc de *« plînsuri»* (1886); *«se auzise »* (1887), în loc
« se auziseră » (1886); *« boierii»* (1887), în loc de *« boiarii »* (1886); *« să împartă »* (1887),
loc de *«să împartă »*(1886); *«zărind »*(1887), în loc de *« văzînd »*(1886); *«mari nădejdi»* (188
în loc de *«mare nădejde »*(1886); *«s-arătase privirei lui»*(1887), în loc de *«s-arătase privirei sal*
(1886) ; *« țările Apusului»* (1887), în loc de *«țările Răsăritului»* (1886) ; *« el o iubea cu drago*
tăinuită» (1887), în loc de *«el o iubea cu o dragoste tăinuită»* (1886); *« cătau a fi prevăzut*
(1887), în loc de *«trebuiau a fi prevăzute »* (1886); *« cu glasul înecat de lacrimi»* (1887),
loc de *«cu glasul înecat în lacrimi»* (1886); *«porumbei»* (1887), în loc de *«porumbi»* (188
«Henricus Hilarius » (1887), în loc de *«Henric Ilarie »* (1886); *«dedese »* (1887), în loc
« dase »(1886) ;*« frățină-său »*(1887), în loc de *« frățînălui său »* (1886); *« colcotea »*(1887), în loc
«clocotea» (1886); *«printre desișul mărunt»* (1887), în loc de *«dintre desișul mărunt »* (188
« apele sale limpezii se joacă » (1887), în loc de *« apele sale limpezii se joc »* (1886); *« abia-l în*
leau niște țoale » (1887), în loc de *« abia-l învelea niște țoale »* (1886); *« Schitul Surpatele »* (188
în loc 'de *«Mănăstirea Surpatele»* (1886); *«nervilor»* (1887), în loc de *«nervelor»* (1886);
zărea în depărtare oștiri numeroase care, dupe caii lor mărunței și păroși» (1887), în loc de
zăreau în depărtare oștiri numeroase care, după bărbile zbîrlite ale oștenilor^ după caii lor măru
și păroși» (1886). Alte deosebiri între textul din 1887 și textul din 1886 (dupe în loc de *d*
țării în loc de *țărei, sub* în loc de *subt, cari* în loc de *care, galbini* în loc de *galbeni* dar și *galb*
în loc de *galbini, jupan* în loc de *jupîn, logodnei* în loc de *logodnii, Dunării* în loc de *Dun*
etc), nu pot fi puse toate pe seama « voinței» scriitorului, « colaborarea »tipografului, a core
rului sau a unui eventual copist al manuscrisului fiind, ca în mai toate cărțile lui Odobesc
ipoteză de admis, atîta timp cît lipsește autograful.

Observațiile generale despre a VI-a ediție a «scenei istorice» *Mihnea-vodă cel Rău*
potrivesc și celei de a V-a ediții originale a « episodului» *Doamna Chiajna,* dar, bineînțe
exemplele și concluziile pe care le sugerează sînt altele,

Trei greșeli de tipar *(«smalț»*în loc de *«smalț», « smălțuite »*în loc de *« smălțuite »* și *«*
măi» în loc de *«mormăind»)* din ediția 1887 apar și în ediția 1894, care adaugă la greș
« clasice » propriile ei greșeli: *« șănețe »* în loc de *« sânețe », « zornind »* în loc de *« zornăi*
«tîrîtoarele » în loc de *« tîrîtoarele », « s-arătase privirea lui»* în loc de *«s-arătase în privirea*
sau *«s-arătase privirii lui», «se sprijinea cîte două șiruri de stîlpi»* în loc de *«se sprijinea*
cîte două șiruri de stîlpi», «suta» în loc de *«sută», « 1564 »,* în loc de *« 1574 », «a se ames*
în loc de *«a se amestecare ».*

Grafiile și oscilațiile fonetice și morfologice fiind în esență identice cu cele din e
1894 a « scenei istorice » *Mihnea-vodă cel Rău,* nu adăugăm la exemplele date[2] altele, dar ci

[1] Vezi, în volumul de față, p. 272.
[2] Vezi, în volumul de față, p. 273-275.

cîteva deosebiri stilistice față de ediția anterioară a povestirii ***Doamna Chiajna,*** care susțin observația făcută mai sus[1], că textele din 1894 sînt o ***ediție nouă*** și nu un ***nou tiraj*** al textelor publicate în 1887 : « ***Sus, în casele domnești, <.. .> stau adunate <... > toate căpeteniile țării»*** (1894), în loc de « ***Sus, în casele domnești , <...••> stau adunați <... > toate căpeteniile țării»*** (1887); « ***doi coconi tineri <.. .> cu haine negre și cu fețele obidite*** » (1894), în loc de «***doi coconi tineri <.. .> cu haine negre și cu fețe obidite »***(1887); ***« cel mai mare din ei»*** (1894), în loc.de « ***cel mai mare de ani»***(1887), schimbare care înlocuiește nuanța documentară cu o nuanță literară, ce complectează aspectul coconului Patru, « ***beteag și mărunțel la boi»; « două copile <. .. > îmbrobodite în marame negre, ce le ascundeau cu totul obrajii»***(1894), în loc de « ***două copile < . .. > îmbrobodite în marame negre, ce le ascundeau cu totul obrazele*** » (1887), modificare determinată probabil de precizarea înțelesului vechi al cuvîntului ***obraz,*** glosat într-o notă din subsolul aceleiași ediții: «***obraze =*** figurile unei icoane sau unor persoane de frunte, iar ***obraji*** însemnează orice fețe omenești»; ***€ Dimitrie Cantemir spune, în Descrierea Moldovei, că la înmormîntările domnești călărașii frecau ochii cailor cu praf de pușcă, ca să-i facă a lăcrima*** » (1894), în loc de « ***Cantemir, Descrierea Moldovii*** »(1887); ***«clopotile bisericii Ghicedului»***(1894), în loc de ***«răsunau clopotile bisericei»***(1887) ; ***« Ghiced, ceea ce pe turcește însemnează streajă, sentinelă : să numi prima biserică din București, adică actuala biserică Curtea Veche*** » (1894), în loc de «***Engel numește această biserică Ghiced, ceea ce însemnează, mi se pare, pe turcește, sentinelă*** » (1887); «***pentru întîiaș dată*** » (1894) în loc de «***pentru întîia oară*** » (1887) elimină hiatul ***ia oa*** și posibilitatea confundării s.f. ***oară*** cu forma veche a s.f. ***oră; «aflînd moartea lui Mircea»*** (1894), în loc de ***«auzind moartea lui Mircea»*** (1887); « ***uneori ochii lor se-ntîlneau, iar dînsa închina atunci capul, ș-un nor de roșață i se lasa pe obraji»*** (1894), în loc de « ***uneori ochii lor se-ntîlneau, iar ea închina atunci capul, ș-un nor de roșală i se lăsa pe față*** »(1887), frază în care înlocuirea pronumelui ***ea*** cu pronumele ***dînsa*** pare a fi fost sugerată de repetarea aceluiași pronume, în același alineat, de trei ori; substituirea ***roșață/ roșală,*** de sensurile deosebite ale celor două cuvinte, primul — «îmbujorare, împurpurare, culoare roșie », al doilea — « substanță odorantă roșie, cerneală roșie »; iar înlocuirea ***obraji/ față,*** fie de sensul vechi al celui de al doilea cuvînt: «persoană (simandicoasă), personaj », fie de sensul popular :«culoare»; ***«nimeni era mai temut»***(1894), în loc de ***«nimeni nu era mai temut»*** (1887) ; « ***șoprurile*** » (1894), în loc de « ***șoaprele*** » (1887) ; « ***șes*** » (1894), în loc de « ***șeț»*** (1887); ***« dinlăuntru*** »(1894), în loc de ***« dinîntru*** »(1887); «***putea cineva să întîlnească*** » (1894), în loc de ***« putea cineva totttlni»*** (1887); « ***și cu vorbe ce-i tremurau pe buze, îi zise*** » (1894) în loc de « ***și, cu buzele tremurînde, îi zise*** » (1887); ***« se încercă ca să-și urmeze zilnicile-i lucrări»*** (1894), în loc de ***«•se încercă a-și urma zilnicile-i lucrări»*** (1887); ***«mînile-i recite tremurau de pare că pierduse îndemînatica lor agerime »*** (1894), în loc de «***mînile-i reci și tremurînde pare că pierduse îndemînatica lor agerime*** » (1887); « ***o femeie a doamnei Chiajna*** » (1894), în loc de « ***o femeie a doamnei Chiajne*** »(1887); « ***să scrie »***(1894) în loc de « ***a scrie »***(1887); « ***purtînd fustanelă fîlfăită și strînsă pe șolduri»*** (1894), în loc de ***«purtînd fustanelă fîlfăindă și strînsă la mijloc »*** (1887); «***tuzluci»*** (1894), în loc de «***colciaci»*** (1887); « ***unul din dregătorii cei mari»*** (1894), în loc de « ***unul din nalții dregători»*** (1887); « ***sînta masă »***(1894), în loc de « ***sînțita masă*** » (1887);«***izbind pe protivnic cu umerii de pămînt, îl culca pe spate dinainte-i»*** (1894), în loc de «***izbind pe protivnic la pămînt, îl punea în genunchi dinainte-i»*** (1887); modificare propusă, probabil, de pedagogie : « ***într-o dulce și nevinovată sărutare »*** (1894) în loc de «***într-un dulce sărutat»*** (1887); « ***vasul începu să șovăiască»*** (1894), în loc de « ***vasul începu a șovăi»*** (1887); « ***înălță ochii la cer»*** (1894), în loc de ***«înălță ochii către cer*** » (1887); altă modificare propusă de pedagogie : « ***cîte neprețuite, încîntătoare și nevinovate desmierdări»*** (1894), în loc de ***«cîte neprețuite și încîntătoare desmierdări »*** (1887); « ***Rîul, cu apele sale gălbui»*** (1894), în loc de « ***Rîul, cu apele sale galbine*** » (1887); « ***Cea dîntîi grijă a Radului și a domniții, cît se văzură sosiți în umilitul și singurul lor adăpost, a fost, dar, de a cere binecuvîntările legii noastre creștinești și de a încheia pe dată, -n biserică, a lor de veci unire. Un preot unchiaș dintr-un biet cătun învecinat îi cunună în taină, fără ca de altminteri dînsul să cerceteze cumva cine ei sînt; destul îi fusese cuviosului pustnic să vază că, între toate, și flăcăul și fecioara erau așa bine potriviți încît de la Dumnezeu li se cădea să fie, pe această lume, ca și-n vecie, uniți și fericiți»*** (1894), amplă paranteză, îmbîcsită de morală pedagogică inexistentă în ediția din 1887 și în edițiile anterioare (1860 și 1886), inutilă din punct de vedere estetic, ca și toate celelalte intervenții moralizante, al căror caracter postiș e trădat de însă textul ediției din 1894 : în capitolul ***IV — Pustnica,*** Ancuța, prăvălită, cu fruntea în țărînă dinaintea Chiajnei, clamează : «iartă-mă, maică, <... > iartă-mă, căci cu amarnice dureri am ispășit, vai I și eu, ***vinovata-mi*** îndrăzneală, ***păcătoasa-mi*** rătăcire!.... »; ***«Ancuța se aruncă peste trupul sfîșiat al soțului ei»*** (1894), în loc de ***« Ancuța se aruncă peste trupul sfîșiat al iubitului ei»*** (1887); « ***caii săreau în două picioare, nechezînd speriați, cu urechea ciulită*** » (1894), în loc de ***« caii săreau în două picioare, nechezînd speriați, cu urechea dreaptă*** » (1887); « ***calul de Misir*** (1894), în loc de ***« calul de la Misir*** »(1887); ***«lipcanul gonaci»*** (1894), în loc de ***«aprodul gonaci»*** (1887); ***un viers <... > mai dulce sunător decît glasurile omenești»***(1894), în loc de ***«un viers <. .. ce suna mai dulce decît glasurile omenești»***(1887); «***cugetele lor biruite de asprimea nemblînzită lor stăpîne »*** (1894), în loc de «***cugetele lor biruite de nemblînzita lor stăpînă »*** (1887); ***«se zărea în depărtare ostași numeroși*** » (1894), în loc de ***«se zărea în depărtare oștiri numeroase »*** (1887); ***« un falnic cort rotat, de covor alb, cusut peste tot cu fir, legat jurîmprejur de martaci poleiți și-nponat cu un măiug de aur*** » (1894), în loc de « ***un falnic cort rotat, de covor alb, cusut cu fir și legat jurîmprejur cu țărușî poleiți»*** (1887); ***«Dumbravă <...>, desprinzînd ghioaga de la brîu, o-nvîrti de cîteva ori cu brațu-i vînjos »*** (1894), în loc ***«Dumbravă, <...>, desprinzînd ghioaga de la brîu, o-nvîrti de cîteva ori cu brațu-i vîrtos»*** (1887); ***« Chiajna căzu răsturnată pe spate, ș-atunci îndată <... > încercă să se ridice în coate »*** (1894), în loc de « ***Chiajna căzu răsturnată pe spate, ș-atunci îndată <... > încercă să se ridice în genunchi»*** (1887); « ***fugeau muntenii care încotro putea*** » (1894), în loc de « ***și fugeau muntenii care unde putea »*** (1887).

Exemplele date demonstrează că modificările din ultima ediție a « episodului» ***Doamna Chiajna*** sînt, cu cîteva excepții, mai puțin bine inspirate decît modificările din a VI-a ediție a « scenei istorice » ***Mihnea-vodă cel Rău,*** și constituie, de bună seamă, un nou argument, alături de cele expuse în paginile notei anterioare \ în favoarea alegerii textului din ediția 1887 ca text ***<de*** bază al ediției de față.

[1] Vezi, în volumul de față, p. 272.

SIGLE

A — ediția I, publicată sub titlul ***Doamna Chiajna — Episod istoric,*** în ***Revista Carpaților,*** București, anul I, tomul I, februarie-martie; tomul II, mai, 1860[2].

B — ediția a II-a, publicată în volumul ***Scene istorice din hronicele românești. — Mihnea-vodă cel Rău. — Doamna Chiajna,*** de A. I. Odobescu. București, Libreria A. Daniilopu 1860, p. 45-115.

>C — ediția a III-a, publicată în volumul ***Scene istorice din cronicele românești. — Mihnea-vodă cel Rău. — Doamna Chiajna,*** de A. I. Odobescu. Edițiunea 3-a. Craiova, Editura librăriei S. Samitca, <colecția> «Biblioteca literară», 1886, p. <I—II> + 1—79[3].

D — ediția a IV-a, publicată în «ediția definitivă» ***Scrieri literare și istorice*** ale lui A. I. Odobescu, volumul I, București, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, în secțiunea ***— Scene istorice din cronicele românești,*** *1857—1860,* ***Mihnea-vodă cel Rău—Doamna Chiajna,*** p. 105-175.

1 Vezi, volumul de față, p. 275.
[2] Pentru indicații bibliografice suplimentare, vezi, în volumul de fața, p. *60b.*
[3] Relativ la această paginație, vezi supra, p. 269.

P - lecțiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

87

2 1560-1568 ***DECB;*** Episod istoric A || 3 I PA; eroare; Mormîntul ***DECB*** || 4 Mormîntul PA; ***eroare:*** I ***DECB*** || 5 bisericei DC; bisericii BA || 6 jalnic și treptat ***DECB;*** treptat și jalnic A | dealului ***DECB;*** malului A || 7 rătunjită ***DCBA;*** rotunjită E || 7—8 bisericuței ***DCBA;*** bisericuța ***E*** || 9 fevruarie ***DEBA;*** februarie ***C*** || 10 lunei ***DCBA;*** lunii ***E*** || 11 boierii ***DEC;*** boiarii ***BA*** || 12 cari ***DA;*** care E; carii ***CB*** || 13 în țară,-i urziseră ***DC;*** în țară, îi urziseră ***EBA*** || 16 cu sila în țară ***DEC;*** cu sila aici în țară ***BA*** || 18 pe boieri-i bîntuia ***DC;*** pe boieri îi bîntuia ***E;*** pe boiari îi bîntuia ***BA*** || 19 tătîne-său ***DECB;*** tătînă-său A || 20 nemblînzită D; neîmblînzită ***ECBA*** || 21 sub ***DEC; scris:*** supt E; subt A || 22 să le vină ***DEC;*** să le vie ***BA*** || 23 românești ***DECB;*** omenești A || 24 le ***DEC; omite în BA*** || 25 nădejdiile DE; nădejdile CBA | | și să se asmuță ale lor nalterîvniri ***DE;*** și ale lor înalte rîvniri ***C;*** ș-ale lor înalte rîvniri ***BA*** || 27 tăriei ***DCBA;*** tăriii E || 29 Constantin Căpitanul, Cronicarul anonim și Engel ***DCB;*** Constandin Căpitanul, Cronicarul anonim și Engel A; ***omite în E*** || 30 Engel ***DCBA; omite în E*** || * ***Note lexicale în E:*** — Pribegiți = expatriați. — Beșlii = ostași călări, de neam tătăresc, în slujba turcilor. — Pristăvire == răposare. ||

88

6 streșine[1] ***DEC;*** streșini ***BA*** | adunați ***DCBA;*** adunate ***E*** || 8 întîi ***DECB;*** întii A | și începură ***DECB;*** și-ncepură A | obicinuitul ***DEBA;*** obișnuitul C | viers ***DECB; scris:*** vers A || 9 cîntecele ***DEC;*** cîntecile ***BA*** | de îngropăciune ***DECB;*** de-ngropăciune A | lăture ***DC;*** laturi ***EBA*** | se întindea ***DEC;*** se-ntindea ***BA*** || 10 prapurele ***DECB;*** steagurile A | sănețile în jos ***DC;*** sănețele în jos ***EB;*** sănețele-n jos A || 11 boierii ***DEC;*** boiarii ***BA*** | p-ai ***DE;*** p-ale ***CBA*** || 12 ținînd ***DE;*** țiind ***CBA*** | mîni ***DEC;*** mîini ***BA*** | sta ***DEC;*** stau ***BA*** || 14 căreia ***PA; corupt:*** cărui ***DECB*** || 15 inimei ***DCBA;*** inimii E || 16 strașnică ***DECB ; scris:*** strajnică A || 17 mîndru în sus ***DECB;*** mîndru-n sus A || 18 ale ***DEC;*** al ***BA*** || 19 dupe ***DEC;*** după ***BA*** || 20 vechimei ***DCBA;*** vechimii ***E*** || 22 fețe ***DCBA;*** fețele E || 23 de ani ***DCBA;*** din ei ***E*** || 27 ascundea DC; ascundeau EBA || 27—28 obrazele ***DEBA;*** obrajii E || 28 plînsori ***DE;*** plînsuri ***CBA*** || 30 Dupe D; După ***ECBA*** || 31 amestecînd, cu sunetul jalnic și slăbănogit al tobelor, văietările lor ***DECB;*** amestecînd, cu sunetul jalnic și slăbănogit al tobelor, și văietările lor A || 32 se îngrijiseră ***DECB;*** se-ngrijiseră A || 34 jălire ***DECB;*** jelire A || 36 a se împlini ***DECB; SL*** se-mplini A || 38 boier ***DEC;*** boiar ***BA*** | boiernaș ***DEC;*** boiarnaș ***BA*** || 39 Cantem[ir] Descrierea Moldovii ***DCBA;*** Dimitrie Cantemir spune, în Descrierea Moldovei, că, la înm[or]mîntările domnești, călărașii frecau ochii cailor cu praf de pușcă, ca să-i facă a lăcrima ***E*** || Constantin ***DECB;*** Constandin A | Mănăstirii ***DE;*** Mănăstirei ***CB;*** Monastirei A | 41 f[iiul] ***PEA; scris:*** fiiul ***DCB*** | afară din oraș ***DECB;*** afară mult din oraș A || * ***Note lexicale în*** [E:] — Meterez = întărire, fortificație. — Aprozi = servitorii dregătoriilor judecătorești. — Prapure = steagurile diferitelor cete de ostași. — Sănețe = puști. — Boierii de taină = boierii cei mai de frunte, consilierii domniei. — Plioapă = capacul sicriului. — Buzdugan = sceptrul domnesc. — Coconi = fii de domni și de boieri. — Boi = trup, statură. — Alaiu = cortegiul. — Vecin = țăran plugar. — Brăslaș = meseriaș, făcîad parte dintr-o braslă sau c[or]porațiune. — Scutelnic = contribuabil scutit de birul către stat, cu condițiune să-l plătea[scă] în muncă la vreun boier. ||

[1] ***corupt:*** ștreșine ***D.***

89

3 iarăși ***DECA;*** iarăș ***B*** | bisericei ***DC;*** bisericii ***BA;*** bisericii Ghicedului ***E*** || 4 ***și în DEC***[...] și-n A | dintre[2] ***DEBA;*** dintre ***C*** || 6 sîntul ***DE;*** sfîntul ***CBA*** || 7 dupe ***D;*** după ***ECBA*** || boieri ***DEC;*** boiari BA || 11 se auzise ***DE;*** se auziseră ***CBA*** | zornăind ***DCBA; corupt:*** zorni[...] ***E*** | slujbei ***DCBA;*** slujbii ***E*** || 14 să vă spurcați ***DECB;*** avă spurca A | mîni ***DEC;*** mî[ini] ***BA*** || 17 el a hălăduit ***DECB;*** l-ați hălăduit A | ba încă ***DECB;*** și A || 18 tîrîtoarele ***D***[...] ***corupt:*** tiritoarele ***E, corupt:*** tirîtoarele ***B*** | și i-ați ***DEBA; corupt:*** și ați ***C*** || 20 josîtoarea ***DE***[...] ***corupt:*** josiitoarea ***C*** | ochii i s-au stins ***DEC;*** ochii-i s-au stins ***B;*** ochii s-au stins A | pute[rei] ***DEC;*** puterei BA || 21—22 ca mine, Badea cluciarul ***DECB;*** ca mine, ca Badea cluciarul A || boieri ***DEC;*** boiari ***BA*** | țării ***DEBA;*** țărei C | carii ***DECB;*** cari A | năprasnica ***DCB;*** [...] praznica ***EA*** || 24 mînile ***DEC;*** mîinile ***BA*** || 27 se răpezi ***DE;*** se repezi ***CBA*** || 31 dezbin[ări] ***DEC;*** dăzbinări ***BA*** | 32 ogheal ***P; eroare:*** obială ***DECBA*** || 33 să rămînă ***DE;*** să răm[îie] ***CBA*** || 34 ghearele ***DECB;*** ghearăle A | să o jăfuiți ***DEC;*** s-o jăfuiți ***BA*** | dupe D; după ***EC***[...] || 35 fiul ***EBA; scris:*** fiiul ***DC*** || 37 arăta ***DECB;*** arătă A || 39 Neguțătorii străini ***DC***[...] Gelepi=neguțători străini ***E*** || 40—41 Engel numește această biserică Ghiced, ceea ce înse[m]nează, mi se pare, pe turcește, Sentinelă ***D;*** Ghiced, ceea ce pe turcește însemnează Strea[jă], Sentinelă, să numi prima biserică din București, adică actuala biserică Curtea Veche ***E;*** En[gel] numește această biserică Ghiced[3], ceea ce însemnează, mi se pare, turcește, Sentinelă [...] Engel numește această biserică Ghiced[4], ceea ce însemnează, mi se pare, turcește, Santin[elă] ***BA*** || * ***Note lexicale în E*** : —Năsălia = targa pe care se așează sicriul, cosciugul. — Proho[d] = rugăciunea morților. — Poposit = abia sosit. — Hălăduire = răbdare, menținere. — Mohor[ît] = roșită, pătată cu sînge. — Cluciar = boierie veche; cluciarul comanda ostași călări, [...] numirea de cluciar însemnează, slavonește, chelar. — Năprasnic = groaznic, plin de ur[...] — Ogheal[5] = plapumă. ||

90

1 dispreț ***DEC;*** despreț ***BA*** | adăogi ***DEC;*** adaogă ***BA*** || 3 Aolău ***DC;*** Aoleu ***E;*** Haolău ***B***[...] șoldîș ***DECB;*** șoldiș A || 4 vorbi ***DEC;*** bîrfi ***BA*** || 5 lumei ***DCBA;*** lumii ***E*** || 7 boierii ***D***[...] boiarii ***BA*** || 9 mînile ***DEC;*** mîinele ***BA*** | fiu-său ***PEBA, scris:*** fiiu-său ***DC*** || 11—12 ce-l[...]

[1] ***corupt:*** Șănețe ***E.***

[2] ***scris*** d'între ***în D. Cum grafia obișnuită, pentru această formă, este, în ediția D,*** dint[...] zar ***pentru*** dintre ***este*** d'între, ***presupunem că, în D,*** dintre ***este o formă coruptă: avînd sub o[chi]*** ***textul ediției C, tipograful, în loc de*** d'între, a ***cules, probabil,*** d'intre.

[3] ***corupt:*** Giced ***C.***

[4] ***corupt:*** Gired A.

[5] ***eroare:*** Obială ***E.***

înălța cu capul mai presus de toate capetele voastre *DE;* ce-l va înălța ca capul mai presus de toate capetile voastre G; ce-l va înălța mai presus de voi toți *BA* || 12 pierd *DE;* pierz *CBA* || 13—14 Sfințiile-voastre *DEC;* Sfinția-voastră *BA* || 15 zăngănitura *DE;* zăngăitura *CB;* zăngăietura *A* (turbate *DE;* turburate *CBA* || 19 deşeartă *DEC;* deşartă *BA* || 21 neobicinuit *DEBA;* neobişnuit *C* \\ 23 găitane *DEC;* găietane *BA* || 24 genunchi *DEC;* genuchi *BA* 1| 30 pentru întîia *DC;* pentru întîiaş *E;* pentru-ntia *BA* || 34 îngenuchiat *DBA;* îngenunchiat *EC* \ coprins *DCBA;* cuprins *E* |[36 să împartă *DE;* să împartă *CBA* [ce în pieptu-i se îndoise *DEC;* ce se-ndoise în pieptul lui BA || 37 îşi veni-n simțiri *DEC;* îşi veni în[1] simțiri *BA]* albaştri *DEBA;* *scris:* albaştri <*corupt:* albstri> C|| 38 sub *DEC;* subt[2] BA || 39 iubirei *DCBA;* iubirii *E* || 40 zărind *DE;* văzînd *CBA* | dinainte-i *DEC;* dînainte-i *BA* || 40—41 ce învederat *DCE;* ce-nvederat *BA* || * *Note lexicale în E:* — Moşie = patria, țara se numea aşa în vechime. — Jupan şi jupaniță erau titluri ce se dau vorbind cu persoanele hoiereşti. — Lefegii = soldații tocmiți cu simbrie. — Gioarici = pantaloni strimți. — Samur = o blană scumpă. — Surguci = copcă şi peniță formată de pietre scumpe, care se punea la căciulile boiereşti. — Zăbranic <*corupt:* zăbrarnio = stofă de lînă foarte subțire şi străvezie. J[

91

8 tînăr *DEC;* tînărul *BA* || 10 rămăsese *DEC;* rămase *BA* j mîni *DEC:* mîini *BA* || 12 auzind *DCBA;* aflînd *E* |J 13 cîțiva pribegi *DEC;* cîțiva din pribegi *BA* | să calce *DECB;* a călca A || 14 dispreţul *DEC;* despreţul *BA* | izbîndei *DEC;* izbînzei *BA* | buze *DEC;* buză *BA* \ hotărîrile *DEC;* hotărîrele *BA* || 15 răsipindu-se *DEC;* risipindu-se *BA* || 17 fiul *PEBA;* *scris:* fiiul *DC* | boier *DEC;* boiar *BA* || 18 trămisese *DEC;* trimisese *BA* |J 18-19 Izabela *PBA;* *scris:* Isabela *DEC* || 19 Cluj *PE;* *scris:* Cluş *DCBA* | octomvrie *DEBA;* octombrie C || 20 cu înalte *DEC;* cu nalte *BA* || 24 Francisc Kendi *DEC;* Franţişc Kendi *B;* Franţisc Kendis *A*\\ 28 boierului *DEC;* boiarului *BA* || 29 fiul *PEBA;* *scris:* fiiul *DC* || 29—30 părinteşti *DEC;* pamînteşti *BA* || 30 boierii *DEC;* boiarii *BA* | cari *DCA;* care *E,* carii B|| 31 sosise *DECB;* sosiseră A || 32 mînile *DEC;* mîinile BA || 33 împotrivă D E C ; împrotiva *BA* || 36 boierilor *DEC;* boiarilor *BA* || 37 care *DEC;* ce BA | fiul *PEBA;* *scris:* fiiul BC | ei *DEC;* său BA | Patru *PECBA;* *corupt:* Petru D || 38 boieri *DEC;* boiari BA || 39 lesne-l va răsipi oştirea ei *DEC;* lesne îl va risipi oştirea sa BA | trămise B B C ; trimise BA j|40 împotrivă-le *DEC;* împrotivă-le BA || 41 Sigler, Forgaci *PBA;* *eroare:* Engel, Analele săcuilor, Forgaci, Verantie, Şincai *DC;* *omite în E* ||42 Engel, Analele Săcuilor, Forgaci[3], Verantie, Şincai *PBA;* *eroare:* Sigler, Forgaci *DC;* omite în *E* || * *Note lexicale în E* : — Vornic = primul-ministru al vechilor domni din Țara Românească. — Sol = ambasador. — Năzuire şi năslire = dorință, aspirațiune, gînduri mari.— Graf = comite, titlu de nobleță din țările apusene. — Țarigrad = Constantinopol. — Vistieria = averile, bogățiile unei țări, dar şi ale unui particular foarte avut. — Pogribanie = înmormîntare. — Oblicind = auzind, aflînd. — Marele sărdar o căpetenie de oşti româneşti, în vechime. ||

[1] [illegible] alb rămas e mai mare decît cel necesar apostrofului, de aceea presupunem că lecțiunea corectă este îşi veni în simțiri, *ca în* A, *si nu* îsi veni-n simțiri, *ca în DEC. Mai mult, s-ar putea ca în DEC varianta* îşi veni-n simțiri, *mai puțin eufonică şi echivoca l. rostire, să provină din această greşeală de tipar.*

[2] *corupt:* sunt B.

[3] *scris:* Vorgaci A.

92

1 Romaneştii *DEC;* Romaneşti BA| Dîmbovița *DCBA;* Dîmbovița *E* \\4 boieri *DEC;* boiar BA II 6 Ruşciuc *DEC;* Ruşciuc BA li 7 pre *DC;* pe *EBA* \i 10 Boierii *DEC;* Boiarii BA despre *DEC;* *omite în BA* \ acestea *DEC;* aceasta BA || 12 Şerbăneştii *DEC;* Şerbăneşti BA j| 13 subt *PEBA;* sub *DC* || 15 încălecată *DEC;* încălicată BA|! 16 pe *DEBA;* de C || 18 îmbiaț *DEC;* înviați A | învierşunata *DEC;* înverşunata BA || 19 pre *DCBA;* pe A || 19—20 vrăjmaşi *DE;* vrăjmaş B; *scris:* vrăşmaşi A||20 pîrîu *DECB;* *scris:* pîn>u A|| 21 boierească *DECA* boiarească B| pieriră *DECB;* pieiră A|| 23 boierii îşi *DE;* boierii-şi *C;* boiarii îşi BA J) 24 se dase *DEC;* se daseră BA | fusese *DEC;* fuseseră BA || 26 care-şi *DEC;* care îşi BA | pusese *DEC* puseseră BA| mari nădejdi *DE;* mare nădejde CBAJ care *DEC;* carele BA || 30 II *PA;* *eroare:* Nunta BBCB|| 31 Nunta *PA;* *eroare:* II *DECB*\\ 32 carii *DCBA;* care *E*\\ 33 sînt *PEBA;* *scris* sunt BC| cari *D;* care *E;* carii *CBA* || 34 cu o *DEC;* c-o BA j| 35 zăcăşie *PEBA;* *corupt:* zăcaşi *DC* | care în *DECB;* care-n A|| 36 Constantin Căpitanul, Cronicarul anonim *DCB;* Costandin Căpitanul, Cronicarul anonim A; *omite în E*\\ 37 Idem PA; Constantin Căpitanul, Cronicaru anonim *DCB;* *omite înE*\\ 38 Idem *D;* Constantin Căpitanul, Cronicarul anonim CB; Constandi Căpitanul, Cronicarul anonim A; *omite in E*\\ * *Note lexicale tn E* : — Roşiorii, ferentarii ş lefegiii erau diferite corpuri de oaste românească. — Crucile de pedestraşi=erau împărțirile pedes trimei, cum sînt <*scris* : sunt> azi companiile de infanterie. — Spahii = oaste călăreaț turcească. — Zale — împletitură de verigute de fier, spre a servi trupului ca apărare.—Hange = sabie scurtă şi încovoiată. — îmbiați = însuflețiți, animați, încuragiați. — Zăcăşie = invi die nemărginită, răutate îndărătnică. ||

93

2 sînt *PEBA;* *scris:* sunt *DCI* cuprinşi *DEC;* coprinşi BA| melancolie *DEC;* melanholie BA| 5 acesta *DECB;* acestora A ||8 împotrivirea *DEC;* împrotivirea BA | să *DECB;* se A || bunăvoința *DEC;* binevoința BA | trămiterea *DEC;* trimiterea BA || 11 galbini *DE;* galbe *CBA* | la început *DECB;* la-nceput A| subt *DCBA;* sub *E*\\ 12 sub *DE;* subt *CBA*\\ 13 Ştefa *P;* *scris:* Ştefan *DECBA* J fiul *PEBA;* *scris:* fiiul *DC* || 15 izbutise *DEC;* izbutiseră B [j 16 cercară *DEC;* încercară BA | boierii *DEC;* boiarii BA || 17 dîrapene *DEC;* *scri* dtrapene BA |j 18 răsipiți *DEC;* risipiți BA j rămăsese *DECA;* *corupt:* rămăsese B || 1 boieri *DEC;* boiari BA || 20 să se închine *DECB;* să se-nchine A || 21 Socol *DECA;* *corup* Socul B || 22 ademenise *DECB;* adimenise A || 27 sfărîmau *DECBA;* *scris:* sfbrbmau BA || 3 răsăritură *PE;* *scris:* resăritură *DCB;* tresăritură A | inimei *DCBA;* inimii *E* | puteau *DE* putea BA || 32 dulce încîntare *DE;* dulce-ncîntare *CBA* | la *DEC;* pe BA || 33 păşea *DEBA;* păşea-n C || 34 pentru întîia *DC;* pentru întîiaşi *E;* pentru-ntîia B; pentru-ntia A oară *DCBA;* dată *E*\ s-arătase privirei lui *D;* *corupt:* s-arătase privirea lui[1] *E;* s-arăta privirei sale CBA || 35 ea *DCBA;* dînsa *E* || 36 roşală *DCBA;* roşață *E* | față *DCBA;* obraji *E* 37 fericirei *DCBA;* fericirii *E* [| 38 genunchii *DEC;* genuchii BA || 39-40 Raportul ambas dorului Wysz, de la mai 1568, citat de Hamer în Istoria împărăției Otomane *DCBA;* *om fa E* j| 41 Istoria Țării Româneşti, tipărită greceşte de frații Tunuzli *DCBA;* *omite în E*\\ Cronicarul anonim, în Magazinul pentru Dacia, IV *DC;* Cronicarul anonim, în Magazin pent Dacia IV B; Cronicarul anonim, Magazin pentru Dacia, IV, A; *omite în* B||43 Constantin Căpi nul şi Cronicarul anonim *DCBA;* *omite în E*\\ * *Note lexicale în E* :—Zăbavnic=întîrziat. —M iere capeşă şi dăunoasă = femeie cu mintea deschisă şi stăruitoare precum şi cu voința neînc plecată. Haraciul = birul ce-l plăteau țările supuse turcilor. — Asprii = bani mărunți

[1] *lecțiuni ipotetice:* s-arătase privirei lui *sau* s-arătase-n privirea lui *sau* s-arăta în privirea lui.

argint, astfel numiți dintr-o vorbă grecească, care însemnează albi.—Vel portarul împărăției =. marele îngrijitor al Porții, adică al palatului guvernamental din Constantinopol. — Hatișeriful = ordin al sultanului turcesc. — Se învîrtejiră — se întoarseră. ||

94

1 și, îngrozit *DEC;* și,-ngrozit *BA* || 2 ispitei *DCBA;* ispitii *E* || 3 mie *PBA; scris:* miie *DEC* j| 5 epocă *DEC;* epohă *BA* || 6 coprinse *DCBA;* cuprinse *E* || 7 prietinie *DECA;* prietenie *B* | apusane *DCBA;* apusene *E* j simțise *DEC;* simțiseră *BA* || 8 a se sluji *DECB;* a se slugi *A* J cari *D;* care *ECBA* | să *DEC;* se *BA* J europene *DEC;* evropene *BA* || 9 osmanliii *DCBA;* osmanliii *E* || 10 primire *P; scris:* priimire *DECBA* || 11 Mohamet *DEB;* Mahomet *CA* | Suleiman *DECB;* Soleiman *A* |j 12 cari-și *DC ;* care-și *E;* carii-și *BA* | lepădase *DEC;* lepădaseră *BA* j ajunsese *DEC ;* ajunseseră *BA* jj 13—14 Mahomet-Socoli *DEC;* Mohamet-Socoli *BA* || 17 Geafar-pașa *DEC;* Geafer-pașa *BA* || 20 Se înțelege *DEC ;* Se-nțelege *BA* |j 21 cari *DC;* care *E;* carii *BA* | dupe *DEC;* după *BA* || 22 se dase *DEC;* se daseră BA | cari^ *D ;* care *ECBA* | Apusului *DE;* Răsăritului *CBA* \ cari,, *D;* care *ECBA* || 23 împărățiii D B ; împărăției C B A || 26 dase *DEC ;* daseră BA | mahalalele *DECB;* mahalalile A (| 27 îndemânatica *DECA;* îndemînatica B || 30 mănăstirilor *DECB;* monăstirilor A |] 31 Pînă într-atît *DEC;* Pînă-ntr-atît BA || 32 încredere *DEC;* încredințare BA || 33 bisericei *DCBA;* bisericii *E* \\ 34 ținuturi *DECB;* ținuturi A || 40 Hammer, Cantu *DCBA; omite în E* ||41 Scherer, Istoria negoțului *DCBA; omite în E** *Note lexicale în E:* — Oblăduirea = cîrmuirea, administrarea. — Padișahul = sultanul turcesc. — Ghiauri = paginii; astfel numesc turcii pe creștini. — Ordie = oștirea turcească. — Gapudan-pașa = marele amiral sau căpetenia flotei turcești. — Eunuh = castrat; eunuhii erau robi care serveau în haremurile sau apartamentele femeiești, în casele turcilor.—Seraschier = căpetenie de oști turcești, însărcinat cu conducerea unei campanii.— Corsar = haiduc de mare, corăbier tîlhar. — Stambulul, nume turcesc al porțiunei din orașul Constantinopol, locuită de turci. — Hazna = tezaurul, comoara, depozitul de avuții. — Mansupuri == privilegii, foloase bănești trase din veniturile statului. — Dragomani = tălmaci sau interpreți diplomatici. ||

95

2 Rali *DEC;* Ralii BA | carii *DCBA;* care *E* | se răsipise *DEC;* se risipiseră BA |j 3 ori *DEC;* or BA || 4 lăstari *PCBA; corupt:* lăstari *D;* lăstare *E* J care *DEC;* carii BA || 7 cari *D;* care *ECBA* || 8 se amestecase *DEC;* se amestecaseră BA | favoarea *DEC ;* favorul BA j cumpănită *DEC ;* cumpănit BA | a *DEC ;* al BA || 9 jeluirile *DEC ;* jăluirile *BA* || 9—10 cu osmanlîii, își luau *DEBA ;* cu osmanliii,-și luau *C* || 10 răpede *DEC ;* repede *BA* [| 12 a-și căpăta *DCBA ;* să-și capete *E* || 13 reazimul *DEC ;* reazemul *BA* \\ 15 cari *DC ;* care *E;* carii BA |J 16 mîndru *DEC;* tînăr BA || 22 sărei *DC;* sării *EBA* || 23 mii galbini *DE;* mii galbeni *C;* mii de galbeni BA |j 24 nimeni nu era mai temut *DCBA;* nimeni era mai temut *E* jj 26 iar *DEC;* dar BA || 27 poreclise *DEC;* porecliseră BA | Fiul *PEBA; scris:* Fiiul

[1] *scris:* îndemânatica A.

DC j obicinuia *DEBA;* obișnuia *C* || 27—28 să călărească *DECB;* a călări A jj 28 *DECB;* pre A || 29 ianiceri *DECB;* ianiceari A || 32 să plece *DECB;* se plece A J lui Mi *DCBA;* Mierceoaiei *E* || 33 sosirii *DE;* sosirei *CBA* \\ 34 cu dragoste *DE;* cu o drag *C;* c-o dragoste BA || 35 închipuirii D B ; închipuirei C B A | singuratică *DEC;* singuratecă B neîntinatul *DEC;* nentinatul BA jj 39 fără de *DECB;* făr'de A jj 41 Henricus Hilarius și[1] C sius, Turco-Graecia[2], citați de Șincai *DCAB; omite în E* || 42 Șincai; Hammer; N. Bălce Postelnicu[3] C. Catacuzino *DCBA; omite în E* \\ * *Note lexicale în E* : — Raia, raia supușii turcilor, care nu sînt de religie mahometană. — Tupilați = pitulați. — Fanar = hala din orașul Constantinopol, locuită de greci. — Arhonta = domnitor pe grecește. — hodari = servitori care însoțesc pretutindeni pe înalții dregători turci. — Ianiceri = o ar puternică, pe care sultanii au desfințat-o pe la începutul secolului nostru.

96

1 la îndoială *DECB;* la-ndoială A J caută îndată *DECB;* caută-ndată A || 2 pe dom *DECB;* pe tînăra domniță A | primi *P; scris* priimi *DECBA* ||4—5 se nimerească *D* nimerească *ECBA* || 10 netencuită *DEC;* netincuită BA |J11 —12 păretelui *DE;* pere *CBA* j| 12 se înălța *DEC;* se-nălța BA f[13 pătrat *DEBA; corupt:* pătrat *C* | ferestrui *D* ferestruie A || 15 foișoare *DEC;* fuișoare AB || 16 dinlăîntru *DEC;* dinlăuntru *E;* dinl BA j| 17 înalți păreți *DEC;* nalți pereți BA | slujau *DE;* slujeau C B ; slugeau A j l ințe *DEC;* locuință BA jj 18 copiilor din casă *DCBA;* copiilor de casă *E* j slujitorilor *D* slugitorilor A || 19 șoaprele *DCBA;* șoprurile *E* || 20 laturile *DEC;* lăturile BA j| 21-22 niile *DEC;* cuinele BA|| 22 bisericei *DCBA;* bisericii *E*\\ 23 zahareaua *D;* zahereana 1125 vieței *DC;* vieții *EBA* | cătau a fi prevăzute *DE;* trebuiau prevăzute C B A || 26 *DC;* șes *E;* șăț BA || 27 orice *DE;* orce BA || 28 bisericei *DCBA;* bisericii *E* || 29 la poale *DECB;* late-n poale A || 30 tencuială *DEC;* tincuială BA j ceardac *DCBA;* cerd || 31-32 pe ici pe colea *DECB;* pe ici și pe colea A || 32 să intre *DEC;* se intre BA pivniței *DCB;* pivniții *E* j acestea *DEC;* astea BA || 35 și întărite *DEC;* și-ntărit 1137 păretele *DEC;* peretele BA | sub *DEC;* subt BA | strașină *DC;* streașină *ECA* tinichele *DEC;* tenechele BA || 40 păreți *DEC;* pereți BA || 42 se întindea *DEC;* se-dea BA f] * *Note lexicale în E:* — Meterez = întăritură, fortăreață. — Copii de casă = landrii și tinerii din familiile boierești, care serveau pe vechii domni ai țării, în casă. - misii = boierii ce îngrijeau de caii domnești. — Șătrarii[4] = boierii ce îngrijeau de co și de locuințele domnului. — Pităria = brutăria. — Jicnitele = grînarele. — Zaherea = ap zionarea pentru hrana palatului și a oștirii. — Saiele = adăposturi pentru vite. — Zalha măcelărie. — Ogradă = curte. — Cerdac= pavilion, observator înălțat pe deasupra învel — Chepeng = oblon ce se mișcă ca într-un toc— Tinichele — un fel de scîncluri subț

[1] *corupt* în *DC.*
[2] *corupt* Gralcia C; *scris:* Grecia A.
[3] *corupt:* Postelnicul *DC.*
[4] *corupt:* Șetrarii *E.*

97

4 sălile *DEC;* săli *BA* || 6 al căreia *P; corupt:* al cărui *DECBA* || 6—7 se sprijinea pe două şiruri de stîlpi *DCBA; corupt:* se sprijinea cîte două şiruri de stîlpi[1] *E* || 7 ş-al căreia *P; corupt:* ş-al cărui *DECBA* || 8 păretele *DEC;* peretele BA | rătund D; rotund *ECBA* || 10 slujea *DECB;* sluge A || 13 obicinuita *DEBA;* obişnuita *C* || 14 başci *PBA; corupt:* basci DEC || 15 rotunjită *DEC;* rătunjită BA || 18 ţărei[2] DC; ţării *EBA.* || 19 dinîntru *DCBA;* dinlăuntru E| întîlni *DCBA;* să întîinească *E* || 20 oricare *DEC;* orcare BA || 21 fieşce PCBA; corupf: fieşce DE || 24 Ancuţei *DCBA;* Ancuţii *E* || 27 ţinînd *DEC;* ţiind BA || 27-28 cu înfocare DE; cu-nfocare *CBA* || 28 martur *DE;* martor CBA || 29 domniţei *DCBA;* domniţii E | şi, cu buzele tremurînde, îi zise *DCBA;* şi, cu vorbe ce-i tremurau pe buze, îi zise E || 34 iarăşi *CED;* iarăş BA | Primeşte *DCBA; scris:* Priimeşte E || 35 amăgirei *DCBA;* amăgirii E | şi al *DEC;* ş-al BA | deşartelor *DCBA;* deşeartelor E || 37 al cărei *P; corupt:* al cărui *DECBA* || 38 albaştri *PBA; scris:* albaştri *DEC* | lacrimi *DE;* lacrimi C; lăcrămioare BA || 40 Jupan *DEBA;* Jupîn C | dacă BEC; daca BA | atît DEC; atîta BA || 42 răstrişti *DEBA; scris:* restrişti *C* || * *Note lexicale în E:* — Cămăraş = slujitor al camerelor. — Glafuri = scobituri lunguieţe d-a lungul stîlpilor. — Parmaclîc — balustradă[3] — Spătărie = locul unde se ţineau autorităţile militare superioare. — Sacnasiu = balcon închis de toate părţile, înaintînd afară din păretele casei. — Cula = cupolă, boltă circulară. — Perghel = linie încovoiată. — Firidă = scobitură lăsată în păretele— Zălog = amanet, gagiu. ||

98

1—2 pînă ce vei simţi că ţi-a pierit în inimă orice scînteie de nădejde *DE;* pînă ce vei simţi că ţi-a pierit în inimă < *corupt*: inima > orce schintei de nădejde C; pînă cînd vei simţi că-ţi va pieri în inimă orce schintei de nădejde BA || 7 se încercă a-şi urma zilnicile-i lucrări *DCB;* se încercă ca să-şi urmeze zilnicile-i lucrări E; se-ncercă a-şi urma zilnicile-i lucrări A || 8 mînile-i, reci şi tremurînde, pare că pierduse îndemînatica lor agerime *DC;* mînile-i, recite, tremurau de pare că pierduse îndemînatica lor agerime E; mîinele-i, reci şi tremurînde. pare că pierduseră îndemînatica lor agerime BA || 11 ochii ei *DEC;* ochii săi BA || 12 Dîmboviţei *DEC;* Dîmboviţii BA || 12—13 să încrează *DECB;* să-ncrează A || 13 mîngîioşi *DCBA;* mîngăioşi E | prietini *DE;* prieteni CBA || 15 neobicinuită *DEBA;* neobişnuită C | Ancuţei *DCBA;* Ancuţii E || 16 şi începură *DEC;* şi-ncepură BA || 18 Chiajne *DCBA;* Chiajna E || 19 să poftească *DECB; se* poftească A | domniţele *DEC;* domniţile BA | mumei *DCBA;* mumii E || 22 rătundă *D;* rotundă *ECBA* || 23 păreţii şi pardoseala de piatră *DEC;* pereţi şi pardoseală de piatră BA || 24 subt *DEC; scris:* supt BA || 24—25 a cărei *D;* a carii *ECB; corupt:* a cărui A || 25 hramă *DEC;* hram BA | membrană *DEC;* memvrană BA || 27 a scrie *DEBA;* să scrie E || 29 părete *DEC;* perete BA | sîntelor *DE;* sfintelor *CBA* || 31 în faţa *DŞC;* dinaintea BA | mumei *DCBA;* mumii E || 32 dupe *DE;* după *CBA* || 34 ca întotdauna *DEC;* ca-ntotdauna BA || 38 să sosească *DECB;* se sosească A || 37 ca în *DEC;* ca-n BA | mă îndoiesc *DEC;* mă-ndoiesc BA || 40—41 se găti *DECB;* să găti A || * *Note lexicale în E:* — Hramă — stofă flocoasă de lînă. — Membrană = pergament, piele pregătită pentru scris. — Pitace = scrisori, ordonanţe. ||

[1] *lecţiune ipotetică: se* sprijinea pe cîte două şiruri de stîlpi.
[2] *corupt:* ţerei C.
[3] *scris:* balustrată E.

99

2 d-a se supune în tăcere *DEC;* d-a se supune-n tăcere *BA* | cuprinse *DEC;* coprinse B... 3 ca-ntr-o fulgerare *DECB;* ca-ntr-un fulger A || 5 să o dea *DECB;* se o dea A | m... *DEC;* mîinile BA || 7 lacrimi *DEC;* lacrămi BA; || 10 încreţit *DECB;* în inele A || 11 ... făindă *DC; scris:* filf-^indă *BA; corupt:* fălfăită ***E;*** | la mijloc *DEBA;* pe şolduri E || 12 mî... *DEC;* mînici BA | colciaci *DCBA;* tuzluci E || 14 lucrate în Veneţia *DEC;* lucrate-n Ve... BA || 17 şi în dezghinurile *DEC;* şi-n dezghinurile BA | arăbesc *DE;* arăpesc CBA || 2... încreţite *DEC;* şi-ncreţite BA || 24 sînt *PEBA; scris:* sunt *DE* || 25 Veşmintele sale-l ar... *DEC;* Veşmintele sale îl arăta BA || 26 din nalţii dregători *DECB;* din dregătorii cei ... ***E*** | bisericei *DCBA;* bisericii E || 28 şi încinsă *DEC;* şi-ncinsă BA || 28—29 sub sub... <*scris:* supţiori> *DEC;* subt subţiori BA || 29 în şatrange *DECB; omite în A* || 30 şi îmblă... *DEC;* şi-mblănită BA || 31 începuse *DEC;* începuseră BA | să aducă *DEC;* s-aducă B; a ad... A || 33 optzeci *DECB;* patruzeci A || 33—34 ianiceri *DEC;* ianiceari BA || 35 şi împo... *DEC;* şi-mpodobit BA || 36 aripe *DEC;* aripi *BC* || 38 suliţe *DE;* suliţi *CBA* || 39 Duc... *DCBA; omite în E* || 40 Hammer, Istoria împărăţiei Otomane *DCBA; omite în E* || 41 Cru... în Şincai *DCBA; omite în E* || * *Note lexicale în* E: — Palicari = flăcăi voinici, pe ... ceşte. — Fustanelă = fustă de pînză creaţă şi scurtă, pe care o poartă arnăuţii. — Filali... pînză din cea mai subţire şi străvezie. — Bibiluri = flori formate din împletituri de fir... mătase. — Tuzluci — poturi, învelitori strimte puse pe pulpe. — Cepchen = vestă scurtă... mînici despicate şi atîrnate de umeri. — Filendreş = catifea orientală. — Pală de Taban = s... persană. — Calpac = căciulă înaltă şi dreaptă, purtată de înalţii dignitari ai Porţii ... mane. — Hîrşie = blană de miel nefătat. — Serasir = stofă de beteală ţesută. — Hlami... haină de paradă lungă şi largă. — Sevaiu = stofă scumpă de mătase. — Matostat = piatr... preţ, verde-închis cu vine roşii, numită şi iaspis. — Şatrange = dispoziţiune romboidală... în losange. — Buhur = stofă de lînă subţire şi moale. — Cazaclîii = erau neguţătorii ro... care aduceau din Rusia în ţară şi în Turcia blănuri preţioase. — Cucă = căciulă înal... dreaptă a ianicerilor, cu care sultanii dăruiau şi pe voievozii români. — Capoate = h... largi. — Filendreş şi ghermesut = stofe scumpe, în felul catifelei. — Hind = Indi...

100

3 falnicile *DECB;* falnicele A | curţii *DE;* curţei CBA || 4 şi ale ordiei *DEC;* şi ale ordi... ş-ale ordiii A | Suleiman *DECB;* Soleiman A || 5—6 bogatele odoare sau daruri de ... *DECB;* bogatele daruri de nuntă A || 7 smaragduri *DEC;* zmaragduri BA || 8 rubini *DE;* r... CBA || 9 sponciuri *DECB;* bumbi A | cu surguciuri de briliant *DE;* cu surguciuri de bi... CB; cu surguciuri şi cu pinţe de birliant A || 10 primenele *DEC;* primeneli BA || 12 şi ... şuri *DECB;* şi cu binişuri A || 12—13 de jder[1], de rîs şi de samur *DECB;* de rîs, de jder ... samur A || 14 buhurdaruri *DE;* burdaruri *CBA* || 15 miresme *DEC;* mirosuri BA | smalţ ... *corupt:* smalţ *DEC* || 18 armenii *DECB; omite în A* | evreii *PEBA; corupt:* ebreii *DC* ... domniţei *DCBA;* domniţii *E* || 22 logodnei *D;* logodnii *ECBA* || 24 sărbarea *DEC;* serb... *BA* | sînţita *D;* sînta E; sfinţita CBA || 25 păreche *DEC;* pereche BA || 26 cealaltă ... ceealaltă *BA* | sămănau[2] *DEC;* semănau *BA* || 26-27 junghietor *DEC;* junghetor BA

[1] *scris:* şder *D.*
[2] *corupt:* seamănau *D.*

galbină *DEBA;* galbenă C|j 29 desnădăjduirii *DEC;* desnădăjduirei *BA*| se răpezi *DEC;* se repezi *BA*\\ 30 unei *DCBA;* unii *E* || 32 bisericei *DCBA;* bisericii *E*\ cenuşă *DEBA;* cenuşe C||33 scoțînd *DECB; scris;* scoțînd A||34 sfărîmat *DEC; scris;* sfărâmat BA{|38—39 Turcii îşi arătau măiestria *DEBA;* Turcii-şi arătau măiestria C|| 40 românii îşi încercau *DECA;* românii-şi încercau Cj| 41 Scherer, Istoria negoțului *DCBA; omite în E* \\ **Note lexicale în E;* — Horasan = provincie din Persia. — Frănceşti == din țările Apusului. — Sipet = ladă. — Ghiordane = brățări, colete şi salbe de metale prețioase şi de pietre scumpe. — Lefturi = medalioane şi bănuți de salbe. — Balaş = o piatră scumpă, de culoare roşie bătîndîn vînăt. — Sponciuri = chiotori, copci, agrafe. — Boccialîcuri = învelitori. — Agabaniu = pînza de bumbac cea mai subțire. — Gevrea = batistă cusută cu mătăsuri şi fireturi. — Feregea = haină lungă şi largă, purtată de femei în Orient. — Biniş = alt soi de mantale lungi, obicinuite în țările răsăritene. — Gănăvăț = stofă grea şi luxoasă. — Giar = boccea de stofă lucrată cu lînuri culorate, în felul şalurilor, dar de formă pătrată. — Taclit = stofă de lînă servind ca învelitoare. — Buhurdar = vas şi căție pentru tămîie şi parfumuri. — Hegias = provincie din Arabia. — Felegean = ceaşcă fără mîner. — Zarf = păhăruş în gura căruia se aşează felegeanul. — Sîrmă = lucrare cu firicele rigide de metal, numită şi filigran. — Gohale = cupe emisferice, fără picior, din care se bea. — Gerid = dardă fără ascuțiş, care se azvîrlea la țăl <*scris;* țel> din călărite.

101

1 smîncindu-se *DECB;* zmîncindu-se A|| 2 pînă ce *DEC;* pîn'ce BA|j3 izbind pe protivnic la pămînt, îl punea în genuchi dinainte-i *DCBA;* izbind pe protivnic cu umerii de pămînt, îl culca pe spate dinainte-i *E*\\ 4 adusese *DEC;* aduseseră *BA*|| 4—5 nezdrăvănii *DCBA;* năzdrăvănii *E*\\ 14 gloatei *DCBA;* gloatii *E* || în păcură, aprinsă *DEC;* în păcură şi aprinsă *BA*[1]| 15 lumea *DEC;* vulpea BA i| se îmbrînceau *DEC;* se-mbrînceau *BA* || 17 cobuzelor *DECB;* cobzelor A || 19 doamnei *DCBA;* doamnii *E* || 22 III *PA; eroare;* Fuga DECB jj 23 Fuga *PA; eroare:* III *DECB* || 24 dupe *DE;* după *CBA* || 25 purcese în grab' *DEC;* purcese-n grab' *BA* J| 27 nu-şi venise în simțiri *DECB;* nu-şi venise bine în simțiri A| presupunînd *DE;* presupuind *CBA* || 29 şi întărîtat *DEC;* şi-ntărîtat *BA* \ biata *DECB;* biată A| zadarnicile *DEC;* zadarnicele *BA* || 31 el trecu la Ruşciuc *DEC;* el trecu la Ruşciuc *B;* el trecu Dunărea, la Ruşciuc A || 33 chioşc *DEC;* chioşchiu BA j| 34 conăcise *DEC;* conăciseră *BA* \ chioşc *DEC;* chioşchiu *BA*| şi în *DEC;* şi-n *BA*\\ 35-36 şi împodobit *DE;* şi-mpodobit CBA||36 smălțuite *PBA; corupt;* smălțuite *DEC*\\ 37 Dunării *DEC;* Dunărei BAj|38 Balada lui Mihu Copilu *DCBA; omite în E* || 39 Constantin Căpitanul, povestind nunta fiului lui Radu-vodă cu domnița lui Duca-vodă *D;* Constantin Căpitanu, povestind nunta fiului lui Radu-vodă cu domnița lui Duca-vodă *CBA; omite în* Ej|40 Tradițiuni de la o nuntă sub Constantin-vodă Ipsilant *DC;* Tradiții de la o nuntă subt Constantin-vodă Ipsilant *B;* Tradiții de la o nuntă subt Costandin-vodă Ipsilant A; *omite înE**4l* Henricus Hilarius, citat în Crusius, Turco-Graecia *D;* Henricus Hilarius, citat de[2] Crusius (Turco-Graecia) *CBA; omite în E*\\ **Note lexicale în E;*

[1] S-ar putea ca lecțiunea din *DEC* să fie o coruptelă.

[2] *corupt:* din *în C, provenind din greşeala de tipar* dn *din* B, *în loc de* de, *cum se citeşte tn* A.

— Dovedea = biruia, învingea. — Pehlivanii = prestidigitatorii şi bufonii jocurilor pubiic[e] la turci. — Zicea = cînta. — Tubalhanaua = muzica militară turcească. — Vraci? = medicii.— Cafasuri = zăbrele, grilajuri. ||

102

1 se-ntindea *DEBA;* se întindea C || 2 coprinsă *DCBA;* cuprisă *E*\\ 3 soartei *DCBA;* soart[...] E||4 făr'de încetare *DEC;* făr'de-ncetare *BA* jj 7 coprinde *DECB;* cuprinde A|| ca într-un vi[...] *DE;* ca-ntr-un vis *CBA* || 8 viers *DECB; scris:* vers A!|13 înorat *PBA; scris;* înnora[...] DEC|| 14 orice *DEC;* orce BA || 16 au fost *DECB;* a fost *A*\ deşearte DEC, deşarte *BA*\\ 1[...] răpede *DEC;* repede *BA* ||20 scînteiau[1] *DEBA;* schinteiau C jj 22 chioşcului *DEC;* chioş[...] chiului *BAJ* codobaturile *DE;* codobaturele E; codobarițele *BA*\ rîndurele *DCBA;* rîn[...] dunele E jj 25 răpaosul *DEBA;* repaosul C || 27 Ancuței *DCBA;* Ancuții E||28 veşmint[...] *DEBA;* veştminte C|| « *Note lexicale în E:* — Talazuri == valurile apii. — Trăgea la edec=trăge[...] cu funia de pe mal. ||

103

2 mîni *DEC;* mîini *BA* \ să sfărîme *PCB; corupt:* să sfărâme *D;* să sfarăme E; [...] sfărîme A |! 3 chioşcului *DEC;* chioşchiului *BA* |J 4 erau *DEC;* era *BA* jj 5 răsfirate *DEB[A;]* resfirate C j| 6 năsipul *DEC;* nisipul *BA* || 12 luntrii *DEC;* luntrei *BA* || 14 su[...] *PBA;* sub *DEC* Jj 16 inimei *DCBA;* inimii E j| 17 inundați *DCB;* inundați *EA* |j [...] Dunării *DEC;* Dunărei *BA* || 19 răpezi *DEC;* repezi *BA* \ se îmboldeau *DEC;* se-mboldea[...] *BA* i| 20 înaltele *DECB;* naltele A || 23 pe cer *DE;* pre cer *CBA* j se îngîna *DEC;* se-ngîn[...] *BA* jj 25-26 trunchiate *DEC;* trunchete *BA* || 27 dempotrivă *DEC;* demprotivă *BA* || 27—2[...] se ascundeau *DEC;* se ascundea *BC* j| 28 şi în *DEC;* şi-n *BA**2d* şoptă *DCBA;* şoap[...] E |j 30 firei *DCBA;* firii E | rădică *DE;* ridică *CBA* jj 32 cu încîntare *DEC;* cu-ncînta[...] *BA* |i 33 întîia oară *DCBA;* întîiaş dată E j într-un dulce sărutat *DCBA;* într-o dulce [...] nevinovată sărutare E || 36 să cînte *DECB;* se cînte A | cîntic *DE;* cîntec *BA* | să spună *D[...]* să spuie *CB;* se spuie A || 37 covîrşeaşte *DC;* covîrşeşte E; covîrşaşte *BA* || 38 mamei [...] mamiiE; mumei *CBA* |j 40 biruinței *DCBA;* biruinții Ej coprinde *DCBA;* cuprinde E|| * *No[te] lexicale în E:* — Plăvițe = blonde, bălaie. — Şăici = mici vase turceşti ce plutesc pe Dunăr[e] — Babițe = pasări <*scris:* paseri *probabil corupielâ*> acuatice cu lungi pliscuri guşate; se z[...] şi pelicani — Leşițe = pasări de apă, negre, de felul rațelor. |j

104

2 sînt *PEBA; scris:* sunt *DC* **jj** 4 a visat *DEC;* au visat *BA* || 5 deunăzi *DE;* dăunăzi *CBA* [...] ca într-un *CDE;* ca-ntr-un *BA* || 6 dupe *DEC;* după *BA* || 8 cari *D;* care *ECBA* \ e *D[...]* este *CBA* \\ 9 eu nu am pe nimeni *DE;* eu nu am pe nimini *C;* eu nu mai am [...] nimeni *BA* |**j** 10 deşearte *DEC;* deşarte *BA* **j** a altuia *DECB;* altuia A || 11 să se îna[...] *DEC;* să se-nalțe *C* || 13 reînviat[2] *DEC;* renviat *BA* **j**| 14 mîntuirii *DE;* mîntuirei *BA* **jj** [...]

[1] *corupt:* sînteiau D.

[2] *corupt:* reînviat C.

înecat <*scris:* înnecat> de lacrimi D; înecat[1] în lacrimi *ECBA* jj 10 *eu, DE; omite tn CBA* j spun *DE;* spui *CBA* || 18 aş *DECB;* aşi *A* || 20 inimei *DC;* inimii *EBA* \\ 21 o împinsese *DEC;* o-mpinsese *BA* j răpeziciune *DEC;* repeziciune *BA* | acelei *DCBA;* acelii *E* J strîmtori *DECB;* strimtori *A* || 22 albiei D E C ; ălbiii BA j volbură *PEBA; corupt:* bolbură *DC*\\ 24 a şovăi *DCBA;* să şovăiască E| clătinat *DEC;* cletinat *BA*\\ 26 luntrii *DEC;* luntrei BA |j 27 dodată *DEC;* deodată BA | 28 dupe *DEC;* după *BA* jj 29 către *DCBA;* la B || 30 cu îndurare *DE;* cu-ndurare *CBA* jj 31 vieţei *DC;* vieţii *EBA* || 32 puse în grab' *DEC;* puse-n grab' BA |j 35 strimtoare *D:* strîmtoare *ECBA* j| 36 Dunării *DEBA;* Dunărei C| apei *DC;* apii B B A || 37 cetăţei *DC;* cetăţii E; cetăţuii BA j Săn-Giorgiu D B ; Săn-Georgi[2] *CBA* \\ 38 şăţ *DCBA;* şăs Bj Smîrdei D B ; Zmîrdei *CBA* \ licura *DCBA;* licurea B jj 40 vînjoase B B C ; vînoase *BA* || 41 ce în B B C ; ce-n BA || * iVotă *lexicală în E:* — Fericea = fericirea. ||

105

1 toată întinsă *DEC;* toată-ntinsă *BA* j| 2 dimineţei *DC;* dimineţii B B A || 6 mînile *DEC;* mîinile BA || 7 crucei D; crucii *ECBA* || 8 mulţumească B B C ; mulţămească BA jj 9-10 domniţei Ancuţei *DCBA;* domniţii Ancuţii B j| 10 de aci *DE;* d-aci C B A jj 12 mînile *DEC;* mîinile BA j Ancuţei *DCBA;* Ancuţii B || 13 să întrebe *DEC;* să-ntrebe BA jj 14 s-a întîmplat *DEC;* s-a-ntîmplat BA || 24 adăogi *DEC;* adaogă BA [j 25 dupe D B ; după C B A ||26 falei *DCBA;* falii B|j 30 şi încălecînd *DEC;* şi-ncălecînd BA || 32 rezimînd-o *DEC;* rezemînd-o BA jj 34 mormăind *PBA; corupt:* mormăi *DEC* || 35 dupe D B ; după C B A || 36 se depărtase *DEC;* se depărtaseră BA |j 41 sub B B C ; subt BA || 42 cîte nepreţuite şi încîntătoare desmierdări *DC;* cîte nepreţuite, încîntătoare şi nevinovate desmierdări B; cîte nepreţuite şi-ncîntătoare desmierdări BA ||* *Note [lexicale în E* : — Decindea = de cealaltă parte a rîului. — Bundă = manta mare, de aba groasă. Jj

103

1 dupe *DE;* după CBA\\ *2* galbine D; galbene *CBA;* gălbui B||7 arbori *DEC;* arburiBA|j9 porumbei *D;* porumbiei *E;* porumbi *CBA*|| 13 îmbilşugată *DEC;* îmbelşugată *BA*\\ 14 de-mprejmuire B B C ; împrejmuirei BAj| 15 ramure *DEBA;* ramuri CJ învălită *DEC;* învelită BA |j 18 înîntru *DCBA;* înlăuntru B|| 19 falnicele *DEBA;* falnicile C|| 20 laturi *DEC;* lături BA j| 21 rumâni *DECB;* români A jj 22 boierească *DEC;* boiarească *BA* | sub *DEC;* subt BA jj 25 pînea

[1] *scris:* înnecat *EC.*

[2] *în A, scris* Georg, *probabil o coruptelâ datorită folosirii semnului g în loc de* rj (ţeopA *în loc de* ţteopij, *ca în B); eroarea a fost repetată în* C, *fie prin copierea coruptelei din* A, *fie prin greşita citire a grafiei din B.*

[3] *în E s-a încercat o corectare a greşelii de tipar din DC, prin întreruperea frazei (aşa cum se citeşte în BA), după propoziţia exclamativă :* Vezi, Doamne, ce-s tinereţile la om ! *şi prin introducerea unei majuscule* : încalecă şi dînsul *etc. Cum, în BA, fraza pare a fi mai bine articulată, în spiritul sintaxei odobesciene, presupunem că introducerea majusculei, în E, este soluţia de moment a unui corector (sau poate chiar a lui Odobescu?), care a sezisat greşeala, dar, neavînd ia îndemină ediţiile BA, nu a ştiut cum să restabilească textul.*

DEC; pîinea BA jj 26 de praz *DEC;* de porumb BA || 29 strimtă *DE;* strimtă C B A jj 3 locuinţei *DCBA;* locuinţii B j|32-33 caria îi slujea *DEC;* căria-i slujea BA || 33 dinîntru *DCBA* dinlăuntru B || 36 cealaltă *DECB;* ceealaltă A j| 37 portei *DEC;* porţii BA ||38 odinioare *DEC* odinioară BA | se înălţau *DEC;* se-nălţau BA jj 30 şi în *DEC;* şi-n BA jj 40 chindi *DEC;* chindiii BA ||41 casei D C ; casii B B A |j * *Note lexicale în E:* — Hăţiş = îndesătu de copaci. — Bozii = buriană cu foaia lată, care face un fel de floricele albe, ce se prefac bobite negre. — Şovar — un fel de trestie subţire, cu care se fac învălişuri de case de ţar — Rumâni = ţărani clăcaşi şi robiţi. — Joagăr = ferestrău mişcat de apa nurilor, und se taie scîndurile, blănile, şindrile şi altele. |[

107

1 sălbatice *DEC;* săibatece BA j cîtuşi *DECB;* cîtuş A || 4 şi îndată-şi *DEC;* şi-ndată BA || 4—6 norocire. Deci viaţa ei, ca şi a Radului, se strecură de atunci ca într-un şir dulci şi neturburate plăceri *DC;* noroc. Cea dîntîi grijă a Radului şi a domniţii, cît se văzu sosiţi în umilitul şi sigurul lor adăpost, a fost, dar, de a cere binecuvîntările legii noastre cre tineşti şi de a încheia pe dată,-n biserică, a lor de veci unire. Un preot unchiaş dintr-un bi cătun învecinat îi cunună în taină, fără ca de altminteri dînsul să cerceteze cumva cine sînt; destul îi fusese cuviosului pustnic să vază că, întru toate, şi flăcăul şi fecioara erau a bine potriviţi, încît de la Dumnezeu li se cădea să fie, pe această lume, ca şi-n vecie, un şi fericiţi. Deci viaţa Ancuţii, ca şi a Radului, se strecură de atunci ca într-un şir de dul şi neturburate plăceri B; norocire. Deci viaţa ei, ca şi a lui Radu, se strecură de atunci ca-ntr-u şir de dulci şi neturburate plăceri BA || 9 ne întoarcem *DEC;* ne-ntoarcem BA | iarăşi *DE* iarăş BA j ş-al *DCBA;* şi al B || 9-10 intrigelor *DC;* intrigilor *CBA* jj 13 se făcuse *DEC* să făcuse Aj pismaşa *DCBA;* pizmaşa *E* || 18 se răpezi *DEC;* se repezi BA | în *DE* la BA || 19 genunchi *DEC;* genuchi BA jj 23—24 într-una din mănăstirile Muntelui Atos *D* într-una din mănăstirile Sîntului Munte al Atonului *E;* în mănăstirea Muntelui Atos BA || împotrivire *DEC;* împrotivire BA |j 28 înalţii *DEC;* nalţii BA jj 29 Mahomet *DEC;* Moham BA ||31 Mirceoaiii *DE;* Mirceoaiei C B A || 32 Chiajnei *DCBA;* Chiajnii B || 34-35 boieril *DEC;* boiarilor BAjj 36—38 Pînă la această fugă am urmat, mai mult sau mai puţin, întîm plările istorice. Dar despre fuga soţiei lu: Andronic, Henricus Hilarius[1] ne spune că chiar doamn Chiajna a trămis să o ia înapoi de la bărbatul său, încă de pe drum *DC; omite în E;* Pînă la aceas fugă am urmat, mai mult sau puţin, întîmplările istorice. Dar despre fuga soţiii lui Androni Henricus Hilarius ne spune că chiar doamna Chiajna a trimis să o ia înapoi de la bărba său, încă de pe drum *BA* |j 39 Henricus Hilarius, în Crusius, Turco-Graecia[2] *DCBA; omite* Bj|40 Henricus Hilarius; Lequien, Oriens Christianus; Hammer; Meletie, Istoria bisericeas *DCBA; omite în* B||41—42 Epistolă trămisă de către Crusius, care coprinde povestirea lui He ricus Hilarius[3] ; Charriere, Negociations dela France dans le Levant, III, p. 741 et sq., nota

[1] *corupt, omite :* Hilarius *în C.*

[2] *corupi:* Grecia A.

[3] *corupt:* ilarius *D.*

D; omite în E; Epistolă trămisă de către Crusius, care coprinde povestirea lui Henric Ilarie; Charriere, Negociations de la France dans le Levant, III, p. 741 sq., nota 1 C; Epistola trimisă de către Crusius, care coprinde povestirea lui Henric Ilarie; Charriere, Negociations de la France dans le Levant, III, p. 741 sq. nota 1 *B;* Epistola trimisă de către Crusius, care coprinde povestirea lui Henric Ilarie A || * *Note lexicale în E:* Mazilire = gonirea din scaunul domnesc. — Sobor = conciliul, sfatul bisericesc. — Seraiul împărătesc — palatul sultanului, — Cercase Porțile = cîștigase pe puternicii de la Poarta otomană. — Hărăzi — dărui. ||

108

2 Udriște *DEC;* Udriștea *BA* | Toader *DEC;* Toadăr *BA* jj 4 stolnicul *DEC;* stolnicu *BA* j capetile *DC;* capetele *EBA* JJ 5 trămiseră *DEC;* trimiseră *BA* jj 6 orij *DEC;* or *BA* \ ovi, *DEC;* or *BA* j| 7 cari *DC;* care *EBA* ||| Speste *DEBA;* preste C || 10 fugise *DEC;* fugiseră *BA* || 13 rodirei *DCBA;* rodirii *E* || 14 fieșce *PBA; scris:* fiesce *DEC* | naturei *DCBA;* naturii *E* l\ 15 fieșce *PBA; corupt:* fiesce *DEC* || *17* ei *DEC;* sale *BA* j| 23 ce întunecime *DEC;* ce-ntunecime *BA* || 25 o întărîtată *DEC;* o-ntărîtată 'BA | păreții *DEC;* pereții *BA* | și în *DEC;* și-n *BA* || 26 scîrție *DEC;* scîrțiie *BA* || 27 ei *DEC;* său *BA* jj 29 firei DCBA; firii £ |j 30 închipuirea-și plăsmuiește *DEC;* închipuirea își plăsmuiește *BA* j mai *DECB; omite în A* || 35 roșatică *DEC;* roșatecă *BA* \\ 36 mescioară *DEC;* meșcioară *BA* | rătundă *DE;* rotundă *CBA* || 37 părete *DEC;* perete *BA* || 38 era înfățișat *DEC;* era-nfățișat *BA* || 39 ținînd *DE;* țiind *CBA* | sfîntul *DCBA;* sîntul E||40 boierilor *DEC;* boiarilor BA | domnul *DCAB; omite în E*\\ 41 s-a petrecut BBC; s-au petrecut BA [1567 *PE; eroare:* 1568 DCBA || 42 Constantin Căpitanul, Cronicarul anonim *DCBA; omite în E* \\ * *Note lexicale în E:* — Ispravnici = administratorii județelor. - Vătași de plaiuri = administratori i ținuturilor muntoase. — Boiarini de price = boieri cu idei răzvrătitoare. ||

109

2 îngălbinite *D;* îngălbenite *ECBA* \ și întunecați *DEC;* și-ntunecați BA || 3 le împresura *DEC;* le-mpresura BA | ia un ceas așa înoptat *DECB;* la ceas înoptat A || 5 Ancuței *DCBA;* Ancuții *E)* d-asupra *DEC;* asupra BA | icoanei *DCBA;* icoanii *E* || 6 dupe *DE;* după CBA || 7 vieței B; vieții *ECBA* |j 9 sfînta *DCBA;* sîntă B || 10 casei *DCBA;* casii B || 12 Vîlcei *DC;* Vîlcii BBA [| 13 primi *P; scris:* priimi *DECBA* fj 18 sînt *PEBA; scria:* sunt DC | ce veni *DE;* ce ie veni CBA || 20 despuieți *DECA;* despuiați B || 21 ce, în *DEC;* ce-n BA || 22 departe de țara, de rudele ei *DCBA;* departe de țara și de rudele ei B || 24 biată mama *DEC;* biată mamă BA || 27 genunchi *DEC;* genuchi *BA* J și în *DEC;* și-n BA || 30 ușile *DEC;* ușele BA || 31 crucei DC; crucii *EBA* | Radu BBC; Radul BA || 32 tinereței *DC;* tinereții BBA || 35 să ne încercăm *DEC;* să ne-ncercăm BA || 36] tovarășii *DEBA;* tovaroșii[1] C | chemase DEC; chemaseră BA |j 37 ereau *DC;* erau BBAj cei mai mulți BBC; mai mult BA || 38 de *DEC; omite în BA* Jj 41 și în *DEC;* și-n BA jj * iVote Zex/ca/e ?/? E: - Obraze - figurile unei icoane sau unor persoane de frunte, iar obrajii însemnează orice fețe omenești. — Nemeși = nobili unguri.|j

[1] *Aici, probabil, formă coruptă prin omiterea semnului diacritic din grafia* tovaroșii *frecventa în* C.

110

1 chiliei *DEC ;* chiliii BA | intră răpede *DEC ;* intră repede *BA* jj 2 ne-a înconjurat *DEC* ne-a-nconjurat BA jj 3 dupe *DEC;* după *BA* || 5 d-afară BBC; de afară BA jj 6 Deschideți *DCBA; probabil corupt:* Deschideți B | domniei *DEC;* domniii BA jj 8 Păsați-vă în cale *DEC;* Păsați-vă-n cale BA || 13 păretele *DEC;* peretele BA || 19 dedese *DE;* dase C daseră BA || 21 chindiei *DEC;* chindiii BA | dupe *DEC;* după BA || 23 se răpeziră *DEC;* se repeziră BA || 24 ușei *DCBA;* ușii B || 25 icoanei BBC; icoanii BA || 30 Ancuței *DCBA* Ancuții Bjj31 preste *DC;* peste BBA | iubitului ei BC; soțului ei E; iubitului său BA|| 32 ieșeau *DEC;* ieșau BA |j34 părete *DEC;* perete BA || 35 pe. învelitoare *DEC;* pe-nvelitoare BA jj 36 se îmbrînceau *DEC;* se-mbrînceau BA | se rostogoleau pe scară *DCBA;* se rostogoleau acum pe scară B jj 40 încununa *DEC;* încununau BA | dupe *D;* după *ECBA* j *Notă lexicală în E:* — Panduri bănești = ostași ai banului Craiovei. — Pojarul = focul incendiul,jj

111

1 IV *P; eroare:* Pustnica *DECBA* || 2 Pustnica *P; eroare:* IV *DECBA* || 3 Dupe BC; Dup BBA jj Țării *DEBA;* Țărei *C*\\ 4 fuse DCBA; fu *BA*\\ *1* fiul *PECBA; scris:* fiiul D | aduses *DECB;* aduse A || 8 țării *DEBA;* țărei C jj 10 unei DCBA; unii Bj| 11 se dovedise *DEC* se dovediseră BA jj 12 Țării DCBA; Țărei A || 14 preste *DEC;* peste BA | adăogi *D;* adaos B; adaogă CBA || 18 Ioan-vodă *DEC;* lon-vodă BA |j 19 lucra *DEBA;* lucră *E* || Ioan-vodă *DEC;* lon-vodă BA || 20 - 21 mazilie *DECB;* mazilie A jj 23 Ioan-vodă *DEC;* lon-vodă BA | primi *P; scris:* priimi *DECBA* jj 24 boierii BBC; boiarii BA jj 25 trămise BBC; trimise BA |j 26 să-i vină *DEC;* să-i vie BA || 27 a se amestecare *DCBA; corupt:* a se amestec *E* || 28 mie *PCBA; scris:* miie DB || 29 primire *P; scris:* priimire *DECBA* jj 29-30 au s facă moldovenii *DEC;* au moldovenii să facă BA |j 39 frățînă-s ău *DE;* fraținălui său C frățînălui său BA (| 33 unde în veci *DEC;* unde-n veci BA j colcotea *DE;* clocotea CBA jj 3 să îngrozească *DEC;* să-ngrozească BA || 37 Din raportul solului nemțesc Wysz, de la ma 1568; Hammer *DCBA; omite în E* || 38 Din raportul bailului[1] venețian Barbaro, de 8 iunie 1569; Hammer *DCBA; omite în E* |j 39 Vornicul Ureche *DCBA; omite în E* ||4 Cronicele românești; Hammer *DCBA; omite în E*\\ 41 Vornicul Ureche *DCBA, omite in E* jj 4 Constantin Căpitanul, Dacia, I, IV DC; *omite în E;* Constantin[2] Căpitan, Dacia, I, IV, BA *Note lexicale în E:* — Surghiun = exil. — Voia vegheată = bunăvoință. — Tain = sub sidiu pentru hrană. — Sîrgui = se sili. —Amestecare = formă veche, în loc de : amesteca,

112

1 răpede *DEC;* repede BA | Caracal *DEBA;* Caracal C || 2 pretutindeni *DE* pretutindin<e> C j boierești *DEC ;* boiarești BA | cari *DC ;* care B; carii *BA* \\ 3 fugi *DEC;* fugiseră BA || 4 jeluiri *DEC;* jăfuiri BA j doamnei *DCBA;* doamnii *E* \\ 5 jeluire *DEC;* jăluirea BA || 6 prinde într-o zi *DEC;* prinde-ntr-o zi BA | ori *DEC;* or BA

[1] *Citește în trei silabe:* bai-lu-lui.
[2] *corupt:* Constantip B.

pînă ce *DEC;* pîn'ee *BA* || 8 Chiajna-şi urmă *DEC;* Chiajna îşi urmă *BA* j ticnă *DE;* tihnă *CBA* H11—12 şi întinse *DEC;* şi-ntinse *BA* || 13 negri *P; scris:* negrii *DECBA* || 16 numai *DEC;* numa-n *BA* || 18-19 se împleteceau *DEC;* se-mpleteceau *BA* || 29 zbura în cale *DEC;* zbura-n cale *BA* || 21 şi începuse a înopta *DEC;* şi-ncepuse a-nopta *BA* || 22 printre *DCBA;* prin *E*\ gălbinatece *D;* gălbinatice *E;* gălbenatece *CBA* |j23 trecuse *DEC;* trecuseră *BA* \\ 24 şi, într-un minut *DEC;* şi-ntr-un minut *BA* j hamurile *DEC;* hamutele *BA* || 26 urechea dreaptă *DCBA;* urechea ciulită *E* J| 31 de Ja Misir *DCBA;* de Misir *E* || 34 printre *DE;* dintre *CBA* || 35 părete *DEC;* perete *BA* J| 37 conştiinţei *DCBA;* conştiinţii *E* || 38 bufniţele *DEBA;* bufniţile CjcariB; care *ECBA* | vechei *DCBA;* vechii *E* jj 38-39 fîlfăind *DEC;* fîltîind *BA* jj 40 Pe atunci se afla fugit tocmai în Spania un Nicoîae Basarab, cum se vede în Mag. Ung. *DEBA; omite în E* || 41 Caii de Bugeac se numesc astfel în balade *DCBA; omite în E* jj 29—30 Cuvinte întrebuinţate in baladele poporane publicate de d. V. Alecsandri *DCBA;* Pătrărei şi cincărei se zice de caii de patru şi cinci ani Ejj * *Note lexicale în E:* —Rădvan = trăsură învălită, carîtă. - Bahmeţi = cai de Bugeac, în Basarabia. - Lipcan = curier. — Misir = Egipt, unde sînt cai arăbeşti, jj

113

I Cruce ajută *DEC;* Cruce-ajută *BA* j şoptiră *DEC;* urmară *BA* | să *DECB;* se *A* || 2 dărîmături *DEC; scris:* dărâmături *BA* jj 3 focul *DECB;* focu *A* jj 5 Aşa-i *DEC;* Aşa e *BA* II 6 tocmai *DEC;* tocma *BA* j| dupe *DEC;* după *BA* J| 7 a dat *DEC;* au dat *BA* | pimniţi *DEC;* pivniţi *BA*\\ 8 săpată în *DEC;* săpată-n *BA* || 10 nopţei *DC;* nopţii *EBA* j s-a dus[2] *DEC;* s-au dus *BA* j s-a dus *DEC;* s-au dus *BA* || 13 acestea *DECB;* astea *A* j rumânii *DECB*| românii *A* jj 14 adăogiră *DE;* adăogară *CBA* |j 14-15 fiindcă în *DEC;* fiindcă-n *BA* \\ 15 povestirii *DE;* povestirei[2] *CBA* | se aşezase *DEC;* să aşezaseră *B;* să aşezară *A* [orînduială *DCBA;* rînduială *E* [| 16 dărîmăturilor *DEC; scris;* dărâmăturilor *BA* j| 21 încleştaţi *DEC;* încleştaţi! *BA* \\ 23 acelaşi *DC;* acelaş *EBA* |[24 jăratec *DEC;* jăratic *BA* j Se îndreptă *DEC;* Se-ndreptă *BA* || 25 sub *DEC;* subt BA | muscele *DEC;* muscele *BA* [j 25-26 se adunase *DEC;* se adunaseră BA || 26 la tabără *DEC; omite în BA* || 27 spre *DE;* la CBAj Rîmnicul Vîlcei *DC;* Rîmnicul Vîlcii BBA j 28 două ceasuri *DCBA;* două-trei ceasuri B jj 29 o îngustă *DEC;* o-ngustă BA j'30 se joacă *DE;* se joc CBA jj 32 luncei *DCBA;* luncii B j 33 sînt *PEBA; scris:* sunt *DC* || 34 cealaltă *DECB;* ceealaltă A jj 35 înalte DE; nalte CBA jj 36 părete DEC; perete BA jj 39 sfărîmate *DEC; scris:* sftrBmate BA. j! 40-41 Acolo s-a zidit, mai pe urmă, în vale, Mănăstirea Dintr-un Lemn, şi sus pe munte, Schitul Surpatele *D;* Acolo s-a zidit, mai pe urmă, în vale, Mănăstirea Dintr-un Lemn, şi sus pe munte, Mănăstirea Surpatele C; Acolo s-au zidit, mai pe urmă, în vale, Mănăstirea Dintr-un Lemn, şi sus pe munte, Mănăstirea Surpatele BA; *omite în E* j| * *Notă lexicală în E:* - Muscele = dealurile de la poalele munţilor, jj

114

2 colcotoase *DE;* clocotoase *CBA* || 4 şi însoţeau *DEC;* şi-nsoţeau *BA* | doamnei *DCBA;* doamnii B J| 6 ce în *DEC;* ce-n *BA* jj 10 subt *PBA;* sub *DEC* j lunei *DCBA;* lunii A jj 12

[1] *corupt: omite* în *tn* A.
[2] *corupt:* povestisei A.

rîuleţuiui *DECA; corupt:* rîureţului B | ce abia-l *DECB;* ce-abia-1 A | înveleau DE; învel *CBA* |j 13 mînile DEC; mîinile BA | lîncede *DC;* lîngede EBA jj 14 frunze-ngălbinite *D* frunze-ngălbenite CBA jj 17 Aprodul *DCBA;* Lipcanul B j acelei *DEC;* acelii BA |j 18 îndată *DEC;* şi-ndată BA || 21 sfărîmat *DEC; scris:* sfărâmat BA || 22 vîpăiere BEC; vîpîie BA j candelei *DCBA;* candelii E || 2) plioapele DEC; pleoapele BA jj 24 ei DEC; săi E || 25 vâlcelei[1] BBA; vălcelii E; vîlcelei C | nervilor *DE;* nervelor CB; nevrelor || 27-28 crescuse *DECB;* crescuseră A || 28 subt PBA; sub BBC || 29 de *DECA; corupt:* B || 30-31 crescuse *DEC;* crescuseră BA || 31-32 luptase-mpreună *DEC;* luptaseră-mpreu BA || 32—33 scuturase-mpreună *DEC;* scuturaseră-mpreună *BA* || 34 pustiu *DECB;* pus A | lăcaş *DECB;* locaş E | paserilor DEC; pasărilor BA jj 36 se îndrepta BEC; se-ndrep BA || 40 neobicinuită *DEBA;* neobişnuită C | sub *DEC;* subt BA | lunei *DCBA;* lunii j| 41 bătrînei *DCBA;* bătrînii E |[42 coprinsese *DCBA;* cuprinsese E jj

115

îfîmpotrivă *DECB;* împrotiva A || 2 măgurei *DCBA;* măgurii A j|4 ca într-o *DEC;* ca-nt *BA* | copaciului DB; pomului CBA jj 6 înegrit *DECB; scris:* înnegrit A j ţinînd DE; ţi CBA j în *DCBA;* pe B || 8 icoanei *DCBA;* icoanii B j|9-10 un viers ce suna mai ta mai dulce decît glasurile omeneşti *DCBA;* un viers mai tare, mai dulce sunător decît g surile omeneşti E || 11 şi *DCBA; omite în E* || 12 răsipite *DEC;* risipite BA | desmierdăr DEC; dezmierdările BA jj 14 sub *DEC;* subt BA jj 15 sfînta-ţi*DCBA;* sînta-ţi E || 16 aiuri *DCBA;* aiurind E | subt PBA; sub BEC || 19 ca o milostenie DEC; ca o pomană, c milostenie BA |j 19-20 şi de am păcătuit şi de am fost culpeşă *DE;* şi d-am păcătui de am fost culpeşă C; şi d-am păcătuit şi d-am fost culpeşă BA || 20 dupe D; după *ECBA* 23 jeluiri DE; iăiuiri CBA j lăcrimări BEC; lăcrămări BA j doară DEC; doare BA | v *DCBA;* vro B || 25 primi *P; scris:* priimi *DECBA* || 26 fiului PE; sem: fiiului DCB 27 orice BEC; orce BA (mumei *DCBA;* mumii E || 28 picioarele *DEC;* picerile BA || fiice *DEC;* fiici BA |j 32 am ispăşit, vai! şi eu, păcătoasa-mi rătăcire *DCBA;* am ispăşit, v şi eu, vinovata-mi îndrăzneală, păcătoasa-mi rătăcire B || 34 doamnei *DCBA;* doam B |j 36 sfinte *DCBA;* sînte *E* jj 39 sub *DE;* subt CBA j Chiajnei *DCBA;* Chiajnii E || 40 m *DCBA;* miiii B | pînă în DEC; pînă-n BA || 41 răpede DEC; repede BA | preste *D* peste BA | lunei *DCBA;* lunii E | dodată *DCBA;* îndată E || 42 şi întunericul *D* şi-ntunericul BA || * Ao/e *lexicale în E:* Viers = glas. — Ticăit = nenorocit, chinuit. Zbu rdă = nestatornică, jj

116

2 vâlcea[2] *DCBA;* vale *E* jj 5 ei DC; săi *EBA* \ oţelit *DEC;* oţărit *BA* jj 6 ajunsese ajunseseră BA || 7 să simtă *DCBA;* să simtă E | biruite de nemblînzita lor stăpînă *DC*

[1] scrzs : vtlcelei BA.
[2] scris ; vâlcea *BA*.

biruite de asprimea nemblînzitei lor stăpîne *E* || 10 se legănau *DECB;* să legănau *BA* jj 11 domniței *DCBA;* domniții *E* jj 12 sfintei *DCBA;* sîntei *E* jj 13 scorburea *DEC;* scobitura *BA* j spulberă *DE;* spulbera *CBA* jj 17 Evanghelistul *DEBA;* *scris:* Evangelistu! C jj 18 copaci *DEC;* pom *BA* j mănăstirii *DE;* mănăstirei *CBA* |j 19 zisă *DEC;* *omile in BA*\\ 22 Chiajna își urma *DEBA;* Chiajna-si urma *C* | preste *DEC;* peste *BA* || 25 se întîmpinase *DEC;* se întîmpina-seră *BA* jj26 se lăsase *DEC;* se lăsaseră *BAI* la *DCBA;* în E || 27 ajunse *DECB;* ajunsese *A* || 28 smăcinat *DEC;* zmăcinat BA j o îngrijată *DEC;* o-ngrijată *BA*\ subt *PCBA;* sub DE | se vădea *DEBA;* *corupt:* se vedea C || 30 oștirile *DCBA;* dar ostile £ | i se păreau *DECB;* îi păreau A || 31 molatice *DEC;* molatece *BA* j neîncetat *DEC;* nencetat *BA* jj 33 repaos *DEC;* răpaos *BA* || 37 coprinsă *DCBA;* cuprinsă £ || 40 Tradițiunea *DEC;* Tradiția *BA* j a fost DEC; au fost *BA* jj 41 unde era clădită mănăstirea *DE;* unde e acum mănăstirea *CBA* !j 42 Constantin Căpitanu[1] *DCBA;* *omile în E* jj

117

1 Dimpotrivă *DEC;* Dimprotivă BA I reazimuî *DEC;* reazămul BA jj 2 soartei *DCBA,* soartii *E* [[2—3 juneței *DCBA;* juneții E jj 4 Ioan-vodă *DEC;* lon-vodă BA | dacă *BEC;* daca BA || 5 doamnei *DCBA;* doamnii E | mumei Jor *DC;* mamii lor *E;* *omite în BA* jj 7 boierii *DE;* boiarii CBA jj 8 viitor *DEC;* viitorime *BA* j înstrăinați *DEC;* străinați BA j relei *DEBA;* lelii *E* jj 9 să vină *DE;* să vie CBA jj 10 ca *DECB;* *omile tn A* j să se închine DEC; să se-nchine BA jj 11 rădicară *DE;* ridicară *CBA* || 12 se slobozîră *DECB;* să slobozîră *A* \ snopi *DEC;* znopi BA jj li suflet DE; sufletul CBA j răsipire DEC; risipire BA || 16 să se țină *DEC;* să se ție BA j laturi *DEC;* lături BA j cu *DCBA;* sub B jj 17 nepregetata rugăciune a *DECB;* nepregetată rugăciunea A [munui *DCBA;* mumii Ejj 18 aceștia *DEC;* *scris:* aceștia BA jj 2i boieri *DE;* boiari *CBA* || 21 oștiri numeroase *DCBA;* ostași numeroși B !j 24—25 care, dupe caii lor mărunței și păroși Do-care, după caii lor mărunței și păroși B; care, după bărbile zbiriite ale oștenilor, după caii lor mărunței și păroși *CBA* jj 25 dupe[2] D; după *ECBA* \ dupe* *D;* după *ECBA* 28 jj dupe[2] D; după *ECBA* | dupe* D; după *ECBA* || 27 sînt *DEBA;* *scris:* sunt C|j28 sub BBC; subt BA | Ioan-vodă PE; lon-vodă[1] *DCBA* |j 29 a întipări *DEC:* a-ntipări BA || 30 boierii *DEC;* boiarii BA jj 31—32 cusut cu fir și legat jurîmprejur cu țăruși poleiți *DCBA;* cusut peste tot cu fir, legat jurîmprejur de martaci poleiți și-nțoponat cu un măiug dc aur Bj| 33 un voinic *DCBA;* un matur voinic B jj 38 cu un *DEC:* c-un BA ||37 năstrujită DBB; nestrujită *CA* \ baltag DEC; baltac BA || 40 cu mîna în șold BBC; cu mîna-n șold BA | Li-a *DECB;* Le-a A | pieirei *DCBA;* pieirii Ejj di ei *DECB;* de ei A l^fîrtați *DCBA;* fărtați E || 41 Cronicele românești *DCBA;* *omite în E* jj 42 Vornicul Ureche *DCBA;* *omite în E*\\ * *Note lexicale în E* : — Șalvari = nădragi largi. —Martaci = țăruși i de care se leagă frînghiile cortului. — înțoponat cu un măiug = încoronat cu o sferă. — Ani-nată = atîrnată. — Ghioagă năstrujită = armă compusă dintr-o ghiulea cu țințe mari, pusă în vîrful unei măciuci. — Halal di ei ! = vai de ei 1

corupt : lon-vodă D.

5 socoti *D;* socotit ECBA j mișa *DECB;* mișea A jj 8 pripășită *DEC ;* *omite în BA* , DEC: de la BA j ficiori PBA ; *corupt:* feciori BEC jj 8 moldovanul *PEBA;* *corupt:* m veanul BC || 9 fălos *PEBA;* *corupt:* fălos B; corupi fîlos *C* jj 10 cole *PECBA;* *corupt:* D | poclon *DEC;* plocon BA jj 12 Cîni *DEC;* Cîini BA | liftă DC; litfă EBA || 14 de* *omite în BA* jj 15 vîrtos *DCBA;* vînjos E j blăstem *DE;* blestem CBA || 17 ș-atunc ș-apoi CBA || 18 încercă *DECB;* cătă A | în genuchi BBA; în genunchi C; în coate B scrîșniri *DEC;* scîrșniri BA jj 28 unde *DCBA;* încotro E | să scape *DCE;* se scape BA Ioan-vodă *PE;* lon-vodă[2] *DCBA* jj 29 Ioan-vodă PE; lon-vodă[1] BCBA j iarăși *DEC;* BA |j 31 București 1860 *DE;* *omite în CBA*\\ 32 Din balada Gruie Grozăveanu *DCBA;* *în E* jj 33 Sărbătoarea dela 1 mai *DCBA;* Armindean = sărbătoarea de la 1 mai *E* Constantin Căpitanul, Șincai, Engel și alții *DCBA;* *omite în E* jj * *Note lexicale în E* : - jaf. — Ortoman = vrednic, viteaz. — Poclon = plocon. — Liftă = soi nemernic de oame Sudalmă = ceartă, ocărîre. ||

NOTE

87[5] Biserica domnească din București este așa-numita biseri Curții vechi, situată pe actuala stradă 30 Decembrie, lîngă Piața Un ctitorie a lui Mircea Ciobanul, zidită în prima lui domnie (1545—1 Biserica atribuită lui Bucur după o tradiție urmată de Odob nu este decît paraclisul (bolnița) din cimitirul mănăstirii Eadu v zidită pe la mijlocul secolului al XVIII-lea pe o mucbe îngustă de între malul drept al Dîmboviței și colina Eadului vodă, azi pe Eadu vodă.

87[10] Constantin Căpitanul, *Istoriile domnilor Țării Românești,* *Magazin istorie pentru Dacia,* 1 (1845), p. 181—182 : „Mircea vodă, d nind într-acest rînd 2 ani, au murit și l-au îngropat în Biserica domne în București"; Cronicarul anonim, *Istoria Țării Românești de cîn descălicat românii, ibid.,* p. 273—274 : „Și au domnit Mircea vodă 5 și 8 luni, murind în scaun; îngropatu-s-au în Biserica domneasc București septemvrie 21 anul 7068" [= 1559]. Deși indică a două izvoare cronicărești, Odobescu a folosit pentru pasajul resp din povestirea sa mai'ales datele din [J. Chr. v.] Engel, *[Gesc von Moldau und Wallachey,* I. Theil, Halle, 1804, p. 222 urm.], intermediul lui Gh. Șincai, *Hronica românilor,* t. II, Iași, 1853, p. 2 207 : „Prea vestitul' Engel [notă: Engel, în *Hist. Valach.,* par p. 222 seq.] încă scrie : „Nu mult s-au folosit Mircea vodă cu căl giurămîntului său, pentru-că și el au murit în 25 septembrie din 1559, și cum zice *Hronica* lui Eilștih, tocma călătorind în Ardeal, vrea să ceară pre pribegi Trupul lui s-au dus în Valahia și s-au î pat în biserica în care au obicinuit a se îngropa domnii". Acest izvor tează atît călătoria în Ardeal, cît și scopul ei : întoarcerea boierilor pri După Engel e luată și data morții lui Mihnea (25 septembrie), luna însă copiată sau imprimată greșit în nuvelă (februarie). Trimiterea pe

[1] *corupt:* lon-vodă D.

data morții la Constantin Căpitanul și Cronicarul anonim nu corespunde : primul nu indică această dată, iar al doilea însemnează : 21 septemvrie.
87_{16} [J. Chr. v.] Engel, *[op. cit.,* p. 221] a fost folosit iarăşi prin intermediul lui Şincai, *op. cit.,* p. 204 : ,,Mircea III, carele era ca un mazîlit în Țarigrad, oblicind de moartea lui Petru II, precum arată prea vestitul Engel [în notă : Engel, în *Eist. Valach.,* part. I, p. 221 seq.], la atîta au adus pre Eustan Veziriul cel mare, de iarăşi el s-au făcut domn, nu a treia ci a patra oară de-i vom socoti şi domnia cea din anul 1511".

87_{18} Prigoana lui Mircea împotriva boierilor este astfel relatată de Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 181—182, de unde (fără să menționeze sursa) şi-a luat informațiile Odobescu : ,,Iar au venit Mircea vodă domn de la Poarta Turcească, pentru a căruia venire auzind boierii, cei mai mulți au fugit în Țara Ungurească, anume cel mai mare Stănilă Vornic cu alți boieri şi cu toată curtea. Deci văzînd Mircea vodă că au fugit atîtea boiari, au trimis de i-au chemat cu jurămînt că nu le va face nimic rău. Ei, încredințau du-se în cuvîntul lui, au venit cu toții de i s-au închinat. Iar cînd au fost la martie 3, au chemat boiarii, vlădicii, episcopii, egumenii, cu cuvînt ca acela că are să se sfătuiască de nişte trebi de ale țării şi ale Domniei. Mircea vodă învățase beşlii şi turcii carii avea cu dînsul să fie gata şi în ce ceas le va porunci, să fie gata a face năvală, să tae pre boiari şi pre călugări ; şi aşa au făcut. în vreame ce au văzut că s-au strîns cei chiemați, au dat poruncă şi au intrat cu săbiile întrînşii, ca nişte lupi în nişte oi, de i-au omorît pre toți cîți s-au întîmplat acii. Ceilalți boiari carii n-au fost acii şi au auzit de peirea a celorlalți, cu toții au fugit iar în Țara Ungurească". Mai sumar, aceste împrejurări sînt relatate şi de Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 272—273 şi de Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 205 [după Engel, *op. cit.,* I. Theil, p. 221 şi urm.]. Cele mai complete informații, utilizate de Odobescu, le dă însă Constantin Căpitanul.

87_{19} Motivul duşmăniei lui Mircea împotriva boierilor (răzbunarea omorîrii tatălui său) este dedus de Odobescu din filiația inexactă a acestuia din Mihnea cel Eău, pe care i-o indicase Şincai (,,Mircea III Ciobanul, feciorul Mihnei"), *op. cit.,* t. II, p. 186 şi celelalte surse cronicăreşti, cf. şi notele 67_{22} şi 68_{6} la *Mihnea vodă cel Eău.*

88_{x} Descrierea curții domneşti este reluată mai amplu în partea a Il-a a nuvelei. Pentru izvoarele acestei descrieri a se vedea nota 95_{20}.

88_{8} Pentru alaiul înmormîntării lui Mihnea, Odobescu ia elemente din D. Cantemir, *Descrierea Moldaviei,* Partea a 2-a, *Politica,* cap. X, *Despre îngroparea Domnilor cînd mor în scaun,* trad. rom., ed. a 2-a, Iaşi, 1851, p. 199 : ,,Partea bisericească merge înainte şi cîntă cîntările îngropării după obiceiul Bisericii Eăsăritului; şi pe amîndouă părțile merg ostaşii cu puştile şi cu steagurile întoarse, arătînd cu toți jelire în fețele şi întru îmbrăcămintea lor".

88_{21} Odobescu trece drept fii ai lui Mircea Ciobanul pe Petru Şchiopul (care a domnit în Moldova între anii 1574—1577, 1578—1579 şi 1582—1591) şi pe Alexandru (care a domnit în Țara Bomânească între 1568—3577)/Eroarea lui Odobescu provine tot din Şincai care notează (după Engel, *op. cit.,* p. 222) în *Hronica românilor,* t. II, Iaşii, 1853, p. 207 :,,Petru (III) feciorul Mircei (III), cu porecla Şchiopul, au domnit de la anul 1560

pînă la anul 1567", apoi, la p. 222 (tot după Engel, *op. cit,* p. 223 : „Al
sandru (II), fratele lui Petru (III), feciorul lui Mircea III de la anul 1
pînă 1577". în realitate Petru care a domnit îndată după Mircea Cioba
a fost fiul acestuia, Petru cel Tînăr, urmat la tron nu de fratele, ci de v
său de gradul al III-lea Alexandru (1568—1577). Petru Şchiopul care
domnia în 1574 este fiul lui Mircea, la rîndul său fiul şi asociatul la dom
al lui Mihnea cel rău. Aceeaşi confuzie o permiteau şi alte izvoare ale
Odobescu, anume Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 183 cînd spune
Petru cel Tînăr ,,au domnit ani 8 şi l-au mazîlit turcii şi s-au dus la Ț
grad şi în locul său au pus pe *frate-său* (subl. ns.) Alicsandru vodă"
Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 274 (acelaşi text). Identitatea celor
Petru este confirmată apoi de *Cronica anonimă* prin cuvintele : „Ear
au fost al patrulea an din domnia lui *[sc.* Alexandru, *n.n.],* luînd frate
Petru domnia la Moldova..." Aci este vorba într-adevăr despre fra
său Petru Şchiopul, care domneşte pentru prima oară. Dar şi Consta
Căpitanul îi consideră acelaşi Petru (cel Tînăr) care domnise în Țara Bo
nească după Mircea Ciobanul, scriind : „împăratul şi curtea împărăte
au dat Domnie lui Patru vodă, fecior Mircii vodă, care au fost şi în
Bomânească domn mai înainte" *(op. cit.,* p. 213). Confuzia între cei
Petru, ca şi între părinții lor, a stăruit în istoriografia românească pîn
1915, cînd St. Mcolaescu, publicînd studiul său *Petru vodă cel Tîn*
Petru vodă Şchiopul. O chestiune controversată din istoria românilor (E
1915, 32 p.), a stabilit adevărul istoric, corectînd astfel o eroare pe
de altfel o semnalase şi X. Iorga cu trei ani mai înainte *(Neamul r*
nesc literar, 1912, sept. 30). Odobescu însuşi va exprima ulterior nedu
rirea de a nu întîlni în tabloul ctitorilor din biserica mănăstirii Snago
Alexandru, pe care îl ştia fratele lui Petru Şchiopul, alături de părintel
Mircea Ciobanul. Descriind tabloul amintit el arată că „Acest Mircea nu
cel Bătrîn, ci poate *Mircea Ciobanul,* fiul Mihnei, cum pare a o d
portretele ce urmează. De partea stingă a uşii stă Io Petru Voevod,
tînd într-o mînă o basma roşie cu bordura de fir, şi-n cealaltă, o cruc
trei răscruci (una mai mare, la mijloc şi alte două mai mici, sus şi
Lîngă dînsul stă un tînăr, Io Eadu Voevod şi apoi altul şi mai mic de
Io Mircea Voevod. în sfîrşit, la margine, tăiat în mare parte de uşa
rală care dă trecere din advon la choră, este chipul Doamnei Chi
purtînd ca toate celelalte portrete, o coroană naltă de aur pe cap <
Negreşit că din aceste deosebite personaje e lesne a recunoaşte pe Mi
soțul Chiajnei şi pe fiul lui Petru Voievod Şchiopul <*sicl*>. Dar
sînt tinerii Eadu şi Mircea Voievozii ?... Ştim că Petru Voievod Şc
a avut de frate pe Alexandru Voievod. Avut-a el oare şi alți doi, anume
[eroare pentru Eadu, *n.n.]* şi Mircea care au murit tineri? Se poate
atunci, de ce lipseşte portretul lui Alexandru Vodă care, el era fratel
mare?" *(Cîteva ore la Snagov,* în *Revista română,* 2 (1862), p. 3
tablou figurau de fapt Petru cel Tînăr, Mircea şi Eadu, cei trei fii
Mircea Ciobanul.

88_{26} Pentru cele două fiice ale lui Mircea, vezi *infra,* nota 95_{1r}
88_{32} Dimitrie Cantemir, *op. cit.,* partea a 2-a *Politica,* cap. XIX,
obiceiurile îngropării în Moldova, p. 278 : „Şi în ochii cailor pun mu
ceapă sau praf de puşcă ca să se arate ca cînd ar plînge şi caii ase
ca oamenii pentru moartea stăpînului lor". Alte elemente de descrie

luate din aceeaşi sursă, Cap. X, *cu. supra,* p. 199 : „Mai în urma alaiului este muzica ostăşească amestecată cu dobe, care dau un sunet jalnic, fiind slăbănogite".!

89_{3} Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 211 — 212 : „Şi au făcut Aliesandru^ vodă den jos de Bucureşti o mănăstire, hramul Sfînta Troiţă, care nepotă-său Eadul vodă, mai în urmă, o au stricat- den temelie şi o au^ făcut mănăstire mare precum să vede". Indicaţia asupra „micului orăşel ce abia atunci începuse, numai pe malul stîng al gîrlei, a se împlini", corespunde faptului că Bucureştiul devenise capitala Ţării Eomâneşti abia sub Mircea Ciobanul, care strămută aci reşedinţa domnească, de la Tîrgovişte.

89_{4} [J. Chr. v.] Engel, *[op. cit.,I.* Theil, p. 217, *apud* Gh. Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 187]: „Au făcut o biserică în Bucureşti, ce se cheamă Ghiced". în ediţia a 4-a a *Scenelor istorice,* voi. I, Bucureşti, 1887, Odobescu completează nota cu cuvintele : „să numi prima biserică din Bucureşti, adică actuala biserică Curtea Veche". *Ghiced* (în turceşte, corect: *ghecet)* înseamnă de fapt „trecere", iar numele bisericii s-ar explica prin aşezarea ei la unul clin punctele de trecere peste Dîmboviţa. De aci, poate, sensul metaforic de *sentinelă,* strajă, dat de Odobescu '(Cf. Struteanu, *ed. cit,* p. 561).

89_{6} Cf. D. Cantemir, *op. cit,* trad. rom., partea a 2-a, Iaşi, 1851, p. 199 — 200 : „Şi cu această rînduеală îl duc pe dînsul la biserica cea mare, şi pînă cînd se cîntă prohodul, îl pun gios lîngă strana aceea întru care au şezut el în vieaţă < . . . >. După săvîrşirea cuvîntului se apropie de năsălie toţi arhiereii, egumenii, boierii cei mari şi cei mai mici şi toţi aceia carii au fost în slujbile lui, si îi sărută mîna dreaptă şi crucea care este în mîna aceeea".

89_{21} Badea Clucerul făcea parte dintre pribegii scăpaţi în Ardeal,diîpă ultima tentativă, de la 3 martie 1558, a lui Mircea, de a ucide pe boierii adversari. întors în ţară în primele zile după moartea acestuia, cade la Şerpăteşti în lupta cu boierii credincioşi lui Petru cel Tînăr şi Doamnei Chiajna (cf. Constantin Căpitanul, *op. cit,* p. 181—182' şi 'Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 273—274).

90_{4} Epitetul dat de Badea Clucerul lui Petru Şchiopul aminteşte de basmul *Făt-frumos cel ghebos,* cules şi publicat de Petre Ispirescu, a cărui activitate Odobescu o va urmări şi sprijini mai tîrziu (vezi *Prefaţa* scrisă pentru *Poveştile unchiaşului sfătos).* Utilizarea acestui element folcloristic într-o perioadă cînd basmul nu fusese încă publicat indică un mijloc direct de informare a lui Odobescu asupra basmelor româneşti.

90_{17} Descrierea încheierii înmormîntării utilizează iar informaţii din Cantemir, *op. cit,* p. 200 : „Şi isprăvindu-se aceasta se slobod tunurile şi se bat mehterhanelele, cu care este amestecat vuetul clopotelor şi aşa se face un vuet încurcat, care nu se sfârşeşte pînă cînd este mormîntul aco-perit deplin".

90_{23} „Cucernica jale" a lui Eadu Socol nu se explică faţă de senti-mentele cu care intrase în ţară „cu ura în inimă, cu dispreţul isbîndei pe buze, cu hotărîrile cele mai sîngeroase". Astfel de inadvertenţe justifică ipoteza unei versiuni anterioare care nu ni s-a păstrat.

90_{26} „Turca de samur cu surguciu" purtată de Eadu Socol amin de gugiumana „de blană, lăsată la o parte pe stînga, în forma căc ţurcăneşti, numai ceva mai ovală şi împodobită în partea dreaptă cu frumos surguciu cu pietre scumpe'', descriere cunoscută de Odobescu ÎL Bălcescu, *Buletin despre portretele principilor Ţării Româneşti Moldaviei ce se află în Cabinetul de Stampe de la Biblioteca Regală din* în *Magazin istoric,* 4 (1847), p. 214.

91_{4} Mulţumirea adresată de Anca lui Eadu Socol nu are obie nu corespunde vreunui gest al acestuia în favoarea ei în cursul inciden provocat de boierii pribegi în biserică.

91_{17} Odobescu citează ca izvoare ale informaţiilor sale despre pe Engel, *Analele Secuilor,* Fr. Forgaci, Verantie şi Şincai. Primele surse sînt toate copiate şi reprezintă referinţele 1—4 ale textului p. 204—205 din Şincai, pe care îl reproducem în nota următoare. A izvoare sînt însă greşit plasate de Odobescu pentru informaţia referi la solia lui Socol pe lîngă Isabela. Sursa lui Odobescu a fost în caz faţă numai Gh. Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 203, care consemnează referit Socol: „Trimis-au fost şi Petru II Domnul muntenesc pre vornicu Socol, precum scrie Filştih [în notă : Filştih *apud* Engel, *l.c.* < = *Valach.,* part. I, p. 220>], înaintea Crăiesei pînă la Leopoiu, cu care cu cei mai nainte zişi au venit Crăieasa dimpreună cu fiiul său şi au i în Cluju în 22 octombrie din anul 1556".

91_{19} Şi aceste izvoare (Sigler şi Fr. Forgaci) provin tot din Ş *op. cit.,* p. 204. Ooroborînd sursele indicate în nota precedentă cu ce faţă, informaţiile de care s-a folosit Odobescu, prin Şincai, *op. cit,* p. 2 205, sînt următoarele : „Despre Petraşcu sau Petru II Domnul mu nesc scrie Sigler [în notă : Sigler, *apud* Stephanum Katona, p. 103 au murit în 24 dechemvrie din anul 1557, în Bucureşti, nu fără de p că au fost otrăvit, şi zisa lui o întăreşte nu numai Franţisc Forgaci notă : Franc. Forgacs *apud eundem* Katona, Tom. IV sive potius X p. 66], ci şi fapta vornicului Socol, carele îndată au vrut să fie do locul lui, cum se va arăta la anul viitor". Apoi, continuă Şincai: 1558. După ce au otrăvit Socol vornicul pre Petru II, cum s-au zis la trecut, vrea însuşi să fie Domn Valahiei, ci Mircea III, carele era mazîlit în Ţarigrad, oblicind de moartea lui Petru II, precum arată vestitul Engel [în notă: Engel, în *HistWalach.,* part. I, p. 221 seq.], la au adus pre Eustan veziriul cel mare, de iarăşi el s-au făcut domn treia, ci a patra oară, de-i vom socoti şi domnia cea din anul 1511, şi au căpătat ostaşi turceşti, carii să-1 ducă în scaunul Valahiei. înţel Socol vornicul cu boierii cei ce ţinea cu dînsul de a patra domnie a III au fugit în Ardeal, căci zic *AnnalU secueneşti* [în notă : Mss. *A Siculici,* ad. h.a.] : „în anul acesta 1558 au eşit în Ardeal Voevodul tenesc cu bogăţia lui cea mare şi cu muierea sa, pre care l-au trin Poartă cu toate bunurile lui". Dară mai chiar şi mai bine scrie Fr Forgaci, la Katona [în notă : Franciscus Forgacs *apud* Katona, To p. 66], că boierul Socol, după ce au otrăvit pre Petraşcu, s-au r domn în locul lui, ci Soliman l-au alungat din Valahia; iară Soco încredinţat toată avuţia lui Franţisc Kendi, şi după aceea au mers la grad, unde au şi perit şi Franţisc Kendi după aceea n-au vrut să în

averile acelea muerei şi pruncilor lui Socol". Pentrucă şi Verantie [în notă : Verantiis, *apud* Katona, p. 294] aşa scrie : „După ce s-au tăiat Franţisc şi Antonie Kendi, cum se va arăta acuşi". Istvanfi [în notă : Istvanfi, lib. 20, p. 388] încă aşa scrie despre dînşii: „Bunurile lor care era prea mari s-au luat pre sama fiscului. Se zice că nenumărat aur şi argint s-au aflat la Franţisc Kendi, şi că vistieria lui Socol prinţului Valahiei, carele fugise la el de frica lui Soliman, încă la el s-au înecat după moartea lui Socol. Aflatu-s-au la Franţisc Kendi nenumărate dobitoace şi o mie şi mai multe stoguri de bucate, care plătea sute de galbeni şi mai multe altele".

92[x] în următoarele trei note Odobescu repetă referinţele la Constantin Căpitanul şi Cronicarul anonim, izvoarele sale asupra încercărilor boierilor pribegi de a înlătura pe noul domn Petru şi asupra bătăliilor date în acest scop la Eomâneşti şi Şerpăteşti. Textele sînt următoarele : „Iar boierii pribegi, auzind că au murit Mircea vodă, au strîns cîtăva oaste şi au venit peste munte. Boierii Mircii vodă încă ş-au strîns ostile şi le-au eşit înainte la sat la Eomâneşti; acolo avînd răsboiu au biruit pribegii şi au fugit boiarii Mircii vodă cu Doamna Mircioae şi cu fii-său Patru vodă peste Dunăre. Şi iar s-au întors boierii Mircioaii cu oşti îndărăt şi s-au întîmpinat cu pribegii la Şărbăneşti şi bătîndu-se au biruit pre pribegi. Acolo au perit Badea Cluceriul şi alţi boieri de ai pribegilor. Şi au venit Doamna Chiajna cu fii-său Patru vodă în scaun în Bucureşti"' (Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 182). Cronicarul anonim relatează faptele cu aproape aceleaşi cuvinte : „Deacii cînd fu a doua săptămînă puţinei boiari, ce au fost scăpat preste munte, ei au venit cu puţină oaste, de au făcut răsboiu cu boiarii Mircii vodă, la satul Eomâneşti, şi fu izbînda pribeagilor. Ear Doamna Chiaşna a Mircii vodă şi cu fii-său Petru vodă, au fugit preste Dunăre. Ear boiarii ei au rămas la Giurgiu şi ear au venit al doilea rînd de au făcut răsboiu cu pribeagii la sat la Şerpăteşti, şi fu izbînda a boiarilor Mircii. Atuncea au pierit Badea Cluciarul şi alţi oameni de ai pribeagilor, şi au venit Doamna Chiaşna cu fii-său, Petru vodă, în Bucureşti" *(op. cit.,* p. 274). Despre ajutorul aşteptat de pribegi de peste Olt, Odobescu ştia din informaţiile date de aceleaşi două izvoare *(loc. cit.)* cu privire la pregătirile făcute acolo de către „alţi boiari pribeagi pe apa Oltului", cu care Petru se va lupta la Boiani.

93[n] Eaportul ambasadorului Austriei, Albert de Wyss, citat de J. von Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* 2. verbess. Aufl., II. Bd., Pesth, 1834, p. 373. Hammer nu dă textul raportului ci numai extrage informaţiile: „...der wallachisehe <Woiwoda> Peter Myrtsche, erst drei und zwanzig Jahre alt, wurde wegen der Beschwerden des Landes gefesselt nach Constantinopol gebracht. Er brachte vier Millionen Aspern, d.i. achtzigtausend Ducaten, wovon die Hälfte der gewohnliche Tribut, die andere ausserordentliches Geschenk war, womit er, oder vielmehr seine Mutter, ein eben so ausgelassenes als rankevolles Weib, die Gnade der Pforte zur erkaufen hoffte". Pasajul citat se referă de fapt la evenimente ulterioare venirii la tron a lui Petru, fiul Chiajnei şi anume la încercarea de reluare a domniei după mazilirea lui (1568). în *Catalogul bibliotecei lui Alex. I. Odobescu,* scris de mîna lui, figurează, la litera H nr. 2 ediţia germană a cărţii lui Joseph von Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* Zweite, verbesserte AufL, Pesth, 1834—1836, 4 voi., iar la

nr. 56, ed. a 2-a a traducerii franceze a lui Dochez, (Paris, 1844) care Odobescu poseda trei volume. Citatele corespund ediţiei a 2-a mane care dă referinţe mai complete decît traducerea franceză. Fi neîndoioasă utilizarea 'originalului german de către Odobescu, comple referinţele după această ediţie.

93[12] *Istoria fraţilor Tunusli* nu putea fi consultată la data alcăt nuvelei decît după originalul grecesc flo-Topia T % TUOAITIXTJ yecoYpacptXY), sxSoGsiaa TOOV TL^LLCOTOCTCOV xal cptXoysvcov auraSsXcpwv IGUVOU Viena, 1806), care nu este însă consemnată în *Catalogul bibliotecii* Odobescu. Iată textul după *Istoria Ţerei Româneşti de la cea mai v a sa întemeiere pînă la 1774,* trad. rom. de Gh. Sion, Bucureşti, 1 p. 70, care cuprinde următoarele date asupra tributului Ţării Eomân „Anul 1383—3000 bani roşii de Mircea vodă la început. 1460—1000 beni, la a doa închinare a ţerei sub Laiotă vodă". Data greşită (1 a domniei lui Mircea cel Bătrîn este consemnată la fel şi în Cronic anonim, *op. cit,* p. 233 („Mircea vodă Bătrînul <... > făcut-au şi monăstire din Cozia, şi s-ta monăstire Cotmeana, cînd era anul (1383)") şi în Constantin Căpitanii, *op. cit,* p. 95 („Domnia Mircei v l<eat> 7891 [= 2383, eroare provenită din transcrierea cifrei chir 6 prin 7, frecventă la Bălcescu, editorul cronicei, corectată de altfe errata voi. I din *Magazin istoric]).*

93[14] Textul Cronicarului anonim *op. cit.,* p. 274 este acesta: „Atu au venit Ştefan vel Portariu de la Poartă, de au adus steag lui Petru de domnie nouă, să fie în locul tăţîne-său, Mircii vodă". Aceeaşi infor ţie în Constantin Căpitanul, *op. cit,* p. 182.

93[18] Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 182 relatează astfel lupt la Boiani: „Deci n-au trecut vreme multă, ci au venit alţi pribegi pre Oltului, anume Stanciul Bengăi, Matei al Margăi, Eadul logofătul, V şi alţii cu ei, cărora le-au şi eşit Patru vodă la Boiani, şi avînd Patru mulţi turci cu el, bătîndu-se ostile, au biruit pre pribegi şi s-au întors D nul ia scaun". Cronicarul anonim, *[op. cit,* p. 274] : „Şi trecînd o s mînă ear au venit alţi boiari pribeagi pre apa Oltului, anume S ciul Bengăi şi Matei al' Margăi şi Eadul şi Vîlsan şi alţii, făcînd r cu Petru vodă la sat la Boiani, avînd lîngă dînsul mulţime de turc fu izbînda lui Petru vodă, murind mulţi oameni".

94[5] Odobescu a folosit pentru acest pasaj din povestirea lui multe texte din [J. von] Hammer, *[op. cit],* privind origina străi demnitarilor turci. Textele sînt următoarele : „Fast zu gleicher brach Mustapha Sokollovich, der Neffe des Grosswisirs Mohammed Statthalter von Bosnien, in Kroatien ein, um von dieser Seite dem S Zapolya's in Siebenbtirgen Luft zu machen. Mustafa war, wie sein O Mohammed, zu Sokol, d.i. dem Falkennest, geboren" (Hammer, *op* II. Bd., p. 309); „Die Nachfolger des Armeniers Chalil war der Bo Chosrew, ehemahls Silihdar. . ." *(ibid., III.* Bd., p. 64); „Zu Statth von Ägypten [wurde, *n.n.]* Sinanpascha ernannt, ein unwisse halsstärriger, egoistischer Albanesen" *(ibid.,* II. Bd., p. 391); „D Pascha, ein geborner Albanes^r" *(ibid.,* I. Bd., p. 538); „Eustem's N folger als Grosswessir war an Gefälligkeit, Leutseligkeit, Frohsinn Uneigennutzigkeit ganz das Gegentheil seines Vorfahrs, des finst

geizigen Kroaten, Aii, der bisherige zweyte Wesir <... > Seiner Wohlbeleibtheit willen insgemein der Fette oder der Dicke genannt..." *(ibid.,* II. Bd., p. 278); „Nach dem Tode des Kapudanpascba Sinan, des Bruders Bustern's, welcher Bald nacli der Absetzung seines Brnders von der Grosswesirs, wiirde gestorben, war der Oberbefehl osmanischer Flotten dem Piale, einem gebornen Kroaten, iibertragen worden" *(ibid.,* IL Bd., p.291); „zwey ungarische Knaben, Brdder, Sclaven, unter Selim erst zu Moslimen beschnitten, und dann, weil der Sultan mit ibrem Dienste als Pagen so ausserordentlich zufrieden, fur den des Haremes verschnitten, hiessen der jiingere Dschaafer und der âltere Ghasnefer" *(ibid.,* II. Bd., p. 442); ,,Wâbrend derselben kreutzte Piale mit der Flotte gegen Bhodos und vom Beglerbege Algiers, dem calabriscben Eenegaten Ochiali <... > lief die Siegesbotseliaft ein..." *(ibid.,* II. Bd., p. 411); ,,... seine Stelle, zugleicb mit der Beglerbegscbaft von Eumili, dem Vorsteher der kaiserlichen Pagenkammer und Oberst-Falkonier Ibrabimpascba... verlieben warden. Sohn eines griecbiscben Scbiffers von Parga..." *(ibid.,* II. Bd., p. 34); „Als Mohammed II. Mitylene eroberte, siedelte sich der rumilische Sipahi^ lakub von lenidschewardar, auf der Insei an. Von seinen vier Sohnen, Ishak, Urudsch, Ohifr (nachmals Chaireddin Barbarossa , Elias.. ." *(ibid.,* II. Bd., p. 125). Pentru culegerea tuturor acestor informații Odobescu a trebuit să parcurgă cu atenție cîteva volume din lucrarea lui Hammer şi în special t. II în care se expune domnia lui Suleiman al II-lea Magnificul (1520—1566). Indicațiile uneori neconcordante (ex. : Piale era croat, nu ungur, Djafer ungur, nu rus, sub Selim al II-lea, iar nu sub Soliman etc.) îngăduie însă şi supoziția unei alte surse care concentrase, poate tot după Hammer şi Oantu, citați de Odobescu, informațiile asupra demnitarilor otomani de origine creştină. Prin C&sar Cantu, *Histoire universelle,* trad. par Eugene Arnoux et Piersilvestro L^opardi, t. XIV, Paris, 1847 (descrisă de Odobescu în *Catalogul bibliotecii* sale la litera O nr. 6), sînt confirmate informațiile despre Ibrahim şi Khaireddin : „Un Grec enleve ă Parga, sa Patrie, par des corsaires, et vendu ă une veuve des environs de Magn^sie, avait 4t£ eleve par elle dans l'islamisme sous le nom d'Ibrahim. Appel£ au service de Soliman <... > il se concilia tellement ses bonnes grâces, que Soliman le nomma Grand vizir, et beylerbey de Eomeiie; le sultan er£a meme pour lui la nouvelle dignit6 de seraskier ou g6n6raiissime" *(op. cit.,* t. XIV, p. 225); „Les deux freres Ourandj et Khaireddin Barberousse, redoutables pirates de Lesbos..." *(ibid.,* p. 229),

94$_{27}$ [H.] Scherer, *Istoria negoțului,* lucrare indicată sumar, cu titlul tradus, de Odobescu, se găseşte în *Catalogul bibliotecii* lui (litera S, nr. 81). Descrierea cărții este : *Histoire du commerce de toutes les nations, depuis les temps anciens jusqu'ă nos jours.* Traduit de l'allemand par H. Bichelot et Ch. Vogel, T. I—IL Paris, 1857.

95$_{x}$ Una din sursele lui Odobescu privind familiile greceşti influente pe lîngă Poartă poate fi acest pasaj din Gh. Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 229 : „Tot întru acest an ***[sc.*** 1575] scrie Gherlachie către Crusie [în notă : *Epistola* Gerlachii ad Crusium Constantinopoli missa an. 1575, Tubinga] aşa: «Mai sînt încă puține familii dintre nobilii greceşti, doi frați

Paleologi, dintre carii unul pentru gonirea şi pisma lui Mihail Cantac
zenul, vameşului celui mai mare, s-au dus la Hanul tătărăsc, doară cu
natul său, celalalt cu feciorii săi locueşte în Pera preste mare. A Cantac
zinilor sînt două case : una în Pera, alta în cetatea Anhialu, lîngă Mar
Neagră. Am aflat în anul dintîiu un bătrîn în Patriarhat, carele ştiea it
lieneşte şi greceşte şi nu de mult s-au făcut călugăr în Muntele cel Sfî
A de Baliiîor sînt două case, şi din neamul lui Asan numai muieri sî
Vezi — comentează Şincai — cum s-au stins neamurile cele vestite".

95$_{17}$ Cele două fiice ale Chiajnei sînt Anca şi Marina (nenumită
Odobescu), care urmau să se căsătorească, prima cu Andronic Canta
zino, a doua cu Stamate, nepotul Patriarhului loasaf. Mircea Ciobanu
avut cinci fete (Alexandra, Anca, Marina, Stana şi Dobra). Odobe
aminteşte numai două, deoarece despre căsătoria acestora culege inf
mații din Şincai *(op. cii.,* t. II, p. 218—219). în realitate Anca a fost că
torită cu Eadu Socol cîțiva ani, apoi cu Banul Neagoe, iar Marina
însuşi Mihail Cantacuzîno, nu cu fiul (în nuvelă fratele) acestuia. în a d
sa căsătorie (după despărțirea de Şeitanoglu descrisă în nuvelă) ea dev
soția unei rude a patriarhului loasaf, anume Stamate Paleologul, ceea
a atras mazilirea lui Petru, exilarea Doamnei Chiajna şi depunerea Pa
arhului.

95$_{20}$ în prima ediție a *Doamnei Chiajna* din *Revista Carpaților,*
(1860), t. I—II, această notă apare cu indicația exactă : „Henricus H
rius şi Crusius, *Turco-Graecia,* citați de Şincai". Schimbarea lui *şi* cu
în edițiile ulterioare este evident o eroare, deoarece nu Hilarius este c
de Crusius, ci invers şi amîndoi de Şincai. Textul lui Gh. Şincai, *op.*
t. II, p. 218—219 este următorul: „Tot întru acest an s-au măzăli
loasaf II, Patriarhul Țarigradului, de Soborul Besericii Băsăritului
scrie Crusie [în notă : Martinus Crusius în *Turco-Graecia,* p. 274], în
sobor au fost de față şi s-au iscălit, precum arată Lecvien [în notă :
quien, în *Oriente* Christiano] : Anania Episcopul Strumiții, Partenie Mi
politul Drăştiorului, Arsenie Mitropolitul Tirnovului şi Paisie Arhie
copul Ahridei. Dară pricina măzălirei lui n-au fost care o dă Soboru
au fost aceasta carea o spune Henric Ilarie [în notă : Henricus Hilar
Bector Scholae Cellerfeldensis în *Excerptis e Chronico Cyprii,* p. 410 s
zicînd : „Pricinile măzălirei Patriarhului loasaf II nu sînt care le a
Soborul, ci acelea sînt numai minciuni, iscodite de Mihail Cantacuzea
grecul cel puternic, pre carele îl numia Arhonta. Iară pricina măză
Tui cea adevărată este aceasta : Era o Doamnă văduvă în Valahia, al c
bărbat, Domnul țării (adecă Mircea III cum scrie grecul la Crusie [în n
Crusius, Z.c] din carele sînt aceste) murise mai nainte. Aceea avea
cucoane foarte frumoase şi vrea să le mărite în Țarigrad. Drept aceea
sese în taină către Patriarhul loasaf ca să-i capete doi tineri, după
să-şi poată mărita cucoanele. Au şi aflat Patriarhul pre doi tineri,
pre Stamatie nepotul său din frate, tînăr frumos şi pricopsit şi b
şi pre Andronic, fratele lui Mihail Cantacuzenul. Aceştia amîndoi au
în Valahia cu cîte 40 de călăreți. Stamatie fiind iubit, lesne s-au şi
torit. Cu Andronic mai mult s-ş,u lucrat, pentru că nu plăcea cuco
dintru început, şi pentru bătrîhețele, şi pentru făptura lui; totuşi
făcut căsătoria între ei. Pre cale au început a-şi mustra muierea Andro
pentrucă nu s-au arătat cu mai mare dragoste dintru început. Drept a

dînsa de pre cale au şi scris mîne-sa să trimită să o iea îndărăpt, că almintrelea se va omorî însa; drept aceea au şi trimis mumă-sa şi o au luat de la Cantacuzenul cu toată blaga, care o ducea cu zece cară. Deci Cantacuzenul cu ruşine s-au întors la Ţarigrad. Văzînd Mihail Cantacuzenul nefericirea frate-său Andronic şi fericirea lui Stamatie, n-au încetat a aţiţa pre arhiereii asupra Patriarhului loasaf, pînă cînd l-au pus gios. Aşa scrie despre treaba aceasta oarecare grec talieneşte în scrisoarea carea o au dăruit Gerlahie lui Crusie". Informaţia că Patriarhul loasaf era din familia Paleologilor provine tot din Şincai *(apud* Crusius), *op. cit.,* t. II, p. 222 (vezi *infra,* nota 107_{24}). Odobescu foloseşte corect izvoarele. Cercetări ulterioare au dovedit însă că o fiică a Chiajnei, anume Marina, s-a căsătorit chiar cu Mihail Cantacuzino, pe care l-a părăsit în împrejurările amintite, pentru a-l lua apoi pe Stamate, nepotul Patriarhului loasaf, ceea ce explică şi mai bine adversitatea lui Cantacuzino faţă de Patriarh (cf. Struţeanu, *ed. cit.,* p. 571—574).

95_{29} Sursele citate de Odobescu oferă următoarele informaţii despre Mihail Cantacuzino : a. [Gh.] Şincai, *[op. cit.,* p. 218, 220, textele citate *supra,* notele 95_{x}, 95_{20} şi 99_{26} : „Martin Crusie [în notă : Martinus Crusius, in *Turco-Graecia,* p. 211] încă scrie: „Domnul Mihail Cantacuzenul, în 3 martie din anul 1578, în casa sa cea preastrălucită din Anhialu fu sugrumat, pentrucă lui i s-au împutat răscoalele din Moldova şi alte răutăţi şi avusese duşman pre Constantin Paleologul, carele este în cinste la Hanul tătărăsc. Dară muierea lui cu doi feciorași este mişea în Ţarigrad. Obicinuise Mihail Cantacuzenul a călări pre o muşcoaie sau catîrcă, cînd umbla prin cetate, avînd şase paici înaintea sa, şi un serb după sine şi purtînd vestminte nu falnice. Perit-au cu cevaşi mai bătrîn de 50 de ani, fost-au bărbat de frunte, dară îi plăcea a domni preste Biserica Băsăritului, drept aceea nici se făcea cineva episcop sau mitropolit de nu-i da lui bani"; b. [J. von] Hammer, *[op. cit.,* II. Bd., p. 468—469] :|„Der Iod des Grossjuden war also kein Pflaster auf die sehr ampfindliehe Wunde, welche Sokolli einige Monathe vorher durch die Hinrichtung seines Schiitzlings, des unter den Griechen mit ungeziigelter Willkuhr durch Verstechung und Erpressung allgewaltigen Michael Cantacuzen erlitten hatte. Dieser, beygenannt Scheitanoghli, d.i. des Satans Sohn, hatte durch Banke seines Gegners Palăologos Stelle als Oberaufseher des Salzpachtes zu Achioli (Anchiaiosj am schwarzen Meere erhalten. Als solcher wechselte er nach Gefallen die Metropoliten und Patriarchen. Der abgesetzte Patriarch Metrophanes, welcher den kaiserlichen Gesandten Busbec und Wyss Handschriften verschafft, dann aber von Cantacuzen bey Sckolli verklagt worden war, dass er denselben Alles zutrage, belangte den Cantacuzen im offentlichen Diwan um die fur das Patriarchat ihm binnen acht Jahren erlegten sechzehntausend Ducaten, erhielt aber keine Ausrichtung vom Grosswesir, der wahrscheinlich den grossten Theil dieser Summer gefressen. Da Cantacuzen den Geldraub nur mit Sokolli theilte, auch den Wesiren Piale und Ahmed Naturallieferungen verrechnete, seinen Feinden aber und denen Sokolli's, Sinan und Mustafa, nichts gab, brachten es diese dahin, dass er auf des Sultans Befehl von Achioli in Ketten nach den sieben Thurmen gefuhrt, und nur um den Preis von fiinf und fiinf-

zigtausend Ducaten daraus befreyet ward. Der Salzpacht wurde d
Kammer zugeschlagen, und Cantacuzen erhielt auf des Grosswesirs Fi
bitte die Stelle des sultanischen Pelzfactors, als welcher er, tâglich m
einem Thaler besoldet fur jahiiiche sechzigtausend Ducaten den Hof m
Pelzwerk versehen musste; librigens war er fur alle seine Waaren zollfre
Trotz solcher Minderung seines Beichthums und Staates ritt er no
immer mit acht Tschokadaren und vortretenden Janitscharen zum Gros
wesir. Endlich vermochte dieser ihn nicht mehr zu halten wider d
von seinem Feinde, dem Wesir Mustafapascha, dem Tatarchan in d
Mund gelegte Anklage, dass Cantacuzen Ursache an allen Unruhen d
Moldau, an der Verbannung der Mutter des letzten Fiirsten mit ihr
zwey Sohnen nach Haleb, und an der von den Janitscharen jiingst
der Moldau erlittenen Mederlage durch die Einsetzung der beyden Briid
Peter und Alexander zu Woiwoden der Moldau und Welachey. Der Ober
kämmerer Alibeg ging mit den Todesbefehle nach Achioli ab, wo Can
cuzen, ohne dass der Oberstammerer-Henker Beicht und Vorbereitu
zum Tode gestattete, unter dem Thore seines Palastes aufgehenkt ware
c. ÎL Bălcescu, *Postelnicu Gostandin Cantacuzino,* în *Magazin istoric per*
Dacia, 1 (1845), p. 380 : „în cea din urmă jumătate a veacului al XVI-l
la Anhial în Turcia se afla un neguţător c-o mare reputaţie, ale căr
posesii să întindea pînă la ţărmurile Dunărei. Acest om poreclit de tu
Şeitan-Oglu (fiul dracului) se numia Mihai Cantacuzino".

95_{30} Izvorul privind pe ginerii Chiajnei a fost reprodus mai sus, n
95_{20} (Gh. Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 218—219).

96_{6} Către mijlocul secolului trecut vechea Curte domnească
Bucureşti, situată pe malul Dîmboviţei între actualele străzi 30 Dece
brie, Şelari, Lipscani, Bărăţiei şi Calea Moşilor, era complet dărîmată,
încît Odobescu nu o putea descrie decît coroborînd puţinele inform
privind aspectul Curţii domneşti la începutul secolului al XVIII-lea
cîteva elemente descriptive de veche arhitectură românească cunosc
din cercetările sale pe la mănăstirile din ţară. Badu Greceanu căr
i se atribuia *Istoria Ţării Româneşti de la 1689 — 1700 (Magazin i*
ric, 2 (1846), p. 154) arată că domnul Constantin Brîncoveanu „
făcut-au şi casa cea domnească ce este pe stîlpi de piatră şi este
trei cafasuri şi cu toate ce se văd întrînsa, care este despre biserica domnea
cea mare. Şi alte case au făcut despre Doamna, iar din temelie încă d
rînduri de case". în ce priveşte interiorul Curţii domneşti, alt izvor
aceeaşi perioadă *(IstoriaŢării Româneşti dela anul 1689 încoace, contin*
de un anonim, în *Magazin istoric,* 5 (1848), aminteşte de „divanul
mare <...>, spătăria cea mare <...>, spătăria cea mică" *(op.*
p. 122), apoi de „temniţă dedesubt" şi de „vistieria jos" *(ibid.,* p. 1
Anton Măria del Chiaro, în *Istoria ăelle moderne rivoluzioni*
Yalacchia, Venezia, 1718, arată că „La Corte del Principe in Bucor
ha il recinto di muro, terminato dai Principe Brancovani" (p. 9).
Pallazzo del Principe (tutto di pietra e con la scala maestro di mar
e di non mediocra grandezza. Ha le sue gran sale fatte a voita, la pr
delle quali ha nel mezzo un ordine di collonne, ma pero assai basse.
seconda Sala serve per farvi il *Divano* (cioe per amministrar Giust
dove anco sogliono farsi i banchetti ne'giorni solenni; altre sono Sal
Cameroni di udienza; di dove poi si penetra nell'Appartamento del P

cipe, e quindi nelle Stanze della Principessa; le quali veramente si riducevano solamente a due, ed un Camerino" ***(ibid.,*** p. 12). „Tutti gli Edifizj della Valachia hanno il colmo di tavolette di legno, non essendovi l'uso delle tegole" *(ibid.,* p. 13). Del Chiaro aminteşte şi de *laviţe* chiar şi la Curtea Domnească : „Non avendo i Valachi l'nso delle sedie, o degli sgabelii, resta tutto il recinto della Sala, sicome delle stanze, occupato da alcuni banconi fissi nel muro, e questi son ricoperti di panno (cbe solo in Corte e rosso)" *(ibid.,* p. 32). Forma *cuinie* (pentru cuhnie) apare de asemenea în Del Ohiaro *(cuina,* echivalentul românesc alital. *cucina, ibid.,* p. 238).Călătoria întreprinsă în 1857 pe la mănăstirile din Argeş şi Oltenia i-a oferit lui Odobescu prilejul unor observaţii asupra vechii arhitecturi româneşti pe care le-a utilizat apoi în descrierea Curţii domneşti. Acoperişul din şindrilă, „glafurile" care împodobesc coloanele din Sala cea mare, uşa cu două canaturi etc. se reîntîlnesc în descrierea bisericii mănăstirii Snagov (vezi *Cîteva ore la Snagov, II. îndoieli asupra ctitoriei).* Alte elemente („gîrliciul pivniţei cu porţile-i de zăbrele", chiliile, cămările, odăile, pridvoarele, băştileetc.) sînt comune arhitecturii româneşti laice sau religioase, ca şi celei populare. Ne aflăm deci în faţa unei reconstituiri în care autorul suplează prudent lipsa de informaţii de epocă prin elemente reale, dornic să nu se depărteze, pe cît cu putinţă, de adevărul istoric. Folosind izvoare documentare referitoare la o epocă mai tîrzie cu două veacuri şi jumătate, se explică de ce Odobescu a preferat să nu-şi citeze sursele pentru descrierea Curţii domneşti,

99_{26} Trimiterea la [Charles du Fresne, sieur] Ducange este dificil de explicat. în cartea sa *Historia Byzantina duplici commentario illustrata,* [Pars] Prior, Lutetiae Parisiorum, 1680, acest autor nu aminteşte de vreun Andronic Cantacuzenul, demnitar al Patriarhiei din Constantinopol sub dominaţia turcească, nici nu descrie costumul vreunuia din „nalţii dregători ai bisericii bizantine". Dacă nota lui Odobescu se referă la descrierea costumului, izvorul poate fi *Glossarium meaiae et infimae latinitaiis* conditum a Carolo Dufresne domino du Cange... ediţia în 7 voi. din Paris, 1840—1850, operă înregistrată în *Catalogul bibliotecii* lui Odobescu, la litera D, nr. 39. în voi. YIII. anexa *De imperatorum Constantinopolitanorum seu de inferioris aevi, vel imperii, uti vocant, numismaiibus dissertatio,* Ducange descrie omoforul cu care erau încinşi în^ cruce (crrat)-posiSok) pontificii şi demnitarii bizantini *(op. cit.,* caiD. YII-XII, p. 148—150). O altă explicaţie poate fi plasarea greşită a notei, presupunere întărită de faptul că în Hammer, la care trimite Odobescu în nota următoare în legătură cu începerea importului de blănuri din Eusia în timpul Ini. Suleiman al II-lea, nu se găseşte această informaţie. în schimb Ducange în *Historia Byzantina...,* ed. cit., p. 265 arată (după Martin Crusius, *Turco-Graecia,* Basel, 1584, p. 224) despre Şeitan-Oglu : l„Michael Cantacuzenus, ut est in *Turco-Graecia,* aere alieno ex parte liberatus, patruus Peloponnesiorum illorum, nune Begis Turcarum negotiatorem, TcpaytxaTsa agit, id est ut sexagenis ducatorum millibus quotannis res in aulam necessarias, *et pelles pretiosissimas Moscoviticos emat"* (subl. ns.). Trimiterea la Ducange poate fi, deci, corelată cu acest pasaj din nuvelă.

99_{32} Vezi nota precedentă privind referinţa la Hammer.

99_{33} [Martin] Crusius, în [Gh.] Şincai, *[op. cit,* t. II, p. 218], text reprodus mai sus în nota 95_{20}, arată că cei doi pretendenţi venis înconjuraţi de „cîte 40 de călăreţi". în ce priveşte uniformele acesto informaţiile sînt luate din J. von Hammer, *op. cit,* care descrie în m multe locuri „Kuka d.i. Mtitze, wie sie die Obersten der Janitschar t-ragen" (II. Bd., p. 151) apoi „mit weissen Filzmiitzen und hohen Eeig buschen, mit seidenem Giirtel und mannigfaltig eingelegten Bogen u Kochern" *[ibid.,* II. Bd., p. 185) etc.

100_{18} [H.] Scherer, *Istoria negoţului,* [trad. fr. cit.].

100_{39} Informaţii despre „jocul geridului" dau unele izvoare folo de Odobescu : C6sar Cantu, *Histoire universelle,* trad. fr., t. XII, Pa 1847, p. 64 („Soliman s'6tant tue en s'exergant â lancer le djerid") balada populară *Sîrb sărac* („Iară Sîrb se tot ducea / De halca s-apropi şi din fugă asvîrlea/Geridul său chiar prin ea". Odobescu a cunoscut di această variantă a baladei (în care este menţionat geridul), publicată V. Alecsandri abia în 1867 (cf. *Poesii populare ale românilor,* Buc, 18 p. 108). Alecsandri amintea „giocul ghidului" şi în ediţia din 1852 a *B delor,* partea I, p. 95 unde notează : „Giocul halcalei, adică giocul ver precum şi acel a giridului era petrecerile favorite a turcilor, cu o jumă de veac înainte".

101_{3} Textul din balada *Mihu Copilul* la care se referă Odobescu următorul: „Eată, mări, eată / Că Mihu deodată / Pe loc se opreşt Pe Ianuş smunceşte, / Sus îl opinteşte, /Jos îl şi isbeşte, / Şi-n jenun îl pune / Şi capu-i răpune" (V. Alecsandri, *op. cit,* p. 70).

101_{8} Eelaţiunea lui Constantin Căpitanul *(op. [cit,* p. 381—382) mult mai bogată în amănunte : „Intru aceste vremi Eadul vodă av un cocon anume Ştefan, şi Duca vodă den Moldova avînd o cocoană anu Catrina, s-au ajuns în cuvînt şi au logodit pre coconii. La care logo au fost aicea în ţară cu mare veselie, au făcut multe ospeţe şi jocuri se potrivea cu o nuntă domnească iar nu logodnă. Strîns-au toată b rimea ţărăi cu toate jupînesele şi au întins corturile în deal despre Mi vodă în drumul Cotrocenilor, acolo făcea ospeţe în toate zilele. Adus pelivani de cei ce joacă pre funii, şi de alte lucruri. Adusease şi un peli hindiu harap, carele făcea jocuri minunate şi nevăzute pre locurile noas iute om era şi vîrtos. Lîngă altele de nu le putem lungi, făcea acea mai ciudat: punea de rînd 8 bivoli şi să răpezia iute şi sărind peste e da în văzduh peste cap, şi cădea în picioare de ceea parte; alta, un domnesc gras, mare, îşi lega chica de coada-i şi-1 bătea comişălul cît pu şi nu putea să-1 mişce din loc; alta, un copac mare din pădure adus neted şi înfipt s-au suit pre dînsul ca o maimuţă, deci după multe jo ce au făcut în vîrfu-i s-au slobozit de acolo cu capul în ios, şi au da picioare: alta, un tulpan lung de mulţi coţi îl ţinea oamenii în mîini cît şi să răpezea iute şi mergea călcînd pre tulpan şi nu se afunda; alta prindea mulţi oameni cîte doi în mîini şi făcea chip ca de o bute cu mîi şi mai lung, şi să răpezia iute şi intra cu capul prin gaura aceea, şi simţea oamenii, şi de aceea parte cădea în picioare; ca acestea m făcea care nu le ţinem minte". De remarcat asemănarea încheierii descr nunţii lui Constantin Căpitanul şi din cap. II al *Doamnei Chiajna :*

scurt, mare veselie s-au făcut la această logodnă a *coconului Eadului vodă aicea la noi".*

101$_{30}$ Henricus Hilarius, care reproduce informații din Crusius, *Turco-Graecia,* [p. 274, *apud* Gh. Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 219] : „Drept aceea au şi trimis mumă-sa şi o au luat de la Cantacuzenul cu toată blaga, carea o ducea cu zece cară".

106$_{12}$ „Curtea lui Socol" a fost sugerată lui Odobescu de un vechi turnjntîlnit în cursul întîii sale călătorii la monumentele din Oltenia (1857). în *însemnările* sale din a doua călătorie el notează : „Marți la 19 iulie [1860] ... pe la unu şi jum., am plecat cu şase cai de sat ce veniseră de dimineață din Călimăneşti. Am trecut Oltețul cu luntrea şi apoi încet, încet, am urmat pe malul drept al Oltului calea spre Eîmnic. De la Ostrov în jos lunca Oltului se tot lărgeşte. Caii noştri nu prea erau vestiți; la dealuri trăgeau foarte greu; în sfîrşit am ajuns dincolo de Gura Văii pe la Bujoreni, unde am văzut acel turn ce-mi dase acum trei ani ideea despre chindia lui Socol" *{op. cit.,* în *Convorbiri literare,* 67 (1934), p. 667). Eeiese din acest pasaj scris în 1860, că *Doamna Chiajna* fusese proiectată cu trei ani în urmă, în 1857, în acelaşi an ca şi *Mihnea vodă cel rău.*

107$_{36}$ Principalele elemente privind fuga domniței Anca de la Andronic Cantacuzino sînt luate de Odobescu din Henricus Hilarius, textul reprodus de Gh. Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 218—219 (vezi *supra,* nota 101$_{30}$). Odobescu indică punctele în care nu urmează indicațiile surselor în nota de la 107$_{36}$, continuînd totuşi să le utilizeze şi să se refere la ele. Trimiterile eronate „Henricus Hilarius *în* Crusius" pot fi explicate prin lectura grăbită a textului din Hilarius, reprodus în Şincai *(ibid.),* în cuprinsul căruia acesta trimite la Crusius ca la principala sursă. Le Quien este citat tot după Şincai *(ibid.).* Textul din [J. v.] Hammer, *[op. cit.,* II. Bd., p. 468—469], a fost reprodus mai sus la nota 95$_{29}$. Meletie, *Istoria bisericească,* a fost folosit de Odobescu în traducerea românească : *Bisericeasca istorie* a lui Meletie, mitropolitul Atenei, tradusă româneşte de smeritul Veniamin Costachi, mitropolitul Moldaviei, t. III, Iaşii, 1841, p. 125 : „în sfîrşit, loasaf pricinuindu-să cu cliricii şi boerii creştini din Țarigrad, au făcut sinod pentru dînsul, unde osîndindu-să ca de un nelegiuit, supt blestăm s-au pus la 1565, şi cu necinste s-au scos din scaun, plătind şi toate cîte luase pre nedreptate, pornindu-să jalobă de cei nedreptățiți de cătră dînsul la judecătoriile cele dinafară".

107$_{24}$ Nota lui Odobescu : „Epistolă trămisă de către Crusius care coprinde povestirea lui Henricus Hilarius" este greşit întocmită. După cum reiese din Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 219, prin care Odobescu foloseşte această sursă, este vorba despre informațiile date de un „oarecare grec în scrisoarea carea o au dăruit Gerlachie lui Crusie". Corectarea propusă de Struțeanu, *ed. cit.,* p. 167, n.4 şi p. 574 („Epistola *transmisă"* în loc de *trămisă)* nu este suficientă. Textul corect ar fi fost : „Epistola trămisă *lui* Crusius, care cuprinde povestirea *reprodusă de* Henricus Hilarius". Această sursă (folosită prin Şincai) nu menționează însă că Patriarhul loasaf ar fi murit „ascuns într-una din mănăstirile muntelui Atos", ci doar că „luîndu-i toată averea l-au izgonit de i-au căutat a muri de ruşine" *(op. cit.,* t. II, p. 222). Odobescu a interpretat, poate, ca referin-

du-se la loasaf, mențiunea din Crusius (reprodusă după Gerla despre „un bătrîn în Patriarhat, carele ştiea italieneşte şi greceşte nu de mult s-au făcut călugăr în Munteje cel Sfînt" *(ibid.,* p. 2 Aci pare să fie vorba însă despre un Cantacuzino, nu despre un Paleo Citatul din E. Charriere, *Negociations de la France dans le Le [ou Correspondances, memoires et actes diplomatiques],* t. III, Paris, 18 p. 741 [—742, nota 1] se referă de fapt la căderea şi uciderea lui Mi Cantacuzenul, menționînd în treacăt că „il avait pu successivement c et revoquer des patriarches" şi, după mărturia unui contempo (M. Juye) că el „avoict... fait demettre deux patriarches de Constant poles et les vayvodes de Moldavie et Valachie", fără a aminti de exilul la Athos al lui loasaf.

107$_{31}$ Schimbarea lui Petru cu Alexandru la tronul Țării Eomâ este astfei relatată de Şincai, *op. cit,* t. II, p. 221—222 : „Anul 1 Murind împăratul Soliman II în anul trecut, i-au urmat fiiul său S II către sfîrşitul anului de acum 1567, precum scrie Anonimul româ [în notă : Anonymus Valachicus, in Ms. cap. 44]: Au măzălit pe Pe III, Domnul Valahiei, şi chiemîndu-1 la Țarigrad, în locul lui au pus d pre cel mai mic fecior al lui Mircea III,' adecă pre Alecsandru II, fra lui Petru III Domnului muntenesc. Pricina măzălirei lui Petru III, c domnia sub tutela mîne-sa Chiajnei, au fost Mihail Cantacuzenul, pe ruşinarea fratelui său a lui Andronic, despre care am cuvîntat la a 1564, căci scrie grecul de la Crusie [în notă : Martinus Crusius în *T Graecia,* p. 274] : „Ali-Başa Veziriul cu Mihail Cantacuzenul surpară Scaunul patriarhicesc pe preacinstitul loasaf II (carele era dintre Pa logi) şi, luîndu-i toată averea, l-au izgonit, de i-au făcut a muri de ru Şi aceasta n-au fost destul, ci însuşi Cantacuzenul după scurt timp făcut de au venit în Țarigrad feciorul Mirceoaei, carele era prea sdr tînăr, numai de 15 ani şi era voivod în Valahia". Informațiile Constantin Căpitanul, *op. 'cit,* p. 183 şi 211 sînt foarte sumare : „S domnit <sc. : Patru vodă > ani 8 şi l-au mazîlit turcii şi s-au du Țarigrad, şi în locul lui au pus pre frate-său Alicsandru vodă < După ce s-au mazîlit Patru vodă, fecior Mircii vodă, au trimis î ratul domn pre Alicsandru vodă, fratele lui Patru vodă". La fe sumară e şi relațiunea Cronicarului anonim, *op. cit.,* p. 274. De rema însă că în toate aceste surse Alexandru vodă, succesorul lui Pe este prezentat drept fratele acestuia, ceea ce explică menținerea Doa Chiajna ca principal actor în povestirea lui Odobescu, în calitat protectoare a celuilalt fiu al său, noul domn al Țării Eomâ în realitate Alexandru, după cum am arătat mai sus, era fiul lui M Ciobanul şi nepotul lui Mircea cel rău, iar după 1568 Doamna Ch era în exil la Constantinopol. Eolul lui Mahomet Sokoli, marele prieten al lui Mihail Cantacuzino şi al vizirilor Sinan şi Mus duşmanii acestuia, în mazilirea lui Petru şi acordarea do lui' Alexandru „fratele" acestuia este dedus de Odobescu din mer, *op. cit.,* II. Bd., p. 468—469, text reprodus mai sus, nota uciderea lui Mihail Cantacuzenul fusese rezultatul învinuirilor de Mustafa şi Sinan că Şeitan-Oglu, protejatul lui Sokoli, ar fi pric depunerea lui Petru şi exilarea la Alep a Chiajnei, ca să-şi ră insuccesul căsătoriei fratelui său cu fiica acesteia. De aci prezen

celor doi viziri ca „apărători vînduți ai neamului Mirceoaei". Acordarea domniei lui Alexandru ar fi fost deci rezultatul intervenției lor (cf. şi Hammer, *op. cit.,* t. VI, p. 329). în felul acesta noul sultan Selim al II-lea „nevoind să strice voia niciunuia din ai săi puternici viziri" a făcut un serviciu lui Mahomet Sokoli mazilind pe Petru şi răzbunînd pe Mihail Cantacuzino, şi altul vizirilor Mustafa şi Sinan, numind ca succesor pe alt „fecior"' al Chiajnei, Alexandru vodă. Astfel explică Odobescu schimbarea domniei în lumina izvoarelor de care dispunea, în realitate Doamna Chiajna nu a jucat vreun rol în venirea la domnie a lui Alexandru, care nu era fiul ei. Pe atunci ea se afla exilată la Alep, împreună cu domnul mazilit, Petrul cel tînăr.

JL10$_{30}$ Eadu Socol a căzut în acelaşi grup de boieri ucişi nu de Chiajna, care nu era în țară, ci de noul domn, Alexandru, după cum relatează sursele indicate de Odobescu, şi anume Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 211 : „Deci trecînd două luni Alicsandru vodă au început a tăia mulți boiari, anume : Eadul logofătul den Drăgoeşti, şi Mihnea den Bădeni feciorul lui Udrişte vistier, şi Tudor de la Bucov, şi Vladul Capiii, şi Pătraşco, şi Calotă, şi Stan fecior Drăguleţului, şi Eadul Stolnicu den Boldeşti, şi Eadul lui Socol Vornic, şi pre alții". La fel în Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 274—275 şi în Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 222. Odobescu numeşte numai pe primii boieri ucişi, rezervînd pentru moartea lui Eadu Socol episodul de la Motru.

110$_{33}$ Icoana descrisă de Odobescu ca aparţinând lui Eadu Socol, ajunsă apoi la Mănăstirea Dintr-un Lemn este aceea la care se va referi în *însemnări despre monumentele istorice din județele Argeş* si *Vîlcea, 1860,* publicate postum în *Convorbiri literare,* 67 (1934), p. 667 şi urm. Odobescu nu putea însă descrie în 1857 icoana văzută la 1860, cum pretinde Struțeanu, *ed. cit.,* p. 556—587. Izvorul său pentru acest pasaj şi pentru legenda icoanei înfățişată în cap. IV par a fi relațiuni locale luate în cursul călătoriei din 1857. Legenda icoanei o povestise şi Gr. Alexandrescu în însemnările sale din *O preumblare în Valahia mică,* şi anume în articolul *Mănăstirea dintr-un lemn,* publicat în *Vestitorul românesc,* 9 (1845), p. 315—318 : „Cu vreo treizeci de ani înainte a să zidi biserica, un cioban îşi avea stîna în locul acela, pe coasta dealului. într-o noapte i să înfățişă în vis Maica Mîntuitorului, poruncindu-i să tae stejarul cel mare ce era lîngă stînă. Ciobanul nu socoti de cuviință a să osteni să pue în lucrare porunca : dar visul să repetă în mai multe rînduri, amenințîndu-1 cu pedepse, care îl făcură să se arate ascultător ; abia lovi de cîteva ori cu săcurea şi copaciul, ce era sec, căzu. în mijlocul lui să găsi o icoană pe care ciobanul o aduse la biserica satului". Odobescu va descrie astfel, mai tîrziu, legenda icoanei, într-o scrisoare către Eohault de Fleury, citată de acesta într-un studiu iconografic : „Image de la sainte Vierge, au monastere dit *Dintr-un lemn* (c'est a dire *d'un seul bois),* en Valachie (departement de Vâlcea, dans les Carpathes. La tradition attribue cette antique image au prototype peint par l'evangeliste Luc. La legende raconte qu'elle a ete d^couverte par les bergers, dans l'interieur d'un vieux chene. On voulut la transporter dans les 6glises de plusieurs villes, elle revint toujours d'elle meme â sa place. Alors on abattit le vieux chene et l'on en fit une chapelle dans laquelle l'image, toute recouverte d'or et de pierreries, fut installee. La chapelle a et6 plusieurs fois refaite en bois. Tout autour on a eleve un grand

couvent de religieuses. II ne reste maintenant que^Peglise et la chapel en bois" (Eohault de Fleury, *La Sainte Vierge. Etudes archeologiques iconographiques,* t. II, Paris, 1878, p. 566).

111ş Informații din Hammer, *op. cit,* II. Bd., p. 373 : „Ausserde hatte [Chiajna, n.n.] einer seiner Ministerialen einen verborgenen Schatz v ein mahlhundert dreyssigtausend Ducaten angezeigt, welcher der Pfo anheimgfield. Er [Selim, *n.n.]* wurde zwar nicht mit der Herrschaft ab doch mit dem Leben begnadiget, an seine Stelle sein nach Haleb verbra nter Bruder Alexander berufen, er selbst mit der Mutter nach Konia v wiesen, wo er bald hierauf starb".

111$_{14}$ Din raportul lui de Wyss, citat de Hammer, nu reiese că Pet ar fi fost reținut la Constantinopol. Pensia acordată lui inițial a fost dedu din informația citată în nota ramatoare.

111$_{15}$ Sursa informației (Eaportul bailului venețian Barbaro) este cit numai de ediția germană a lucrării lui Hammer, pe care Odobescu o av în biblioteca sa, ceea ce confirmă că a folosit originalul, iar nu traducer franceză din Hammer. Acesta, în *op. cit.,* II. Bd., p. 394, nota 5, trim însă la „Barbaro's Bericht vom 8 *Janner* 1567". Odobescu a tradus gr *iunie* în loc de *ianuarie.*

111$_{18}$ Informația se găseşte într-adevăr în Grigore Ureche, *Dor Țerei Moldovii si viața lor,* cap. XXVIII *De domniea lui Ioan vodă zic Armanul, carele l-au rupt turcii de coadele a două cămile, anul 7078, Letopisițile Țării Moldavii,* ed. Kogălniceanu, t. I, Iaşii, 1852, p. 190, c scrie despre Ioan vodă cel Cumplit: „Acest Ion vodă, unii zic că au fecior de arman". Odobescu cunoştea însă originea armeană a domnu Moldovei şi din Gh. Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 225 : „Despre Ivonia sau Ioa I vodă scrie Miron Logofătul [în notă : Constans Miron in Ms. *Chro Valachica,* cap. 54] : „Acesta al cui fecior ar fi fost, leşii, unii zic una, alta. Ureche Vornicul zice că au fost fecior de armean, dară de unde ştiut, nu scrie".

11120 Doamna Chiajna nu a avut vreun rol în obținerea de către Pe Şchiopul a tronului Moldovei. Identificarea făcută de cronici între ac şi fiul Chiajnei, Petru cel Tînăr, care domnise în Țara Bomânească, perm însă atribuirea acestui rol Chiajnei. Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. arată : „Aceste răotăți ale lui [Ioan vodă cel Cumplit, *n.n.]* auzind împăr şi curtea împărătească, au dat domniea lui Patru vodă, fecior Mircii v care au fost şi în Țara Bomânească domn mai nainte şi au mazălit pre vodă". Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 275, este mult mai sumar, me nînd numai că în al patrulea an al domniei lui Alexandru vodă din Bomânească domnia Moldovei a fost luată de fratele său Petru.

111$_{28}$ Iată textul din Grigore Ureche, *op. cit.,* p. 192^— 193, la car referă Odobescu : „Ion vodă, dacă se văzu străinat de mila împărat Turcesc, socoti ca să ție țeara cu sabia ; şi îndată trimisă la cazaci de poftit cu leafă să-i vie într-agiutor ; şi au strîns țeara. Către care cu m cuvinte blînde se ruga ca să le poată întoarce inimile spre dînsul, şi a nesațiul turcilor şi lăcomiea lor (eară nesațiul şi lăcomiea lui nu ved zicînd că turcii toate schimbările fac pentru măsda (mită), de-i îngreu ca să-i sărăcească şi să-i slăbească şi le arăta cum poate de lesne să de

teze mîna turcului de dînşii, de vor vrea şi ei. Că pre Ieşi îi are spre sine plecaţi; cazacii s-au adeverit, cît le va da de ştire, cît vor veni, la carii au şi trimis şi cărora nu le pot sta înainte niciodată turcii. Numai ţeara ce-i lipseşte ; că de se vor pleca şi ei să fie într-una, nice oaste nu vor trimite turcii, ceVor face terii pre voie. Eară despre sine să nu-1 ţie ca pre un vrăjmaş, ci ca pre un prietin şi părinte ; ear de au făcut cuivaşi şi înalgiosul, tot pentru turci au făcut, să le intre în voie şi să-i împle şi nu i-au putut sătura; deci pre cît l-au cunoscut cu rău, să-1 cunoască mai mult spre folosul lor. Aşa Ion vodă împlînd pre toţi cu nădejde, cu glasuri mari strigară că lîngă dînsul vor peri toţi, cum s-au şi tîmplat".

111_{31} ,,Patru vodă — scrie Constantin Căpitanul, *op. cit.,* p. 213 — purcegînd cătră Moldova cu oaste turcească, au scris frăţine-său lui Alicsandru vodă den Ţara Muntenească, de i-au ieşit înainte la Brăila şi de acolo s-au tras spre Moldova". Iar Cronicarul anonim, *op. cit,* p. 275 : ,,Atuncea Alexandru vodă încă au eşit la întîmpinarea lui Petru vodă frăţine-său". Tot ce urmează în legătură cu călătoria Doamnei Chiajna în Oltenia este, evident, inventat de autor.

112_{3} Gh. Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 223 : ,,Anul 1569. Precum scrie Magazinul Unguresc [în notă : *Magazinum Hung.,* Tom. I, p. 366] în anul 1569 pribegia în Ispania oarecare Nieolae Bassarab, carele se zicea pe sine a fi feciorul lui Barbul Bassarab vodă şi fiind în mare mişelătate mult l-au agiutat un neamţ din Segovia, anume Ioann Heber".

112_{13} Cuvîntul ,,bahmeţi" apare în balada *Român Grue Grozovanu* (,,Şi Buceagul pustiiu / De bahmeţi îl sărăciiu"), publicată de V. Alecsandri în *Poezii populare. Balade (cîntice bătrîneşti) adunate şi îndreptate,* partea I, Iaşii, 1852, p. 25. Vezi şi *Novac şi fata caăiului [ibid.,* partea a Il-a, IaşiV 1853, p. 54) : ,,Dar din cincizeci de bahmeţi / De bahmeţi cu perii creţi/Nici unul nu-i cuvenea". Alecsandri *(ibid.,* p. 90) explică astfel cuvîntul *bahmeţi*: „Bahmeţi sau bahameţi — cuvînt de origină tătărească ce denumeşte caii din Bugeac". *Pătrârei* şi *cincărei* sînt cuvinte întîlnite tot în *Român Grue Grozovanul:* „Cînd la uşă... ce zăria? / Un bahmet ce nechezia; / Un căluţ cam pătrărel / Eşia-n vară cincărei" (V. Alecsandri, *ibid.,* p, 27).

112_{25} Cuvîntul *dezghinuri* provine din aceeaşi baladă *Român Grue Grozovanul* : „Şi pe dînsul s-arunca, trei desghinuri că mi-i da" *(ibid.,* p. 28).

112_{31} Caii de Misir (arab. *Misr* = Egipt) erau ştiuţi de Odobescu din balada *Oprişanul* („Dăruind chiar pe vizir / Cu-armăsari de la Misir") culeasă şi publicată, mai tîrziu, de V. Alecsandri, *Poesii populare ale românilor,* Buc, 1867, p. 204.

113_{29} Odobescu cunoştea regiunea descrisă din călătoriile făcute în 1857 şi 1860. în *însemnările sale* din ultima călătorie el aminteşte : „Am scoborît pe Govora pînă la Stoieneşti, apoi am luat o vale lăturalnică la dreapta, am trecut în lunca Otăsăului la Pietrari şi am urmat drumul pînă la mănăstire. Cînd eram pe aproape a ieşit luna şi mi-a înfăţişat lunca Otăsăului, astfel precum o descrisesem în „Doamna Chiajna". Mi s-a părut că descrierea mea a fost exactă şi m-am bucurat" *(op. cit.,* în *Convorbiri literare,* 67 (1934) p. 677 — 678).

114_{5} Euga cercetaşului lipcan este descrisă cu cuvinte din balada *Toma Alimoş* : „Aşterne-te drumului / Ca şi iarba cîmpului / La suflarea vîntului" (cf. V. Alecsandri, *Poesii poporale, Balade (cîntice bătrîneşti),* partea I, Iaşii, 1852, p. 43). Observaţia este a lui Struţeanu, *ed. cit.,* p.584

115_{4} Tradiţiile asupra icoanei, cunoscute de Odobescu din călători de la 1857 în Oltenia sînt amintite şi de Gr. Alexandrescu, *art. cit.,* din *Vestitorul românesc,* 9 (1845), p. 315 — 316. Odobescu a descris ulterior icoana după examenul direct prilejuit de vizita sa din 30 iulie 1860 la Mănăstirea Dintr-un lemn scriind în *însemnările* amintite : „Eu am vizitat bisericuţa de lemn din deal <...> Alături e şi rădăcina gorunului cel mare ce s-a surpat de cîţiva ani ; tulpina lui uscată, găunoşită şi putredă e alături. Ţăranii vin şi iau bucăţi dintr-însa de a fierbe şi de a bea de friguri atît e de mare veneraţia acestui loc. Am dezbrăcat şi icoana cea mare d faţa-i de argint şi am văzut că pe o parte e zugrăvită pe pînză „Judecat din urmă", cu numirile scrise sîrbeşti, iar pe cealaltă Maica Domnulu zugrăvită pe lemn şi stricată pe cît se poate. Numai obrazul Maicii Domnului e mai bine conservat. Cine mai ştie pe unde o fi fost ascunsă în vremile răsmiriţelor trecute? Ţiu minte numai că, cînd cu Tudor Vladimirescu, o dusese la Pătrunsa, iar cînd cu Cîrjaliul a dus-o împotrivă la Bistriţa, unde s-a afumat de focul ce-l făcea pustnicul în peşteră" *(op. cit* în *Convdrbiri literare,* 67 (1934), p. 678).

116_{26} întîlnirea celor doi domni la Săpăţeni şi lupta cu boierii moldoveni sînt astfel istorisite de cele două cronici folosite de Odobescu „Ear cînd au fost al patrulea an din domnia lui [Alexandru vodă, *n.n.* luînd frate-său Petru domnia la Moldova, fost-au poruncit la Dumbrav Vornicul şi la toată boierimea Moldovei ca să vie înainte laFocşiani. Atun cea Alexandru vodă încă au ieşit la întîmpinarea lui Petru-vodă frăţine-său de au făcut ospăţ la sat la Săpăţeni. Ear Dumbravă vornicul, cu toat curtea Moldovei au venit la Petru vodă să se închine, ear dacă s-au apropiat ei fără veaste, au lovit pre Petru vodă şi pre frate-său Alexandru gonind pe Petru vodă pînă la Brăila; ear Alexaidru vodă au fugit oraş la Eloci. Moldovenii încă, făcînd această isbîndă, s-au întors la ma gine la Ionaşco vodă. Deacii atuncea Ionaşco vodă au trimis pre Vinti vodă cu mulţi lotri ca să fie domn în Ţara Bomânească şi au intrat în cetat din Bucureşti, şezînd acolo 4 zile. Alexandru vodă, încă au trimis pre seamă de boiari ai lui cu oaste, anume : Dragomir Vornicul, şi Mitr Comisul, şi Braţul Paharnicul, şi Ion Paharnicul, de au lovit pre Vint vodă şi pre acei lotri făr de veste, şi atuncea au perit Vintilă vodă şi ac lotri toţi. Şi ear au venit Alexandru vodă în scaun în Bucureşti" (Cronicarul anonim, *op. cit.,* p. 275). cf. şi Constantin Căpitanul, *op. cit,* p. 213 214) : „Iar Ion vodă cu boiarii lui, vrînd să facă un vicleşug ascuns să nu lase pre Patru vodă să intre în ţară, au trimis pre o seamă de boi cu toată oastea, ca cum ar vrea să se închine lui Patru vodă. Iar în ascuns le-au fost sfatul să lovească pre Patru vodă şi să-1 gonească, şi au făcut. Că apropiindu-se Moldovenii, Patru vodă îi aştepta cu bucu ca să să închine după cum auzise. Iar ei îndată ce s-au apropiat, au încep războiu. Patru vodă, fără veaste lucrul acesta văzîndu-1, cum au pu au scăpat la Brăila şi frate-său la oraş la Floci. Iar Ion şi cu moldove au trimis în Ţara Bomânească pre Vintilă vornicul, care au fost pribe la moldoveni, cu mulţi lotri, ca să fie domn. Iar Alecsandru vodă au tri

înainte pre Dragomir Vornic şi Mitrea Comis, Braţul Paharnic şi Ioan Pîrcălab cu oaste la Bucureşti Ia Vintilă vodă să-1 lovească. Şi mergînd la Bucureşti i-au lovit, şi atunci au perit Vintilă vodă şi lotrii aceia, fiind Vintilă vodă în scaun 4 zile. Iar Patru vodă, dînd ştire la împăratul de neîngăduinţa lui Ion vodă ş-a boiarilor, au trimis împăratul multe oşti turceşti şi tătăreşti asupra Ţărăi Moldovei, denpreună cu Patru vodă, ca să scoată pre Ion vodă'[5]. Informaţia ajutorului unguresc primit de Alexandru pentru instalarea în scaun a fratelui său o are Odobescu din Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 228 : ,,Gorechie şi *Anualii Secueneşii* [în notă : Mss *Annales Siculici* ad h.a.] cuvîntă aşa : împăratul turcesc porunci Ardealului ca să agiutăm pre Alexandru vodă, şi au dat întru agiutoriu 800 de călăreţi şi 200 de dărăbanţi roşii al cărora hodnogiu au fost Gheorghe Daţo, şi în locul Voevodului din Ardeal (a lui Ştefan Batori) au fost Mihail Baţu".

117[28] I&tă textul din Grigore Ureche, *op. cit.,* p. 193 : „Ion vodă, daca au strîns oastea toată şi s-au bulucit la un loc toţi, i-au venit veste că Petru vodă şi cu Alexandru vodă au intrat în ţeară cu mulţi oameni, şi munteni şi unguri, şi turci. Atunce au ales Ion vodă cap dentre cazaci pre Sfirski, cu o seamă de cazaci şi cu oaste de ţeară, şi i-au trimis înainte de strajă să vază cu ochii; eară el cu altă oaste au purces după dînşii. Eară Sfirski cu cazacii şi cu cine mai era cu dînsul au nemerit asupra 400 de oameni ce era straja lui Petru vodă şi fără veste înconjurîndu-i, pre toţi i-au prins".

118[29] în balada citată *(Român Grue Grozovanu,* colecţia V. Alecsandri, *op. cit.* [partea I, Iaşii, 1852, p. 28]) la care trimite Odobescu se spune numai: <Calul> „Să nu-1 vinzi la vreun muntean,/Că munteanu-i om viclean;/Ci să-1 vinzi la moldovan, / Moldovanu-i ortoman / Şi de mînă mai dănos /Şi de suflet mai duios".

118[30] în afara cronicilor româneşti (vezi *supra* nota IIL^)? Odobescu mai utilizează următorul text din Şincai, *op. cit.,* p. 227 : „împăratul Selim II au trimis oşti turceşti întru agiutor Prinţului muntenesc şi i-au poruncit ca, împreunîndu-şi cu el ostile sale, să scoată pre Ivonia *[sc. :* Ioan vodă cel cumplit] din Moldova, şi să pună în locul lui domn pre frate-său Petru. Aşa la foarte mare războiu au venit îmbe părţile, în carele Ivonia cu ai săi şi cu agiutoriul cozacilor (nu şi al polonilor) de vreo cîteva ori au sdrobit pre protivnicii săi, au gefuit cîteva cetăţi şi intrînd în Valahia foarte tare o au prădat şi ars" şi, *ihiă.,* p. 222 : „Iară pe frate-său *[sc.* al lui Alexandru vodă, *n.n.]* 1-au făcut împărăţia domn în Moldova şi întîlnindu-se amîndoi fraţii la Focşani, au venit boiarii Moldovei cu oaste şi, lovindu-i fără de veste, i-au biruit. Petru vodă au fugit la Brăila, Alecsandru vodă la Oraş în Ialomiţa. Iară boiarii moldoveni au ridicat Ţerei Eomâneşti pre un Vintilă, pre carele bătîndu-se Alexandru vodă cu oamenii săi, l-au omorît". Engel „şi alţii" (adică Henricus Spondanus, Leonhardus Gorecius, *Analele secueşti* şi Miron Costin) sînt citaţi după Şincai, *op. cit.,* t. II, p. 228. O nepotrivire este între relaţiunea lui Ureche (pe care Odobescu îl citează mai sus) şi nuvelă asupra ciocnirii între moldoveni şi munteni: „Sfirski dacă au biruit pe acea strajă, şi au~ prins veste că Petru vodă nu ştie nimica de oastea lui Ion vodă, îndată au răpezit oameni de ţeară de

au dat ştire lui Ion vodă să sîrguească să vie să-i lovească fără veste, c are vreme acmu de-i voiea să-i bată, şi i-au spus că este oaste multă foarte înţelegînd aceste Ion vodă, cum au putut mai tare au sîrguit şi dacă s-au împreunat toţi, împărţindu-se în trei pîlcuri, i-au lovit cînd ei dormia făr grijă, desbrăcaţi, cît nimeni de nemică nu s-au apucat. Caii lor era slobo la păşune, în nădejdea străjii. Aşa împresurîndu-i fără veste, şi mult moarte făcînd într-înşii, i-au biruit Ion vodă. Eară domnii Petru vod şi Alecsandru vodă amîndoi au scăpat, lăsînd tot în tabără, şi au năzui amîndoi la Brăila, numai cu trupurile". Informaţia că „Ion vodă mu robit la turci" diferă în mod neaşteptat de surse : relatarea cît de suma a sîngeroasei sale execuţii ar fi corespuns adevărului istoric şi ar cadrat pe aceeaşi pagină cu cruntul sfîrşit al Chiajnei imaginat autor.

<Mihai Viteazul> - Fragment<e> dintr-o tragedie (facsimil după ms. 4 935 f 4 r°)

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste Eomânia

<Mihai Viteazul> — Fragment<e> dintr-o tragedie (facsimil după ms. 4 935. f. 4 v°)

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

<Mihai Viteazul> Fragment<e> dintr-o tragedie (facsimil după ms. 4935 f 5 r°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

<MIHAI VITEAZUL>

Fragment<e> dintr-o tragedie

Cele două «fragment<e> dintr-o tragedie» al cărei erou urma să fie, probabil, Mihai Viteazul, simbol, la 1848, al idealului de unitate națională, figurează, cu două versiuni, în manuscrisul B.A.R., cota 4.935, f. 4 r°, 4 v°, 5 r°, 5 v° şi f. 19 r°, 19 v°, 20 r°, Versiunea de pe f. 19 r°, 19 v°, 20 r°, scrisă cu cerneală roşie pe hîrtie roz, de corespondență cu ortografia italienizantă propusă de I. Heliade Rădulescu în *Paralelism între limba rumână şi italiană* (1840) şi *Paralelism între dialectul român şi italian, sau forma ori gramatica acestor două dialecte* (1841), neintitulată şi nedatată, pare a fi prima în timp, baza versiunii de pe f. 4 r°, 4 v°, 5 r°, 5 v°, scrisă cu cerneală neagră pe hîrtie velină, albă, cu ortografia fonetică moderată (*que* devine *ce, quere* devine *cere, aquestor* devine *acestor, dă* devine *dă, rădicate* devine *rădicate* etc), cu forme lingvistice evoluate şi din punctul de vedere al scriitorului nostru (*sînţite* în loc de *sfințite, război* în loc de *bellu),* intitulată «fragment dintr-o tragedie» şi datată de trei ori, prima oară după versul 8, vag: «Bucureşti, Primăvara anului 1848», a doua oară, la sfîrşitul «fragmentului», cu evidentă incertitudine: «Bucureşti; iunie sau iulie 1850 »; datarea «iunie sau iulie 1850 » a fost, ulterior, anulată, Odobescu scriind deasupra : « în timpul Revoluției, 1848 ». Aceste oscilații în datare trădează oscilații ale memoriei, dar şi intenția de a indica tendința ideologică a tragediei. Un alt argument că versiunea de pe f. 4 r°, 4 v°, 5 r°, 5 v° este ulterioară versiunii de pe f. 19 r°, 19 v°, 20 r° îl oferă scrierea versului 21, în versiunea a doua, după versul 16, greşeală ce se datoreşte, presupunem, copierii neatente a primei versiuni. Am considerat, deci, ca text de bază, versiunea de la f. 4 r°, 4 v%, 5 r°, 5 v.

SIGLE

A — manuscris autograf în fondul B.A.R., cota 4.935, f. 19 r° — 19 v° — 20 r°.
A_2 — variante genetice în textul A.
B — manuscris autograf în fondul B.A.R., cota 4.935, f. 4 r° — 4 v° — 5 r° — 5 v°
B_1 — variante genetice în textul *B.*
P — lecțiuni stabilite prin conjectură.

11

<Mihai Viteazul> - *Fragmmt<e> dintr-o tragedie* (facsimil după ms. 4935 f. 5 v°)

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

VARIANTE

121

2 Fragment<e> dintr-o tragedie *B; omite in* A|| 3 Miliai Viteazul *B;* Mihai A|| 4 Patria-m^ £, Patria-m A| patria-mi^ 5; patria-m A|| 10 trufie *BAj ;* mîndrie A || 13 stăvili *B;* stăvili A |j 16 sînțite *B; redacțiune anterioara* : sfințite *B, A*\\ 20 bine organizată *B;* bine-organizată A || 25 popolilor atuncea *B;* popolilor-atuncea A| exemplu *B;* esemplu A|| 27 *rind de puncte în B; omite în A*\\ 28 *rînd de puncte în B; omite în A* \\

122

1 ferice-a-şi *B;* ferice-a-ş A||2 Datoria-i<-a>r *B;* Datoria-<a>r A|| 5 (Bucureşti, primăvara anului 1848) *B; omite in A* |[7 Mihai, Ban Mihalcea *PA; omite în B**H* Banul Mihaicea *B;* Ban Mihalcea A||16 sînt *P; scris:* sunt JBA|| *După versul 16 urmează, — eroare anulată, — versul, 19, în B*\\ 17 G-un război *B;* Că un bel A|| 18 să le stîrpească *B;* s' le stîrpească A|| 26 P-acei ce apără *B;* Acelor ce defendă A||27în timpul Revoluției, 1848 *B; redacțiune anterioară:* iunie sau iulie, 1850 *B,; omite în* A ||

NOTE

Paşoptismul şi umanismul care definesc atîtea laturi ale creației literare şi ştiințifice a lui Alexandru Odobescu, pot fi studiate cu nădejdea unor rezultate noi pe manuscrisele din prima perioadă de activitate a scriitorului, aceea a formării sale intelectuale, mai întîi în Bucureştii anului revoluționar, apoi în cercurile exilaților politici şi în sălile de curs ale facultăților din Parisul anilor 1850 — 1855.

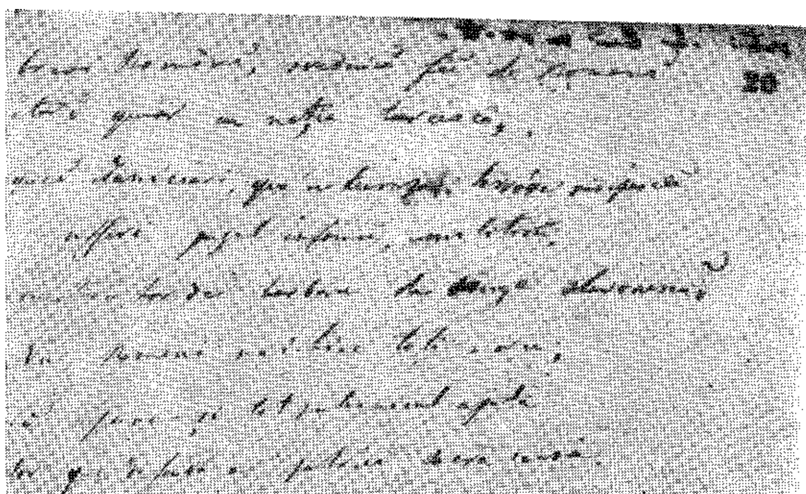
Analiza proiectelor, a încercărilor de traduceri sau scrieri originale, a primelor alcătuiri ale lui Odobescu dezvăluie influențele complexe cărora tînărul de 16 ani, pornit cu temeinice elemente de educație patriotică şi de cultură modernă primite la Colegiul Sf. Sava şi Colegiul francez din Bucureşti, avea să le fie supus în timpul studenției sale din Capitala Franței. Acest material literar, multă vreme ignorat de istoria noastră literară, cuprins în ms nr. 1522, 1523 şi 4935 ale B.A.E., întregeşte informațiile şi confirmă ipotezele privind pe autorul scrierilor *Ioana d'Arc, Muncitorul român, Odă Eomâniei, Viitorul artelor în Eomânia* (conferința publicată postum), sau al studiului *Satira latină,* lucrare a cărei surprinzătoare erudiție este explicată numai prin proiectele şi traducerile anterioare, indicînd evoluția şi metoda formării clasice a lui Odobescu.

Versurile de inspirație patriotică pe care le întîlnim între primele file ale manuscriselor lui Odobescu fuseseră precedate de alte încercări încă din țară. în timpul Eevoluției de la 1848, Odobescu schița tragedia în versuri *Mihai Viteazul,* apoi ,,o poezie închinată Greciei şi ulterior o romanță spaniolă asupra Cidului", cum presupune D. Păcurariu, *Scrieri*

<Mihai Viteazul> — Fragment<e> dintr-o tragedie (facsimil după ms. 4935, f. 19 r°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

<Mihai Viteazul> — Fragment<e> dintr-o tragedie (facsimil după ms. 4935, f. 19 v°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

<Mihai Viteazul> ~ *Fragment<e> dintr-o tragedie* (facsimil după ms. 4935, f. 20 r°)
Biblioteca Academiei Republicii **Socialiste România**

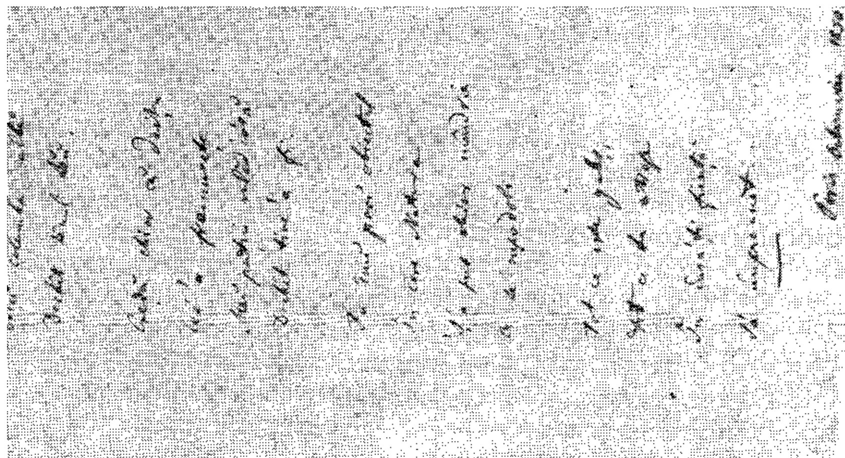
inedite din tinereţea lui Odobescu, în *Limbă şi literatură,* 3 (1957), p. 237. Ultimele dona încercări vor apare, potrivit criteriilor acestei ediţii (cf. *Introducerea),* în alt volnm cnprinzînd numeroasele materiale literare, încercări, note de studiu, datînd din perioada începuturilor scriitorului şi pînă în anul 1870, risipite în manuscrisele şi arhiva acestuia de la Biblioteca Academiei.

Dacă datările celor două fragmente din tragedia *Mihai Viteazul* — „primăvara anului 1848" şi,,în timpul Eevoluţiei, 1848", datări adăugate ulterior — sînt exacte, ne aflăm în faţa celor mai vechi încercări literare ale lui Odobescu. Adolescentul de numai 14 ani participă deci la entuziasmul tinerei generaţii revoluţionare căreia i se integrase în anii studiilor la Colegiul Sf. Sava (1844 —1847) şi la Colegiul francez al lui Monty (după 1847).

Evocarea figurii eroice a lui Mihai ca simbol al eliberării naţionale fusese, pentru scriitorii paşoptişti, motivul favorit căruia îi datorăm *Istoria românilor supt Mihai-vodă Viteazul* a lui Nicolae Bălcescu. Dar nu numai această identitate de motive face plauzibilă datarea încercărilor lui Odobescu din această perioadă. Cele două fragmente corespund momentelor extreme din desfăşurarea Eevoluţiei de la 1848. în cel dintîi, prin eliberarea politică a ţării şi zdrobirea jugului otoman, patria retrăieşte vremurile de glorie ale lui Mihai Viteazul. Prin *Libertate,* primul punct din programul revoluţionar a fost realizat; trebuie înfăptuită acum *Fraternitatea,* „întreunirea", ,,întreiubirea", înlăturînd astfel celelalte „stăvili", care, împreună cu „puterile armate" otomane împiedicau organizarea şi dezvoltarea Eomâniei. Pentru aceasta este nevoie de „prăvili sînţite şi necălcate", într-o paralelă cu împrejurările politice ale statului feudal al lui Mihai, nu se putea vorbi, desigur, şi de *Egalitate*; poate însă că numai lipsa de maturitate a micului poet 1-a împiedicat să-şi ia această licenţă.

Al doilea fragment imaginează o convorbire între Banul Mihalcea şi Mihai în ajunul bătăliei de la Teleajen, bătălie care, prin puterea armelor poloneze, avea să aducă pe Simeon Movilă pe tronul Ţării Eomâneşti (20 octombrie 1600). Vestea sosirii trupelor străine, primejduirea înrobirii ţării şi hotărîrea lui Mihai de a apăra cu preţul vieţii libertatea greu cucerită îngăduie o analogie perfectă cu împrejurările de peste două secole şi jumătate cînd Eevoluţia este înfrîntă şi libertatea ţării pierdjută din nou prin „acei ianiceri ce-n Europa teroarea risipesc".

Versurile stîngace, puternic influenţate de lecturi din Alexandrescu şi Eliade oferă un excelent material comparativ, concludent pentru efortul de puritate lingvistică pe care-1 va reuşi Odobescu în anii următori prin frecventarea asiduă a vechilor noastre cronici. *Contentă, popoli, funesc* (pentru *funest)* vor dispare din vocabularul odobescian atît de nesigur încă în adolescenta scriitorului.

<*Eu crez că dulceață*> (facsimil după ms. 4 93
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste Român

<EU CREZ CĂ DULCEAȚĂ. . .>

Manuscris autograf, în fondul B.A.R., cota 4.935, f. 8 r° — 8 v°, fără ștersături și corecturi, obișnuite în ciornele odobesciene, dar cu neglijențe de scriere: « *dintr-al*» în loc de <*t dintr-alt*», « *ca* » în loc de « *că* ». Pare a fi copia «pe curat » a unui bruion anterior.

Localizat și datat: «Paris. Octomvrie 1850 ».

SIGLE

A — manuscris autograf, în fondul B.A.R., cota 4.935, f. 8 r° — 8v

Aj – variante genetice în textul A.

VARIANTE

123

2 Gxxxxxxei A; Cxxxxxxiei A_1 || 21 columba A; *redacțiune paralelă:* porumba A_2

NOTE

Versuri închinate unei inspiratoare al cărei nume este prea vag indicat prin inițială și terminație (în a). în v. 6, *micsă* e un grecism (de la [xiyvuixt = „eu amestec").

[VIITORUL ARTELOR ÎN ROMÂNIA]

Inexistența manuscrisului autograf ne-a determinat să considerăm ca text de bază prima publicație postumă din ***Convorbiri literare,*** an. XLI, nr. 11, noiembrie 1907, p. 1 041 — 1 058. Cîteva grafii şi forme de limbă puțin obişnuite în manuscrisele odobesciene din anii 1848—1860 ***(dintîi, frumusețe, poporul, sunt, trimeată, țel*** etc, în loc de ***dîntii, fromosețe, popolul, sînt, trimeațâ, țăl)*** ne îndeamnă să presupunem că textul acestei conferințe este, ca şi multe alte texte ale lui A. I. Odobescu reproduse postum de revista junimistă[1], o * variantă » convorbiri stă.

SIGLE

CL _ textul din revista ***Convorbiri literare,*** an XLI, nr. 11, noiembrie 1907, p. 1 041-1 058
P — lecțiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

125

19 sînt ***P; scris:*** sunt CXI;

126

9 țăl ***P; scris:*** țel CX||12 sînt ***P; scris:*** sunt Ci|| 13 sînt ***P; scris:*** sunt CXII14 sînt ***P-*** *scris:* sunt CX|| 25 sînt ***P; scris:*** sunt CX||34 sînt ***P; scris:*** sunt Cili

[1] Vezi capitolul bibliografic din ultimul volum al acestei ediții.

127

4 sînt ***P; scris:*** sunt ***CL***\\ 13 sînt ***P; scris:*** sunt ***CL***\\ 40 sînt ***P; scris:*** sunt ***CL***\\

128

36 sînt ***P; scris:*** sunt ***CL***\\

129

5 sînt ***P; scris:*** sunt ***CL***\\ ||20 sînt ***P; scris:*** sunt ***CL***\\ 37 astfel ***P; corupt:*** altfel ***CL***

130

4 Țălul ***P; scris:*** Țelul ***CL***\\ 20 sînt ***P; scris:*** sunt ***CL***\\ 36 sînt ***P; scris:*** sunt ***CL ||***

132

1 sîntem ***P; scris:*** suntem ***CL***\\

133

35 sînt ***P; scris:*** sunt ***CL***\

134

9 sînt P; scris: sunt ***CL***\\

135

1 romîn<ul va> recunoaşte ***P; probabil corupt:*** romînii vor recunoaşte ***CL***\\ 33 si
scris: surit ***CL*** \\

136

5 sînt ***P; scris:*** sunt ***CL***\\ 15 sînt P; scm: sunt ***CL***\\ 24 sîntem P; ***scris:*** suntem ***CL***\\
P; scris: țel CL|| 32 țălul ***P; scris:*** țelul CL|j

NOTE

Perioada care îmbrățişează, între cîțiva ani, şi pe aceia ai Ee
ției de la 1848, a lăsat în literatura noastră unele scrieri în care po
concepției înnoitoare a intelectualilor progresişti ai vremii se t
programe vaste de desfăşurare a activității ştiințifice şi culturale
neşti în direcția pe care trebuia să o ia dezvoltarea poporului nost
popor liber, stăpîn pe mijloacele şi pe viitorul lui. Din această se
scrieri, din care cele mai des citate sînt *Cuvîntul preliminar despre iz*

istoriei românilor al lui Bălcescu şi *Cugetările* lui Alecu Eusso, face parte şi conferinţa ţinută de tînărul Alexandru Odobescu în fata membrilor socie-tăţii „Junimea română" din Paris, la 17 martie 185i cu titlul *Viitorul artelor în România.*

Comparînd conferinţa lui Odobescu cu scrierile pragmatice ale gîndi-torilor paşoptişti se constată îndată o strînsă legătură de idei. Potrivit înclinărilor şi preocupărilor sale de studiu fiecare din aceşti gînditori vedea într-un anumit domeniu o cale de regenerare politică şi morală a poporu-lui : istoria, poezia, arta. Bălcescu vedea în *istorie* un mijloc de regenerare naţională. „Eomânii au trebuinţa astăzi să se întemeieze în patriotism şi curaj şi să cîştige statornicie în caracter. Aceste rezultate credem că s-ar dobîndi cînd ei ar avea o bună istorie naţională şi cînd aceasta ar fi în destul răspîndită" scria el în 1845 *(Magazin istoric pentru Dacia,* 1 (1845), p. 1). *„Poesia populară* este întîia fasă a civilisaţiunii unui neam ce se trezeşte la lumina vieţii", proclama Eusso în studiul său *Poezia po-porală* publicat postum în *Foaia Societăţii pentru literatura şi cultura română din Bucovina.* „Privind babilonia limbistică din zilele noastre mă îngri-jesc pentru viitorul nostru literar şi mă mîngîi numai cu credinţa că acest viitor îşi va găsi loc de scăpare în poesia populară".

Pentru Odobescu *arta* este „una din cele mai mari baze ale restabilirii măreţei noastre naţionalităţi" şi ca atare ea trebuie să devină „un ţel la care să tinză mijloacele şi puterile noastre intelectuale". Aceste cuvinte erau un program de activitate pentru tinerii exilaţi din Paris, care căutau în cultură, după o vremelnică înfrîngere politică, resurse de luptă împotriva despotismului şi întunerecului ce dăinuiau încă în ţară. Pentru Odobescu însă^ ele vor deveni un crez al întregii vieţi. Toate contribuţiile sale ulterioare vor însemna realizarea, cu mijloace proprii, a acestui program pe care şi-l fixa la numai 17 ani, cu o luciditate confirmată de opera celor mai buni creatori ai noştri, într-un secol de artă românească modernă.

Această artă nouă Odobescu o vedea populară, corespunzătoare aspiraţiilor şi înţelegerii mulţimilor, ieşită din iscusinţa lor seculară. Aceasta este valabil pentru muzică, care va trebui creată „astfel încît ţăranul să recunoască într-însa doina şi alte cîntece favorite ale sale", dar'şi pentru pictură, „adevărata expresiune a sufletului unui popor şi al unei epoce", pentru arhitectură, în care se vede „mărirea unui popor", pentru întreaga artă rezultată din „caracterul patriei noastre şi trebuinţele noi", concepută astfel ca o „artă naţională".

Paralelismul acestui program al dezvoltării artei cu acela al dezvol-tării ştiinţelor istorice din *Cuvîntul preliminar* al lui Bălcescu, merge pînă la prezentarea sistematică a mijloacelor de realizare în diviziuni nume-rotate ale textului. Bălcescu află materialul construcţiei unei „adevărate istorii" în : 1. Poeziile şi tradiţiile populare; 2. Legile; 3. Cronicele; 4. Inscripţiile şi monumentele ; 5. Scrierile ce zugrăvesc obiceiurile, tot atîtea surse neglijate anterior spre care cheamă atenţia tinerilor restauratori ai trecutului nostru politic. Odobescu relevă mijloacele, „în care locuieşte atîta energie" pe care : 1. Muzica ; 2. Pictura ; 3. Sculptura ; 4. Arhitectura le oferă celor ce vor încerca „a ridica starea morală a poporului român". După cum în introducerea conferinţei se arătase cunoscător al mijloacelor de ridicare *fizică* a poporului (agricultura credea el, şi „o legislaţie bine chibzuită") dar şi *morală* („instrucţia publică" şi „formarea unei literaturi

şi unor *arte* naţionale"), evoluţia binefăcătoare a artei este apoi urmări
în toate funcţiunile ei. Dincolo'de caracterul naţional, Odobescu proclan
în conferinţa sa caracterul *social* al artei, care trebuie să fie prezen
la rezolvarea unor probleme direct legate de producţie şi de bu
stare materială a poporului. „Junii artişti < ... > au trebuinţă
pătrunde în stilul arhitectural al vieţii, au trebuinţă a trage din pop
ideea unei arhitecturi nouă". „în raport cu marile progrese ce le face
toată ziua manufactura, are a se dezvolta un chip nou de zidiri, vredni
de a conţine şi de a îndeplini numeroasele trebuinţi ale lumii lucrătoar
Şi, urmărind nevoile celor mulţi, Odobescu aminteşte grava problemă
locuinţelor la a cărei rezolvare arhitectura va participa în cadrul ace
„preschimbări obşteşti de la care spînzura viaţa şi sănătatea şi ades
starea intelectuală a oamenilor".

Strînsâ legătură dintre misiunea artei şi idealul politic al genera
paşoptiste în opera lui Odobescu este atestată tocmai de această scriere
lui în care pentru prima oară îşi afirmă în afara crezului său intelectu
pe cel politic, al unei lumi noi care cere „libertate, adică spaţiu, egalit
sau dreptate, adică dreapta împărţire a tuturor liniilor; în sfîrşit, fră
sau adunarea omenirii spre a putea împărtăşi simţirile frăţeşti cu ceil
concetăţeni".

Eămasă mulţi ani necunoscută cercurilor largi, conferinţa lui Od
bescu a fost publicată prima oară în *Convorbiri literare,* 41 (1907) p. 1041
1058 şi republicată o jumătate veac mai tîrziu, în *Opere,* ed. T. Vian
Buc, ESPLA, voi. II. După cum se sublinia în introducerea acestei
urmă ediţii (p. 17—18) „conferinţa <...> conţine programul reali
treptat de toti artiştii care au căutat de-atunci un stil naţional în a
Theodor Aman, Grigorescu şi Mirea, I. Mincu şi George Bnescu, pen
a nu mai vorbi de cei mai tineri, veniţi pe urmele acestora. Interesul com
nicării lui Odobescu se mai păstrează şi astăzi... Numai prejudecata
a văzut atîta timp în Odobescu un «scriitor aristocrat», un «boier cons
vator», poate explica lunga nesocotire a unui text atît de importan

IDEI ASUPRA PROGRESULUI SOCIETĂȚI

Manuscris autograf, pe 29 foi sfert de coală, albe, numerotate de Odobescu, numai recto, de la 1 la 29, localizat şi datat «Paris, iunie 1851», păstrat în fondul B.A.R. Arhiva Alex. Odobescu, cota I, ms. 22, cu simbolul de achiziție: c. sp. ms. 2440/61. Numeroasele modificări şi redacțiuni paralele, pe care le înregistrăm la *Variante* ne îndeamnă să presupunem că ne aflăm în fața primului bruion al articolului, şi nu în fața formei «definitive», destinată celui de al treilea număr al publicației *Junimea română* [1].

Scris cu caractere latine, fragmentul de care ne ocupăm conține, pe lîngă numeroase grafii fonetice, şi foarte multe grafii tributare diferitelor mode ortografice ale timpului, de la cele tradiționale pînă la ultimele inovații etimologice, vădind indiferența lui Odobescu față de « modurile » de scriere «corectă ». Frapează îndeosebi frecvența notării sunetului *i* cu semnul *â : când, câştiga, câte, câteva, decât, gândim, începând* [2], *stârpi, târâm* etc.; tot atît de surprinzătoare sînt cîteva grafii pseudoetimologice de tipul *senul* şi *sterpi.* O asemenea avalanşă de *â* pentru *î* (respectiv d) face suspecte nişte grafii, altminteri fonetice, ca *rădica* şi *sfărâma,* ale căror lecțiuni corecte s-ar putea să fie *ridica* şi *sfărîma,* cu atît mai mult cu cît sunetul *ă* apare notat şi cu semnul *â (înălțat).* De aici îndemnul de a înregistra printre variantele certe cîteva lecțiuni ipotetice.

Influența etimologismului este prezentă prin grafii ca *ecstindere, ecsemplu, feroase, făgăduiesce, groasnic, chaos, horizont, idea, neisbutit, împedecare, neîndrezneț* [3], *nuoâ, nuoi, păserele, petra, perd, priivire, resboe, scola, şterge, sunt* şi *sunt* etc. Nu o dată însă Odobescu « greşeşte »: scrie fonetic *făgăduieşte* şi « corectează » *fâgăduiesce* (ms., f. 3 r°, r. 6), scrie *noi* şi «corectează » *nuoi* (ms., f. 16 r°, r. 11), sau scriind *pietră* (ms., f. 3 r°, r. 5), *echilibru, existință, număroase, răspinge, zdrobite, zdrumicate* etc. Alteori însă greşelile lui Odobescu nu sînt abateri de la « normele ortografice », ci pur şi simplu coruptele : *pămîntului* pentru *pămîntului, s'o* pentru *ş' o, Neuton* pentru *Newton, ecsintiții* pentru *ecsislinții* sau *existinții, duoi* pentru *duoâ* (respectiv *două), puternici* pentru *puternice, cîte* pentru *cită, cuvine* pentru *convine, tenerar* pentru *temerar.*

[1] Cf. Geo Şerban, *Odobescu inedit,* în *Viața românească,* XV, nr. 7, iulie 1962, p. 92.
[2] Notat o dată (ms., f. 6 r°. 1) *începând* apoi corectat *începând.*
[3] Grafia *neîndrezneț* reprezintă, probabil, ca şi grafia *priivi o* « extindere » a normelor etimologice şi asupra cuvintelor de origine slavă, sub influența antipurismului, sau, poate, o reacție antietimologică a tradiționalismului.

SIGLE

A — manuscris autograf în fondul B.A.R., Arhiva Alex. Odobescu, I, ms. 22.

A 1 1
A_2) — variante genetice în textul ***A.***
As J
P — lecțiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

137

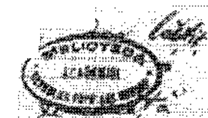
3 turbură *A; redacțiune anterioară:* tulbură *Aj* |j 6 slabele-i raze *A; redacțiune anter*
slabele ei raze *Aj* || 11—12 siluiri turbate din partea tiranilor învingători *A; redacțiune*
rioară: siluiri turbate ale tiranilor învingători A_2; *altă redacțiune anterioară:* <siluiri tur
ce le suferă din partea tiranilor învingători A_2 [114 împreună A; *redacțiune paralelă:* iz
Aj II15 strămoşii A; *redacțiune anterioară:* părinții *Aj* jj 18 fi-vor secerate A; *redacțiune*
oară: fi-vor oare secerate *Aj* || 19 Şterge-se-vor *P; scris:* Sterge-se-vor Ajj 21 va
resa numai pe anticarii secolilor viitori? A; *redacțiune anterioară: va.* interesa numai ant
secolilor viitori? *Aj* jj 23 martirii unei idei A; *redacțiune anterioară:* martiri ai unei idei
25—26 Nu vom putea noi, mai norociți decît străbunii, să lăsăm viitorimii o viață şi o
tate din ce în ce mai fericită <?> A; *redacțiune anterioară:* Nu vom putea noi, mai feriçiți
străbunii, să lăsăm urmaşilor o viață şi o societate din ce în ce mai fericită <?> A_2; *altă*
țiune anterioară: Nu vom putea noi să lăsăm o viață şi o societate din ce în ce mai fe
A_2*2.7* Ga toate însă A; *redacțiune anterioară:* însă *Aj; altă redacțiune anterioară:* Dar
27—28 necontenita înaintare a omenirei A; *redacțiune anterioară:* înaintarea necon
A' *cdtâ redacțiune anterioară:* progres A_2||28 primit *P; scris:* priimit A||

138

2 sînt *P; scris:* sunt Ajj 5 grăbesc A; *redacțiune anterioară:* grăbeşte *Aj* ||9'drept A;
țiune anterioară: ca *Aj* || 10 precisă A; *redacțiune anterioară:* preciza *Aj* jj 14 Ei zi
redacțiune anterioară: Ei zic că : *Aj* jj 16—17 sprijiniți pe o teorie a progresului omenesc,
mai bine fondată *A; redacțiune anterioară:* sprijiniți pe o idee, mult mai bine fonda
progresului omenesc *Aj; altă redacțiune anterioară:* sprijiniți pe o idee, mult mai bine fo
despre progresul omenesc A_2 jj17—18 putem a-i întreba: cum de-a zăcut Europa,
surate timpuri, într-o barbarie deplină <?> A; *redacțiune anterioară:* putem a-i întreba c
făcut Europa de-a zăcut, nemăsurate timpuri, într-o barbarie deplină <?> *A* || 19 se fi
cat dodată asupră-i A; *redacțiune anterioară:* se fi aruncat asupră-i A_2 || 22 folositoar
redacțiune anterioară: salutarele A_2 jj 33 Cauza căderii ei e prea complicată, şi
desvoltării ei nu e aci A; *redacțiune anterioară:* Cauza căderii ei e prea implicată <
une paralelă: complicată> pentru a fi desvoltată aci *Aj; altă redacțiune anterioară:*
căderii ei e prea înmulțită pentru a fi desvoltată aci A_2 || 34 născu A; *redacțiune ante*
ținea A | din A; *redacțiune anterioară:* la *Aj* \\ 35 din A; *redacțiune anterioară:* la *Aj*\\ 3

Idei asupra progresului societății (facsimil după ms. Arhiva Alex. Odobescu I, 22, f. 1 r°)

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

Idei asupra progresului societății (facsimil după ms. Arhiva Alex. Odobescu, I, 22, f. 3 r°)

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

24 - c. 2693

lllitlill^

mr**' #*s**^«#«

a«ip«i p^«s«Z«i/ socze^zf (facsimil după ms. Arhiva Alex. Odobescu I, 22, f. 29 r°)

puțina solidaritate ce aveau, în acele timpuri, popoarele europeene luminate *A; redacțiune anterioară:* puțina solidaritate ce aveau popoarele europeene || 38—40 Europa rămase afundată atîția lungi secoli ai veacului de miljoc în acea tristă stare de barbarie *A; redacțiune anterioară:* Europa rămase afundată în acea tristă stare de barbarie atîția lungi secoli ai veacului de miljoc A_1*; altă redacțiune anterioară:* Europa rămase în cumplită stare de barbarie atîția secoli A_3*; altă redacțiune anterioară:* Europa rămase în acea stare, aşa cumplită, de barbarie, atîția secoli A_5 ||

139

1—3 avem a ne-ntreba noi înşine : cum putem se esistăm azi? care e puternicul princip de viață ce veni în urmă se-nsuflețească acel cadaver, spre a face dintr-însul corpul viețuitor al Europii moderne? *A; redacțiune anterioară:* ce fel putem noi a esista? care e spiritul ce veni a-nsufleți acel cadaver, spre a face dintr-însul corpul viețuitor al Europii de azi? A_2 || 6—8 Luptă viforoasă a două principe rivale, în care oamenii dupe atunci îşi cătau scăparea, jertfindu-şi pentru dînsele afecții, viață şi bunuri I *A; redacțiune anterioară:* Luptă viforoasă a două principe care se jucau cu oamenii, ce-şi cătau într-însele scăparea, jertfindu-şi afecții, viață şi bunuri A_2[1] || 8 de spaimă *A; redacțiune anterioară:* înfricoşat A_2 || 12 sufletul națiilor A; *redacțiune anterioară:* sufletul unei nații A_2 || 15 Uni-se-vor A; *redacțiune anterioară:* Uni-se-va A_2 || puterile A; *redacțiune anterioară:* puterele A_2 || 16 strămutărele *A; redacțiune anterioară:* locuința A_2 || 18—19 Silințele ce le va pune un popor spre a rămînea în întregimea A; *redacțiune anterioară:* Silințele ce le va pune spre a rămînea în întregimea A_2 || 32 privim *P; scris:* priivim A || 33 Virgil A; *redacțiune anterioară:* Horație A_2 || 39 însă A;

140

3 fiindcă A; *redacțiune anterioară:* căci A_2 || 4 de A; *redacțiune anterioară:* pentru A_2 || 4—5 Căci vai ! puterea singură în timpul nostru A; *redacțiune anterioară:* Ea singură, vai ! în timpul nostru A_2 || 7 puterea dreptății, o combate A; *redacțiune anterioară ipotetică:* puterea dreptății naturale <o combate> A_2 | numărul inimicilor ei *A; redacțiune anterioară:* numărul adversarilor A_2 || 14 în A; *redacțiune anterioară:* de A_2 | de al A; *redacțiune anterioară:* de acela al A_2 || 24 ca fieşce A; *redacțiune anterioară:* ca nu fieşce A_2 || 25 libertățile A; *redacțiune anterioară ipotetică:* drept<turile> A_2 | dar că trebuie, — pentru A; *redacțiune anterioară* : dar că, — pentru A_2[1] || 26—27 trebuie, între acele nații, un legămînt, o alianță de apărare comună A; *redacțiune anterioară:* trebuie un legămînt, o alianță de apărare comună între acele nații A_2 || 30 pentru A; *redacțiune anterioară:* spre A_2 || 31 societate A; *redacțiune anterioară:* lume A_2 || 32 sînt *P; scris:* sunt A[2] || 39—40 Dar unei astfel de mişcări strîmpte şi neizbutite noi cătăm a opune un război de principe vast şi întins A; *redacțiune anterioară :* Dar la această mişcare strîmptă şi neizbutită putem opune un război vast şi întins A_2 || 40—41 într-o înțelegere

[1] *O corectură în dreptul sintagmei* jertfindu-şi pentru dînsele *(A), propune ipoteza unei a treia redacțiuni, intenționate:* Luptă viforoasă a două principe care se jucau cu oamenii ce-şi cătau într-însele scăparea, jertfindu-şi viață, afecții şi bunuri.

[2] *Această variantă de cuvînt sugerează cel puțin două redacțiuni intenționate ale frazei:* Dar cîte, însă, de acelea sînt încă astăzi sugrumate de politica mîrşavă şi lacomă a cabinetelor tiranice? *Prima:* Dar cîte încă de acelea nu sînt astăzi sugrumate de politica mîrşavă şi lacomă a cabinetelor tiranice? A *doua* : Dar cîte încă de acelea sînt astăzi sugrumate de politica mîrşavă şi lacomă a cabinetelor tiranice?

comună, într-o alianță strînsă A; *redacțiune anterioară:* într-o înțelegere comună și într-o ali-anță strînsă A_1 \\

141

3 nevoite A; *redacțiune paralelă:* împinse Ajj|14 vaste A; *redacțiune paralelă:* întinse A| asociații A; *redacțiune anterioară:* asoțiații A_2|J19 sînt *P; scris:* sunt AJ| 23 armia-i A; *redacțiune anterioară:* armia ei Aj |j 25 privire *P; scris:* priivire A||26—27 cînd fiecare se va afla restabilit în drepturile sale naționale A; *redacțiune anterioară:* cînd se vor bucura fiecare de drepturile sale naționale A_2 |j 31 de un timp A; *redacțiune anterioară:* de timp A_2 |j 32 o existință A; *redacțiune anterioară:* nici existință A_2 J| 33—34 Putem dar oare zice A; *redacțiune anterioară:* Putem dar zice j| 41 civilizației A; *redacțiune anterioară:* civilizația AJ| 41—42 a crește din laptele ei A; *redacțiune anterioară:* a se educa cu sucul ei A_2 j|42 creștere A; *redacțiune anterioară:* educație A_2||

142

1 desvoltarea ei proprie din acel timp A; *redacțiune anterioară:* desvoltarea ei din acel timp [| 6 înfloritoare A; *corupt:* înfloritoarei Aj || 10 că ele nu au *A; redacțiune anterioară:* că nu au Aj[|19 convine *PA_1; redacțiune ulterioară, corupt:* cuvine A|| 22—24 poate fi intro-dusă într-însele, precît numai o centralizație prea mare a puterii nu va sugruma trebuin-țele A; *redacțiune anterioară:* poate fi introdusă, precît o centralizație prea mare nu va sugruma trebuințele Ajj| 24 localități A; *redacțiune anterioară:* localitate Aj||26—27 cît se va pune A; *redacțiune anterioară:* cît se pune Aj jj 29 echilibrul A; *redacțiune anterioară:* cumpăna Ajj 30 sfărîmat *P; scris:* sfărâmat AJ Iată răul A; *redacțiune anterioară:* Acesta e răul Aj || 32 au A; *redacțiune anterioară:* aveau A_2 [j

143

4 țară A; *redacțiune anterioară:* stat A_1\\ 12—14 subt un singur stindard, se recunoască aceeaș constituție fondamentală și aceleași baze în legislație, se formeze un singur cerc A; subt un singur stindard, se formeze un singur cerc Aj || 16 sale A; *redacțiune anterioară indescifrabilă, în* Aj || 17 oricine A; *redacțiune anterioară:* oricine alt A_2 || 18 temerar *P; corupt:* tenerar A; *redacțiune paralelă:* îndrăzneț Aj | a adăoga aci că aceasta *A; redacțiune anterioară:* a adăoga că această Aj | e A; *redacțiune anterioară ipotetică:* îi Aj || 18—19 primită *P; scris:* priimită A||20 cererea lumei A; *redacțiune anterioară:* cerere a lumei Aj||25 și a-i opri îna-intarea? Nu! Ei vor face ceea ce fac liliecii A; *redacțiuni anterioare ipotetice:* și a-i opri înaintarea? Nu rămîne îndoială că ei vor face ceea ce fac liliecii *sau:* a-i opri înaintarea? Nu! Nu rămîne îndoială că ei vor face ceea ce fac liliecii Aj ||

NOTE

Eedactat în iunie 1851, la Paris, articolul se încadrează în programul revistei *Junimea română,* al cărei colaborator devenise Odobescu de la primul ei număr (mai 1851), prin *Muncitorul român.* încetarea apariției revistei după al doilea număr (iunie 1851) poate explica de ce manuscrisu[l] ajuns exact peste un secol în colecțiile Bibliotecii Academiei, a răma[s] nepublicat pînă la includerea lui în ediția lui Geo Șerban, *Odobescu inedi[t]* București, Editura pentru literatură, 1964, după ce — același editor — îl semnalase în *Viața românească,* 15 (1962), nr. 7, p. 92—95.

Guprinzînd mărturii noi asupra formației pașoptiste a lui Odobescu *Idei asupra progresului societății* ne dezvăluie adeziunea sa la viziune[a] înaintată asupra progresului umanității caracteristică mediului de gîn[dire] al revoluționarilor români de la Paris. întîlnim în această viziun[e] condamnarea fără rezerve a ,,beznei medievale", ca și convingerea c[ă] popoarele și-au recunoscut de mult naționalitatea și au luptat pentr[u] ea — idei false, în forma radicală în care sînt formulate, dar nu mai puț[in] concludente pentru orientarea gîndirii tînărului Odobescu. Ea este def[i]nită de nemărginita lui încredere în progres, în ,,legea necontenitei înain[ta]tări a omenirii" și de ceea ce considera el drept motorul acestei înaintăr[i] știința. Limita concepțiilor lui Odobescu, care privea ideile drept for[ța] motrice principală a societății, este clar exprimată în explicațiile pe ca[re] le găsește ,,beznei medievale" (principiile greșite ale societății antice — sclavia, condiția înjosită a femeii) sau progresului însuși, al cărui rit[m] crește în proporție geometrică, „avînd ca rație valoarea descoperiril[or] noi". Includerea lui Descartes și a lui Leibniz printre autorii unor „fol[o]sitoare descoperiri", ca Galileu și Newton, ne-ar da dreptul să înțelege[m] că pentru Odobescu și filozofii sînt „descoperitori de idei" (ni se pare puț[in] probabil, dar nu exclus, ca cei doi gînditori să fi fost citați pentru ope[ra] lor științifică — în geometria descriptivă, primul; în matematici, al doilea). Accentul este deci pus pe idei, pe principii, de către acest tînăr care înț[e]lege să dea la rîndul lui o luptă în acest domeniu, în care angajează ide[ile] naționalismului, ale solidarității, ale libertății, ale alianței între popoar[e], ale democrației, ale unității naționale, fără preocuparea de a coborî [la] analiza realităților sociale. Concepția sa este nu una științifică, ci filoz[o]fică și politică. Demonstrarea legii progresului îi servește ca fundame[nt] ideii de naționalitate. Aceasta, la rîndul ei, este temeiul ideii de liberta[te]. Amîndouă aceste idei sînt asociate în argumentarea libertății naționa[le] și anume a libertății Țărilor române. Articolul nu este un studiu, ci [un] pamflet împotriva tiraniei, în favoarea libertății, un moment din lup[ta] revoluționară a pașoptiștilor care, înfrînți de reacțiunea de la Bucureș[ti] continuă lupta cu condeiul în exil. Stilul retoric, apologetic — un stil oral — lasă loc presupunerii că în prima lor formă *Ideile* au fost o conferință [în] cercul tinerilor români din Paris. Influențele marilor mentori ai exilațil[or] apar și în formulele adoptate („sufletul națiilor" amintește însă nu num[ai] de Bălcescu, ci și de Kogălniceanu, care cunoștea „instinctul maselo[r]" sau de Michelet — „instinctul poporului").

Trăsăturile obișnuite ale vocabularului lui Odobescu, ameste[cul] caracteristic de neologisme și arhaisme, deocamdată chiar nesigura[nța] unor forme — sînt prezente în această scriere de tinerețe *{fieroa[se],* *vizuiri, anticari* — pentru „arheologi", *devăna, solemnelă* etc).

(CA TOT CODRUL SĂ RĂSUNE...)

Poezie cu două versiuni autografe, în fondul de manuscrise al B.A.R., cota 4.935, una la f. 12 r° — 12 v°, fără titlu, dedicată «Axxxei» şi datată «23 iulie 1851, Vxxxxxxxx», alta la f. 23 r°, fără titlu, fără dedicaţie, datată şi localizată «23 iulie 1851, Vascoueil». Pe baza corecturii din versul 13 (*glasu-ţi* în loc de *vocea-ţi*), presupunem că versiunea de la f. 12 r° — 12 v° este ulterioară versiunii de la f. 23 r°.

SIGLE

A — manuscris autograf în fondul B.A.R., cota 4.935, f. 23 r°.
A_2 — variante genetice în textul *A*.
B — manuscris autograf în fondul B.A.R., cota 4.935, f. 12 r° — 12 v°
B_2 — variante genetice în textul *B*.
P — lecţiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

144

3 Ca tot ***BA;*** *redacţiune paralelă:* Fă ca B_2 | | 5 fronză ***B;*** frunză -A|| 13 glasu-ţi ***BA; redacţiune anterioară:*** vocea-ţi A_2 | | 14 pădurei ***B;*** pădurii ***A***\\

NOTE

Tînărul student de la Paris lasă însă loc, între îndeletnicirile sale, şi altor elanuri ale vîrstei. Poeziile erotice din anii 1850—1853 rămase în hîrtiile scriitorului nu distonează într-o operă şi o viaţă marcate pînă la încheierea lor dramatică de aceeaşi preocupare turburătoare, dar, cum va afirma Odobescu pînă în ultimele sale rînduri, atît de stimulantă pentru el.

[1] Vezi variantele.

<Ca *tot codrul să răsune*. . .> (facsimil după ms. 4 935, f. 12 r°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

<Ca fo* codruZ sâ *răsune*.. .> (facsimil după ms. 4 935, f. 12 v°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

<Ca fof codrizZ *să răsune*.. .> (facsimil după ms. 4 935, f. 23 r°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

Precedentele creații ale literaturii noastre din faza începuturilor ei îl influențează pe Odobescu prin manieră anacreontică şi romantism facil, sau prin cadrul pastoral, după cum s-a mai remarcat. Dificultățile de versificație pe care tînărul poet încearcă să le învingă prin căutarea metodică a metricei potrivite, notată în variate formule pe marginea manuscrisului, par să nu fi indicat lui Odobescu poezia drept o cale de realizare literară vrednică de urmat. încercările de versificare franceză risipite în manuscrisele din aceeaşi perioadă nu-1 puteau clinti din această evidență.

în versurile „Ca tot codrul să răsune d-ale tale dulci cîntări" înțelesul invocației este lămurit de varianta la primele două cuvinte (Fă ca"), deci: „Fă ca codrul să răsune" etc. Schimbarea a fost necesară pentru eufonie. în evoluția ideii distihurile 2—5 sînt menite să pună în valoare, în distihurile 6-7, glasul armonios al iubitei, față de care soapta frunzei cm ecul Momelei, strigătul vulturului deci ,orice B T ^ l K S S S S „numai un susur nesimțitor".

,u r> AA P P

ODISEEA

Autograful acestei tălmăciri parțiale, evident exercițiu didactic, se găseşte în m
scrisul B.A.R., cota 4.987, între filele 14 r° şi 25 v°, sub titlul *Odisea lui Omer / Ciutul*
localizat şi datat, chiar pe prima pagină : « Paris, Mai—septemvrie 1852 ».

Scrierea ordonată, — neobişnuit de ordonată şi de citeață în bruioanele lui Odobe
— numărul relativ mic de ştersături, înlocuiri de cuvinte şi sintagme, ne îndeamnă să pr
punem că ne găsim în fața unei transcrieri «pe curat» de pe o ciornă anterioară.

Grafia cu caractere latine urmează, în genere, fără exagerări etimologice, soluțiile
grafice propuse de Ion Heliade Rădulescu. Dar, ca şi în alte manuscrise[1], Odobescu nu
consecvent; nu o dată pana lui distrată uită să pună semnele diacritice ale scrierii « core
adaugă sau «mănîncă » litere, şi nu o dată oscilează între notația etimologică şi notația f
tică. Aşa se explică, probabil, de ce alături de grafii «corecte» ca *vâslaşi, me, ve, țărm*
perirâ, peța, țera, resboiul, răspândi, respunde, gasdele, grosnic, sburâtâre, sgomot, jace, n
etc, se întîlnesc cuvinte scrise greşit, ca : *padurosă* în loc de *pădurosă, înăltîndu-se* în lo
înălțîndu-se, respunzîndu-i în loc de *respunzîndu-i, rescula* în loc de *rescula, respândi* în
de *respândi, supera* în loc de *supăra, întinsă* în loc de *întinsă, departea* în loc de *departe, res*
în loc de *răsboiul, derapân* în loc de *dărăpăn, săi* în loc de *său* (pr.), *me* (pr.) în loc de
sovârşit în loc de *săvârşit, strenepoli* în loc de *strănepoți, întorce* în loc de
cere, se-ți da în loc de *se-ți dea, ve* (pr.) în loc de *v?, înveṭat* în loc de *învățat* etc. şi g
« necorecte », fonetice, ca de pildă *zburătoare* « corectată »în *sburătoare, groznic* « necorect
sau *piață* «corectată » în *peță.*

Menționăm, în continuare, cîteva forme de limbă caracteristice în scrisul lui Odob
din anii 1848—1860: *erea* pentru *era («erea doritor»), ereau* pentru *erau («ereau pe la*
lor»), întii pentru *întîi («cîntul întii»), tatăl (scris: tata'l)* pentru *tatăl («tatăl oamenilor*
zeilor », «tatăl meu »), gniei pentru *miei («gnieii-ndesați şi boii-ncornorați», « bucurîndu-s*
ecatomba de tauri şi de gniei»), fromoasa pentru *frumoasă («într-o fromoasa curte », «fro*
plete») se pentru *să («ca se spuie», «se se ducă»), svătuim* pentru *sfătuim («aidem... s*
svătuim »), svîrşit pentru *sfîrşit («dupe ce or fi svîrşit războiul»), sîm* (scris *sum)* pentru
(«deşi nu sîm vrun ghicitor», «mum· mea... mi-a spus că sîm al aceluia»).

[1] Vezi, d. e., în volumul de față, nota descriptivă a manuscrisului < *Mihai*
zul — Fragment<e> dintr-o tragedie (p. 353).

[2] Nu *întîi,* cum din greşeală apare în volumul de față la p. 145.

SIGLE

A — manuscris autograf în fondul B.A.R., cota 4.987, f. 14 r° — 25 v°.

A_1
A_2 — variante genetice în textul *A*.

P lecțiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

145

2 Odiseea ***P;*** *scris:* Odysea *A* || 14 reaua *A;* *redacțiune anterioară intenționată:* greaua A_2 ||

146

8 ucidă *A; redacțiune anterioară:* ucigă A_2 || 11 înduplecă *A; redacțiune anterioară:* domiri A_2 || 16 multîncercatul *A; redacțiune anterioară;* încercatul A_2 || 33 orbi *A; redacțiune anterioară:* chiorî || 34 a căruia putere este mai presus de a tutulor ciclopilor A; *redacțiune anterioară:* care prin putere este cel mai mare dintre toți ciclopii A_2 || 34—35 căci pe acesta A; *redacțiune anterioară:* căci acesta A_2 || 37—38 țara sa părintească A; *redacțiune anterioară intenționată:* țara <a pămîntească> A_2 ||

147

3 acum A; *redacțiune anterioară ipotetică:* acuma A_2 || 6 adevărata (noastră) hotărîre A; *redacțiune paralelă:* <adevărat>ul nostru svat A_2 || 8 fiul *P; grafie ipotetică:* fiiul A || 10 gnieii-n desați A; *redacțiune paralelă:* gnieii mititei || 14 pedilele-i A; *redacțiune paralelă:* călțunii A_2 || 17—18 șiruri de oameni viteji A; *redacțiune anterioară:* făpturile oamenilor A_2 || 20 pridvorului A; *redacțiune paralelă:* bătăturii A_2 || 33 sta îndelung afară la poartă A; *redacțiune anterioară:* sta afară din porți A_2 || 36 Cu noroc A; *redacțiune paralelă:* Bucură-te A_2 | bine ai venit la noi A; *redacțiune paralelă:* vei fi bine primit <*scris:* priimit> la noi A_2; *altă redacțiune paralelă:* vei fi bine găzduit la noi A_2 || 40 mai se aflau A; *redacțiune anterioară:* ereau A_2 || 42 erea A; *redacțiune anterioară:* ereau A_2 ||

148

6 netedă A; *redacțiune paralelă:* lustruită A_2 || 7—8 cu ceea ce avea A; *redacțiune anterioară:* pe cei de față A_2 || 10 de la unul la altul A; *redacțiune anterioară:* de la unul pînă la altul A_2 || 22 *lecțiune ipotetică:* mănîncă; *altă lecțiune ipotetică:* mănînc A || 27 mîngîiere *A; redacțiune paralelă:* nădejde A_2 || 40 după oțel A; *redacțiune anterioară:* pentru oțele A_2 ||

149

1 bătrînul A; *redacțiune anterioară:* bărbatul A_2 || 3 la A; *redacțiune anterioară:* în A_2 || **27** un neam A; *redacțiune anterioară:* o naștere A_2 || 39 (știindu-l) chiar mort A; *redacțiune anterioară:* știindu-l mort A_2 || 40 țara troienilor A; *redacțiune anterioară:* Țara Itachii A_2; *alta redacțiune anterioară:* Țara Itachiei A_2 ||

150

3 griji rele A; *redacțiune anterioară:* griji A_2 || 11 ș-ar sta dinaintea porților A; *redacțiune anterioară:* cum ar mai sta dinaintea porților A_2 || 17 cum ar intra A; *redacțiune anterioară:* cum ar mai intra A_2 || 24 și muma ta A; *redacțiune anterioară:* și pe muma ta || 28—27 precum aduce cu dînsa o fiică iubită A_2; *redacțiune paralelă:* precum se cuvine unei fiici iubite A_2 || 30 nu cumva vreunul A; *redacțiune anterioară:* cineva A_2 || 33 căci el A; *redacțiune anterioară:* care A_2 || 41 nu ți se mai cuvine A; *redacțiune anterioară:* nu se mai cuvine A_2 ||

151

9 aidi A; *redacțiune anterioară:* aid A_2 || 17—18 luînd (și tu) unul foarte fromos (de la mine) A; luînd (și tu) unul foarte fromos A_2 || 25—26 după cum îi orîndui Pallas Atena A; *redacțiune anterioară:* pe care o orîndui Pallas Atena A_2 || 32 lacrămînd A; *redacțiune anterioară:* lăcrimînd A_2 || 33 ale oamenilor ș-ale zeilor A; *redacțiune anterioară intenționată:* ale zeilor <ș-ale oamenilor> A_2 || 38 glorie A; *redacțiune paralelă:* slavă A_2 ||

152

1—2 dăruiește pe oamenii născocitori, pe fiecare precum el voiește A; *redacțiune anterioară:* dă oamenilor născocitori fiecăruia cum el voiește A_2 || 4 dea *P; corupt:* da A || **7** slunicelor A; *redacțiune anterioară:* slujbaș<elor> A_2 || 11 suindu-se A; *redacțiune anterioară:* urcîndu-se A_2 || 13 lăsă *P; corupt:* lasă A pleoapele *P; corupt:* ploapele A || 19 cum este A; *redacțiune anterioară:* ca A_2 || 34 spune *P;* spune? A || 35 primi *P; scris:* priimi A || 37 stemat A; *redacțiune anterioară:* stimat A_2 || 39 de vreme ce A; *redacțiune anterioară:* în vreme ce A_2 ||

153

1 Polibie A; *redacțiune anterioară:* Polib A_2 || 4 se te despoaie A; *redacțiune anterioară:* se-ți jefuiască A_2 || 12 întoarcerii A; *redacțiune anterioară:* întoarcerei A_2 || 18 danț A; *redacțiune anterioară intenționată:* j<oc> A_2 ||

N O T E

Din anii studenției de la Paris datează primele traduceri ale lui O
bescu din clasicii greci și latini, încercări importante atît pentru forr
și activitatea de mai tîrziu a scriitorului și savantului, cît și pentru ist
filologiei noastre în general. Eespectul față de textul veclii, grija pe
fondul și forma traducerii, răbdătoarea căutare a echivalentelor, ef
metodic de aprofundare a originalului sînt nu numai semnele unei vo
nedezmințite a lui Odobescu de pasionat al studiilor clasice, ci și crite
de valoare ale celor dintîi traduceri românești temeinic alcătuite din Ho
Virgiliu, Horațiu și alți autori de seamă ai literaturii grecești.

în cuprinsul articolelor sau scrierilor sale de mai tîrziu Odobesc
mai avea prilejul să dea versiuni ale unor crîmpee din clasici (așa de p
fragmentul din Luciliu în *Satira latină,* sau invocația către Venus
începutul poemului *De rerum natura* al lui Lucrețiu, tradusă în *Ps*
kynegetilcos). în colaborare cu C. Litzica va lucra în 1894 la traduc
Mimilor poetului alexandrin Herondas (traducere care nu face parte
opera de tinerețe a lui Odobescu, cum pare să creadă D. Păcurariu,
ăite din tinerețea lui Odobescu, în *Limbă și literatură,* 3 (1957), p. 2
,,A tradus peHesiod în întregime, al cărui manuscris mi l-a arătat,
dusese nenumărate pasagii din Homer și Vergilius, dintre care unel
mai găsesc pe la elevii săi, a redat în românește pe Pausanias, din
pasagii întregi a cetit studenților săi de la Universitate sau de la Ș
Normală Superioară" (G. Popa-Lisseanu, *O odă a lui Horațiu tradus*
Alexandru Odobescu, în *Orpheus,* 1 (1924/1925), p. 9. Iscusința la ca
ajuns către sfîrșitul vieții în redarea românească a textelor vechi st
admirația clasiciștilor; despre un fragment din Herodot tradus de
bescu, în cuprinsul unui raport către Academie, Litzica, atît de as
cum vedem, pentru primele tălmăciri, recunoștea că nu cuprinde „nic
cuvînt mai puțin, dar nici o expresie netrebuincioasă; Odobescu, pu
spune că nu cunoaște perifrază; fiecare vorbă străină găsește la el co
pondentul ei potrivit; în fine, ordinea originală a cuvintelor este s
respectată, pe cît permite geniul limbii noastre". G. Popa-Lisseanu ad
acestor mărturii: „Alexandru Odobescu scria greu, din pana lui nu cur
lin frazele. Cine a asistat vreodată la vre-o compunere literară a sa,
l-a văzut pregătindu-și vre-o lecție pentru cursul său de archeologie,
mi s-a dat mie prilejul să asist și să-l văz, a putut să constate că fraz
Odobescu era muncită, că textul său, pînă să capete o formă defini
trebuia să sufere nenumărate ștersături și numai cînd urechea sa de a
era satisfăcută, era și fraza socotită ca definitivă. Era și el unul di
discipolii lui Horațiu.. care recomandă *lima,* pila și, pentru ca lucrare
fie desăvîrșită, cerea ca ea să fie necontenit prelucrată, timp de ani înt
nonumi in annum.

în dragostea sa pentru perfecțiunea formii și am putea zice in pa
sa pentru literatură și cultura greco-romană, Alexandru Odobescu,
descendent al Eomei, cum îi plăcea să se numească adeseori, ajunses
convingerea, fără îndoială neîntemeiată, că limba românească are t
însușirile limbilor clasice și că în ea poate încăpea fraza ticluită după c
podul antic. Și în această privință, deși Odobescu adeseori își bătea
în glumă, de elevii săi cari, ca bunăoară Ionescu-Gion, afectau stilul arc

2tl cronicarilor, întrebuința totuşi şi el, de multe ori, inversiunile ce le găsim în aceşti cronicari, a căror sintaxă evident se apropia mai mult, într-o epocă cînd limba noastră nu era bine fixată, de sintaxa latină" *(art. cit., Orplieus,* 1 (1924/1925), p. 8-9).

Este interesantă, deci, pentru această parte a activității literare a lui Odobescu, de reprodus relațiunea colaboratorului său la traducerea *Mimilor,* despre metoda de lucru a autorului *Satirei latine :* ,,Am avut prilej să lucrez cîteva săptămîni cu dînsul, la traducerea poetului alexandrin Herondas, şi am putut vedea aevea cum lucra Odobescu. *Nu* punea un cuvînt pe hîrtie, pînă ce nu lămurea pe deplin înțelesul fiecărui pasagiu, îl cetea de două, trei, patru ori, îl traducea, îl comenta, şi elucida fiecare dificultate. Un altul s-ar fi oprit aici. Odobescu îl analiza mai departe, îl diseca în cele mai mici amănunte : dela o vreme, atenția lui părăsea vorbele principale şi se pironea asupra lucrurilor mărunte, asupra conjuncțiilor şi particulelor; căuta, parcă, să prindă cu sufletul său tot înțelesul tainic al fiecărui cuvințel, care nici echivalent în limba noastră, nici rost pentru gîndirea noastră nu mai avea. în urmă începea traducerea. Odobescu aşternea cuvintele româneşti exact în ordinea pe care o aveau în original. Foarte rar această primă lucrare dădea un rezultat satisfăcător, în cele mai multe cazuri, de aci înainte începea lupta. întîi, o primă stabilire a ordinei cuvintelor în româneşte, cadrul general al frazei. în urmă venea goana după cuvînt: sinonimele se perindau unul după altul, fără &ă-l mulțumească; de multe ori l-am văzut răscolind dicționare, cărți, reviste, alergînd dintr-o odaie într-alta, ca să caute volumul, pagina, rîndul, unde îşi amintea că se afla vorba care îi trebuia. în sfîrşit, cînd vorbele erau găsite, venea țintuirea lor definitivă în ramă. Oe se-ntîmpla Muncii în tainița minții lui? *Nu* ştiu ; dar din învălmăşagul de note de vorbe, de ştersături, care umpleau pagina, răsărea într-un colț fraza lină, luminoasă, curgătoare, în care nimic din sbuciumul premergător nu mai rămăsese. Luptă aprigă, din care mai totdeauna eşea biruitor ! Iar cînd se-ntîmpla să nu fie mulțumit cu ceia ce găsise, întrerupea lucrarea; îmi luam notele, plecam, şi a doua zi cînd mă chema din nou la măsuța de trestie din chioşcul grădinii, îmi citea, cu surîsul pe buze traducerea frazei rămase neisprăvite. Biruise..." (Litzica, *op. cit,* p. 1129—1130, [greşit: 2029-2030]).

Amintirile lui Litzica privesc, desigur, activitatea de traducător a lui Odobescu din vara anului 1894. Către această desăvîrşire metodică el se îndrumase, însă, de la primele sale încercări, cu patru decenii înainte, prin munca stăruitoare de student pentru însuşirea limbilor clasice. Concepția sa, rezultată din temeinica stăpînire a acestor limbi, dar şi din cultivarea propriei sale limbi literare, o va rezuma mai tîrziu într-un raport asupra traducerilor din clasici prezentate spre premiere Academiei:

„Dificultatea unei bune traduceri creşte în proporțiune cu diferența ce există între vocabularele, sintaxele şi construcțiunile bine întemeiate şi bine statornicite a două limbi ce se încearcă în lupta înfrățitoare a traducțiunii; cu cît o limbă are cuvinte şi regule mai temeinic stabilite, cu cît ea a ajuns mai de sineşi stătătoare, cu atît ea este mai puțin priincioasă, mai puțin înlesnitoare la translațiuni dintr-o limbă rivală; şi din contră, limbile nu încă de tot formate, limbile încă slabe şi sărace,... au şi folos §i îndemînare de a se mlădia, prin mijlocul traducerilor, după chipul şi asemănarea limbilor celor mai corecte. Acesta este fără îndoială cazul limb noastre... Traducătorii trebuie să se pătrunză bine de înțelesul autorul ce le stă în față, fără ca să nesocotească nici una din nuanțele, uneo foarte delicate,'ale cuvintelor şi ale frazelor... Punctul de atac către ca privirea traducătorului va să fie direct țintită, este însuşi textul autorul antic şi numai acel text;... el trebuie să se pătrundă bine de gînduri modelului său, să-şi însuşească tot complexul de idei ce se văd şi se străva în stilul lui... Apoi traducătorii să se silească a reprezenta pe româneşt în mod clar şi cu fidelitate, atît înțelesul general al frazelor şi al cuvintelo cît şi toată acea minunată varietate de nuanțe, care este podoaba cea m admirabilă a frumoaselor şi măiestritelor limbi antice... Aci naşte fă îndoială adevărata luptă;... lupta este grea, dar chiar acea nestatorni flexibilitate a elementului plăpînd de care el dispune îi va veni într-ajutor ea îi permite a urmări de aproape, pas cu pas, pe trufaşu-i antagonist;. traducătorii români să nu piardă nici o ocazie priincioasă de a rămînea fide construcțiunilor frazeologiei antice, de cîteori ei vor simți însă că, făcîn astfel, înțelesul frazei nu se pierde pe româneşte. Cînd se prezintă de as menea cazuri, să se ferească mai ales şi cu tot dinadinsul de a traduce pr perifraze împrumutate din alte limbi străine... în fine traducătorii nu piardă şi să nu risipească cu totul, în acea strămutare a materiei, ideilor şi a impresiunilor străine pe românie, caracterele care constitu însăşi originalitatea limbii noastre;... să nu nesocotească nici calități nici Virtuțile, nici farmecul ei propriu" *(ibid.,* p. 2036—2037).

Tălmăcirile din Homer ca şi cele din Hesiod sau Horațiu au, astf semnificația primelor străduinți către o asemenea concepție a lui Odobes asupra rostului literar al traducerilor.

E. C. Grigoraş a publicat cel dintîi în *Convorbiri literare,* 63 (193 p. 319—328, traducerea cîntului I din *Odiseea,* datată „Paris, Mai-se temvrie 1852". Textul de mai sus se plasează deci în prima parte a perio dei şcolarității de la Paris a lui Odobescu.

Acest exercițiu pentru verificarea unei iscusinți pe care student începea să se simtă stăpîn nu a fost desigur menit publicării. Pentru anali formării literare a lui Odobescu el are o deosebită importanță. Manusc sul arată mai întîi, în afara exactei interpretări a originalelor, o excesi preocupare de fidelitate în redarea fiecărui cuvînt: orice adaos al traduc torului, fie cît de neînsemnat, este închis în paranteze. în ce priveşte limb lecturile îndelungate ale vechii noastre literaturi şi a creațiilor popula oferă traducătorului mijloace pentru o redare pe care ar fi voit-o cu tot lipsită de neologisme : în multe locuri cuvîntul grecesc este însoțit de cor pondentul românesc pentru a cărui acceptare, datorită unor mici nua de sens, Odobescu nu se hotărăşte încă. (De exemplu : *pedilele-călțu* în originalul grec ***niSiloc)*** etc. Ezitările sînt însă adesea în favoa preciziei: 7cp66upoi<; sînt mai degrabă „pridvoare" cum înclină să înțelea şi traducătorul, iar nu „bătături".

Odobescu dădea, prin fragmentele de mai sus, cea dintîi traduc din Homer în limba română literară modernă, în care exigențele ştiinți se împleteau reuşit cu cele artistice. învietorul de peste cîțiva ani al c nicilor îşi dăduse examenul literar biruind dificultățile unuia dintre c mai vechi monumente ale literaturii universale.

<HESIOD>

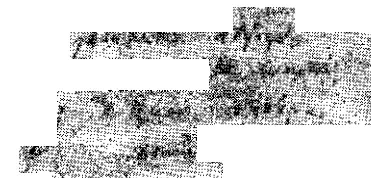
TEOGONIA

Manuscris autograf, localizat şi datat, păstrat în fondul B.A.R., sub cota 1.523. Manuscrisul are 96 de file mari, cuprinzînd primele 405 versuri ale poemului în traducere literară (f 1 r° — 6 v°), textul elen cu traducerea lui juxtaliniară, pînă la versul 1.015 (f. 7 r°—76 v°) şi fragmente din Hesiod — texte şi traducere literală interlineară, — şi sholii (f. 77 r° — 96 r°). Este, bineînţeles, ciorna unui exerciţiu de traducere a cărui valoare constă mai cu seamă în relevarea metodei de lucru a lui Odobescu, pe care, pentru a o ilustra, reproducem primele douăzeci şi cinci de versuri din traducerea literală, dînd în note sublineare, cu sigla A_1, variantele interlineare:

Prin Muzele eliconiade[1] să-ncepem a cînta,
care Eliconului[2] ocup muntele nalt şi minunat şi,
şi iar împrejurul fîntînii viorii cu picioare fragede
dănţuiesc şi altarului atotputernicului fiu al lui Saturn;
şi iar, avînd scăldat plăpîndul trup în Permes
sau în Hipocrenă, sau în Olmeul sînţit,
pe cel mai înălţat Elicon hore formau[3]
fromoase, amoroase; mişcau iute şi picioarele[4].
La urmă pornindu-se, învăluite în negură multă,
înnoptate merg prea fromos glas scoţînd[5],
serbînd[6] pe Joe şi ce are[7] egida şi augusta pe Iuno,
din Argos, aurite pe încălţăminte purtată,
pe fiica şi ce are[8] egida lui Joe cu ochi azurii pe Minerva,
Lucitorul şi pe Apollon şi <pe> Diana vînătoriţa,

[1] Eliconului A_1
[2] al Eliconului A_1
[3] formez A_1
[4] izbeau pămîntul iar cu picioarele A_1
[5] prea fromoase voci scoţînde A_1
[6] celebrînd A_1
[7] ce posedă A_1
[8] posedă A_1

<Hesiod> — *Teogonia* (facsimil după ms. 1 523, f. 7 r°)
(Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

Fragmente din Hesiod (facsimil după ms. 1 523, f. 77 r°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

<Hesiod> - *Teogonia* - (facsimil după ms. 1 523, f. 1 r°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

şi încă pe Neptun ce-nconjoară[1] pămîntul, ce cutremură pămîntul,
şi pe Themis respectabila, cu cătare vioaie^, şi pe Vinerea
pe Hebe şi cu cununa de aur fromoasa şi pe Dioneea,
pe Auroră şi pe Soare şi Mare strălucitoare şi pe Lună,
pe Latona şi pe Iapet şi încă pe Saturn ce are planuri iscusite.
Pămîntul şi Oceanul şi Mare, şi Noaptea întunecoasă,
altor nemuritori sîntă seminţie întotdeauna existînzi.
Care dar lui Hesiod fromos învăţară[3] cînt,
miei păscînd Eliconului la poalele sînţit.
Această dar mine[4] mai întii zeiţele către fabulă ziseră,
muzele olimpiade, fiicele lui Joe ce posedă egida.

Deoarece grafia, cu caractere latine, este în esenţă aceea din manuscrisul 4.987, nu adăugăm alte exemple la cele date în nota despre autograful traducerii Homer, *Odiseea*[5], dar menţionăm cîteva coruptele : «*printr-ensele* » în loc de «*printr-ensele* »; *a grei* », în loc de «*grei*»; « *păţit* » în loc de « *păţit* » ; «*taie* » în loc de « *tăie* »; « *aceşti*», în loc de « *aceşti* » ; « *e* » în loc de «*e* » (care confirmă observaţia făcută şi cu prilejul descrierii altor manuscrise, despre scrierea neîngrijită a lui Odobescu), şi cîteva forme de limbă caracteristice pentru paginile lui Odobescu din jurul anilor 1850 — 1852 ; «*fromos* »în loc de «*frumos* »; «*întii*», în loc de «*întîi*»; «*se cobor* », în loc de « *se coboară* »; « *ele cînt*», în loc de « *ele cintă* »; «*imne* », în loc de «*imnuri*»; « *se* », în loc de «*să* »; « *obiceiele* », în loc de « *obiceiurile* », « *păsuri* >, în loc de « *paşi*»; « *Pegaz* », în ioc de « *Pegas* » etc.

SIGLE

A — Manuscris autograf în fondul B.A.R., cota 1.523, f. 1 r° 6 v°.
A_2 — variante genetice în textul A.
P — lecţiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

154

3 cîntînd *A; redacţiune paralelă:* a cînta A_2\\ 7 trupuri *A; redacţiune paralelă:* corpuri A_2 | Permes *P; corupt:* Termes Ajj 9 formez A; *redacţiune paralelă:* încing A_2 || 12 glasuri A; *redacţiune paralelă:* voci *Ai* j| 19 Dionee A; *redacţiune anterioară:* Dioneea {*scris:* Dionea) A_2 \\

155

8 viers *P; scris:* vers A [[40 dedăsubtul *P; scris;* dedăsuptul Ajj 41 subt *P; scris:* supt *A*\\

[1] ce-nvăluie *Ai*
[2] ploape negii *Ai*
[3] învăţat *Ai*
[4] mie *Ai*
[5] Vezi, în volumul de faţă, p. 379.

156

15 privesc *P; scris:* priivesc A|| 21 privesc *P; scris:* priivesc A||

157

32 grăi *P; corupt:* grei *A*

159

3 Citereea *P; scris:* Citerea A jj 4 Citereea P; *scris:* Citerea A || 5 Ciprogeneea *P; scr* Ciprogenea A|| 6 mădulare A; *redacţiune anterioară:* mădularele A_2 || 10 primi *P; scris* : priin A |J 16 a-mplini *P; corupt:* o-mplini A|| 32 Zavistia cu fire iute A; *redacţiune anterioară:* Cear cu suflet iute || 33 La urmă A; *redacţiune anterioară:* Iar ia urmă A_2 j Zavistie A; *redd ţiune anterioară:* Ceartă A_2\\

160

îl Glaneea *P; scris:* Glanea A jl 16 Niseea *P; scris:* Nisea A | Acteea *P; scris:* Act A|| 18 Galateea *P; scris:* Galatea A||

161

S tăie P; *corupt:* taie A|| 20 aceşti P; *scris:* aceşti A|

162

16 Nemeea *P; scris:* Nemea A || 21 Nemeea *P; scris:* Nemea *A*\

163

7 Petreea P; *scris:* Petrea A|| 27 deosebeşte A; *redacţiune anterioară:* osebeşte A_2\

164

3 aceluia A; *redacţiune anterioară:* acel AjlJ1© (după plac) A; *redacţiune paralelă:* (lîngă sul) A_2\\

NOTE

Traducerea unui fragment important (405 din 1022 versuri, aproape jumătate) din *Teogonia* a marelui poet grec oferă alt mate de studiu asupra procedeelor folosite de Odobescu pentru tălmăcirile din literatura clasică. Manuscrisul original păstrat la B.A.E cuprinde tul operei redată de Odobescu în traducere literară (textul grec însoţit de traducerea românească interlineară — cuvînt cu cuvînt) şi în versiune liberă (un fragment din *Teogonia* a publicat D. Păcurariu revista *Limbă si literatură,* 3 (1957), p. 243). Eegăsim şi aci fa descrise de Litzica în metoda de lucru a lui Odobescu: stabil sensului fiecărui cuvînt al textului original, alegerea corresponden româneşti exacte ca înţeles dar şi potrivite cu atmosfera arhaizan modelului clasic, apoi turnarea întregului material într-un tipar res

tînd cît mai mult, la rîndul său, forma originalului. Odobescu folosea cîteva bune ediţii critice ale operei lui Hesiod (ed. Boissonade, Paris, 1824 ; Lebrs, Paris, 1844; C. Goettling, Gothae, 1844; C. H. Weise, Lipsiae, 1844) precum şi traduceri în limbile moderne, ca aceea a lui J. H. Voss, Wien, 1817, pe lîngă versiunea latină care însoţea unele din ediţiile critice (vd. pentru toate aceste ediţii, O..B.O., H 23—28).

După stabilirea unei versiuni exacte a originalului grec, traducătorul a fost preocupat să dea o bună formă literară fiecărui vers. Ezitările sale între *trupuri — corpuri* (v. 5), *glasuri — voci* (v. 10), *Zavistie — Ceartă* (226) exprimă această căutare, expresia autentic românească prevalînd asupra traducerii cuvînt cu cuvînt la care Odobescu ţinea atît de mult (v. 7 : *formez... hore — încing... hore).* în v. 5 *Termes* este o grafie greşită pentru Permes (IIsp^acToîo în textul original).

CĂLĂTORIE DIN PARIS LA LONDRA

(de la 3 pînă la 11 august 1852)

Manuscrisul autograf al acestor însemnări de călătorie, — nesemnat, numărînd 57 de file format « album», din care numai 32 sînt scrise, — se află în păstrarea B.A.R., sub cota 1.657. Este o donaţie din 18 mai 1941 a lui Al. Tzigara-Samurcaş, care, pe fila 1 r, sub numele autorului şi sub titlu, notează :

«Manuscris, cu slovă chirilică[1], al lui Alex. Odobescu, deşi nu-i poartă semnătura.

între însoţitorii lui Odobescu se află şi Ioan Samurcaş, unchiul meu.

Fragmente din această călătorie au fost publicate de mine în *Convorbiri literare,* cu prilejul comemorării fostului meu maestru (nov. 1915 şi iulie-sept. 1934, p. 621-635).

„Albumul" mi-a fost dăruit de văduva lui Al. Odobescu, după cum reiese din scrisoarea ei din 1/14 nov. 1915. La rîndul meu dăruiesc acea scrisoare împreună cu acest album, spre veşnică păstrare, Academiei Române.

1 mai 1941.

Iată scrisoarea Saşei Odobescu, la care se referă Al. Tzigara-Samurcaş :

« *1J14 noiemvrie 1915*
Piteşti

Mult stimate şi iubite domnule Tzigara,

Am întîrziat să răspund la afectuoasele rînduri din 22 octomvrie, ce am primit de la d«(om¦nia-ta, aşteptînd să primesc o scrisoare de la părintele Avramescu, privitoare la parastasul ce se va oficia pentru odihna sufletului mult iubitului şi în veci regretatului nostru Odobescu.

Această scrisoare am primit-o şi mă grăbesc a te înştiinţa că s-a aranjat ca duminică, 8 noiemvrie, la ora $10^1/_2$, să oficiem parastasul de 20 de ani, în biserica Creţulescu, pentru odihna sufletului ilustrului defunct care a fost Alexandru Odobescu.

Cît despre schiţele ce am avut plăcerea de a ţi le încredinţa[2], aşi simţi o adevărată mîngîiere, văzînd că aţi putut să le întrebuinţaţi oricum veţi crede.

[1] «Slova » nu este chirilică, ci de tranziţie.
[2] Este vorba, probabil, de schiţele executate de pictorul H. Trenk, în timpul călătoriei documentare făcută de Alexandru şi Saşa Odobescu la mănăstirile din regiunile Argeş şi Vîlcea (vezi volumul al II-lea al acestei ediţii).

Vi le cedez deci cu toată mulţumirea, rugîndu-vă ca, oridecîteori aveţi ocazie să scrieţi ceva în care se aminteşte numele scumpului meu soţ, să mă împărtăşiţi şi pe mine ! Şi eu, din chilia mea, vă voi binecuvînta pentru pioasa amintire ce păstraţi memoriei aceluia care v-a iubit atît de mult!

Eu voi fi sîmbătă, la 7 noiemvrie, la Bucureşti, Palace Hotel, pe la 12 ore.

Şi dacă poţi dispune de un moment, aş avea multă plăcere să te văd.

Cu mult drag,
bătrîna d-voastră
S. Al. Odobescu »

Că Odobescu intenţiona la un moment dat să publice jurnalul călătoriei «din Paris la Londra» o mărturisesc atît rîndurile din «precuvîntare » şi din « epilog », cît şi corectările interlineare, pe care le înregistrăm la *Variante.* Probabil însă că îndreptările făcute nu l-au mulţumit şi, ca de obicei (un obicei care începe de pe acum să se contureze), nu a mai găsit, altădată, răgazul necesar rescrierii.

Oricum, chiar cu «stilul plin de greşeli», relatarea călătoriei de la Paris la Londra rămîne unul din cele mai interesante texte din tinereţea lui Odobescu, oferind documentaristului interesante date biografice, iar istoricului literar multe şi nu mai puţin interesante sugestii prin punctele de tangenţă cu «scena istorică » *Doamna Chiajna,* cu eseurile *Cîteva ore la Snagov* (însăşi «însemnarea de călătorie » ar putea fi subintitulată «Cîteva zile la Londra») şi *Pseudo-cynegeticos,* cu *Istoria arheologiei* şi chiar cu notele de călător ale unui predecesor — Dinicu Golescu. « Precuvîntarea » şi înseşi însemnările aduc aminte, prin tonul lor jovial, presărat cu ziceri populare sau în manieră populară (« *a juca calul în buiestru », « ceea ce nu-mi iese mie de la stomah », «mi-au rămas la inimă »*), prin tehnica divagaţiei şi stilul revenirii aparente la «obiect», pretext al unei noi divagaţii («Să ne depărtăm însă de Westminster Abbey şi, apucînd spre Tamiză, să admirăm, după podul Westminster.. . », sau : «Mai zburdalnice fiinţe decît noi, nici că sînt pe lume. De la una trecem la alta, şi fără nici un fel de legătură... ») şi chiar prin aluzia la «*dăsluşiri*» şi «*notiţe*» « coprinzînd cîte-n soare şi-n lună », aduc aminte de *Pseudo-cynegeticos.* Parcul englezesc, care prin înfăţişarea lui «plăcută » «te strămută în sînul simplei şi frumoasei naturi » se asociază «minunatei» dumbrăvi de dincolo de Tîncăbeşti, pe drumul Snagovului, în care scriitorul va intra, peste un deceniu, «cu inima încinsă de dorul liberei naturi». Două capele din Westminster Abbey «coprind mormintele nempăcatelor vere duşmane : Măria Stuart şi Elizabeta Tudor»; în biserica de la Snagov «toate urele au pierit în braţele morţii» şi « doamna Chiajna. .. stă acolo, de veacuri, pe păreţi, privind cu linişte şi cu blîndeţe la mormintele jertfelor sale, şi nici soţia, nici fiii lui Dragomir nu mai înalţă o mînă răzbunătoare asupra ucigaşei lor ». Surpăturile Partenonului sînt pline de «poezia trecutului» şi «sublime », dar şi « poezia foamei», ca în capitolul final din *Cîteva ore la Snagov,* nu e de dispreţuit, deci, «părăsesc... Muzeul Britanic şi, cu o grăbire de altă natură, ne-ntoarcem acasă, ca să ne punem la masă ». Regina Victoria, « o muiere cu port mîndru, cu trăsuri nobile şi fromoase, cu ochiul viu şi pătrunzător, cu buza despreţuitoare », deşi este «emblemă vie a ţării engleze» seamănă cu valaha doamnă Chiajna, «muiere capeşă şi dăunoasă », cu «trupul... nalt», «portul... drept şi falnic », cu «ochirea straşnică şi hotărîtă ». Observaţia relativă la «jefuirea» Greciei de monumentele ei de artă se întîlneşte nu o dată în *Istoria arheologiei.* în fine, Goloseum-ul londonez, cu numeroasele lui « minuni», printre care un ascensor şi o panoramă, îl impresionează într -atît, încît îi smulge rafinatului Odobescu un accent de uimire intraductibilă, ce pare notat de pana stîngace a lui Dinicu Golescu : «am petrecut vreo trei ceasuri, admirînd cu încetul şi cu de-a-măruntul celea ce le-nsemnez repede aci, şi trecînd dintr-o mirare într-alta. Cei ce au văzut, să-şi aducă aminte, iar cei ce n-au fost pe acolo, să-şi închipuiască, de pot; sau, şi mai bine, să se ducă să vază, căci au ce vedea ». Uimit de simulacrul în arme albe a « zgripsorului ou

Călătorie din Paris la Londra (de la 3 pînă la 11 august 1852) (facsimil după ms. 1 657, f. 2 r°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

CaMforie rf/n Pari» /« ionrfm ftfe /« 3 pfnd *la 11 augmt 1S52)* (facsimil după ms. 1 657, f. 14 r»)
Biblioteca Academişi Kepublicii Socialiste Eomânia

*6*ţt. ffay ^ ^J****"* r<y^ b ;*

Călătorie din Paris la Londra (de la 3 pînă la 11 august 1852) (facsimil după ms. 1 G57, f. 16 r°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste Eomânia

^fiji *<*.yr. ?4 tft<.*//4 fiĂy^

Călătorie din Paris la Londra (de la 3 pînă la 11 august 1852) (facsimil după ms. 1 657, f 20 r°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

• I i

Călătorie din Paris la Londra (de la 3 ptnă la 11 august 1852) (facsimil după ms. 1 657, f. 22 v°)
Biblioteca Academiei Kepublicii Socialiste Eomânia

doao capete», «semnul austriiaeesc », Dinicu Golescu exclama, deznădăjduit, cu douăzeci şi şase de ani înainte : « îndestul cunosc că într-un zădar mă silesc, căci cetitorul nu va putea rămînea mulţumit de aceste descrieri, neputînd să socotească cum o aşa alcătuire cu arme ar putea închipui un zgripsor întocmai zugrăvit; de aceea am şi zis că acela ce nu va merge .să vază acest minunat iucru este vrednic de pedeapsă ».[1]

Din punct de vedere lingvistic, jurnalul călătoriei de la Paris la Londra nu este mai puţin interesant. Alături de numeroase forme de limbă vorbită, se întîlnesc cîteva forme de ilimbă literară modernă, care, în manuscrisele şi tipăriturile ulterioare, redactate şi tipărite sub influenţa curentelor etimologic şi heliadist, vor fi înlocuite cu forme devenite azi, prin «evoluţia limbii literare, vetuste. Cităm cîteva : *antichităţile, avantaj* şi *avantajele, lojă, oranjerie, pasajeri, peizaj, notiţe* etc, scrise ulterior : *anticvităţile, anticuităţile* şi chiar *anticuitatele, <avantagia, avantagii* şi *avantagie, logie* şi *logii, orangerie, pasageri, peisagiu, peisagii* şi *peisagie, notiţie* etc. Se întîlnesc, de asemenea, cîteva forme de grai muntenesc, din care cele mai multe vor dispare din scrisul lui Odobescu, treptat, fiind înlocuite cu forme literare : *dă* pentru *de («s-apucă dă mi-ţi dă », « să ne dăşchiză », « dăsluşiri »), se* pentru *să* (foarte frecvent) concomitent cu *să* pentru *se («se ai», «se dai», «se mimăm»* şi *«să dă de gol», <ei> «să rătăcesc», «să lira »), întii* pentru *întîi, dejgheţat* pentru *dezgheţat, fromos* pentru *frumos, jpicere* pentru *picioare* (scris : *piceoare), erea, eream, ereau* pentru *era, eram, erau, înfăţişeare* pentru *înfăţişare, şeapte* pentru *şapte* etc.

Paralel cu asemenea forme de limbă, notate fonetic, apar, uneori pe aceeaşi pagină, grafii«literare », corespunzătoare modelor timpului: *câştigată* în loc de. *câştigată, către* în loc de *(Către, hotarîrea* în loc de *hotarîrea, întrind* în loc de *întrînd, peatră* în loc şi alături de *piatră,* reflectînd ezitările ortografice ale lui Odobescu.

în sfîrşit, destul de numeroase forme corupte adaugă încă o serie de exemple la observaţia formulată în *Nota asupra ediţiei*[2] relativ la forma puţin îngrijită a manuscriselor lui Odobescu : *apa* pentru *apă, urmă* pentru *urma, cumpără* pentru *cumpăra, iovărăşilor* pentru *tovarăşilor, deobite* pentru *deosebite, o zgomot* pentru *un zgomot, plin* pentru *prin, un bucăţică* pentru *o bucăţică, seamă* pentru *seama, tovarăşul* pentru *tovarăşul* sau *tovarăşul, şi* pentru *de* sau *cu, escpresia* pentru *ecspresia, espresia* sau *expresia, al cărui* pentru *a caria* (eroare frecventă în manuscrisele şi scrierile tipărite ale lui Odobescu), *călotorie* pentru *.călătorie, întdnim* pentru *întîlnim, pasejeri* pentru *pasajeri, Van Dic* pentru *Van Dyck* etc. Bineînţeles că nu am încărcat variantele cu toate aceste erori, ci le-am reţinut numai pe acelea care pot avea oarecare semnificaţie.

SIGLE

A — manuscris autograf în fondul B.A.R., cota 1.675, f. 1 r°-32 v°.
Ai — variante genetice în textul A.
P — lecţiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

165

12 materii *A; redacţiune anterioară:* lucrări A_2 || 14 care să pot *A; redacţiune anterioară:* care nu să pot A_x | spune *A; redacţiune anterioară ipotetică:* <e>spune A_1||17 schimbi *A; redacţiune anterioară ipotetică:* cite<şti> A_2 || 22 subt *P; scris:* supt *A* || notiţe *A ; redacţiune anterioară* ;note $A_2$1|

[1] *însemnare a călătoriei mele* Constantin Radoviei din Goleşti, făcută în anul 1824,1825, 1826. Ediţie îngrijită şi prefaţă de G. Pienescu, <Bucureşti>, Editura tineretului, <1963>, p. 67.
[2] Vezi, în volumul de faţă, p. 11.

2i d-a celorlalţi *A; redacţiune anterioară:* d-altora A_1 | în A; *redacţiune anterioară:* întru A, || notiţele A; *redacţiune anterioară:* notele A_2|| 26 seama *P; corupt:* seamă A || 27 să A; *redacţiu anterioară:* se Aj||

166

2 în A; *redacţiune anterioară:* de A_2||16 vălul A; *redacţiune anterioară:* obrazul A, | o cării A; *redacţiune anterioară:* orice A, | alte A; *redacţiune anterioară:* altă A,|| 2, *lecţiune i tetică:* Dăstui; *altă lecţiune ipotetică:* Destul A|| 28 tovarăşilor *P; corupt:* tovarăşilor A|| a călătorit A; *redacţiune anterioară:* a plecat *Aj*\\

167

9 Folkestone *P; scris:* Folkstone A|| 15 cîteva *A; redacţiune anterioară:* vro două A,| primit *P; scris:* priimit A||

168

17 chin A; *redacţiune anterioară:* martir A| privi *P; scris:* priivi A|| 27 tovaroşul *P; cor* tovăroşul A || 29 aci A; *redacţiune anterioară:* acum A_2||

169

13 prin *P; corupt:* plin *A*\\ 34 crăiesii A; *redacţiune anterioară:* Victorii! Aj |

170

4 expresia *P; corupt:* escpresia *A*\\ 24 şterse *P; scris:* şterse A||25 a caria *PA; redac anulată, coruptă:* al căruia A|j 34 ce-i stă-n faţă *A; redacţiune anterioară:* ce-i face faţă A_2 | *lecţiune ipotetică:* să; *altă lecţiune ipotetică:* să-i *A*\\

171

« zugrav *P; scris:* zugraf *A*\\ 17-13 de mult mă grăbeam *A; redacţiune anterioară ipot* de mult dor<eam>A_1 H 18 nădăjduiam A; *redacţiune anterioară:* doream A_1 || 22-23 acel te {Drury Lane-Druri Len) erea închis A; acel teatru (Drury Lane) erea închis *A*\\ 37 Br Maseum *P; scris fonetic:* Britiş Muzeum A|| 39 cît *P; corupt:* cînd A_2||

- c. 2693

1 dinaintea cărora A; *redacțiune anterioară:* dinaintea frumuseții cărora A_2 jj 15 în Muzeu\ Britanic *A; redacțiune anterioară:* într-acest muzeu jj 17 am auzit *A; redacțiune anterioară:* se zice A_2 |j 23—24 s-au găsit A; *redacțiune anterioară:* s-au aflat A_x || 26 sîn *A; redacțiune anterioară:* sînu-i *Ai* jj 35 în fundul *A; redacțiune anterioară:* dinainte<a> A_2 || 42 un concert A; *redacțiune anterioară:* o muzică A_2 \\

173

8—9 cu simplitatea elvețiană A; *redacțiune anterioară:* ca-n Elveția A_x\\ 15 trei A; *redacțiune anterioară:* două $A_2$1| 31 de a urca *A; redacțiune anterioară:* de a se urca $A_2$1) 39 frumos A; *redacțiune anterioară:* fromos *Aj*\\

174

JrivÎsÎfl ^ f * ™ ^ / a n t M iP0telkă: ^vărat <mi»u„ată prve.şto A,|| *2,* nepoții A; r.rfacto™ «.fa-tocml; fiii ^ || 40-4! acei pereți întinşi A- «doe/iune onferfoard ipofeHc* acei mari <pereți> *Aj* ||

175

ZelZrTt^/T'n7 anterioară iPomCă: turaut<ui> ^ calcule *A; redacțiune* ZteZ *Ti* \ *l* " inVederaii " reprezen" »îi ^ ««fer oartf *ipotetică,* cele <mai învederate ale sale reprezentante> A_7 ||

176

vltfrtn^ T P: *l* T t0mtiC: BritiS MUZ6Um A» 30 Wateri°° *fonelic:* Vaterlo *A* 1131 Longwood P; *scris fonetic:* Longvud *A*\\

177

12 daca n-ai parale, sau daca ți-ai uitat punga *A; redacțiune anterioară:* daca n-ai parale I„ punga, sau daca țx-ai uitat punga A.H14 înot P; *scris:* innot *A* || 24 e făcut A • rLrftan" e zidit *A*, „ 28 cerbi A; ^ ... vinat A ^ ^ ^ /mne *anterioară:* şi tot acolo Aj ||

178

7 unde se joacă *A; redacțiune anterioară:* care < joacă > A_1 || 12 „„ din noapte A; «d../,- «ne *anterioara:* douăsprezece A, || 38 Folkestone P; sens /...: Folkston A ,

6 o bucățică de fier A; *redacțiune anterioară ipotetică:* un fier A_2 || 24—25 Matrozii, puin toate silințile A; *redacțiune anterioară:* Matrozii traseră A_2 || 25 scoaseră din apă catartu *redacțiune anterioară:* scoaseră catartul din mare jj 32 m-am simțit A; *redacțiune anteri* m-am știut Aj jj 39 şi sunam la poarta noastră A; *redacțiune anterioară:* şi ne opream a la poarta noastră $A_1$1|

180

8 Folkestone *P; scris fonetic:* Folkston Aj] 13—14 un caracter prea mult dedat la intere *redacțiune anterioară:* un amor prea mare al int<eresului> A_2 \\ 23 daca vreun rar citito *redacțiune anterioară:* daca cineva A^ jj 25—26 scuzele cc-i fac *A; redacțiune anterioară i* *tică:* scuzele ce mă silesc <a-i face> A_2 jl

NOTE

Impresiile călătoriei atît de bogată în informații noi au fost not de Odobescu într-un jurnal, ca şi acelea redactate mai tîrziu pentru c toria din Oltenia (1860) şi din Elveția (1870—1871) — acesta rămas formă de scrisori către Saşa —, publicat postum în *Convorbiri literare,* (1915), p. 1141—1144 (fragmentul privind vizita la British Museum) 67 (1934), p. 621—635 (restul textului).

Cîteva elemente se adaugă interesului biografic al scrierii. Aci, inima bătînd de bucurie", ia contact Odobescu cu marele depozit obiecte scumpe preocupărilor lui, antichitățile din Muzeul Britanic, care le va cerceta într-o nouă vizită, singur, în cinci ceasuri, numa conştient din toată grupa de turişti, de cîtă adîncă mărime e ascunsă cel mai mic creț al marmorii roase de vremi" din aceste „hîrburi şi ciobu cum tratau ceilalți prețioasele rămăşițe". Pe de altă parte însemnă de drum denotă maturizarea tînărului student în modul de a judeca numai instituții, monumente, locuri şi obiceiuri, ci o întreagă nație ,, insuflă admirația, dar nu simpatia", modul unui istoric şi al unui psih de a reda trăsăturile societății engleze în perioada plinei expansiuni c taliste, în chiar anii cînd Karl Marx, stabilit la Londra din 1849, cer în Biblioteca Muzeului Britanic uriaşul material documentar folosit redactarea *Capitalului.*

Contemplînd emoționat ,,rămăşițele bogate ale veacurilor trecu tînărul este atent şi plin de spirit practic în ce priveşte realizările prez tului cărora le cere ,,condițiile ce fac lucrurile să fie bune, adică folosu frumusețea", exact ceea ce lipsea, după părerea lui, tunelului de sub Tam

Cîteva aprecieri fugare lasă să se vadă ideea ce-şi formase Odobe cel tînăr despre dreptul celor mulți („cei ce *muncesc* ca să mănînce") se bucura de valorile culturale. El salută accesul lesnicios la British Muse dar critică prețurile ridicate la teatre sau la Grădina Zoologică, specu de companii particulare. El este pentru naționalizarea instituțiilor

cultură care, în mîini particulare „au mai puţină siguranţă decît cînd ar fi ale statului" şi al căror acces trebuie asigurat tuturor, deoarece este nedrept ca „să fii bogat ca să te poţi bucura de unele lucruri pe care orice stat are datoria a le da gratis publicului".

„Eăul este şi mai mare — continuă Odobescu — cînd acest metod se întinde la lucruri trebuincioase şi nu la petreceri, cum spre pildă la poduri. Ce este mai nesuferit, decît să nu te poţi strămuta, într-un oraş, după un mal pe altul, dacă n-ai parale, sau dacă ţi-ai uitat punga acasă ?".

Ou doisprezece ani în urmă (septembrie 1840) un alt român, Ion Codru Drăguşanu, vizitase Londra lăsînd o serie de observaţii pline de interes despre .Anglia, despre locuitori şi obiceiurile lor, despre realizările culturale sau economice din acea ţară (vezi *Peregrinul transilvan,* ed. Eomul Munteanu, Buc, 1956, p. 131—141). Comparaţia celor două jurnale de călătorie va vădi o surprinzătoare coincidenţă în aprecierile generale, dar şi un adaos de precizie şi o curiozitate mai variată la „peregrinul transilvan". Şi pentru el englezii au „spiritul speculaţiei, apucăturile interesate şi egoistice", dar altfel sînt „serioşi şi taciturni" ; Londra este „cetatea cea mai monstruoasă a Europei", în care te surprinde însă „liniştea cea mare". Se pot cu uşurinţă stabili numeroase impresii comune ale călătorilor „nepărtinaşi", cum arată Odobescu, în judecăţile lor. Atras de ştiinţele naturii şi de realizările tehnicii Codru Drăguşanu va lăsa însă aprecieri favorabile despre secţia de istorie naturală a Muzeului Britanic, sau despre tunelul de sub Tamisa.

167_{28} *Pale ale* = bere blondă.

168_{41} Odobescu descrie unul din cele mai vechi cartiere din centrul Londrei situat pe malul stîng al Tamisei, aşa-numitul *City of Westminster.*

168_{42} *Palatul ăe cristal* (the Crystal Palace), construit pentru Expoziţia internaţională din 1851 în Hyde Park după planurile arhitectului Joseph Paxton, a fost mutat în 1854 în apropiere de Sydenham, cartier din sudul Londrei. Clădirea, construită din fier şi sticlă, flancată de două turnuri care o fac vizibilă de la mari distanţe, era folosită pentru expoziţii, concerte şi competiţii sportive.

169_{9} *Parcul St. James,* amenajat prin asanarea unei mlaştini în timpul lui Henric al VUI-lea, a fost sistematizat în 1827—1829 după planurile lui John Nash. Heleşteul din parc, descris de Odobescu, este lacul Mall. în timpul vizitei lui Odobescu, parcul era încă sediul „Tirgului de lapte" *(Miile Fair)* înfiinţat printr-un privilegiu al lui James I şi desfiinţat la începutul secolului nostru.

169_{25} *Palatul crăiesei* este Palatul Buckingham (situat „în partea de apus a lacului"), pe atunci reşedinţa reginei Victoria a Angliei (1837 —1901). Este exactă aprecierea „pe dinafară nu este nimic de văzut" ; palatul Buckingham (clădit în 1705, reamenajat şi extins în 1835 de arhitectul John Nash) este una dintre cele mai puţin aspectuoase clădiri mari din Londra.

169_{39} *Henric I Stuart* este o inexplicabilă eroare pentru *Charles* I Stuart, regele Angliei care a fost într-adevăr decapitat în faţa palatului White Hali la 30 ianuarie 1649. Din *White Hali* Odobescu putea descrie însă partea păstrată, *Casa Ospeţelor* (the Banqueting House) clădită după planurile

arhitectului Inigo Jones (sec. XVII) în stil italian şi sub influenţa ope celebrului Palladio.

169_{40} *Westminster Abbey* este cel mai cunoscut monument de arhitectu religioasă din Anglia. Construcţia bisericii, începută de Eduard Confeso în 1050, a continuat prin adăugiri şi transformări, pînă în sec. al X1X-le la desăvîrşirea acestui complex luînd parte arhitecţi englezi de sean între care Christopher Wren. *Capela veche* este aceea centrală în care află mormîntul lui Eduard Mărturisitorul.

170_{12} *Tronul de stejar,* sau „tronul încoronării" era mai vechi de pat sute de ani cît ştia Odobescu, datînd, după tradiţie, din timpul lui Edua I (1239—1307). Un al doilea tron, păstrat în aceeaşi capelă, a fost fă pentru Mary, soţia lui William al IV-lea (1650—1702).

170_{16} *Lord Chattam* (corect Chatham) este numele nobiliar al lui *Will Pitt,* om de stat englez născut la Westminster în 1708 şi decedat în 17 cunoscut ca organizator în 1778 al Războiului de şapte ani şi adversar independenţei Americii. — *J. Phil. Kemble* a fost un mare actor şi au dramatic englez (1757—1823), celebru interpret al lui Hamlet. — *Ja Watt* (1736—1819) este cunoscutul inventator al maşinii cu aburi (17

170_{22} *Capela de la Windsor* (St. George) este un monument remarcab de arhitectură perpendiculară engleză, clădit între 1473 şi 1519, situat oraşul New Windsor de pe Tamisa la 35 km vest de Londra, în comple de construcţii al castelului cu acelaşi nume.

170_{30} *Palatul Parlamentului* (the Houses of Parliament), numit şi Pala Nou, a fost construit începînd din 1840 în locul palatului Westmins Hali (unde se ţineau şedinţele parlamentului englez) distrus în mare pa de un incendiu în 1834. în timpul vizitei lui Odobescu, noul palat al Par mentului era în construcţie. El a fost clădit după planurile arhitectu Charles Barry în stil perpendicular tîrziu. în noua construcţie, înche abia în 1867, a fost inclusă şi partea rămasă din Westminster Hali tra formată în vestibul al palatului. Clădirea parlamentului a însemnat mare succes al arhitecturii engleze şi a fost imitată de arhitectul Stei în planurile Parlamentului din Budapesta. *Turnul pătrat* la care se re Odobescu este turnul Victoria din unghiul sud-vestic al clădirii.

170_{34} *Palatul Şomerset,* construit după planurile arhitectului Willi Chambers (sec. XVIII) este remarcabil prin decoraţia sa interioară, op pictorului italian Giovanni Battista Cipriani (1727—1785). Pe vrer vizitei lui Odobescu în acest palat era sediul Societăţii Eegale de Şti *(Royal Society).*

170_{37} *Tmfalgar Square* piaţă numită astfel în amintirea bătăliei nav de la Trafalgar (21 octombrie 1805) are în mijloc monumentul înch amiralului Horatio Nelson (1758—1805) care şi-a găsit moartea în cu bătăliei amintite. Monumentul este format dintr-o coloană (ridicată 1843 după planurile lui William Eaitton), pe care se înalţă statuia Nelson sculptată în 1849 de E. H. Baily. Monumentul a fost compl ulterior (1867) cu patru lei colosali de bronz, opera lui Edwin Lands

170_{39} *Galeria de Pictură:* Odobescu numeşte Galeria Naţională (Bri National Gallery), cea mai importantă colecţie publică de pictură Anglia. Muzeul a fost înfiinţat în 1824 prin achiziţionarea de către a colecţiei de pictură a lui John Julius Angerstein, comerciant londo (1735—1822), mare iubitor şi protector al artei. Pe timpul vizitei lui O

bescu muzeul era însă la începuturile dezvoltării sale. Achiziţiile de seamă au fost efectuate abia în a doua jumătate a veacului trecut. între pînzele lui Murillo văzute de Odobescu cea mai reprezentativă este „Sfînta familie" ; din acelea ale lui Eembrandt, un „Autoportret" din a doua perioadă a pictorului (1640). Aprecierea asupra „galeriei numită du Luxembourg... poate fromoasa ca execuţie, ca colorit" priveşte colecţia de pînze ale lui Eubens păstrată pînă în 1818 la Palatul Luxemburg din Paris (galeria Medicis) şi transferată în acel an la Muzeul Louvre.

171_{10} Cele mai bune opere ale lui Hogarth pe care Odobescu regreta că nu le-a văzut sînt totuşi la National Gallery (ex. „Marriage ă la mode", „Sigismunda", „Lavinia Fenton", portretele pictorului şi ale familiei sale etc), unele însă achiziţionate ulterior vizitei lui Odobescu. între colecţiile particulare unde scriitorul ştia că poate admira opere remarcabile erau acelea de la Bridgewater-House, Devonshire House, Grosvenor-House, Stafford-House etc. Prin „cele mai însemnate muzeuri crăeşti" Odobescu pare să se refere la muzeele publice pe care le-a vizitat, dar şi la colecţiile regale accesibile publicului ca acelea de la Hampton Court, Windsor şi Kensington. Colecţia naţională de artă engleză (National Portrait Gallery, numită şi Tate Gallery datorită contribuţiilor importante ale lui Henry Tate pentru dotarea acestei colecţii) datează abia din 1858.

171_{22} *Drury Lane* sau Teatrul Egal (Eoyal Theatre), unul dintre cele mai vechi şi reputate teatre londoneze, pe a cărui scenă au fost reprezentate în premieră multe din piesele unor dramaturgi englezi de seamă. Teatrul a fost înfiinţat în 1663 cînd vechea clădire a fost construită pe Drury Lane, o cunoscută stradă din Londra, pentru compania actorului şi autorului dramatic Thomas Killigrew (The King's Servants). în 1809, pe locul celei vechi a fost clădită o nouă sală modernizată ulterior, în care s-a continuat tradiţia teatrului înfiinţat în sec al XVII-lea.

171_{30} *Muzeul Britanic* (British Museum), cel mai mare şi — prin colecţiile sale — cel mai valoros muzeu din Anglia. înfiinţat în 1753, la data cînd îl vizita Odobescu muzeul avea şi importante colecţii de istorie naturală transferate ulterior (1881) la South Kensington (the Natural History Museum). Marea clădire a muzeului, din cartierul Bloomsbury, clădită între anii 1828—1852, cu un monumental portic ionic, adăposteşte colecţiile de antichităţi, piese numismatice şi sfragistice, manuscrise, cărţi şi desene.

Nucleul muzeului au fost colecţia şi biblioteca medicului Hans Sloane (1660—1753), cumpărate de guvern la moartea acestuia. în sălile de sculptură şi antichităţi, Odobescu a putut admira cîteva dintre cele mai rare relicve ale vechilor civilizaţii din Asiria, Egipt, Armenia, Asia Mică, Grecia şi Etruria. Acolo sînt păstrate morminte din Lycia, fragmente din Mausoleu, coloanele templului Dianei din Efes, marmore din Phigalia, sculpturile Parthenonului. Este exactă observaţia lui Odobescu asupra metodelor prin care s-a îmbogăţit muzeul cu obiecte de artă din Grecia („jafurile Engliterii") : din 1816, cînd lordul Elgin a adus de la Atena sculpturile Parthenonului, s-a putut spune pe drept cuvînt că geniul artei vechi greceşti poate fi studiat la Londra tot aşa de bine ca şi în Grecia. în legătură cu alcătuirea colecţiilor pe care le vizitase cu doisprezece ani mai devreme, Ion Codru Drăguşanu observa: „...Muzeul Britanic Aci e o comoară de trunchi de statui den Egipt, den Grecia, den Italia şi den ambe Indiile,, multe rarităţi, toate frumos ordinate după ţări şi epoci, cari, încît nu deprădate cu puterea, aşa mi se spuse, sunt cumpănite cu aurul lorzil avuţi şi consacrate muzeului patriotic" *(Peregrinul transilvan.* Buc, 195 p. 137). Tot la British Museum se păstrează celebra piatră de la Eoset studiată mai întîi de Young apoi de Champollion care a găsit astfel che hieroglifelor egiptene Importante sînt, de asemenea, colecţiile de papirusu din Egipt şi de tablete cuneiforme, multe din ele provenind din faimoa bibliotecă a palatului din Ninive. Entuziasmul lui Odobescu şi preocupar lui de a repeta vizitarea acestui muzeu erau pe deplin justificate.

172_{16} *Biblioteca Muzeului Britanic,* una din cele mai mari biblioteci lumii. Creşterea masivă a colecţiilor de cărţi în perioada vizitei lui Od bescu se datora eforturilor lui Antonio Panizzi, reprezentant strălucit biblioteconomiei moderne, angajat la British Museum în 1831 şi cond cător al bibliotecii şi muzeului din 1856 pînă în 1866. Odobescu nu ar putut, însă, vedea sala de lectură de 300 de locuri şi depozitele de cărţi pe tru 1 000 000 volume, care au făcut mult timp faima acestei bibliote deoarece ele au fost construite cîţiva ani mai tîrziu, între 1854—185 după planurile lui Panizzi însuşi.

172_{31} *Coloseum* (the Colosseum) — pavilion de distracţii şi spectac cunoscut societăţii londoneze din a doua jumătate a secolului trecut special prin numeroasele şi variatele vederi panoramice prezentate. Par ramele, inventate de pictorul german Breisig, s-au bucurat de o m favoare din partea publicului începînd din sec XVIII şi pînă la începu sec. XX. în Anglia cea dintîi panoramă a fost expusă de pictorul Eob Barker la Edinburgh în 1788. Expoziţia internaţională de la Londra 1851 a constituit un alt prilej de răspîndire a panoramelor, expuse întîi la Palatul de Cristal, apoi, mai mulţi ani, la Colosseum. — în ce p veşte limba engleză, aprecierea lui Odobescu fusese şi a lui Ion Coc Drăguşanu : „Mi se pare că şi limba anglă n-are sunuri plăcute, cu c suntem dedaţi în limbile continentale, sau că noutatea ne-o înfăţoşe aşa... Astai la operă în limba anglă, dară nu-mi plăcu cîntul de loc, căci zgîriia urechile atîtea şire de vorbe monosilabe" *(op. cit.,* p. 136 şi 13

173_{26} *Tunelul de sub Tamisa (the* Thames tunnel) a fost una dintre re zările remarcabile ale tehnicii din prima jumătate a sec al X1X-1 Construit într-un teren noroios, între Eotherhithe şi Wapping, au necesare sume importante (1300 lire pentru yardul linear [== 0,914 şi o perioadă îndelungată (1825—1843) pentru executarea acestei lucr condusă de Marc Isambard Brunei. Folosit mai întîi pentru trece pietonilor, tunelul a servit începînd din 1865 pentru linia ferată din r ritul Londrei (East London Eailway). După cum reiese din observa sale, Odobescu nu a înţeles necesitatea şi utilitatea acestei constru Mai exact în aprecierile lui şi mai atent faţă de progresele teh se arăta „Peregrinul transilvan" în 1840 : „în fine vizitai tunelul s Tamisa, una din minunile lumii, ce întrece pre cele mai lăudate antichităţii. După ce cetatea Londinului s-au lăţit tare către gura Tami fu lipse de comunicaţiunea stabilă între ambe rîpe ale estui fluviu şi ne tîndu-se face pod den cauză ca să nu se împiedice năvilor intrarea în po Londinului, aşa-numitele London Docker, se decise o societate a cons un drum pre supt apă, lucru ce efeptui un franc anume Brunnel. E gang cu două arcade" *(op. cit.,* p. 138).

174_{10} *Docurile Londrei* : Odobescu se referă la docurile de pe malul de nord al Tamisei (mai jos de Turnul Londrei) şi anume : St. Katherine (deschis în 1828), London (1805), West India, în partea de nord a Insulei Clinilor (1802), East India, Blackwall (1806), toate administrate de London and India Company. Alte docuri datînd de la mijlocul secolului al XVII-lea se aflau la Rotherhithe (Bermondsey), pe ţărmul de sud al Tamisei, administrate de Surrey Commercial Docks. A6£oc *TZOLTPI* = „Slavă tatălui", exclamaţia de uşurare a d-lui Zamfirescu care, scăpînd de tunel, era fericit că a ajuns la docuri.

174_{23} *Turnul Londrei* (The Tower of London), veche fortăreaţă situată pe malul de nord al Tamisei în partea de răsărit a cetăţii Londrei (the City of London). Clădit pe ruinele unor vechi fortificaţii romane, Turnul Londrei este un complex de construcţii ocupînd o arie hexagonală neregulată între Tamisa la sud şi întinse grădini la nord şi vest. înconjurată de două linii de fortificaţii cetatea are în mijloc Turnul Alb (White Tower) clădit de Gundulf, episcop de Bochester către 1078 şi restaurat de Christopher Wren; în acest turn se păstrează colecţia de armuri vechi (şi instrumente de tortură) văzute de Odobescu. în linia interioară de fortificaţii (the Ballium Wall) sînt douăsprezece turnuri mai mici; într-unui din aceste turnuri (the Wakefield Tower) se păstrează însemnele regalităţii engleze (coroanele regelui şi reginei, sceptrul etc), aşa-numitele „regalia". între celelalte clădiri se află Capela Sf. Petru ad Vincula (sec. XIV) unde sînt înmormîntate cîteva personaje istorice executate în Turnul Londrei sau pe dealul învecinat (the Tower Hill), ca : Thomas Morus, celebrul autor al *Utopiei,* Anna Boleyn şi Katharine Howard, soţiile lui Henric al VUI-lea, Walter Baleigh etc. „Copiii crăieşti" ucişi în Turn au fost Eduard al V-lea şi Bichard, duce de York, asasinaţi de unchiul lor Bichard de Gloucester (viitorul rege Bichard al IlI-lea) în august 1183.

174_{36} Prin „vechea sală a sfatului orăşenesc" Odobescu înţelege greşit Sala breslelor (the Guildhall of the City Corporation), situată pe Gresham Street în centrul Londrei (the City of London), pe malul stîng al Tamisei. Actuala clădire datează din 1411, restaurată în 1789 şi 1870. Sala principală, dominată de două imense statui de lemn (Gog şi Magog) este folosită pentru banchetele de stat şi adunările municipale („the common hali"). La statuile din „hali" datînd din 1708 se referă Odobescu descriind cele „două antice figuri pestriţe şi grotesce în două colţuri". La Guildhall se află şi o mare bibliotecă publică, un muzeu şi o galerie de artă.

174_{37} *Biserica 8-tului Pavel* (St. Paul's Cathedral), monument important din Londra. Vechea construcţie normandă, datînd din sec. al Xl-lea, cu numeroase adaosuri ulterioare, a fost distrusă de focul cel mare din sexotembrie 1666. Arhitectul Christopher Wren a reclădit-o, între 1675—1710, urmînd în mare măsură planul vechii catedrale şi încorporînd ruinele acesteia. Interiorul simplu, lipsit de ornamentaţii, adăpostind mormintele unor artişti şi savanţi de seamă ca William Jones, C. Wren, Joshua Reynolds, Thomas Lawrence, contrastează puternic, aşa cum observase Odobescu, cu liniile pure ale faţadei şi cu înfăţişarea impunătoare a clădirii care domină centrul Londrei.

Biserica Westminster — vezi mai sus, nota 169_{40}.

175_{34} *Profetul,* spectacolul la care a asistat Odobescu la Teatrul Ital
era opera în cinci acte a muzicianului german Giacomo Meyerbeer (17
1864) cu libretul de Scribe, reprezentată în primă audiţie la 16 ap
1849, deci o operă relativ recentă în 1852. Dramă teologică de exce
întindere, prezentînd conflictul dintre dragoste şi austeritate, opera
putea interesa pe tînărul Odobescu, deşi libretul are o anumită intensi
dramatică. Partitura, admirabil scrisă pentru voci, model al artei lirice
sec. al X1X-lea, pare' să nu fi fost pusă în valoare de protagoniştii Gri
Mărio, reputaţi totuşi drept cei mai buni cîntăreţi ai vremii. Sop
Giulia Grisi (1811—1869) era o favorită a societăţii londoneze încă
1834, rămînînd primadona operei engleze timp de trei decenii. *Gius*
Mărio (1810—1883) debutase în 1838 ca erou al altei opere a lui Meyerb
Bobert le Diable, iar din anul următor intrase în compania Theâtre Ital
din care făceau parte pe atunci, în afară de Giulia Grisi (soţia lui M
din 1856), cîntăreţi reputaţi ca Malibran, Sontag, Persiani, Tamburin
Lablache. Succesul lui Mărio a durat, prin rolurile sale din *Otello, Luc*
"Borgia (Gennaro), *Trubadurul* etc, pînă după 1870 iar aprecierile a
contemporani asupra talentului său sînt mai favorabile decît acelea
lui Odobescu.

176_{21} *Curioasa colecţie* de figuri de ceară era aceea a Măriei Tussaud (17
1850), cunoscută drept „Madame Tussaude's Wax-Work Exhibiti
Nucleul expoziţiei era format din modelele create de Măria Tussaud î
la Paris, pe care le-a luat cu sine din *Le Cabinet du Cire* de la Palais Ro
îndată după 1800 cînd a emigrat în Anglia. Ea înfiinţa la' Londra o „
a ororilor" asemenea celei a lui Curtius de la Paris („Caverne des Gr
Voleurs", de pe Boulevard du Temple). Expoziţia ei, la început prezen
la Ştrand, era instalată, în timpul vizitei lui Odobescu, în Baker St

176_{39} *Grădina Zoologică* (din Regent's Park) înfiinţată în 1828, nu
cum observă Odobescu, „ţinută de o companie particulară", ci de So
tatea Zoologică (Zoological Society), asociaţie ştiinţifică nesubvenţio
de Stat sau de municipalitatea londoneză. Colecţia de animale este î
ţinută prin subscripţiile membrilor şi taxe de intrare. Pe lîngă Gră
Zoologică funcţionau şi un spital pentru animale, laboratoare anato
şi patologice, săli pentru conferinţe şi cercetări zoologice.

177_{21} *Palatul Hampton Court* (situat în cartierul Middlesex, la sud-
de Catedrala Sf. Paul, pe Tamisa), a fost clădită nu de Henric al VHI-
ci de cardinalul Wolsey în 1515, care i 1-a dăruit în 1526, devenind
dinţa favorită a regelui. Construit în stil Tudor, cu unele adaosuri go
a servit multă vreme ca reşedinţă regală, adăpostind apoi o frum
colecţie de tablouri. Parcul înconjurător este Bushey Park, domeniu
de vînătoare. în grădină (în stil olandez, favorit regelui William al III
se află butucul de viţă plantat în 1768.

178_{20} *Castelul Windsor,* situat în partea de nord-est a oraşului New Wind
este format din construcţii datînd din vremea lui Eduard al III-lea (1

•care au înlocuit clădirile mai vechi ale lui Wilhelm Cuceritorul şi Henric al III-lea. Castelul este dominat de un masiv turn oval, înconjurat de fortificații înalte, cu turele crenelate de înălțimi inegale printre care apar turnurile capelei Sf. Gheorghe; întregul complex constituie unul din cele mai pitoreşti monumente din lume şi, incontestabil, este cel mai frumos castel din Anglia, Eeşedință regală, castelul este folosit mai ales ca muzeu de artă în care fiecărui mare artist i s-a consacrat o sală specială (ex. Sala Eubens, Sala Van Dick, Sala Thomas Lawrence etc). La Windsor se păstrează şi o foarte frumoasă bibliotecă.

<MULTE FEMEI ...>

Manuscris autograf, în fondul B.A.R. cota 4.935, f. 9 r° fără titlu, localizat şi
In colțul din dreapta, jos : «Paris, 20 iulie 1853 »; scris fără ştersături şi corectu
excepția ultimului vers, unde sînt două înlocuiri de cuvinte, greşit făcute, cu creion
probabil tot ale lui Odobescu, dar ulterioare momentului 1853. Deasupra primei strof
latura din stînga, o schemă prozodică. Pe f. 9 v°, — nescrisă, — o aită schemă pro
•şi un cuvînt : «misterioasă ». O versiune identică a primei strofe, autografă, datată şi l
zată, în colțul din dreapta, jos, « 18 iulie 1853, Paris », se citeşte pe f. 12 v° din acelaşi m
cris, cota 4.935, fondul B. A. R. Deci geneza poeziei poate fi stabilită între 18 şi 20
1853.

SIGLE

A – manuscris autograf în fondul B.A.R., cota 4.935, f. 9 r° şi 12 v°.
A_2 — variante genetice în textul A.
P — lecțiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

1

"14 revarsă *P; corupt:* revărsă Aj|15 un eho iubit A; un eho nestins A_2 || 16 Paris, 20
1853 *A;* 18 iulie 1853, Paris A;!)

NOTE

Lucrare purtînd pecetea caracteristic adolescentă a poetului cap
totuşi, de judecățile incomparabil mai mature asupra altor realități,
-dovedise în impresiile de călătorie la Londra. Declarațiile de circums
adresate cine ştie cărei inspiratoare din exil sau din țară nu vădes
.sentimentalismul facil şi uşor fanfaron al autorului, nimic vrednic

deosebească de ceilalți îndrăgostiți de vîrsta lui. La 19 ani el iubise deja „multe femei", ultima, fiind, ca întotdeauna ,,întîiu-mi amor" şi prilejul de a cunoaşte „amarul vieții". Uitate datorită „trădării", amorul şi suferințele pot fi înviate într-un „dor nesfîrşit" la simpla vedere a iubitei. Versurile, întrerupte la începutul celei de-a patra strofe, nu sînt decît nelipsita pagină din programul studentului care uzează astfel de privilegiul comun al vîrstei sale, de a iubi şi de a fi înşelat într-o dragoste care-i trezeşte elanuri poetice a căror valoare îndoielnică — spre lauda lui — autorul pare să o fi înțeles însă destul de repede.

HORAȚIU

LIB. III, CARM. IX

Autograf localizat şi datat « Paris, 1853 ». Manuscrisul se află în fondul B.A.R., sub
34.182, legat la finele unui exemplar din volumul I al ediției Q. HORA TIUS FLACC
OPERA |J REGENSUIT || ATQUE INTERPRETATUS EST || IO GASPAR ORELLI
ADDITA || VARIETATE LEGTIONIS CODICUM BENTLEIANORUM || BERNENSIU
SAXGALENSIS ET TURIGENSIS |j EDITIO TERTIA || EMENDATA ET AUGTA. |
RAVIT || IO. GEORGIUS BAITERUS. || - || VOLUMEN PRIMUM. || - || TURICI || S
TIBUS ORELLI, FUESSLINI ET SOGIORUM. || M. DCCC. L. jj exemplar altăd
biblioteca lui A. I. Odobescu, după cum indică ştampila de pe prima pagină a copertei inte
Vezi în volumul de față şi p. 494.

SIGLE

A — manuscris autograf în fondul B.A.R., cota II 34.182.
*Aj_* — variante genetice în textul A.

VARIANTE

182

20 de dînsul împ.lrțite A; *redacțiune paralelă:* de el împărtăşite Aj || 22 flăcău *A*
dacțiune paralelă: iubit *Ai* jj

LIB. III, CARM. XIII

Manuscris autograf, localizat şi datat « Paris, 1854 », în fondul B.A.R., sub
34.182, legat la finele aceluiaşi exemplar din volumul I al ediției horațiene citată mai

Horatius, Lz&. JJJ, *Carm. IX* - (facsimil după ms. II 34 182)
(Biblioteca Academiei Kepublicii Socialiste Eomânia)

Horatius, Carm. — (facsimil după ms. II 34 182)
Biblioteca Academiei Kepublicii Socialiste Komânia

SIGLE

A — manuscris autograf în fondul B.A.R., cota II 34. 182.
Ai — variante genetice în textul A.

VARIANTE

184

12 pribeagă turmă *A; redacțiune anterioară intenționată;* turma prib<eagă>A, ((

NOTE

Privilegiul de a fi semnalat mai întîi traducerile din clasici ale lui Odobescu i-a revenit altui mare clasicizant al nostru, lui Vasile Pârvan. în perioada de minuțioase cercetări ale colecțiilor B.A.E. un an înainte de numirea sa ca funcționar al acestei instituții, Pârvan află, între cărțile rămase de la Odobescu, cele două volume ale ediției lui I. G. Orelli (a 3-a, Turici, 1852) din *Opera* lui Horațiu (catalogate în prezent la cota II 34182). Prevăzute la sfîrşit cu foi adăugate la legat de posesor, ca atîtea altele din cărțile pe care Odobescu le rezerva unei cercetări mai frecvente (la fel cele două tomuri din *Magazin istorie,* de aceeaşi proveuiență, semnalate în comentariile la *Mihnea Vodă cel rău),* volumele semnalate de Pârvan, rămase din biblioteca Odobescu (cf. *C.B.O.,* H46), cuprind, pe filele finale, textul autograf al traducerilor *Odelor a IX-a* şi *& XIII-a* din cartea a IH-a (voi. I) Cele două ode au fost tălmăcite în timpul studiilor lui Odobescu la Paris prima în 1853, cealaltă în anul următor. Traducerea fabulei nu e datată. Pârvan publică în *Convorbiri literare,* 36 (1902), p. 824—827 cele trei traduceri, motivîndu-le interesul „din punctul de vedere al limbei şi al versificației, şi pentrucă sînt ale lui Odobescu".

într-un alt manuscris, despre care C. Litzica amintea în articolul său *Traducerile lui Odobescu (rev. cit.,* 41 (1907), p. 1124 [greşit 2024]) sînt cuprinse însă mai multe traduceri în proză din Horațiu (13 ode); Litzica publică pe cea de-a patra, *Ad Sestium.* în privința valorii lor, *grammatici certant:* Pîrvan socotea că „traducerile lui Odobescu, mai ales cea de a doua, sînt demne de original" *(ari. cit.,* p. 826); Litzica le aprecia însă numai drept „nişte încercări timide, stîngace, probabil de pe timpul cînd Odobescu era student la Paris, dar din cari se vede atît lupta fățişă cu greutățile textului, cît şi scăparea unora din calitățile cari vor forma, în urmă, tocmai caracteristica limbii şi, mai ales, a traducerilor lui Odobescu". Prețuirea lui Pîrvan era desigur mai obiectivă; el îşi raporta judecata atît la valoarea textelor alese de traducător („e de observat că oda IX a fost tradusă în foarte multe limbi şi imitată"), cît şi la vîrsta acestuia („Odobescu avea 19—20 ani cînd a scris aceste bucăți şi era student la Paris"). G. Popa-Lisseanu a analizat într-un articol *(O odă a lui Horatius tradusă de Alexandru Odobescu,* în *Orpheus,* 1 (1924/1925), p. 8—13), tălmcirea *Odei a IX-a* din cartea a III-a (pe care o considera, greşit, dre singura păstrată între manuscrisele scriitorului, *art. cit.,* p. 9), relevî însuşirile literare ale traducerilor lui Odobescu, care era atent la muzica tatea frazei, sensibil la „cadența periodului compus artistic", revoltat cî „o disonanță îi atingea neplăcut timpanul". Această preocupare artisti a traducătorului a prevalat uneori asupra fidelității transpunerii în rom neşte a originalului. Astfel, versurile „Pe cînd ți-eram eu drag/Şi cînd n un alt june nu'nconjura cu brațu-i/Grumazul tău cel alb" se abat într cîtva de la originalul *„Donec gratus eram tibijNec quisquam potior bracel candidaej Cerviei iuvenis dabat",* în care este vorba, evident, de *„bra* tău cel alb" (Lisseanu traduce : „Cînd cu drag mă țineai în brațu-ți a ca zăpada, cînd un altul mult mai iubit nu-ți cuprinsese gîtul", *art. c* p. 13). OMoe este „o fată din Tracia" *(Thressa Chloe),* ceea ce traducer omite pentru economia versului întîi din strofa a treia. Calais este „f lui Ornytus din Thurium" *(Thurini Calais filius Ornyti),* amănunt om în strofa următoare pentru aceeaşi rațiune. Aceste abateri, care men totuşi tălmăcirea în limitele corecte, ajutaseră însă la remarcabila aduce în limba noastră a uneia dintre cele mai frumoase ode a lui Horațiu, ace despre care Scaliger spunea, cu patru veacuri în urmă, că „este mai du decît ambrozia şi decît nectarul şi adăuga că el mai bucuros ar voi să autorul ei, decît rege peste toată Aragonia" (Popa-Lisseanu, *art. c*

<BÉRANGER>

(NEBUNII)

Manuscris autograf, în fondul B. A. R., cota 4.935, intitulat «Cîteva strofe din Nebunii „les fous" de Beranger. — Traducție », localizat şi datat: « Paris, 1850, 23 dechemvrie ». Titlul şi primele cinci strofe pe f. 13 r° — 13 v°, ultimele două strofe şi datarea pe f. 16 r°; fără ştersături şi cu puține corecturi, ceea ce ne face să presupunem că ne aflăm în fața unei copii de pe o ciornă anterioară.

SIGLE

A — manuscris autograf, în fondul B. A. R., cota 4.935 f.13 r° — 13 v° şi f. 16 r°.

A_1 — variante genetice în textul A.

P — lecțiuni stabilite prin conjectură.

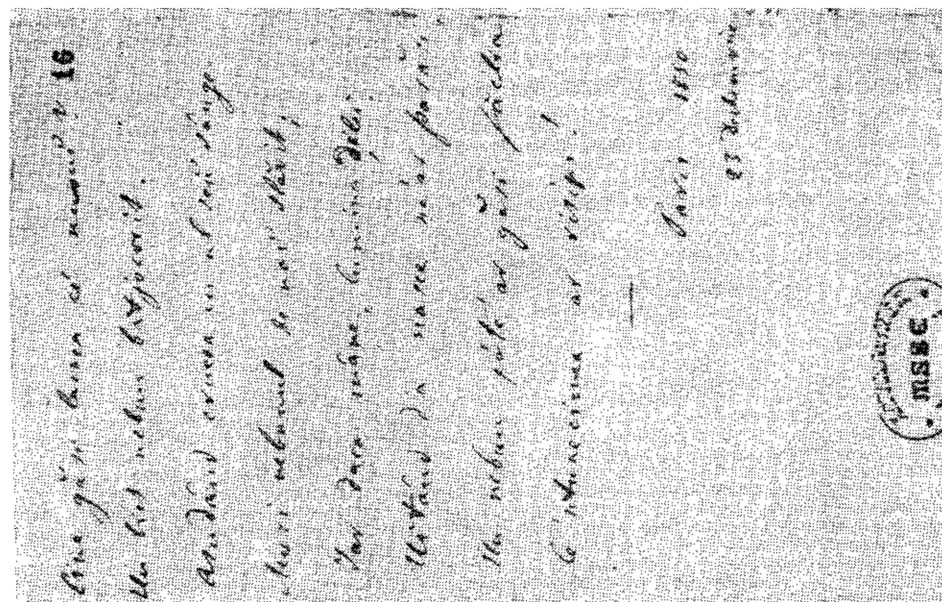
VARIANTE

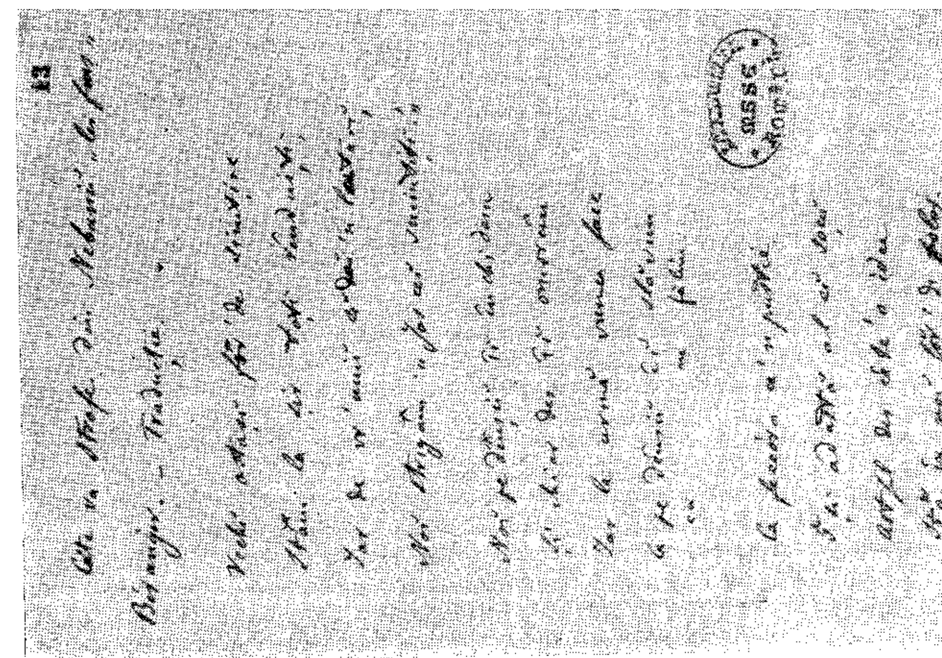
185

2 <Nebunii> P; Cîteva strofe din Nebunii «les fous» de Beranger. — Traducție A || 10 Că *P; corupt:* Ca A] pe A; *redacțiune paralelă:* cu A_2] îi slăvim *A; redacțiune paralelă:* ne fălim A_1 16|] Se aşteptăm *A; redacțiune paralelă:* Se ne ferim A_1; *altă redacțiune paralelă:* s-o ascundem A_2 || 18 mîne *A; redacțiune anterioară:* mîine A_2]|

NOTE

Cum este firesc, din literatura țării în care îşi făceau studiile şi îşi formau idealurile politice, studenții români cultivau tocmai scrierile conforme aspirațiilor lor. între încercările poetice din această perioadă ale lui Odobescu traducerea din versurile lui Pierre-Jean de Beranger (o ediție

din 1856 a *Operelor complete* ale acestuia va figura în *Catalogul Bibliotecii lui Al. Odobescu,* B 75), de factură populară, romantică, dar cuprinzînd violente satire la adresa Bourbonilor, a clericalismului, a vechii aristocrații reacționare, este explicată tocmai de aceste însuşiri ale celui pe care Odobescu îl va numi mai tîrziu ,,cîntărețul poporan al Franței" şi care are meritul de a fi socotit şi azi unul din părinții şansonetei franceze. Partizan al revoluției de la 1848 Beranger îşi încheiase însă cu ani înainte creația sa poetică, începută prin 1812. Poemul *Les fous* (compus între 1831—1832) este un omagiu adus socialiştilor utopici Saint-Simon, Fourier, Enfantin, luptători pentru binele umanității. Iată textul original al poemului lui Beranger:

LES FOUS

Air: *Ce magistrat irreprochable.*

Vieux soldats de plomb que nous sommes
Au cordeau nous alignant tous
Si des rangs sortent quelques hommes
Tous nous crions : â bas les fous !
On les persecute, on les tue;
Sauf, apres un lent examen,
Â leur dresser une statue,
Pour la gloire du genre humain.

Combien de temps une pensee,
Vierge obscure, attend son £poux !
Les sots la traitent d'insensee;
Le sage lui dit: Cachez-vous.
Mais la rencontrant loin du monde,
Un fou qui croit au lendemain,
L'epouse; elle devient f^conde
Pour le bonheur du genre humain.

J'ai vu Saint-Simon le prophete,
Biche d'abord, puis endette,
Qui des fondemens jusqu'au faîte
Befaisait la societe.
Plein de son oeuvre commencee,
Vieux, pour elle il tendait la main,
Sur qu'il embrassait la pensee
Qui doit sauver le genre humain.

Fourier nous dit : Sors de la fange,
Peuple en proie au deceptions !
Travaille, groupe par phalange,
Dans un cercle d'attractions.
La terre, apres tant de d^sastres,
Forme avec le ciel un hymen,
Et la loi qui regit les astres
Donne la paix au genre humain.

Enfantin affranchit la femme;
L'appelle ă partager nos droits.
Fi! dites-vous; sans Pepigramme
Ces fous reveurs tombent tous trois.
Messieurs, lorsqu'en vain notre sphere
Du bonheur cherche le chemin,
Honneur au fous qui ferait faire
Un reve heureux au genre humain !

Qui decouvrit un nouveau monde?
Un fou qu'on raillait en tout lieu.
Sur la croix que son sang inonde
Un fou qui meurt nous legue un Dieu.
Si demain, oubliant d'eclore,
Le jour manquait, eh bien ! demain
Quelque fou trouverait encore
Un flambeau pour le genre humain.

Odobescu va fi folosit una din numeroasele ediții ale *Cîntecelor* lu Beranger apărute pînă în 1851, care cuprind textul *Nebunilor (Oeuvre completes,* ed. diamant, Paris, 1840, p. 545—547; Paris, 1847, p. 493-494; nouv. ed. rev., t. II, Paris, 1847, p. 300—302 etc), sau, mai sigu ed. Paris, 1851, t. II, p. 300—302, pe care o avea biblioteca s (astăzi în colecțiile B. A. B., cota : II 31 627). O culegere de *Cîniec alese* ale lui P. J. de Beranger, în traducerea lui Vladimir Colin apărut la ESPLA în 1958 (nu cuprinde cîntecul *Nebunii).* Interes pentru cel ce contribuise prin cîntecele sale la pregătirea revoluției d 1830, care înfierase tirania lui Napoleon al III-lea, pe care l-au admir Goethe, Heine, Petofi sau Bielinski, 1-a prețuit Kaii Marx, 1-a cînt Garibaldi, s-a menținut, deci, pînă azi în literatura noastră de traducer în afară de Odobescu, C. A. Eosetti, C. Sion şi IST. T. Orăşanu, tradusese sau imitaseră cîntece ale lui Beranger. Ele puteau fi citate liber de u fost student la Paris, ca Ion Ghica, în scrisoarea sa către Wefik Paşa d 10 ianuarie 1853 („le bon Dieu de Beranger", aluzie la versurile ,,Un jo le bon Dieu s'eveillant/Fut pour nous assez bienveillant" ; cf. isT. Geo gescu-Tistu, *Ion Ghica scriitorul,* Buc, 1935, p. 148), încă o dovadă popularității poetului francez.

în opera acestuia, *Les Fous* a avut o anumită însemnătate, pr aceea că marchează adeziunea, tîrzie, a lui Beranger, la socialismul utopi adeziune destul de confuză de altfel, deoarece el nu face nici o deosebi între Saint-Simon şi Fourier şi are în comun cu aceştia numai sensibilitat față de suferințele poporului şi dorința de a-i rămîne credincios.

După cum se vede din alăturarea traducerii româneşti, strofele III-a, a IV-a şi a V-a sînt omise de Odobescu. După cercetători mai n „omisiunea nu pare a fi întâmplătoare. Probabil traducătorul a vrut lărgească semnificația textului, încît admirația poetului să fie proiecta nu numai în direcția propriu-zisă a socialiştilor utopici, ci spre toți cei năzuiesc şi luptă pentru un viitor fericit al umanității" (D. Păcurari *art. cit.,* p. 239). Versul uşor, fără rimă, se apropie şi prin factură de orig nalul francez, menit, ca întreaga creație a lui Beranger, să intre în repe toriul cîntăreților străzilor pariziene.

BAZELE UNEI LITERATURI NAȚIONALE

Bruionul acestui articol, ilustrativ pentru formația pașoptistă și umanistă a lui Odobescu, se păstrează în fondul de manuscrise al B. A. R., înregistrat provizoriu sub cota Arhiva Alex. Odobescu, I, ms. 22, cu simbolul de achiziție c. sp. ms. 2440/61; autograf pe 9 jumătăți de coală azurie, cu monogramă A.O. în blind, scrise numai pe o față, numerotate (numai recto) de Odobescu, de la 1 la 9, localizat și datat: «Paris, 5 martie 1855», deci din același an cu studiul *Satira latină.* Pe alte cinci file, mici, de corespondență, scrise pe ambele fețe, se citește schița articolului[1]:

«Un bun scriitor are:

Talent (care e firesc, dar trebuie se fie condus de) învățătură (care se compune <din :>)

1 Cunoștința limbei (parte gramaticală compusă de:)

A Lexicologie

Regula l[a]: Studiul limbei *poporului* și *hronicarilor* vechi — fond național.

Regul<a> 2[a]: împrumutări de la latini și de la moderni, cînd lucrările sînt[2] moderne și locale.

Regul<a> 3[a]: Supunerea împrumutărilor la regulele grămăticii întemeiate de obicei; a se feri de neologism gramatical, care deformează limba.

Regula 4[a]: A nu izgoni din limbă fondul slavon; istoria introducției acestui fond; analogie cu celelalte limbi neolatine.

B Sintaxul

Regula l[a]: Studiul sintaxului poporan și al vechilor scriitori.

Regula 2[a]: împrumutări de forme de la străini, cînd sînt[3] bune de introdus în limba română.

[1] tn c„hc^ariantele din aCeaStă Schiță VOr fi notate de astă dată, pentru motive lesne de înțeles

[2] sînt *P; scris*: sunt A.
[3] sînt *P; scris*: sunt A.

2 Cunoștința frumoaselor modeluri ale literaturelor străine (parte estetică).

Toate popoarele au literaturi, dar nu toate vrednice de a fi imitate.

Lit<eratura> Asiei vechi poate se intereseze, dar dau imitațiuni.

Lit<eratura> greacă } calitățile lor.
Lit<eratura> latină }

Ele sînt cele mai vrednice de studiu, într-adevăr; lit<eratura> din vea... de mijloc încă se împarte în 3 categorii:

1° Categorie: — Lit<eratura> ieșită din geniul gotic.

Lit<eraturile> gotice

Lit<eraturi> ieșite în popoarele neolatine, subt influența geni... gotic.

Lit<eraturile> romantice

Sînt[1] creații ale imaginației. Forma e puțin observată. Exagerați... aproape. Imitîndu-le prea mult, cădem în extravaganțele școlii rom...tice moderne.

2[a] Categorie: — Lit<eraturi> făcute dupe imitația antichității[2].

Lit<eraturile> clasice

Se compune din 3 elemente:

1 Un fond de idei și sentimente moderne.

2 Imitația perfecțiii de forme antice.

(Calitate bună).

3 Mici amănunte de formă exterioară luate de la vechi. — ... ce ține de modă și e stricăcios: A •^•...^ a lor moarte.

Aceste literaturi trebuiesc studiate, dar puțin imitate, căci mai bine imi... antichitatea.

Concluzie: Antichitatea trebuie studiată.

Imitația nu trebuie se fie pe deplin.

Se lăsăm la o parte formele sale externe și ideile ce s-au schimbat la ...

Se luăm de la ^...-X- forma estetică: cumpătarea, simplitatea, core...

Calitățile estetice ale vechimei sînt[3] 2:

Perfecție în întregul lucrării.

Perfecție în amărunte.

Scrierile vechilor trebuiesc, dar, studiate:

dupe metodul sintetic și comparativ,

după metodul analitic și gramatical.

Acolo trebuie se cate a noastră imitație.

3[a][4] Categorie, de literaturi moderne, coprinde scrierile făcute prin amestecul ac... d ouă sisteme. Cînd unirea e făcută în proporții bune, avem perfecția, astfel precum o-nț... geniul modern.»

Scris cu caractere latine citețe, bruionul pare a fi o copie «pe curat», în care au ... făcute cîteva corecturi, unele, cu cerneală, pare-se concomitent cu copierea (sau cu redacta...

[1] Sînt *P; scris:* Sunt A.
[2] antichității *P; altă lecțiune, ipotetică:* antichitățel A.
[3] sînt *P; scris:* sunt A.
[4] 3[a] A; *redacțiune anterioară:* A tr<eia> *Ai.*

Bazele unei litemtmi ... ms. Arhiva A,ex_Odobescu

Biblioteca Academiei Republici" Socialiste România

5aze/e *unei literaturi naționale* (facsimil după ms. Arhiva Alex. Odobescu, I, 22, f. 2 r°)

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste Ron.ânia

Bazele unei literaturi naționale (facsimil după ms. Arhiva Alex. Odobescu, I, 22, f. 6 r°)

altele, cu creionul (mai greu descifrabile), nu numai interlineare, ci şi marginale, pare-se mai tîrziu, fie în vederea unei publicări, fie la o revizuire întîmplătoare a manuscrisului.

Comparativ cu manuscrisul studiului despre *Satira latină,* datat tot 1855, manuscrisul pe care îl prezentăm conţine, probabil şi datorită scrierii cu caractere latine, mult mai numeroase grafii «literare », unele tradiţionale, altele etimologice, majoritatea fără valoare fonetică : *cârmuit, cârtim, chrisoave, idea, isgonim, isvoare, per de, perit, personage* (în loc de *personaje,* care se citeşte în manuscrisele anterioare), *respîndit, scola, sgomotosâ, sunt, <să> vedească, vărbit* etc.

Paralel cu asemenea grafii mai mult sau mai puţin « corecte », se întîlnesc, notate fonetic, cîteva forme de limbă populară, vorbită, mai mult sau mai puţin curente în textele lui Odobescu dintre anii 1848 — 1860, precum şi cîţiva termeni literari încă nealteraţi de influenţa etimologismului şi italienismului : *deschide, dîntii, fromoaselor, simţimînt* etc, şi *antichitatea, calităţi, franţeză, însuflă, invocaţi* etc. Notăm de asemenea printre particularităţile acestui manuscris formele *comprinde* (pentru *coprinde, cuprinde), corecţie* (devenit ulterior *corecţiune,* apoi *corectitudine), sintaxul* (pentru *sintaxă)* şi, în fine, un neologism neobişnuit, introdus parcă pentru a exemplifica teoria despre neologisme făcută în articol, *disparat* (< fr. *disparate* n.f. = manque d'accord, contraste choquant : «*punctul de vedere modern şi haina antică ascunde mai adese un trup june şi vieţuitor. Dar lăsînd la o parte acest disparat, vom găsi într-însele mari fromuseţi»).*

Spre deosebire de alte manuscrise[1], numărul coruptetelor grafice este mic : *ca* în loc de *că, gustul* în loc de *gust, să* în loc de *se, franţei* în loc de *Franţei,* şi, sub influenţa etimologismului, *sunt* în loc de *sînt, respunde* în loc de *respunde, remas* în loc de *remas;* le-am reţinut, pentru capitolul de variante, numai pe acele care ar putea să aibă o semnificaţie oarecare. Confundarea lui *e* cu *z* în acelaşi semn grafic, a cărui lecţiune poate fi *e* sau *i,* ca şi unele grafii pe care nu le poate clarifica nici lupa, ne-au determinat să reţinem, printre variante, cîteva lecţiuni ipotetice.

SIGLE

A — manuscris autograf in fondul B.A.R., Arhiva Alex. Odobescu, I, ms. 22, simbol de achiziţie : c. sp. 2440/61.

Aj — variante genetice în textul A.

P — lecţiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

187

D obştească A; *redacţiune anterioară:* universală A_1 |j 14 se risipeşte în zadar A; *redacţiune anterioară:* pierde A_1 || 18 sînt *P; scris:* sunt A || 19 firei A; *redacţiune anterioară:* talentului A_1 | lămurirea *A; redacţiune anterioară:* limpezimea A_2 || 21 materiile A; *redacţiune anterioară ipotetică:* materialuriie A_1 \ unui adevărat literat A; *redacţiune anterioară:* unui literat *Aj* JJ 24 poet dramatic, sau epic, sau orator A; *redacţiune anterioară:* poet dramatic, sau

[1] Cf. notele descriptive la *Călătorie din Paris la Londra, Note luate în Galeria de pictură din Dresda* ş. a.

orator ***A,*** j **sau istoric** ***A;*** *redacțiufle anterioară:* **sau istoric, sau cintâret inspirat** ***A*** || 2* **oricare** ***A;*** *redacțiune anterioară ipotetică:* **orișicine** ***A,*** **1127** „1 . 1 /fa», onfertort , p o « w ; **ceea ce a" cere** ^ 7 " * ^ ^' N^

188

15 vedem A; « ^ H n e *anterioară:* vad A, ,| 17 „oi se dăm ***A;*** *redacțiune anterioară:* eu se dau ^ 29 «presa p„„ care ***A;*** *redacțiune anterioară:* expresii și forme prin care A_2 ,| 39 c r e d r n ***A,*** *redacțiune anterioară:* cred ***Aj*** || 1 c r eoem

189

sau moderne 4, || 22 ab₁ₐ cunoscute ***A;*** *redacțiune anterioară:* abia sînt cunoscute ***A*** *11* 28 v«m ace ***A;*** *redacțiune anterioară:* voi ziceA, „ « .„crare A; J „ i " crt I! I 34 *infime* *„oteUcă:* literaturii; ꜰɪᴍ to/mne ipotetică: literaturei A „ Ai 11 34

190

3 literaturi mari, pline de fromuseți *A; redacțiune anterioară:* literaturi mari și pline de fromuseți A_2 j] 19 sublimelor *A; redacțiune anterioară ipotetică:* frum<oaselor> A_2 || 20—22 un simțimînt delicat și desăvîrșit al formelor, un adevărat cult al binelui și al frumosului, întindire și adîncime multă în gîndiri *A ; redacțiune anterioară:* un simțimînt delicat și desăvîrșit al formelor, întindere și adîncime multă în gîndiri A_2 jj 24 o-mbelșugare și o grație nespusă A; *redacțiune anterioară:* o-mbelșugare nespusă A_2 || 24—25 profum *A; redacțiune anterioară:* parfum A_2 j| 27 vădească < *scris:* vedească > A; *redacțiune anterioară:* arate A_2 || 30 desăvîrșitul fromos A; *redacțiune anterioară:* desăvîrșirea A_2 |j 32—33 Grecia robită robi pe sălbatecu-i învingător și duse artele în grosolanul Latium *A; redacțiune anterioară:* Grecia, robită cu sabia, robi pe învingător și duse artele în sălbatecul Latium A_2 J| 39—40 și o mare <a> aple- * <care> * de a censură toate defectele, o limbă mai aspră, dar plină A; *redacțiune anterioară :* și un mare gust de a censură toate defectele A_2 |J

191

1 de o nobilă sonoritate, deteră Iiteraturei forme poate mai puțin strălucite *A; redacțiune anterioară:* deteră Iiteraturei forme poate mai puțin strălucite A_2 jj 5 scrierii A; *redacțiune anterioară:* scrierei A_2 \\ 10 trebuie dar se cunoască A; *redacțiune anterioară:* trebuie se cunoască A_2 \\ 12 ele singure pot forma * <cu desăvîrșire> * bunul gust[1] A; *redacțiune anterioară:* ele pot forma gustul A_2 j și fiindcă ele sînt A; *redacțiune anterioară:* și că ele sînt A_2 \\ 14 *se*[2] pot împărți *A; redacțiune anterioară:* pot să se împartă A_2 || 17 toate * <scrierile> * contimporane *A; redacțiune anterioară:* toată literatura contimporană A_2 jj 19 cu inspirațiile și cu * <cuvintele>* lumei moderne A; *redacțiune anterioară:* cu inspirațiile lumei moderne A_2 || 24—25 spre a însemna înde-

[1] *corupt* : gustul, *formă rămasă din redactiunea anterioară*
[2] *scris* : se, *formă rămasă din redactiunea anterioară.*

obște toate acele literaturi ce au ieșit sau d-a dreptul din geniul *A; redacțiune anterio* spre a însemna tot ce s-a născut cu geniul A_2 || 26 numai ele A; *redacțiune anterio* singure A_2 [| 27 prin A; *redacțiune anterioară ipotetică: tn* A_2 || 28 avusese *A; redacț anterioară:* avuse A_2 (j 28—29 s-ar putea A; *redacțiune anterioară:* ar trebui A_2 |j 29 num *redacțiune anterioară:* numite A_2 || 30 pline de idei bizare și de fapte îngrozitoare *redacțiune anterioară:* pline de idei și de tapte îngrozitoare A_2 jj 33—34 încît uneori cri lor încîntă *A; redacțiune anterioară:* încît critica lor încîntă A_2 |J 37 nu ne mai iartă *redacțiune anterioară:* nu mai iartă A_2 j| 40 școala *P; scris:* scoală A (| 41 școli *P; scris:* scoli

192

2—3 cît se poate mai împrotivitoare firei, acela e poet A; *redacțiune anterioară:* cît se p mai împrotivitoare firei, iar ochilor, o coloană de rînduri, care de un lat de mînă, care de lat de deget, acela e poet A_2 ||4—5 nu e bine pe pămînt A; *redacțiune anterioară:* nu e nici pe pămînt A_2 jj 8 sînt *P; scris:* sunt A || 19—20 cea mai mare parte A; *redacțiune a oară:* o parte A_2 J| 20 școala *P; scris:* scoală A || 29 *lecțiune ipotetică:* punctul; *altă lecț ipotetică:* puntul A || 30 june și viețuitor A; *redacțiune anterioară:* modern A_2 || 32 sîn *scris:* sunt A || 34 clasică, care A; *redacțiune anterioară:* clasică și care A_2 || 35 drept pat *A; redacțiune anterioară:* ca^-...-^ A_2 || 36 Pascal A; *redacțiune anterioară:* Montes<qu A_2 |j 41 franțezi A; *redacțiune anterioară:* francezi A_2 \\

193

1 orice om vrea se cunoască A; *redacțiune anterioară:* orice literat se cunoască A_2 j lit *A; redacțiune anterioară:* literatura A_2 j| 3 drept *A; redacțiune anterioară:* spre A_2 \\ 4 nen *A; redacțiune anterioară:* mai totdauna A_2 || 8 voim A; *redacțiune anterioară:* voiesc A_2 spunem *A; redacțiune anterioară:* se spun A_2 | printr-asta că A; *redacțiune anterioară:* că A_2 14—15 de ar vrea cineva a-i imita în toate, acela ar fi cu totul greșit A; *redacțiune anter* de am vrea a-i imita în toate, am <fi cu totul greșiți> A_2 || 16 formele sale exterioare A; *re une anterioară:* formele exterioare A_2 jj 19 e numai acel simțimînt *A; redacțiune anter* e acel senti<ment> A_2 \\ 21 acea^ *A; redacțiune anterioară:* acel A_2 \ 22 acea A; *reda anterioară:* acel A_2 jj 27 astfel își va forma totdeodată și gustul *A; redacțiune anter* astfel își va forma cineva totdeodată și gustul A_2 \\

N O T E

Interesantul articol, publicat pentru întîia oară după manuscr păstrat la B. A. E., de către Geo Șerban *{Odobescu inedit,* Buc, 1 p. 10—16), arată întinderea informației și maturitatea de gîndire, cara ristice tuturor scrierilor tînărului autor.

Odobescu trăia în conștiința unui început de drum al culturii ționale, o conștiință proprie tuturor pașoptiștilor, manifestată în sc normative sau în acțiuni de organizare a culturii. Eestrîngîndu-și tem la problema literaturii, autorul începe prin a defini scopurile general oricărei literaturi, scopuri deopotrivă intelectuale, morale, politice, d estetice, deci o multiplicitate de ținte pe care o rezumă formula : ,,scri [trebue] să fie plăcute și folositoare", o formulă care amintește dipt

provenit din antichitate şi transmis prin tratatele de poetică şi retorică ale clasicismului: *docere et delectare.*

Este de remarcat norma critică, opusă poate producţiei cam necontrolate din jurul său, după care ,,în loc de a compune mult şi în feluri deosebite", este preferabilă ,,tăcerea... fiindcă cel puţin nu strică nici gustul, nici inima publicului". Este un accent criticist care anunţă, în unele privinţe, pe Maiorescu şi acţiunea lui.

Eecunoscînd valoarea talentului, ,,care naşte de sineşi", Odobescu insistă în special asupra însemnătăţii *studiului,* pe care el doreşte a-1 vedea îndrumat deopotrivă către problemele limbii şi ale literaturii. Printre textele pe care epoca le consacră limbii literare, acel de faţă este, desigur, unul din cele mai clar-văzătoare, prin recomandarea izvoarelor populare, a celor cuprinse în vechile scrieri istorice, dar şi a celor pe care scriitorii le pot găsi în vechile literaturi, mai ales în limba latină şi în cele romanice. Este condamnat însă felul scrierii inspirat de vechile traduceri religioase, ca şi adaptarea construcţiilor împrumutate unor limbi străine, „sintaxul franţez". Idealul lingvistic al lui Odobescu este al *corectitudinii* şi *eleganţei.* Pentru a ajunge la un astfel de rezultat, autorul nu crede că trebuie să se alăture latiniştilor, împotriva cărora frînge o săgeată.

Trecînd la studiul literar, adică la acel al *modelelor, o* noţiune al cărei rol în istoria ideilor estetice, începînd cu Eenaşterea, este cunoscut, Odobescu intercalează un excurs asupra fazelor principale ale istoriei literare (pe care el o reduce la istoria literaturilor europene şi, mai ales, a celor occidentale), amintind mai întîi monumentele vechilor literaturi şi eposurile populare, printre care *Kalidassa* ar fi un poem al secolului I e.n. şi *Kalevala* este atribuită letonilor: erori uşor de îndreptat. Eemarcabil este elogiul literaturii greceşti şi caracterizarea, prin comparaţie coborîtoare, a literaturii latine, după un loc comun al unei lungi epoci.

Autorul trece, în fine, la o clasificare a marilor curente literare, curentă după primele sinteze de literatură universală a fraţilor Schlegel, distingînd între *literaturile gotice* (cum au fost adeseori numite în secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea) sau *romantice* (în sensul, folosit de Schlegel, de literaturi ale popoarelor romanice în epoca lor medievală sau inspirate de acestea), literaturi *-făcute după imitaţia celor antice* (printre care se ocupă mai ales de cele ale clasicismului francez, situat de autor între veacul al XVI-lea şi al XlX-lea), *literaturi contemporane,* rezultate din *amestecul* celor precedente. Formula : „combinarea formelor antice cu inspiraţiile şi cu curentele lumiihmoderne", aminteşte un ideal format încă la sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Cf., în această privinţă, cunoscuta recomandare a lui Andre Chenier : *Sur des pensees nouveaux faisons des vers untiques.*

Odobescu nu este favorabil „şcoalei romantice franceze născută în Franţa de vreo 30 de ani şi imitate printr-alte ţări", pe care o acuză de bizarerie, de un pesimism funciar. Eezerve are şi faţă de clasicismul francez, în care critică regulele prea stricte, alegerea *sujetelor* din antichitate, *uniunea de loc si de vreme* (unitatea de loc şi de timp !), *numele proprii vechi date la personage noui :* amănunte *de prisos* ale compunerii lite-

rare. Judecarea clasicismului este însă, în general, favorabilă, cum se ş explică la un autor care scrie sub influenţa învăţămîntului universitar a vremii.

Studiul cel mai de seamă, pentru asigurarea bazelor unei noi lite raturi naţionale, i se pare autorului acel al antichităţii, pe care n-o pro pune totuşi ca pe un model invariabil, căci,,multe idei s-au schimbat, unel s-au desvoltat, altele au pierit cu totul, de pe cînd scriau grecii şi romanii' Spre a îndruma către studiile clasice, Odobescu îşi propune să zugrăveasc tabloul, după epoci, al vechilor literaturi, o temă care nu mai este îns tratată în manuscrisul rămas fragmentar, dar care are un interes atît c mare pentru cunoaşterea ideilor şi tendinţelor tînărului autor.

NOTE
LUATE ÎN GALERIA DE PICTURĂ DIN DRESDA

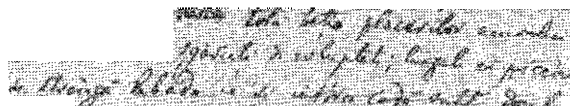
Manuscris autograf, pe 5 foi (recto şi verso), hîrtie de corespondenţă, azurie, sidefată, cu monograma A. O. în blind, pe f. 1 r° şi pef. 10 r° (numerotarea lui Odobescu), respectiv f. 1 r° şi f. 5r° (după numerotarea convenţională), datat în subtitlu «4 oct. 1855 », păstrat în fondul* B.A.R., Arhiva Alex. Odobescu, I, ms. 16.

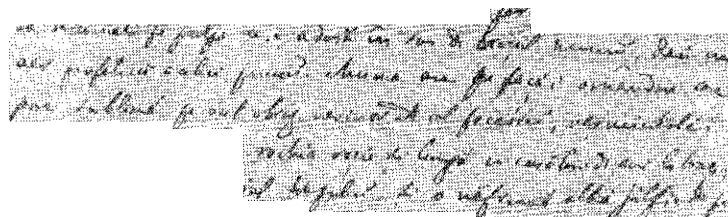
Datorită, probabil, redactării cu caractere latine, dar şi ezitărilor şi neatenţiei lui Odobescu, textul «notelor » este împînzit de grafii fără valoare fonetică : ***blândă, converbiri, crivețul, derâmâturi, femea, jace, me, mei, numer, păsciuni, petra, peptul, perdat, piceore, priimim,, remas, respândesc, sgârciți, scola, sunt, vedu, verba*** etc. ; ***ă*** este notat ***g*** chiar şi în cuvinte de origine latină ***(vâl*** în loc de ***vel),*** pe cîtă vreme, în cuvinte de origine slavă, *î* este notat cu semnul ***ă (gărliță*** în loc de ***gtrliță);*** grafia cîtorva neologisme, — împrumuturi din limba franceză,, încă neadaptate, — este apropiată de grafia originară ***(chalet, exclusif, expresif, naivetate)***[1]. Menţionăm de asemenea scrierea fonetică a unor termeni ***(albaștri, calități, peisaj, personaje)*** alterată, în alte texte odobesciene, îndeosebi după 1870, de etimologism şi italienism ***(albaștri,, cualități, peisagiu, personagie),*** precum şi cîteva forme populare a căror frecvenţă scade în scrisul lui Odobescu, cu cît ne apropiem de anul 1860 : ***fromoasa, întră, lespedâ, picere, <eu> nw păci, se*** pentru ***să.***

Ca şi în alte manuscrise, şi în «note » apar numeroase coruptele : ***doa*** în loc de ***doă,. ridicat*** în loc de ***ridicată, pe care pe care*** în loc de ***pe care, Armorul*** în loc de ***Amorul, plăcere*** în loc de ***plăcere, e*** în loc de ***ei, copilul*** în loc de ***copilului, râtujindu-se*** în loc de ***rătunjindu-se, desavîrşirea*** în loc de ***desăvîrşirea, ridicat*** în loc de ***ridicate, curățat*** în loc de ***curățat, acest*** în loc de ***acestui, asta*** în loc de ***ăsta, Dunere*** în loc de ***Dunăre, pasciuni*** în loc de ***păsciuni, feul*** în loc de ***felul, wan*** în loc de ***van, ca*** în loc de ***că, dememnă*** în loc de ***desemnă, Rembrand*** în loc de ***Rembrandt, forma*** în loc de ***formă, obrajel*** în loc de ***obrâjel, lipsesc*** în loc de ***lipseşte, nedesavîrşit*** în loc de ***nedesavîrşit, văd*** (scris ***vedu)*** în loc de ***văz*** (scris ***vedu)*** ş.a., printre care nume de pictori ***(Corregio*** în loc de ***Correggio, Buonnarote*** în loc de ***Buonarrate*** etc). Bineînţeles că am reţinut în capitolul ***Variante*** numai coruptelele care pot avea oarecare valoare fonetică. În. sfîrşit, grafia, nu o dată nediferenţiată, a literelor ***e*** şi ***i, m*** şi ***n, o*** şi ***u*** ne-a determinat să înscriem printre variantele certe mai multe variante ipotetice.

[1] S-ar putea tot atît de bine să avem de-a face cu o consecinţă a bilingvismului sau cu o simplă deprindere grafică.

Dresda (facsimil după ms. Arhiva Alex. Odobescu, ...).

Alex. Odobescu, 1, 16 f 1 ,°)
Biblioteca Academiei Kepublicii Socialiste Eomânia

SIGLE

A — manuscris autograf în fondul B.A.R., Arhiva Alex. Odobescu, I, ms. 16.
A j — variante genetice în textul A.
P — lecțiuni stabilite prin conjectură.

VARIANTE

197

B vîrtos *A; redacțiune anterioară:* tare A_2 || 9 sînt *P; scris:* sunt A||12 sîntj *P; scris:* sunt Aj sînt^ *P; scris:* sunt Aj|14 sînt *P; scris:* sunt A||18 sînt *P; scris:* sunt A||19 mușchii *P; scris:* mușchii A|j 20 al Galeriii din Dresda A; *redacțiune anterioară:* al Galeriii Dresda A_2 1| 20 veșmintele-i o drapează tine A; *redacțiune anterioară:* vesmintele-i sînt <*scris:* sunt> o draperie A_2\\ 30 la dreapta A; *redacțiune anterioară:* în dreapta *Aț* || 31 smerită A; *redacțiune anterioară:* respectuoasă A_2 1| 33 sînt *P; scris:* sunt A||38 nevinovăţii A; *redacțiune anterioară:* nevinovăție *A.* \\ 40 exclusiv *P; scris:* excîusif A ||

198

4 *lecțiune ipotetică:* spiritu<oa>sele *P; altă lecțiune ipotetică:* spiritu <a>lele A **j**| 5 tulbura A; *redacțiune anterioară:* turbura *Aj* || 16—17 cu cealată rezemînd o carte A; *redacțiune anterioară ipotetică:* în d<reapta ținînd o carto *Aj* || 22 curățat P; *corupt:* curățat A || 24 îndeletnicire A; *redacțiune anterioară ipotetică:* ocu<pațiune> *A.* \\ 25—26 pe acel obraz bălai A; re» *dacțiune anterioară ipotetică:* pe capul <bălai> Aj || 27 întunerecul *A; redacțiune anterioară:* întunericul *A.* \\ 32 privirea *P; scris:* priivirea A ||

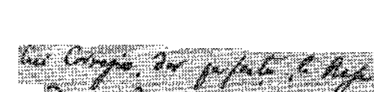
199

2 singurătatea *A; redacțiune anterioară:* unde singurătatea *A.* **jj** 9 sînt *P; scris:* sunt A **jj** 13 care^ *A; redacțiune anterioară ipotetică:* un<ii> *Aj* **jj** 17 sînt *P; scris:* sunt A **j**| 18 sînt; *P; scris:* sunt *A* | sînt^ P; scrzs; sunt A || 24 sînt P; *scris:* sunt A || 28 sînt *P; scris:* sunt A || 29 se văd P; *coruptelă ipotetică:* se vede sau, *grafie:* se vedu A ||

201

1 *lecțiune ipotetică;* vezi; a//e *lecțiuni ipotetice:* văd și văz A **JJ** 13—14 un bou albeț s-a culcat *A; lecțiune anterioară:* un bou albeț, culcat, $A_2$1| 14 *lecțiune ipotetică:* miel; a/ra *lecțiune ipotetică:* niel A || 17 sînt P; *scris:* sunt A **j**|

X ^ g vi

Note luate In Galeria de pictura din Dresda (facsimil după ms. Arhiva Alex. Odobescu, I, 16, f. 2 r°)

202

1 sînt *P; scris:* sunt A|| 6 sînt *P; scris:* sunt A || 9 pe A; *redacțiune anterioară:* în A_2 jf 12 sînt P; scris: sunt A || 16 *lecțiune ipotetică:* pîntecelor; *altă lecțiune ipotetică:* pînticilor A j| 17 sîntj *P; scris:* sunt A | sîntg *P; scris:* sunt A || 19 *lecțiune ipotetică:* mînile; *<xltâ lecțiune ipotetică:* mînele A |j 20 sînt *P; scris:* sunt A || 24 şcoala P; scrzs: scoală A| olandeză A; *redacțiune anterioară:* flamandă A_1|| 33 *leețiune ipotetică:* lui: aftâ *lecțiune ipotetică:* lor A| sînt P; scrzs: sunt Ajj

203

2 sînt$_2$ P; scrzs: sunt A || 7 sînt P; scrzs: sunt A(| 11 sînt P; scrzs; sunt A|| 13 sînt P; *scris:* sunt A [|| 18 cu cărnurile albe şi fragede A; *redacțiune anterioară:* cu cărnurile aşa albe şi fragede A_2 || 19—20 Ge maiestate în portul Madonii, ce suavitate în privirea şi în buzele ei A; *redacțiune anterioară ipotetică :* Ge maiestate, ce suavitate în privirea şi în buzele ei A_2\\ *21* e un mare pictor A; *redacțiune anterioară:* e mare pictor A_2 |j23 sînt P; *scris:* sunt || 24 A sînt P; *scris:* sunt A ||29 *lecțiune ipotetică:* Fromos; *altă lecțiune ipotetică:* Frumos A j| 30 expresiv P; *scris:* expresif A | jeț A; *redacțiune anterioară:* scaun A_2 jj 31 sînt P; scrzs: sunt A || 37 privi P; *scris:* priivi Ajj

204

1> priveşte P; scrzs: priiveşte A || 14 *lecțiune ipotetică:* piesajele; *altă lecțiune ipotetică;* peisagele A || 18 privirea P; scrzs: priivirea A || 26 naivitate P; scrzs: naivetate, *lecțiune ipotetică:* naivetate A **jj** 27 4 oct<ombrie> 1855 P; *//z* A, oata *figurează sub titlu.* \\

NOTE

Odobescu a vizitat Dresda în cursul călătoriei sale spre țară din toamna anului 1855. Avea douăzeci şi unu de ani şi pregătirea în domeniul istoriei artei pe care i-o îngăduiseră studiile la Paris şi vizitele la Luvru, la Galeria Națională din Londra şi la alte mari colecții de artă europene.

Galeria de pictură *(Gemäldegalerie)* din Dresda îşi are originea în Cabinetul de artă *{Kunsfkammer)* al electorilor de Saxa, înființat în 1560 de August I şi îmbogățit mereu de prinții electori saxoni August al II-lea (1670—1733) şi August al III-lea (1696—1763). Cunoscută ca una dintre cele mai valoroase colecții de pictură din lume, atît prin calitatea cît şi prin numărul operelor pe care le cuprindea (circa 2 000 de pînze la mijlocul secolului trecut), Galeria din Dresda trebuia negreşit să atragă curiozitatea tînărului care admirase deja comorile de artă ale altor mari muzee, ca cele de la Paris sau din Londra. Sub conducerea cunoscutului pictor Louis Scbnorr de Carolsfeld (1794—1872) — director al Galeriei încă din 1846 — colecția aceasta se afla tocmai în plină perioadă de valoroase achiziții (între care operele unor artişti italieni din Eenaştere ca Piero di Cosimo sau Lorenzo di Credi, cincisprezece tablouri spaniole care au făcut parte din succesiunea regelui Ludovic-Filip, cumpărate în 1853

• II

,   cd&

Note luate in Galeria de pictură din Dresda (facsimil după ms. Arhiva Alex. Odobescu, I, 16, f. 2 v°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

Răstignirea lui Diirer). Faptul că în 1855 tocmai se inaugurase noua clădire a muzeului a cărei construcţie fusese începută din 1847, contribuia la creşterea atracţiei pe care el o prezenta pentru iubitorii de artă.

După cum reiese dintr-o scrisoare în ţară din aceeaşi perioadă, însemnările lui Odobescu sînt roadele unor vizite repetate făcute la muzeu în decursul celor trei zile petrecute la Dresda — timp relativ scurt faţă de ceea ce puteau oferi aceste bogate colecţii de pictură observaţiei vizitatorului, însemnările poartă din această cauză pecetea grabei, reducîndu-se la destul de puţin : descrierea a circa douăzeci şi cinci de opere şi sumara lor caracterizare în comparaţie cu alte pînze ale aceluiaşi maestru sau ale unor artişti contemporani lui. Observaţiile şi aprecierile sînt ale unui începător, iar Odobescu nu ascunde asta. Puţinele opere cărora el le acordă un interes îl atrag pentru motive personale şi nu prin valoarea lor obiectivă. Insistă asupra cîtorva pînze de Van Dyck, Eubens şi Eembrandt în nădejdea că va prinde astfel ceva din taina portretului: ,,De ce unele portrete sînt mai frumoase decît altele? Iată o chestie a cărei dezlegare va explica totdeodată şi superioritatea ca pictor a lui Van Dyck .... Tot pentr-acea dezlegare vom şti de ce un tată arată cu atît talent trăsăturile fiilor săi ... Ca multe alte lucruri ale artei, talentul de a face bine un portret e încă un secret pentru mine". Cu toate acestea, portretul rămîne genul pe care îl preţuieşte şi îl înţelege mai mult: Peisajul mi se pare mai greu decît capetele; într-aceste trebuie mult studiu al efectului material al simţimintelor şi mult gust în combinarea formelor; dar în peisagiu trebuie un simţ neexplicat ce te-nvaţă a idealiza şi a face să vorbească ceea ce prin sine e mut şi adeseori prea prozaic".

Unele pînze îl atrag mai mult, farmecul lor ,,ne face a le privi cu admiraţie, în vreme ce trecem cu vederea multe alte tablouri de mari pictori, cu sujete mai vrednice de interes". ,,Mulţi alţi zugravi au tablouri frumoase aci; dar n-am vreme a mă opri dinaintea tutulor; mai întîi asta nici nu-mi place ; îmi aleg un mic număr şi cu ele mă desfătez".

Putem presupune că — cel puţin în forma lor finală — impresiile lui Odobescu n-au fost notate chiar în sălile galeriei. Este probabil că a avut un catalog care i-a permis, îndată după vizitarea muzeului, să-şi recapituleze şi să-şi aştearnă pe hîrtie primele impresii. într-una din listele de cărţi din biblioteca sa *(Catalogue des limes,* ms. rom. 5687 al B.A.E,. f. 17r), întîlnim — într-adevăr — un *Prag-Dresdner Album,* lucrare din nefericire absentă din moştenirea de cărţi ale lui Odobescu şi inexistentă în bibliotecile din Bucureşti. Eeferinţele la numere (de inventar sau de ordine — într-un catalog) sînt probabil din acest ghid artistic sau din *Le Guide {illustre) du voyageur en Allemagne* de Th. Grieben menţionat în acelaşi catalog, — lucrări cu care nu am putut face însă comparaţii, neavîndu-le la îndemînă.

Notele luate în Galeria de pictură de la Dresda ocupă un loc important nu numai în creaţia odobesciană dar şi — prin procedeele adoptate de scriitor — în istoria criticii româneşti de artă şi în literatura noastră modernă, în genere.

După această primă încercare, vom mai întîlni descrieri de picturi în opera lui Odobescu *(Pseudokinegliеticos, Istoria arheologiei).* Scriitorul va reuşi mereu să redea plasticitatea cutărei opere transformînd descrierea în naraţiune, interpretînd — cum s-a observat — simultaneitatea ca o

Galeria de pictară din Dresda (facsimil după ms. Arhiva Odobescu, I, 16, f. 5 r°)

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

succesiune, procedeu pentru care cele dintîi exemple le oferă chiar notele luate la Dresda (a se vedea descrierea pînzelor lui Watteau sau Potter). Amestecul atît de personal de note descriptive, fizice sau morale cu impresiile subiective, ispita continuă a lui Odobescu de a converti culoarea, mişcarea, expresia unui personaj, deci elementele plastice, concrete ale operei de artă în elemente de ordin literar (citām printre altele descrierea „Ledei" lui Michelangelo) îngăduie constatarea că încă de la începutul activităţii sale de critic, Odobescu, urmînd o tendinţă mai veche a criticii moderne, a găsit în artă un izvor al creaţiei literare şi a tratat-o adesea ca temă literară, introducînd astfel acest gen în literatura noastră modernă.

194$_{3}$ Tabloul descris de Odobescu este cunoscut ca opera iui Giorgione «din anii 1508—1510, terminată numai de Tizian, cu a cărui *Venere del Cagnolino* din 1538 (Galleria degli Uffizi din Florenţa) prezintă multe asemănări. Eepictată (Tizian adaugă peisajul şi pe Amor care putea fi văzut mai de mult la picioarele zeiţei), *Venus dormind* este un document nesigur pentru arta fiecăruia dintre cei doi maeştri ai Eenaşterii, Tămînînd totuşi o creaţie reprezentativă pentru pictura veneţiană a sec. XVI. Odobescu este atras de subiect şi de sugestiile pe care i le îngăduie ; tehnica artistului nu-i provoacă nici o reacţie.

194$_{u}$ *Sînta Noapte* (numită .astăzi *Naşterea Domnului)* a lui Correggio *este" comparată de Odobescu cu *închinarea magilor* a lui Giuseppe Eibera, de la Luvru, mai mult pentru fixarea însuşirilor superioare ale operei maestrului veneţian — cele două pînze aparţinînd unor peneluri cu totul deosebite. Tot de la Luvru, reţinuse Odobescu cealaltă operă a lui Correggio cu care compară *Naşterea,* anume *Căsătoria mistică a sfintei Caterina.* Este justă stăruinţa asupra luminii răspîndită de prunc, lumină pe care personajele nu o pot susţine" (suporta): ea domină într-adevăr opera în care artistul a urmărit tocmai efectul jocului inimitabil de lumini şi umbre care dau un profil remarcabil fizionomiilor, corpurilor, lucrurilor. îngerii însă nu „primesc lumina lor de sus", iar lumina însăşi nu scade valoarea operei cum i se pare lui Odobescu, care urmăreşte în primul rînd — cum vom vedea şi în însemnările următoare — fizionomiile.

194$_{28}$ „Amorul făcîndu-şi arcul" (Amor, seinen Bogen schnitzend), curioasă eroare a lui Odobescu. Copia este după Parmiggianino, iar nu , ,de pe Correggiul". Originalul se află la Galeria de pictură din Viena. în descrierile curente, scena cu „îngeraşul... ce strînge în braţe o fetiţă plîngîndă" reprezintă de fapt doi amoraşi. în galeria din Dresda, copia figurează încă în *Catalogul* din 1722 ca provenind din colecţia marelui duce de Toscana.

197$_{3}$ *Buonarroti.* Copia este atribuită lui Eubens, care ar fi executat-o <3ătre 1620 pentru ducele de Ferrara. Originalul a ajuns apoi la Fontainebleau şi s-ar găsi în prezent la National Gallery din Londra *(Katalog der Staatlichen Gemăldegalerie zu Dresden,* Kleine Ausg., 10. Aufl., Berlin-Dresden, 1920, p. 16). în descrierea lui — ca şi în descrierile altor opere — Odobescu adaugă imaginaţie impresiilor fugare : în realitate, tabloul cuprinde mai puţină voluptate, pe chipul lui Venus e mai puţină plăcere şi în trupul său mai puţină încordare (a se vedea, de exemplu, mîna

i^ftlliilliiBiiil

iVo/e /ua/e zn **Galeria de pictară din Dresda** (facsimil după ms. Arhiva Alex. Odobescu, I, 16 f. 3 r°)
Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

lăsată leneş). Comparînd trăsăturile realiste ale descrierii cu orice bună reproducere a pînzei, se pot constata procedeele lui Odobescu, care admiră operele de la Dresda cu entuziasm şi imaginaţie, dar nu cu ochiul obiectiv al criticului.

197₃ Opera descrisă este celebra *Madonna Sistina,* pictată de Eafael prin 1516 şi considerată, graţie armoniei compoziţiei şi modernismului concepţiei, drept creaţia desăvîrşită şi cea mai sugestivă a maestrului din' Urbino. Celebra capodoperă a fost cumpărată pentru colecţia din Dresda de la călugării mănăstirii San Sisto din Piacenza unde împodobea altarul principal, cu suma de 20 000 de ducaţi. Odobescu o compară cu o copie văzută de el, probabil, într-o reproducere. Notele cuprind unele neclarităţi. în pasajul ,,ochii acestor patru din urmă figuri" este greu de înţeles la cine se referă autorul: nu la îngeri — pe care tocmai îi menţionase — pentru că sînt numai doi, nici la îngeri împreună cu sf. Sixt şi sf. Barbara, deoarece ochii acesteia din urmă sînt îndreptaţi nu în sus, spre „zeieştile fiinţi", ci în jos. „Marele tablou al lui Murillo" la care se referă Odobescu pare să fie *Imaculata Concepţie* de la Luvru, operă de mari proporţii dominată de portretul Fecioarei şi dejîngeri.

198/1; în descrierea operei *(Măria Magăalena* de Correggio), Odobescu numeşte cîteva din elementele care compun examenul unui tablou—„colori, lumină, forme şi expresie"—, dar nu insistă asupra tuturor acelor elemente, fie pentru că nu le acordă o însemnătate egală, fie pentru că este atras îndeosebi de unul din ele. Este vădit că ceea ce îl captivează în primul rînd sînt expresia şi atitudinea personajului, trăsăturile concrete ale figurii şi costumului din care — ajutat şi de cunoştinţele sale anterioare despre scenă şi personaj — caută să extragă esenţa morală a operei. S-a observat (T. Yianu, *Observaţii asupra limbii şi stilului lui A. I. Odobescu,* în *Problemele metaforei şi alte studii de stilistică,* [Bucureşti, 1957], p. 196) că Odobescu a adus în opera sa literară un real progres al artei „portretului fizic, mai puţin la îndemîna înaintaşilor" săi. în aceste descrieri de la 21 de ani, în care caută să redea amănunţit trăsăturile cele mai semnificative ale fiecărui personaj, remarcăm tocmai înclinarea scriitorului către un gen pe care îl va ilustra în proza sa cu atîta măiestrie.

198₂₉ Guido Eeni, *Testa di Cristo.* Artistul bolonez a lăsat trei pînze cu acest subiect, păstrate la Viena, Londra şi Dresda. Odobescu îşi aminteşte desigur de tabloul dela Londra (nu* de la Luvru). La Luvru văzuse însă opera lui Tizian *Gesii coronato di spine,* cu care compară pînza lui Eeni. Dar de un împrumut al pictorului venețian, decedat în 1576, de la Guido Eeni, născut cu un an înainte, nu putea fi vorba afară doar dacă Odobescu nu a formulat greşit o presupunere tocmai inversă.

198₇₈ Este vorba despre cele două pînze de Antoine Watteau păstrate la Galeria din Dresda: „Petrecere la cîmp" şi „Sărbătoarea dragostei". De remarcat aceeaşi insistenţă asupra personajelor şi asupra ecoului pe care expresiile lor îl stîrnesc în spectator. Evocarea „odihnei din natură", a „trîndăviei persoanelor dintr-însa", descrierea încîntată a scenelor pastorale, a tihnei şi nepăsării ce străbat din lumea zugrăvită de Watteau dau exclamaţiei: „Watteau îmi place şi nu ştiu bine de ce !" valoarea unei mărturisiri, a unei schiţe de autoportret. Atmosfera

pînzelor lui Watteau era, încă din prima tinerețe, aceea în care Odobescu se regăsea cel mai bine. *Lancret* (Nieolas, 1690—1743) şi *Pater* (Jean-Baptiste-Joseph, 1696—1736, greşit în text Boucher care nu înseamnă nimic sau, cel mult, o formă coruptă pentru Bourdon, din a cărui operă nu există însă exemplare originale la Dresda) sînt cunoscuții elevi ai lui Watteau, ale căror pînze le-a putut admira Odobescu în aceeaşi colecție.

199_{26} Operele lui Iakob van Euijsdael (1628—1682), la care se oprise Odobescu, sînt „Castelul Bentheim" (Sehloss Bentheim), cea mai frumoasă din cele optsprezece pînze cu acest subiect datorate pictorului olandez, apoi „Cascada cu brazi" (Wasserfall mit dem Tannenbaum) menționat ca nr. 194 (este una din cele patru „Cascade" păstrate la Dresda, pe lîngă alte douăsprezece opere de Euijsdael). — înmormîntarea evreilor este de fapt *Cimitirul evreiesc* din Amsterdam — Der Judenkirchhof. „Cătunul răschirat printre pomii unei dumbrăvi" (nr. 186) este probabil *Ein Walddorf hinter Diien,* pînză dăruită de contele Wackerbarth regelui August al III-lea. Euijsdael cîştigase favoarea lui Odobescu; în afara descrierilor entuziaste, aceasta se simte şi din dorința sa de a vedea frumusețile peisajului românesc zugrăvite de penelul unui Euijsdael autohton. Cu atît mai remarcabilă este de aceea mărturisirea lui de la încheierea notei asupra dificultății pe care o resimte în fața peisajului, spre deosebire de portrete.

201_{12} *Paul Potter* (1625-1654), „Cireada odihnindu-se" (Euhende Herde) şi „Văcar mînîndu-şi cireada" (Ein Kinderhirt mit seiner Herde), cele două pînze ale pictorului olandez păstrate la Dresda.

202_{n} în aceeaşi galerie, Odobescu a putut vedea douăsprezece opere de *Adriaen van der Werff* (1659—1722), elevul lui Eglon van der Neer. Dintre toate, el se opreşte la „Pocăința sf. Magdalena" (Biissende Magdalena), operă din 1711 a pictorului olandez, cunoscută atît prin asemănarea cu opera cu acelaşi subiect a lui Correggio, cît şi prin numeroasele reproduceri litografiate răspîndite mai ales în secolul trecut. Caracterizările finale ale creațiilor celor doi maeştri: „aceasta e un lucru frumos, cealaltă e un cap d'operă" atenuează corect aprecierile precedente în ceea ce priveşte „desăvîrşirea" pînzei lui van der Werff.

202_{25} Aceeaşi galerie păstrează nu mai puțin de şaizeci de opere ale lui *Philips Wouwerman* (1619—1668), pe lîngă vreo opt copii de pe tablourile sale, majoritatea cu scene de vînătoare, cai, călăreți, cavalcade într-un număr care lasă, pînă la urmă, obsesia „mîrțoagei albe". Concepția organizării exponatelor în galeria din Dresda era deja — îu perioada cînd o vizitează Odobescu — aceea a unei colecții de istorie a picturii, concepție care a contribuit şi la echilibrarea diferitelor sectoare prin achiziții riguros îndrumate. Programul acesta a reuşit să dea Galeriei din Dresda un caracter reprezentativ pentru isteria picturii europene. Odobescu observă cu satisfacție această particularitate a colecției din Dresda, pe atunci încă o inovație în organizarea muzeelor de artă.

202_{35} Originalul tabloului descris, pictat de Hans Holbein cel Tînăr (1497—1543), se păstrează în galeria de pictură din Darmstadt, fostă a marilor duci de Hessa. Ceea ce admirase Odobescu la Dresda, „Madona primarului Meyer" era o copie puțin modificată, datorată luiBartholomeus Sarburgh şi datînd din 1635. Opera lui Holbein este un tablou votiv pictat pentru Iakob Meyer, primar al oraşului Basel în 1526. Meyer familia sa sînt personajele descrise de Odobescu drept trei femei (Ma dalena Baer, prima soție a primarului răposată în 1511 şi Doroth Gattin, a doua soție, cu fiica lor Anna) şi „un bărbat în vîrstă" (Mey însuşi), „un tînăr"' şi „un băiețel gol" (fecioriilui). Odobescu este frap de realismul portretelor, exprimînd o pietate atenuată („nu extaziate personajele lui Murillo", observație exactă, cunoscînd că Meyer şi lui erau proaspeți protestanți), de pitorescul vechilor costume care „pa că vin din mahalaua armenească".

203_{29} Portretul descris din frumoasa colecție van Dyck păstrată la Dres pare să fie aşa-numitul *Bildnis eines Rerrn im Pelz* care reprezin probabil pe prințul Bhodocanakis-Giustiniani dinHios, pictat de art tul flamand la Genova în 1622.

203_{33} „Portretul dublu al copiilor lui Eubens, Abert şi Mkolas" desc de Odobescu este numai o copie de pe originalul lui Eubens, păst în Galeria Lichtenstein din Viena. Copia provine din colecția Dubreu din Paris. Arta portretului, observă Odobescu, este independentă personajul reprezentat, ea depinde de talentul artistului, lucru pe ca îl înțelege mai bine privind figurile „grase, roşii şi foarte puțin idea ale copiilor lui Eubens, în care se simte însă pe lîngă talent, ceva d dragostea părintelui lor.

204_{x} Tabloul pe care Odobescu îl găseşte exemplar pentru contrastul umbre şi lumini din pictura lui Eembrandt este, după descriere, „Sams dezlegînd [de fapt spunând] enigma la ospățul nunții" (Samson, der Hochzeitstafel das Eätsel aufgehend). Personajul din centru nu e însă Estera, ci mireasa lui Samson, „una din fetele filistenilor" du istorisirea biblică. Pînza datează din 1638. „Punerea lui Hristos mormînt" (Die grablegung Christi) este mai nouă cu un an, dar ceea văzuse Odobescu era numai o copie a artistului (din 1653) după propr sa operă, păstrată azi în Pinacoteca din Miinchen.

204_{n} Portretele la care se referă Odobescu (numele repetat *Eube* este un „lapsus calami" pentru *Eembrandt)* pot fi „Willem Burchgraei „Tînărul războinic", „Bătrînul cu barbă" etc. Eembrandt peisajist Galeria din Dresda poate însemna numai „Peisaj de munte cu moară apă", care însă nu este un original, ci probabil opera lui Aaert de Geld sau a altui elev al lui Eembrandt.

204_{19} „Măria cu pruncul" de Murillo, operă din anii 1665—1675.

ANEXE

BIBLIOTECA LUI ALEXANDRU ODOBESCU[1]

1r

CATALOGUL

BIBLIOTECEI LV I ALEX. I. ODOBESCU

Scris de mîna lui

[[Ms. rom- 4368 al B.A.R.]]

— *12 Fevruarie 1915* —

2r [[Sigiliul lui Alexandru Odobescu]]

Litera A

vi	Adam (Alexandre) : Antiquites Romaines. 2-me Edition	Paris, 1826
IX a	Aeschylus : Tragoediae et fragmenta—— graece et latine cum indicibus curavit Ahrens. Uno volumine cum Sophocl.	Paris, 1845
IX a	* * * : Tragoediae, recens.<uit> et adnot. <avit> God. Hermann	Lipsiae, 1852
IX a	* * * . Tragoediae, recens.<uit> C. H. Weise [Voi. VI collectionis poet. grae.] Edit. stereotypa Sigiliul A.O. - B.A.R. I 47445	Lipsiae, 1843
IX a	* • * . prometheus vinctus ad fidem [m.s.] <manuscriptorum> emendavit, notas et glossarium adj.<ecit> Car. Jac. Blomfield.[3] Ed. 7-me Sigiliul şi parafa A.O. - B.A.R. II 46306	Londini, 1839
IX a	* * * : Theâtre, trad. nouvelle par Alexis Pierron[4] [3-mel <4-me> Ed. Sigiliul şi parafa A.O. - B.A.R. I 47161	Paris, 1851
IX	* * • . Werke, Ubersetzt von J. G. Droysen. 2-te Auflage Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31925	Berlin, 1842
IX	Aesopus : Fabulae quales ante Planudem ferebantur ex vetusto cod.<ice> abbatiae Florent nune primum erutae una cum aliis partim hinc inde collectis, partim ex codd. deprompti s, latina versione exornatae cura ac studio Franc, de Furia Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31657	Lipsiae, 1810

X a	9	* * * : Fabulae, [in IV-to volumine Collect. poet. graec. Edit. stereotyp.]	Lipsiae, 1850	1	32°
III, IX b	10	d'Aguesseau : (Euvres choisies du chancelier. .. <precedees d'une notice sur sa vie> Sigiliul A.O.-B.A.R. I 43576 D	Paris, 1850	1	18°
VII	11	Ahrens : De Graecae linguae dialectis. Liber I: de dialectis Aeolicis et Pseudaeolicis. Lib. II: de dialecto dorica Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31689	Goettingae, 1839-1843		
II, IX b	12	d'Alembert: (Euvres, [avec notice] par Condorcet. <Sa vie — ses oeuvres — sa philosophie> Sigiliul A.O.-B.A.R. I 31850	Paris, 1853	1	18°
VII	13	Alexandre (C.) : Dictionnaire grec-francais. 11-me Edit. Sigiliul şi parafa A.O.-B.A.R. II 10607	Paris, 1852		
VII	14	* * * : Lexique grec-francais â l'usage des commercants. 7-me Edit. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31639	Paris. 1850		
IX a	15	Alexandri (Vasile) : Doine şi Lăcrimiore (1842-1852) Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31809	Paris, 1853	1	1*
IX a	16	Alecsandri (Vasile): Poesii poporale : Balade (cântece bătrînesci). Partea I-iu şi a Il-a Sigiliul A.O.-B.A.R. I 101941 D	Ieşi, 1852-53	1	18°
IX a	17	* * * : Les Doînes, poesies moldaves traduites par J. Voinesco. 2-rae Edit. (contenant la traduct. d'Alexandre <Lapuchneano> [Lepouchneano] par Negruzzi)	Paris, 1855	1	18°
IX a	18	* * * : Ghants populaires de la Roumanie, traduits en francais par...	Paris, 1855	1	18°
VII,	19	Alexi (Iohannes) : Grammatica Daco-Romana sive Valachica, latinitate donata, aucta et in hoc ordine redacto...	Vienae, 1826	1	8°
IX a	20	Alfieri (Vittorio) : Opere scelte publicate di Gius. Zirardini Sigiliul A.O.-B.A.R. II 229	Paris, 1847	1	8°
VIII	21	Ampere (Jean Jacques) : Histoire litteraire de la France a\ant le XII s. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31731	Paris, 1839-40	3	8°
IX a	22	Anacreon: Garminum reliquias edid. Ih. Bergk. Sigiliul A.O.-B.A.R. 131778	Lipsiae, 1834	1	18*

JX	23	* : Quae feruntur Carmina ; Sapphus et Erinnae fragmenta Edid. et brevi adnot.<atione> ilmstrav.<it.> E. A. Moebius Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31754	Gothae <-Erfordiae> 1826	1	
IX a	24	* : Sapphus, Alcaei et aliorum carmina, curavit C.H.Weise fin voi. V-te collect. Poet. Graec. Edit. stereotyp.]	Lipsiae, 1841		32°
II, IX b	25	Anaxagoras Clazomenius : fragmenta quae supersunt omnia collecta commentaricque illustrata ab Ed. Schaubach; accedunt de vita et philosophia Anaxagorae comentationes duo. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 35266	Lipsiae, 1827	1	
IX a	26	Anthologia graeca ad Palatini codicis fidem. III volumines. [Voi. XIV et XV collect. poet. graec. Edit. stereotyp]. Sigiliul A.O.-B.A.R 1 44905	Lipsiae, 1829	2	32°
IX a	27	Anthologia veterum latinorum Epigrammatum et Poematum. Editionem Burmanniana digessit et auxit H. Meyer.	Lipsiae, 1835	1	
IX	28	Apollonius Rhodius : Argonautica, recensuit, lect.<ionis> variet<ate> et annotat.<iones> adjecit, Scholia indicesque addidit Aug. Wellauer» Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31675	Lipsiae, 1828	1(2)	
IX a	29	* * * : Argonautica [in vol.T Goli. poet gr. Ed. Ster.] Sigiliul A.O.-B.A.R. I 44912	Lipsiae, 1829	1	32°
IX a	30	Ariosto (Lodovico): Orlando furioso, preceduto da alcuni pensieri di Vin. Gioberti e corredato da note. Sigiliul A.O.-B.A.R. I 31782	Firenze, 1849	2	
IX	31	Aristophanes : Comoediae cum scholiis et varietate lectionis recensuit Imm. Bekkerus; accedunt versio latina, deperditorum comoediarum fragm.<enta> et index locuplitissimus. Notae variorum in Aristophanem. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31651	Londini, 1829		
II, IXb	32	Aristoteles : Graeca ex recensione Imm. Bekkeri (voi. I et II). Versio latina (voi. III). Scholia in Aristotelem colleg. Chr. Aug. Brandis (Voi. IV). Edid. Academia Regia Borussica. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 33045	Berolini, 1831-36		

VII, IXb	33	: de Rhetorica libri tres, ad fidem [Msc] <manuscriptorum> recogniti in usum Academiae Juventutis (Voi. I). Animadversiorum variorum criticae et exegeticae in Aristotelis de Rhetorica libri tres (voi. II) Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31645	Oxonii, 1830-33	2	
VII, IXb	34	: de Arte Poetica liber cum comentarii God. Hermanni Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31687	Lipsiae, 1802	1	
VII, IXb	35	: Poetica ad codices antiquos [recognovit, latine convertit, illustravit, EdiditFr. Ritter] <recognitam latine conversum commentario illustratam edidit Franciscus Ritter Westfalus.> Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31729	Coloniae, 1839	1	8
II, IXb	36	* : de Melisso, Xenophane et Gorgia disputationes cum Eleaticorum philosophorum fragmentes et Ocelli Lucani qui fertur de Universi natura libello, conjunctim. Edid. recens. interpretatus est Fr. Guil. Aug. Mullackius. [sub Script. philos. graeci.] Sigiliul A.O.-B.A.R. II 35270	Berolini, 1836 <1845>		
II, IXb	37	* : La Morale et la Politique, traduites du grec "par M. Thurot. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 17030 D	Paris, 1823-24		8
VII, IXb	38	* : La Rhetorique Grec-francais avec notes. Traduction nouvelle par M. E. Gros. Sigiliul A.O.-B.A.R. I 31722	Paris, 1822		
VII,IXb(*)	39	* * : La Poetique et une pârtie des Problemes, trad. en francais. [Voy: Egger, Essai sur l'hist. de la critique]			
II, IXb	40	Arnauld (Antoine) : (Euvres philosophiques avec des notes et une introduction par Jules Simon.	Paris, 1851	1	1
II, IXb	41	* * * : Logique de Port-Royal, objections contre les Meditations de Descartes, trăite des vraies et des fausses idees. Edit. avec une introduct<ion> et des notes par C. Jourdain.	Paris, 1846	1	1
V, IXb	42	Arrianus : de Expeditione Alexandri libri septem, recognovit R. Geier. Sigiliul A.O.-B.A.R. I 35898	Lipsiae, 1851	1	1

VII	43	Aufrecht (S. Th.) und A. Kirchhoff : Die Umbrischen Sprachdenkmaeler, ein Versueh zur Deutung derselben. Sigiliul A.O.-B.A.R. III 31595	Berlin, 1849	1	4°
IXb	44	Aulus Gellius : Noctes Atticae, collatis Mscpt. annotat.<ionibus> criticis et illustri.<avit> indicibusque instruxit. Alb. Lion. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31738	Goettingae, 1834	2	8°
IXa	45	Aristophanes : Comedies trad. en francais par Artaud.	Paris,		
VI	46	About (Edmond): La Grece contemporaine. <3-me edition.> Sigiliul A.O.-B.A.R. I 32728	Paris, 1858	1	18°
VI	4?	Ampere (J. J.) : La Grece, Rome et Dante, etudes litteraires d'apres nature. Sigiliul A.O.-B.A.R. I 31823	Paris, 1850	1	18°
VII, IXb	48	Aristote : Poetique d\ .. traduite en francais et accompagnee de notes perpetuelles par J. Barthelmy S-t Hilaire.[10] Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31998	Paris, 1858		
V, IXb	49	d'Aubigne (Theodore Agrippe) : Memoires publies pour la l-re fois par M. Ludovic Lalann.	Paris, 1854	1	18°
IXa	50	Alfieri (Gomte) : CEuvres dramatiques traduites par C.B. Petitot. Sigiliul A.O.-B.A.R. I 31779	Paris, 1802	4	8°
X	51	Adanson (M-me Aglae) : La maison de Campagne. 5-me Edit.	Paris, 1845	2	1$
VI	52	Album de la Syrie et de l'Egypte. Keepsake du theâtre de la guerre, illustre de vignettes. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 33050	Paris,	1	8° gr
IX b	53	d'Aulnoy (M-dame) : Gontes choisis.	Paris, 1847		
II	54	Aime-Martin (L.) : fîducation des meres de familie, 6-me Edition.	Paris, 1857	2	18°
	55	AIIIHK'B (AHTOH). BocnopcKoe IţapcTBO ct ero nojieorpa$HHecKHMH H Ha,n:rpo6HbiMH na.MHTHHKRMn, pacnHCHBTMH Ba3aMH, njraHaMH, nap-**TâMH H BHJţaMH.**	Ojiecca, 1848	1	4°

[[pagină albă]]

IXa		Babrius : Fabulae choliambicae nuper in monte Atho repertae. Edid. curante G. H. Weise, [in voi. IV Collect. poet. gr. Edit. Ster.] Sigiliul A.O.-B.A.R. I 44917	Lipsiae, 1845	L	32
VIII		Baehr (dr. J. Gh. F.) : Geschichte der Roemische Literatur. 3-te Aufl.	Carlsruhe, 1844		
vil	.	Bălăşescu (Nicolae) : Gramatică română pentru seminar[e] <ii> şi clase mai înalte. Edit. 2-a. Sigiliul A.O.-B.A.R. I 31761	Bucuresci, 1850	1	
IV	4	Balbi (Adrien) : Abrege de Geographie. 3-me Edit. Sigilul A.O.-B.A.R. II 31644	Paris, 1850	1	
	5	Bălcesco (Nicolas) : Question[s] economique[s] des <P>[p]rincipautes Danubiennes.	Paris, 1850		
	6	* * * şi A. Tr. Laurianu : Magazin<u> istori[c]<k>u pentru Dacia[11], (patru ani) 1844-1847. Sigiliul A.O. -B.A.R. II 100995	Bucuresci, <1845-1847>	4	
IXb	7	GR ₈alzac(M.de):Lelysdanslavallee.	Paris, 1839	1	
IXa	8	Bărbier (Auguste) : lambes et Poemes. Nouvelle Edition.	Paris, 1851	1	
VL	9	Barthelemy (J. J.) : Voyage du Jeune Anacharsis en Grece <vers le milieu du quatrieme siecle avânt Tere vulgaire, 4-eme edition>, avec un Atlas in-folio. Sigiliul A.O.-B.A.R. III 31603 II	Paris, An VII	7	
VI	10	Batissier : Histoire de Fart monumental dans Fantiquite et au Moyen-Âge, suivi d'un trăite de la peinture sur verre[12] Sigiliul A.O.-B.A.R. II 46352	Paris, 1845	1	
IXa	11	Batteux (Fabbe): Les quatre poetiques : d'Aristote, d'Horace, de Vida, de Despreaux avec ies traductions en francais et des remarques. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31705	Paris, 1771	2	
VII	12	Baudry (F.) : Resume elementaire de la theorie des formes grammaticales du sanscrit, (relie avec Egger. Gram. Gomp,	Paris, 1853		

io	VIII	13	Bazin (A.): Notes historiques sur la vie de Moliere. 2-me Edit. Sigiliul A.O.-B.A.R. I 31837	Paris, 1851	18°
	IX	14	Beaumarchais : Theâtre avec une notice sur sa vie et ses ouvrages par Auger	Paris, 1851	18°
	VIII	15	Becker (Jacob Aloys): De Romanorum censură scenica, accedunt variae de didascol. Terentianis quaestiones [in volumine de Romanorum theatro] Sigiliul A.O.-B.A.R. II 36684	Mayentiae, 1852	1
	VIII	16	Benoit (Ch.) : Essai historique et litieraire sur la comedie de Menandre, avec [les fragments de ce poete]. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31703	Paris, 1854	
	VIII	17	Bernardy (G.) : Grundriss der Roemischen Literatur. 1-er Theil. Dritte Ausgabe	Braunschweig, 1855	1
	VIII	18	Berning (Herm.) : de Satirorum scriptoribus Romanis [in volum. De Satira Romanorum]	Rechlinghausen, 1850	
	VIII	19	: Dissertatio de satirica Poesi G. Horatii Flacii collata cum satirica poesi D. Junii Juvenalis [in volum. De satira Romanorum] Sigiliul A.O.-B.A.R. I 109502	Rechlinghausen <-Richlinghusii>, 1843	1
	VIII	20	Bernstein (G. H.) : Versus ludiori in Romanorum Gaesares priores olim compositi [in Voi. Fragm. litteraria latina] Sigiliul A.O.-B.A.R. II 32081	Halis, 1810	
	I, IX c	X 21	Biblia hebraica fiimfiDl D*KiaJ mi fi ex recensione Aug. Hahnii expressa, praefatus est Ern. Fr. Car. Rosenmuller Sigiliul A.O.-B.A.R. I 31846	Lipsiae, 1838	18°
		X 22	La sainte Bible traduite en francais sur la Vulgate par le Maistre de Sacy	Paris, 1843	8 gr
	VII	23	Blanc (L. G.) : Vocabulario Dantesco ou Dictionnaire critique et raisonne de la Divine Comedie de Dante Allighieri Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31659	Leipzig, 1852	
n	à Paris *)	24	Blanchet (M.A.) : Elements de geometrie par A. M. Legendre avec additions et modifications. 3-me Edit.	Paris, 1853	
	IXb	25	Boccacio (Giovanni): Il Decamerone. Sigiliul A.O.-B.A.R. I 31937	Londra, 1815 <-1816>	
	VII	26	Bode (Georg Heinrich) : Geschichte der Hellenischen Dichtkunst.[13] I Theil. Epopee. - II Th. Lyrik - III Dramatik. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31699	Leipzig, 1838 <-1839>	
	VI	27	Boecking (Eduard) : Notitiae dignitatum et administrationum omnium tam civilium quam miiitarium in partibus orientis et Occidentis, recensuit, comentariis indicibusque [instruxit] <illustravit>.[14] Sigiliul şi parafa A.O.-B.A.R. I 8662 D	Bonnae, 1839-1853	
	VIII	28	Boeckh (August) : Graecae tragoediae principum Aeschyli, Sophoclis, Euripidis nune ea, quae supersunt, et genuina omniavint, et forma primitiva servata, an eorum familiis aliquid debeat exiis tribui scripsit ...	Heidelbergae, 1808	
	VI	29	* * * : Metrologische Untersuchungen uber Gewichte, Munzfusse und Masse des Altherthums in ihrem Zusammenhange. Sigiliul şi parafa A.O.-B.A.R. II 31677	Berlin, 1838	
	VI	30	* * * : Die Staatshaushaltung der Athener.	Berlin, 1851	
	VI	31	* * * : Urkunden liber das Seewesen des Attischen Staates hergestellt und erläutert. Mit ein Atlas von 18 Tafeln in folio. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31691	Berlin, 1840	
		32	* * * : Corpus Iscriptiorum Graecorum (Vide : inscripţio .		
12	IXb	33	La Boetie (Etienne de) : CEuvres completes, reunies pour la premiere fois et publiees avec des notes par Leon Feugere Sigiliul A.O.-B.A.R. I 31831	Paris, 1846	
	VI	34	Boettiger (CA.) : Ideen zur Kunst-Mythologie.	Leipzig, 1850	
	VII	35	* * * : Sabine oder Morgenscenen in Putzzimmer einer rei en Roemerin. Mit 13 Kupfern.	Leipzig, 1806	

VII	36	* * * : Opuscula et Carmina latina, collegit et edidit Julius Sillig. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31663	Dresdae, 1837		
IX a	37	Boileau Despreaux : (Euvres poetiques avec des notes de tous les commentateurs, publiees par Lefevre.	Paris, 1853		
IX a	38	Malherbe et J. B. Rousseau : CEuvres completes.	Paris, 1849		8°gr
IX a	39	Bolentinenu (D.) : Poesii culese.	Bucuresci, 1847		
IX a	40	* * * : Poesii vechi şi noue edate sub îngrijirea D. G. Sion.	Bucuresci, 1855		
VI	41	Bonstetten (Ch .V.) : Voyage sur la scene des six [premiers] <derniers> livres de TEneide <suivi de quelques observations sur le Latium moderne.> Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31725	Geneve, An. XIII		
VII	42	Bopp (Franz) : Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Zend, Griechischen, Lateinischen, Litthanischen, Altslawischen, Gothischen und Deutschen.	Berlin, 1833-52	1	8°
VII	43	• * • . Vergleichendes Accentuationssystem nebst einer gedrängten Darstellung der grammatischen Uebereinstimmungen des Sanscrit und Griechischen. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31678	Berlin, 1854	1	8
VII	44	* * * : Glossarium sanscritum in quo omnes radices et vocabula usi<ta>tissima explicantur et cum vocabulis graecis, latinis, germanicis, lithuanicis, slavicis, celticis comparantur[15] Sigiliul A.O.-B.A.R. II 32242	Berolini, 1847	1	4°
VII	45	• • * . Kritische Grammatik der Sanskritsprache in kuerzerer Fassung.	Berlin, 1845		
VI	46	Borghesi (Bartolomeo) : Frammento di fasti sacerdotali illustrato. (VII)		1	8°
	47	Borozyn (Baron) : Planul Bucurescilor.	Bruxelles, 1852	1	lolio
IX b I	48	Bossuet: CEuvres completes precedees des eloges de Bossuet par M-rs St. Marc Girardin et Patin. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 33155	Paris, 1849	4	8°gr
V, IX b	49	* * * : Discours sur l'histoire universelle suivi d'une table analytique publie par Lefevre.	Paris, 1855		
IV, V	50	Bouillet : Dictionnaire universel d'Histoire et de Geographie.	Paris, 1850		
VI	51	Braun (E.) : Vorschule der Kunstmythologie.	Gothae, 1854	1	4°

VI	52	* : The Ruins and Museums of Rome.	Brunswick, 1854
VI (prete â Papazoglu)	53	Breton (Ernest) : Pompeia decrite et dessinee suivie d'une notice sur Herculanum	Paris, 1855
VIII	54	Browne (R.W.) : A history of Greek Glassical Literature[16]. A new Edition. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31650	London, 1853
VIII	55	* * * : A History of Roman Glassical Literature. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 31649	London, 1853
VI	56	Brunet de Presle (W.) : Recherches sur les Etablissements des Grecs en Sicile. Memoire couronne en 1842 Sigiliul A.O.-B.A.R. II 34997	Paris. 1845
VI	57	Brunn (Dr. Heinrich) : Geschichte der griechischen Kunstler. Erster Band.	Braunschweig, 1853
II, IXb	58	La Bruyere : Les caracteres de Theophraste traduits du grec avec les caracteres ou mceurs de ce siecle par... Nouvel. Edition publiee par Adrien Destailleur.	Paris, 1854
II, IXb	59	* * * : CEuvres [Voy : les Moralistes francais.]	
	60	Buchon: Chroniques etrangeres relatives aux Expeditions francaises pendant le XIII-me siecle : — Anonyme grec. Chronique de la principaute francaise d'Achâie (texte grec inedit) — Ramon Muntaner. Chronique d'Aragon, de Sicile et de Grece, (traduct. nouvel. du Catalan) — Bernat d'Esclot. Chronique de Pierre III et Expedit. franc, de 1285. (texte catalan inedit) * — Anonyme Sicilien. Chronique de la Conspiration de J. Prochyta. (traduite du Sicilien)	Paris, 1846
VII	61	Burguy : Grammaire de la langue d'oi'l ou grammaire des dialectes francais du XII au XIII siecles. 1-er et 2-de Parties.	Berlin, 1853-4
VI Prete â J.Boutin	62	Burnouf (Eugene) : Introduction â l'histoire du Buddhisme indien. Tome Premier.	Paris, 1844
VII	63	Burnouf (J.L.) : Methode pour etudier la langue grecque. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31681	Paris, 1850

VII	64	* * * : Methode pour etudier la langue latine.	Paris,	1850	1	
VI	65	Buttmann (Phil.) : Mythologus oder gesammelte Abhandlungen liber die Sagen des Alterthums.	Berlin,	1828-29	2	
VII	66	* * * : Lexilogus oder Beitraege zur griechischen Wort-Erklärung hauptsaechlich flir Homer und Hesiod. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31843	Berlin,	1818-23	2	18°
IX a	67	Byron (Lord) : Works edit. by J. Murray.	London,	1845	1	
IXa 2 volumes pretes a Gornesco	68	* * *: Oeuvres completes traduites par Benjamin Laroche. 7-me Edition.	Paris,	1851	4	18*
IXb	69	Brantome (le Seigneur de) : Vie des dames Galantes, nouvel. Edition revue et corrigee sur l'edit. de 1740.	Paris,	1852	1	18°
IXa	70	Balladenbuch (Deutsches) : Mit Holzschnitten nach Zeichnungen von A. Erhardt und andere.	Leipzig,	1857	1	8°gr
	71	Behr (le Baron de) : Recherches sur l'histoire des temps heroiques de la Grece avec 4 cartes et un plan. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31664	Paris,	1856	1	
VI	72	Bernhardy (G.) : Grundriss der Griechischen Litteratur mit einem vergleichenden Ueberblick der Romischen. 2-te Bearb. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31665	Halle,	1852-56	2	
III	73	Brăiloiu (Clucerul G.) : Legiuirile civile ale Terii Românesci.	Bucureşti,	1854	1	
VII	74	Bescherelle aîne : Dictionnaire naţional ou dictionnaire universel de la langue francaise. 5-me Edition. Sigiliul A.O. - B.A.R. III 31618	Paris,	1857	2	
IX a	75	Beranger (P.J.) : CEuvres completes. Edit. illustree. Sigiliul şi parafa A.O. — B.A.R. II 31627	Paris,	<1851- > 1856		
	76	Barante (M. de) : Histoire des ducs de Bourgogne et de la maison de Valois. 16-me Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31698	Paris.	1842		
V	77	Balleydier (Alphonse) : Histoire de TEmpereur Nicolas. (30 ans de regne)	Paris,	1857	2	
IX b	78	Beecher Stowe (Mistress Harriett) : La case de Tonele Tom. Traduction d'Old Nick et d'A. Joanne. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31640	Paris,	1857	1	

15· 16·

vil	79	Barrault (E.) et Ernest Gregoire : Trăite des synonymes de la langue latine. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31704	Paris,	1853
II	80	Bourget (J.B. l'abbe) : Histoire de la Philosophie: 1-re pârtie: Philos<ophie> Orientale...	Paris,	1850
IX a	81	Beranger : CEuvres posthumes : Dernieres chansons (1834 — 54). Ma Biographie avec notes. Edit. diamant.	Paris,	1858
III	82	Blanqui (Adolphe) : Histoire de l'Economie politique en Europe depuis les anciens. 1-er volume. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31743	Paris,	1837
VII	83	Bobb (Ioan) : Dictionariu rumanesc[u] lateinesc şi unguresc. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 55561	Cluş.	1822 <-1823>
IX b	84	Brillat Savarin : Physiologie du gout <ou meditations de gastronomie transcendante).[17] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31838	Paris,	1858
VI	85	Beule (E.) : fitudes sur le Peloponnese. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31629	Paris,	1855
VII	86	Benloew (L.) : Apercu general de la science comparative des langues <pour servir d'introduction â un trăite compare des langues indo-europeennes>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31727	Paris,	1858
IXbX	87	Buffon : CEuvres completes avec des extraits de Daubenton.[18] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33149	Paris,	[1856] <1853>
IXb	88	Bernardin de [S-t] <Saint> Pierre : Paul et Virginie suivi de la Ghaumiere indienne. Edit. illustree. <suivi d'une notice historique sur Bernardin de Saint Pierre par C. A. Sainte-Beuvo Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32241	Paris,	1855
VI	87	Beule (E.) : L'Acropole d'Athenes. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31628	Paris,	1853
III	88	Burlamaqui (J.J.) : Principes du droit de la Nature et des Gens. Edit. de M-e Dupin. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 29491 D	Paris,	1820 <-1821>
V	89	Burette (Theodore) : Musee de Versailles illustre avec un texte historique. Sigiliul A.O. - B.A.R. III 31602	Paris,	1844

* V IX b	90	Bossuet (J.B.) : Discours sur l'histoire universelle, precede d'une notice litteraire par M-r Tissot. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 3160	Paris,			8gr
VI	91	Bcettiger (CA.) : Sabine ou Matinee d'une dame romaine â sa toilette â la fin du 1-er siecle de l'Ere chretienne. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31772	Paris,	1813		8°gr
IX b	92	Berguin : (Euvres. Nouvelle Edition.	Paris,	1855	20	32°
VII	93	Belloguet (Roget, B-on de) : Ethnogenie Gauloise : 1-re Pârtie : Glossaire Gaulois.	Paris,	1858		
VI	94	Bisch (Samuel): History of ancient pottery with plates.	London,	1858		
IX b	95	Balzac (M-eur de) : Les contes drolatiques. 5-me Edit.	Paris,	1855		
	96	Blair (H.) : Lecons de Rhetorique et de belles-lettres trad. de l'anglais par J. P. Quenot.	Paris,	1821		

Litera C

Caesar (Gaius Julius): Gommentarii cum supplementis A. Hirtii et aliorum recognovit Franc. Oehler. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31900	Lipsiae,	1850	1	18*
Calderon de la Barca : Teatro Escogido <con una introduccion y la biografia por E. de Ochoa>.[19] Sigiliu]A.O. - B.A.R. II 36311	Paris,	[1849] <1838>		
Calidasa : La reconnaissance de Sacountala, drame sanscrit et pracrit, texte, traduct. francaise, notes et appendice par A. R. Chezy.	Paris,	1830	1	4°
* * * : Sacuntala, ein indisches Schauspiel aus dem Sanskrit und Prakrit uebersetzt und erlaiitert von Ernst Meier. Sigiliu] A.O. - B.A.R. I 36068	SliiUgart,	1852	1	32°
Canina (Luigi): Indicazione topografica di Roma antica in corrispondenza dell'epoca imperiale con una pianta. 4-te Ediz. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32180	Roma,	1850	1	8°gr

	6	Cantu (Cesar) : Histoire universelie soigneusement remaniee par Tauteur et traduite de Titalien sous ses yeux par Eug. Aroux et Persilv. Leopardi.	Paris,	1853	19
	7	Cato (Valerius): Poemata, recensuit et premissa commentatione additisque animadversionibus illustravit Garolus Putschius [in Voi. Fragmenta litteraria latina] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32078	Ienae,	1828	
	8	Catullus (Caius Valerius) : Carmina varietate îectionis et perpetua adnotatione illustravit F. G. Doering. Accedunt index et Handii notae criticae.[20] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 41828	Londini,	1820	
prete â Theot.	9	* * * : Tibullus, Propertius.	Lipsiae,	1853	
	10	Catulle : Traduction nouvelle par A. G. Denaufrid, Tibulle, trad. revue et corrigee de Mirabeau. Properce, trad. de Delongschamps. Veillee de Venus, trad. nouvelle. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 43955	Paris,	1845	
	11	Cayx et Poirson : Precis de l'histoire anei enne.	Paris,	[1846] <1845>	
	12	Cebes Thebanus : Tabula (Vid. Theophrastes).			
	13	Ccrvantes-Saavedra (Miguel): El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha, nuova edicion corregida per D. Eug. de Ochoa. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31876	Paris,	1844	
	14	Champollion-Figeac : Egypte ancienne, histoire et description de l'ancien peuple Egyptien (de 1'Univers pittoresque)	Paris,	1839	
	15	Ghefs d'ceuvre[s] tragiques du theâtre francais ou choix des meilleures tragedies de : Rotrou, Grebillon, Lafosse, Saurin, de Beîloi, Pompignan, Laharpe, Ducis, J. Chenier, Legouve, Luce de Lancival, Lemercier.	Paris,	1845	
	16	Chenier (Andre) : Poesies, precedees d'une notice par M-r <H. de> Latouche. <Nouvelle edition >. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31894	Paris,	1851	
	17	Cherhuliez (And.) : Essai sur la satire latine, [in volum de Satira Roman]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 108497	Geneve	1829	

18	Chevallet (A. de) : Origine et formation de la langue francaise. 1-re Pârtie. Elements primitifs dont elle s'est formee. 2-de Pârtie.	Paris,	1853-7	2	
19	Chezy (A.L.) : Yadjnadattabada, ou la mort d'Yadjnadatta, episode du Ramayana, [texte sanscrit, analyse grammaticale, traduction francaise, notes] traduction litterale latine par J. L. Burnouf.[21] Sigiliul A.O. - B.A.R. III 32608	Paris,	[1836] <1826>	1	
20	* * * : Theorie du Sloka ou metre heroique sanscrit. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31980	Paris,	1827	1	8~
21	XpiaT67TO<u>Xo^ ('AOocvaaioț) : 'EXXvjvixa dp-XaLooXoyy][xaTa SocTrav/) **T O U** cpiXoxdXou xalcpiXoptouaou KupiouTp M**:rdpTa.**[22] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 6202	<'Ev> 'AGrjvoa^	1853	1	
22	Cicero (M. Tullius) : Opera omnia, uno volumine comprehensa Edid. Car. Fr. Aug. Nolbe. Editio stereotypa.	Leipzig,	1850	1	8°gr
23	* * * : CEuvres completes, publiees en francais avec le texte en regard par J. V. Leclerc <Le Clero. 2-me Edit.	Paris,	1827	36	12°
24	* * * : de Divinatione et de fato libri cum omnium Eruditorum adnotationibus quas Joh. Davisii editio ultima habet, textum recognovit Fr. Creuzer, C Ph. Kayser, G. H. Moser.	Francofurti adMoenum,	1828	1	S°
25	* * * : Brutus sive de claris oratoribus liber, recens<uit>, emendav<it>, interpretatus est Fr. Ellendt, praemittitur brevis Eloquentiae Romanae usque ad Caesarum aetatem historia. Sigiliul A.O. — B.A.R. II 31974	Regimontii,	1844	1	8°
â Paris 26	Girodde <(A. et E.)> : Lecons d'Arithmetiques. 9-me Edit.	Paris,	1850	1	
27	Clarac (M.de) : Description des Antiques du Musee național du Louvre.	Paris,	1848	1	18°
28	* * * : Sur la statue antique de Venus Victrix decouverte dans File de Milo en 1820 et sur la statue antique connue sous le nom de FOrateur, de Germanicus et d'un personnage romain en Mercure. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33037	Paris,	1821	1	

29	Clarke (William) Esq : Pompeii; its past and present state; its public and private buildings etc. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31915	London,		1
30	Clavier : Histoire des temps primitifs de la Grece. 2-me Edit. <premiers temps>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31961	Paris,	1822	3
31	Colebrooke (H.T.): Essais sur la philosophie des Hindous [trad. en francais et annotes] par G. Pauthier.[23] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32067 D	Paris,	1833	
32	Corneille (Pierre) : CEuvres completes et ceuvres choisies de Thom. Corneille, avec les notes de tous les Commentateurs.[24] Sigiliul O.A. - B.A.R. II 33150	Paris,	1846	2
33	Cornelius Nepos : Liber de excellentibus ducibus exterarum gentium <cum vitis Catonis et Attici ex libro de historicis latinis et aliis exceptis> recognovit Rudolph Dietsch. Sigiliul A.O. B.A.R. I 36094	Lipsiae,	[1840] <1850>	1
34	Corpus Juris Civilis, recognoverunt, [adnotaterunt,] <brevibusque adnotationibus criticis instructum> ediderunt : D. Albertus et D. Mauritius fratres Kriegelii : Pars Prior Indicem Titt, corporis Jur. Civ., Institutiones, Digesta, nec non tabulas quasdam synopticas conținens. Aem. Hermannus : Pars altera. Codicem continens. 3-a Impresio D. Eduard. Osenbruggen : Pars tertia. Novellas et reliqua continens. Editio stereotypa. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36777	Lipsiae,	1833-34 <1844>	3
35	Corpus Poetarum Latinorum : Catullus, Lucretius, Virgilius, Tibullus, Propertius, Ovidius, Horatius, Phaedrus, Lucanus, Persius, Juvenalis, Martialis, Sulpicia, Statius, Silius Italicus, Valerius Flaccus, Calpurnius Siculus, Ausonius, Claudianus. Edid. Sidney Walker. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34837	Londini,	1849	1
36	Corssen: Origines poesis Romanae. [uno volumine cum L. Andronico, Naevio, Ennio]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 345424	Berolini,	1846	1

	37	Courrier (P.L.) : OEuvres, precedees de sa vie par Armând Carrel.	Paris,	1845	1	18°
	38	Cousin (Victor) : Cours de l'histoire de la Philosophie <moderne> : Deuxieme serie (1828-^29): Introduction â l'histoire de la Philosophie, Esquisse d'une histoire generale de la Philosophie. Histoire de la Philosophie au XVIII siecle. ficole sensualiste. Systeme de Locke. Nouvel. Edit. revue et corrigee. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31851	Paris,	1847		18-
	39	* * * : Fiagments de Philosophie cartesienne <-pour faire suite aux fragments philosophiques>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31852	Paris,	1852		
	40	* * * : Du vrai, du beau et du bien. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32020	Paris,	1853		
prete â D...	41	* * * : La jeunesse de Madame de Longueville, etude sur Ies femmes illustres de la societe du XVII siecle. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32085	Paris,	1853		
	42	Grebillon: (Euvres. Edit. stereotype.	Paris,			16
	43	Gretzianu (George) : Melodii intime.	Bucuresci.	1855		32°
	44	Greuzer (Friedrich) : Deutsche Schrifften[25], [neue und verbess. Ausgabe] : I-r Abth. : Symbolik und Mythologie der Alten Volker. II-r Abth. : Archeologie <oder zur Geschichte und Erklärung der alten Kunst> und Geschichte der Kunst. III-r Abth. : 1-er Band. Die historische Kunst der Griechen. 2-er Band : Geschich. der Griech. und Rom. Literatur. IV Abth. : Roemische Geschichte und Alterthum<s>kunde. V Abth. : 1-er Band : Leben eines alten Professor. 2-er Band : Zur Geschich. der Glassischen Philologie.	Leipzig und Darmstadt,	1836-48	10	
			Frankfurt am M.,	1850	1	
		Sigiliul A.O. - B.A.R. TI 32096 - 32101				

	45	Guper (Giscar) : Apotheosis nel consecratio Homeri sive lapis antiqui, in quo Homeri consecratio sculpta est, commentario illustrata.	Amstelodami,	1683	1	4 pe
	46	Curtius (Ernst) : Peloponnesos, eine historisch-geographische Beschreibung der Halbinsel. Sigiliul O.A. - B.A.R. II 32089	Gotha,	1852	2	8
reste â Paris X	*47	Guvier (Georges) : Discours sur Ies Revolutions du globe avec des notes et un appendice par le D-r Hoefer.	Paris,	1850	1	18
	48	Gyrano de Bergerac : (Euvres.[26] Sigiliul A.O. - B.A.R. 1 31918	Paris,	1676	2	1
	49	Gornelius Nepos, Quinte-Curce, Justin, Vaiere Maxime, Julius Obsequens, ceuvres completes avec la traduction en francais, publiees sous la direction de M. Nisard.	Paris,	1843	1	8
	50	Codresco (Teodor) : Urikariul cuprinzator<iu> de Hris6<a>ve, Anaforale, Tratale şi alte Acte ale Moldo-Valahiei de la sute XIV pînă la XIX sub redacţia...	Ieşi,	1852-57	4	4
	51	Gantimir (Princul Dimitrie) : Descrierea Moldovii. Ediţia 2-a.	Ieşi,	1851	1	
	52	Cogălniceanu (Mih.) : Album istoric şi literar.	Ieşi,	1854	1	
	53	Ghopin <(M.)> : Russia. (dans l'Univers pittoresque) Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31965	Paris,	1838	2	
	54	Gervantes : Don Quichotte de la Manche traduit de l'Espagnol par Florian.	Paris,	1854	1	
		Ghateaubriand : Le Genie du Ghristianisme <suivi de la defense du Genie du Ghristianisme et de la lettre â M. de Fontaines>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31860	Paris,	1857	2	
		* * * : Les Martyrs. <suivi des remarques>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31861	Paris,	1857	1	
		* * * : Les Natchez.	Paris,	1856	1	
		* * * : Atala, Rene, les Abencerages <suivi du> Voyage en Amerique. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31863	Paris,	1857	1	
		* * . itineraire de Paris â Jerusalem. <precede de notes sur la Grece et suivi des voyages en Italie et en Franco. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31864	Paris,	1856	2	

Nr.	Titlu	Loc	An	Vol.	Format
	* * * : Analyse de Thistoire de France. <pe pag. de titlu : Analyse raisonnee de Thistoire de France et fragments depuis Philippe VI jusqu'â la bataille de Poitiers, suivis de Tanalyse raisonnee de Thistoire de France depuis Jean II jusqu'â Louis XVI>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31862	Paris,	1853	1	18°
23·	Chateaubriand: Les quatre Stuarts. <pe pag. de titlu : Melanges politiques et litteraires. Les quatre Stuarts. De la Vendee. De Bonaparte et des Bourbons eto. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31866	Paris,	1857	1	18*
	* * * : fitude historique sur TEmpire Romain. <pe pag. de titlu : fitudes ou discours historiques sur la chute de Tempire romain, la naissance et les progres du christianisme, et Tinvasion des barbares>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31865	Paris,	1857	1	18·
56	Castelnau (Marquis Gabriel de) : Essai sur Thistoire ancienne et moderne de la [petite] <nouvelle> Russie. 2-de Edil. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 24136	Paris,	1827	3	
57	XptaT07rouAo<; ('AOavdcctoc;) : Aupixa **TOU** apxovτoc; XoyoOsTOu... Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34620	ITapLCTL,	1833	2	16-
58	Codrescu (T.) şi D. Guşti: Foiletonul Zimbrului pe 1855 subt redacția D-lor	Ieşi,	1855	1	₈0-
59	Gogălnicenu (Mih.) : Dacia literară jurnal subt redacția...	Ieşi,	1840	2 broş.	
60	Constant (Benjamin) : Adolphe, anecdote trouvee dans les papiers d'un inconnu. Nouvell. Edit. pub. par Planh.	Paris,	1857	1	
61	de Cussy (le B-n Ferd.): Dictionnaire ou Manuel-Lexique du diplomate et du Consul.	Leipzig,	1846	1	
62	Chants et Chansons populaires de la France. Edition illustree. Semnat A.O. - B.A.R. II 33139	Paris,	1854	1	8°gr
63	Curtius (Ernst) : Griechische Geschichte. 1-r Band. Semnat A.O. - B.A.R. II 45614	Berlin,	1857	1	

Litera D

	Nr.	Titlu	Loc	An	Vol.
	1	Dames francaises (chefs d'oeuvres poetiques des) depuis le XIII siecle jusqu'au XIX. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31868	Paris,	1841	1
	2	Damm (Chr. Tob.) : Novum lexicon graecum etymologicum et reale cui pro bas-[aej<i> sustrate sunt concordantiae et elucidationes Homericae et Pindaricae. Editio de novo instructa voces nempe omnes praestans, primo, ordine literarum explicatas, deinde, familiis etymologicis dispositas, cura Joh. M. Duncan. Sigiliul A.O. - B.A.R. III 32614	London,	1842	1
	3	Dante Alighieri: La divina Comedia col commento di P. Costa e di Brunone Bianchi.	Firenze,	1849	1
â Paris*)	4	Deguin : Cours elementaire de Physique â Tusage des Lycees, etc. <VII-e ed.>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32036	Paris,	1850	2
â Paris²)	5	Delafosse : Cours elementaire d'Histoire naturelle.	Paris,	1846	1
	6	Delavigne (Casimir) : Theâtre en trois series.	Paris,	1852	3
	7	Demante (A.M.) : Programme [d'un] <du> cours de Droit civil francais fait â TEcole [de Droit] <de Paris>. 3-me Edit. revue et corrigee.	Paris,	1840	3
	8	Demetrius Phalereus : De Elocutione sive de Dictione rhetorica. Graece latine. <Officina Foulis>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35511	Glasguae,	1743	1
	9	Demosthenes : Quae supersunt Edid. Joani Iacob. Reiske. Editio correctior curante God. Henr. Schaeffero. [Versio latina H. Wolffii. Indices.] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34169	Londini,	1822	4
	10	Demosthenes : Opera omnia : [Vid : Oratores Attici],			
	11	* * * : Oratio [pro] <de> Corona, ex recensione Imm. Bekkeri passim mutata, explicuit Lud. Dissenius. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32028	Gottingae.	1837	1
	12	Demosthenes etEschine : CEuvres completes. Traduction nouvelle faite sur le texte des meilleures Editions critiques par J. F. Stievenart.	Paris,	1850	1

13 * * * : Staatsreden nebst der Rede fur die Krone iibersetzt und mit Einleitungen und eriâuternden Anmerkungen begleitet von Fr. Iacobs. 2-te Aufl. — Leipzig 1833
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32026

14 Dennis (George) : The Cities and Cemeteries of Etruria. — London, 1848
Sigiliul şi semnat A.O. - B.A.R. II 32090

15 Descartes (Rene) : CEuvres philosophiques publiees d'apres les textes originaux avec Notices, Sommaires et Eclaircissemens par Adolphe Garnier.[27] — Paris, 1835

16 Desjardins (Ernest) ; Essai sur la Topographie du Latium. These pour le Doctorat [es Lettres.] <presentee â la Faculte des lettres de Paris>. — Paris, 1854 — 4°
Sigiliul A.O, - B.A.R. II 525 D

17 [Desmischels] <Des Michels (M.)> : Precis de l'histoire et de la Geographie du Moyen-Age, <depuis la decadence de l'empire romain jusqu'â la prise de Constantinople par les Turcs-ottomans>. 8 Ed. — Paris, 1842
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32035

18 Dezobry (Gh.) : Rome au siecle d'Auguste ou voyage d'un Gaulois â Rome â l'Epoque du Regne d'Auguste et pendant une pârtie du Regne de Tibere, precede d'une Description de Rome. — Paris. 1846 -1847>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31972

19 Diderot (Denis) : CEuvres choisies, precedees de sa vie par F. Genin. — Paris, 1847
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31854

20 Diez (Friedrich) : Grammatik der Romanischen Sprachen. — Bonn. 1836 <-1844>

21 * * * : Etymologisches Worterbuch der Romanischen Sprachen. (Ital. — Span. — Franz.). — Bonn, 1853
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32018

22 Dio Gassius Gocceianus : Historiae romanae quae supersunt. Edit. Ster. — Lipsiae, 1829 — 32°
Sigiliul A.O. ~ B.A.R. I 31935

23 Dio Ghrysostomus : Orationes L X X X [graece et latine] edid. Thomas Nageorgius et emend. Fed. Morelli, cum Gasauboni diatriba et ejusdem. Morelli Scholiis.[28] — Lutetiae, 1601
Sigiliul A.O. - B.A.R. III 32892

24 Diogenes Laertius : De Vitis, Dogmatibus et apophthegmatibus clarorum philosophorum libri X graece et latine cum adnot. Is. Gasauboni, Th. Aldobrandini et Mer. Casauboni. .. Aegidii Menagii observationes et emendationes in Diog. Laert. atque historia mulierum philosopharum etc. — Amstelaedami, <1693>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33151

25 Dionysius Halicarnassens: Opera omnia, graece et latine, cum annotationibus H. Stephani, Fr. Sylburgii, Fr. Porţi, Is. Casauboni, Fulvii Ursini, H. Valesii, Io. Hudsoni et Iac. Reiske. — Lipsiae, 1774 <-1777>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31962

26 Dobrowsky (Joseph) : Institutiones linguae slavicae dialecti veteris quae quum apud Russos, Serbos, aliosque ritus graeci, turn apud <Dalmatas> Glagolitas ritus latini Slavos in libris sacris obtinet, cum tabulis IV. Edit. secunda. — Yindobonae, 1852

27 Doederlein (Ludwig) : Lateinische Synonyme und Etymologien. — Leipzig, 1826-39
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32030

28 * * * : De vocum aliquot latinarum, sabinarum, umbricarum, tuscarum, cognatione graeca.[29] [in uno volum, cum Grotefend Rudimenta. ..] — Erlangae, 1837
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33171

29 Droysen : Geschichte der Nachfolger Alexander's. — Hamburg, 1836
Sigiliul A.O. — B.A.R. II 32044

30 Dubois de Jancigny: Japon, Indo-Chine, < Empire Birman (ou Ava), Siam, Annam (ou Cochinchine), Peninsule Malaise, etc. > Ceylan ; [histoire et description de ces contrees] [de 1'Univers pittor.] — Paris, 1850
Sigiliul A.O.-B.A.R. II 263977 D

31 * * * et Xavier Raymond : [T]Inde; [histoire et description des peuples de Tinde] [de l'Univ. Pitt.] — Paris, 1845, 1
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 263979 D

32 Dumersan <(T.M.)> [et <C.P.> Landon] : Numismatique du Voyage <du Jeune > [d']Anacharsis ou Medailles des beaux temps de la Grece. < Ouvrage publie par G.P. Landon V. Accompagne de descriptions et d'un essai sur la science des medailles par (T.M.) Dumersan. > [dans le meme volume que Werlhof. Grie. Numis.] — Paris, 1846, 1
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35379

X 33 Dumesnil (Alfred) : La foi nouvelle eherchee dans l'Art. — Paris, 1850, 16°

.g X 34 * * * : Bernard Palissy, le pottier de terre. — Paris, 1851, 16°
£ Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31923

^ X 35 * * * : L'Art Italien. — Paris, [1853] <1854>, 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I. 31858

X 36 * * * : Livre de Consolation. — Paris, 1853, 16°

37 Dureau de la Malle <(M.)> : Economie politique des Romains. — Paris, 1840
Sigiliul A.O. - B.A.R. II43104 D

38 Duruy : Histoire grecque. — Paris, 1851, 18°

39 Ducange : Glossarium mediae et infimae latinitatis conditum a Garolo Dufresne domino Ducange auctum a monachis ordinis S. Benedicti, cum Suppl. integris D. P. Carpeutieri, et additamentis Adelungii et aliorum, digessit G. A. L. Henschel. — Paris, <1840-1857>, 7, 4°

40 Demidoff (Prince Anatole de) : la Crimee illustree par Raffet. — Paris, 1855, 1, 16°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31885

41 Denis d'Halicarnasse : Examen critique des plus celebres ecrivains de Ja Grece, traduit en francais [et annotes] par E. Gros. — Paris, 1826 <-1827>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32075

42 Denis (Ferdinand), P. Pincon, de Martonne : Nouveau Manuel de Bibliographie universelie. — Paris, 1857
Sigiliul şi parafa A.O. — B.A.R. II 32171

43 Dumas (Alexandre... fils) : La dame aux Camelias avec une preface de M-r Jules Janin. — Paris, 1858, 1, 18°

44 Demogeot (J.): Histoire de la litterature francaise depuis [son origine] <ses origines> jusqu'â nos jours. 2-de Edit. — Paris, 1855, 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31884

45 Depping (G.B.) : La Grece ou description topographique de la Livadie, de la Moree et de l'Archipel, <contenant des details curieux sur les moeurs et usages de ces contrees. > — Paris, 1823, 4, 32°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31938

46 Davin (l'abbe) : Du Patriotisme dans la Poesie hebraîque comparee aux poesies grecques et [romaines] <latines.> — Paris < —Lyon>, 1857

Litera E

1 Eckel (Joseph) : Elementa rei nummaricae veterum sive Prolegomena doctrinae nummorum, cum brevi annotatione et III tabulis. - — Lipsiae, 1842, 1, 4°

2 Edelstan<d> du Merii : [Histoire de la fable esopique suivie de Poesies inedites du Moyen âge.] <Poesies inedites du Moyen Âge. Precedees d'une histoire de la fabls esopique>. — Paris, 1854

3 Egger (Emile) : Essai sur Thistoire de la Critique chez les Grecs suivi de la Poetique d'Aristote et d'Extrait<s> de ses Problemes avec traduction francaise et commentaires[30]. — Paris, 1849
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 155532

2 * * * : Examen critique des Historiens anciens de la Vie et du Regne d'Auguste. Memoire couronne en 1839 par TAcademie des Inscr. et Bell. Lettres. — Paris, 1844, 1, 8°

3 * * * : Apollonius Dyscole Essai sur Thistoire des theories grammaticales dans TAntiquite. — Paris, 1854, 1, 8°
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32054

4 * * * : Notions elementaires de grammaire comparee pour servir â Tetude des trois langues classiques. 2-de Edit. [dans le meme volume : Baudry]. — Paris, 1852, 1, 18°

5 * * * : Latini Sermonis vetustioris reliquiae selectae. — Paris, 1850, 1, 8°

6 Egger (Emile): Epigraphices graecae Specimena Selecta <in usum praelectionum academicarum...>[31] — Paris<iis>, 1844 — 8°gr
Sigiliul A.O. — B.A.R. II 32173

7 Eichhoff (Fr.G.) : Parallele des langues de FEurope et de Tinde <ou etude de principales langues romanes germaniques . . . comparees entre elles et â la langue sanscrite, avec un essai de transcription generale>. — Paris, 1836
Sigiliul A.O. - B.A.R. III 32615

8 * * * fitudes grecques sur Virgile ou recueil de tous les passages des poetes grecs imites [par Virgile] <dans les Bucoliques, les Georgiques. . . avec le texte latin I—III>. — Paris, 1825
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31954

9 * * * : Tableau de la Litterature du Nord au Moyen âge, en Allemagne, en Angleterre, en Scandinavie et en Slavonie. — Paris, 1852

10 Eichhoff et W. de Suckau: Dictionnaire etymologique des racines allemandes <avec leur signification francaise, et leurs derives classes par familles>, leurs derives et leur explication en fr. — Paris, 1840

11 Eichhorn (Jo.Go.) : Antiqua historia ex ipsis veterum scriptorum Graecorum narrationibus contexta. I Asia-II Africa-III Italia. — Lipsiae, 1811 <-1812>
Sigiliul A.O.-B.A.R. II 24165 D

12 Eliad (Ioan) 1 voi. prâte â Cornesco : Curier de ambe sexe, jurnal literar. Periodic I, II, III, IV, V şi parte dintr' al VMe (1839-48). — Bucuresci

13 Empedocles Agrigentinus : Fragmenta disposuit, recensuit, adnotavit Heinr. Stein. Praemissa est de Empedoclis scriptis disputatio[32]. [scriptor. Philos. graeci]. — Bonnae, 1852
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35269

14 Empedocles [Agrigentinus] et Parmenides : Fragmenta ex codice Taurinensis bibliothecae restituta et illustrata ab Amedeo Peyron, simul agitur de genuino graece textu commentarii Symplicii in Aristotelem de Caelo et Mundo[33]. [Ser. ph. gr.]. — Lipsiae, 1810
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35268

15 Engelmann (Wilhelm) : Bibliotheca Scriptorum Clasicorum et graecorum et latinorum — cum Suppiements. — [Lipsiae] <Leipzig> 1847-53

16 * * * : Bibliotheca philolcgica. [uno volum. cum Vater]. — [Lipsiae] <Leipzig> 1853

17 Ennius (Quintus) : Reliquiae quae extant omnes <Ex editoribus variis conquisitae a> [edid.j J. A. Giles. — Londini 1836 — 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31805

18 * * * : Ennianae poesis reliquiae recens<uit> J. Vahlen. — Lipsiae, 1854

19 * * * : Annalium îibri XVIII fragmenta <post Pauli Menilae curas iterum recensita, auctiora, reconcinnata et illustrata. Accedunt Cn. Naevii librorum de bello punico fragmenta collecta composita et illustrata> [Accedunt Cn. Naevii libri de bello punico f agmenta] Opera et studio E.S(pangenberg) [uno voi. cum Corssen, L. Andro.] — Lipsiae, 1824
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 345428

20 Epictetus : Manuale. [Vid. Theophrastus et Moralistes grecs]

21 Epigrammatum graecorum delectiis, quem novo concinavit et commentariis in usum Scholarorum instruxit Fr. Iacobs. — Gothae, 1826 — 1 — 8°

22 Erasmus (Desid) : Colloquia. Nune emendatiora. — Amstelaedami, 1651 — 1 — 32*
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31939

23 Estienne (Henri): Traicte de la conformite du Langage francois avec le grec, publie par L. Feugere. [mame voi. que :]. — Paris, 1852
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31818

24 * * * : La precellencc du Langage francais. <Nouvelle edition, aceompagnee d'une etude. . . par Leon Feugere — Trăite de la conformite du langage francais avec le greo [publiee par L. Feugere]. — Paris, 1850 — 1 — 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31818

25 Euripid.es : Opera omnia : <Ex editionibus praestantissimis fideliter recusa> latina interpretatione, scholiis antiquis et Eruditorum observationibus illustrata, nec n:>n indicibus omnigenis instructa. — Glasguae, 1821 — 9 — 8°
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 45538

26 * * * Fabulae, curante A. Witzschel. [Voi. VIII et IX Collect. poet graec. Edit. Steriot]. — Lipsiae, 1841 — 2 — 32°

27 Euripides : Fragmenta <Euripides> iterum edidit; Perditorum tragicorum graecorum omnium nune primum collegit Fr. Wagner [accedunt indices locuplitissimi] Christus Patieus, Ezechieli et <ex> Christianorum <codicibus> poetarum reliquiae dramatica emendavit [et annotatione criticae instruxit] Fr. Duebner. — Paris<iis> 1846 — 1 — 8°gr
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 15278 D

28 * * * : Tragedies, traduites du grec par <M.> Artaud. 2-de Edit. — Paris, 1850 — 2 — 18°
Sigiliul şi parafa A.O. - B.A.R. I 47162

29 Eusald (Heinrich) : Die Alterthumer des Volkes Israel. Zweite Auflage. — Gottingen 1854 — 1 — 8°

32r

30 Engel (Johann Christian von) : Geschichte [der Wallachey und Moldau] (AUgemeine Welthistorie 49) <der Moldau und Wallachay> <Nebst der historischen und staatistischen Literatur beyder Lănder. [In] : Geschichte des Ungarischen Reiches und seiner Nebenlănder von J. Chr. Engel. voi. IV.> — Halle 1804 — 2 — 4°

31 fiducation (Cours complet d') pour les filles :
1-re Pârtie : fîducation elementaire (de 4 â 10 ans).
2-me Pârtie: fiducation moyenne (de 10 â 16).
Conseils aux meres <sur les moyens de diriger et d'instruire leurs filles > par M. A. Thery.
Lecons de grammaire francaise et de style par M. Sardon.
Exercices de Memoire et de Lecture par A. Thery et Ch. Dezobry.
Lecons de Geographie par E. Costambert.

Lecons d'histoire par Harbet, Geruzy, Bouchette et Barbaret.
Lecons d'arithmetique par Sonnet.
Lecons de Physique et de Chimie, d'histoire naturelle et principes raisonnes de la Musique par Sonnet, Delafosse et Quicherat.
3-me Pârtie : fîducation superieure. (de 16 â 20).
Conseils aux jeunes personnes par M. A. Thery.
Cours superieur de grammaire par Bernard Jullien.
Cours de litterature generale par M. Thery.
Notions de philosophie, de droit et d'hygiene pratique par M-rs Thery, Griin et Isidore Bourdon.
Revue de Thistoire universelle par M-r. Prevost Peradol. — Paris, — 15 — 8°

Litera F

1 Fabricius (Io. Alb.) : Bibliotheca graeca sive notitia scriptorum veterum Graecorum. [Editio quarta variorum curis emendatior atque auctior curante Got. Chr. Harles, accedunt J. A. Fabricii et Chr. Aug. Heumanni. Suppîimenta inedita et Harlesii index.] (non relie) — Hamburgi, 1790 <-1809> — 13
Sigiliul A.O.- B.A.R. II 30535 D

2 Facciolati: Totius Latinitatis Lexicon, consilio et cura Jacobi Facciolati, opera et studio Aegidii Forcellini. Secundurn tertiam Editionem cujus curam gessit Jos. Furlanetto, correctum et auctum labori variorum. — Lipsiae, 1835 <-1839> — 2 — in fo
Sigiliul A.O.— B.A.R. III 32894

3 Fallot (Gustave) : Recherches sur les formes grammaticales de la langue francaise et ses dialectes au XIII-me siecle, publiees par P. Ackermann <et precedees d'une notice sur Tauteur par M. B. Gu£rard. > — Paris, 1839

	Fauriel (G.): Histoire de la Poesie Provensale. <Cours fait â la Faculte des lettres de Paris. [[Avec une preface de Jules Mohl.]]>[35]. Sigiliul A.O.- B.A.R. II 34104	Paris,	1846	3	8°
	* * * : Dante et les origines de la Langue et de la littărature Italiennes. <Cours fait ala Faculte* des lettres de Paris. [[Avec une preface de Jules Mohl.]]> Sigiliul A.O.- B.A.R. II 34103	Paris,	1854	2	8°
	Fellows (Charles): Travels and Researches in Asia Minor more particular in the province of Lycia.	London,	1852	1	18
	Fenelon : Oeuvres, precedees de sa vie par Aime Martin. Sigiliul A.O.- B.A.R. II 33184	Paris,	1852	3	8°gr
	* * * : Aventures de Telemaque, avec des notes g£ographiques et litteraires publiees par Lefevre <[[et TEloge de Fănelon par La Harpe]]>. Sigiliul A.O.- B.A.R. II 32273	Paris,	1853	2	8*
	Fiedler (F.) : Geographie und Geschichte von Altgriechenland und seinen Colonien. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34134	[Hanover] <Leipzig>	[1837] <1843>	1	
10	Fleckeisen (Alfred): Zur Kritik der Altlateinischen Dichterfragmente bei Gellius. <Sendschreiben an Doctor Martin Hertz in Berlin.>	[Leipzig] <Lipsiae>,	1854	1	
11	* * * : Catonianae poesis reliquiae recensuit. [in volum. Fragmenta litteraria latina]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32077	[Leipzig] <Lipsiae>	1854	1	
12	Florus (L. Aennaeus): Epitome rerum Romanorum, edidit et cum gallica versione illustravit F. Ragon.	Paris,	1833	1	8°
13	Folger : Vergleichende Darstellung der Alten, mittleren und neuen Geographie.	Hanover,	1837	1	8°
14	Fontenelle : CEuvres. <Etudes sur sa vie et son esprit par Voltaire, la Marquise de Lambert, Grimm, Gabat, Sainte-Beuve, Arsene Haussaye. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32725	Paris,	1852	1	18‹

84*

prete â...

15	Fragmenta comicorum graecorum, collegit et disposuit Augustus Meineke : Voi. I Historia critica comicorum graecorum. Voi. II Pars I et II Fragm. poetarum comoediae antiquae. Voi. III Fragmenta poetarum comoediae mediae. Voi. IV Fragmenta poetarum comoediae novae.	Berolini,	1841		
16	Fragmenta historicorum graecorum : Hecataei, Charonis, Xanthi, Hellanici, Pherecydis, Acusilai, Antiochi, Philisti, Timaei, Ephori, Theopompi, Phylarchi, Clitodemi, Phanodemi, Androtionis, Demonis, Philochori, Istri, Apollodori Bibliotheca cum fragmentis auxerunt, notisetprolegomenis illustr.-<arunt> indice plenissimo instruxerunt Car. et Theod. Mulleri. accedunt Marmora Parium et Rosettanum hoc cum Letronii, illud cum G. Mulleri commentariis. [Voi. primus collectionis]. Sigiliul şi parafa A.O. - B.A.R. II 348005	Paris <i>s,	1841 <-1848>	1 <2>	8°g
17	Francke (Heinrich) : Zur Geschichte Trajan's und seiner Zeitgenossen. 2-te Ausg.	Guedlinburg und Leipzig	1840		
18	Franz (Johannes) : Elementa Epigraphices graecae.	Berolini,	1840		
19	Freund (Wilhelm): Woerterbuch der Lateinischen Sprache, nach historisch-genetischen Principien, mit steter Beriicksichtigung der Grammatik, Synonymik und Alterthumskunde bearbeitet. Sigiliul A.O. - B.AR. II 34215	Leipzig	1834— [40] <45>		
20	Friedlaender (Julius) : Die Oskischen Miinzen. Mit 10 Kupfertaf. [uno voi. cum Mommsen]	Leipzig,	1850		
21	Florian : Fables, illustrees par J. J. Grandville, precedees d'une notice par P. J. Stahl.	Paris,	1842		
22	Fleurs de la Roumanie ; ou recueil de poesies Roumaines, anciennes et modernes.	Angleterre, <Hertford>	1856		
23	Francisque-Michel: Le Pays Basque, sa population, sa langue, ses mceurs, sa litterat<ure> et sa musique.	Paris,	1857		

24	Flourens (B.): Eloges historiques.	Paris,	1846		18°
25	Florian <(M. de)>: Estelle, roman pastoral et Eliezer <et Nephtaly. Poeme traduit de l'hebreu : ouvrage posthume de M. de Florian>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34053	Paris,	1788		

36* [[pagină albă]-

Litera G

1	Ganesco (G.) : La Valachie depuis 1830 jusqu'â ce jour; son avenir.	Bruxelles,	1855		
1	Garnier (Robert): Tragedies. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 339175	Rouen,	1604		18°
>	Garnier = Pages: Dictionnaire poiitique. 4-me fîdit.	Paris,	1853		
'	Garrucci (Raffael): Inscriptions gravees au trăit sur les murs de Pompei, calquees et interpretees par ... <Avec un atlas des calques>.	Bruxelles,	1854		
	* * * : Questioni Pompeiane. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34102	Nap oii,	1853		
	* * * : La storia di Isernia [ricavata da Monumenti] <raccolta dagli antichi monumenti> [36]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34130	Napoîi,	1849	1	
	Gell (Sir Willian^ <and John P. Gandy> : Pompeiana. The topography. edifices and ornaments of Pompeii; the result of excavations since 1819. <3-d ed. > Sigiliul A. O. - B.A.R. II 33173	London,	1852		8°gr
	* * * : The topography of Rome and its Vicinity. A new Edition, revised and enlarged by E. H. Bunbury with a map. Sigiliul A.O. B.A.R. II 34150	London,	1846		
	Genin (Fr.) : Des Variations du langage francais depuis le X1le s. Sigiliul A. O. - B.A.R. II 34124	Paris>	1845		
10	* * * : Lexique compare de la langue de Moliere et des ecrivains du XVIIe siecle <suivi d'une lettre â M. A. F. Didot, sur quelques points de philologie francaise >[37]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34136	Paris,	1846		

11	Geoffroy = Chateau : La farce de Maistre Pierre Pathelin, precedee d'un recueil de monuments de l'ancienne langue francaise depuis son origine jusqu'â l'an 1500, avec une introduction. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 32726	Paris,	1853	1	18
12	Geographi graeci minores e codicibus recognovit, prolegomenis, adnotatione, indicibus instruxit, tabulis aeri incisis illustravit Car. Miillerus. — Volumen Primum insunt: Hannonis Carth. periplus, Scylacis, ut fertur, periplus. Dicaearchi, ut f., perip., Agatharchidis de mari Eryrchraeo libri, Scymni Ghii, ut f., periegesis. Dionysii Galliphontis F. perieg., Isidori Gharaceni mansiones parthicae, Anonymi periplus maris Erythraei, Arriani Indica et Ponți Periplus, Anonymi periplus Ponți Euxini, Anony. Stadiasmus maris magni, Marciani Heracleensis peripli. Tabulae in Geogr. min. Parte Prima.	Paris,	1855 <-1861>	1	
13	Gerhard (Eduard): Ober die Gottheiten der Etrusker, mit sieben Kupfertafeln.	Berlin,	1847	1	
14	Gerlach (Dr. Dorot.) : Die Verfassung des Servius Tullius in ihrer Entwickelung dargestellt.	Basel	1837	1	
15	Geruzez (Eugene) : Histoire de la Litterature francaise du Moyen âge aux temps modernes. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34111	Paris,	1852	1	
16	* * *: Essais d'histoire litteraire. <Seconde edition >. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34397	Paris,	1853	2	1
17	Gervinus (G.G.) : Geschichte der Deutsehen Dichtung. 4-te Ausg. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34120	Leipzig,	1853	5	
18	* * * : Handbuch der Geschichte der poețischen National Lit[t]eratur der Deutsehen. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34258	Paris,	1843	1	1
19	Gesenius (Wilhelm) : Hebraisches Elementarbuch 1-r Theil, Hebraische Grammatik herausgegeben von E. Roediger 16-te Auîl. II Theil Hebraisches Lesebuch <mit Anmerkungen und einem erklärenden Wortregister> 8-te Aufl. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32106-32107	Leipzig,	1851		

20 Ghillany (Dr. F.W.): Diplomaţisches Handbuch. Sammlung der wichtigsten Europäischen Friedensschliisse, Congressacten und sonstigen Staatsurkunden von Westphalien Frieden bis auf die neueste Zeit. I. Theil. I. vom westphälischen Frieden bis zum Ausbruch der Franzosischen Revolution II ... bis zur Restauraţion. — Nordiingen, 1855
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34089

21 Girard (Jules) : Des caracteres de TAtticisme dans l'Eloquence du Lysias. These pour le Doctorat en Lettres. — Paris, 1854

22 Giraud (Gh.): Histoire du Droit Romain ou introduction historique â l'etude de cette legislation. — Paris-Aix, 1841
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34074

23 Gnomici poetae graeci: Theognis, Callinus, Tyrtaeus, Mimnermus, Solon, Phocylides, Simonides, Pythagorae aurei versus, Naumachius, Linus, Rhianus, Gallimacus, Hesiodus, Comicorum sententiae ad optimorum exempl. fidem emendavit R. Fr. Ph. Brunch. — Argentorati, 1784 — 18*

24 Goethe's Poetische und Prosaische Werke. 2-te Auflage. — Stuttgart und Tubingen, 1825 — 8°gr
Parafa A.O. - B.A.R. II 33042

25 * * * : Faust. 1-re Pârtie, trad. nouvelle de Gerard de Nerval. 2-de Ed. — Paris, 1836 — 1 — 16°

26 Graesse (Dr. J. G. Th.) : Handbuch der alten Numismatik von den altesten Zeiten bis (zur Zerstoerung des Roemischen Reich) auf Constantin der Grosse. Nach den besten Quellen bearbeitet und mit vielen Abbildungen der schonsten antiken Originalmiinzen versehen. — Leipzig, 1854
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34168

27 Grimm : Gazette litteraire (Histoire, Litterature, Philosophie 1753—1790) avec deux etudes sur Grimm par S-te Beuve et par Paulin Limayrac. — Paris, 1854 — 1 — 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34392

28 Grimm (Jacob): Geschichte der Deutschen Sprache. — Leipzig, 1848 — 2 — 8°

29 * * * * : Uber den Ursprung der Sprache. | 3-te Auflage. [in uno volumi] cum Steinthal. — Berlin, 1852

30 Grotefend (Dr. G.F.): Rudimenta linguae umbricae ex inscriptionibus antiquis enodata[38]. VIII particule, [uno voi. cum:]. — Hanovrae <Hannover>, 1835-39
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33169

31 * * * : Rudimenta linguae oscae ex inscript. antiquis enodata[39] [uno Volum, cum Henop et Doederlein], — Hanovrae <Hannover> 1839
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33168

32 * * * : Zur Geographie und Geschichte von Alt Italien[40]. (5 Hefte). — Hanovrae <Hannover> 1840-42
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33167

33 Grabbe : Hannibal, tragoedie, — Dusseldori 1835

34 Grysar (CJ.) : Der Roemische Mimus, eine lit[tjerarisch-historische Abhandlung [in Voi. Reliquiae poesis Rom. scenicae]. — Wien, 1854
Legat cu cărţi A.O. — B.A.R. II 36213

35 Guarini (Battista): II pastor fido, publicato da <A.> Buttura. — Parigi, 1840

36 Guichard (J.M.) : L'histoire et plaisante Chronique de Petit Jehan de Saintre* et de la jeune dame des belles Cousines publiee par... — Paris, 1843
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35925

37 Guillemain <(J.J.)>: Histoire ancienne. — Paris, 1852

38 Guizot: Histoire de la Civilisation en Europe. — Paris, 1847

39 Guizot: Histoire de la Civilisation en France depuis la chute de l'Empire Romain. 6-me Edit. — Paris, 1851
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34273

40 Guizot (Guillaume) : Menandre. Etude historique et litteraire sur la Comedie et la Societe grecque. — Paris, 1855
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34088

41 Grimm (Dr. Iacob): Deutsche Grammatik. (1-e und 2-te Ausgabe). — Gottingen 1837 = 1822 <1822-1837>

42	Gibbon (Edward Esq.): The History of the decline and fall of the Roman Empire with notes by the Rev. H. H. Milman. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34039	Paris,	1840	8	
43	Grote (George, Esq.): History of Greece.	London	1854—56	12	
44	Gogol (Nicolas): Taras Boulba, trad. par L. Viardot.	Paris,	1853		18°
45	* * * : Nouvelles choisies, trad. par. L. Viardot.	Paris,	1853		18°
46	Girardin (M-me Emile): Gontes d'une vieille fille â ses neveux.	Paris,	1857		18°
	* * * : Le Vicomte de Launay. [Gorresp.] <Lettres> parisiennes. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34575	Paris,	1856		18°
	* * * : Marguerite ou les deux amours.	Paris,	1856		18°
	* * * : Le Marquis de Pontauges.	Paris,	1856		18"
	* * * : Nouvelles.				
	* * * : Po£sies completes. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34572	Paris,	1856		18°
47	Guizot: Histoire de Washington et de la [fondation] <formation> de la republique des Etats Unis par Gornelis de Witt precedee dune etude historique sur Washington par... Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35930	Paris,	1855		18°
48	* * * : Essais sur l'histoire de France. [10] <9>-me Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34265	Paris,	1858		18°
49	rpH6oeflOB, (A. C.) Tope OTjynia. KoMeJţHH. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 32718	Berlin,	1858		18°
50	Goethe (Wolfgang von): Reineke Fuchs, mit Zeichnungen von Wilhelm von Kaulbach.	Stuttgart,	1857		8*
51	Gogol (Nicolai): Die todten Seelen, ein satyrisch-komisches Zeitgemälde, aus dem Russischen iibertragen, mit Anmerkungen versehen von Ph. Lobenstein. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34410	Leipzig,	1846	1	18°
52	Guizot: Memoires pour servir â l'histoire de mon temps. 1-er Volum.	[Paris] <Leipzig>,	1858		
53	Grotius (Hugues): Le droit de la guerre et de la paix. Traduit par J. Barbeyrac avec notes. <T.I.> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33188	Leide,	1759	1	

54	Genin (F.): Maistre Pierre Patelin, texte revu avec notes et introduction. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34196	Paris,	1854
55	Goethe: Werther. trad. par Pierre Leroux, illustre.	Paris,	
56	Genlis (M-me de): Nouveaux contes moraux et nouvelles historiques. <Seconde edition>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34570	Paris	<1804-> 1806
57	rajiaxoB, (JI): IIojiHaH pyccKaa xpecTOMcLTHfl. yiQR. 4	MocKBa,	
58	rpeHb(HHKOJiafi): y^eSHan KHura pycCKOЇЇ CJIOBeCTHOCTH HJIH H36paHHHe MeCTa H3 pyCCKHX COHHHeHHЇЇ. 2-e H3A.	GaHKT-IIeTep6ypr	1850
59	Guizot: Sir Robert Peel: Etude d'hist<oire> contemporaine. <Deuxieme edition>.	Paris,	1858
60	Guinot (Eug.): L'fîte â Bade <Illustre par Tony Johannot, Eug. Lami, Francais et Jaquenot>. 2-de Edit. Semnat A.O. - B.A.R. II 33187	Paris,	
61	Giseke (Bernhart): Thrakisch — Pelasgische Stâmme der [Balkaninseln] <Balkanhalbinsel> und ihre Wanderungen in mythischer Zeit...	Leipzig,	1858
62	Golorine (Ivan): Histoire d'Alexandre I-r, Empereur de Russie.	Leipzig et Paris,	1859

Litera H

Hamilton: Memoires du Ghevalier de Grammont avec une notice sur sa vie et ses ouvrages par Auger. Voyage de Chapelle et de Bachaumont. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 32724	Paris,	1851
Hammer (Jos.): Geschichte des Osmanischen Reiches, grossentheils aus bisher unbeniitzten Handschrifften und Archiven. Zweite verbesserte Ausgabe.	Pesth.	1834 <-1836>

3	Hanriot (G.): Recherches sur [les demes : demes de TAttique] < la Topographie des demes de l'Attique>. These pour le Doctorat es Lettres soutenue *k* Paris. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34186	Napoleon Vendee, 1853	1	
4	Hartung (J.A.): Die Religion der Roemer nach den Quellen dargestellt. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34023	Erlangen, 1836	1	
5	Haubold (Dr. Ch. Got.): Antiquitatis Romanae monumenta legalia extra libros juris romani sparsa... Opus Hauboldi restituit Dr. Ern. Spangenberg. Sigiliul A.O. - B.A.R. II36296 D	Berolini, 1830	1	
6	Heeren (A.H.L.) : Ideen liber die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten Voelker der alten Welt. Bande I, III, V Goettingen 1805-12. Bande II, IV Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34055	<G6ttingen> Wien, <1805-> 1817	5	
7	* * * : Manuel d'histoire ancienne, traduit de l'allemand par A. Thurot. 3-me Edit. Sigiliul A.O. B.A.R. II19787 D	Paris, 1836	1	
8	* * * : Manuel historique du systeme politique des fitats de l'Europe et de leurs Golonies, depuis la decouverte des <deux> indes, trad. de rallemand. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34079	Paris, 1841	1	
9	Hegel (G.W.F.) : Vorlesungen liber die Philosophie der Geschichte, herausgegeben von Dr. Ed. Gaus. 3-te [Ausg.] <Aufl.> besorgt von <Karl> Fr. Hegel. <9 Band>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34109	Berlin, 1848	1	
10	Heine (Heinrich) : Buch der Lieder. 10-te Auflage.	Hamburg, 1852		12°
11	* * * : Neue Gedichte. 3-te Auflage. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34261	Hamburg, 1852		18°
12	Romanzero. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34260	Hamburg, [1852] <1851>		18°

13	Henop (Iacob): De lingua Sabina, praefatus est Dr. G. F. Grotefend[42] [in uno Volum cum Grotefend Doederlein] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33170	Altona, 1837		
14	Herder (J.G.M.): Ausgewaehlte Werke.	Stuttgart und Tubingen, 1844		
15	Hermann (Godfried): Elementa doctrinae metricae.	Lipsiae, 1844		
16	* * * : Epitome doctrinae metricae. Edit. altero.	Lipsiae, 1844		
17	* * * : < Praemissa est > Disertatio de L. Attii libris didascolicon... Legat cu cărți A.O. — B.A.R. II 36673	Lipsiae, 1842		18°
18	* * * : Opuscula.	Lipsiae, 1827-39	7	8°
19	Hermann (K. Fr.): Lehrbuch der Griechischen Staatsalterthumer aus dem Standpuncte der Geschichte <entworfen > Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34076	Heidelberg, 1831		
20	Herodotus Halicarnasseus : Historiarum libri IX recognovit et commentatione< m > de dialecto Herodoti praemisit Guil. Dindorf. Gtesiae Gnidii et chronographorum, Gastoris Eratosthenis fragmenta edid. G. Muller Graece et latine cum indicibus. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 15252 D	Paris <iis> 1844		8°gr
21	* * * : [Historiarum libri IX Musarum nominibus inscript. textum ad Gaisfordii edit. recognovit, perpetua turn Fr. Greuzeri, turn sua annotatione instruxit, commentatione de vita et Scriptis Herodoti, tabulas geographicas, indicesque adjecit Joa. Gh. Fel. Baehr] <Herodoti Musae. Textum ad Gaisfordii editionem recognovit, perpetua turn Fr. Greuzeri turn sua annotatione instruxit, commentationem de vita et scriptis Herodoti, tabulas geographicas indicesque adiecit Io. Ghrist. Fel. Baehr.> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34144	Lipsiae <—Londini>, 1830-5	4	
22	Herodote: Histoire traduite en francais par Larcher avec des notes.	Paris, 1830	2	18°
23	Hesiodus t Carmina, recensuit et commentariis instruxit C. Goettling[43]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 41812	Gothae, 1843	1	

44·

24 * * : Carmina [Apollonii Argonautica, Musaei, Goluthi, Quinti Smyrnii, Tryphiodori, Tzetzae Carmina homerica ; graece et latine cum indicibus edid. Lehrs. — Asii. Pisandri, Panyasidis, Choerili, Antimachi fragmenta et commentariis aliorum et suiş adjecit Fr. Diibner]. <Apollonii Argonautica, Musaei Carmen de Herone et Leandro, Coluthi Raptus Heîene, Quinti Posthomerica, Tryphiodori Excidiurn Illi. Tztetze Antehomerica, etc, graece et latine cum indicibus nominum et rerum edidit F. S. Lehrs. Asii, Pisandri, Panyasidis, Choerili, Antimachi fragmenta cum coirimentariis aliorum et suiş adjecit Fridericus Diibner. > — Paris <iis> [1840] <1841> — 1 — 8°gr

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33186

25 * * * : Carmina, curante C. H. Weise [in Voi. IV Coli. poet. gr. Ed. 5] — Lipsiae, 1844 — 1 — 32°

Sigiliul A.O. - B.A.R. I 44914

26 * * * : Carmina curante Jo. Fr. Boissonade [44]. — Paris <iis>, 1824 — 1 — 32°

Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36063

27 * * * : Werke und Orpheus der Argonaut, aus dem Griechischen ubersetzt von J. H. Voss. — Wien, 1817

Semnat şi Sigiliul A.O. — B.A.R. II 34054

28 * * * : Carmina. [Vid. Poetae minores graeci. Voi. I et II].

29 Heyne (Ghr. G.) : Opuscula Academica collecta et animadversionibus locupleta. — Gottingae, 1785-1812 — 6 — 8°

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34043

30 Historia rerum <in> oriente gestarum, ab exordio mundi et orbe condito, ab nostra haec usque tempora: Ioan Zonaras, Nicetas Choniatus, Nicephorus Gregoras, Laon, Chalcocondylas, Rerum Turcicarum scriptori varii etc. Edidit. Sigismundus Feyrabendius.- — Francforti ad M., 1597 <1587> — 1 in folio

Sigiliul A.O. - B.A.R. III 11034

45*

31 Heyse (J.C.A.) : Ausfuerliches Lehrbuch der Deutschen Sprache. <5-te Ausgabe> — Hanover [1835] - 1838 <-1849> — 8°

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34142

32 * * *: Deutsche Schuhlgrammatik. 7-teAusgabe <oder Kurzgefasstes Lehrbuch der deutschen Sprache >. — Hanover [1837] <1851>

Sigiliul A.O, - B.A.R. II 34100

33 Hippocrates Cous : Aphorismi et Praenotionum liber, recensuit graece et latine edidit Bosquillon. — Paris, 1814 — 1 — 32°

Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34615

34 ·Lr7roxpdcTOu<; TO icspl 'Aepcov, USCXTCOV Ssu-Tspov IxSoOsv [i,£Ta TTJ<; TOCXXIXYJC; pisTacppaasooi; oo 7rpo<?STS07] sv TOU auTOU 'IruTuoxpaTOu^ xal 6 Nopio^ ptsTa TYJS raXXixvjs jxsra(ppaasco<; xal TO TOU TaX^vou *OTI apiatoc, i<x-Tpo<;* xal cpiXoaocpo^. — <·Ev> IIapiarLOL^, 1816

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34066

35 Hoeck (Dr. Karl) : Kreta, ein Versuch zur Aufhellung der Mythologie und Geschichte, der Religion und Verfassung dieser Insei <von den ältesten Zeiten bis auf die Romer-Herrschaft, > mit 1 Karte und 2 Kupfern. — Gottingen, 1823 <-1829> — 3

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34041

36 Hoffmann : Saemtliche Werke. — Paris, [1847] <1849> — 1 — 8°gr

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33144

37 Hoffmann (S.F.G.) : Lexicon bibliographicum sive index editionum et interpretationum Scriptorum Graecorum turn sacrorum turn profanorum. — Lipsiae, 1832 <-1836> — 1

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34145

38 Homerus : Carmina et Gycli Epici reliquiae graece et latine cum indicibus curante Fr. Duebner. — Paris, 1845 — 1 — <°gr

39 * * * : Ilias mit erklärende Anmerkungen von G. Gh. Grusius. — Hanover, 1845 <-1849> — 1

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 42301

40 * * : Odyssea mit erklärende Anmerkungen von G. Gh. Grusius [45]. — Hanover, [1845] — 1

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 41818

41 * * * :[Ilias cum brevi annotatione (Voi. I, II), Versio latina (Voi. III), Variae lectiones et observationes in Iliadem (Voi. IV-VIII) Index (Voi. IX); curante C. G. Heyne][46]. <Carmina cum brevi annotatione accedunt variae lectiones et observationes veterum grammaticorum cum nostrae aetatiis critica curante C. G. Heyne> — Lipsiae <-Londini>, 1802 — 9
Sigiliul A.O. — B.A.R. II 34165

42 * * * : Carmina omnia. <Ilias Odyssea (tom. I—II)> [Voi. II, III Collect poet. graec. Edit. Steriot.] — Lipsiae, 1839 — 2 — 32°
Sigiliul A.O. - B.A.R. - I 44904 şi 44907

46r

43 * * * : [l'Iliade, TOdyssee et] les poesies homeriques traduites en francais et precedees de Thistoire des Poesies homeriques par Dugas-Montbel. 3-me Edit. — Paris, 1853 — 2 — 18°
Sigiliul A.O. — B.A.R. I 43816

44 Homerus : Werke iibersetzt von J. H. Voss <Sterotyp Ausgabo. — Stuttgart <und Tubingen>, — 2 — 12°
Sigiliul A.O. — B.A.R. I 34578

45 * * * : [The Iliad and the Odyssey] translated by Alex. Pope. — London, 1845-46 — 2 — 12
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34611

46 Horatius Flaccus (Quintus): Opera recensuit atque interpretatus est Jo. Gas. Orellius. Editio tertia emendata et aucta, curavit Jo. Georg. Baiterus[47]. — Turici, 1852
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34182

47 * * * : Works, illustrated from the remains of ancient art, with a Life of Horace by the reverant Henry Hart. Milman. — London, 1849

48 * * * : Opera omnia ex recensione Orellii. — Paris, 1851 — 16°

49 * * * : CEuvres completes. Edition polyglotte publiee sous la direction de J. B. Monfalcon. Trad. franc, de Monfalcon. — Espagn. : Burgos. — Ital.: Gargalla. — Anglais : Francis. — Aliem. : Wieland et Voss. Biographie d'Horace; notices, prefaces, traductions en vers francais et imitations. — Paris, 1834 — 1 — 8°gr
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33143

50 Hubert (M.C.J.): Trăite de la Prosodie et de la Versificaţion grecque[48]. <Deuxi-Sme edition>. — Paris, 1848
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 32722

51 Hugo (Victor): Notre Dame de Paris. Edition illustree. — Paris, 1850
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33183

52 Hullmann (K.D.) : Staatsrecht des Alterthums. — Coln, 1820
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34081

53 Humboldt (Alex. von) : Kos'mos. Entwurf einer physischen Weltbeschreibung. [Voi. I-III]. — Stuttgart und Tubingen, <1845> [1847]-1850
Sigiliul A. O.-B.A.R. II 34121

47r

54 Hallam (Henry) : Introduction to the Literature of Europe in the XVth, XVI and XVII centuries. — Paris, 1839

55 Hugo (Victor) : Theâtre. Nouvelle edition. — Paris, 1850

56 Hammer (<M.> de): Histoire de TEmpire Ottoman depuis son origine jusqu'â nos jours, traduit sur la 2-1ne Edition par M. Dochez[49]. — Paris, 1844
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33162

57 Hugo (Victor): Les Orientales. — Paris, 1850
Sigiliul A. O.-B.A.R. 1 34424

* * * : Le Rhin, Lettres â un ami. — Paris, 1845
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34425

* * * : Han d'Islande. — Paris, 1845
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34367

* * * : Le dernier jour d'un condamne* et Bug-Jargal. — Paris, 1858

* * * : Odes et Ballades.

* * *: Les feuilles d'automne. <Les>chants du crepuscule[50]. — Paris, 1858
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34375

* * * : Les voix interieures. — Les Rayons et les Ombres. — Paris, 1858
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34376

* * * : Gromwell. — Paris, 1858

58 Huschke (Ph. Ed.) : Die Oskischen und Sabellischen Sprachdenkmăler. — Sprachliche und sachliche Erklârung, Grammatik und Glossarium. — Elberfeld, 1856
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34172

59 Hill (G.) : Grammatica limbei latine în comparaţie cu limba romînă. <Grammatika limbei latine în komparatziâ ku limba Romînă. >. — Bucuresci <Bukureshti> 1856,
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34123

Nr.	Titlu	Loc	An	Vol.	Format
60	Heyne (Henri: de rAllemagne[51]. Nouvel. Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34423	Paris,	1856	2	18°
61	* * * : De la France. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34422	Paris,	1857	1	18°
62	* * * : Lutece. Lettres sur la vie politique, artistique et sociale de la France[52]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34421	Paris,	1857	1	18°
63	47· Heyne (Henri) : Poemes et Legendes[53]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34420	Paris,	1855	1	18°
64	* * * : Reisebilder <Tableaux de voyage. Precedee d'une etude sur H. Heine par Theophile Gauthier>[54]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34419	Paris,	1856	2	18°
65	Hegel (W.F.) : La Poetique, traduite par Gh. Benard. Sigiliul A.O. - B.A.R. II19062 D	Paris,	1855	2	8°
66	Herrig (L.) : The British Classical Authors. Select Specimens of the National Literature of England from G. Chaucer to the present time with biographical and criticai Sketches. Poetry and Prose. 7-th Edit.	Brunswick,	1858		
67	Hallam (Henry) : L'Europe au Moyen-Âge, 3-me Edition trad. par Borghers et Dudouit. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34057	Paris,	1838	4	8°
68	Historiques (Petits chefs d'ceuvre) : Sarrazin : la Gonspiration de Walstein, — Gard. de Retz: Gonsp. de Fiesque. — H. de Besse : Gampagnes de Rocroy et de Fribourg. — Rulhieres : Revoluțion de Russie en 1762. — Florian, les Maures en Espagne. — St. Real, Conjuration des Espagnols contre Venise — Vertot, Revolution de Portugal et de Suede avec introduction et notices par Mr. A. de Latour.	Paris,	1854 <-1860>	2	8-
69	Houssaye (Arsene) : Gal[ljerie flamande et hollandaise <132 pl.> [gravures avec un texte.] Parafa şi semnat A.O. — B.A.R. IV 32653	Paris,	1857	1	in folio
70	Hecquar[t]<d> (Hyacinthe) : Histoire et description de la haute Albanie ou Guegarie.	Paris,	1858		

Literele I şi J

Nr.	Titlu	Loc	An	Vol.	Format
1	48· Iacobs (Friedrich): Hellas Vorträge liber Heimath, Geschichte, Literatur und Kunst der Hellenen. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35830	Berlin,	1852	1	
2	Inscriptionum Graecorum Corpus. Auctoritate et imperisis Academiae litterarum regiae Borrussicae edidit. Augustus Boeckius. Tertium volumen ex materia collecta ab. Aug. Boeckh edidit Joan Franzius. (et 1-er liv. du 4-me volume).	Berolini.	1825—1850	3	fo[illegible]
3	Inscriptionum Latinarum selectarum amplissima collectio ad illustrandam Romanae Antiquitatis disciplinam accomodata cum ineditis I. C. Hagenbuchii suisque adnotaționibus edidit J. C. Orellius[55]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II54942 D	Turici,	1828 <1856>	2	[illegible]
4	Josse : Nouvelle grammaire Espagnole raisonnee.	Paris,	1848	• 1	[illegible]
5	Jouffroy (Th.) : Gours d'Esthetique suivi de la these sur le sentiment du beau et de deux fragments inedits et precede d'une preface par Damiron. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36201	Paris,	1843	1	[illegible]
6	* * * ; Cours de DroitNaturel. 3-me Edition. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35865	Paris,	1858	2	[illegible]
7	Joyes de Mariage (les XV): Nouvelle Edition avec variantes, notes et notice bibliographique.	Paris,	1853	1	[illegible]
8	Juvenal (D. Junius) : Satirae XII ad opt. exempl. fidem recensitae varietate lectionum perpetusque commentario illustrata et indice uberrimo instructa a Gev. Alex. Ruperti. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36245	Lipsiae,	1801	2	[illegible]
9	49· Juvenal (D. Junius) : Satires traduites en francais (Voy. Persius)				
10	Justinus : (Vid. 49 C. Cornelius Nepos...)				
11	Julius Obsequens : (Vid. 49 G. Cornelius Nepos...)				
12	Jouannin (Jr. M-ie) et Jules van Gaver : Turquie. (Univers pittoresque). Sigiliul A.O. - B.A.R. II 25307 D	Paris,	1840	1	[illegible]

13	Jacob (P. L. Bibliophile) : Curiosites de rhistoire des Arts : (Papier et Parchemin, Gartes â jouer, Imprimerie, reliure etc).	Paris,	1856	1	18°
14	Janin (Jules): [Un] <L'>ete â Paris. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36697	Paris,	18.. .	1	8°
15	* * * : Un hiver â Paris. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36702	Paris,	1843		
16	Imitaţion de Jesus-Christ. trad. nouvelle par Mr. L'abbe Dassange.	Paris,	1842	1	8°gr
17	Jacob (le Bibliophile): Galerie des femmes de George Sand avec 24 gravures par H. Robinson. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36667	Paris,	1843	1	8°gr
18	Jehan (L.F.): de St. Glarien : Dictionnaire de linguistique et Philologie comparee. Histoire de toutes les langues mortes et vivantes ou trăite complet d'idiomographie.	Paris,	1858	1	8°gr

Litera K

Kiepert: Topographisch-historischer Atlas von Hellas und den Hellenischen Golonien in 24 Blättern. 2-te Ausg.	Berlin,	1851	1	in folio
Kirchhoff (A.): Das Stadtrecht von Bantia[56]. [uno Volum, cum Lange] Legat cu cărţi A.O.- B.A.R. II 36338	Berlin,	1853		
Klain (Samuil): Lexicon Valachico-Latino-Hungarico-Germanicum et Ortographia Romana.	Budae,	1825		
Klausen (R.H.): Aeneas und die Penaten; die Italische Volksreligion unter dem Einfluss der Griechischen.	Hamburg und Gotha,	1840		8°
Klopstock: Saemtliche Werke.	Leipzig,	1840		8°gr
Koch (M.): Die Alpen Etrusker. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36207	Leipzig,	1853		
Koene (Dr. J.R.) : t)ber die Sprache der Roemischen Epiker; nebst einer Nachschrift liber die Metrik der R6mischen Epiker von Dr. W. H. Grauert. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36339	Munster,	1840		

51

8	Koenig (G. L.) : De satira Romana ejusque auctoribus praecipuis quaedam disseruit. [in Voi. : de Satira Romanorum] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 109498	Oldenburgi,	1796
9	Koerner (Theodor): Saemmtliche Werke. 4-te Ausg. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36077	Berlin,	1853
10	Kogalnitchan (Michel): Histoire de la Dacie, des Valaques Transdanubiens et de la Valachie[57]. [2-de] <nouvelle> Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 25092	Berlin,	1854
11	Kramer (Gustav) : Uber den Styl und die Herkunft der bemahlten Griechische Thongefaesse.	Berlin,	1837
12	Krause (August) : Vitae et fragmenta veterum [historiarum] <historicorum> Romanorum[58]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34056	Berolini,	1833
13	Krause (Dr. Jo. Hein.) : Angeiologie, die Gefässe der Alten Volker insbesondere der Griechen und Roemer[59]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36309	Halle,	1854
14	Krause (Dr. J. H.) : Die Gymnastik und Agonistik der Hellenen aus den Schrift- und Bildwerke des Alterthums. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36273	Leipzig,	1841
15	* * * : Olympia oder Darstellung der Grossen Olympischen Spiele und der damit verbundenen Festlichkeiten [in den] selben Bande als : Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36303	Wien,	1839
16	* * * : Die Pythien, Nemeen und Isthmien aus den Schrift- und Bildwerken des Alterthums. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36304	Leipzig,	1841
17	Kuhner (Raphael) : Ausflihrliche Grammatik der Griechischen Sprache. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36374	Hanover,	1834-5
18	Kugler (Franz) : Handbuch der Kunst-Geschichte [nebst dem Atlas. Denkmäler der Kunst, herausgegeben von A. Voit, Er. Guhl und J. Gaspar. I und II Abschnitte]. Sigiliul şi parafa A.O. — B.A.R. II 36389	Stuttgardt,	1848

No.	Titlu	Loc	An	Vol.	Format
19	* * : Ueber die Polychromie der griechischen Architektur und Sculptur und ihre Grenzen. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36668	Berlin,	1835		
20	Kutschheit (Io. Vai.): Tabula geographica Italiae antique. (Atlas).	Berlin,	1851	1	in folio
21	Kriloff (M.) : Fables russes tirees du recueil de... et imitees en vers francais et italiens <par divers auteurs, precedees d'une introduction francaise de M. Lemontey, et d'une preface italienne de M. Salfi>, publiees par le C~te Orloff. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 9702 D	Paris,	1825		
22	Kervyn de Lettenhove: Froissart. Etude litteraire sur le XIV siecle.	Paris,	1857		18°
23	Klenze (Ch. Aug. Cari): Philologische Abhandlungen, herausgegeben von Karl Lachmann.	Berlin,	1839		
24	Kubalski (N. A.): Tableau de l'Europe orientale ou Recherches historiques et statistiques sur les peuples d'origine slave, magyare et roumaine. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36306	Paris,	1854		
25	Koromelas (A.) s Dictionnaire grec-francais et francais-grec. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36065	[Athenes] <Athinais>,	1846		
26	Kiene (Dr. Adolf): Der Romisehe Bundesgenossen-Krieg nach den Quellen bearbeitet. Semnat A.O. - B.A.R II 36268	Leipzig,	1845		

Litera L

No.	Titlu	Loc	An	Vol.	Format
	Labitte (Charles): fitudes litteraires. <Avec une notice de M. Sainte-Beuve.>[60]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36278	Paris,	[1846]	2	8°
	La Bruyere : Caracteres. (Voy : la Bruyere).				
	Lachmann (Fried.): De fontibus historiarum Titi Livii commentationes duo.	Gottingae,	1822 -8	1	4°
	Lachmann (Karl von): Der Niebelungen Noth und die Klage. — Anmerkungen zu den Niebelungen und zur Klage.	Berlin,	1836-51	1	8°

No.	Titlu	Loc	An
5	Lafontaine (Jean de): CEuvres; nouvelle Edition revue, mise en ordre et accompagnee de notes de C. A. "Walckenaer.	Paris»	1822—26
6	* * * : Les Fables, illustrees par J. J. Granville.	Paris,	1846
7	Laferriere (F.) : Cours theorique et pratique de droit public et administratif. 4-me Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36246	Paris,	1854
8	Laharpe : Cours de Litterature ancienne et moderne <suivi du tableau de la litterature au XIX siecle par Chenier et du tableau de la litterature au XVI siecle par Saint-Marc Girardin et Ph. Chasles precede du discours sur la vie et les ouvrages de La Harpe, par Daunou...>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36694	Paris,	1851
9	Lamartine (Alph. de): <Premieres> Meditations poetiques. <La mort de Socrate.> Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35829	Paris,	1848
10	* * * : Jocelyn, episode.	Paris,	1845
11	Lancelot (Claude): Le Jardin des Racines grecques, mises en vers francais revu et corrige par de Lestre. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35892	Paris,	1849
12	Lancereau (Edouard): Hitopad^sa, ou l'instrucUon utile, recueil d'Apologues et de Contes, traduit du sanscrit. Sigiliul^ A.O. - B.A.R. I 35960.	Paris,	1855
13	Lange (Adolph Gottlob): Vindiciae tragoediae Romanae[61]. [in Voi. de Roman, theatro] Sigiliul A.O.-B.A.R. II 36682	Lipsiae,	[1852 > <1822>
14	Lange (Ludwig) : Die Oskische Inschrift der Tabula Bautina und dio Roemische Volks[b]<g>erichte[62]. [in denselbe Bande als Kirchhoff] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36337	Gottingen,	1853
15	Langlois (M.A.) : Chefs d'ceuvre[s] du theâtre indien traduit<s> de l'original sanscrit en anglais par M. H. Wilson et de l'ang<lais> en fr.<ancais> avec notes et eclaircis<semens> <par...> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36217	Paris,	1828

No.	Entry	Place	Year	Vol.	Format
16	Lanzi (Ab. Luigi) : Saggio di Lingua Etrusca e di aître Antiche d'Italia. Edizione Seconda. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36265	Firenze,	1824 <-1825>		
17	Lasaulx (Ernst von): Studien des classischen Alterthums. <Akademische Abhandlungen > Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36721	Regensburg,	1854		
18	Latham (R.G.) : A handbook of the English Language for the use of students of the Universities <and higher classes of schools>	London,	1851		18°
19	Lauriano (A.T.): [Tentamen in linguam Romanicam] <Tentamen criticum in originem, derivationem et formam linguae romanae in utraque Dacia vigentis vulgo vaîachicae>[63]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 53749 D	Viennae,	1840		
20	Layard (A.H.) : A popular account ol descoveries at Niniveh with numerous woodcuts. New Edition Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36161	London,	1852		
21	* * *: Descoveries among the ruins of Niniveh and Babylon, with travels in Armenia, Kurdistan and the desert being the result of a Second Expedition Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36166	New York,	1853		18°
22	Leake (Wil. Mart.): Researches in Greece. Of the modern Greek, Albanian, Wallachian and Bulgarian languages	London,	1814		
23	[Lechevalier] <Le Ghevalier> : Prosodie latine, methode pour apprendre les principes de la quantite et de la poesie latine<s>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35921	Paris,	[1853] '1843>		18°
24	[Leclerc] <Le Glero (Victor) : Nouvelle Rhetorique extraite des meilleurs ecrivains anciens et cdernes <suivi d'observations sur les matieres de composition dans les classes de rhetorique. Xl-eme ddition>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35782	Paris,	1850		18°

54

No.	Entry	Place	Year	Vol.	Format
25	* * * : Des Journaux chez les Romains, recherches precedees d'un memoire sur les Annales des Pontifes et suivies de fragments des journaux de l'ancienne Rome. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36305	Paris,	1838	1	8°
26	Leconte de Lisle : Poesies antiques.	Paris,	1852	1	18°
27	Lenormant (Gh.): Introduction âTEtude des vases peinfs.	Paris,	1846	1	4°
28	Leopold (E.F.): Lexicon graeco-latinum manuale <ex optimis libris concinnatum> Edit. altera Steriot. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36073	Lipsiae,	1852	1	12°
29	* * * :Lexicon hebraicum et chaldaicum <in libros veteris testamenti ordine etymologico compositum in usum scholarum> Edit. altera Steriot. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36071	Lipsiae,	1850	1	ıT
30	Lepsius (Garl. Rich.): De Tabulis Eugubinis[64]. Particula Prima. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36208	Berolini,	1833	1	8°
31	* * * : Inscriptiones umbricae et oscae quotquot adhuc repertae sunt omnes, ad ectypa monumentorum a se confecta edidit[65] ... Tabulae Gommentationes. Sigiliul A.O.-B.A.R. V 32689 II	Lipsiae,	1841	1	In folio
32	Lerminier : Histoire des L6gislations et des Gonstitutions de la Grece antique.	Paris,	1852	1	8°
33	* * * : Philosophie du droit. 3-me Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35835	Paris,	1853	1	18°
34	Lessing (Eph. Got.): Saemmtliche Werke[66]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36783	[Paris, 1842] <Leipzig, 1841 >		1	8gr
35	Levi (Alvares) : Esquisses littăraires.	Paris,	18..	1	18°
36	Lisle (J.A.) : Essai sur les theories dramatiques de Corneille, d'apres ses discours et ses examens. These de Doctorat. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36307	Paris,	1852	î	
37	Livius Andronicus : Fragmenta collecta et illustrata a Henr. Duentzer[67] [in uno Voi. cum Gorssen, Ennius, Naevius] Sigiliul A.O- - B.A.R. II 345425	Berolini,	1835	1	8°
38	Livius Andronicus : Dramatum reliquiae recensuit, digessit, illustravit E. G. Ghr. Klussmann[68] [in eodem volumini] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 345426	Rudolstadt	[1849]	1	4*

39	Livius (Titus) Patavirius : CEuvres, avec la traduction eri francais publiees sous la direction de M. Nisard,	Paris,	1850	2	8gr
40	Lobeck (Ghr. Aug.): Aglasphamus sive de theologiae mysticae graecorum causis libri tres.	Regimontii,	1829	2	8°
41	Loiseleur des Longschamps : Essai sur les fables indiennes et sur leur introduction en Europe, suivi du Roman des sept Sages en prose, avec une analyse et des Extraits du Dolopatlios par [Leroux] <Le Roux> de Lincy.	Paris,	1838	1	
42	Longinus Dionysius : de [sublimate] <sublimitate> graece et latine, demuo recensuit et animadversionibus virorum doctorum aliisque subsidiis instruxit Benj. Weiske. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 30423 D	Lipsiae,	1809	1	8*
43	Lorin (Theod.): Vocabulaire pour les oeuvres de [Lafontaine] <La Fontaine> ou explication et d£finition des mots, locutions, formes grâmmaticales etc, qui ne sont plus usitSs. [mSme Voi. que : Taine] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 38776	Paris,	1852	\	
44	Luebker (Dr. Fr.): Reallexicon des Classischen Alterthums fur Gymnasieri.	Lipsiae,	1853	1	
45	Lucanus (M. Annaeus): de bello Civili, cum Hug. Grotii, Farnabii notis integris et variorum selectissimis accura[vit] <nte> Caro Schrevelio. Edit. nova. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36352	Londini,	1818	1	
46	Lucilius (Gaius): Saturarum Reliquiae edidit, auxit, emendavit Fr. Dr. Gerlach. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36380	Turici,	1846	1	
47	Lucretius Garus: de Rerum Natura libri sex. — Car. Lachmannus recens<uit> emendav<it>. [et comment. adjecit.][69] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36410	Berolini,	1850	1	
48	* * *: de la Nature des Choses, poeme traduit en prose par Pongerville.	Paris,	1845	1	
49	Lycophron : La Cassandre, £ditäe, traduite et annotee par Dehdque.	Paris,	1853	1	
50	Lysias : Orationes, edidit Ant. Westermann, Edit. Stereot.	Lipsiae,	1854	1	32°
51	* * *: Orationes. (Vid. Oratores attici)				

55* 56·

52	Lencke (Ludwig): Handbuch der Spânischen Literatur, auswahl von Musterstiicken aus den Werken der Klassischen Spanischen Prosaisten und Dichter von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart, mit bibliographisch-literârischen Einleitungen 3-ter Theil: Das Drama.	Leipzig,	1856	1
53	Lavallee (Theophile): Histoire des Francais depuis le temps des Gaulois jusqu'en 1830. 5-me Edit. revue et corrigee. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36782	Paris,	1845	2
54	Lamartine (Alph. de) : Cours familier de Litterature.	Paris,	1856	
55	Letopisețele Terii Moldovii, publicate pentru ântiaş dată de M. Gogălniceanu.	Iaşi,	1846-52	
56	Laurian (A. Treb.): Istoria Romanilor. 3 Părți	Iaşi,	1853	
57	* * *: Manual de Geografie pentru Şcolele primare din Moldova. 2 Părți	Ieşi,	1854-55	
58	Lange (Ludwig): Romisehe Alterthiimer. (1-r Band) Sigiliul A.O. - B.A.R. II36185 D	Berlin,	1856	
59	Lesand (P.L.): Platon et Aristote. Expose substantiel de leur doctrine morale et politique. 4-me Edit.	Paris,	1851	
60	Leauzun Le Duc : La Russie Gontemporaine. 2-de Edit.	Paris,	1852	
61	Libert (J.): Histoire de la Ghevalerie en France. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35836	Paris,	1856	
62	Labitte (Gh.) : Satyre Menippee <de la vertu du catholicon d'Espagne et de la tenue des estats de Paris> Nouvelle Edition.	Paris,	1848	
63	Leauzun Le Duc : La Russie et la Civilisation Europeenne.	Paris,	1854	
64	Louis XI: Les Cent Nouvelles. Nouvelles dites du roi ... Nouvelle Edition avec notes et introd. de P. L. Jacob. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35866	Paris,	1858	
65	Lauriani (A. Tr.) : Coup d'ceuil [rapide] sur rhistoire des Roumains. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 25028 D	Bucur.	1846	
66	Legouve (Ernest) : Histoire morale des femmes. 3-me Edit.	Paris,	1856	

67 Lamartine : CEuvres choisies. [Poesies, Voyage en Orient, les Girondins, Raphael, les Gonfessions] — Paris, 1857 18
<cuprinde :
Histoire des Girondins. Troisieme edition voi. I-VIII. Paris, 1848~(I 35821)
Souvenirs, impressions, pensees et paysages pendant un voyage en orient 1832—1833 ou notes d'un voyageur. voi. I—II. Paris, 1856-(I 35822)
Les confidences. Nouvelle edition. Paris, 1857-(I 35823)
Nouvelles confidences. Nouvelle edition. Paris, 1858-(I 35823)
Raphael. Pages de la vingtieme anne>,. Paris, 1857-(I 35824)
La chute d'un ange. Episode. Paris, 1857— - (I 35825)>
Sigiliul A.O.-B.A.R. I 35821-35825

68 Legouve (G.): CEuvres choisies avec notice d'Er. Legouve — Paris, 1854 18"
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36082

69 Le Sage : Histoire de Gil Blas de Santillane. Vignettes de Gigoux. — Paris, 1835 8gr
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36703

70 Lerminier : Cours d'histoire des Legislations comparees. — Paris, 1836

71 Laferriere (F.) : [Histoire du droit civil de Rome et du droit Francais]. <Histoire du droit francais precedee d'uneintroduction sur le droit civil de Rome>. — Paris, 1846-58 6
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36279

72 Larcher (L. J.): La femme]ug£e par les Ecrivains des deux sexes. — Paris, 1855 8gr

73 Las Cases (le Gomte) : Memorial de S-te Helene. — Paris, 1857

74 Lafon (Mary): Fierabras, legende naționale. <Traduite par..., illustree par G. Dore> — Paris, 1857 8gr
Semnat A.O. - II 36722

Litera M

1 Machiavelli (Nic<c>olo) : Le istorie fiorentine. 3-a Edizione. — Firenze, 1851 1 18°

2 * * *: II principe e discorsi sopra la prima deca[de] di Tito-Livio. — Firenze, 1848 1 18°

3 * * *: Opere minori, rivedute sulle migliori Edizione con note filologiche e critiche di F. L. Polidori. — Firenze, 1852 1 18°

57·

4 Macrobius (Amb. Theod.) : Opera quae supersunt, emendavit, prolegomena, apparatum criticum, annotationes, indicesque adjecit Ludov. Ianus. — Quedlimburgi et Lipsiae, 1848
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36350

5 Magnin (Charles) : Les origines du theâtre moderne ou histoire du genie dramatique, precede d'une introduction contenant des fitudes sur les Origines du Theâtre Antique. Premier Volume. — Paris, 1838

6 Maffei (Giuseppe): Storia della Litteratura italiana. — Firenze, 1853

7 Malherbe: CEuvres (Voy, Boileau)

8 Manilius: de Manilio poeta <Einladungschrift von> Fr. Jacob [in Volum. Poet. latinorum Reliquiae] — Lubeck, 1832-36
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36677

9 Marini (Abbate Gaetano) : Gli Atti e raonumenti degli fratelli Arvali scolpite giâ in tavole di marmo ed ora raccolti, diciferati e comentați. — Roma, 1795

10 * * *: Inscrizione antiche dalie viile e de'palazzi Albani raccolte e publicate con note. — Roma, 1795

11 Martens (B-on Ch.) : Le guide diplomatique. 4-me Edition refondue par Tauteur avec la collaboration de F. de Wegmann. — Paris, 1851

12 de Martens (G. Fr.) : Precis du droit des Gens moderne de TEurope, fonde sur les traites et [les usagesl <l'usage>. 3-me Edit. — Goettingae, 1821
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36168

13 Martin (Henri): Histoire de France. 1-er Volume : Epoque Gauloise. 4-e Ed. — Paris, 1855
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 45577

14 Martinez Lopez et F. Maurei: Dictionnaire Franc.-Espagnol et Esp.-Francais — Paris, 1852

15 Massillon : Le petit careme suivi du sermon sur le petit nombre des elus et de l'oraison funebre de Louis XIV. — Paris, 1852
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36262

16 Matthice (A.): Ausfuhrliche Griechische Grammatik. — Leipzig, 1835

17	* * *: Grammaire raisonnSe de la langue grecque, trad. en franc, sur la 2-me Edit., par J. Fr. Gaîl et E.P.M. Longueville.	Paris,	1831	3	8°
18	Mayer (Dr. Fr. Ant.): Einleitung in die alte romisehe Numismaţik. Sigiliul A.O. — B.A.R. I 36087	Ziirich,	1842	3	8°
19	Meier <(M.H.E.)> und <G.F.> Schomann: Der Attische Process, vier Bucher. Sigiliul A. O. - B.A.R. II 36330	Halle,	1842	1	8°
20	Mendelssohn <-(Moses)> : Phaedon oder liber die Unsterblichkeit der Seele, in drei Gespraeche.	Garlsruhe,		1	18°
21	Mercklin (Lud.): de Gorneliae Gracchorum matris vita, moribus et Epistolis commentatio [71]. [in Voi. Fragm. litter. latine] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32082	Dorpati,	1844	1	8°
22	Merimee (Prosper): fîtudes sur l'histoire romaine : guerre sociale. — Conjuration de Gatilina.	Paris,	1853	1	18°
23	Meursius (Joh.): Atticarum lationum libri VI.	Lugd. Batav,	1617	1	4°
24	Meyer (Heinr.) : Oratorum Romanorum fragmenta ab Appio inde Gaeco et M. Porcio Gatone usque ad Aurelium Symmachum collegit atque illustravit. Edit. auctior et emendation. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36324	Turici,	1842	1	8*
25	Meyer (Maurice): fîtudes sur le theatre latin. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36323	Paris,	1847		
26	Micali (Giuseppe): Storia degli antichi Popoli Italiani. Ed. Seconda.	Milano,	1836		
27	Michaud : Histoire des Croisades [6 [<7>-me Edit. <augmentee d'un appendice par Huillard Breholles.> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36398	Paris,	1849		
28	Michelet (Jules) : Introduction â l'histoire universelle <suivie du discours d'ouverture prononce en 1834 â la Faculte des lettres et d'un fragment sur l'education des femmes.> 3-me Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36318	Paris,	1843	4	
29	Michelet (Jules): Histoire Romaine [sous les rois et la republique.][72] 3-me Ed. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36313	Paris,	1843	2	

58*

30	* * *: Origines du Droit francais cherehees dans les Symboles et les formules du Droit universel. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36316	Paris,	1837	1
31	* * *: Histoire de France jusqu'au XVI. S. N. Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36319	Paris,	1852	6
32	* * *: VII Voi. de l'hist. de France : Renaissance. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36319	Paris,	1855	1
33	* * *: Le Peuple.	Paris,	1846	1
34	Mignet <(M.)> : Histoire de Mărie Stuart. 3-me Edit.	Paris,	1854	2
35	* * *: Antonio Perez et Philippe II	Paris,	1854	1
34	Millin (A.L.) : Gallerie Mythologique[73]. <Recueil de monuments>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 8716	Paris,	1811	2
35	Millingen (James): Considerations sur la Numismatique de l'ancienne Italie principalement sous le rapport des monuments historiques et philologiques. Sigiliul A. O. - B.A.R. II 36415	Florence,	1841	1
36	Milton: Paradise lost, with notes: also a memoir of his life by J. Prendeville[74]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36292	Paris,	1841	1
37	Moliere (Poquelin) : (Euvres avec les notes de tous les Gommentateurs. 3-me Edition publiee par L. Aime-Martin. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36412	Paris,	1845	
38	Mommsen (Theodor): Die Unteritalischen Dialekte.	Leipzig,	1850	1
39	* * *: Uber das Romisehe Munzwesen. [uno Voi. cum Friedlănder]	Leipzig,	1850	1
40	* * *: Die Nord Etruskische Alphabete auf Inschriften und Miinzen.	Ztirich,	1853	1
41	* * *: Roemische Geschichte. (1-r Band) (2-te Band)	Leipzig,	1850-57	3
42	Montaigne (Michel) : Essais. Nouv. Ed. publiee par P. Ghristien.	Paris,	1853	1
43	Montesquieu : (Euvres completes avec des notes de Dupin, Crevier, Voltaire, Mably, Servan, Laharpe etc.	Paris,	1850	1
44	Moore (Thomas): Lalla Rookh and other Poems. <The poetical works in five volumes. voi. III> Semnat A.O. - B.A.R. I 49883	Leipzig,	1842	1

58·

45	Moralistes francais : Pascal, La Roehefoucauld, La Bruyere, Vauvenargues, Duclos [75]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36716	Paris,	1841	1	8gr
46	Moralistes grecs: Xenophon, Theophraste, Epictete, Gebes, Theognis, Phocylide, Demophile, les sept sages, Pythagore etc. trad. en francais. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36107	Paris,	1845	1	18*
47	Morlino et Roujoux : Dictionnaire classique italien-francais et franc.-italien. 5-me Edit.	Paris,			
48	Moses (Henry): A collection of Antique Vases, altars, paterce, tripods, candelabra, sarcopliagi, etc. from various Museums and Gollections engraved on 170 plates with [historical essays.]. Sigiliul şi parafa A.O. — B.A.R. II 36418	London,	1814	1	
49	Movers <(D. J. E.)> : [Die Phoenicier] <Ph6nizier> <B.L> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 383861	Bonn, 1841 [et Berlin, 1850]		3	
50	Muller (Karl Ottfried): Handbuch der Archeologie der Kunst. 3-te Auflage von Fr. G. Welcker. (Vid. Wiseler)- [in uno voi. cum Stark.] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36343	Breslau,	1848	1	8'
51	* * *: Geschichte der Griechischen Literatur. .. <*bis* auf das Zeitalter Alexanders> [76]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36264	Breslau,	1841	2	8°
52	Prolegomena zu einer Wissenschaftlichen Mythologie mit einer Antikritischen Zugabe. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36173	Gottingen,	1825	1	8°
53	* * *: Die Etrusker. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36242	Breslau,	1829	1	8°
54	* * *: Aegineticorum liber.	Berolini,	1817	1	8°
55	Muller (Karl Ottfried) : Orchomenos und die Mynier. 2-te Aufg. <Ausg.> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36263	Breslau,	1844	1	8
56	* * *: Die Dorier, vier Bucher; zweite vermehrte Ausgabe von F. W. Schneidewinn.	Breslau,	1844	2	8°
57	Munk: Palestine, description geographique, historique et archeologique. [Univers pittoresque]	Paris,	1845	1	8°

59·

58	Munk (Eduard) : de fabulis Atellanis scripsit fragmentaque Attellanarum poetarum adjecit [77]. [in Voi. de Reliq. poesis Romanorum Scenicae]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36211	Lipsiae,	1840	1	
59	Muro (M. Vie. de): Ricerche storiche e critiche sulla origine, le vicende e la rovina di Atella. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36174	Napoli,	1840	1	
60	Murray (John): Modern London, or London as it is.	London,	1851	1	18°
61	* * *: a Handbook for travellers in Central Italy. Pars II: Rome and its environs.	London,	1853	1	18°
62	Murray (John): a Handbook for travellers in Southern Italy by Octavian Blewitt.	London,	1853	1	18°
63	Maior (Petru): Istoria pentru începutul Românilor in Dacia, iar acum pretipărită Iordaki de Melinescu.	Buda,	1834	1	4°
64	Marguerite d'Angouleme, royne de Navarre : L'Heptam^ron des Nouvelles de ... Nouvelle Edition de P. L. Jacob. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36086	Paris,	1858	1	18°
55	Musset (Alfred de): [Poesies. (premieres et nouvelles) Nouvel. Edit]. <Premieres poesies 1829 — 1835. Nouvelle edition. (I 36141)>. <Poesies nouvelles 1836-1852. Nouvelle edition. (I 31149) >. Sigiliul A.O.-B.A.R. I 36141 şi I 36149	Paris,	1857	2	18°
66	* ' *: Gomedies et proverbes. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36147	Paris,	1857	2	18°
67	"* *: Contes [78]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36145	Paris,	1854	1	18°
68	* *: Nouvelles. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36146	Paris,	1857	1	18°
69	Musset (Alfred de): La confession d'un Enfant du siecle.	Paris,	1858	1	18°
70	Martin (Henri) : Tancrede de Rohan.	Paris,	1855	1	18°
71	Marmier (X.) : Au bord de la Neva. Contes russes : Lermontoff. Un heros de notre temps. N. Gogol: Le Manteau. Gomte Sollohoub : la Pharmacienne.	Paris,	1856	1	18*

	Nr.	Titlu	Loc	An	Vol.	Format
	72	* * *: Les drames intimes. — Gontes russes: Polevoi Ludrnila, Gomte; Sollohoub, Histoire de deux Galoches; Bestouscheff, Une agreable decouverte; Pouchkine, La fontaine de Baktchisaraii. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36091	Paris,	1857	1	18°
	73	Moreau de Jonnes : La France avânt ses premiers habitants et origines nationales de ses populations.	Paris,	1856	1	18°
	74	* * *: Statistique de Findustrie de la France.	Paris,	1856	1	18°
	75	Mathieu (Henri): La Turquie et ses differents peuples. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36102	Paris,	[1857]	2	18°
	76	Martens (G. F. de): Precis da droit des gens moderne de FEurope. Nouvelle Edition de M. Gh. Verge.	Paris,	1858	2	18°
	77	Metcherski (Elim): Les poetes russes traduits en vers francais.	Paris,	1846	2	8°
	78	Merimee (Prosper): Colomba suivi de la Mosaîque et autres contes et nouvelles. Nouvel. Edit.	Paris,	1857	1	18°
	79	* * *:Chronique du regne de Charles IX suivie de la Double meprise et de la Gazule.	Paris,	1856	1	18°
	80	Maistre (Comte Xavier de): CEuvres cornpletes. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36129	Paris,	1858	1	18°

Litera N

	Nr.	Titlu	Loc	An	Vol.	Format
«80 V. 5	1	Naevius (Cneius) : Vita et Reliquiae descripsit et Edidit. Er. Klussmann [79]. [uno Voi. cum Gorssen, Ennius, Liv. And.] Sigiliul A.O. - B.A.R. II345427	Ienae,	1843		
IX	2	* * *: de bello punico [fragmenta] reliquiae> ex recensione Ioannis Vahleni [80]. [in Voi. Poetarum latinorum Reliquiae] Sigiliul A, O. B.A.R. II 36672	Leipzig,	1854		
IX		*: de bello Punico fragmenta. (Vid: Ennius)				

	Nr.	Titlu	Loc, An	Vol.
VII	4	Neigebauer (Dr. J. F.) : Dacien, aus den tjberresten des Classischen Alterthums mit besonderer Riicksicht auf Siebenbiirgen, Topographisch zusammengestellt, mit einer Karte des Trajanischen Dacien.	Kronstadt, 1851	1
V. 5	5	Neukirch (Joan. Henr.) : de fabula Togata Romanorum, accedunt fabularum togatarum reliquiae, scripsit et edidit... [in Voi. Rel. poes. Roman. Scenicae] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36210	Lipsiae, 1833	
VIII	6	[Nicetas Choniata : historia ex recensione Im. Bekker] <Corpus scriptorum historiae byzantinae. Editio ementatior et copiosior, consilio B. G. Nieburhrii C. F. instituta, auctoritate Academiae litterarum regiae borussicae continuata^. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36277	Bonnae, 1835	
VI	7	Niebuhr (B.G.) : Roemische Geschichte. [4-te Ausgabe.] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36199	Berlin,; 1833-36-43	
V. 1	8	* * *: Vortraege liber Roemische Geschichte, herausgegeben von M. Isler. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36367	Berlin, 1846-8	
VI. 5	9	Nisard (D.) : Histoire de la Litterature francaise [81]. Sigiliul A.O. B.A.R. II 36346	Paris, 1844-9	
	10	Nitzsch (G. W.) : Erklaerende Anmerkungen zu Homer's Odyssee. (I—XII Sang.) <vol. I-III>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36360	Hannover, 1826-1840	
	11	* * * die [Sagen Poesie] <Sagenpcesie> der Griechen. <Kritisch dargestellt.> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36353	Braunschweig, 1852	
X	12	Nod'ier (Charles) : Contes [choisis] <Eaux-fortes par Tony Johannot.> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36774	Paris,	
VI, 6a	13	* * * et Ackermann : Vocabulaire de la langue francaise, extrait de la 6-me Edit. du Dict. de FAcademie.	Paris, 1849	
V. 6	14	Noel (Fr.) : Dictionnaire francais-latin. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 11239	Paris, 1854	

60· IX	15	Noel (F.) et de la Place: Lecons latines de Litterature et de Morale ou recueil, en prose et en vers, des plus beaux morceaux des auteurs latins anciens, avec des Preceptes <de genre> et des Modeles <d'exereice par Ciceron, Quintilien... >, 3-me Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36189	Paris,	1823		
V. 1	16	Niebuhr (M.B.G.): Histoire Romaine, traduite de TAllemand sur la 3-me Edition par M.P.A. de Golbery. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36190	Paris,	1830-40		
	17	Neumann (Dr. Karl): Die Hellenen im Skythenlande, ein Beitrag zur alten Geographie, Ethnographie und Handelgeschichte. 2 Carten. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36322	Berlin,	1835		
VI 5	18	Nisard (D.): fitudes sur la Renaissance. [Erasme, Thomas Morus, Melanchthon].	Paris,	1855	16°	
VII	19	Neugebauer (J. F.) : Beschreibung der Moldau und Wallachei.	Berlin,	1854		
VI 5	20	Nisard (Ch.): Le triumvirat litteraire au XVI-siecle. [Juste Lipse, Joseph Scaliger, Isaac Casaubon] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36276	Paris,	[1852]		

Lite r a

6i V. 5	1	Olivetus (Joseph.) : Delectus commentatiorum in M. Tullii Ciceronis opera omnia ad edit. J. A. Ernesti accomodata.	Londini,	1819		8 gr
VIII	2	Oratores Attici et quos sic vocant sophistae. Opera et studio. Guil. Steph. Dobson : Voi. I: Antiphon et Andocides. Voi. II: Lysias. Voi. III: Isocrates. Voi. IV: Isaeis, Dinarchis, Lycurgi et Sophistarum quae exstant omnia. Voi. V—IX: Demosthenes. Voi. XII: Aeschines. Voi. XIII-XVI. Interpretationes latinae. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36406	Londini,	1828	16	8

	3	Orient (<Les> Livres sacres de TOrient): Chine, le Chou-King et les livres moraux de Gonfucius. — înde : les lois de Manou et notice sur les Vedas. — Arabie : le Koran de Mahomet; traduits ou revus et publies par G. Pauthier [82]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 46383	Paris,	1842	1
X	4	d'Orleans (Charles) : Poesies publiees par J. M. Guichard. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36136	Paris,	1842	1 1
V. 2	5	Ortolan : Histoire de la legislation romaine depuis son origine jusqu'â la legislation moderne [83]. 3-me Edit. Sigiliul A.O. — B.A.R. II 36237	Paris,	1846	1
V. 2	6	* * * : Explication historique des Institutes de Justinien ,precedee d'une generalisation du Droit Romain. 5-me Edit.	Paris,	1846	2
VIII	7	Orphica, Procli hymni, Musaei carmen de Hero et Leandro Callimachi Hymni et Epigrammata. [in Voi. I Gol. poet. gr. Ed. Ster.] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 44911	Lipsiae,	1829	1
şi V. 5	8	Osann (Frieder.) : Analecta critica poesis Romanorum scaenicae reliquias illustrantia [84]. [in Voi. Reliq. poesis Rom. Scenicae] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36209	Berolini,	1826	1
XII 2	9	Ossian : The poems, translated by J. Macpherson, Esq. with dissertations on the aera and poems of Ossian ad Dr. Blair's criticai dissertation.	Leipzig,	1847	1
VI 3	10	Oudot: Premiers essais de Philosophie du Droit et d'Enseignement methodique des lois francaises (<suivi de lettres adressees â M. Giraud.>.	Paris,	1846	1
	11	Ouwaroff (Alexis) : Etudes de Philologie et de critique.	St. Petersbourg,	1843	1
â Paris	12	* * *: Recherches sur les Antiquites de la Russie meridionale et des cotes de la mer Noire. Avec un Atlas grand in folio.	Paris,	1855	2
	13	Overbeck (Dr. Joh.) : Gallerie heroischer Bildwerke der Alten Kunst. 1-r Band. Thebischer und Troischer [Helden Kreis] <Heldenkreis>. Mit einem Atlas von 33 lithog. Tafeln in folio. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36359 V	Braunschweig,	1853	1

IX 14 Ovidius (Publ. Naso): Opera omnia ex recensione Heinsio-Burmanniana ac recentiorum notis quibus suas adJid. Joh. Aug. Amar et Lemaire[85]. — Paris<iis>, 1830 — io
Sigiliul A.O.-B.A.R. II 30323 D

15 * *: Opera recogn<ovit> et argumentis distinxit J. A. Amar[86]. — Paris <iis>, [1S32] <1822> — 5 — 32°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36061

XI 16 Ozanam : Un pelerinage [dans le] <au> pays du Gid.

VIII 17 Orelli (Io. Gonr.) : Opuscula graecorum veterum sententiosae <et moralia. Collegit, disposuit, emendavit et illustravit> sive Demophili, Democratis, Secundi et Şexti Pythagorei sententiae morales Graece et Latine. — Paris, 1853 — Lipsiae, 1819 <-1821>
Sigiliul *A.O.* - B.A.R. II 36218

62 V. 3 18 Overbeck (Dr. J.) ; Pompeji, in seinen Gebăud'e, Alterthiimern und Kunstwerken fur Kunst- und Alterthumsfreunde dargestellt. — Leipzig, 1856

19 Ouwaroff (Alexis) : Recherches sur les Antiquites de la Russie meridionale et des cotes de la mer Noire. — Pans, 1855 — i in folia
Atlas 1 gr. fol.

Litera P

3 X 1 Palissy (Bernard) : (Euvres completes [avec notes et notices historiques] par Paul Antoine Gap. — Paris, 1844 — 1 ÎS
Sigiliul A.O. - B.A.R. L34381

Pape < (Dr. W) > : Handwoerterbuch der Griechischen Sprache; I Theil : Griechisch-Deutsches [Woerterbuch] < Handworterbuch> — Braunschweig, 1849 — 2
Sigiliul A.O. — B.A.R. II 34973

3 * * *: Woerterbuch der Griechischen Eigeni ah mer. — Bra-unschweig, 1849 — 1

VII 1 Papiu Ilarianu : Istoria Românilor din Dacia Superiora. a 2-a Ed. — Viena, 1852 — 2

5 Parmenides : fragmenta. (Vid : Empedocles et Aristoteles).

Pascal (Blaise): (Euvres morales. (Voy. Moralistes francais).

X 7 * * * Pensees, publiees [d'apres le] <dans leur> texte authentique avec un commentaire [et <suivi d'> une fitude] litteraire par E. Havet. — Paris, 1852
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35359

8 * * * Les provinciales ou les Lettres ecrites par Louis de Montalte â un provincial de ses amis et aux R.R.P.P. Jesuites sur le sujet de la Morale et de la Politique de ces Peres [publiees par Lefevre]. — Paris, 1853
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35309

9 Pasquier (Estienne): (Euvres choisies [publiees, annotees et precedees d'une notice bibliographique] par L. Feugere. — Paris, 1849
Sigiliul A.O. ^- B.A.R. 130669 D

10 Patin : fitudes sur les tragiques grecs ou Examen critique d'Eschyle, de Sophocle et d'Euripide, prexede d'une histoire generale de la Tragedie grecque[87]. — Paris, 1841
Sigiliul A.O. - B.A.P. II 35250

VIII 11 Pausanias : Graeciae descriptio <accurata> cum latina Romuli Amascei interpretatione, accesser.<unt> Gul. Xylandri et Fr. Sylburgii adnotat.<iones> et novae notae Ioach. Kuhnii. — Lipsiae, 1696 — 1
Sigiliul A.O. - B.A.R. III 34716

63 IX 12 Pedo Albinovanus : Drei dem Pedo <Albinovanus> zugeschriebene Elegieen nebst einem Fragmente dieses Dichters. Lateinischer Text mit Deutsche Ubersetz.<ung und Anmerkungen> von J. H. F. Meineke[88]. [in Voi. : Fragm. litt. latina]. — Guedlimburg, 1819 — 1
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32079

XI. 1 13 Pellico (Silvio) : Francesca di Rimini, tragedie avec trad. Franc, par Vannoni ; notice historique sur Francesca et Paolo. — Poitiers, 1846

â Paris X 14 Pelauze et Fremy : Abrege de Chimie. — Paris, 1849

IX	15	Persius (Aulus Flaccus): satirarum liber, cum ejus vita, vetere[s], scholiaste et Is. Gasauboni notis. [Guravit, recensuit, interpret, observat, auxit Fr. Diibner.] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35184	Lipsiae,	1839		
IX	16	* * * : traduction nouvelle par M. Gollet. — Juvenal, traduction de Dusaulx.	Paris,	1845		18°
V. 5	17	Petermann (Dr.): De Satirae Romanae auctore ejusque inventore. (Programme 1846) [in Voi. de Satira Romana]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 109501	Hirschberg,	1846		
XI. 1	18	Petrarca (Francesco) : [Le] rime, con l'interpretazione di G. Leopardi. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35768	Firenze,	1847		18°
IX	19	Petronius (Arbiter): Satyricon ex recens. Petri Burmanni passim reficta cum suppl. Nodotianis et frag. Petronianis, notas criticas aliasque et indicem uberrineum addidit Go. Go. Antonius.	Lipsiae,	1781	1	
V. 1	20	Peutingeriana (Tabula itineraria) primum aevi incisa et edita a Franc. Chr. de Scheyb MDCCLII, deuno cum cod. Vindoboni collata, emendata et nova Conv. Mannerti introductio instructa.	Lipsiae,	1824	1	in folio
IX	21	Phaedrus : Fabularum Aesopiarum libri V, ad cod[d]ices mss. et optimas editiones recognovit, variet<atem> lect. <ionis> et comment<arium> perpet<uum> adjecit Joh. Gottl. Sam. Schwabe, acced.<unt> Romuli fabularum Aesopiarum Libri IV. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35399	Brunsvigae,	1806		
64*VIII	22	Philostratus «X>IAOSTPATOT HPHIKA>. : Heroica ad fidem codicem manuscript<orum> X recensuit scholia graeca adnotationesque suas addidit J. Fr. Boissonnade. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35704	Paris,	1806	1	U
	23	Pierron (Alexis) : Histoire de la Litterature grecque [89]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 5954 D	Paris,	1850	1	18°
V. 5	24	* * * : Histoire de la Litterature romaine [90]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 30728	Paris,	1852		18°

	25	Pinauct (A.): Programme d'un cours Elementaire de Physique. <Quatrieme edition.> Sigiliul şi semnat A.O. — B.A.R. II 35419	Paris,	1846	1
VIII	26	Pindarus : Opera quae supersunt. Textum in genuina metra restituit et ex fide lib.<rorum>[mss.]<manuscriptorum>doctorumque conjecturis recensuit, adnot.<ationem> criticam, scholia integra, interpret.<ationem> latinam, Commentar.<ium> perpetuum et indices adjecti Aug. Boeckhius. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34662	Lipsiae,	1811	2
VIII	27	* * : Carmina quae supersunt cum deperditorum fragmentis selectis ex recens.<ione> Boeckhii commentat.<io> perpetuo illustr. <avit> L. Dissenius Editio altera auctior et emendatior curavit F. G. Schneidewin. Sect. I. Carmina cum annotatione critica. — Sect. II Commentarius in Olympica et Pythica. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35210	Gothae,	1843-[50] <47>	2
VIII	28	* * * : Carmina, [interpretatio latina et Scholia, iterum curavit G. Heyne. Nova Editio.] <cum lectionis varietate et adnotationibus. Accedunt interpretatio latina emendatior, scholia et fragmenta Godofredi Hermanni dissertationes Pindaricae et indices tres. A Chr. Gottl. Heyne[91]. Nova editio.> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35151	Londini,	1824	3
VIII	29	* * * : Epinicia, edid. C. H. Weise. [in Voi. V. Coli. poet. grae. Ed. Ster] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 44908	Lipsiae,	1844	1
VIII	30	* * * : Werke, Urschrift, tJbersetzung in den Pindarischen Versmasse<n> und Erläuterung<en> von Fr. Thiersch. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35207	Leipzig,	1820	2
VIII	31	* * * : Odes. trad. en francais. (Voyez : Petits Poetes grecs).	Paris,	1829	1
64v XII. 2	32	Pitt: Select Parlamentary Speeches.			
VIII	33	Plato : Opera quae feruntur omnia, recognoverunt Io. Georg. Baiter, Jo. Cas. Orelli, Aug. Guil. Winckelmann, accedunt integra varietas lectionis Stephan., Bekker., Stallbaum.; Scholia et nominum index[92]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 19650	Turici,	1839	1

T

VIII	34	* : quae exstant opera, accedunt Platonis quae feruntur scripta ad opt.<imorum> libr.<orum> fidem recens.<uit> in linguam latinam convert.<it> adnotat.<ionibus> explanavit, indicesque rerum ac verborum accuratissimos adjecit Frid. Ast.<ius.>[93]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35190	Lipsiae. 1819	11	8°
VIII	35	[Ex Operibus omnibus] recens. et comment. instrux. G. Stallbaum[94]. Voi. I: Sect. I Apologia Socratis et Crito. (Edit. 3-a 1846). - Sect. II Pbaedo (Ed. II 1833). - Sect. III. Symposium. Ed. II 1836. Voi. II: Sect. T Gorgias. Ed. II 1840. - Sect. II Protagoras. Ed. II 1840. Voi. IV: Sect. I Phaedrus 1832. - Sect. II. Menexenus, Lysis, Hippias [uterque] Io. 1833. Sigiliul"; A.O. - B.A.R. II 35500 -35506	[Lipsiae] <Gothae et Erforuiae>, <1832-1840>	7	8°
VIII	36	* * : (Euvres, traduites par Victor Cousin[95]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 19855	Paris, 1822-40	13	8°
VIII	37	* * * Werke, [iibersetzt] von F. Schleiermacher[96]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35697	Berlin, 1804 <-1807>	5	8°
IX	38	Plautus (M. Accius): Gomoediae <cum selectis variorum notis et novis commentariis curante J. Naude>, [edidit et adnotavit Naudet][97]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35002	Paris <iis> 1830		
IX	39	Gomoediae. (Vid. Poetae scenici latini).			
IX	40	* * * Theâtre, [nouvelle traduetion] <traduction nouvelle> accompagnee de notes par J. Naudet. 2-d Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34568	Paris, 1845	4	18°
IX	41	Plinius (Caius Secundus): Historiae naturalis libri XXXVII cum indic<ibus> rerum. <locupletissimis> ad opt.<imorum> libr.<orum> fidem emendatissime. Ed. curante G. H. Weisii.	Lipsiae, 1841	1	8gr
65^ IX	42	Plinius (Caecilius Secundus): Epistolarum libri [X] <IX>: Epist.<olarum> ad Trajanum liber, Panegyricus, recognovit H. Keil. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35946	Lipsiae, 1853	1	18°

VIII	43	Plutarchus: Vitae, curavit God. Henr. Schaeffer[98]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34408	Lipsiae <—Londini>, 1826<—1830>	6	
VIII	44	* * * Les vies des hommes illustres, traduites du grec par Amyot, avec les notes de Brotier, Dacier et Vauvilliers. Sigiliul A.O. - B.A.R. 1371	Paris, 1811<-1842>	1	
XII. 2	45	Poe (Edgard): Tales Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35727	London, 1845		
VIII	46	Poetae [gnomici graeci] <graeci gnomici>. [Theognis, Solon, Phocylides etc] [Voi. IV. Gol. poet. gr. Ed. Ster.] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 44915	Lipsiae, 1829		
VIII	47	Poetae Lyrici graeci, recensuit Theod. Bergk. Edit. altera auct.<ior> et emend.<atior>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34971	Lipsiae <Londini>, 1853		
VIII	48	Poetae minores graeci: praecipua lectionis varietate et indici.<bus> locupletissimis instruxit Th. Gaisford. Edit. nova Reizii annotat.<ionibus> in Hesiodum, plur.<ium> poetar.<um> fragmentis allisque accessionibus aucta[100]. Voi. I: Hesiodi carmina. — Voi. II: Scholia [in]<ad> Hesiodum. Voi. III: Theognidis, [Solonis, Archilochi], <Archilochi, Solonis> Simonidis, Tyrtaei et aliorum fragmenta. Voi. IV: Theocriti Bionis et Moschi carmina Bucolica, Voi. V: Scholia [ini <ad> Theocritum. Sigiliul A.O.-B.A.R. II 36287	Lipsiae, 1823-24		
IX	49	Poetae latini Minores, curavit Joa. Gh. Wernsdorf. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35699.	Altenburgi et Helmstadtii, 1780-94		
IX	50	Poetae scenici latinorum. recensuit Fr. H. Bothe[101]: Voi. I et II: Plautus. - Voi. III: Seneca. - Voi. IV: Terentius. — Voi. V: Fragmenta tragicorum et comicorum. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35387	Lipsiae, 1834		
X	51	Poetes francais (Petits) depuis Malherbe jusqu'â nos jours avec des notices biographiques et litteraires sur chacun d'eux par M. Prosper Poitevin.	Paris, 1838		

«57 XI. 1	52	Poeţi italiani contimporanei maggiori e minori seguiti do un Saggio di Rime di Poetesse Italiane antiche e moderne.	Parigi,	1847	1	8°
VIII	53	Polybius : Historiarum quae supersunt. Ed. Stereot.	Lipsiae,	1836	3	32°
X	54	Ponsard (F.): Theâtre complet.	Paris,	1852	1	18°
XII. 2	55	Pope (Alexander): [Poetical] Works. <Notes by D. Warburton> Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34563	London,		1	18°
VII	56	Poyenar <(P.)xF. >Aaron et <G.>Hill: Vocabulaire francais Valaque.	[Bucarest] <Boucourest>,	1840 <-1841>	2	8'
	57	Preller (L.): Griechische Mythologie.	Leipzig,	1854	2	8°
IX	58	Priapeia sive *iversorum poetarum veterum in Priapum lusus, recens. adnotavitque Jos. Scaliger, F. Lindenbruch et P. Burmann. Edidit. Dr. J. A. Wernicke[102], Pars I. [in Voi. Fragm. litter. latina] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32080	Thoruni,	1853	1	8°
IX	59	Propertius (Sext. Aurelius): Elegiarum libri IV, recensuit, quaestionum Propertian[um]<arum> libri tribus et commentariis illustravit Guil. Ad. B. Hertzberg [103]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II, 34999	Halis,	1843<-1845>	2	
IX	60	* * * Elegia. (Vid. : Gatullus).				
VIII	61	Ptolemaeus (Glaudios): Geographia, edit. stereot. curavit G. F. Aug. Nobbe[104]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 14827	Lipsiae,	1843	3	32°
V. 6	62	Priscianus: Institutionum Grammaticorum libri XVIII ex recensione Martini Hertzii Voi. I Fascicul. I (ex. Grammatici latini ex. recens. Henr. Keilii. Voi. II. Fasc. I).	Lipsiae,	1855	1	
XIII. 1	63	Pouchkine (A. S.) : CEuvres choisies traduites du russe par H. Dupont.[105]. Sigiliul A. O. - B.A.R. II 35187	Petersbourg,	1847	2	
«66	64	Poqueville (F.G.H.L.) : Voyage de la Grece. 2-me Edition.	Paris,	1826	6	
XI	65	Pellico (Silvio) : Mes prisons et des Devoirs. <Avec les notes de Maroncelli, la vie de Silvio Pellico par le meme, et une notice par M. Saint-Marc Girardin.> traduits par P. L. Lezaud [avec notes et notice.] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34389	Paris,	1856	1	

	66	Pline le Jeune (G. Gaecilius Secundus) : CEuvres, texte latin, traduit par Mr. de Sacy. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35945	Paris,	1829 <-1830>
	67	Prevost (l'abbe): Histoire de Manon Lescaut et du chevalier Desgrieux. <Nouvelle edition precedee d'une notice sur la vie et les ouvrages de Prevost par M. Sainte-Beuve, suivi d'une appreciation de Manon Lescaut par M. Gustave Planche.>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34378	Paris.	1857
	68	Petit Radei (L.G.F.); Recherches sur les monuments cyclopeens.	Paris,	1841
XIII. 1	69	Pouchkine (Alexandre) : Le faux Pierre III trad. par le P-ce Aug. Galiztin. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 39955	Paris,	1858
	70	[Peintres de l'antiquite; CEuvres choisies] <CEuvres choisies des peintres de TAntiquite> [gravees au trăit et] precedees d'une notice <historique> sur la peinture antique. Sigiliul A.O. - B.A.R. III 34709	Paris,	1846
VI. 3	71	Pufendorf (le Baron de): Le droit de la Nature et des Gens, trad. du latin par Jean Barbeyrac. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34660	[Paris]<Basle>,183	
V. 4	72	Preller (L.) : Romische Mythologie.	Berlin,	1858
XIII. 1	73	IlojiHpHaa 3Be3aa.	London,	1858

Litera Q

67 V. 3	Quaranta (B.) : Intorno ad un'osca iscrizione, incisa nel cippo disotterrato a Pompei nell'Agosto MDCCLI. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34833	Napoli,	1851
VI. 6 a	Quicherat (L.) : Trăite de versification francaise. 2-de Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34181	Paris,	1850
V. 6	• • • trăite de versification latine â l'usage des classes superieures des Lettres. 14-me Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34387	Paris,	1852
V. 6	* * * Thesaurus poeticus linguae latinae. Sigiliul A. O. - B.A.R. II 34893	Paris,	1850

V. 6	5	* * * et <A. > Daveluy : Dictionnaire latin-francais [avec un vocabulaire des noms propres de la langue latine.] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36659	Paris,]1853]<1854>		1	
	6	Quinet (Edgard) : Le genie des Religions. 2-e Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34374	Paris,	1851	1	
VIII	7	Quintus Smyrn<ae>ius, Triphiodorus, Io. Tzetzes et Coluthus, Carmina de Rebus Trojanis. [Voi. XII Collec. poet. grae. Edit. Ster.] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 44913	Lipsiae,	1829	1	32°
IX	8	Quintilianus (M. F.) : de Institutione oratoria libri duodecim Edid. Aug. Got. Gernhard. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35411	Londini,	1830	2	
IX	9	* * * : Institution oratoire, [avec la] traduction nouvelle de M. C. V. Ouizille.	Paris,	1829 <-1835>		
IX	10	Quintus Curtius (Vid. 49 C. Cornelius Nepos...)				
	10	Quinet (Edgar) : Marnix de S-te Aîdegonde. — La Grece moderne et ses rapports avec l'antiquite. (II—III).				
		* * * : Mes vacances en Espagne. — [De 1'] histoire de la poesie. — Epopees francaises <inedites> du XII Siecle. (v. IX).	Paris,	1857		18*
		* * *: Christianisme et Revolution francaise. — Vie de Jesus Christ. — Philosop. de l'hist. de France. (v.V).	idem,			15*
67·	11	* * *: Les Jesuites. L'Ultramontanisme.— Introduction â la Philosophie de l'histoire. Herder. (Voi. II).	idem,			
VI. 1,2, 11 4, 5		* * * : (Euvres completes. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 18936 D.	Paris, Paris,	1857 1857 <-1858>	1 9	18° 18°

Litera R

68· X	1	Rabelais : (Euvres. Nouvelle Edition augmentee [et annotee] par L. Jacob. Sigiliul A.O. - B.A.R. 1 34384	Paris,	1852	1	18°
	2	Racine (Jean) : (Euvres completes avec les notes de tous les Commentateurs. 5-me Edition publiee par <L.> Aime-Martin. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34988	Paris,	1844		

X	3	Rapin : (Euvres qui contiennent les comparaisons des Grands hommes de l'Antiquite. Derniere Edition augmentee du Poeme des Jardins. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34565	Paris,	1725	
VI. 5	4	Rathery (E.J.B.) : Influence de Yltalie sur les lettres francaises depuis le XIII jusqu'au [XVII siecle] <regne de Louis XIV.>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34245	Paris,	1853	
VI. 6 a	5	Raynouard : Grammaire comparee des Langues de l'Europe latine.	Paris,	1821	
X	6	Recoeuil de Chants historiques francais depuis le XII jusqu'au XVIII siecle, avec notice et introduction par Leroux de Lincy.	Paris,	1841-42	2
X	7	Regnard (J.F.) : Theatre suivi de ses Voyages <en Laponie, en Pologne, etc. > et de la Provencale[103]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34373	Paris,	[1844] <1851>	1
X	8	Regnier (Mathurin) : CEuvres - completes avec les Commentaires revus et corriges, precedees de l'histoire de la Satire en France par Viollet le Duc. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34561	Paris,	1853	
	9	Renouvier (Gh.) : Manuel de Philosophie ancienne[107]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34406	Paris,	1844	2
X	10	Reynaud (Jean) : Zoroastre, article insere dans la 38-me livraison de l'Encyclopedie nouvelle.	Paris,*		
VIII	11	Rhetores graeci ex recognitione Leon. Spengel : Voi. I: Aristoteles, Anaximenes, Longinus, Axinus, Minucianus, Rufus, Anonymi. Voi. II: Hermcgenes, Aphthonius, Theon, Aristides. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 10142 D	Lipsiae,	1853— [4]<6>	
	12	Riaux (Francis) : Essai sur Parmenide d'Elee, [suivi des fragments, texte et traduction.][103]. Sigiliul A.O. - B,A.R. II 35267	Paris,	1840	
,v IX	13	Ribbeck (Otto) : Tragicorum latinorum reliquiae, [edid. . .] <recensuit. . . > •• Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34948	: Lipsiae,	1852	

IX	14	* * * Comicorum latinorum praeter Plautum et Terentium reliquiae, recensuit ... Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32022	Lipsiae	1855		
V. 3	15	Ritschel (Fr.): Inscripţio quae [feruntur] <fertur> columnae rostratae Duellianae <ad fidem marmoris Gapitolini exemplo lithographo exprimendam curavit... > accedit commentarii pars prima. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34804	Berolini,	1852		
	16	Ritter (Heinrich): Geschichte der Alten Philosophie. 2-te Auflage.	Hamburg,	1836-9	4	8°
	17	Rivarol: CEuvres, [precedees d'Jetudes sur sa vie et [ses ceuvres] <son esprit>, par S-te Beuve, Arsene Houssaye et Armând Melitourne. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34391	Paris,	1853		18*
X	18	Robert (A.C.M.): Fables inedites des XII, XIII, X1V-e siecles et fables de [Lafontaine] <La F"ontaine>, rapprochees et precedees d'une notice sur les fabulistes.' Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36259	Paris,	1825		
X	19	La Rochefoucauld: Reflexions, sentences et maximes morales. Nouvelle edition publiee par G. Duplessis avec une preface par S-te Beuve.	Paris,	1853		12
X	20	* *: Reflexions etc. [Voy.: Moralistes francaisj.				
XI 2	21	Romanceros y Caucioneros <espafioles> (Tesoro de los...) historicos caballerescos moriscos y otros, recogidos y ordenados por D. Eug. de Ochoa. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35182	Paris,	1838		
XI 2	22	[le Romancero Espagnol traduit en francais avec une introduction et des notes par Damas-Hinard.] <Romancero general ou recueil des chanls populaires de FEspagne. Romanccs historiques, chevaleresques et moresques. Traduction complete avec une introduction et des noies par Damas Hinard. >. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34396	Paris,	1844		18°
X	23	Ronsart (Pierre): CEuvres choisies [avec notice et notes] par P. L. Jacob. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34385	Paris,	[1840] <1841>	1	18°

VI	24	Roquefort [Flemicourt] <Flamericourt (B. de)>: de l'Etat de la Poesie francoise dans les XII et XIII siecles. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35453	Paris,	1815	1
69	25	Ross (Ludwig): Alte loxrische Inschrift von Chalcion oder Oeantheio Ross (Ludwig): mit den [Anmerkungen] <Bemerkungen> von L. N. Oekonomides. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35201	Leipzig,	1854	1
V 5	26	Roth (Karl Ludwig): Zur Theorie und innern Geschichte der Roemischen Satire, [in Voi.: de Satira Romana]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 109499	Stuttgart	1848	1
II	27	Rotteck (Karl von): Allgemeine Geschichte vom Anfang der historisch<en> Kenntniss bis auf unsere Zeiten. Besorgt und ergaentzt <bis auf unsere Tage> von D. Fr. Steger. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35909	Braunschweig,	1851	4
X	28	Rousseau (J.B.): CEuvres poetiques. (Voy.: Boileau).			
â Paris	29	Rousseau (J.J.): CEuvres completes avec des eclaircissements et des notes historiques par P. R. Anguis[109]. parafa A.O. - B.A.R. II 35430-35439	Paris,	1827	26
V 3	30	Roux aine: Herculanum et Pompei; recueil general des peintures, bronzes, mosaîques etc. decouverts jusqu'â ce jour et reproduit d apres Ie Antichitâ di Erculano, il Museo Borbonico et tous les ouvrages analogues, augmente de sujets inedits graves au trăit sur cuivre par H. Roux aine et accompagne d'un texte explicatif par M. L. Barre.	Paris,	1840	
V. 1	31	Rucca (Giacono): Capua vetere o sia descrizione di tutti i monument! di Capua antica e particolarmente del suo nobilissimo amfiteatro. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35386	Napoli,	1828	
	32	R(uhle) von L(ilienstein): Zur Geschichte der Pelasger und Etrusker so wie der Griechischen und Altitalischen Voelkstaemme uberhaupt.	Berlin,	1831	
r VI 5	33	Racine (J.): fitudes [inedites sur la litterature, la morale et Thistoire] <litteraires et morales> publiees par le M-rquis de Larochefoucauld Liancourt. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35428	Paris,	1857	1

VI 6 c 34 Reiff (Ch. Ph.) : Grammaire francaise-russe, 2-de Edition. — [Leipzig] <Carlsruhe>, 1853 1 8°

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35219

VII 35 (Rosetti G. A.) : Omul Muntelui, roman original de Doamna L. — Bucur. 1858 1

VI. 4 36 Remusat (Charles de) : Bacon. Sa vie, son temps, sa philosophie et son influence jusqu'â nos jours. — Paris, 1857 <-1858> 1

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35385

VI. 3 37 La cour de Russie il y a cent ans (1725—1783) extrait des depeches des Ambassadeurs anglais et francais. — Berlin <—Londres>, 1858 1

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34996

II. 3 38 Renan (Ernest) : De l'origine du langage. 2-de Edit. — Paris, 1858 1 S

VIII 39 Romans Grecs traduits en francais par Ch. Zevort. — Paris, 1856 2 ÎS

Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34369

V. 5 40 Rigault (Hippolyte) : Histoire de la querelle des anciens et des modernes.

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35416

VI. 1.6 41 Romey (Charles) et Alfred Jacobs : La Russie ancienne et moderne d'apres les Ghroniques nationales et les meilleurs historiens. — Paris, 1856 1 8

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34661

VI. 6 c 42 Reiff (Gh. Ph.) : Nouveau dictionnaire de poche des langues russe, francaise, allemande et anglaise : 1-re Pârtie : Russe-francais etc. — 2-me Pârtie : Francais-russe etc. — Paris, 1855 1 8'

Carlsruhe, 1843 2 ÎS

43 Rollin: Histoire ancienne, accompagnee d'observations et [d'j eclaircissements 'historiques> par M-r Letronne. 2-de Edition. — Paris, 1846 <—1849> 10 18°

Sigiliul A.O. - B.A.R. I 25216 D

44 Reise der Russisch-Kaiserlichen Ausserordentlichen Gesandtschafft an die Othomanische Pforte in Jahr 1793. — St. Petersburg, 1803 3 4°

45^R6sselt (Fr.) : Lehrbuch der griechischen und Romischen Mythologie fur Tochterschulen. 4-te Auflage. — Leipzig, 1853 1 8°

46 Rabelais ((Euvres de) Edites par M-rs Burgaud des Marets et Rathery. — Paris, 1858 2 18°

Litera S

71·

Sadler (Percy): Nouveau dictionnaire portatif anglais-francais et franfais-anglais. 2-de Edit. — Paris, 1854 1 1

* * * et Vergani: Grammaire anglaise simplifiee et reduite en 21 lecons. — Paris, 1847 1

Sagansan (L.): Carte des postes de l'Empire francais indiquant les voies de communication. — Paris, 1854 1 f

Saint-Marc Girardin : Cours de Litterature dramatique <ou de l'usage des passions dans le drame>, 4-me Edit. — Paris, 1853 <1852>-55 3

Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35927

* * * : Essais de Litterature et de Morale. — Paris, 1845 2

* * * et Philarete Chasles : Tableau de la Litterature francaise au XVI-e siecle. — Paris, 1829 1

Sigiliul A.O. — B.A.R. II 35472

Sainte-Croix (le Baron de): Rechefches historiques et critiques sur les Mysteres du Paganisme. 2 Edit. — Paris, 1817 2

Sainte-Beuve <(Ch. A.)> : Tableau historique et critique de la Poesie francaise et du Theatre francais au XVI s. Edit. revue et [corr.] <tres augmentee>. — Paris, 1843 1

Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35871

> * * * : Portraits litteraires. — Paris, 1852 2

Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35787

10 Sainte-Preuve: Notices les plus essentielles sur la Chimie, la Physique et les Machines. — Paris, 1848 1

11 Sallustius Crispus: [Opera, recensuit et adnotavit Fr. Dor. Gerlach] <Catilina Iugurtha historiarum reliquiae Incertorum auctorum epistolae ad Caesarem invectivae declaratio in Gatilinam. Edidit Fr. Dos. Gerlach,^ accedunt historicorum veterum Romanorum reliquiae a Car. Lud. Roth. collectae et dispositae — Basiliae <Parisiis-Bruxellis>, 1852

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34829

12 Sanchez <(D.T.A.)> <Coleccion de> Poesias castellanas anteriores al siglo XV, con <run> suplemento. — Paris, 1 842

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35188

34 - C. 2693

13 Sanchez (Giuseppe): La Compania sotterranea e brevi notizie degli edificii scavati entro Roccia nelle due Sicilie, Napoli, 1833 2
Sigiliul A.O. - B.A.R, II 35226

14 Scaiiger (Joseph) : OXou.7rido**cov dcvaypa^. Prolegomena praemisit, notas turn Mauricii Dittrichii turn suas subjecit, denique indices addidit Evald Scheibel. Berolini, 1852 i
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34728

15 Schafarik (P. Jos.): Slawische Alterthiimer. Deutsch von Mosig von Aehrenfeld, herausgegeben von H. Wuttke. Leipzig, 1843 <-1844> 2
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35176

16 Schiller (Fr. von): Saemmtliche Werke. [Paris]< Stuttgart— Tubingen > [1847] <1840> 1 8gr
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34765

17 Schlegel (A.W.) : Vorlesungen liber dramatische Kunst und Litteratur. 2-te A. Leipzig, 1846 2 18°

18 * * * : CEuvres ecrites en francais rjubliees par Ed. Boecking. 3-me Volume. Leipzig 1846 1 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 43619

19 Schlegel (Friedrich): Geschichte der alten und neuen Litteratur. Berlin, 1841 1 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35769

20 Schmitz (Leonh.): A history of Greece, from the earliest times to the destruction of Corinth, mainly based upon that of Connop Thir<l>wall. Third Edition. London, 1853 1
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35708

21 * * * A history of Rome from the earliest times to the death of Commodus. A.D. 192. 4-th Edit. London, 1852 i
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35709

22 Schneider (Gottl. Cari. Wilh.): Das Attische Theaterwesen, zum besseren Verstehen der griechischen Dramatiker nach den . Quellen dargestellt. Weimar, 1835 1 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35800

23 Schneider (Konr. Leop.) : Eîementarîehre der Lateinischen Sprache. 1-r Band. Eîementarîehre. II Band Formenlehre. Berlin, 1819—21 2 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35771

24 Schneidewinn: Delectus poetarum elegiacorum (Pars 1-a), Jambicorum et MeUcorum (Pars 2-a) graecorum edidit... Gottingae, <1838->1839
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35450

25 Schober (G. Ern.) : Uber die Atellanische<n> Schauspiele der Roemer [in Voi. Rel. poesis Rom. scenice]. Leipzig, 1825
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36212

26 Schoemann (Georg. Fr.) : de Cornitiis Atheniensium libri tres. Gryphiswaldiae 1819
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35402

27 Schott (A.u.A.) : Walachische Maerchen. <Mit einer einleitung liber das volk der Walachen und einem anhang zur erklärung der märchen. >. Stuttgar[d]<t> <Tubingen, 1845

28 Schulze (Ernst) : Caecilia. Wien, 1827

29 Scriptores Alexandri Magni historiarum aetate suppares. Vitas emendavit, librorum fragmenta collegit, disposuit, commentariis et prolegomenis illustravit Dr. Robert Geier. Lipsiae, 1844
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35238

30 Scriptores historiae Romanae latini Veteres qui exstant omnes, notis variis illustrati a C. H. de Rlettenberg et Wildeck. Cum figuris Aeneis„ Voi. I: T. Livii. Voi. II: Messala Gorvinus, Florus, Velleius Pater. — S. Aurelius Victor, S. Rufus, Eutropius, Paulus Diaconus, Aurel. Gassiodorus, Jornandes, Historiae Augustae Script. VI, Amm. Marcellinus, Justinus, Sallustius. Voi. III: Suetonius, Tacitus, Jul. Gaesar, Pomp. Laeti hist. Rom. compendium. Io. Bapt. Egnatii de rom. principibus libri III, Andr. Alciatus, Pub. Victor, Anonymus de origine urbis Romae. Heidelberg, 1743 <-1748>

31 Scriptores rei rusticae veter[i]<um> latinorum ex libr.<orum> Script.<orum> atque editor<um> fide correxit, commentariis illustravit Joh. Got. Schneider : I. M. P. Gato et M. T. Varro. - II. Golumella. - III Palladius. - IV Vegotii. Lipsiae, 1794
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35410

32	Scriptores rei rusticae : les Agronomes latins : Caton, Varron, Columella, Palladius, texte avec traductions francaises.	Paris,	1850	1	
33	Scudo: Critique et litterature musicales.	Paris,	1852	1	
34	Seneca (L. Ânnaeus) : Opera quae supersunt recognovit et rerum indicem locupletis<simum> adiecit Fr. Haase[113]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35931	Lipsiae,	1852 <-1853>	3	18°
35	• * • . Tragoediae. (Vid. Poetae scenici latini)				
36	* * * : Tragedies publiees, traduites et annotees par J. B. Levee. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35401	Paris,	1822	3	
37	Sestini (Domenico): Viaggio curioso — scienzifico — antiquaria per la Valachia, Transilvania, Ungheria fino a Viena. Sigiliul A.O. - B.A.R. 1 35766	Firenze,	1815	1	18°
38	Sevigne (Madame de): Lettres choisies, precedees de son eloge par M-me A. Tastu. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35783	Paris,	1852	1	18°
39	Shakspeare (Williani): Complete Works [with notes by various commentators and introductory notices to each peace and followed by a history of opinions on the writings of Shakespeare.] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35247	Paris,	1843-44	9	
40	* * * : dramatische Werke ubersetzt von A. Wilh. Sehlegel und Lud. Tieck. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34609 D (la voi. 9)	Berlin,	1851 <1850>	12	32°
41	* * * : (Euvres completes, traduction nouvelle de Benjamin Laroche.	Paris,	1852	6	18°
42	Silius Italicus (C.): Punicorum libri XVII varietate lectionis et perpetua annotatione illustr.<ati> G. A. Ruperti, praefatus est Chr. G. Heyne. Index rerum ac verborum uberrimas. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35400	Goettingae,	<1795 — > 1798	2	
43	Silvestre de Sacy : Memoires sur diverses AntiquiUs de la Perse.	Paris,	1793	1	
44	Simon (Jules), Jacques (Amedee) et Saisset (Emile) : Manuel de Philosophie. Introduction et Psychologie par Am. Jacques. Logique, histoire de la Philosophie et Appendice par J. Simon. Morale et Theodicee par Em. Saisset. — 2-de Edition.	Paris,	1851	1	

45	Smith (William): <A> History of Greece from the earliest times to the Roman Conquest with supplementary Chapters on the history of Literature and Art. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35762	London,	1854	1	18°
46	* * * : A School Dictionnary of Greek and Roman Antiquities. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35763	London,	1845	1	18°
47	* * * : A new Classical Diction[n]ary of Biography Mythology and Geography. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35193	London,	[1855] <1853>	1	8°
48	Sonnet: Aîgebre Elementaire.	Paris,	1848	.1	8°
49	(â Paris) * * * Geometrie theorique et pratique, avec un cahier de Planches.	Paris,	1848	2	8°
50	Sophocles : Tragoediae, recensuit et brevibus notis instruxit G.G.A. ErfurdL Editio nova cum adnotationibus God. Hermanni[114]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36853	Lipsiae,	1822-33	7	18*
51	* * * : Tragedies with notes criticai and explanatory by T. Mitchell. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 350Q3	Oxford,	1844	2	8°
52	* * * : Tragoediae et fragmenta, graece et latine cum indicibus curavit Benloew. [uno volum cum Aeschylus edid. Ahrens],	Paris,	1845 -	1	8 gr
53	* * * : Tragoediae <ad optimorum librorum fidem accurate recensuit G. H. Weise. Nova editio stereotypa adiectis G. H. Schaeferi et editoris notis. > curante G. A. Weise. [Voi. VII Collect. poet. graec Edit. Ster.]. ; Sigiliul A.O. - B.A.R. I 47443	Lipsiae,	1841	1	32°
54	* * * : Tragedies, traduites par <M. > Artaud. [4-me] <3-me> Edition. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 47156	Paris,	[1848|<1842>	1	18*
55	* * * : Werke, metrisch ubersetzt mit Einleitung und Anmerkungen von J. A. Hartung. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34596	Leipzig,.	1853	1	12°
56	Spruner (Dr. C. de): Atlas «Antiquus. (XXVII Tabulas et alias LXIV tabulae in. margine).	Gothaej	1850	1	in folio

57 Stamm (Fr. Lud.) : Vorschule zum Ul[ph]-<f>ila oder Grammatik der gothisehen Sprache mit Beispiele<n>. Lesestiicken und Woerterbuche. — Paderborn, 1851
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35494

58 Stark <(K.B.)> : Archaedlogische Studien zu einer Revision von Miiller's Handbueh der Archaeologie [in einem Band, mit Muller (K. Ot.).] — Wetzler, 1852 — 1

59 Stein (Joh. Jul.) : de Gapuae gentisque Gampanorum historia antiquissima, dissertatio historica[115]. — Vra'islaviae, 1838 — 1
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35365

60 Steinthal (H.) : Der Ursprung der Sprache im Zusammenhange mit den letzten Fragen alles Wissens. [in denselben Band als Grimm]. — Berlin, 1851 — 1

61 Stieglitz (Heinr.) : de <M.> Pacuvii Duloreste. — Lipsiae, 1826 — 1 — 18
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35496

62 Strabo : Geographica, recognovit Aug. Meineke. — Lipsiae, <1852-> 1853 — 3 — 18°
Sigiliul A.O.-B.A.R. I 10171 D

63 * * * : Geographica graece cum verşione reficta, accedit, varietas leetionum excerpta et index reram et nominum curantibus G. Miillero et Fr. Dubnero. — Paris, 1853 — 1

64 Struve (Cari. Lud.) : Opuscula selecta edid. Jo. Th. Struve. — Lipsiae, 1854 — 1

65 Suckau (W.) : Dictionnaire Glassique Allemand—francais et francais—alternând. — Paris, 1849 — 1 — 18°

66 Suetonius Tranquillus: Opera, in [usum scholarumj <scholarum usum> breviore annotatione illustravit D. et G. G. Baumgarten-Grusius. — Lipsiae, 1820 — 2
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35770

67 Syrius mimus (Publius) et aïii : Sententiae cum Laberii prologo et fragment<is> moralibus, [recens., scholia, notes, variorum illustrav., animadversiones] eddidit lo. Gonr. Orellius. — Lipsiae, 1822 — 1
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35405

Simonde de Sismondi (J, Ch.) : De la litterature du Midi de FEurope. 3-me Edit. — Paris, 1829

74·

69 Saint-Simon (Duc de): Memoires complets et authentiques du... sur le siecle de Louis XIV et la Regence, precedes d'une notice sur Fauteur par E. de La Bedolliere. — Paris, 1856 — 20
Sigiliul A.O.-B.A.R. II 35272

70 Şincai din Sinea (George): Chronica Românilor şi a mai multor ne<a>muri etc. Tipărită de pe M.S. cumpărat de către In. Sa. Grig. Alex. Ghica V. V. al Moldaviei. — Iassi, 1853-54 — 3 în 1 — 4°

71 Suțu (Princul Niculai): Notiții statistice asupra Moldaviei, traducere cu adeogiri de Teodor Godrescu. — Iassi, 1852 — 1 — 8°

72 Sch6mann(G. F.) : Griechische Alterthumer. (1-er Band). — Berlin, 1855 — 8°
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35454

73 Stieler's Hand-Atlas, 83 Karten. — Gotha, 1857 — 1 in folio

74 Schmidt (J.A.E.): Nouveau dictionnaire portatif [francais-russe et russe-francais]. < russe-francais et francais-russe > Edit. Stereotype. — Leipzig, — 1 — 32*
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 5983 D

75 Scott (Walter): CEuvres. Traduction Defaucompret. 20-me Edit. — Paris, 1848 <-1851> — 25 — 8°
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35153

76 Stael (Madame de) : de FAllemagne. — Paris, 1854 — 18°
* * * : Gorinne ou FItalie. — Paris, 1858 — 18°
* * * : Delphine. — Paris, 1856
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35899

77 Saint Evremond : CEuvres choisies publiees par M. Hippeau. — Paris, 1852 — 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 30704 D

78 Simon (Jules) : La liberte de consciehee. 2-de Edition. — Paris, 1857
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35842

79 * * * : Le devoir. 5-me Edit. — Paris, 1857 — 18°
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35843

80 Sollohoub (Comte) : Nouvelles choisies trad. par de Lanloy. — Paris, 1854 — 18°

81 Scherer (H.): Histoire du Gommerce de toutes les nations, depuis les temps anciens jusqu'â nos jours traduit de Fallemand par H. Richelot et Gh. Vogel <avec des notes par les traducteurs et une preface par Henri Richelot.> — Paris, 1857
Sigiliul şi parafa A.O.-B.A.R. II 439352

82	Schuller (Ion. Karl): Kloster Argisch, eine romănische . Volkssage. Urtext metrische Ubersetzung und Erlâuterung.	Hermannstadt,	1858	1	8°
83	Simon (Jules): La religion naturelle. 4-me Edition. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35841	Paris,	1857	1	18°
84	Swift <(J.)>: Voyages de Guliiver dans des contrees lointaines; illustrations de J. J. Grandville[116]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34954	Paris,	1856	1	8°
85	Savigny (M.F.C. de) : Trăite de Droit romain, trad. de Fallemand par M. Ch. Guenoux.	Paris,	1855	8	8°
86	Sue (Eugene): Les Mysteres de Paris.	Paris,	1843	4	8° gr
87	Schmitzler (J.H.): L'Empire des Tsars un 7-me des terres du globe au point actuel de la science.	Paris,	1856	2	8°
	Stourdza (Alex. de): fìtudes religieuses, morales et historiques. <2-eme edition. >	Iassi,	[1842] <1843>	1	18°
89	Stickel (Joh. Gustav): Das Etruskische durch Erklărung von Inschrif[f]ten und Namen als Semitische Sprache erwiesen. Semnat A.O. - B.A.R. II 34896	Leipzig,	1858	1	8°
90	Salvandy (N.A. de): Don Alonso ou TEspagne. <7-eme edition. >	Paris,	1858	2	18°
91					

Litera T

75·

	Tacitus (G. Cornelius): Opera quae supersunt <ad fidem codicum mediceorum ab Io. Georgio Baitero denuo excussorum ceterorumque optimorum librorum. > recensuit atque interpretatus est Io. Gasp. Orellius. Sigiliul A.O.' - B.A.R. II 34825	Turici <Londini, Amstelodami>	1848	2	8° gr
	* * * : Opera ex recensione et cum supplementis Gab.Brotieri edidit J.A.Amar[117]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34637	Paris,	[1832] <1822>	5	32°
	* * * : (Euvres completes. Traduction nouvelle avec le texte en regard, des variantes et deş notes par J. L. Burnouf. Avec un Atlas gr. 8°	Paris,	1833		

4	Taine (H.): Essai sur les fables de [Lafontaine] <La Fontaine>[118]. <.Țhese>. [mame voi. que Lorin] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36381	Paris,	1853
5	Taschereau (J.): Histoire de la vie et des ouvrages de Moliere. Sigiliul A.O. ~ B.A.R. II 35395	Paris,	1825
6	Tasso (Torquato): La Gerusalemme liberata ; [premessovi un discorso di Ugo Foscolo e con l'aggiunto di annotazione storiche.] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35776	Firenze,	1850
7	* * * : L'Aminta.	Parigi,	1745
8	Tesoro de Teatro Espaïíol <desde su origen (ano de 1356) hasta nuestros dies; arreglado y dividido en cuatro partes. > [publiado] por Don Eugenio de Ocboa : Tomo IV : Tirso de Molina, Mira de Mescua, Montalvan, Guevara, Moreto, Rojas, Alarcon, Matos Fragoso. Tomo V; Diamante, La Hoz, Belmonte, Felipe IV, Leiba, Gubillo, Figueroa, Zarate, Gandamo, Solis, Zamora, Ganizares, Jovellanos, Huerta, La Gruz, Cienfuegos, Moratin, Quintana, Martinez de la Rosa, Gorostiza, Breton de los Herreros. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35196	Paris,	1838
9	Terentius Afer : Gomoediae sex cum interpretatione Donați et Galphurnii et commentario perpetua edid. A. H. Westerhovius, curavit Godof. Stallbaum. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35194	Lipsiae,	1830
10	Terentius Afer : Gomoediae[119]. [Vid. Poetae scenici latini] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35387	<Lipsiae>,	<1834>
11	* * * : Gomedies traduites par Ferd. Gollet. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 47237	Paris,	1845
12	Testamentum (Vetus et novum) graecum cum latina translatione cura et Studio J. N. Jaeger.	Paris,	1839-42
13	Theâtre francais au Moyen âge, publie d'apres les Manuscrits de la Bibliotheque du roi par L. J. N. Momerque et Francisque Michel (XI—XIV siecles).	Paris,	1832

75·

14	<Theatre francois> (ancien) publie par M. Villet le Duc : collection des ouvrages dramatiques depuis les mysteres jusqu'â Corneille : Voi. I, II, III: Theâtre du Moyen âge d'apres des Manuscrits de la Bibi. royale de Londres. Voi. IV: Jodelle, Grevin, Remy Belleau. Voi. V, VI : Larivey (Pierre de)	Paris,	1854-55	6	12°
15	Theil: Dictionnaire latin-francais redige d'apres les meilleurs travaux allemands et principalement d'apres Ie grand ouvrage de Mr. Freund. <2-de edition >.	Paris,	1852		
16	Theocritus, Bion et Moschus : graece et latine; accedunt virorum doctorum animadversiones, scholia, indices et <M. > Aemili Porţii lexicon doricum. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34970	Londini,	1829		
17	* * * : Idyllia, recens. C. H. Weise. [in Voi. V Coli. poet. gr. Ed. St.] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 44910	Lipsiae,	1843		32°
18	* * * : Poemata. (Vid: Poetae minores graeci) <vol. 5.> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36287	<Lipsiae>	<1823>		
19	Theophrastus : Caracteres. — Epicteti manuale. — Cebetis Thebani Tabula.	Lipsiae,	1844		32°
20	Theroulde : La Chanson de Roland, poeme. Texte critique accompagne d'une traduction, d'une introduction et de notes par F. Genin.	Paris,	1850	1	8°
21	Thierry (Augustin) : CEuvres completes [12°]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35810-35814	Paris,	1846-53	10	18°
22	Thir<l>wall (Connop): Histoire des origines de [l'ancienne Grece] <la Grece ancienne> trad. de l'anglais par Ad. Joanne. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35162	Paris,	1852		
?3	Thucydides : Historia belii Peloponnesiaci cum nova translatione latina. T. Haasis, accedunt Marcellini vita, scholia graeca <emendatius expressa, et indices nominum et rerum. > [indices]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34824	Paris	[1845] <1842>	1	

24	Tibullus (Albuş) : Carmina, ex recensione et cum animadversionibus Im. G. Huschkii. <accedit specimen' editionis venetae A. MCCCCLXXII aeri incivum.> Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35141	Lipsiae,	1819	2	
25	* * * : Carmina (Voy. : Catullus)				
26	Tissot <(P.F.)> : Lecons et Modeles de Litterature francaise ancienne et moderne <depuis le Ghatelain de Courcy jusqu'â M. de Lamartine> [121]. I. Prose II. Poesie Sigiliul A.O.-B.A.R. III 36668	Paris,	[1836] <1855-1856>		8gr
27	Tpţxou7T7] <s> (S7Tupi8covoţ) : *lGTOpia TTJţ 'EXX^VIXTJS £7ravaaTaasco<; : To[x. A	Aov8(vC|>,	1845		
28	Tripier : Les Codes francais.	Paris,			
29	Troubadours : Die Werke der... in provenzalischen Sprache, herausgegeben von C.A.F. Mahn : I Band : Guillome IX, Bernart de Ventadour, Marcabrun, Jaufre Rudei, Rambaut III, Beatrix, Peire d'Auvergne, Guillome de Cabestaing, Peire Rogier, Alfons II, Richard I, Robert I, Peire Raimon, Arnăut de Marueil, Guiraut de Borneil, Peire Vidai, Bertran de Born, Folquet de Marseille, Pons de Capdueil, Rambaut de Vaqueiras. II Band: I Lieferung : Peirol, Guillome de Saint Didier [Monges de Montcudo] <Moench de Montaudon>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35775	Berlin,	1846-55	1	ÎS*
30	Thouson (James): The Seasons, a poem	Paris,	1829	1	32°
31	Thierry (Amedee) : Histoire des Gaulois. 4-me edition. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35476	Paris,	1857	2	
32	Thibault Lefe[va]<bv>re : fitudes diplomatiques et economiques sur la Valachie [122]. 2-de Edition. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36301	Paris,		1	
33	Taine (H.) : Essai sur Tite Live. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35849	Paris,	1856	1	18°
34	Tissol (P. F.) : fitudes sur Virgile, compare avec <tous> les poetes epiques et dramatiques <anciens et modernes>. 2-de Edition. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35248	Paris,	1841	2	

35	Taine (H.) : Essais de critique et d'histoire [123]. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35848	Paris,	1858		18°
36	Thiers (M. A.) : Histoire du Consulat et de l'Empire.	Paris,	1845-57	16	
37	* * * : Histoire de la Revolution francaise. [IV] <XIV> Ed. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35791	Paris,	1846	8	18°
38	Tourguenef[f] (J.) : Seenes de la vie Russe. tr. par L. Viardot.	Paris,	1858		18°
39	Tieck's (Ludwig): Sämmtliche Werke. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34820	Paris,	1841		8gr
40	Tallemant des Reaux : Les Historiettes. 3-me Edition publiee par Monmerque et Paulin Paris. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35251	Paris,	1854 -1857>		
41	Tastu (M-me Annabel) : Tableau de la Litterature allemande.	Tours,	1852		18°
42	Thucydide : Histoire de la guerre du Peloponnese, trad. par Ch. Zevort.	Paris,	1852		18°
43	Tourgueneff (J.) : Recits d'un chasseur <Trad. par H. Delaveau>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35855	<Paris>	<1858>		

Litera U

Uhland (Ludwig): Gedichte.	Paris,	1844	
Ukert (F. A.): Geographie von alten Skythien und Dacien.	Weimar		
Ubicini et Chopin : Valachie, Moldavie, Bucovine, Transylvanie et Bessarabie.— Bosnie, Sevire, Herzegovine, Bulgarie, Slavonie, Illyrie, Croație, Dalmatie, Montenegro, Albanie, (dans T Univers pittoresque)	Paris,	1854	
Ubicini (A.) : La Turquie actuelle. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35940	Paris,	1855	
* * * : La question des Principautes devant l'Europe. 2-de Edition. Sigiliul A.O.-B.A.R. I 35941	Paris,	1858	18°
Uhlemann(Dr.Max) : Handbuch dergesammten Aegyptischen Alterthumskunde. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35170	Leipzig,	[1858] :1857>	

78·

Litera V

1	Văcârescu (Ion) : Colecție din Pcesiile [sale].	Bucuresci,	1848	1
2	Vaillant <(J. A.)> : Grammaire roumâne â 1 usage des Francais.	[Bucarest] <Boucourest>	1840	1
3	Valerius Maximus : <Fâits et paroles memorables. Traducticn nouvelle par C. A. F. Fremion> Facta dictaque Memorabilia edidit, gallicum translat, adjecit. C.A.F. Fremion.	Paris,	1834 <-1835>	
4	Varro (M. Terentius) : Saturarum Menippearum reliquae edidit Fr. Oehler, praemissa est commentatio de M. T. Varronis Sat. Menip. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35239	Qtiedlinburgi, et Lipsiae,	1844	
5	* * * : de lingua latina, librorum quae supersunt, emendata et annotata a Carolo Odofr. Muellero.	Lipsiae,	1833	
6	* * * : [de re Rustica] <Scriptorum rei rusticae veterum latinorum. Tomus primus M. Porcium Catonem et M. Terent. Varronem teiiens. Ex librorum scriptorum atque editorum fide et virorum doctorum coniecturis correxit, atque interprețum omnium collectis et excerptis commentariis suisque illustravit. Io. Gottlob Schneider, saxo.> (Vid : Scriptores rei rustica) Sigiliul A.O.-B.A.R. II 35410	Lipsiae,	1794-1795	
7	de VaLei : Le droit des Gens ou principes de la loi naturelle appliques â la conduite et aux affaires des nations et des souverains. Nouv. Edit. precedee d'un discours sur ce sujet par J. Mackintosh, trad. de l'anglais par Roger Collourd.	Paris,	1830	
8	Vater (Johann Severin) : Litteratur der Grammatiken, Lexica und Woerter. Sammlungen aller Sprachen der Erde. 2-te vollig umgearbeitete Ausgabe von B. Juelg. [in ein B. mit Engelmann.]	Berlin,	1847	
9	Vauvenargue : CEuvres completes. (Voy. : Moralistes francais)			

10	Velleius Paterculus : Historiae Romanae ad M. Vinicium G. libri, edid. Gallica translat, adjecit Despres. <Histoire romaine de Gaius Velleius Paterculus adressee â M. Vinicius, consul. Traduit par M. Despres. >	Paris,	1840	1	
11	Vergani: Grammaire italienne simplifiee et reduite [en] <â> vingt lecons <avec des themes et des dialogues>.	Paris, [1851] <1850>		1	18°
12	Vico (Giovani Batt.) : Opere con alcuni dişcorsi ed opusculi di celebri scrittori sulla Scienza nuova. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35908	Firenze,	1847	1	*M*
13	Vida (Marc-Jerome) : Poetique Iraduite en vers francais par P. Bernay avec une introduction, une notice et des notes. Sigiliul A.O. — B.A.R. II 35229	Paris,	1845	1	
14	Vigarus (Franciscus) : De praecipuis graecae dictionis idiotismis liber, cum animadversionibus H. Hoegeveni. J. G. •Zeimi et G. Hermani. <Ed. 4. >. Sigiliul A.O. - B.A.R. II13618D	Lipsiae,	1834	1	
15	Viguier: Anecdotes lltteraires sur Pierre Corneille ou examen de quelques Plagiats qui lui sont imputes.	Rouen,	1846	1	
1G	[Villehardouin] <Viile Hardouin> <(Geoffroi)> et <H de> Valenciennes: De la Conqueste de Constantinoble par Joffroi de;.. Edition faite sur les Manuscrits nouvehement reconnus et accompagnee de notes " et de commentaires par M. Paulin Paris.	Paris,	1838	1	
17	Villemain <(M.)> : <Cours de litterature francaise >. Tableau de la Litterature au Moyen âge. <En France, en Italie, en Espagne et en Angleterre. Nouvelle edition. > Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35817	Paris,{1820]<1850>		2	18"
18	* * * : <Cours de litterature francaise. > Tableau de la Litterature au XVIII siecle. <Nouvelle edition. > Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35818	Paris,	1847	4	18
19	* * * : fitudes de Litter<ature> ancienne et [moderne] <etrangere> (Grece, Rome, Poetes anglais). <Nouvelle edition. > Sigiliul A.O. — B.A.R. I 35816	Paris,	1849	4	18*
20	* * * : Tableau de Tfiloquence Chretienne.	Paris,	1852	1	18*

791

21	* * *: fitudes d'histoire moderne. <Nouvelle edition revue, corrigee et augmentee>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35788	Paris, [1847] <1852>		1
22	* * * : Discours et melanges litteraires. <Nouvelle edition revue, corrigee et augmentee>. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35819	Paris, [1847] <1852>		1
23	Villon (Francois): CEuvres completes. Nouvelle Edition revue, corrigee et mise en ordre par P. L. Jacob.	Paris,	1854	1
24	Villot (Frederic) : [Notice des tableaux exposes dans les galleries du Musee du Louvre. I Ecoles d'Italie et d'Espagne, II Ecoles allemande, flamande et hollandaise] <Notice des peintures, sculptures, gravures et lithogrâphies de Tecole moderne de France, exposees dans les galeries du Musee National du Luxembourg. >	Paris,	1846	1
25	Vincent (A. J. H.) : Notice sur trois manuscrits grecs relatifs â la musique, avec une traduction francaise et des commentaires.	Paris,	1846	1
26	Virgilius Marco (Publius): [Opera], varietate lectionis et perpetua adnotâtione, illustratus a Chr. Gottl. Heyne. Editio quarta curavit G. Ph. Eber, Wagner?. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34890	Lipsiae, <Londini>	1830	5
27	* * * : Opera et in ea Maurii Servii Honorati grammatici commentarii.	Paris,	1600	1
28	* * * : Opera quae exstant omnia ex Heynio Brunckiana recensibne edid. J. A. Amar. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34634	Paris,	1838	1
29	* * * : CEuvres. Edition Polyglotte. Texte d'apres Heyne. Trad. francaise par Tissot (Bucol.) et Dellile (Georg. et Eneide). — Espagnole par Guzman, Velasco et Luys de Leon. — Italienne par Arici (Bucol. et Georgiq.) et Anibal Caro (Eneid). — AnglUse par Dryden (Buc. et Eneide) et Warton (Georgiq.). — Allemande par Voss.	Paris,	1838	

	No.	Entry	Place	Year	Vol.	Format
	30	Vitruvius Pollio: <L'Architecture de Vitruve.> de Architectura libri X. traduction nouvelle avec des notes et des figures par Gh. L. Maufras.	Paris,	1848	2	8°
	31	Vlangali = Handjeri (M.) : de Abderitarum rebus commentatio. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35469	Berolini,	1854	1	8°
	32	* * * de Tragoediae graece principibus commentatio. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35157	Paris,	1855	1	8°
79·	33	Volne y : CEuvres completes, precedees d'une notice sur la, vie et les ecrits de Tauteur.	Paris,	1852	1	8gr
	34	Voltaire : (Euvres completes avec prefaces, avertissements* notes et une table generale dressee par M. Beuchot.	Paris,	1829	72	8°
	35	(Vyasa) : Fragments du Mahabharata, traduits en francais sur le texte sanscrit de Calcutta par Th. Pavie. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35701	Paris,	1844	1	8°
	36	* * * : Savîtri, episode du Mahabharata, traduit par <G> Pauthier. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35702.	Paris,	1841	1	18°
	37	* * * : Nai und Damayanti, eine indische Dichtung aus dem Sanskrit ubersetzt und [erklaert] <erîautert> von Ernst Meier. Sigiliul A.O.- B.A.R. I 36067	Stuttgart,	1847	1	32*
	38	Valere-Maxime (Vid. 49 G. Cornelius Nepos..)				
	39	Vico : Oeuvres choisies contenant ses memoires, ecrits par lui-mâme, la science nouvelle, les opuscules, lettres, etc. precedees d'une introduction sur sa vie et ses ouvrages par M. Michelet.	Paris,	1835	2	
	40	Vaillant (J. A.) : La Românie ou histoire, langue, litterature, orographie, staţistique des peuples de la langue d'or, <ardialiens, vallaques et moldaves. resumes sous le nom de Romans>. Sigiliul şi parafa A.O. - B.A.R. II 25340 D	Paris,	[1845] <1844>	3	8°
	41	Vigny (Alfred de): Cinq-Mars ou une Conjuration sous Louis XIII. 2-me Edit.	Paris,	1856	1	li
	12	Visconti (E. Q.) : Iconographie ancienne ou recoeuil des portraits authentiques des empereurs, rois, hommes illustres de l'Antiquite Grecque et Romaine. avec Atlas	Paris, id.	1811 <-1829> <1817>	7 I	 folio

	No.	Entry	Place	Year	Vol.
	43	Versailles. Palais, Musee, jardins. (description) Semnat A.O. - B.A.R. III 34815	Paris,		1
80·	44	Versailles. (Souvenir d'une promenade â). (Gravures).	Paris,		1
	45	Vapereau (G.) : Dictionnaire universel des Contemporains. <contenant toutes les personnes notables de la France et des pays etrangers.>	Paris,	1858	1

Litera W

	No.	Entry	Place	Year	Vol.
81	1	Wachsmuth (W.) : Noch ein Wort liber die Roemische Satire : in I-en Bande 2-te Heft der Athenaeum. [in Voi. : de Satira Romana] Sigiliul A.O. - B.A.R. I 109503	Halle,	1817	
	2	[Wackernagel] <Wackergal (Wilhelm)>: [Deutsches]<Altdeutsches> Lesebuch : [Poesie und Prosa vom IV-te bis zum XV-te Jahrhundert. Neue Ausgabe mit einem Worterbuch]. <2-te vermehrte und verbesserte Ausgabe mit einem W6rterbuche>. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34953	Basel,	[1847] <1839>	1
	3	Wallon <(H.)> : Histoire de l'esclavage dans l'Antiquite. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35358	Paris,	1847	
	4	Walckemaer <(G. A.)> : Histoire de la vie et des ouvrages de [Lafontaine] <La Fontaine>. 3-me Edit. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35458	Paris,	1824	
	5	Walz (Christian) : De Religione Romanorum antiquissima. Pars I	Tiibingen,	1847	
	4	Weiehert (M. Aug.) : Poetarum latinorum : Hostii, Laevii, C. Licinii Galvi, C. Helvii, Ginnae, G. Valgii, Rufi, Damitii Marsi aliorumque vitae et carminum reliquiae. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35163	Lipsiae,	1830	
	5	* * * : de Lucii Varii et Gassi Parmensis vita et carminibus. <Scripsit.> Sigiliul A.O.-B.A.R. II 35168 D	Grimae,	1836	
	6	* * * : Gommentationes duo de Imperatoris Gaesaris Augusti scriptis eorumque Reliquiis[125]. [in Voi. Poet. lat. Rel.] Legat cu cărţi A.O. - B.A.R. II 36675	Grimae.	1835-36	1

Nr.	Titlu	Loc	An	Vol.	
7	Weil (H.) et L. Benloew : Theorie generale de Faccentuation latine suivie de reeherehes sur les Inscriptions accentuees et d'un Examen des vues de Mr. Bopp sur Vhistoire de Taccent. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35305	Paris,	1855	1	
8	Welcker (F. G.): Der Epische Gyclus, oder die Homerische Dichter.	Bonn,	1835-49	2	
9	* * * : Die Griechische Tragoedie mit Riicksicht auf den Epischen Gyclus. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35234	Bonn,	1839<-1841>	3	
10	* * * : Kleine Schriften zur Griechischen Litteraturgeschichte[126]. I Band. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 45593	Bonn,	1844	1	
11	Welcker (F. G.) : Die Aeschylische Trilogie Prometheus und die Kabyrenweihe zu Lemnos, nebst Winken uber die Trilogie des Aeschylos uberhaupt. [in denselben Bande als :]	Darmstadt,	1824		
12	* * * : Nachtrag zu der Schrift uber die Aeschylische Tragoedie nebst einer Abhandlung iiber das Satyrspiel.	Frankfurt am M.,	1826	1	
13	* * * und Ritschl (F.): Rheinisches Museum [der] <fiir> Philologie. Neueste Folge. (Jahre 1841-45)	Frankfurt </Main>	1841-55	9	
14	Werlhof (A. C. E. von) : Handbuch der Griechischen Numismatik <mit besonderer Rucksicht auf deren Literatur> [in dens. B. als : Dummersan] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35378	Hanover,	1850	1	8c
15	Westermann (Dr. A.) : Geschichte der Beredsamkeit in Griechenland und Rom, nach den Quellen Bearbeitet. I. Theil: Ges. der Gr. Bereds. II Theil: Ges. der Roem. Bereds. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35175	Leipzig,	1833 <-1835>	2	
16	Wey (Francis): Histoire des Revolutions du Langage en France. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35173	Paris,	1848	1	
17	Wieland <(G. M.)>: Poetische Werke.	Paris,	1839	1	8gr
18	Wieseler (Fr.) : Theatergebäude und Denkmaeler des Buhnenwesens bei den Griechen und Romern. Mit 14 Kupfertafeln. Sigiliul şi parafa A.O. — B.A.R. III 34718	Gottingen,	1851	1	in folio.

81·

82·

Nr.	Titlu	Loc	An	Vol.
19	* * * : Denkmaeler der Alten Kunst nach der Auswahl und Anordnung von K. O. Muller, zweite Bearbeitung.	Gottingen,	1854	2
20	Wilkinson (Sir J. Garden) : A popular account of the ancient Egyptians revived and abridget from his larger Work. With 500 Woodcuts.	London,	1854	2
21	Wilkinson (W.) : Tableau historique, geographique et politique de la Moldavie et de la Valachie, traduit de l'anglais par M.	Paris,	1821	1
22	Winckelmann <(J.)> : Werke. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34732	Dresden,	1839	1
23	Wolff (A. L. B.) : Poetischer Hausschatz des Deutschen Volkes.	Leipzig,	1851	1
24	Wolff (Fried. Aug.) : Prolegomena ad Homerum sive de Operum Homericorum prisca et gemina forma variisque mutationibus et probabili ratione emendandi.	Hallae,	1795	1
25	Wolff (God. Aug. Bened.) : de Ganticis in Romanorum fabulis scenicis dissertatio[127]. [in Volum, de Romanorum theatro] Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36683	Hallae,	1825	1
26	* * * * de actibus et scenis apud Plautum et Terentium dissertationes duae[128]. [in eodem Volumini] Legat cu cărți A.O. — B.A.R. II 36685	Gubena,	1813-14	2
27	Wordsworth (Chr.) : Atheus and Attica, notes of a tour with maps and plâns. 3-th Edition revised.	London,	1855	1
28	Wuellner (Dr. Fr.) : de Terentii Varronis Atacini vita et scriptis commentatio[129]. [in Voi. Poetarum latinorum Reliquiae]. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36674	Monastfrii,	1829	1
29	Wolff (Ghrist. L. B.) : Institutiones Juris Naturae et Gentium.	Halac,	1750	1

[[continuă la f. 83r|j

82·

[130] Gonfucius A III pag. 1
Manou A III p.
Mahomet A III p.
Pauthier A III p.-p.-p.
Creutzer A III p.

Dubois de Jancigny A III p.—p.
Raymond (Xavier) A III p.
Colebro<o>ke (H. T.) A III p.
Bourgeat (Abbe J. B.) A III p.
Burnouf (Eugene) A III p.
Bopp (Franz) A III p.—p.—p.—p.
Eichhoff (Fr. G.) A III p.
Baudry (F.) A III p.
Chezy (A. L.) A III p.—p. —p.
Vyasa A III p.—p.—p.
Pavie (Th.) A III p.
Meier (Ernst) A III p.—p.
Volmiki A III p.
Burnouf (J. L.) A III p.
Galidasa A III p. —p.
Langlois (M. A.) A III p.
Wilson (M. H.) A III p.
Loiseleur des Longschamps A III p.
Leroux de Luicy A III p.

[[Continuă la f. 83ᵛ.]]

Lit era

1 Xenophon : Gyropaedia edidit et adnotavit Bornemann. — Memorabilia Socratis edid. et adn. R. Kuehner. Agri minoris Expeditio edid. et adn. idem. — Oeconomicus, Agesilaus, Hiero edid. et adnot. Breitenbach. — Gothae, 18 —51 4

2 Xenophanes: fragmenta [Vid. Aristoteles]

[[Continuă la f. 84ʳ.]]

Lancereau (Edouard) A III p.
Silvestre de Sacy A III p. —p.
Reynaud (J.) A III p.
Zoroastre A III p.
Anquetil du Perron A III p,
Layard (A. H.) A III p.-p.
Champollion-Figeac A III p.
Wilkinson (Sir J. Garden) A III p.
Uhlemann (Dr» Max) A III p.
Volney A III p.
Fellows (Charles) A III p.
Eichhorn A III p.
Heeren A III p.

84ʳ

Movers A III p.
Munk A III p.
Ewald A III p.
Gesenius A III p.
Leopold A III p.
Rosenmiiller A III p.
Herder A III p.
Davin A III p.

Litera Z

1 Zell (Karl) : Handbuch der Roemischen Epigraphik : Anleitung zur Kentniss der Roemischen Inschriften. — Heidelberg, 1852

2 „ Legum XII tabularum fragmenta. — Friburgae Brisg, 1825

3 Zevort; Dissertation sur la vie et les ouvrages d'Anaxagore ⁼). — Paris, 1843
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35265

4 Zoroastre (la Morale de), extrait du Zend-Avesta, traduit par d'Anquetil du Perron, publie<e> par Lefevre. — Paris, 1850

5 Zumpt (A. W.) : Commentationum Epigraphicorum ad Antiquitates Romanas pertinentium <volumen>. Voi. Primum. — Berolini, 1850
Sigiliul A.O.- B.A.R. II 34810 D

6 Zumpt (G. G.) : Lateinische Grammatik. — Berlin, 1850
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 14039 D

7 Zimmermann (Dr. W. F. A.) : Le Monde avânt la Greation de l'homme, ou le Berceau de l'univers, traduit de TAlternând par L. Hymans et L. Strens : 238 Gravures sur bois. — <Bruxelles-> Paris, 1857

85ʳ

Supplement â la lettre M

81 Mignet: Charles Quint, son abdication, son sejour et sa mort au Monastere de Justa. <3-me Edit.> — Paris, 1857
Sigiliul şi parafa A.O. — B.A.R. I 36138

82	Memoires (Bibliotheque des) relatifs â l'histoire de France pendant le 18 et le 19 siecle avec avant-propos et notes par M. Fr. Barriere. Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36139	Paris,	1857	15	18°
83	Mickiewicz (Adam): CEuvres poețiques completes, trad. par Chr. Ostrowski, 3-me Edition.	Paris,	1849	2	18°
84	Martens (B-ron Charles de): Causes celebres du droit des Gens.	Leipzig,	1827	2	8°
85	idem Nouvelles causes celebres du droit des Gens. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36243	<Paris— > Leipzig,	1843	2	8°
86	Mortreuil (J. A. B.) : Histoire du droit byzantin ou du droit romain dans l'Empire d'Orient.	Paris,	1853	3	8°
87	Malte-Brun (V. A. fils): Geographie complete de la France et de ses colonies, illustree. Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36671	Paris,	1857	1	8gr
88	Maury (L. F. Alfred): Histoire des Religions de la Grece antique.	Paris,	1857	2	8°
89	Marryot (Joseph): A history of pottery and porcelain medieval and modern. 2-d Edition. Sigiliul şi semnat A.O. — B.A.R. II 36414	London,	1857	1	8°
90	Martin (H.) : Jeanne d'Arc.	Paris,	1857		18
91	Michelet (J.) : l'Amour.	Paris,	1858		18°
92	Mommsen (Th.) : Die Romische Ghronologie bis [am] <auf> Caesar. Semnat A.O. - B.A.R. I 36153	Paris,	1858		

1548 volumes en Mars 1858

CATALOGUE DES LIVRES

[[Ms. rom. 5687 al B.A.R., f. I4^r-18^r]]

ur Fauriel <M.> [poesies provencales] <Histoire de la poesie provencale. Cours fait â la Faculte des lettres de Paris. Preface de Jules Mohl. Paris, 1846> — Voi. III, I, Ii
Sigiliu A.O. - B.A.R. II 34104
Vezi : Catalogul Bibliotecii lui Alexandru Odobescu F. 4.

Jolly <J.> [Mouvement intellectuel au XVI siecle]. <Histoire du mouvement intellectuel au XVI-e siecle et pendant la premiere pârtie du XVIIo — Voi. I, ÎL

Ampere, <J. — J.> Histoire litteraire de la France <avant le douzieme siecle Paris, 1839-1840> — Voi. II, III, 1
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31731
Vezi: Catalogul Bibliotecii lui Alexandru Odobescu A 21

Edgar Quinet, Merlin l'enchanteur — Voi. II, I

Hegel <W. F.> <La> Poetique <Precedee d'une preface, et suivie d'un examen critique. Extraits de Schiller, Goethe, Jean-Paul, etc. sur divers sujets relatifs â la poesie, par Ch. Benard, Paris, 1855> — Voi. I, II
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 19062 D
Vezi: Catalogul Bibliotecii lui Alexandru Odobescu H 65.

Nisard <Gh.> Le<s> gladiateur<s> de la republique des lettres [du XV-me au XVII-me siecle] <aux XV-e, XVI-e et XVII-e siecles.>

Fauriel <M.> Dante et <les> origine<s> de la langue <et de la litterature italiennes. Cours fait â la Faculte des lettres de Paris, Paris, 1854> — Voi. I, II
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34103
Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu F.5

Hegel <W. F.> <Vorlesungen liber die> Philosophie der Geschichte <Herausgegeben von D. Ed. Gans, IH-te Auflage besorgt von D. Karl Hegel, Berlin, 1848, (Werke - 9-ter Band).>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34109
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu H. 9

Cousin V. <Cours de l'xhistoire de la Philosophie <moderne. Deuxieme serie. Paris, 1847>
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31851
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu C. 32

Leijh A., Anatomie der Hausthiere

[Gervinus, Deutsche Dichtungen] <Gervinus, G. G. : Geschichte der Deutschen Dichtung. Vierte verbesserte Ausgabe Leipzig, 1853.> Voi. III, IV, V, I, II
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34120
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu G. 17.

Nisard <D.>, <Histoire de la> litterature francaise <Paris, 1844.> Voi. I, II, III
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36346
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu N. 9.

Arnould Ed. [Theorie et histoire iitt^raire.l <Essais et theorie d'histoire litteraire.>

Tastu M-me A., Litterature allemande

Nisard <Charles>, <Le> triumvirat litteraire au XVI-me siecle <Juste Lipse, Joseph Scaliger et Isaac Casaubon. Paris, 1852>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36276
Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu N. 20

Raynaud M., Les medecins <au temps> de Moliere.

Sismondi <J. C. L. Simonde de>, <De la> Litterature du Midi de l'Europe. Voi. III, IV, I, II

[St. Marc-Girardin, Litterature francaise au XVI-me siecle.] <Saint Marc-Girardin et Ph. Ghasles : Tableau de la litterature francaise au XVI-e siecle, Paris, 1829.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35472
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu S. 6

Edelstan du Merii, [La Fable] <Poesies inedites du moyen âge precedees d'une histoire de la fable esopique. Paris, 1854.>
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu E. 2

Macovei L, Slujba frontului artileriei pedestre <traducere din rusește de. . . . . Buc, 1852.>

14v Maury Alfred, Academie des Inscriptions et belîes lettres

Fournel V. [Theatre de l'Hotel de Bourgogne]. <Les contemporains de Moliere. Recueil de comedies, rares ou peu connues jouees de 1650 â 1680 avec l'histoire de chaque theâtre.>

Waddington, Ramus.

Renan Ernest, [Averrhus] <Averroes et l'averroisme.>

Noisette <L.>, Manuel <complet> du jardinier. Voi. I, II, III IV et supplement

Schiller <Fr.> Esthetique, traduc, franc,

Magne <J. A.> [Race bovine de France]. <l5tude des races bovines francaises et des moyens de les ameliorer.>

Courdaveaux <V.>, [Le] <Du> beau dans la nature et <dans> l'art.

Cousin V., [Mademoiselle de Longueville] -Madame de Longueville. Nouvelles etudes sur les femmes illustres et la societe du XVII-e siecle. Paris, 1853.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32085
Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu C. 41

Geruzez <E.>, Histoire de la litterature francaise <du moyen âge aux temps modernes. Paris, 1852.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34111
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu G. 15

Wey Francis, <Histoire des> revolutions du langage en France. <Paris, 1842.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35173
Vezi Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu W. 16

Thierry Amedee, Histoire d'Attila. Voi. II

Cousin V., [Le vrai, le beau, ie bien] <Du vrai, du beau et du bien. Paris, 1853>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32020
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu C. 40

Vaine, Essai sur La Fontaine.

Lorin <Theodore>, Vocabulaire <pour les ceuvres> de La Fontaine. . . . .<Paris, 1852.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 38776
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu L. 43 1 voi.

Rathery <E. J. B.>, Influence de 1*Italie [dans] <sur> les lettres francaises <depuis le XIII-e siecle jusqu'au regne de Louis XIV. Paris, 1853.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35245
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu R. 5

Blair <H.>, [Rh6torique et belles-lettres trad. franc, de Quenot] <Lecons de rethorique et de belles-lettres, traduites de l'anglais par J. P. Quenot, Paris, 1821.> Voi. I
Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu B. 96

Onesime le Roy, etudes sur lesmysteres, <monuments historiques et litteraires, la plupart inconnus, et sur divers manuscrits de Gerson.>

Jouffroy, Cours d'Esthetique. <Suivi de la these sur le sentiment du beau et de deux fragments inedits et precede d'une Preface par Ph. Damiron. Paris, 1845.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36201
Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu. I. J. 5

!5r Laschereaux, Vie de Moliere.

Rigauld <Hyppolite>, <Histoire de îa> Querelle des anciens et des modernes. <Paris, 1856.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35416
Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu R. 40

Maffei, Storia della letteratura Italiana. Voi.

[St. Marc Girardin, Litterature dramatique] <Saint-Marc Girardin : Cours de litterature dramatique ou de l'usage des passions dans le drame. IV-e edition. Paris, 1852-1855.> Voi.
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35927
Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu S. 4

[Remusat, Bacon] <Remusat, Charles de : Bacon, sa vie, son temps, sa philosophie et son influence jusqu'â nos jours. Il-e edition. Paris, 1858.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35385
Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu R. 36

[Roquefort, Poesies francaises aux XH-eme et XIII-eme siecle] <Roquefort-Flamericourt, B. de : De l'etat de la poesie francoise dans les X1l-e et XHI-e siecles. Paris, 1815.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35453

Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu R. 24
Soulie <Eud. >, Recherches sur Moliere <et sur sa familie. >
Hallam, Literature of Europe in XV—XVII cen. — Voi. I, III, II, IV

Ion Ionescu, Calendar pentru Cercul Cultivator
-Zenobios, Metrique en Grec moderne fVienne 1803)
Bazancourt <B. de>, <La> Campagne d'Italie <de 1859. Chroniquesdelaguerre. > — Voi. 1
Melchisedec, Manual<u> de liturgică <sau servirea de Dumnezeu a Bisericei ortodoxe. >
Tennecker, Jahrbuch fiir Pferdezucht (Weimar 1839)
Belaize, Elements de litterature.
Gautier l'Abbe (histoire ancienne)
idem Mauvaise education
idem Ghronologie
idem Moyen âge
idem Geographie
Boisard, Manuel de la bonne Compagnie.
Gavlikosky, Guide de la danse
Voinescu Ion, Reglement ostacescu, [Cavalerie] <De slujba cavalerii.>
15V Niculescu, Frontul de Cavalerie
[Le Clerc, Rhetorique] <Le Clerc, Jos. Vict. : Nouvelle rhetorique extraite des meilleurs ecrivains anciens et modernes suive d'observations sur les matieres de composition dans les classes de rhetorique. XI-e edition. Paris 1850. >
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35782
Vezi Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu L. 24
Vincent, Musique des anciens
[Montalembert, Moines d'occident] <Montalembert, le Comte de : Les moines d'occident depuis Saint Benoît jusqu'â Saint Bernard. > — Voi. I, II
[Le Musee de Versailles] <Burette, Theodose : Musee de Versailles. Avec un texte historique. Paris, 1844. >
Sigiliul A.O. - B.A.R. III 31602
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu B. 89
Ghants et Chansons populaires de la France
Grandville, Fleurs animees — Voi. I
Poetarum latinorum reliquiae
Naevius ed. Vahlen
L. Attius ed. God Hermann
Caesar Augustus ed. Weichert
Cassius Parmensis ed. Weichert — 1 voi.
Mannilius ed. Fr. Jacob
([Pindarus ed. Boeckh.] <Pindari Carmina quae supersunt cum deperditorum fragmentis selectis ex recensione Boeckihii commentario perfetuo illustravit Ludolphus Dissenius. Editio Altera auctior et emendatior curavit F. G. Schneidewin Sect. I—II. Gothae, 1843-1847.> — Voi. I, II, avec III
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 35210
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu P. 27
Hammer <de>, Histoire de l'empire ottoman. [trad. franc. Dochez] <depuis son origine jusqu'â nos jours. Traduite de l'allemand sur la Il-e edition par Dochez. Paris, 1844. > — Voi. II, I

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 33162
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu H. 56
Michaud, Histoire des croisades. <Septieme edition augmentee d'un appendice par Huillard Breholles. Paris, 1849. > — Voi. I. IV
Sigiliul 1.0. - B.A.R. II 36398
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu M. 27
Balbi <Adrien>, Abrege de geographie. <III-e edition revue et augmentee, Paris 1850. >
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 31644
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu B. 4
Redoute, Les Roses. — Voi. I,
Larcher <L. J.>, La femme <jugee par les ecrivains des deux sexes. Paris, 1853. >
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu L. 72.
Sirtema de Grovestins, [La Russie et l'Europe en 1859] <La Russie ramenee â l'ordre et l'Europe en 1857. Paris — La Haye, 1858.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34049
01guerdovi<t>ch, <Les> Questions du jour <en Russie. Paris, 1858. > — 1 voi.
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34050
16r Vincent <J. L.>, Histoire abregee de l'Empire Ottoman <composee jusqu'au regne d'Ibrahim inclusivement, d'apres la Grande Histoire de Dr. Hammer. > — Voi. I
Guizot, Histoire de la civilisation en Europe <depuis la chute de l'empire romain jusqu'â la revolution francaise. >
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu G. 38
Godard <L.>, Petersbourg et Moscou. <Souvenirs du Gouronnement d'un Tsar. >
Sisbolul pravoslavnic şi despre uniţi şi actele Greceşti şi Româneşti (Bucureşti, 1829)
Ulysse de Marsillac, Lecons de litterature. <Bucharest — Paris, 1859. >
Nicodin Greceanu, învăţături chreştineşti telmăcite româneşte
Prescurtarea historiei universală tradusă de Grigore Igumenul St. Ion — Tomu I
Guinot <Eugene>, L'ete â Bade. <lllustre par Tony Johannot, Eug. Lami, Francais et Jaquemot, Il-e edition Paris. >
Semnat A.O. - B.A.R. 33187
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu G. 60
Lasaulx <Ernst von>, Studien des classischen Alterthum<s >. <Akademische Abhandlungen. Regensburg, 1854. >
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36721
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu L. 17
La Sainte Bible, Trad. franc, de Le Maistre de Sacy
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu B. 12
Lulaker, Reallexicon.
Manual de pravilă bissericească.
Melchisedec <Arch.>, Theologia pastorală.
Voinescu Ion C<K>urs<u> elementar<u> de Istoria Artei Militare <Ekstras din franţozeşte şi predat in Scoală. >
Collecţia de Offisuri Domnesci din Moldova 1834-1848
Conferinţele din Paris <Traktatu de Pace impreună cu Protocoalele precum şi Traktatele înkeiate de România şi Moldova cu Înalta-Poartă. >

Champfleury, <Histoire de> la caricature antique.
16^ La Fontaine, Fables. <Edition illustree, precedee d'une notice historique par le baron Walckenaer.>
Iones de Mediolano, Schola Salernitana (Botterdam, 1662)
Hoemopatische Vetteriner
[Bazin, Vie de Molierel <Bazin, A. : Notes historiques sur Ia vie de Moliere. Il-e edition. Paris 1851.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31837
Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu B. 13
Joanne <Ad.> et <A.> Le Pileur, Les bains d'Europe. <Guide descriptif el medical>.
Bassanville G-tesse <de>, Le Musee d'un jeune amateur. <Souvenir des peintres de toutes les ecoles. Illustre par Louis Lassalle.>
fWitt et Guizot, Washington] <Witt, Gornelis de : Histoire de Washington et de la formation de la Republique des Etats-Unis. Precedee d'une etude historique sur Washington par M. Guizot. Paris, 1855.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 35930
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu G. 47
[Theocrite, Notes de Reiske] 'Theocriti reliquiae utroque sermone cum scholiis graecis et commentariis integris Henrici Stephani, Iosephi Scaligeri et Isaci Casauboni. Curavit... addidit Io. Iacobus Reiske. Viennae et Lipsiae, 1766.>
Berquin, CEuvres <completes. Nouvelle edition.>
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu B. 92
Nifon<u> Bălăşescu, Isagojică <sau introducere în Cărțile Sfintei Scripturi ale Vechiului şi Noului Testamentu.>
[Melidon, Scoalile în Moldova la 1862] <Melidon, Gheorghe Radu : Reiațiune statistică de starea scoleloru în Moldova. Iaşi, 1862.>
[I. Maiorescu, idem în Valachia 1860] <Maiorescu, I: Starea instrucțiunei publice în România-de-sus la finitulu annului scolasticu 1859—1860.> 1 voi.
Les etoiles du Monde
M*** Histoire de Gustave Adolphe
Guizot, L'amour dans le mariage, <etude historique.>
Callot, Les mendiants (XXVI eaux fortes)
Gh. Nodier, Contes. <Eaux-fortes par Tony Johannot. Paris.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36774
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu N. 12
Sc<h>legel A. G., Beaux arts et litterature
D'Aguesseau, CEuvres choisies <precedees d'une notice sur sa vie. Paris, 1850.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 43576 D
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu A 10
Conisky. Histoire de la petite Russie (en russe)
Imitation de J. G. trad. franc, de l'abbe Dassance
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu I.— J. 16
i7r Elisabeth Miiller, Plaisir et Savoir <huit jours au Musee de Versailles.>
De la Motraye, Voyages. Voi. III
Pausaniae, Descriptio graeciae ed. <Recognovit et praefatus est Ludovicus Dindorfius.>
Hallam <Henry>, L'Europe au Moyen Age [(trad. franc.)] <III-e edition. Trad. par Borghers et Dudouit, Bruxelles et Liege, 1838.> Voi. I. II

Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34057
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu H. 67
Deguin, [Physique] <cours elementaire de physique, â l'usage deslycees... VH-e edition, Paris, 1850.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 32036
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu D 4
Thiers <A.> [Consulat et Empire] <Histoire du consulat et de l'empire faisant suite â l'Histoire de la revolution francaise.> Voi.
[Legendre, Geometrie] <Legendre, A. M.: Elements de geometrie avec des notes. X1V-e edition. Paris, 1843.>
Sigiliul şi semnat A.O. - B.A.R. II 36266
De la Barre Duparcq, <E.>, Histoire de <l'artde> la Guerre avânt l'usage de la poudre.
Mânu G., Arithmetiqua şi Algebra <cullesă şi prelucrată pentru scolele publice din România[132]. Paris, 1863.>
B.A.R. - II 36355
[Dion Ghrysostome Grec-latin (Paris 1604)] <Dionis Chrysostomi Orationes LXXX Cum vetustis Codd. mss. reg. bibliothecae,... auctae Photii excerptis, Synesiiq. censura illustratae. Ex interpretatione Thoma Nasiorgi, accurate recognita, emendata Frd. Morelli. Cum Is. Casauboni Diatriba, & eiusdem Morelli Scholiis. Accessit Rerum Verborum Index locupîetissimus. Lutetiae 1604.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. III 32892
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu D. 23
Herren, Manuel historique [de l'Europe] <du systeme politique des etats de l'Europe et de leurs colonies, depuis la decouverte des deux îndes. Trad. de l'allemand sur la III-e edition. Paris, 1841.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 34079.
Vezi : Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu H. 8.
[Phaedri, Fabulae. Oxfort] <Phaedri Fabulae Aesopiae selectae. In usum scholarum Oxonii, 1849.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34617.
[Ovide. Edition Amar] <Publii Ovidii Nasonis Opera recognovit, et argumentis distinxit J. A. Amar. Parisiis, 1822.> Voi.
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 36061 III,
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu O. 15
[Berlin und Potsdam Album] <Liitke und Fritz Mayer: Album von Berlin und Potsdam in zweiunddreissig Original-Ansichten nach der Natur gezeichnet und lithographiert. Rechtmässige Original-Ausgabe. Berlin.>
Semnat A.O. - B.A.R. St. A.G. III 164.
Almanach de Gotha 1867.
Storch, Annus medicus II.
Wien Album Kleiner.
Grieben <Th.>, Guide <illustre> du voyageur en Allemagne.
Prag-Dresdner Album.
Kayser <Ch. Got.>, Deutsche Biicher Kunde <Biicherkunde> [1750—1823] <oder Alphabetisches Verzeichnis der von 1750 bis Ende 1823 erscheinen Biicher, welche in Deutschland... mit einer Vorrede von F.A. Ebert. Leipzig, 1825.> Voi

17 v Dictionnaire Francais-Anglais. Aruncat în apele Mânecii.
Aischylos Werke, [iibersetz. von Droysen] <ubersetzt von Joh. Gust. Droysen, H-te Auflage, Berlin, 1842.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 31925.
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu A. 7.
Byron Lord. trad. franc?, de B. Laroche. Voi. II
Horace, Trad. franc. Patin. Voi. II
Vezi Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu H. 46.
Moreau de Ionnis, Premiers habitants de la France. Voi.
Idem, Statistique de l'industrie en France.
Horace, [Trad. franc. Collet.] CEuvres. Traduction nouvelle par Ferdinand Collet. Paris, 1845.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 34571.
Eschyle, Theâtre, [trad. franc. Pierron] <Traduction nouvelle par Alexis Pierron. IV-e edition. Paris, 1851.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. I 47161.
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu A. 6.
Beranger <P. J. de> CEuvres completes. Paris, 1856.> Voi. I
Sigiliul şi parafa A.O. — B.A.R. II 31627.
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu B. 75.
Galahoff Chrestau mathie russe (en russe). Voi. 3 et 4 reunis
[Malte-Brun, Geographie de la France] <Malte-Brun fils, V.-A. : Geographie complete de la France et de ses colonies. Paris, 1857.>
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 36671.
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu suppl M. 87.
[Facciolati], Totius latinitatis lexicon. <Consilio et cura Jacobi Facciolati opera et studio Aegidii Forcellini. Secundum tertiam editionem, cujus curam gessit Josephus Furlanetto, correctum et auctum labore variorum. Editio in Germania prima. Lipsiae — Londini, 1839.> Voi. I, II
Sigiliul A.O. - B.AR. III 32894.
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu F. 2.
[Scriptores historiae romanae] <Scriptorum rei rusticae veterum latinorum, Tomus primus. M. Porcium Catonem et M. Terent. Varronem; Tomus secundus : L. Iunium Moderatum Columellam. Tomus tertius : Palladii Rutilii Tauri Aemiliani. Edit. Io. Gottlob Schneider. Lipsiae. 1794—1795.> Voi. I, II, III
Sigiliul A.O.-B.A.R. II 35410.
Vezi: Catalogul Bibliotecii Alexandru Odobescu S. 31.
Atlas du voyage d'Anacharsis.
Galerie flamande et hollandaise.
[Momsen] <Mommsen, Theodorus>, Inscriptiones regni neapolitani. <latinae. Edidit Lipsiae, 1852.>
Parafa A.O. - B.A.R. IV 32641.
Armangaud, Galeries publiques de Rome.
Chateaubriand <V-te de>, Atala, [illustre par Dore] <Avec les dessins de Gustave Dore. Paris, 1863>.
i^r Dante <Aligheri>, l'Enfer [illustre par Dore] <Avec les dessins de Gustave Dore. Trad. francaise de Pier-Angelo Fiorentino accompagnee du texte italien. Paris, 1861.>.

CÂRTI DONATE DE ALEXANDRU ODOBESCU

o) SOCIETĂȚII ACADEMICE ROMÂNE[133]

[[Extras din *Analele Societății Academice Române* Secțiunea I, Buc., 10 (1877), p. 166-167, nr. 62-69]]

F. Berhardy, Paralipomena Syntaxis Graecae. Kaelis, 1862, 1 voi.
[S] <P. G.> Thorsen, De Danske Runemi<n>desmaerker, Kjobenhavn, 1864, 1 voi.
Parafa A.O. - B.A.R. 111.
Hammer <J. de>, Memoire <Academique> sur le Culte <solaire> de Mit<h>ra. <Caen et> Paris, 1833, 1 voi.
Dr. Andresen <K. G.>, Register zu I. Grimms Deutscher Grammatik. Gottingen, 1865, 1 voi.
Burguy <G. F.>, Grammaire de la langue d'oîl <ou grammaire des dialectes francais aux XII et XIII siecles suivie d'un glossaire.> Berlin, 1853<-1854> 2 voi.
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 347826.
Ch. Nisard, Curiosites de TEtimologie francaise <-avec l'explication de quelques proverbes et dictons populaires.> Paris, 1863, 1 voi.
Rainouardj Grammaire comparee des langues de l'Europe Latine. Paris, 1821, 1 voi.
Cheval<l>et <B-ron J.B.A. Allain d'Abel de>, Origine et formation de la langue francaise. Paris 1853-7, 2 voi.
Sigiliul A.O. - B.A.R. II 347850.

[[în *Anale* lista continuă pînă la nr. 117 cu lucrări donate de Al. consemnate într-o listă păstrată în Arhiva Academiei, Dosar 1877/A, 1, f. 45 reproducem mai jos.]]

LISTA DE OPERELE DĂRUITE SOCIETĂȚII ACADEMICE ROMÂNE DE D-L A. ODOBESCU

1. *W. Froehner,* La colonne Trajane, d'apres le surmouîage execute â Rome en 1861 — 1862, reproduite et photolithographiee par G. Arosa (220 stampe cu textu explicativii).
   Paris, 1872-1874 (Exemplarul No 80)
   4 voi. in folio mare nelegate
2. *Pietro-Santi Bartoli,* Colonna Traiana, nuovamente disegnata et intagliata, con Fesposizione latina d'Alfonso Ciaccone, compendiata nella vulgare lingua da *Giov. Piet. Bellori.*
   Roma (editore G. G. de Rossi) — (126 stampe gravate)
   1 voi. in folio oblungu legații
3. *Raphaelis Fabretti,* de Columna Traianis syntagma; accesserunt explicatio veteris tabuîae anaglyphae Homeri Iliadem etc. continentis et emissarii Lacus Fucini descriptio.
   Romae, 1683
   1 voi. in folio mieu legătura vechia
4. *Alfonso Ciaccone,* Historia utriusque belii Dacici, a Traiano Caesare gesti ex simulachris quae in Columna eiusdem Romae visuntur coîlecta.
   Romae, 1576 (însocită cu 135 stampe gravate de pre Columnă, de *Muziano)*
   1 voi. in folio micii legătură vechia
   Parafa A.O. - B.A.R. III 375803.
5. *Andreas Morell,* Columna Traiana exhibens historiam utriusque belii Dacici... ab A. Morellio adentate delincata et in aere incisa, nova descriptione et observationibus, iliustrata, cura et studio *Ant. Franc. Gorii.* Accedunt dissertationes A. Rubenii, I. Harduini et I. Tristani de Achate Tiberiano et de Gemma Augustea, cum eorandem reprensentationibus.
   Amstelodami, 1732
   1 voi. in folio legații
6. *Antonio Bosio,* Roma sotterranea, opera postuma, nella quale si tratta de' sacri cimiteri di Roma, etc. .. . compita, disposta e acerescÍuta dai. P. G. Severani.
   Roma, 1650 (cu gravuri în textu)
   1 voi. in 4° micii legătura vechia
7. *Pietro-Santi Bartoli,* Admiranda romanorum antiquitatum ac veteris sculpturae vestigia anaglyphico opere elaborata, ex marmoreis exemplaribus quae Romae adhunc exstant. . . a P.S.B. delincata incisa, in quibus plurima ... notis I. P. Bellorii iliustrata .. . edita a Iacobo de Rubeis.
   Romae, 1693 (84 stampe chalcografice)
   1 voi. in folio oblung legații
8. *Pietro Santi Bartoli,* Gli antichi sepolcri, ovvero Mausolei romani et etruschi, trovati in Roma et in altri luoghi celebri raecolti, disegnati et intagliati.
   Roma, 1697 (114 stampe chalcografice)
   1 voi. in folio micii legătură vechia
   Parafa A.O. - B.A.R. III 377474
9. *Ioannes Cimapini,* De sacris oedificiis a Constantino Magno constructis synopsis historica.
   Romae, 1693 (cu X X X V stampe)
   1 voi. folio micii legătură vechia
   Parafa A.O. - B.A.R. III 418519

3. *Ioannes Cimapini,* Vetera Monumenta, in quibus praecipue musiva opera sacrarum profanarumque oedium structura, ac nonnuli antiqui ritus, dissertationibus iconibusque illustrantur.

Romae, 1690-1699
2 voi. folio micii legătura vechia
Parafa A.O. - B.A.R. III 347826

11. P. *M. Paciaudi,* Monumenta peloponnesia, commentariis explicata
   Romae, 1761
   2 voi. folio micii legate
12. *D. Bernard de Montfaucon,* Palaeographia graeca, sive de ortu et progressu litterarum g
   corum et de variis omnium saeculorum scriptione graeca generibus etc. ...
   Parisiis, 1708
   1 voi. folio legătura vechia.
13. *Filippo Buonarotti,* Osservazioni sopra alcuni frammenti di vasi antichi di vetro o
   di figure, trovati ne' cimiteri di Roma ... osservazioni sopra tredittici antichi d'av
   (cu 35 stampe)
   Firenze, 1716
   1 voi. in 4° legătura vechia
   Parafa A.O. - B.A.R. II 381118
14. *Ioan<n>is Macarii,* Abraxas, sive Apistopistus et... et *Chifletianorum* series dissertatio
   historiarum et antiquitatum pertinentium XIII
   Antwerpiae, 1628-1657
   1 voi. in 4° legătura vechia
15 *Danielis de Nesscl* Breviarium et supplementum commentariorum Lambecianorum,
   Catalogus aut recensio specialis codicum manuscriptorum graecorum, nec non lingua
   orientalium August. Bibliothecae Gaesar. Vindobonensis.
   Vindobonae, 1690
   1 voi. in folio mic legătura vechia
16 *Ant Franc. Gori,* Thesaurus veterum diptychorum consularium et ecclesiasticorum,
   eiusdem auctoris cum aliorum lucubrationibus illustratus ac in tres tomus div
   Opus posthumum accessere *Io. Bapt. Passeri* additamenta.
   Florentiae, 1759
   3 voi. in folio legătura vechia
   Parafa A.O. - B.A.R. IV 122767
17. *Ioanis Seiuert,* Inscriptiones monumentorum Romanorum in Dacia mediterranea.
   Viennae, 1773.
   1 voi. în 4 legații
   Parafa A.O. - B.A.R. II 375709
18. *Blasii Caryophili,* de antiquis marmoribus opusculum.
   Paschalis Caryophili, de thermis Herculanis nuper in Dacia detectis dissertatio episto
   Edit. III-a <(2 fasc.)>
   Trajecti ad Rhenum, 1743
   1 voi. în 4 legații
   Parafa A.O. - B.A.R. II 381315 - II 381317
19. *Anastasii Bibliothecarii.* Historia ecclesiastica et de vitis Pontificum.
   Parisiis (Edit. adnot. e typogr. Regia), 1649
   1 voi. in folio legătura vechia

2· 20. *Martin Crusius.* Turco-Graeciae libri octo, quibus Graecorum status sub imperio turci
   luculenter describitur.
   Basileae, 1584
   1 voi. fol. micii cartonat cu pergmt.
   Parafa A.O. - B.A.R. III 95063

21. ***B. O. Brdndsted.*** Den Ficoroniske Cista beskriven og forkleired.
Kjobenhavn, 1847
1 voi, folio mare legații

22. ***Emil Braun.*** Die Ficoronische Ciste des Collegio romano, in treuen Nachbildungen herausgegeben.
Leipzig, 1848
1 voi. folio mare oblung legatu

23. ***Francesco de' Ficoroni.*** Le maschere sceniche e le figure comiche d'antichi Romani descritte brevemente.
Roma, 1736 (84 stampe)
1 voi. in 4° micii legatu

24. ***Baron de Spanheim.*** Les Cesars de l'Empereur Julien, traduits du grec, avec des remarques et des preuves, enrichies de plus de 300 medailles et autres monuments anciens, graves par Bernard Picart le Romain.
Amsterdam, 1728
1 voi. în 4° legătură veche

25. ***Prime Demetrius Cantimir.*** Histoire de l'Empire Ottoman traduite en francais par M. de Joncquieres.
Paris, 1743/2 tomes en
1 voi. în 4° legătura vechia

26. ***Baron von Hohenhausen.*** Die Alterthumer Daciens in dem heutigen Siebenbiïrgen, aus den Zeiten als dieses schone Land die Romer regierten.
Wien, 1775
1 voi. în 4° legatu
Parafa A.O. - B.A.R. III 141685

27. ***Joseph Arneth.*** Archeologische Analecten aus Siebenbiïrgen, Croatien, Spanien, Portugal etc. Mit einem Atlas von XX Tafeln.
Wien, 1851
1 voi. 4° oblung legatu
Parafa A.O. - B.A.R. St. AG III 478

28. ***G. Marchi e P. Tessieri.*** L'aes grave del Museo Kircheriano, ovvero le monete primitive de* popoli deirItalia media, ordinate e descritte; aggiuntovi un raggionamento per tentarne Tillustrazione.
Roma, 1839
2 voi. în 4° legate
Parafa A.O. - B.A.R. 1090

29. ***Laurentius Pignoria.*** Mensa Isiaca, qua sacrorum apud Aegyptios ratio et simulacra subiectis tabulis oencis simul exhibantur et explicantur; accessit eiusdem authoris de Magna Deum Matre discursus, nec non /. ***P. Tomasini*** mănos aenea et de vita L. Pignorii dissertata.
Amstelodami, 1669
1 voi. în 4° micu legătura vechia

30. ***(Iac. Ferd. Miller,*** de Brasso) Cimeliotheca Musei Nationalis Hungarici, sive Catalogus historico-criticus antiquitatum, raritatum et pretiosorum cum Bibliotheca antiquaria et numalia eiusdem Instituti.
Budae, 1825
1 voi. în 4° legatu.

31. J. ***J. Chifleti*** Anastasis Ghilderici, I, Francorum regis, sive thesaurus sepulchralis Tornaci Nerviorum efforus et commentario illustrata.
Antverpiae, 1655

1 voi. în 4° mic legătura vechia
Parafa A.O. - B.A.R. II 378530

32. ***A. von Kubinyi.*** Szekszârder Alterthumer.
Pesth, 1857
1 voi. în 4° legatu
Parafa A.O. - B.A.R. 1092

33. ***loannis Meursii.*** Atticarum lectionum libri VI, in quibus antiquitates plurimae primum in luce erutae, proferuntur.
Lugduni Batavorum (offie. Elzeviriana), 1627
1 voi. în 4° micii legătura vechea

34. ***Gisbert Cuper.*** Apotheosis vel Consecratio Homeri, sive lapis antiquissimus in quo H consecratio sculpta est commentario illustratus; accedunt explicatio gemmae Augu etc.
Amstelodami, 1683
1 voi. 4° micu legătură vechia
Vezi: Catalogul Bibliotecii lui Alexandru Odobescu G 45

35. ***Kemeny Ianos.*** Erdelyi fejedelem oneletirasa. Kiadta Szalay Lâszlo.
Pest, 1856
1 voi. în 8° legatu

36. ***Thomas Hyde.*** Veterum Persarum, et Parthorum et Medorum religionis historia. secunda.
Oxonii, 1760.
1 voi. în 4° legatu
Parafa A.O. - B.A.R. I 375859

37. ***A. Fr. Frisi.*** Memorie storiche di Monza e sua corte, raccolta ed esaminata. Opera in tre volumi, ed ornată di tavole incise in ramo.
Milano, 1794
3 voi. în 4° legate
Parafa A.O. - B.A.R. II 348004

38. Scripta historica Islandorum de rebus gestis veteram Bore latine reddita et apparatu critico instructa, curante Societate Regia Antiqua Septentrionalium : Voi. I, II, III: Historiae Olavi Tryggvii filii. — Voi. IV, V : Hi regis Olavi Sancti. — Voi. VI: Historiae regum Magni Boni, Haraldi Severi et f eius.
Hafniae, 1828-1835
6 voi. în 8° legate

39. ***Brosset,*** Rapports sur un voyage areheologique dans la Georgie et dans l'Armenie, en 1847—1848, avec un atlas de planches.
St. Petersbourg, 1849.
2 voi. în 8° (atlasul oblung) legate

40. ***Raffet.*** Voyage dans la Russie Meridionale et dans la Crimee par la Hongrie, la V et la Moldavie, execute en 1837, sous la direction de M. Anatole de Demidof de 100 planches executees d'apres nature et lithographiees par ...
Paris, 1848
1 voi. în fol. legatu
Parafa A.O. - B.A.R. St. A.G. V. 321

41. ***Michel Bouquet,*** Album valaque. Vues et costumes pittoresques de la Valachie» d'apres nature et lithographies par E. Ciceri, Ferragio et...
Paris, 1843 (XII stampe)
1 voi. în fol. legatu

42. ***Chardin.*** Voyages du Ghevalier ... en Perse et autres lieux de I'Orient, enrichis d'un grand nombre de belles gravures en taille-douce, representant les antiquites et les choses remarquables du pays. Nouvelle Edition ... par L. Langles.
Paris, 1811 ... texte 10 voi. în 8° nelegate
atlas 1 voi. în folio legații

43. ***Ios. von Hammer.*** Gonstantinopolis und der Bosporos, ortlich und geschichtlich beschrieben mit 120 griechischen, lateinischen, arabischen, persischen und turkischen Inschriften, mit Plane der Stadt Constantinopol und einer Karte des Bosporos[134].
Pesth, 1822
2 voi. în 8° nelegate

44. ***/. F. Massmann.*** Libellus aurarius sive Tabulae ceratae et antiquissimae et unicae romanae in fodina aurăria apud Abrudbanyam, oppidulum Transylvanum nuper repertae, quod nune primus enuclavit, depinxit edidit.
Lipsiae 1840
1 voi. în 4° legații

45. ***Jos. Arneih.*** Zwolf romische Milităr-Dipîome beschrieben und auf Stein gezeichnet <von Albert Camesina>.
Wien, 1843
1 voi. în 4° legații

45. NB. La sc6rțele acestui volumu sunt annexate 2 făscore anume :

46. ***/. Aschbach.*** Ober die romischen Milităr-Stationen in Ufer. Noricum, zwischen Lauriacum und Vindobona, nebst einer Untersuchung iiber die Lage der norischen Stadt Faviana.
Wien, 1860 în 8° cartonat 1 fascora

47. ***Ed. von Sacken.*** Ober die neuesten Funde zu Garnuntum besonders liber die Reste eines Mithraeums und ein Militar Diplom von Kaiser Trajan.
Wien 1853 în 8° cartonat 1 fascora

48. ***Lud. Ant. Minatori.*** Novus thesaurus veterum Inscriptiorum in proecipius eorundem collectionibus haetenus praetermissorum.
Mediolani, 1739. Tom. I et II (NB. Tom. III lipsesce)
2 voi. în folio legătura vechea

48 opere diferite. Cu totul șaptezeci și patru volume

b) ŞCOLII NORMALE SUPERIOARE

[[Extras din P. Preca, ***Contribuțiuni la reconstituirea bibliotecii lui Alexandru Odobescu*** m în ***Gazeta cărților,*** Buc, 11 (1941-1942), nr. 7-8 și 9-12]].

1. Antonescu (Teohari), Cultul Cabirilor în Dacia[2]).
Bucuresci, A. Degenmann, 1889, 260 pag. + XII tabele litografice, 23,5 X 15.

2) Cu dedicația autorului către Odobescu.

2. Bengesco (Georges), Notice Bibliographique sur les principaux Ecrits de Voltaire ainsi que sur ceux qui lui ontete attribues. — Paris, A. Quantin, 1882, 114 pag. 23,5 x 14,5.
3. Bengesco (Georges), Voltaire, Bibliographie de[s] ses ceuvres (Tome premier).
Paris, Rauveyre et G. Blond, 1882, 494 pag. 21 x 13.
4. Bengesco (Georges), Bibliographie Franco-Roumaine du X1X-e siecle (Tome premier).
Bruxelles, Paul Lacomblez, 1895, 218 pag. 23,5 x 16.

5. Bielz (E. A.), Handbuch der Landeskunde Siebenburgens[3]). Hermannstadt, 1857
pag. + 1 hartă, 22 X 13,5.

3) Cu autograful lui Odobescu

6. Boppe (Auguste), La Mission de TAdjutant-Gomandant Meriage â Widin (1807—
Paris. F. Alean, 1886, 35 pag., 24,5 x 16. (Extrait des Annales de I'Ecole libr
Sciences Politiques no. du 15 Avril 1886).
7. Brandza (Doctorul D.), Prodromul Florei Române sau enumerațiunea plantelor pînă
cunoscute în Moldova și Valachia, —
București, Tip. Academiei Române, 1879. 128 pag., 25 x 16.
8. Brucke (Dr. Ernest), Les Gouleurs au point de vue physique, physiologique, art
et industriei.
Paris, J. B. Bailliere et Fiĺs, f. an. 344 pag. -f 46 figuri, 17,5 x 11
9. Charpentier (J. P.), Les Ecrivains Latins de l'Empire.
Paris, L. Hachette et Co. 1859. 418 pag., 17,5 x 10,5.
10. Dhalloy (J. D'Omadius), Manuel pratique d'Ethnographie ou description des Races hur
Ed. V-a.
Paris, E. Lacroix, 1864, pag. 127, 17 x 10,5
11. Dindorfii (Ludovici), Diodori, Bibliotheca Historica. Voi. 1—2—3—4.
Lipsiae, B. G. Teubner, 1866—67 pag. 453 + CXXVIII; 532 + LXIX; 6
LXXXIV; 407 + XLVIII. 17 x 11
12. Dindorfii (Guilielmi), Sophoclis Tragoediae. Ed. V-a.
Lipsiae, B. G. Teubneri, 1879, pag. 381, în 18 x 11.
13. Dubois (M. Marcel), Notions elementaires de Geographie Generale.
Paris, G. Masson, 1884. 196 pag. 18,5 x 11,5.
14. L'Orestie. Trilogie tragique d'Eschyle. Traduite en vers par Paul Mesnard °) —
Paris, Hachette et Gie., 1863, 304 pag., 22 x 14.

5) <lipsă trimiterea>

15. Figuier (Louis), Les Races Humaines. (Illustre de 270 Gravures dessinees sur bo
chromolithographies). Ed. V-a.
Paris, Hachette et Gie., 1885, 620 pag. 23,5 x 16,5.
16. Gali (Hermann), Charikles. Bilder Altgriechischer Sitte, zur genaueren Kennt
Griechischen Privatlebens entworfen von Wilhelm Adolph Becker, neu bearbei
Hermann Gali. Band 1, 2, 3.
Berlin, S. Calvary et Comp., 1877—78. 328 -f 379 + 425 pag., 18 x 12.
17. Hug (Arnoldus), Xenophontis. Institutio Cyri. Editio Maior.
Lipsiae, B. G. Teubneri, 1883, 260 pag. 17 x 11.
18. Huschke (Ph. Eduardi), Imp. Justiniani, Institutionum Libri quatuor.
Lipsiae, B. G. Teubneri, 1868, 264 pag., 17 x 11
19. Isambert (M.) ANEKDOTA ou Histoire secrete de Justinien traduite de Procope.
graphie du V1-e Siecle et revision de la numismatique d'apres <le> livre de Ju
Paris, Firmin Didot, — Freres — Fr. Klincksieck, 1856, 967 pag. 21 X 13.
20. Kallenberg (H.), Herodoti Historiarum. Libri IX. Voi. I—II.
Lipsiae, B. G. Teubneri, 1875, XLII + 403; XLVII + 421 pag. 17 x 11
21. Lebegue (F. Albert), Recherches sur Delos.
Paris, S. Thorin, 1876, 339 pag. + 1 hartă + 2 planșe.

22. Levasseur (E.), La France (avec ses Golonies). Geographie et Statistique. Ed. III-a.
Paris, Gh. Delagraire et Gie., 1873, 450 pag., 17,5 X 11.

23. Menliu (I.), Cursu elementaru de literatură. (Noțiuni de logică, stilistică, retorică) [4]).
Bucuresci, Tip. Academiei Române, 1881, 468 (100) pag. 19,5 X 12,5.

4) <trimiterea lipsă>

24. (Euvres completes de Montesquieu avec des notes de Dupin, Crevier, Voltaire, Mably, Servan, La Harpe, etc, etc.
Paris, Firmin-Didot Freres, 1838, 770 pag., 25,5 X 17.

25. Muellenhoffius (Karolus), Germania antiqua. Cornelii Taciți Libellum.
Berolini. Weidmannos, 1873, 170 pag., 17,5 x 11,5.

26. Nisard (M.), Suetone les ecrivains de l'histoire Auguste, Eutrope-Sextus Rufus, avec la traduction en francais.
Paris, Firmin-Didot et Cie., 1876, 907 pag. 25,5 X 17.

27. Nisard (M.), Stace, Marțial, Manilius, Lucilius Junior, Rutilius, Gratius, Tobircus, Nămesianus et Qalpurnius. (CEuvres completes).
Paris, Firmin-Didot et Cie., 1877, 836 pag., 25,5 x 17.

28. Nisard (M.), Collection des auteurs latins, avec la traduction en francais (Ausone, Sidoine, Apollinaire, Fortunat).
Paris, Firmin-Didot et Cie., 1887, 295 pag. 26 x 17.

29. Notice sur la Roumanie. Principalement au point de vue de son economie rurale, industrielle et commerciale, suivie du catalogue special des produits exposes dans la section roumaine â l'Exposition Universelle de Paris, en 1867 et d'une notice sur l'histoire du travail dans ce Pays.
Paris, A. Franck, 1868, 436 pag. + 1 hartă, 23 x 15.

30. Pottier (E.), Les Statuettes de terre cuite dans l'antiquite. (Ouvrage illustre de 92 gravures, dessins de J. Devillard).
Paris, Hachette et Cie., 1890, 314 pag. 17 x 11

31. Reinach (Solomon), Catalogue sommaire du Musee des antiquites nationales au Château de Saint-Germain-en-Laye.
Paris, f. an., 223 pag., 17,5 x 11,5.

32. Renan (Ernest), Le prâtre de Nemi. Drame philosophique Ed. Il-e.
Paris, Calmann Levy, 1886, 134 pag., 23 x 16.

33. Renard (Leon), L'Art naval. (Ouvrage illustre de 52 vignettes par Morel-Fotio). Ed. III-e.
Paris, Hachette et Cie., 1873, 294 pag., 17 x 11.

34. Ristelhuber (P.)., Heidelberg et Strasbourg. Recherches biographiques et litteraires sur les etudiants alsaciens immatricules â l'Universite de Heidelberg de 1386 â 1662.
Paris, E. Leroux, 1888, 141 pag., 26,5 x 17.

35. Roque (M. Phocion), Athenes d'apres le Colonel Leake. (Introduction de M. C. Wescher. Dessins de L. Breton). Ed. H-e.
Paris, E. Pion et Cie.

36. Soutzo (M. Michel C), Coup d'oeil sur les Monuments antiques de la Dobrudja. (Extrait de la Revue Areheologique, Octobre et Novembre 1881).
Paris, Dichier et Cie., 1882, 31 pag., 24,5 x 16,5.

37. Sti£venart (J.F.), (Euvres completes de D^mosthene et d'Eschine. Paris, Firmin-Didot et Cie., 1879, 676 pag. 26 x 17,5.

38 Talbot (Eugene), (Euvres completes de Xenophon. (Tome premier). -
Paris, L. Hachette et Cie., 1859, 583 pag., 17,5 X 10,5.

39. Teodorescu (G. Dem.), Viața și operile lui Eufrosinu Poteca).
Bucuresci, Tip. Academiei Române, 1883, 84 pag., 22 X 14.

6) <lipsește trimiterea>

40. Thurot (Charles) et Chacelain (Emile). Prosodie latine suivie d'un appendice sur la
sodie grecque.
Paris, Hachette et Cie., 1882, 140 pag., 17,5 X 11.

41. Vernes ^aurice), Manuel d Histoire des Religions. (Traduit du Hollandais).
Paris, E. Leroux, 1880, 276 pag., 18 X 11.

NOTE

1 Despre dragostea pe care Odobescu a avut-o pentru cărţi din anii de ucenicie şi pînă ia încheierea întinsei lui activităţi ştiinţifice şi literare s-au păstrat mărturii variate, mai multe decît oferă de obicei arhivele personale ale altor mari scriitori. Obişnuinţa folosirii unei bibliografii bogate şi la zi pentru toate problemele studiate este vădită mai întîi de referinţele numeroase care însoţesc studiile lui Odobescu, începînd chiar cu acelea întocmite în tinereţe. întemeierea informaţiei sale pe numeroase izvoare este atestată de citate, expresii din cronici şi scrieri vechi, referiri la fapte de demult care necesitau lecturi variate şi cercetări răbdătoare în biblioteci. Preţuirea lui Odobescu pentru cărţi şi manuscrise a dus la impresionanta recoltă de monumente ale scrisului şi tiparului din ţara noastră realizată în cursul călătoriei ştiinţifice din 1860 în Oltenia. Se simte, din atenţia cu care fericitul descoperitor al acestor vestigii de cultură românească veche le prezintă în articolele publicate în ***Revista Română,*** importanţa pe care o acorda el cărţii ca izvor de cunoştinţe sau ca întrupare a eforturilor creatoare ale omului.

Prin călătoriile sale în străinătate întreprinse cu prilejul studiilor privind tezaurul de la Pietroasa, Odobescu se vădeşte un adept al documentării integrale, indiferent de eforturile sau cheltuielile cerute pentru adunarea tuturor informaţiilor necesare. Ga cercetător avizat de arhive şi colecţionar competent de documente privind istoria românilor, Odobescu dă un strălucit examen prin cele trei volume publicate în colecţia Hurmuzachi în anii 1885, 1886 şi 1889 (Suplementul I,vol. I—III: documente culese din Arhivele Ministerului Afacerilor Străine din Paris privind starea României în sec. XVIII—XIX).

Iar în ce priveşte concepţia exigentă a lui Odobescu despre cartea ştiinţifică în aspectele sale tehno-redacţionale şi de artă grafică, analiza celor trei volume din ***Le tresor de Petrossa*** este concludentă. Prezenţa autorului se simte aci de la prima linie a textului pînă la ultima indicaţie privind litera, ilustraţia, ornamentele grafice şi aşezarea în pagină. Din experienţa unui pasionat colecţionar de cărţi, om de întinsă cultură şi în acelaşi timp competent bibliolog a rezultat somptuoasa lucrare ştiinţifică, fără îndoială cea dintîi operă publicată pînă atunci de un român în care să se fi realizat o atît de armonioasă unitate între obiectul studiului, stu diul însuşi şi vestmîntul lor editorial.

O împrejurare fericită (păstrarea catalogului bibliotecii lui Al. Odobescu în ms. rom. 4368 al B.A.R. şi posibilitatea utilizării cîtorva informaţii de arhivă îngăduie cunoaşterea pînă în amănunte a acestui iscusit instrument de studiu care a fost colecţia de cărţi a marelui cărturar. Odobescu impresionîndu-şi contemporanii printr-o bibliotecă bogată şi excelent alcătuită a fost evocat de G. Bengescu ***(Ctteva suvenire ale carierei mele,***

Bruxelles, 1899, p. 78—79). Odobescu, fondator al Bibliotecii Şcolii Normale pe care o c începînd din 1892 a fost prezentat de Pompiliu Preca în articolul ***Contribuţiuni la recons bibliotecii lui Alexandru Odobescu*** publicat în ***Gazeta cărţilor,*** Buc, 11 (1941—1942), nr şi 9—12, articol în care se descriu 41 de opere donate bibliotecii acelei şcoli de către Od pe atunci directorul Şcolii Normale. Biblioteca s-a păstrat la Seminarul pedagogic Şcoala medie mixtă nr. 7 I. L. Garagiale din Galea Dorobanţilor 163) pînă în timpul celu doilea război mondial. Cercetările întreprinse în biblioteca acelei şcoli, apoi la Institutul pe de 3 ani (Şos. Panduri nr. 90), nu ne-au îngăduit însă să stabilim soarta fondului d Odobescu Şcolii Normale.

Biblioteca lui Alexandru Odobescu a fost prezentată de Acad. G. Călinescu î din studiile sale asupra vieţii şi operei scriitorului: ***Biblioteca lui Odobescu,*** în : ***Revista ţiilor.*** Buc, XIV (1947), 12, p. 8—14 şi ***Al. Odobescu*** (Studii literare), în : ***Studii şi cerc istorie literară şi folclor.*** Buc, VII (1958), 3-4, p. 334-365.

Informaţiile privind biblioteca lui Odobescu adunate de la Arhivele Statului, din Academiei sau din analiza Catalogului şi listelor de cărţi foste în biblioteca scriitorului adunate şi valorificate de N. Georgescu-Tistu într-un studiu recent, intitulat ***Activitate logică a lui Al. Odobescu,*** publicat în ***Studii şi cercetări de bibliologie,*** Buc. voi. V. (1963), p. 135

în această etapă a cercetărilor se poate încerca reconstituirea bibliotecii lui Ale Odobescu. în afara celor două cataloage din mss. rom. 4368 şi 5687 ale Academiei o asemenea întreprindere bibliologică vor servi negreşit şi alte izvoare. în primul rînd, a am arătat mai sus, vor trebui utilizate referinţele din operele lui Odobescu, stabilind, fireş lucrările sînt citate după originale sau după surse secundare. Corespondenţa lui Ale Odobescu este un alt izvor pentru cunoaşterea cărţilor ce i-au alcătuit, cîndva, bibliote vedea, de pildă, scrisorile din 1871 către librăriile V. A. Moret şi Didot din Paris, lib Roma etc păstrate la B.A.R. — Arhiva Odobescu I, ms. 20). în Arhiva O se găsesc, de asemenea, numeroase fişe bibliografice, note de lectură, însemnări cărţi ce l-au interesat pe scriitor, unele din biblioteca lui. Cercetările de arhivă vor în sfîrşit, identificarea cărţilor dăruite de Odobescu unor biblioteci din Bucureşti, că proveneau negreşit din biblioteca personală a scriitorului. Astfel, la Arhivele Statului — (fondul Ministerului învăţămîntului, dosar 1877/3542 f. 189) se păstrează cererea lui C din 16 dec. 1877, către Ministerul Instrucţiunii de a i se aproba depunerea la Biblioteca a Statului a cărţilor sale sechestrate într-un şopron umed din curtea locuinţei sale de p Verde nr. 18. La 23 octombrie 1879, înainte de-a pleca într-un concediu de boală la şi Paris, Odobescu cere preşedintelui Academiei autorizaţia de a depune la această in în grija lui Ion Bianu, două biblioteci, trei cufere cu cărţi, hîrtii şi mărunţişuri şi un (Arhiva Academiei, dosar 1879/VII, 10, p. 214). Scriitorul dăruise Academiei de cărţi încă din 1877 (vezi mai sus ***Listă de operile dăruite Societăţii Academice Ro A. Odobescu).*** Majoritatea cărţilor au intrat însă în fondurile Bibliotecii Centrale a Sta împreună cu aceste fonduri au trecut în 1901 la Academie unde se găsesc şi astăzi (vezi I. ***Academia Română şi biblioteca ei,*** în ***Boabe de griu,*** Buc, 1 (1930), nr. 1, p. 6). Alte căr donate, după cum am arătat mai sus, Şcolii Normale Superioare.

Sub titlul general ***Biblioteca lui Alexandru Odobescu,*** publicăm în volumul de cîteva cataloage şi listele cărţilor (în cea mai mare parte inedite) care au aparţinut nostru scriitor, şi anume :

I ***Catalogul Bibliotecei lui Alex. I. Odobescu scris de mina lui*** — ms. rom. B.A.R., f. 1-86;

II ***Catalogue des livres*** — ms. rom. 5687 al B.A.R., f. 14—18;

III ***Liste de cărţi donate de Alexandru Odobescu :***

a) Societăţii Academice Române — extras din ***Analele Societăţii Academice*** Secţiunea I, Buc, 10 (1877), p. 166-167, nr. 62-69 şi Dosarul 1877/A 1, f. 45 ;

b) Şcolii Normale Superioare — extras din P. Preca, ***Contribuţiuni la reconstituirea bibliotecii lui Alexandru Odobescu,*** în ***Gazeta cărţilor,*** Buc, XI (1941—1942), nr. 7—8 şi 9—12.

Textele de mai sus sînt reproduse cu ortografia din manuscrisele originale sau din revistele unde au fost publicate. Fiecare lucrare consemnată în cataloage şi liste a fost căutată în fondul B.A.R, unde se păstrează majoritatea cărţilor foste în posesia lui Odobescu. Descrierile adesea prescurtate iar uneori greşit transcrise au fost completate şi corectate prin confruntarea cu lucrările originale. Aceste completări, datorate editorului, sînt imprimate <între paranteze unghiulare>. Cuvintele [între paranteze drepte] reprezintă elemente de descriere adăugate de Odobescu la datele bibliografice ale cărţilor.

În adnotări (imprimate corp 8) s-au menţionat, pentru cărţile din biblioteca lui Odobescu care au putut fi găsite, elementele de identificare a posesorului (sigiliul şi parafa lui Alexandru Odobescu) şi cota Bibliotecii unde sînt păstrate aceste cărţi (în majoritatea cazurilor Biblioteca Academiei = B.A.R.).

În notele ce urmează menţionăm însemnările autografe Odobescu pe cărţile ce i-au aparţinut, sau pe filele intercalate de el în aceste volume, precum şi unele sublinieri în text pe care le putem atribui lui Odobescu, deoarece se referă la informaţii sau idei reluate apoi în scrierile lui. Aceste însemnări între care vom întîlni traduceri fragmentare din clasici greci, latini sau francezi, date istorice şi alte note de lectură, ne permit să surprindem crîmpeie din metodele de studiu ale posesorului, care îşi învingea uneori respectul său faţă de carte, sub imperiul unei idei fugare la care dorea să revină. Obiceiul de a-şi lua note de lectură şi dorinţa de a menaja textul tipărit erau împăcate de Odobescu prin adăugirea (cu prilejul legării cărţilor) a mai multor foi albe la sfîrşitul volumului.

2 Ms. rom. 4368 B.A.R. este un caet de 86 file format 19/23 cm, legat în piele roşie la cotor şi colţuri, cu menţiunea pe cotor: ***Catalogue de livres —A.O.*** Filele au liniatură orizontală cu 23 linii pe pagină, scris în general numai pe prima faţă (a 2-a pagină fusese rezervată pentru adaosuri). Filele au pe ambele feţe o liniatură verticală în cerneală roşie pentru următoarele rubrici: cota de raft (formată din numărul dulapului — în cifre romane — ***şi*** al raftului — în litere minuscule —), numărul curent al operelor (reluat în cadrul fiecărei litere), autorul, titlul, volumele, traducătorul sau editorul operei (într-o singură rubrică), locul ***şi*** anul, numărul volumelor şi formatul cărţii. Unele opere sînt bifate sau şterse cu cerneală sau în creion, probabil cu prilejul verificării bibliotecii după catalog.

3 Aeschylus, ***Prometheus vinctus***: Adnotări în greceşte la p. 1—13 şi româneşte în rest (traduceri de cuvinte). În volum se găseşte o fişă cuprinzînd traducerea primelor versuri din ***Prometheu,*** un scurt rezumat, apoi sensurile cîtorva cuvinte după cum urmează:

Prometheus.

Cratos. Eată-ne (ajunşi, ***şters)*** la cea mai de urmă margine a pămîntului
în ţara Scyţiîor, în pustia nepătrunsă,| (de nici un muritor, ***şters)*** oameni.
Iar tu, Efaestos aibi grije să 'mplineşti cele ce tatăl ţi-a poruncit
(Cele ce tatăl ţi-a poruncit, ***şters),*** p'acesta (aci, ***şters)*** viclen aci
pe stîncile prăpăstidse să-1 lănţueşti
cu legături de fier şi p'acesta'n cătuşe nepătrunse să-1 pui.

Dela v. 1—133 Prologul. De la 1—90 sc. I-a. Kpaxoţ şi Bia, personagii luate din 6eoyov(a lui Hesiod, v. 385:

Kal KpaTos yjSe Btvjv ccpiSeixeTa **ysivaTO** TSXVOC". . .

şi Vulcan cu instrumentele lui, aduc pe Prometheus şi-1 pun în partea stînga.

1. 6 şi OYjIpioq = **drum** ţară, derivă de la v. otco = port. Răd. verb. oto, *ih*
priimind guna o avem o-f i plus co provenitor din prelung, lu
voc. de legătură a rad. gunif şi terminat, pers. u.u.
2. appOToq-o^-ov adj. = #ppoTO<; = (nemuritor, ***şters),*** nelocuită de oameni. în
Blomfield găsim #|3poTO£ compus din a şi pp6ro<; = **(xpoTOţ**
]{[iop = mor lat. prin metatesă ţ**^op** ne dă u.po şi prin prefac
Iui u. în £ avem ppo-f **TO**<; sufixul.
în edit. Dindorf găsim apocToc; = inaccesus, adică loc unde
pătruns nimeni, unde n-a călcat nimeni comp. din a şi palvco,
3. **epTjfiia** = vastitas solitudo = deşert, cîmpie întinsă.

4 Aeschylus, ***Thiâtre***: Adnotări: p. 6 (în greceşte). Sublinieri în text la: p. 40 meth<§e enchaine): „habite le peuple noir, et ou coule le fleuve d'fîthiopie"; p. 102 (Les contre Thebes): „... il annonce que les Acheens..; p. 141 (idem): „Oui, mais c'etait v sur **tous** le crime **d**'un seul"; p. 171 (Agamemnon), **p.** 179 (idem): „Un trăit empois s'attache au cceur **de** l'envieux; consume* par le venin, un double chagrin l'accable"; **p** (idem): „la moderation de Târne est le plus beau present du ciel"; p. 221—224 şi 245 Choephores), p. 317, 323 (Les suppliantes).

5 Alecsandri, ***Doine şi lăcrămioare***: Dedicaţie la p. 3: „D-lui Alecsandru Odob V<asile> A<lecsandri>".

6 Alecsandri, ***Poezii poporale:*** Dedicaţie la p. 1: „D-lui Odobescu. V<asile> sandri^'.

7 Anaxagoras, ***Fragmenta:*** Volum legat împreună cu alte 5 lucrări descrise în catalog la Z3, R12, E14, E13, A25. Pe prima pagină a volumului miscelaneu se află autografă Odobescu cu descrierea bibliografică a celor 6 lucrări legate împreună.

8 Aristofeles, ***De Rhetorica***: în volum se găsesc două file albe de hîrtie; una tn patru, iar alta în două. Pe prima faţă este următoarea notă:

Retorica lui Aristotel. Cart. II Cap. 1°.
S6cjai, opinie, părere în opunere cu adevărul, cu realitatea. Platon Symb. 2

npozaceiţ, înfăcişare, în ce se **pune** pe dinafară ca se ascundă altele. A6$at xal Tcp
sînt în opunere **cu** sx **TLVCOV** care însemnează chiar mijlocul seu ***locurile,***
ev0upt7)(Jta entimemă, sillogismu alcătuit numai **de** doa propuneri din care c
e ***antecedentul*** şi a doa ***consecuentul.*** s este în Retorică ceea ce e sillogismu
în Dialectică (Arist. Retorica I). **în** Medea lui Ovidiu se află această ent
Servare potui; perdere au possim rogas? (Quint. VIII 5).
•**jispl TOUTOV**, adică despre mijlocul, despre locuri, reportîndu-se la **T&vcov** di
de mai nainte şi ex **TOOT<*>v** din acele reportîndu-**se** la S6";**aa** xai **Trpora**
subînţelege doă verburi:

9 Aristoteîes, ***De Melisso:*** vezi nota 7.

10 Aristote, *Po4tique:* Citită **în** mai multe rînduri, poate **de** persoane diferite •are numeroase sublinieri în text şi pasaje marcate marginal cu creion chimic (p. XI 1, 3 etc), creion negru (p. 119, 151 etc.) şi cerneală (p. 127), ultimele asemănătoare

obişnuite de Alexandru Odobescu la lectura altor cărţi. Sînt însemnările obişnuite ale unui clasicizant (cuvinte importante marcate *promemoria,* definiţii sau pasaje caracteristice pentru doctrina retorică a lui Aristotel).

11 Bălcescu, *Magazinu ^istoriku :* La B.A.R. se păstrează primele două din cele patru volume menţionate de Alexandru Odobescu (la Serviciul Cartea Rară). Fiecare volum are legate la sfîrşit cîte 10 pagini albe. Ambele volume au numeroase sublinieri în text şi pe marginea paginilor. în multe locuri este transcris anul „de la facerea lumii" în anii erei noastre. Voi. I are următoarele adnotări: la p. 126 jos, la cuvintele *Stroe Vistierii*: „Data, V.<ezi p.> 347"; la p. 134, după *Radul vel Logofăt* adaogă „Creţulescu" în chirilice (creion); la p. 152, arborele genealogic al lui Neagoe Basarab, alcătuit astfel:

Banul Barbu Craiovescu — Pîrvu Vornicul — Danciu Comisul — Radu
|
Negoe VV. Basarab

la p. 159, după *Capichehaelile de la Poartă,* adnotarea „Stoica Log."; la p. 168 pe margine: „pădurea Brestea?", tot la p. 168 jos, în cerneală peste un scris mai vechi în creion, chirilic: „Hris de la Bistriţa moşia Muscelul 7063 mart 24 cartea lui Petraşcu VVd fiul lui Radu VVd şi care mai dice ca Vintilă VVd pre nume bun se dicea Vlad"; la p. 169 marginal: „7044/1536 Iunie Radu VVd sin Radu VVd onuk < = nepot> Vlad VVd Călugărul. Chrisov la Glavaciok (Gernatesci)"; la p. 291, după cuvintele *Paşa încă ajunsease mai nainte,* adnotarea în creion „ianuarie". La voi. II se găsesc adnotări la p. 3: „vezi III 8"; la p. 6 jos: „din greci", referindu-se la *Papa* (din greci) *Vistier,* din text; la p. 17. „vezi III 36". Pe prima din paginile albe legate la sfîrşitul voi. II se găseşte nota:

„1690 — vetafu de copii, p. 156
Nunta Domniţei Stancuţa p. 198
p. 196 pentru trîsnire <clopotniţei> domnescă
p. 214 pentru capitală
p. 341 ciumă
p. 346 Hanul St. George
case în Bucureşti şi bis<erici> 154
Nemţii în Bucureşti
. . . . .146 -
168 169 150.
1695 - Aga p. 227
170³/₄ era la portă
Engel I p. 362
1705 îl trimite iară la Gonstantinopol
Engel I p. 363
1706 idem Engel I p. 364
1707 idem Engel I p. 365
1714 more Domniţa Stanca
Engel I 374
îl aduce în Gonstantinopol
Engel I 376"

Pasajele însemnate pe margine şi unele din adnotările de mai sus fac parte din documentaţia autorului folosită la scrierea „Scenelor istorice".

12 Batisier, *Histoire de l'art*: Adnotări la capitolul *Indcmtan,* la p. 5: „Ellore", „Mavalipuran", la p. 6: „Kennery (Salselle)", „Karli", la p. 7: „Elephanta", „Kailaca", la p. 10: „Madourch", la p. 11: „Tanjaour", „Bangalore (Lakemi)", „Şalembron (Coromandel)", la

p. 17: „Ram Raz 1790", „Viswakarma", „dulgh«er»",.... „măsurător". Denumirile no
se află în textul respectiv.

13 Bode, *Geschichte der Hellenischen Dichtkunst*: în voi. I se găseşte următoarea n
scrisă pe o filă detaşată:

„Bode — *Geschichte der Epische Dichtkunst der Hellenen.* voi. I
I — Zweiter Abschnitt. Ursprung des epischen Gesanges im
heroischen Zeitalter 191-230
19 foi 1/2
II — Sechster Abschnitt: Hesiodos und sein Zeitalter p. 414—429
8 (7 foi 1/2, *şters)* foi
III Siebenter Abschnitt: Die religiosen und philosophischen Lehrgedichte 459—
20 fo

Total: I - 19 1/2 foi
II - 8 - foi
III - 20 - foi
47 1/2 foi

în voi. II se găseşte altă notiţă scrisă de asemenea pe o fişă:

Bode

Zweiter Abschnitt, p. 25-35	5
12 şi 13 pag. 90 şi 91	1
	6
2 şi 3 pag. 42 şi 43	1
25, pag. 74	1/2
\ 4, pag. 89	1/2
} 21, pag. 105	1/2
l 13, pag. 355	1/2
} 6. pag. 374	1/2
	9 1/2

14 Boecking, *Notitia dignitatum:* în voi. I sînt adnotate „Leg. V Macedonica" (
şi „XIII Gemina" (p. 109), corpurile de trupe romane folosite la atacarea şi ocuparea
de către Traian.

15 Bopp, *Glossarium sanscritum*: Volumul conţine 14 p. albe legate la sfîrş
adnotări.

16 Browne, *History of Greek Classical I.iterature :* Sublinieri la p. 16—19.

17 Brillat Savarin, *Physiologie du goât*: Sublinieri la capitolul *Psnsees et*

18 Buffon, *(Euvres*: La voi. IV, pe filele albe liminare este scrisă (autograf
bescu, în creion) următoarea listă cu corespondentele latine-române şi uneori franceze
melor unor păsări, nume care apar în *PseudokynegeVkos :*

Pasăr. —
Lanius meridionalis — Francioc
Spinus — Scatiu
Fringilla — Oiţă — Sticlete
Corracias- Căcău (Dumbrăveancă)

Gy<p>selus — *Lăstun*
Turdus viscivorus — *Cocoşar*
musicus
Sturnus vulgaris — *Graur*
Parus — piţigoiu
Troglodytes — Sfredeluş (roitelet)
Silvia phaenicus (?) — Nucşdră
Em<b>eriza — Pressură (Bruant)
Sitta — Ţoiu
Motacilla — Codobatură (hochqueue, bergeronnette)
Pyrulla — Botgros (bouvreuil)
Merul<a>- Merla (Merle)
Calandra — Ciocârlie
Alauda — Ciocârlie
Cinclus — Pruntăraş
Upup — Pupăza — Huppe
Picus — Ghionoe
Garulla - Gaiţă (Geai)
Alcedo — Prigor
Tringa — Purcăraş (becat?)

19 Calder6n, *Teatro* : La p. 1-34 *(La vida e$ sueno)* cititorul a numerotat versurile.

20 Catullus, *Carmina* : Volumul are legate la sfîrşit 10 pagini albe, fără însemnări,

21 Chezy, *Yajnadattabada :* P. prima pagină de titlu se găsesc două rînduri scrise de mînă (A. Odobescu?), complet şterse cu cerneală.

22 XpiaTOTToXos, 'EXXiqvixa: Adnotare la p. X : O sx86TTJ<; Nix6Xaoţ KopiT^ac; (= „cartea lui Nicolae Koritzas").

23 Colebrooke, *Philosophie des Hindous* : Numeroase sublinieri în text.

24 Corneille, *CEuvres* : Voi. I are sublinieri, adnotări, traduceri de cuvinte, numerotarea versurilor, în partea de sus a paginei, deasupra textului, la piesele : *Le Cid, Horace, Cinna, Polyeucte, Pompee* (ex. p. 223 „decue = înşelată", „j'epandrai = răspîndi"; p. 224 „cuisant = picantă", „Remettre mon visage un peu plus â loisir = dă în o bună dispoziţie"; p. 227 „Cid, acte I, Scene VII - aici ne zugrăvesce Corneille mai mult lupta dintre datorie şi pasiune", „trepas = morte" ; p. 229 „apaise » a îndulci, a linişti, a se calma" ; p. 233 „allegeance = îndulcirea mea, încrederea mea să fie" : p. 237 „medisance = acuzarea", „allegresse = o bucurie mare care isbucneşte de o dată"; p. 239 „recouvre = regăsesc"; p. 240 „cypres = chiparos" ; p. 242 „pâme = a se înveseli" ;, „pamoison = spasmul"; p, 243 „immolee = sacrificat", „rassaillant = pe cel care va ataca", „se delaisse = a se repausa din oboseala corporală sau spirituală"; p. 244 „vaillance = curajul", „arret = hotărîri, opriri", „ressentiment = suvenirul durerei" ; p. 245 „defaits = perduţi, abătuţi" ; p. 247 „celer == ascunde" ; p. 248 „r£pute = consider", „defaite = învingerea", „bannisser = a exila, a alunga", „S'il ne m'avait aimee, il ne serait pas mort - Aici se vede succesul eroului Cid (Rodrig)" ; p. 250 „bienseance = convenienţa"; p. 309 „Cinna, acte IV, Scene premiere - Irresolution d'Auguste. Lâchete' de Maxime"; p. 315 „Cinna, acte V, Scene premiere - Clemence d'Auguste".

25 Creuzer, *Deutsche Schrifften* : Voi. 2 şi 3 au tabla de materii scrisă de mî
A. Odobescu.

26 Cyrano de Bergerac, *CEuvres* : Cartea are cîteva sublinieri.

27 Descartes, *(Euvres:* Pe prima pagină de titlu este dedicaţia: „De la D.Flor prietenului seu Odobescu. De Domnul băete să te foloseşti de dînsul. Paris 1862".

28 Dio Chrysostomus, *Orationes* : Numeroase sublinieri şi adnotări (indescifrabi index şi p. 12, 212-213, 232, 236, 240-241, 328-329, 413, 425, 466, 504, 605 638-639.

29 Doederlein, *De vocum*: Volum legat cu alte 3 lucrări, descrise în acest catal G.30, G.31, H.13. Pe prima pagină a volumului o notă bibliografică cu descrierea luc cuprinse în el.

30 Egger, *Essai sur la critique* : în volum se găsesc cîteva sublinieri. La p. 175 despre Aristoteles), pe margine, este adnotarea : „Ou?", referindu-se la fraza :„Mais null il ne comprend, nulle part il ne definit l'imagination comme faculte creatrice, produis beau par les procădes de l'art; et cependant il a dafini l'art une certaine puissance de cr (semn de întrebare pus de cititor).

31 Egger, *Epigraphices graecae* : Cartea are dedicaţia : „â M. Alexandru Od souvenir de la Sorbonne E. E<gger>". în acest volum sînt legate lucrările lui M. Egger Egger înregistrate la B.A.R. la cotele II 32173 - 32178. Sigiliul A. O. este pe prima (II şi pe penultima (II 32177). în Catalogul bibliotecii lui Alexandru Odobescu nu figureaz prima. Celelalte sînt: Egger M., *De quelques textes inidits ricemment trouves sar des grecs qui proviennent de VEgypte.* Paris, 1858 ; Egger M., *Observations historiques sur la de secretaire des princes ehez les anciens.* Paris, 1859 ; Egger E., *Notice historique sur le Clermont-Tonnerre traducteur et commentateur des ozuvres d'Isocrate.* Paris, 1865 ; Egge *De Vetude de la langue latine chez les Grecs dans Vantiquite.* Paris, 1855 ; Egger M., *Discou nonei aux funerailles de* M. *Victor le Clerc.* Paris, 1865.

32 Empedocles, *Fragmenta :* Vezi nota 7.

33 Empedocles et Parmenides, *Fragmenta* : Vezi nota 7.

34 Euripides, *Opera omnia :* în voi. III se găseşte o fişă cu traducerea versurilo din "AXxiqaT^ (P- 5[17]) :

,Dică în zadar betrânii că ei voiu a muri

Cerând să vie mortea şi vieţ'a se sfârşi;
Căci de voiescu m6rtea, nu va nimeni să moră
Şi betrăneţea atunci nu le mai e povară."

35 Fauriel, *La poisie provengale:* Sublinieri la începutul voi. I.

36 Garrucci, *La storia di Isernia:* Adnotări în creion la p. 19—33.

37 Gănin, *LexUue de Molibre* : Adnotări la p. 46 jos : „Amo Nudo I 3" ; şi la jos : „Madame *(sau* Medecin) Volant".

38 Grotefend, *Rudimenta linguae umbricae* : Vezi nota 29.

39 Grotefend, ***Rudimenta linguae oscae :*** Vezi nota 29.

40 Grotefend, ***Zur Geographie*** : Pe prima pagină albă însemnarea : „â consulter sur le meme sujet:

D. Klenze (Lachmann ***şters)*** Zur Geschichte der alt<it>alischen Volkstaemme, besonders nach den Ueberrechten ihren Sprachen.

dans : Klenze's Philologische Abhandlungen herausgegeben von K. Lachmann. Berlin 1839 p. 55-105".

Pe ultima pagină albă este notat cuprinsul volumului, în limba germană.

41 Guinot, ***L'Ete ă Bade :*** Are legate cîte 4 foi albe la începutul şi la sfîrşitul volumului, fără însemnări.

42 Henop, ***De lingua Sabina*** : Vezi nota 29.

43 Hesiodus, ***Carmina*** : Numeroase adnotări la o parte din textul ***Theogoniei:*** traduceri de cuvinte notate marginal în creion. Unele sînt reluate în adnotările la ediţia Boissonade (vezi nota 44). Cele din această ediţie, mai numeroase, par dintr-o perioadă în care Odobescu stăpînea mai puţin limba greacă. Grija sa de a cunoaşte textul lui Hesiod în cele mai mici amănunte şi de a-1 reda corect în româneşte este explicată de traducerea pe care scriitorul a <lat-o din ***Theogonia*** (vezi ediţia de faţă).

Pe ultima pagină albă însemnarea : „Paris, Octombrie 1851 — Aprilie 1852".

44 Hesiodus, ***Carmina*** curante J. Fr. Boissonade : A fost unul din textele folosite curent de Alexandru Odobescu pentru lectura operei lui Hesiod. ***Theogonia*** (p. 7—48) ca şi cea mai mare parte din ***Erga kai hemerai*** (numai p. 51 — 77) cuprind foarte numeroase adnotări autografe în creion ale lui Alexandru Odobescu, constînd fie din traduceri izolate de cuvinte, fie din traduceri de expresii şi fragmente mai mari. Autorul încearcă şi o analiză literară a celei de a doua opere (vezi p. 59 : „I. princ<ipiu :> ***Dreptatea"***; p. 63 : „II princ<ipiu :> munca" ; p. 65 : „III princip<iu :> Economia"). Par adnotări dintr-o perioadă în care Odobescu cunoştea bine limba greacă : el notează numai traducerile unor termeni (puţini în raport cu restul textului) mai rari, ale unor expresii dificile.

45 Homerus, ***Odyssea :*** Numeroase adnotări în limba germană, la primele cînturi.

46 Homerus, ***Ilias*** : Fiecare volum are 12 pagini albe legate la sfîrşit. Pe p. 5 albă, la sfîrşitul voi. I este nota următoare : ***„Cântul al III-lea.***

v. 3—7 E come i gru van cantando lor lai,
Facenda in aer di se lunga riga;
Cosi ved*io venir, traendo guai...
(Dante. Divin. Corn. Parad. <Infern.> Cant. V — v. 46—50)".

Sînt cunoscutele versuri citate de Odobescu în ***Pseudokyneghetikos.***

47 Horatius, ***Opera*** : La sfîrşitul fiecărui volum sînt legate cîte 6 pagini albe. în voi. I, pe p. 5 albă este scrisă traducerea versurilor de la p. 403—405 (Lib. III Carmen IX).

Tot în voi. I, pe p. 6 albă este traducerea versurilor de la p. 423—425 (Lib. III Carmen XIII).

în voi. II, pe p. 3 albă este traducerea versurilor de la p. 323—327 (Fragment din Satira VI, Lib. II v. 79-117).

Traducerile de mai sus au fost publicate de V. Pârvan în ***Convorbiri literare,*** 36 (1902), p. 824—827 şi se publică şi în volumul de faţă.

48 Hubert, ***La Prosodie grecque*** î Cu sublinieri.

49 Hammer, ***Histoire de VEmpire Ottoman:*** Sublinieri. La voi. I, p. 194—195 e semnat pasajul despre : „Le Prince de Valachie, surnomme, Drakul..." ; la voi. II, p. 529, pasajul referitor la tratarea prinţilor tributari; la voi. III, p. 558, pasajul referitor la vizionarea Constantinopolului.

50 Hugo, ***Les feuilles d'automne :*** Are sublinieri.

51 Heyne, ***L'Allemagne :*** Volumul are foarte multe sublinieri.

52 Heyne, ***Lutece :*** Sublinieri.

53 Heyne, ***Poemes :*** Sublinieri.

54 Heyne, ***Reisebilder*** : Sublinieri. La p. 134 jos, nota : „1828" — an de apariţie p ***Annales politiques,*** menţionat în text. La p. 38 este schiţat în peniţă un cap de bărbat.

55 ***Inscriptionum Latinarum :*** La sfîrşitul fiecărui volum sînt legate cîte 15 pagin Nu conţin adnotări.

56 Kirchhoff, ***Das Stadtrecht von Bantia :*** Vezi nota 62.

57 Kogălniceanu, ***Histoire de la Dacie*** : Volumul are numeroase sublinieri şi b bibliografia lucrării.

58 Krause, ***Vitae et fragmenta*** : Notă la p. 66 jos. „Civiana ***(sau*** Liviana) Vid. L Journaux Romains p. 72" cu referire la ***Historia Lavinia*** menţionată în text.

59 Krause, ***Angelologie :*** Numeroase pasaje marcate pe marginea paginii; la p trimitere : „Athon p. 29 p. 199" ; la p. 152 : ad. „ampulle".

60 Labitte, ***Etudes litteraires :*** Pasaje marcate pe marginea paginii.

61 Lange, ***Vindiciae tragoediae :*** în acelaşi volum sînt legate încă alte 3 lucrări ţionate în Catalogul bibliotecii Alexandru Odobescu la : W 25, B 15, W 26. Pe prima p volumului miscellaneu descrierea bibliografică a lucrărilor cuprinse în el, făcută de A. Od

62 Lange, ***Die Oskische Tnschrift***: Volumul cuprinde şi lucrarea menţionată în logul bibliotecii A.Odobescu la: K 2. Pe prima pagină albă se află o notiţă bibliog „A rapprocher de C.A.C. Klenze's Philologische Abhandlungen, herausgegeben von K. mann. Berlin 1839.

p. 1—24 — Das Alt Roemische Gesetz auf der Bantinischen Tafel.

24—54 Das Oskische Gesetz auf der Bantinischen Tafel".

63 Laurian, ***Tentamen criticum :*** în carte se găseşte notiţa :

„Lauriani Tentamen.
Biblia Română.
Bopp. Vergleichende Grammatik.
Novum Testamentum.
Leake. Researches in Greece.
Raynouard. Grammaire des Langues Neolatines.
Burguy. Gram. de la langue d'oîl 1‹ voi.

Dobrowsky. Institutiones slavicae.
Grim. Deutsche Gramatik IV.
Fauriel. Dante II volume.
Lalham. Handbook of English Langu.
Lexicon valachico latinum.
Diez. Gramatik der Romanische Sprache 2 <Bd.>
Burnouf. Gramaire latine.
Alexi. Gramatică Daco-Română.
Stam. Vorschule zum Ulphila.
Egger Notions de Gramaire comparee".
Titlurile menționate în fișă figurează în Catalogul de față.

64 Lepsius, ***De Tabulis Eugubinis :*** Pe pagina de titlu este dedicația : „â Monsieur Mionnet ***(sau*** Mioanet) hommage de l'auteur".

65 Lepsius, ***Inscriptiones umbricae :*** în acest volum se găsește o fișă cu următorul conținut:
,,sv transforme en ꝏv.
Garrucci. Isernia p. 14 et 15.
Marini I 280. carcar et carcer
tab. 24, 32, 35, 36".
Pe ultima pagină albă este o listă alfabetică de nume latinești și grecești.

66 Lessing, ***Saemmtliche Werke:*** Volumul are 10 p. albe, fără însemnări, legate la sfîrșit.

67 Livius Andronicus, ***Fragmenta :*** Volumul conține 5 cărți legate împreună și menționate în acest Catalog la : C 36, L 38, N 1, E 19. Pe prima pagină albă a volumului este o notă bibliografică a lucrărilor cuprinse în volum. Pe ultima pagină albă este o notă bibliografică cuprinzînd datele a patru din lucrările legate în volum. La cartea : Ennius Quintus, ***Annetium libri XVIII fragmenta,*** pe pagina de titlu, este completat de A. Odobescu, numele comentatorului „Spangenberg".

68 Livius Andronicus, ***Dramatum reliquiae:*** vezi. nota 67.

69 Lucretius, ***De rerum natura :*** La sfîrșitul volumului sînt legate 10 pagini albe care nu cuprind nici o însemnare.

70 Macrobius, ***Opera :*** Voi. I are sublinieri la capitolul : ***Prolegomena.***

71 – Mercklin, ***Corneliae Gracchorum vita*** : Volumul cuprinde încă 5 lucrări, descrise în acest Catalog la : F 11, C 7, P 12, P 58, B 20 ; pe prima pagină albă a volumului miscellaneu se găsește o listă a cărților legate împreună.

72 Michelet, ***Histoire Romaine :*** Voi. I are sublinieri la diferite pagini.

73 Millin, ***Galerie mythologique*** : Cartea are dedicația : „Pentru suvenire, prietenului meu Odobescu. Berindey. *ÎS33.* ***Jan.*** *1".*
Pe ultima pagină albă a fiecărui volum se află scrisă de mînă o „Table des matieres", cu indicarea capitolelor, și a subcapitolelor, cu paginile respective, trecute în paranteze drepte

74 Milton, ***Paradise lost:*** Se observă marcarea unor pasaje pe marginea paginii.

75 ***Moralistes francais :*** Volumul cuprinde următoarele adnotări: la p. 461 sus venargues, ***De Vesprit humain) :*** „id. de unde nașt. religiilor?" ; la p. 529 jos (Vauvena ***Reflexions et Maximes) :*** „theorie du romantisme".

76 Muller, ***Geschichte der Griechischen Literatur:*** Volumul are unele pasaje înse pe marginea paginii.

77 Munk, ***De fabulis Atellanis :*** Cartea este cuprinsă într-un volum miscellane mat din 5 lucrări, a căror titluri sînt trecute, în acest Catalog, la : O 8, N 5, S 25, Pe prima pagină albă a volumului se află o notă cu descrierea bibliografică a lucrăril volum.

78 Musset, ***Contes:*** La p. 145 este însemnat, pe marginea paginii, pasajul: sommes vieux gentilhommes.. .il y aura un abime", referitor la protocolul complicat de înconjurau regii pentru a se izola de restul oamenilor.

79 Naevius, ***Vita et Reliquiae :*** Vezi nota 67.

80 Naevius, ***De bello punico :*** Volumul cuprinde 6 lucrări legate împreună, desc acest Catalog la : H 17, W 28, W 6, M 8. La broșura : ***Praemissa est dissertatio de libris Didascalicon,*** pe pagina de titlu este scris de Alexandru Odobescu, numele auto „God. Hermannus". Pe prima pagină albă a volumului este o listă a lucrărilor legate împ în catalogul bibliotecii lui Alexandru Odobescu nu este trecută cartea : Weichert, A. : ***De Parmensi poeta.*** Grimael, 1834, carte cuprinsă în acest volum miscellaneu.

81 Nisard, ***Histoire de la litterature francaise:*** Voi. III are sublinieri la diferite

82 ***Livres sacres de VOrient***: Sublinieri la capitolul ***Civilisation indienne.***

83 Ortolan, ***Histoire de la legislation romaine :*** Volumul are diverse sublinieri.

84 Osann, ***Analecta critica :*** vezi nota 77.

85 Ovidius, ***Opera omnia :*** La sfîrșitul fiecărui volum sînt legate cîte 8 pagin fără însemnări.

86 Ovidiu, ***Opere,*** ed. Amar : La p. 107 sînt însemnate pe margine versurile :
„Saepe torum repeto, qui nos acceperat ambos;

Venimus huc ambo : cur non discedimus arabo?".

87 Patin, ***Etudes sur les tragiques grecs :*** Numeroase sublinieri în voi. I și II. Ad la voi. I, p. 13 jos : „il faut relire les anth", și la p. 50 : „nil mirări".

88 Pedo Albinovanus, ***Elegien*** : Vezi nota 71.

89 Pierron, ***Histoire de la litterature grecque :*** La sfîrșitul volumului sînt legate 10 albe, fără însemnări.

90 Pierron, ***Histoire de la litterature romaine*** : La sfîrșitul volumului sînt legate 10 albe, fără însemnări.

91 Pindarus, ***Carmina*** : La sfîrșitul fiecărui volum sînt legate cîte 24 pagini a conțin însemnări.

92 Plato, *Opera :* Volumul are adnotări la capitolul *Protagoras* : la p. 159 sus „XsYxcoasr &SIX6VST6> ST^IOUPYOU" ; la p. 160 : „N-ai ce învăța" ; la p. 163 : „a voi calea ce duce la scop".

93 Plato, *Opera*: La sfîrşitul fiecărui volum sînt legate cîte 8 pagini albe; nu conțin însemnări.

94 Plato, *Ex Operibus omnibus :* Voi. VI *(Crito)* are unele sublinieri.

95 Plato, *CEuvres :* La voi. I pe primele 3 pagini albe, este tabla de materii a celor 13 volume, scrisă de Alexandru Odobescu : „Table des ceuvres de Platon". Se găsesc numeroase sublinieri la voi. VI (cap. *Phbdre)*; la voi. IX *(Le Banquet)*; la voi. X *(La Republique).*

96 Plato, *Werke* : La fiecare volum, pe ultima pagină albă, se găseşte tabla de materii scrisă de Alexandru Odobescu.

97 Plautus, *Comoediae :* La sfîrşitul fiecărui volum se găsesc legate 12 pagini albe, fără însemnări.

98 Plutarchus, *Vitae :* La sfîrşitul fiecărui volum se găseşte tabla de materii scrisă de Alexandru Odobescu (pentru voi. 4, 5, 6 în continuare).

99 Poe, *Tales* : Pe prima pagină albă este următoarea notă : „Voir dans la Revue des Deux-Mondes(octobre 1845) tom. XIII p. 343, un article de Forgues sur les *contes* d'Edgard Poe, productions tres originales et d'un genre tout-â-fait neuf".

100 *Poetae minores graeci:* La voi. III, p. 334 este însemnat un pasaj din *Alcaei fragmenta,*

101 *Poetae scenici latinorum :* Volumele au pagini albe legate la sfîrşit, fără însemnări.

102 *Priapeia sive Diversorum Poetarum:* Vezi nota 71.

103 Propertius, *Elegiarum libri:* Fiecare volum are 10 pagini albe legate la sfîrşit; nu conțin însemnări.

104 Ptolemaeus, *Geographia* : La voi. I, p. 183 jos se află adnotarea : „la]
-> 15
Marcian"

105 Pouchkine, *CEuvres choisies :* Voi. I are sublinieri. La voi. II, p. 245, se găseşte schițat în peniță un cap de călugăr.

106 R6gnard, *Theâtre :* Volumul are diverse adnotări — traduceri de cuvinte în limba engleză.

107 Renouvier, *Manuel de Philosophie*: Volumul are sublinieri la capitolul *Introduction.*

108 Riaux, *Parmenide :* Vezi nota 7.

109 Rousseau, *(Euvres :* Se găsesc unele sublinieri.

110 Rucca, *Capua velere* : Volumul are sublinieri. La p. 60 jos este subliniat pasajul : „. . ., Cicerone nel *lib. 3 de Natura Deorum* paria del tempio della Dea Vittcria : . . ." ; pe margine se găseşte adnotarea : „I, 43, de Divinat".

111 Sallustius, *Opera :* Volumul are legate la sfîrşit 16 pagini albe, fără însemnări.

112 Sanchez, *La Campania sotterranea :* Ambele volume au pe prima pagină de
„â Monsieur Raoul — Rochette President de 1'Academie des belles lettres Conservateur a
trateur de la bibliotheque de S. M. le Roi des Francais."

113 Seneca, *Opera:* în voi. III sînt notate epistolele 7, 8, 9, 14, 21, 24,
44, 51, 56, 57, 65.

114 Sophocles, *Tragoediae :* Volumele au cîte 10 pagini albe legate la sfîrşit. N
însemnări.

115 Stein, *De Capuae :* Volumul are următoarele însemnări: la p. 35 sus sînt su
cuvintele „sed Cupra fecit", în margine este un semn de întrebare : la p. 35 jos este s
cuvîntul „Tuscorum", pe margine semn de întrebare; la p. 70 jos, pe margine este adn
„410? C", în dreptul cuvintelor „In Sammium cum duobus exercitibus missi sunt". Pe
pagină albă a volumului este nota :

„— triomphe de T. Manlius de *Campanis Sidicinis,* an de R. 413.
— droit de cite *Sine Suffragio* accorde â Capoue et â Cumes en 415, T. Liv. VII
— Gapuanis traites de Socii, Fannee des fourches caudines, 432, T. Liv. IX, 6.
— Praefecti Capuae. . . . . .capti, en 435.
— Capoue prise par les Romains en 542, ou 544, Giceron.
— Situation de Capoue apres sa prise, T. Liv. XXVI, 16".

116 Swift, *Gulliver :* Volumul are sublinieri la nota introductivă a lui W. Sc

117 Tacitus, *Opera,* ed. Amar : Voi. I are la p. 275—279, colțurile de sus ale p
completate de Alexandru Odobescu.

118 Taine, *Les fables de La Fontaine:* Cartea are numeroase sublinieri.

119 Terentius Afer, *Comoediae :* Volumele au legate la sfîrşit cîte 4 pagini albe;
găsesc însemnări.

120 Thierry, *CEuvres :* Se găsesc sublinieri la voi. I (introducere), voi. 5, voi. 6
şi cap. : Angleterre, TEmpire ottoman).

121 Tissot, *Litterature frangaise :* în tomul II al acestei cărți s-au găsit trei
prinzînd traducerile făcute de Alexandru Odobescu la poeziile : *Ode ă Cassandre,* de
(p. 193); *Chanson,* de Henri IV (p. 206) şi un fragment din *Elegie sur la mort de*
de Robert Garnier (p. 254).

Textul acestor traduceri este publicat în volumul de față.

122 Thibault Lefebvre, fitudes diplomatiques : Volumul are sublinieri.

123 Taine, *Essais de critique.* Volumul are sublinieri.

124 Virgilius, *Opera,* ed. Wagner : La sfîrşitul voi. I, II, IV sînt legate cîte 3
albe, iar la voi. V 200 pagini albe. Nu se găsesc nici un fel de însemnări.

125 Weichert, *Commentationes de Imperatoris* : vezi nota 80.

126 Welcker, *Kleine Schriften:* Volumul are sublinieri.

127 Wolff, *De Canticis* : vezi nota 61.

128 Wolff, *De Actibus apud Plautum :* vezi nota 61.

129 Wuellner, *De Terentii Varronis* : vezi nota 80.

130 Pe f. 82v şi 83v este scrisă următoarea listă, în creion (autograf Odobescu), cuprinzînd în general studii şi texte din domeniul orientalisticii (indianistică şi semitologie) din bliblioteca lui Odobescu :

Gonfucius A III p. 1.
Manou A III p.
Mahomet A III p.
Pauthier A III p. — p. — p.
Greutzer A III p.
Dubois de Jancigny A III p. — p.
Raymond (Xavier) A III p.
Golebro<o>ke (H. T.) A III p.
Bourgeat (Abbe J. B.) A III p.
Burnouf (Eugene) A III p.
Bopp (Franz) A III p. — p. — p. — p.
Eichhoff (Fr. G.) A III p.
Baudry (F.) A III p.
Ghezy (A. L.) A III p. - p. - p.
Vyasa A III p. — p. — p.
Pavie (Th.) A III p.
Meier (Ernst) A III p. — p.
Valmiki A III p.
Burnouf (J. L.) A III p.
Galidasa A III p. — p.
Langlois (M. A.) A III p.
Wilson (M. H.) A III p.
Loiseleur des Longschamps A III p.
Leroux de Luicy A III p.
Lancereau (Edouard) A III p.
Silvestre de Sacy A III p. — p.
Reynaud (J.) A III p.
Zoroastre A III p.
Anquetil du Perron A III p.
Layard (A. H.) A III p. - p.
Ghampollion-Figeac A III p.
Wilkinson (Sir J. Garden) A III p.
Uhlemann (Dr. Max) A III p.
Volney A III p.
Fellows (Charles) A III p.
Eichhorn A III p.
Heeren A III p.
Movers A III p.
Munk A III p.
Ewald A III p.
Gesenius A III p.
Leopold A III p.
Rosenmiiller A III p.
Herder A III p.
Davin A III p.

131 Zevort, *Dissertation sur Anaxagore* : vezi nota 7.

132 Mânu, *Arithmrtica* : Cartea are dedicaţia : „Domnului Alexandru Odobesc partea autorului".

133 Multe din cărţile menţionate în această listă provin din alte biblioteci part şi poartă ex libris-uri şi adnotări ale foştilor posesori, însemnări pe care nu le-am repr

134 Hammer, *Constantinopolis* : La sfîrşitul voi. I tabla de materii este scrisă de pe o foaie de caiet separată, legată în volum.

135 Articolul nu este publicat în întregime. Cărţile donate trebuie să fi fost mai Acad. Tudor Vianu care a văzut această bibliotecă în anul 1948 ne-a relatat că ea era în mai multe rafturi şi că numărul cărţilor trebuie să fi fost de cîteva sute. P. Preca men volumele care aveau adnotări, fără să le reproducă însă. Referinţele lui la notele care ar fi să fie tipărite în josul paginii nu au fost culese. Lista este reprodusă întocmai după a lui Preca.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

^
*

CUPRINS

ANEXE

1PS7